ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 1er OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9822 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9822

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՍՈՒԷՏԻԱՆ

(ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ)

Հայոց Պատմութիւնը, վերջին տասնամեակներուն, սուգ ու աւեր միայն կտակած պիտի ըլլար յետնորդ սերունդներուն, եթէ՝ նա՛եւ սրբազան ըմբոստութեանց, հերոսամարտերու եւ ազատութեան խոյանքներու շղթայով մը փառք ու պատիւ փոխանցած չըլլար մեզի, ապրողներուս:

Թուրքիոյ բոլոր ծագերուն վրայ, արիւնազանգ նախճիր մը կը հիւսուէր, եւ հայկական բազմութիւնները մինչեւ Տէր Զօր եւ Եփրատ կը քշուէին մահուան ճամբաներէն, երբ բուռ մը Հայեր, իրենց արժանապատուութեամբ ապրելու վըճռակամութիւնը կ՚աղաղակէին թուրքին թէ քաղաքակիրթ աշխարհին:

Մուսա Լեռ, Ուրֆա, Հաճըն, Այնթապ, Շապին Գարահիսար եւ Սասուն, — ինչպէս նաեւ բոլոր մեծ ու փոքր խոյանքները մեր ժողովուրդին —, անթեղուած ոգիի մը հրդեհումը կը յատկանշեն, եւ կը մնան սրբազան կոթողումներ՝ ազատութեան ճանապարհին վրայ:

Անկախաբար այդ հերոսամարտերու արդիւնքէն՝ զանոնք պատմական դրուագներու վերածող ոգեկան բովանդակութիւնն է որ, կը շահագրգռէ մեզ: Առանց Մուսա Լերան ապստամբութեան եւ միւս խիզախումներուն, պարտաւոր պիտի ըլլայինք եզրակացնելու այսօր՝ թէ հայ ժողովուրդը, հակառակ ԺԹ. դարու եւ յաջորդող շրջաններու յեղափոխաշունչ եւ ազատագրական ձգտումներուն, անհաղորդ մնացած էր ժամանակի պահանջներուն, ստրկամտօրէն եւ նահանջականօրէն ենթարկուելով բռնի ու բիրտ ուժերու տիրապետութեան:

Եւ ի՞նչ կայ աւելի ողբալի, աւելի արտում ու ցաւագին՝ քան նոր սերունդներուն փոխանցել մի՛միայն նահատակներ ու զոհեր, միայն աւեր ու անփառունակ պարտութիւն:

Այսօր, պատմական հերոսամարտերէ մօտ կէս դար ետք, աւելի քան երբեք յստակ է Հայոց Պատմութեան համար, թէ չէր կրնար բացուիլ Հայաստանի անկախութեան ճանապարհը, եթէ հիւսիսային, հարաւային թէ արեւելեան նահանգներու մէջ հերոսական մարտնչումներու եւ ճակատագրական գոյամարտերու յանձնառու եղած չըլլար մեր ժողովուրդը, եւ յեղափոխական ոգին ընդմիշտ ցամքած ըլլար սերունդներու հոգիին մէջ:

Սուէտիոյ Արծուեբոյնը դէպի Ազատութեան հորիզոն բացուող ճանապարհի առաջին հանգրուաններէն մէկն է, որուն վրայ բարձրացաւ Հայուն արժանապատուութեան դրօշը:

Տարերային թափով մը պոռթկուն այդ խիզախումը, ինչպէս մեր միւս բոլոր հերոսամարտերն ու գոյամարտները, տրամաբանական եւ դատողական հաշիւներու չեն տոկար անշուշտ:

Եթէ գոյամարտները թուաբանական եւ տրամաբանական հաշիւներով մղուէին, դարշ ու սեւ էջերու ամբողջութիւն մը պիտի ըլլար միայն Հայոց Պատմութիւնը:

Սուէտիան կամուրջ մըն է մեր անցեալին, մեր դարաւոր ըմբռնումներուն եւ մեր ապագային միջեւ: Անկիւնադարձ մը՝ հերոսական ոգորումներէ վերջ ստեղծուած ստրկութեան դարերու եւ ԺԹ. դարէն ետք վերարծարծ յեղափոխաշունչ, ազատագրապաշտ խոյանքներու շրջանին միջեւ:

Այսօր, երբ հանդիսաւորապէս կը տօնենք տարեդարձը սրբազան այդ ըմբոստութեան, կ՚ուզենք որ ամէն երիտասարդ ու պատանի իրեն համար ներշնչումի աղբիւր մը փնտռէ փառապանծ այդ դրուագին մէջ:

Ծանօթ է Վէրֆէլի գործը, — ծանօթ՝ են մանաւանդ այն տիպարները, որոնք, ժողովրդական դասերու ու խաւերու ընդմէջէն, կ՚արտայայտեն Հայութեան զաղափարապաշտութիւնը, ազատատենչ ոգին, ժողովրդավար ըմբռնումները եւ մանաւանդ ազգային արժանապատուութիւնը:

Տատասկներու եւ փուշերու մէջ կորսուած, հարթ ու անշունչ հողաթումբեր չեն Սուէտիոյ ապստամբութեան հերոսներու գերեզմանները: Մեռնողներուն բո՛ւն տեղը մեր պատմութեան, հոգիին եւ առօրեայ ապրումներուն մէջ է, իբրեւ մշտական պատգամ, դէպի նոր կեանք եւ ազատութիւնը:

(«Ազդակ»)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Ժողովրդավար Համախմբման, աւելի ծանօթ Արմատական կուսակցութիւն անունին տակ, համագումարը վերջացաւ առջի օր, Էվիանի մէջ:

Քուէարկուած բանաձեւը, ինչպէս կը սպասուէր, շատ խիստ է օրուան վարչակարգին համար, որ «կը վատթարացնէ ժողովրդապետութիւնը, կը ծանրացնէ ընկերային անհաւասարութիւնը, կը յանդի Ֆրանսայի կղզիացման եւ Եւրոպայի արբանիակացման»:

Ֆրանսուա Միթըրանի համար, Ֆրանսա արդէն բացարձակ իշխանութեան մը տակ կը գտնուի, ինչ որ կը պահանջէ հանրապետականներու զօրակոչը եւ իրենց վճռական որոշումը, ժամ առաջ առաջնորդ փոխելու:

Մօրիս Ֆօռի եւ Ժաք Տիւհամէլի համար, բացարձակ իշխանութիւնը չէ այլ անհատական իշխանութիւնն է, որու դէմ պէտք է պայքարիլ: Այս աշխատանքին համար «Բարի եկաք» կ՚ըսեն ընկերվարականներուն եւ ժողովրդական հանրապետականներուն:

Քուէարկուած բանաձեւով (միաձայնութիւն, պակաս 6 ձայն եւ 9 ձեռնպահ) արմատականները երեք միջոցներ կը պարզեն հասնելու համար իրենց նպատակին.—

ա) Միասնաբար քննել գործունէութեան ծրագիրներ, մէջտեղ հանելու համար արդի ժողովրդապետութեան ուխտ մը:

բ) Խումբ մը ստեղծել որ կարենայ ի գործ դնել այդ ծրագիրը, ըստ կարգին պատրաստելով հանրային կարծիքը:

գ) Այս խումբը պիտի առաջարկէ թեկնածու մը Հանրապետութեան նախագահութեան:

Կասթոն Մոնէրվիլ իր ճառին մէջ զոհունակութիւն յայտնած է համագումարին նստաշրջանէն եւ յայտարարած.— «... Հասկցայ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը ոչ մենատիրութիւն կ՚ընդունի, ոչ ալ անհատական իշխանութիւն: Հասկցայ նաեւ որ կրնանք խօսիլ Ֆրանսայի եւ իր ապագային մասին, որովհետեւ մենք հանրապետական օրինաւորութիւն մը ունինք, որ աւելի քան 25 տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի: Մե՛նք ալ իրաւասու ենք ըսելու, որ մե՛նք ալ կը ճանչնանք Ֆրանսայի ժողովուրդը: ... Չխաբուինք, կ՚ուզեն Ֆրանսան թմրեցնել որպէսզի անցընել տան բոլոր բռնութիւնները, Սահմանադրութեան եւ Իրաւունքի: Կը յուսամ որ օր մը, ոչ շատ ուշ, այս ժողովուրդը պիտի արթննայ եւ իրաւունք պիտի տայ անոնց, որոնք վստահութիւն ունեցան Ֆրանսայի մարդկային խտէսին: Պէտք է օգնենք Ֆրանսայի ժողովուրդին, որովհետեւ լաւ չի հասկնար թէ ի՛նչ վտանգներու կ՚ենթարկուի: Պիտի անդրադառնայ կղզիացման վնասներուն: Պէտք է օգնենք ժողովուրդին որ դուրս ելլէ այս հեղձուցիչ մթնոլորտէն, որ վերագտնէ Հանրապետութեան ազատութեան ճաշակը»:

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՐԱԿԸ ՆԵՏԵՑԷ՛Ք

Եւ Աստուծոյ կամքը կատարուեցաւ ու Տիկին Ճիուէթ, բարեպաշտ քրիստոնեայ մը, հանդերձեալ աշխարհը փոխադրուեցաւ:

Եւ Տիկինը ունէր երեք հատ աղուորիկ փիսիկներ — Թօթօշիկը, Լօլօշիկը եւ Նօնօշիկը:

Մեծահարուստ տիկինը, որ ինչպէս ըսինք, բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն էր, իր պարտականութիւնը մոռցած չէր իր երեք սիրասո՛ւն, փափկասո՛ւն եւ... մկնասուն փիսիկներուն հանդէպ: Եւ իր կտակին մէջ, վաթսուն հազար տոլար ձգած էր անոնց:

Վաթսուն հազար տոլար ըսածդ դրամատան արկղներուն մէջն ալ քնացնես, ամէնէն քիչը, տարին, 3000 տոլար կը բերէ: Մաղը երկայն, խելքը կարճ ա՛յս Եւայականին խելքն անգամ կը հասնէր թուաբանական այդ հաշիւին:

Եւ այդ գումարը — երեք հազար տոլա՛ր — կը բաւէր՝ երեք փիսիկներուն հանգստաւէտ կեանք մը ապահովելու համար:

Կատուն վարձք չի վճարեր: Լոյսի ալ պէտք չունի: Ո՛չ ալ ձայնասփիւռի, հեռաձայնի կամ հեռանկարի: Չի ծխեր, չի կոնծեր, չի հագուիր, փոքէր չի խաղար, թատրոն չ՚երթար, ինքնաշարժի պէտք չունի եւ իր կռնակը անցուած մուշտակը ամառուան ալ կը բաւէ, ձմեռուան ալ:

Անկողի՞ն — ամէն տեղ իրեն համար անկողին է: Կրնայ փռուիլ բազմոցին վրայ կամ գետինը: Մանաւանդ փափկասուն տանտիրուհիին գիրկը: Իրեն համար կարեւոր չէ տանտիրուհիին տարիքը: Կը բաւէ որ իր մուշտակին վրայ պտըտին Եւայականի մը մատները: Դիտուած է որ կատուն Ադամորդիներուն գիրկը չի նստիր: Բերնին համը գիտէ, անպիտա՛նը...

***

Բարեսէ՛ր հանգուցեալը իր կատուներուն համար նշանակած էր խնամակալուհի մը, որ իր պատկանած Յարանուանութեան երիցուհիներէն մէկն էր:

Պատուիրած էր անոր.

— Փիսիկներուս աղէկ հոգ տանիս: եթէ կ՚ուզես Արքայութեան արժանանալ...

Երիցուհին խօսք մտիկ ըրած էր եւ 1947էն ի վեր, մայրաբա՛ր կը խնամէր իր հոգածութեան յանձնուած վագրագգիները:

Եւ սակայն, աշխարհը այնպէս մը դասաւորուած է որ կատուներն անգամ կը մեռնին:

Երեք կատուները անդիի աշխարհն են, հիմա:

Բայց, իրենց հեռատես տիրուհին, պայման դրած էր՝

— Երբ փիսիկներուս դժբախտութիւն մը պատահի — չտեսնե՛մ այդ չար օրը — իրենց հարստութիւնը տուէք իմ Եկեղեցիիս...

Այդպէս ալ եղաւ:

***

— Քեզի՞ ինչ, պիտի հարցնեն չորս կողմէն... Կը նախանձի՞ս...

Ո՛չ, չեմ նախանձիր, բայց աչքիս առջեւ կուգան հազարներով, տասնեակ հազարներով դժբախտներ, որոնք, վաթսուն հազար չէ, վաթսուն տոլար ալ չունին՝ իրենց ցաւին դեղ ու դարման ճարելու համար:

Աչքիս առջեւ կուգան փոլիոյով վարակուած երախաները, խլիրդ ունեցողները, սրտի հիւանդութենէ տառապողները, զանազան աղէտներու զոհերը եւ ուրիշ ի՞նչ դժբախտներ, որոնք տոլարի մը «ա՛խ»ը կը քաշեն:

Ո՛չ, չեմ նախանձիր, բայց կը մտածեմ.

— Աստուած իմ, ի՛նչ ապուշներ, ի՛նչ անխիղճ ու անգութ արարածներ ստեղծեր ես... Ի՛նչ անզգամներ, որոնց համար փիսիկի մը — կամ շնիկի մը — կեանքը շատ աւելի կ՚արժէ քան ասունի մը կեանքը... Ի՛նչ ցնդածներ եւ ի՛նչ զառամածներ, որոնք այս երկրագունդէն չմեկնած, կ՚ուզեն ապահովել իրենց փիսիկին եւ իրենց շան՝ միսի մը պատառը կամ ոսկորի մը կտորը...

— Իրաւունք չունիս...

— Իրաւունք չունի՞մ... Ուրեմն կրակը նետեցէք սա Աստուածաշունչը ու ամէնքս մէկ պար դառնանք խարոյկին առջեւ... Կրակը նետուինք մենք, ասուններս ալ, եթէ մենք ալ պիտի ունենանք հանգուցեալին քարէ սիրտը...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադարձաւ կիրակի օր, իր քսաներորդ շրջապտոյտէն:

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ մէջ, կիրակի օր, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովին: Երկար եւ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Պօղոս Զ.:

ԹԻԶԻ-ՈՒԶՈՒԻ մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան Պեն Պելլայի կառաավարութեան դէմ զոր ընդդիմութիւնը ապօրինի կը նկատէ:

ԵՈՄ ՔԻՓՈՒՌԻ առթիւ Օրանի հրեաները սինակոկի վերածած էին հտպիտներու ձմեռնային կրկէսը (Սիրք տ՚Իվէռ): Այս տօնը մեծագոյնն է հրէական տօներուն (Կռան փառտօն) եւ Օրանի հրէաները մասնաւոր ծէս մը ունին այդ տօնակատարութեան համար, որոնց մասնայատկութիւնները ԺԵ. դարէն մնացած են:

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՀՄԲ.— Ձաշակ մը տալու համար Շ. Նարդունիի բժշկական բառարանին մասին, *Հայ - Բոյժի* 1963 տարուան հատորէն (մամուլի տակ) կ'արտատպենք այս յօդուածը, — մէկ բառ մըն է այս դեռ, *Հով*, որ կը ներկայացուի բառագիտական պրպտումով, ժողովրդական եւ դիցաբանական աւանդութիւններով, ինչպէս եւ բժշկական ընդարձակ ծանօթութիւններով: Գործին ծաւալին եւ հեղինակին յոգնութեան մասին գաղափար մը կունայ, կը կարծենք, մէկ բառի շուրջ կատարուած այս աշխատանքը, — բառարանը ունի բառեր, որոնց յատկացուած ծաւալը հնգապատիկ տեղ կը գրաւէ :

Հ Ո Վ Ը

Լատիներէն Ventus.
Ֆրանսերէն Vent.
Անգլերէն Wind.
Գերմաներէն Wind.
Ռուսերէն Վետէր :
Յունարէն Անեմոս :
Պարսկերէն Պատ :
Արաբերէն Րիյհ :
Թուրքերէն Եել :

Հայերէն համանիշ ունինք *հոդմ, քամի, պարխրցի* (հիւսիսային), *խորշակ* (տաք, անապատային), *բուք* (ձիւնաքաւն), *ուրական, փոթորիկ, մրրիկ, սիւգ, սղոխ, էրան* :

Սեբաստացիները հարաւային հովը կ'անուանեն *ծուռ հով, Ֆրանսացիները՝ ճերմակ հով, Պուլկարները՝ սեւ հով, Թուրքերը՝* էշղիլէմէ :

Ասացուածքներ.— *Հով ծախել* (պատրաստ խոստում) : *Հովի պէս ընթանալ* (արագ քալել) : *Հովին հետ ընթանալ* (յարմարիլ ժամանակին եւ պարագաներուն) : *Ամէն հովէ կ'երեսյ* (փոփոխամիտ) : *Հովը որ ծակէն կը փչէ՝ դիտէ* (ուշիմ, արթուն, հետաքրքրուղ) : *Հովծեծուկ* (անհանգիստ պատկած հիւանդ) : *Հովերես* (պաղ երես) : *Հովթիս* (ոչինչ մարդ) : *Հովկուլ* (դատարկապորտ) : *Հովթռուկ* (խենթ) : *Հովտուն* (բաղնիքին դով բաժինը, ուր կը մերկանան) :

Հովը տուած է նաեւ բառեր, որոնց իմաստը կը մեկնի տուրքի պաղափարէն, ինչպէս՝ քամի (յօդացաւ), *կամ աննիւթականութեան պաղափարէն, ինչպէս՝ տեսակ մը չղարշ, նրբահիւս եւ յոյժ թափանցիկ, կամ փախստեայ օդի պաղափարէն, ինչպէս փուք, որ խոյս կուտայ ապիքներէն,* (*պղպիկ հով կը կոչուի՝ երբ ձայն չի հաներ, մանչ հով կը կոչուի՝ երբ ձայն կը հանէ*) :

Վան Բուլի կը կոչուի Ֆրանսերէն այն հովը, որ պատուհաններու, դուռներու եւ պատերու ճեղքերէն կը թափանցէ բնակարաններէ ներս՝ օձի պէս, դանակի պէս, չատ վնասակար :

Աւանդութիւններ.— *Պենտեկոստէին օրը՝ ինչ հով որ փչէ, ալ չի դադրիր յիսուն օր: Հովին փոփոխութեան ժամանակ, դէմքի որեւէ ծամածռութիւն կը մնայ դէմքին վրայ ընդմիշտ* :

Սեբաստիոյ մէջ, կը դրէ Կարապետ Գարիկեան, «երբ փողոցէն մեռելական թափօր անցնի, մայրերը տղաքնին կը դղուէյցնեն դուրս ելլել նայելու՝ « հով կուտայ » ըսելով, եւ կամ կը պատուիրեն ճանկերնին ձիդ սեղմել, որ մեռելին տուած հովը չբռնի ; չազդէ : Տղաք աւելի ղպայտոտ, ի տես դագաղին ու տխրադէմ յուղարկաւորներուն, բնական է սոսկում կը զգան եւ առիկա կ'ազդէ անոնց ջղային դրութեան վրայ, — այս պարագային՝ տղան ձեռքերը սեղմելով ինքզինք աւելի արթուն վիճակի մէջ կը պահէ, չազդուելու համար կրած սարսափէն » :

Հովը բանահիւսութեան մէջ.— *Հովին նուիրուած բազմաթիւ հէքեաթներ եւ երգեր կան, ժողովրդական ժառանգութիւն կամ բանաստեղծներու սեփական նուիրում,— զանց կ'առնեմ տեղի խնայողութեան համար* :

Հովը դիցաբանութեան մէջ.— *Ժողովուրդներու կեանքին մէջ աննշան նիւթ մը չէ հովը ,— տարերային ուժ՝ մեծ ազդեցութիւն կը զորձէ ոչ միայն մարդոց առողջութեան վրայ, այլեւ անոնց ընկերային ու տնտեսական գործունէութեան վրայ: Ահա թէ ինչո՛ւ, պատմութեան սկիզբէն, մտած է դիցարանութեան մէջ, աստուածներ ստեղծած , սեփական մեհեաններ ունեցած, ծիսական մասնաւոր արարողութեանց արժանացած :*

Ըստ հելլենական աւանդութեանց , երկինքն ու երկիրը կը համարուին հով աստուածութեանց ծնողքը: Այս աստուածութիւնները իրենց բնակավայր ընտրած են Եւորիա կղզին (Ոդիսական , ժ· 1, Ենէական, Ա· 52) : *Աթէնքի մէջ Հովերը, Թիւով ութ, ունէին իրենց ութանկիւն մեհեանը, որու ութ որմերուն վրայ տեղ գրաւած էին հով աստուածութիւնները առանձին առանձին : Բայց ըստ Հռովմայեցւոց՝ Հովերուն թիւը կը տատաներկուք*(*) : *Ոմանք այս թիւը կը բարձրացնեն մինչեւ 16, նոյն- իսկ 32 :*

Ահաւասիկ հով – աստուածութեանց անունները՝ ըստ յունական մատենագրութեան, (փակագիծի մէջ՝ լատինա- կանը, ըստ Պլինիոսի,— տես Գիրք Բ· 44)·—

Ապելիոտ (Սոլանուս), *Եւրոս* (Վուլտուրնուս), *Նոտապելիոտ, Եւրոնոտոս , Նոտոս* (Աուստէր), *Լիբս* (Աֆրիկուս) , *Լիբոթիւնիկ, Զեփիւրոս* (Ֆաւոնիուս) , *Արգեստէս* (Կորուս), *Ոդիմպիաս, Քը- րասկիաս , Ապարկտիաս* (Սեպտեն- տրիոն), *Բորէաս* (Աքիլոն), *Բորապե- լիոտ* (Մեսէս), *Կեկիաս* :

Գլխաւորները տասներկու աստուածութիւններ են, — չորսը կը դրաւեն հորիզոնին չորս անկիւնները, «մնացեալ ութերը չնչեն յայմէ եւ յայհէկ իւրաքանչիւր չորս ասացեալ չորիցն, եւ անուանին Կեկիաս եւ Եւրոս, Լիբս եւ Արգեստէս , Թրասկիաս եւ Բորէաս, Եւրոնոտոս եւ Լիբոնոտոս » :

Այս հովերուն մէջ ամէնէն հաճելին է Զեփիւրոսը, «հոդմ արեւմտեան, որ չնչէ ուղղակի յարեւմտից ի դիչերահասասար դծէն, եւ է հոդմ գլխաւոր : Սա ունի ընդ այմէ գլխիս հոդմն, որ անկանի ի կոդմն հարաւոյ, դի դրեթէ յայնմանէ դծէ չնչէ, ուր արեւն ի ձմերան ի մայր մտանէ : Իսկ ի ձախմէ ունի զԱրգեստես հոդմն , զոր ոմանք կոչեն Ոդիմպաս, եւ այլ յԱպուլեայ, եւ անկանի սա ի կողմէ հիւսիսոյ եւ գրեթէ չնչէ յայնմանէ դծէ, ուր արեւն յամառան ի մայրն մտանէ » :

Այս հովն է որ կը նպաստէ այդինեղու եւ կինեղու արդասաւորման : Հելլէնները բազմաթիւ մեհեաններ նուիրած են Զեփիւրոսին : Ընդհակառակն Շիրակացի « խող » կ'անուանէ «Զեւփիւռոնն յոր - ժամ յաճախ երեւի, սկիզբն առնուցու փչելոյ, որ է յառաջ քան զեւթնիցդ փերուարի, մինչդեռ արեգակն ի ջրհոսին երիցս կամ հնգիցս խառնիցէ ի կենդա - նատեսակին, որ է գազանարեկ » :

Իսկ Պինդարոս բանաստեղծը կը վկայէ թէ Բորէաս հովը նոյնքան պաշտելի էր Հելլէններուն համար, որոնք «Հովերուն Թագաւորը » կոչած էին զայն, Թերեւս անոր համար որ վախ կը պատճառէր ի - րենց : Հիւսիսային այս տառնաշունչ հովն էր, Բորէասը, որ Հայաստանի մէջ մեծ նեղութիւն ու վախ պատճառեց Քսենոփոնի զինուորներուն, որոնք զոհ մատուցին՝ որպէսզի չնեղէ զիրենք (Անաբաս , Գ· 5) :

Հելլէնները Զեփիւրոսին զոհ կը մատուցանեն ճերմակ ոչխար մը (Ենէական, Գ· 120), իսկ Բորէասին՝ սեւ ոչխար մը :

Հնդկական կղզիներուն մէջ այս զոհաբերութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ձեւով.— Փոքր նաւակներու մէջ կը լեցնեն ծաղիկներ, հոտաւէտ փայտեր ու խէժ, յետոյ կրակ կուտան նաւակին, կը յանձնեն հովին եւ ալեկոծ ծովին : Հոտաւէտ ծուխը կը բարձրանայ երկինք , հովի աստուածութեան բնակարանը :

Ովկիանոսներու մէջ կղզեներնակ ցեղեր կան, որոնք հով ... կը ծախեն ճամբորդներուն : Հով պնդող կը ստանայ չըւան մը, որ երեք հանդոյց ունի, — առաջինը քակելու ժամանակ կը փչէ թեթեւ հով մը, երկրորդը քակելու ժամանակ՝ զօրաւոր հով մը, երրորդը փոթորիկին կապն է, զոր պէտք է կապած պահել :

Երբ ծովին բացերը կ'ելլէին անգլիա - կան առագաստանաւերը՝ առանց հովի , նաւաղները կը սկսէին սուլել, հաւատալով որ հովը կ'արթննար ու կ'ուռեցնէր առագաստները :

Կ'աւանդուի թէ Շուէյտի Թագաւորը , Էրիք, ո՛ր ուղղութեամբ զարձնէր իր գլխարկին քիթը՝ հովը կը փչէր այն ուղղութեամբ, այնպէս որ Թագաւորին անունը մնաց «հոդմարեր գլխարկ» :

Հովը նկարչութեան մէջ.— *Նկարիչները հովը կը ներկայացնեն հրեշտակի կերպարանքով, (թէեւ Լաֆոնթէն «Թեթեւ սատանայ» կ'անուանէ), թեւերը ուսերուն ու ոտքերուն վրայ, այտերը կը լեր, բերանը միշտ բաց : Իսկ սաստիկ քամին՝ կայծակ ի ձեռին, փայլակ՝ աչքերուն մէջ, արտաշնչելով հրեղէն հովի :*

Կրինուիչի հիւանդանոցին մատուռին խորոիկին մէջ նկարիչ մը այսպէս

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ» (*)

Ցեա – Եղեռնի մեր գրականութեան մէջ անուն եւ վաստակ ունեցող գրագէտ բանաստեղծ մըն է Մուշեղ Իշխան՝ «Ոջոյն քեղ կեանք», «Հայգի եւ Սիրոյ համար» գործերով եւ ներկայիս՝ «Ոսկի Աշուն» հատորով, որ երեսնամեակի մը տարածութեան մէջ երկարող բանաստեղծական ստեղծագործութիւններու հարուստ վաստակ մըն է :

Մօտ 300 էջ բռնող եւ մաքուր տպագրութեամբ լոյս տեսած այս հատորով բանաստեղծը կը ներկայանայ իր նեղբին մտերմիկ ապրումներու եւ յոյզերու եւ սերունդի մը ազգային ու մարդկային իղձերուն, համոզումներուն արտայայտիչը եղող դիմագիծին նեղքեւ :

Արուեստը կեանքին արտայայտութիւնը ըլլալով, Մ· Իշխանի քերթուածներն ալ բաց պատուհանի մը նման ցոյց կուտան սերունդի մը մկկ ներկայացուցիչին իր ժամանակաշրջանէն եւ իր միջավայրէն քաղած եւ անոնցմէ բխող սրտմտմոք ապրումները, հեշտ արբեցումները, կեանքի երազները, ապրուած պատրանքները եւ նաեւ՝ այդ սերունդին բանաստեղծին «առաջին սէր ու խորհուրդ» եւ «առաջին մեծ արբեցում» հանդիսացող Հայաստանի պաշտամունքը :

Կեանքի երազ եւ արեւ օրերուն իսկ իր բոյնէն պոկուած տարաբախտ թռչունի մը նման, բանաստեղծը տրամախին արտայայտող ապրումներ ունի կեանքը չենցնող գրեթէ ամէն երեւոյթներուն հանդէպ — « Եւ հիմա ես գիտեմ՝ որ փուն է ամէն սէր կեղծիքով տառապող սրտերուն մէջ մարդկանց» :

Զարմանալի չէ նոյնպէս , որ «բնաւ

պատկերացուցած է չորս գլխաւոր հովերը.— Եւրոսը, որ արեւելեան հովն է, Թեւերը բացած կը թռչի՝ ալ ձեռքին մէջ բոցավառ չահ մը (արշալոյս, ձախ ձեռքին մէջ ատղ մը (արուսեակ), ամբողջ փոքրիկ երախաներ (առտուան ցոլերը) : Ապելիոտը, որ հարաւային հովն է, թեւերէն ջուր կը կաթեցնէ (անձրեւ), առջեւը փոքրիկ երախաներ որոնք փայլակ կ'արձակեն : Զեփիւռը, որ արեւմտեան հովն է, կ'առաջնորդէ խումբ մը մանուկներ, որոնք ծաղիկներով լեցուն սկառներ կը կրեն, իսկ ինք սրինգ կ'ածէ դարնանային ուրախութեան ի նշան : Բորէասը, որ հիւսիսային հովն է, որ սուրայ վիշապաթեւ, մինչ ընկերակիցները եղեամ ու ձիւն կը տեղան :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար· 1)

ՊԱՐԱՊ ԱԹՈՌԸ...

— *Ինչ կ'ըսէք, քոյր ,— ըսի խեղդուած ձայնով մը, ի՞նչ կ'ըսէք··· անհաւատալի է ···*

— *Ճշմարտութիւնը, պարոն: Ինչ է - ղէ՛ք ···*

Կանղնած տեղս մնացի զարմուած : Անտիճանին մատերը կարծես խոյս կուտային ոտքերուս տակէն, հիւանդանոցը կարծես պատուտակի պէս կը դառնար չուրջս : Մենք որ հիմա այլեւս լաւատես էինք, ինչո՞ւ այդ անսպասելի «աւետարը» , ինչո՞ւ այս անակնկալ եւ տխուր յայտարարութիւնը :

Կերպով մը դուրս նետեցի ինքզինքս հիւանդանոցէն եւ հասայ զործատեղիս : Ըսի թէ չա՛տ անհանգիստ էի, թէ քանի մը օրուան համար հանդիստի պէտք ունէի : Վճարովի արձակուրդէս օրեր ունէի եւ համաձայնութիւնը դրեթէ ապահով էր :

Համաձայնեցան :

Հապճեպ , առանց ես ինծի հաշիւ տալու, որոշեցի մէկ քանի օրով քաղաքէն հեռանալ, մինչեւ որ վերջանար այս տըխուր արարին վերջին զործողութիւնը :

Գացի երկաթուղիի կայարանը , տոմս մը դնեցի մօտակայ քաղաքի մը համար ու ներս մտայ վակոն բարձրանալու : Արդէն յայտրդ կիրակին, տօնակատարու - թեան մը առթիւ, կանչուած էի «երկու խօսք» ընելու, ինչ որ լաւագոյն առթիվ էր հեռանալու եւ այս բոլոր «կատարուելիք»ները եաքէն իմանալու :

Բայց ներս սաստիկ կռիւ մը կար : Ո՞ւր կ'երթայի··· ինչո՞ւ կ'երթայի ··· ի՞նչ իմաստ ունէր այս փախուստս ··· ինչպէ՛ս, ի՛նչ սրտով առանձին պիտի ձգէի Հայրապետ աղբօր ընտանիքը, մանաւանդ անոր բարի, խեղճ տիկինը: Ինչպէ՛ս, ինչո՞վ կրնայի արդարացնել իմ բացակայութիւնս :

Անհասկնալի զայրոյթով մը տոմսս ճմռթեցի ափիս մէջ ու նետեցի մայթին վրայ, ու տուն վերադարձայ գլխիկոր :

Իրիկունը, ճամբուս վրայ անակնկալ դէմս ցցուեցաւ Հայրապետ աղբօր տիկինը: «Վա՛ւ է ,— ըսաւ, բժիշկները արուծնած են որ իր սրտին ուզածը ուտէ : Միշտ ուզածով «քիֆքիֆ» ուզած էր, տարի , բայց ··· մէկ հատ իսկ չկրցաւ ուտել խեղճը, ինք որ առնէին 10–15 հատին բան չէր ըսեր ···»:

Ցաւանի էր որ, այս խեղճ կինը չէր ըմբռներ բժիշկներուն չարաշուք պատուէրին իմաստը : Բայց, ես որ գիտէի ամէն բան, կանղնած տեղս սարսռացի : Իրա՞ւ ի մտոյ պիտի կորսնցնէինք այս երկաթի կտոր պատուական Հայրդին ··· ան ալ այսքան եղերական պարագաներու տակ, այսքան չուտ :

Ցաջորդ առաւօտ, երբ կը պատրաստուէի սենեակէս վար իջնելու, Հայրապետ աղբօր մեծ մանչը, Վարդանը, դիմացս ցցուեցաւ կարմրած աչքերով :

— Ի՞նչ կայ Վարդան,— ըսի կասկածոտ ու մտահոգ :

— Հօրս մօտէն կուգամ ,— կմկմաց — վիճակը լաւ չերեւիր ··· փափաքեցաւ որ քեզ գտնեմ եւ իր մօտը զգեմ :

Ժամ – ժամանակի չնայեցայ, անմիջապէս հիւանդանոց փութացի :

Այլեւս յստակ էր, հէպ հիւանդին սենեակի մերը համբուած էին: Փոքրիկ սենեակին պատուհանին վարագոյրները իջած էին: Միջանցքին մէջ երթեւեկը զգալի : Հիւանդապահուհիներ տխուր, չարժումներով :

Փոքրիկ սպասուհի վերածուած աներեակին մէջ գտայ Հայրապետ աղբօրս աներին մօտ իր տիկինը թաց եւ ուռած աչքերով: Հիւանդը լո՛ւռ, անխօս, չքացած ըմբռնելով, կմախք դարձած դէմքով, անթարթ աչքերը դէպի վե՛ր, վե՛ր, երկինք յառած :

Մօտեցայ, բռնեցի իր պաղ, ոսկրացած ձեռքը: Նայեցաւ աչքերուս մատած ուածքով մը: Փորձեց սեղմել ձեռքս, բայց իր ուժերը անբաւարար էին արդէն եւ : Ցետոյ ցոյց տուաւ թուղթի կտոր մը, որ դրուած էր սեղանին վրայ :

ՄԻՄԱՔՄԻՆ

(7 Շար·)

բանաստեղծը կարօտալին խանդագին – տանքով մը իր երգերուն մեծ մասը նը– ւիրէ տուներուն, հիւղին կամ երդիքին :

Երբ ծառերուն ու հողին
անձրեւն իջնէ շաղալէն,
երբ դուրսը ցուրտ գիշերին
կաղկանձէ շուռն իր բաղցէն,
երբ ծկնորսի ճաւուն շուրջ
փոթորիկի մահը ծովուն,
Ցաղող գրքի պէս տաճուկ ,
լոյսով, սիրո՛վ օրօրուն
Քաղցր է երդիք մ'ունենալ :

«Տուներու երգը» գլուխը 1933էն մին– չեւ 1936ի տարիներուն գրուած տրտմա– գին ալ յուսատու ապրումներով լի բա– նին մըն է, ուր հոգեթով բառերով, գոյներու եւ պատկերներու հաճելի չա – րաիւսութեամբ կը փայլին քանի մը քերթուածներ :— «Հայ մամիկին աղօթ – քը», «Նոր չինուող տուները», «Վաղուան տունը», «Հայ լեզուն տունն է Հայուն » եւայլն :

Ներանձնական խոուքներ, անրջական պատկերներ, կեանքի թաւալող ալիքնե– րուն յանձնուած տրտմադրութիւններ , ալ խօսքով մաերմիկ խոհերու եւ ապ – րումներու գլուխները են «Կրակը» , «Կեանք ու երազ», «Ողջո՛յն քեզ կեանք» եւ «Հասկաքաղ» բաժինները :

Սոցյզ եւ դէշ ցաւով, որ բանաստեղ – ծին հոգիէն կը ծորի, Մ. Իշխան չատ յաճախ կը յաջողի իր հոգեկան տառա – պանքներուն ծալքերը բանալ, ցոյց տալ դանոնք՝ վարակիչ և հարազատական չուն– չով: Տուայտանքներ եւ տրտում մտո – րումներ ունեցող մարդն է ան, որ մերթ ցոյցի կը բռնուի իր երազներուն, մերթ «էքզիսթ աղջկան» հետ, երթալու սուզ– ուելու համար իր յիշատակներուն մէջ :

Մ. Իշխան այն բանաստեղծներէն է, որ մեզ ներկայ են այս կամ այն պատկե – րին, տուներին կամ փերուն երազին ե– ղին: Անոնցմէ է, որ ամէնէն աւելի կը յուզուին, երբ իրենց աչքերը կը սեւեռին դէպի ներս, իրենց ներքին մարդը, անոր մերթին յուզումները, զգայնութիւննե – րը, խինդն ու զայրոյթը փնտռելու եւ յայտնաբերելու առեն :

Գարնան իմ մէջ կը ծնի
ծագող լոյսին հետ առտուն ,
բայց չի մարիր, քայց կ'աճի՛,
երբ գայ անդորր ու գիշեր ,
Գարնան արդէն կը թուի
մուր դարերու չափ անհուն ,
երբ ան հազիւ եօթն օրուան
կեանք ու հասակ ունի դեռ :

Գաղարիկ ապրումներու մարդն է Մ. Իշխան :

Վարձակ նոր լոյսի, չորի մը հանդէպ քերթուն զգայնութիւններ կը հաղորդէ մեզի բանաստեղծը, իր « ձեռք – ձեռքի» բաժնին մէջ :

Հայրական սէրը կրկնակ լարեր ունի Մ. Իշխանի մօտ: Նախ հայրը, որ ի տես մանկական նոր ծիլի մը « խնդութեան գարթ մեզեղին » կը լսէ իր տան սե – զին ներս ու դեռ՝ տունը կը «յորդի ժանկութեամբ անհուն »: Ապա՝ որբե – րու բանակին մաս կազմած Հայը, որ կը տանջէ .

Պապենական մեր հին տան
Թոգաւէ անգամ կացինահար մեծ ծառին
Հատաբուն կոճղն անսասան
Նոր կրկին ծլարձակ ...

Որքացած այլ հատատուր սերունդի մը երգիչն է նաեւ Մ. Իշխան: Բանաս – տեղծը մեզի է անոնցմէ, որ հատատացին իրենց ժողովուրդին յարութեան կարո – ղութեան եւ լուսածարաւ տենչով մը գիտեցին այն «չքնաղ ոգին», «խորար– ձան դոյութիւնը», «երգի կատրը », « Հին հէքեաթը », ու նաեւ «Խնկարոյր ազատութիւնը», որոնցմով անհատանալին կը դառնար տեսանելի, կը դառնար իրակա– նութիւն :

Հայատանը բանաստեղծին համար նաեւ պատմութիւն է, դաղափարախօ – սութիւն է, սրբազան հող է: Ներկայ մը եւ ապագայ մըն է նաեւ, ըլլալով հան – գիպ անցեալ մը :

Երեսունէ աւելի էջեր ընդգրկող եւ շատ ընդարձակ գլուխներու բաժնուած « Հայաստան » երկարաշունչ քերթուածը բանաստեղծին հոգեկան ապրումներուն մէկ վաւերական զարկերակը ցոյց կու – տայ : Իր Մայր Հողին՝ հայրենիքին ճո – նած բանաստեղծին երգ – երգոյն է, այս բաժինը, որ կը կարդացուի հանդիսով : « Ոսկի Աչուներ» Մ. Իշխանի երեսուն եւ աւելի տարիներու գրական վաստակին մէկ երեսը կը ներկայացնէ : Վաստակ մը, որ ցայտուն եւ միեւնոյն առեն գնահա – տելի է :

Ամէն բանէ առաջ բանաստեղծ ըլլալով հանդերձ, Մ. Իշխանի որոշ քերթուած – ները կը տառապին զգացումներու սեթե– ւեթութենէ, չարահիւսութեան տակաւ կառուցուածքէ, որոնց պատճառով հա – պիւ կարելի կ'ըլլայ հաղորդակից դառնալ բանաստեղծին տուն տուող զգայնու – թիւններուն կամ ջերմութիւնը կոպերէն կախուած արցունքի չիթերուն :

Ֆ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Մ. Իշխան, տպ. Պէյրութ, 1963:

ԱԱՂԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Դարէ դար, երբ մեռած են պանոնք չօ– շափող ձեռքերը, խաղաթուղթերը կը դարձրին ղերադոյն Դիպուածին ծառա – ները ըլլալէ : Անոնք կը դառնան փորա – կիր պատկերներ, եւ իբր այդ կ'անցնին պատմութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսայի Ազգային Գրադարանը մէկ ամիս առաջ գոյա – հանդէս մը կազմակերպած է՝ «Խաղա – թուղթերու հինգ դարու պատմութիւն Ֆրանսայի մէջ» անունին տակ եւ կազ – մակերպութեամբ Ժան–Փիէր Սէկէնի :

Այս առթիւ վարպետ մանանդէտները պիտի վերատպեն 17րդ դարուն Հնկատր սը Թռուայի հնարած խաղը :

×

1375ի առեններն է, որ առաջին անգամ Ֆրանսա մուտք գործած է խաղաթուղ – թը: Ապակեզարանի մը մէջ գետեղուած Լիլ քաղաքին պատկանող տոմսի մը, որ 1382 թուականը կը կրէ, կը յիշեցնէ քա– ղաքի առենակալին հաստատած արգել – քը՝ պահակները պէտք չէ լքեն իրենց աշտարակները, յաղուրդ տալու մաօք ի– րենց խաղամոլութեան :

Բայց այս թուականէն միայն մնացած են արուեստագէտներու կողմէ նկարա – զարդուած խաղաթուղթեր: Նոյնքան ար– ժէքաւոր եւ նոյնքան գեղեցիկ, որքան գունազարդուած ալպոմները : Օրինակ «Կարոլոս Զ.» անուանուած խաղաթուղ – թը՝ որ փաստօրէն պատկանած պիտի ըլ– լայ մեծ առնուազնէրի մը :

Ձեռք հասած ամէնէն հին տպագրեալ խաղաթուղթը 1450 թուականէն է, ինչ որ կարելի է պատմական նկատել :

Պահպանուած օրինակներէն կարելի է դաղափար մը կազմել ժամանակի ըն – թացքին անոնց կրած բարեփոխութեան մասին: Ընդհանուր առմամբ , կը հաս – տատուի թէ հոն ուր դոյնը կը չահի , պծագրութիւնը տեղի կուտայ :

Դիմադիծը կը փոխուի նաեւ չրջանէ չրջան՝ Լիոն , Պուրկոնեը եւ Փրովանս : Հեկտոր սը Թռուայի կողմէ 1650ին տը– պագրուած եւ փարիզեան դիմանկարներ կրող խաղաթուղթերուն վրայ է, որ ա – ռաջին անգամ երեսան կուգան պատկեր– ներու «աւազանի անունները»: Սրտի աղ– ջիկը կը դառնայ Ժիւտիթ (Ժիւտիթ), ե– րեքնուկի (Թրեֆլ) Թագաւորը, Ալեք – սանտր եւայլն : Այս անունները պիտի մնան մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխու – թիւն : Ցուցահանդէսին մէջ այս ժամա– նակաշրջանը ներկայացուած է հարուստ բաժինով մը, խաղաթուղթին մոլութիւ – նը կը մնայ, բայց սրբագրուած յեղա – փոխութեան վառ սիրով: Խաղաթուղթե– րուն պատկերներէն եւ անուններէն վը – տարուած են թագաւորները, աղջիկները կամ սպասեակները :

Արդարեւ ասոնք ալ, իրենց կարգին, ժամանակավրէպ կը դառնան եւ կը փոխ– ուին Քաղաքացիի, Ազատութեան եւ Հա– ւասարութեան, կամ՝ Առաջնորդի, բա – նակի խոհարարուհիի եւ Պատերազմի – կի... Այլեւս ոչ մէկ Տավիտ, Փալլաս կամ Շառլըմանները :

Սէն – Սիմոնի կոմսը աւելի ժողովր – դական անուններ կուտայ այս պատկեր– ներուն: Տէկի թագաւորը (Ռուա տը փիֆ) կը կոչէ արուեստներու Հանճար , իր կողակիցը՝ մամուլի Ազատութիւն : Գալով քառակի սպասեակին (վալէ տը fառօ), որ ներկայացուած էր ալնիւ սե– ւամորթով մը, զարճած էր «գեղերու հաւասարութեան» խորհրդանիշը :

Անհրաժեշտ էր կանդ առնել, քանի որ կարելի չէր հաւասարութիւնը հռչակել քառակներուն, երեքնուկներուն, տէկե – րուն եւ սիրտերուն ... :

Կայսրութիւնը , ինքն ալ, ուղեց ունե– նալ իր վարչակարգին խաղաթուղթերը : Գործադրութիւնը յանձնեց Տավիտի : Մատիսով չորս գծագրութիւններ, որոնք կը վերագրուին մեծ նկարիչին, կը վկա– յեն նկարիչին դիտաւորութիւնը վերա – հաստատելու Աղեքսանդրը եւ, անշուշտ՝ կեսարը... Այս խաղաթուղթերը (դե – ղեցիկ, իրենց հին չրջանի ճաշակով) գործածութեան դրուեցան 1810ին :

Նափոլէոնի անկումով վերջ գտան այս խաղաթուղթերը : Եւ Վերահաստատումի չրջանը կրկին կենդանացուց թագաւոր – ները, աղջիկները եւ սպասեակները : 1827ին, սակայն, յեղաչրջում մը տեղի ունեցաւ (օտար ազդեցութեան տակ) մէջտեղ գրուեցան երկդլուխ խաղաթուղ– թերը, որոնք փոխարինեցին ոտքի վը – րայ պատկերները :

Այս յեղաչրջումը վերջինը պիտի ըլ – լար : Այնուհետեւ խաղաթուղթերուն դիմագիծը դրեթէ պիտի չփոխուէր :

Ազգային Գրադարանը, այսուհան – դերձ, չէ դոհացած միայն ներկայացնե– լով խաղաթուղթին անցեալը, պատմու – թիւնը: Ցատուկ բաժին մը յատկացու – ցած է օտար խաղաթուղթերու ալ (սպա– նական եւ իտալական նշաններով , ուր սուրը, լուման, բաժակը եւ դատարան մը կը փոխարինեն տէզի, քառակի, սրտի , երեքնուկներու նշանները): Արդարեւ , այս թղթախաղերը, երբեմն, կը տպա – գրուէին Ֆրանսայի մէջ: Միեւնոյն ա – տեն յատուկ բաժիններ յատկացուած են թղթագուշակութեան :

Ամէնէն հետաքրքրական են թղթա – խաղին փոքր պատմութեան, մանրամէ – պերու եւ արուեստներու յիշատակութիւ – նը :

Պատմութեան համար, ներկայացուած են յատկապէս հրովարտակներու եւ հը – րամանագրերու հատւածները, որոնք առաջին մէկ օրէն անդրադարձած են խա– ղաթուղթերուն: Ոտիկանութենէն ա – ւելի, այդ վաւերաթուղթերը չարադրե– ուած են տուրքերու գրասենեակին կող – մէ ...:

Ինչ կը վերաբերի մանրամէպին, ո – րոշապէս կը տեսնուի թէ օտարահնար խաղերը անյաջողութեան դատապարտ – ուած են, որովհետեւ խաղացողը չի սի– րեր հայրենախիղ ըլլալ: Մանրամիպական այդ նկարագրագումներուն մէջ կան լա– տին քերականութիւնը սորվեցնելու ձե – ւեր, զանազան ծաղրանկարներ եւ հան – րապետականներու խաղը (1871էն), ուր թագաւորները Մաք – Մահոն, Կրեվի , Թիէր, Վիկտոր Հիւկօ են եւ սպասեակ– ները (աւելի համեստօրէն) Վոլթէր , Ռասին, Մոլիէր եւ... կամպեթթա :

Միշա մանրամէպին ձեւին տակ, կը տեսնուի նոյնպէս, թէ ինչպէս խաղերը մինչեւ 1816 սերտ կապ ունէին որոշ ձե– ւի... զրականութեան հետ : Մինչեւ այն առեն, արդարեւ, խաղաթուղթին կրնա– կը մաքուր ձերմակ եղած է: Որով կը ծառայէր անուշ խօսքեր, անստորագիր նամակներ, քաղաքական թռուցիկներ գրելու եւայլն :

Վերջապէս կարելի կ'ըլլայ տեսնել , թէ խաղաթուղթը որքան ներչնչած է արուեստագէտները: Բազմաթիւ են խաղա – յողներ ներկայացնող փորագրութիւննե – րը: Հնութիւններու սիրահարները կըր– նան տեսնել 18րդ եւ 19րդ դարերուն պատկանող քանի մը պնակներ՝ նկարա – զարդուած թղթախաղի մէկնոցներով , թագաւորներով , աչք – խարուկ աղջիկ– ներով: Վերջապէս պատերուն վրայ՝ թղթախաղէն ներչնչուած Լը Նէնի Լեգե– րի , Պրաքի քանի մը պատառները լա– ւագոյն գրասեականներն են չահագրգռե – լու համար այցելուները :

Թ. Ա. Թ.

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Բան մը չէ, ամապարանքով կա – տարուած ճամբորդութեան մը յաղնու – թիւնն է :

— Մարկրեթի քրոջը քովէ՞ն կը դառ – նաք :

— Այո, ո՞վ ըսաւ ձեզի :

— Գիտեմ: Ձեր փափաքը կատարե՞ց :

— Այո: Բայց ո՞ւրկէ իմացաք ճամ – բորդութիւնս եւ անոր նպատակը :

— Գերեզմանատան պարտիզպանը ը – սաւ :

— Գերեզմանը տեսա՞ք :

Հարիւր կը համարձակէի պատասխա – նել, վասն զի այս խօսքին չէր կրնար կշռայ թէ Ամման տակաւին ենթակայ էր այն յուզումին, որուն վկան եղած էի եւ թէ ամէն անդամ որ իր մտածումը կամ ուրիչի մը խօսքը այս կսկիծալի նիւթը յի– շեցնէր իրեն, այդ յուզումը տակաւին երկար առեն պիտի յաղթէր իր կամքին:

Ուստի զլխի չարժումով մը միայն պատասխանելով գոհացայ :

— Աղէկ հոգ տարե՞ը է զերեզմանին , չարունակեց Ամման :

Արցունքի երկու խոչոր կաթիլներ հո – սեցան հիւանդին այտերուն վրայ: Ամ – ման գլուխը անդին դարձուց, որ այդ արցունքները չտեսնեմ: Ձտեսնել ձեւա – ցուցի եւ փորձեցի խօսակցութեան նիւ – թը փոխել :

— Երեք չաբաթ եղաւ մեկնելնիդ , ըսի :

Ամման ձեռքը աչքերուն տարաւ եւ պատասխանեց :

— Այո, ճիշդ երեք չաբաթ :

— Ճամբորդութիւննիդ երկար տեւեց:

— Օհ, չարունակ չճամբորդեցի: Տաս– նըվեցնդ օր հիւանդացայ, ապա թէ ոչ չատոնց վերադարձած կ'ըլլայի: Բայց հպիւս թէ այն պիւղը հասեր էի, տենդ եկաւ վրաս եւ ստիպուեցայ առնեակէն դուրս չելլել :

— Եւ մեկնեցաք առանց աղէկ մը ըը – ժըշկուելու, այնպէս չէ՞:

— Եթէ ութ օր ալ մնայի այն տեղը , կը մեռնէի :

— Բայց հիմակ որ վերադարձած էք , պէտք է խնամէք ինքզինքնիդ: Ձեր բա – րեկամները ձեզ տեսնելուն պէս պիտի դան : Ամէնէն առաջ ես, եթէ թոյլ տաք:

— Երկու ժամէն պիտի ելլեմ անկող – նէս :

— Ի՛նչ անհոգեմութիւն :

— Այնպէս պէտք է :

— Այդչափ ստիպողակա՞ն է զործեր – նիդ :

— Պէտք է որ ոստիկանութեան քոմի – սէրին երթամ :

— Ինչո՞ւ ուրիչի մը չէք յանձներ այդ գործը, որ կրնայ աւելի հիւանդացնել ձեզ :

— Միակ բանն է ասիկա, որ կրնայ բժչկել զիս: Պէտք է որ տեսնեմ զայն : Իր մահը լսելէս եւ մանաւանդ իր զե – րեզմանը տեսնելէս ի վեր այլ եւս քնա – ցած չունիմ : Ձեմ կրնար երեւակայել թէ մեռած ըլլայ այն կինը, զոր այնքան նորատի ու զեղեցիկ թողած էի : Պէտք է որ համոզուիմ եւ աչքովս տեսնեմ թէ Ամուսած ի՞նչ ըրած է այն կակը, զոր այնչափ սիրեցի: Թերեւս տեսարանին զգուանքը յաջորդէ յիշատակին յուսահա– տութեանը : Ինծի պիտի ընկերանաք , այնպէս չէ՞ ... եթէ ձեզի չատ ձանձրու– թիւն չի պատճառեր անիկա :

— Ցոյրը ի՞նչ ըսաւ ձեզի :

— Բան մը չըսաւ: Շատ զարմացաւ որ օտարական մը կ'ուզէր զետին մը դնել եւ զերեզման մը չինել տալ Մարկրեթի հա– մար եւ անմիջապէս տորադրեց իրմէ խնդրած արտօնութեանս զիրը :

(Շար.)

Այրի Տիկին Մկրտիչ Սէֆէրեան, Պ. Լեւոն Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան, ինչպէս նաեւ Գըլըճեան, Շիրինեան եւ Թորոսեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՄԿՐՏԻՉ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

(Ծնած Մանազկերտ)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, երեքշաբթի (Հոկտ. 1), ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Սէֆէրեան 60 Ֆր. կը նուիրէ Յառաջին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ամենախոր ցաւով կը ծանուցանէ կսկծալի մահը

ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕՋԵԱՆԻ

Նախկին երկարամեայ մեծանուն նախագահ եւ ապա Պատուոյ Նախագահ եւ բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 24ին, 92 տարեկանին, Լարչմոնթի իր բնակարանին մէջ, Նիւ Եորք:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 26ին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

Դիւան Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պանեէօ – Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Շահպազլեանէ 15 Ֆր., իր ապաքինման առթիւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան:

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը:

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում:

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ:

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ:

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել.— Սելեքթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեեան» ակոմբը:

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը բացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթի: Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ, ուսուցչուհի Օր. Բէկա Աջարեան:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացումը Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն պիտի կատարէ՝ ուսուցիչ Վ. Մ., նոյն առտուն, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Պատանի նոր սերնդականներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն, շաբաթ իրիկուն:

Վարչութիւնս սրտագին կոչ կ'ընէ Պօմոնի եւ շրջակայքի յարգելի ծնողքներուն որ իբրեւ գիտակից ազգայիններ, չզրկեն իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն եւ ազգ. դաստիարակութենէն: Այդպէսով՝ կատարած կ'ըլլան՝ ոչ միայն խղճամիտ ծնողքի իրենց պարտքը, այլեւ՝ քաջալերած՝ Կապոյտ Խաչն իր հանրանուէր գործունէութեան մէջ:

Նորընտիր վարչութիւն

ԾԱՆՕԹ.— Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին: Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեան Քեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ:

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻԻԹԷԼԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ:

Ձեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ: խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
2 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9823

ՄԻՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՒ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Ընդլ կ'ես դար անցաւ այն օրէն ի մի, երբ աշխարհասաստան փոթորիկ մը ամրակի վերածեց Թրքահայաստանը : Հայ ժողովուրդը արմատախիլ եղաւ : Հին քաղաքներ ու գիւղեր ամայացան : Նոյնպէս քաղաքակրթութեան մը խորհրդանշան յուշարձաններ քանդուեցան տարբարոսներու կողմէ :

Թուրքին աւերիչ ձեռքը վոչնչի վերածած արուեստի հրաշակերտները, որոնք անոնի վկաներն էին Հայուն ստեղծագործ հանճարին :

Արեւելեան նահանգներուն մէջ բազմաթիւ վանքեր ու եկեղեցիներ, որոնք դարերով կանգուն էին մնացեր մինչեւ 1915ի Յունիսի եղեռնը՝ հակառակ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վրայէն անցնող խորշակներու , դարեր եւ են այսօր : Ահաւոր է ոդբերգութիւնը :

Յատկանշական երեւոյթ է, որ Թուրք պետականութեան վաստերը սկսած տարածուող գտնել օտար մամուլին մէջ :

Տարբ բարեկամ մը, որ չատ կը հետաքրքրի հայկական արուեստով --- որուն համար մըն է -- , մեղի ցոյց տուաւ Նիւ Եորքի մեծ օրաթերթին՝ « Թայմզ »ի Մարտ 23 Ապրիլի թիւերը, ուր յօդուածական Թուրքիոյ հին եկեղեցիներուն մասին :

Առաջին յօդուածագիրը, թերթին մասնագէտ քրիստիկին է, որ վերջերս պզտիկ կատարած է Արդուինի, Օլթիի, Կոդուրի եւ Ճորոխի ջրվաններուն մէջ՝ հին կամ հետիոտն, քանի որ խճուղի չկան : Այնտեղ տեսած է միայն քանի մը հայկական կամ վրացական բաղմաթիւ կիսաւեր եկեղեցիներ : Միւս գրեթէ ամբողջ վանքերէն ու սրբավայրերէն ոչ մնացած :

Թուրք գիւղացիները քանդած են իննեսուն տասներորդ դարերուն կառուցած եկեղեցիները, անոնց քարերով իրենց տուները շինելու համար : Տեղ - տեղ հանդիպած է նաեւ մզկիթի վերածուած քրիստոնեական սրբավայրերու :

Քրիստիկոսը կը յիշէ կարդ մը անուն - կոչումներ, որոնք թրքացուած են : Եուսուֆէլիի տեսնելէ ետք Տէօրթքիլիսէի երբեմնի հռչակաւոր եկեղեցւոյ երբեմնի հոյակապութեան լիճին հարաւային մասին մէջ, ոչ շատ երկու ժամուան հեռաւորութեան վրայ մը բարձունքին վրայ տեսած է Ոսկեվանքի խաչաձեւ եկեղեցին , որուն տասներորդ դարուն : Ներսը վեց մասնաշուք տրամագիծով հսկայ սիւներ կանգուն կը պահէին գմբէթի տանիքն ու գմբէթը : Որմանկարներուն ոչոտ հետքեր միայն մնացած են : Քրիստիկոս վրայ կը տեսնուին սուրբերու, հրեշտակներու եւ ծաղիկներու քանդակներ :

Այս եկեղեցիին մէկ մասը , պատուհանները, երբեւ մզկիթ կը գործած - Պատերը փլուզուած են 15 տարի առաջ, քարերը գործածելու համար : Ներսի մօտ տեսնէր է Իշխանի վրացական եկեղեցին, Նորոզուած Բագրատ Ա.ի (963 - 876) կողմէ :

Քրիստիկոսն անցեր է էջէջ, էրզրումի վրայ, տեսնելու համար տեղ - տեղ Նշանաւոր «մեծ եկեղեցին» : Հոն տեսնելու համար է, որ մարդիկ ապրիւ - ոսկեղէնին կը լուան «նամազ»ի համար առաջ : Հետք չէ մնացեր պատմական այդ եկեղեցիէն : Երեք տարի առաջ փլուզուկեր են զայն եւ քարերով մզկիթ չինած, թիթեղեայ տանիքով եւ այլանդակ մինարէով մը :

Անգլիացի լրագրողը կը դանգատի , որ Թուրք հնադէտները երբեք չեն հետաքրքրուիր Անատոլուի հիւսիս - արեւելեան տրջանի քրիստոնեայ եկեղեցիներով, որոնք հետզհետէ կը խլցուին հիւթացի - ներու կողմէ : Եթէ այսպէս չարունակուի, քանի մը տարիէն ոչ մէկ հետք պիտի մնայ անոնցմէ :

Քանի մը տարի առաջ պատմական հնութեանց պահպանութեան օտար ընկերութիւն մը կողմէ դիմում եղած էր « Իւնէսքօ»ին , որպէսզի ուշադրութիւն դարձնէ Թուրքիոյ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն անոնց վրայ, որոնք կանգուն կը մնան դեռ, սակայն փլչելու վտանգին են ենթարկուած :

Իւնէսքօն պատասխանած է, որ առաջարկը նկատի կ'առնուի այն առեն մը, երբ Թուրք կառավարութիւնը դիմէ իրեն ... :

Ահա՛ թէ ինչպէս հայկական ու վրացական պատմական հին յիշատակարանները ի սպառ կ'անհետանան, վանդալներու ձեռքով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԻԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ

Թիւղի - Ուղուի դէպքերը ցոյց մատուին թէ լուրջ ընդդիմութիւն մը կայ Ալժերիոյ մէջ, որ կրնայ կազմակերպուած ձեւով դլուխ բարձրացնել :

Ի տես կիրակի օրուան դէպքերուն , Պէն Պելլա առաջին առթիւ պաշտօնապէս կեց Մոհանա Ու Էլ Հաճը եւ կոչ մը ըրաւ ժողովուրդին որպէսզի հանդարտ մնայ եւ տեղ -տեղ վրկութեան կոմիտէներ կազմէ :

Ընկերվարական Ուժերու ճակատը կըրցաւ փաստել Թիւղի - Ուղուի մէջ որ դիւրին չի կրնար ըլլալ հետը գլուխը ելլել : Բացէ ի բաց պատերազմ յայտարարած է Պէն Պելլայի իշխանութեան, Սահմանադրութեան եւ կառավարութեան : Հակառակ Պէն Պելլայի հրամանին, կը թուի թէ Մոհանա Ու Էլ Հաճ միշտ պետը մնացած է դինուորական եօթներորդ շրջանին : Իրեն զօրավիդ կեցած է զօրքին մեծ մասը, այս ձեւով ընդդիմութիւնը քաղաքականէն կ'անցնի նաեւ դինուած ընդդիմութեան մը :

Դժդոհութեանց բոլոր պատճառները նոյնը չեն ամէն կողմ : Այթ Ահմէտ եւ Ընկերվարական Ուժերու Ճակատի այլ պարագլուխներ քաղաքական լայն տեսակէտներ ունին մինչ Մոհանա Էլ Հաճ եւ ուրիշ Քապիլներ աւելի «շրջանային » դաղափար մը ունին իրենց խաղալիք դերին մասին : Իրենց կարծիքն այն է որ Քապիլին հարկ եղած տեղը չէ ունեցած :

Մոհանա Ու Էլ Հաճ հազուադիւտ պին - ուորական դէմքերէն է որ ալժերական հողը երբեք չէ ձգած 1954էն ի վեր : Ամէն պարագայի մէջ, Քապիլ բոլոր ընդդիմադիրները՝ «քաղքենի» , մտաւորական, քիչ մը ձախ, բոլորը միացած են մէկ դաղափարի շուրջ՝ ներկայ վարչաձեւին դէմ պայքարը :

Սակաւաթիւ լրագրողներու առջեւ, Այթ Ահմետ ճչդած է թէ ինչ են իրենց նպատակները ու մտադրութիւնները : « Անջատողական չարժումի հարց չկայ : Հոդամաս մը չէ որ կ'ապստամբի, ալժե - րացի ժողովուրդին մէկ մասն է որ կրկին ձեռք կ'առնէ յեղափոխական չարժումը ընդհատուած անցեալ ամառուան տապնաղով » :

Պէն Պելլան իր կարդին կոչ մը ըրած է ազդային բանակին, հրահանգելով · --- « Մերժեցէք որեւէ հրաման որ կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել իշխանութեան օրինականութիւնը :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱԼ ԴԷՏԵՐ ՂՐԿԵՑ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ս. Պետրոսի մէջ հանդիսաւոր պատարագով մը, զոր մատոյց Ս. Ժողովի աւագերէցը՝ կարդինալ Էօժէն Թիսըրան, սկսաւ Տիեզերական ժողովի Բ. նստաշրջանը : Այս ժողովը սկսած էր Յովհաննէս ԻԳ.ի նախաձեռնութեամբ որ անցեալ տարի, նախատեսելով իր վախճանը յայտարարած էր « կը բանամ, բայց չեմ դիտեր թէ ո՞վ պիտի փակէ այս ժողովը» :

Այս երկրորդ նստաշրջանին երկու դէմ դրկած է նաեւ Էջմիածնայ Մայր Աթոռը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին կը ներկայացնէն յանուն Էջմիածնի՝ Պարդեւ Եպս. Գէորգեան եւ մէկ աշխարհական ու յանուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ Արտաւազդ վարդ. Թըրթըռեան :

Պատկառելի հանդիսութեան եդրափակիչը եղաւ Պօղոս Զ.ի Պապին ճառը որ կը փոխարինէր այն կոնդակը զոր աւանդութեամբ, Պապը կը պատրաստէ այդ առթիւ :

Պապին ճառին մէջ կը պարդուէին գլխաւոր ծրագիրը զոր Հռովմէական եկեղեցին կ'ուզէ իրագործել ...

Ա) Ծանօթութիւն կամ դիտակցութիւն եկեղեցւոյ :

Բ) եկեղեցւոյ բարեփոխում :

Գ) Քրիստոնեաներու Միութեան վերահաստատում :

Դ) եկեղեցւոյ գործը արդի աշխարհին հետ :

Պապը մասնաւորաբար ծանրանալով « Բաժանեալ եղբայրներուն հետ » ան - հրաժեշտ գործին, չեշտած է · Տիեզերական ժողովը դուռները կը բանայ, ձայնը կը բարձրացնէ, հրաւէրի, սպասման , վստահութեան ժողով մըն է, աւելի լայն եւ աւելի եղբայրական մասնակցութեան մը իմաստով իր հարազատ ընդհանրականութեան » :

Ծօսք ուղղելով ոչ - կաթողիկէ գրիս - տոնեայ համայնքներու ներկայացուցիչ - ներուն... Պօղոս Զ. կը յայտարարէ .... « Ինչ կը վերաբերի մեզի, պատրաստ ենք ներելու այն նախատինքները որոնց են - թակայ եղած է կաթողիկէ եկեղեցին եւ մոռնալու այն ցաւերը զորս զգացած է անհասկացողութեան եւ բաժանման երկար շարքի մը ընթացքին : Բաժանեալ եղբայրներու խօսելու մեր ձեւը կ'ուզէ խաղաղասէր ըլլալ, բայարձակապէս անկեղծ եւ պարկեշտ : Ցեղոյ յարդանքով նկատի կ'առնենք հասարակաց, սկզբնական եւ կրօնական ժառանգութիւնը որ բաժանեալ մեր եղբայրներուն մօտ պահպանուած է եւ նոյնիսկ մասամբ լաւ կերպով զարգացած » :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Ծանօթ է որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Երուսաղէմ պիտի մեկնէր այս ամառ սկիզբը եւ այդ ճամբորդութեան առթիւ, մինչեւ Արեւելքի կարդ մը հայկական թեմերը անհատնական չեն նկատեր հանդիպում մը Էջմիածնայ եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներուն միջեւ :

Ութ օրը մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը՝ Տոքթ. Ռամսի հրաւիրած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ իր հիւրը ըլլայ Հոկտեմբեր 4էն 7 : Թէեւ պաշտօնական պատասխան մը չէ ստացած դարդ , բայց Թաս գործակալութիւնը յայտնած է թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը Լոնտոն պիտի երթայ ընդառաջ երթալով Տոքթ. Ռամսիի հրաւէրին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷն կը հաղորդեն թէ Պաաս կուսակցութիւնը յայտարարած է որ դաշնակցային ձեւի միութիւն մը պէտք է կազմել Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ : Նասրի վրայ ձգած է Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ խզումին պատասխանատուութիւնը բայց հրաւիրած է եգիպտոսը որ ապագայ միութեան մասնակից :

ԳԱՀԻՐԷն կը հաղորդեն թէ բոլոր օտար լեզուներու ուսուցումը բացի անդլերէնէն ջնջուած է բովանդակ Արաբ Մ. Հանրապետութեան դպրոցներուն մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ Ռուսիոյ հանրապետութեան մէջ ջնջուեցան գիւղատնտեսութեան նախարարութիւնը, ըստ Փրաւտայի հրատարակած մէկ գեկոյցին :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՑ յայտարարեց չինական յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ որ դաղափարական տարակարծութիւնները ընկերավարական երկիրներու միջեւ, օր մը չէ օր մը կը կարդադրուին :

ՓՐԱՒՏԱ առաջին անդամ ըլլալով յարձակողականի անցած է Քուպայի դէմ : Երկու աթոռներու (իմա՛ փեքին եւ Մոսկուա) միջեւ դիրք մը անպաշտպանելի է կ'ըսէ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը :

ՀՌՈՄի մէջ աչ հոսանքի մտաւորականները համադումար մը կազմակերպած էին : Օրակարդն էր՝ Արեւմտեան Մտածումին մէջ ազդային ինքնատպութիւնը եւ ընդհանրականութիւնը :

ՑԱՐԴԱՆԱՆի Հիւսէյն թագաւորը Ամման վերադարձաւ Պելժիա, Մեծն - Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կատարած ճամբորդութենէն ետք :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	60 Ֆրանք
Վեցամսեայ	35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Բառագիտական.— Դիցաբանական աւանդութիւնները մոռցուած են հիմա, բայց կը մնան բառերը՝ իրենց արմատական իմաստէն պարպուած: Հետաքրքրական է, սակայն, ստուգել արմատական իմաստը:

Նոտոս արմատական իմաստով կը նշանակէ խոնաւ, որովհետեւ անձրեւ կը բերէր հարաւային հովը՝ Յունաստանի մէջ: Թուրքերը առած են բառը եւ առաջին տառին փոփոխութեամբ լոտոս կոչած են հարաւ – արեւելեան հովը, որ իւրայատուկ թմրութիւն մը կը ստեղծէ: «Լոտոսին օրը ձուկ չ՚ուտուիր» կ՚ըսեն: Թրքական լոտոսը (հարաւ – արեւելեան) կոչուած է նաեւ քէշիշլէմէ, իսկ յունական լոտոսը (հարաւային) քիպլէ:

Բորէաս արմատական իմաստով կը նշանակէ ժայռ, քար, որովհետեւ լեռներէն կ՚իջնէր հիւսիսային հովը: Թուրքերը առած են բառը եւ տառաշրջութեամբ փոյրազ կոչած են հիւսիս – արեւմտեան հովը, որ սիրելի չէ: «Բերանը փոյրազին բացեր է» կ՚ըսեն, դատարկ ժամանակ անցընողին համար: Թրքական փոյրազը (հիւսիս – արեւմտեան) կոչուած է նաեւ գարա եէլ, իսկ յունականը (հիւսիսային) եբլտրզ:

Զէֆիրոս, որ մեր զեփիւռն է, արմատը անստոյգ կը մնայ, բայց կը կարծուի թէ կը նշանակէ արդասաւորիչ: Արեւմտեան հովն է, որ նոյնպէս կը համարուի անձրեւային՝ ըստ եղանակին: Յունական մատենագրութեան մէջ զօրաւոր հով մըն է, հայ բանաստեղծութեան մէջ՝ մեղմ սօսափիւն մը: Թուրքերը կը կոչեն պաթը բուզկեարը:

Ապելիոս, բարդ բառ մըն է, որ կը համապատասխանէ լատիներէն «սուպսոլանուս» բառին ու կը տրուի արեւելքէն փչող հովին, ինչպէս իր արմատական նշանակութիւնն է:

Եւրոս արմատական իմաստով կը նշանակէ այրել,— հարաւ – արեւելեան հովն է, որ կ՚այրէր կը մրկէր ամառը:

Լիբս, արմատական իմաստով կը նշանակէ կաթիլ, հարաւ – արեւմտեան հովն է որ անձրեւաբեր է:

Արգեստէս, արմատական իմաստով կը նշանակէ ճերմակ, որ անուն տրուած է հիւսիս – արեւմտեան հովին, — թէ ինչո՛ւ, կը մնայ անստոյգ:

Հովանք.— Կարապետ Գաբիկեան կը գրէ այս բառին դէմ.— «Լոգանալիք տաք ջուրը եղկեկցնելն: Ըստ բժշկարանաց՝ տեսակ մը Էռնի, թուրքերէն Փբթբք,... հովը բռնել, կալնուլ զամորձիս»:

Առաջին իմաստը այլ բարբառներու մէջ եւս կայ, տես Բարաղամեան՝ Վանի գաւառաբարբառը (անտիպ,— հեղինակին ձեռագիրը Հայաստան զրկուած, իսկ պատճէնը Փարիզ՝ Նուպարեան մատենադարան): Բայց երկրորդը ոչ մէկ տեղ դտած եմ:

Ս. Մալխասեան կը գրէ նոյն բառին դէմ (եղակի).— «Սառը ջուր, որ ածում են եռման ջրի մէջ՝ պաղեցնելու համար: 2.— Քամի, յօդացաւ, (ըստ այլ գաւառաց՝ խովան): 3.— Ստուերոտ, հովանաւոր: 4.— Օդոստոս ամսուայ լուսնին տրուած մակդիր»:

ՀՈՎԸ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հին բժշկութիւնը շատ կը զբաղէր հովերու ուսումնասիրութեամբ: Հիպպոկրատ դիրք մը նուիրած է անոնց ներգործութեան՝ մարդոց առողջութեան վրայ:

Բժշկութեան հայրը կը թելադրէ բուժիչներուն, որ ուսումնասիրեն տեղական հովերուն ազդեցութիւնը հոն ուր կը գործեն: Ինք մասնաւորաբար ուսումնասիրած է հարաւային հովը (տեղ չի ճշդեր), նկարագրելով անոր ազդեցութիւնը լուսնոտներու վրայ (Լիթրէի թարգմ. հատոր Զ. էջ 385), երախաներու առողջութեան վրայ (Զ. 375), լսողութեան եւ տեսողութեան վրայ (Գ. 489), նոյն դիտողութիւնը կրկնուած (Ե. 497): Յետոյ կը գրէ թէ «տաք հովերու ազդեցութեան ենթակայ քաղաքներու մէջ բնակչութիւնը վատուժ կ՚ըլլայ, կիները ամուլ, երախաները ջղագալարումներու ընդունակ, այրերը փորհարութեան տրամադիր» (Բ. 15):

Պէտք է ըսել թէ երկրէ երկիր կը տարբերի հովերուն ներգործութիւնը, ինչպէս Պլինիոս եւս կը հաստատէ: Յաւալին այն է որ, նախ՝ մատենագիրէ մատենագիր կը տարբերի շատ հովերուն անունը ըստ իրենց փչած ուղղութեան,— այսպէս՝ կորուսը կը կոչուի երբեմն հիւսիս - արեւմտեան հով, երբեմն հարաւ - արեւմտեան հով: Երկրորդ՝ Հելլէնները բարենպաստ կը համարին զեփիւռը, ընդհակառակն Պլինիոս ամէնէն օգտակար հովը կը համարի հիւսիսային հովը առողջութեան տեսակէտով (Բ. 48), որ, սակայն, սարսափ կը պատճառէր Քսենոփոնի զինուորներուն, ինչպէս յիշեցինք: Բայց բոլոր հին մատենագիրները միաձայն կը յայտարարեն թէ «չար» է հարաւային հովը,— կենդանիներուն ախորժակը կը կտրէ (Պլինիոս), գլխու ցաւ կը պատճառէ, բերնին մէջ վէրք կը բանայ (Հիպպոկրատ): Կը թուի թէ Հայաստանի մէջ հիւսիսային հովն է որ վախ կը պատճառէ (Անաբաս, Գ. 5), իսկ «բարեգութ» կը համարուի հարաւային հովը, դարնան դռները բացողը.

Բուն կը դնեմ մէջ քարերուն,
Երդիք բանամ դէմ հով քամուն,
Ծուխ կը հանեմ հետ ամպերուն,
Մեր ցաւ կուտանք հարաւ քամուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ»Ը

Ե.

Ե. — ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Անծայրածիր է Չինաստան. հիւսիսէն (Մանչուրիա) մինչեւ հարաւ (Վիէթնամ) 2400 մղոնի, արեւմուտքէն (Կեդր. Ասիոյ Քունլուն լեռնաշղթայէն) մինչեւ արեւելք (Չինական Ծով) 2500 մղոնի վրայ փռուած է: Այս տարածութեան վրայ կ՚ապրին մօտաւորապէս 700 միլիոն Չինացիներ, որոնց թիւը 10 – 15 տարիէն պիտի հասնի մէկ միլիառի — աշխարհի ընդհանուր բնակչութեան մէկ երրորդը:

14 տարուան Մաոյական վարչակարգով, կատարուած են որոշ իրագործումներ. կառուցուած են դպրոցներ եւ հիւանդանոցներ. լեռներու ընդմէջէն, կիրճերու խորերուն, անապատներու երկայնքին բացուած են ճամբաներ, ու հաստատուած՝ երկաթուղիներ: Այնտեղ ուր կարելի չէր մեքենաներ ունենալ, մարդկային միլիոնաւոր ձեռքեր կը փորէին ժայռերը, կը նետէին կամուրջները, կը փոխէին ջուրերու ընթացքը:

Իրագործումները կարեւոր են: Սակայն զեկավարներու անհամբերութիւնն ու աճապարանքը չափ ու սահման չունի: Կ՚ուզեն մէկ օրէն միւսը աղքատ Չինաստանը դարձնել արդիւնաբերական առաջնակարգ երկիր: Այս նպատակին հասնելու համար, չունին անհրաժեշտ թիւով մեքենաները, չունին անհրաժեշտ դրամը, չունին անհրաժեշտ ուտեստեղէնը (վերջին քանի մը տարիներուն, հունձքերը շատ զէշ եղան բնական աղէտներու պատճառաւ): Ունին միայն աշխատող ձեռքեր, որոնցմէ կը պահանջուի հետզհետէ աւելի յարաճուն ճիգ՝ հետզհետէ աւելի յարաճուն զրկանքներու մէջ: Ժողովուրդը Ֆիզիքապէս սպառած ու քամուած է: Բայց որպէսզի միշտ հրահրուի կորովը, վառ մնայ պահանջուած յարատեւ ճիգը, ժողովուրդին առջեւ կը ճօճեն արտաքին ուժեղ թըշնամիներու կողմէ բնաջնջուելու սպառնալիքը: Որով, ժողովուրդը առանց վայրկեան մը դադարի, ենթարկուած է կուսակցական եւ ազգային քարոզութեան: Ու թերեւս այս է, որ, Ֆիզիքական զրկանքներէն աւելի ուժգնօրէն քայքայած ու սպառած՝ ժողովուրդին ջիղերը: Այն օր, ամէն տեղ, կը կազմակերպուին «ուղիղ մաքրել»ու հաւաքոյթներ, հանրային ամբաստանութեան հաւաքոյթներ, հաւաքական խոստովանանքներ, «պայքար»ի անվերջանալի դասախօսութիւններ: Ամէն օր նոր կարգախօս մը մէջտեղ կը նետուի, որուն իրագործման համար ամէն ոք պէտք է ճգնի՝ աշխատանքի իր ժամերէն դուրս: Ատեն մը՝ «պողպատ շինենք» էր այդ կարգախօսքը. իւրաքանչիւր դիւղի մէջ, խեղճուկրակ հողագործներ հնոցներ հաստատեցին, որոնց մէջ կը վառէին իրենց վերջին կահ – կարասիները, եւ կը հալեցնէին խոհանոցի սաները...

Կուսակցութեան հետապնդած գերագոյն նպատակն է հասնիլ մարդ էակի անհատականութեան ոչնչացումին: Բայց, մինչ այդ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ ամէն օր կը մեռնին ցուրտէն ու անօթութենէն. ու ապրողներն ալ կը դողան կուսակցութեան կողմէ պատժուելու սարսափէն:

Տարուան ընթացքին, իւրաքանչիւր դասակարգի վերապահուած են հետապնդումներու, պատժական միջոցառումներու եւ մաքրագործումներու ամիսներ: Որոշ ամիսներու՝ կը մաքրագործուին «դրամատէրներն» ու յետադիմականները: Տարիներու անդադրում հալածանքներէ ետք, տարօրինակ կրնայ թուիլ, թէ տակաւին գոյութիւն ունին «դրամատէրներ»: Որոշ ամիսներու՝ «կը դրաղին» հարուստ դիւղացիներով. Չինաստանի մէջ «հարուստ» կը նշանակէ միւսներէն քիչ մը նուազ աղքատ: Կարգ մը ամիսներու՝ մասնաւոր խնամք կը տանին մտաւորականները «համեստացնելու» գործին: Ապա՝ մաղէ կ՚անցընեն զանգուածը, թափելու համար բացարձակ համայնականութեան դիմադրողները, ընտանիքի եւ անհատական նուազագոյն ստացուածքի հնամենի գաղափարներուն կառչած մարդիկը: Ժամանակ առ ժամանակ մաքրագործում կը կատարուի կուսակցութեան շարքերէն ներս:

Ո՛չ մէկ դասակարգ կրնայ փախուստ տալ պատժական այս միջոցառումներէն: Քանի որ, ըստ մաոյական դաւանանքին, նոյնիսկ բացարձակ ընկերվարութեան հասած ընկերութենէ մը ներս՝ դասակարգները կը վերապրին՝ զանազան դիմակներու ետին:

Ուրեմն, ամէն ոք կասկածելի է. յանցանքն ու անմաքրակրօնութիւն ամէն տեղ են: «Յետադիմական միտք»ը կրնար դտնել ինքզինք արտայայտելու տարօրինակ ձեւեր: Խափանարարը որքան որ յանցապարտ է, նոյնքան յանցապարտ է նաեւ այն ծայրայեղ ձախակողմեանը, որ իբր թէ լաւ նպատակներով՝ կուսակցութեան տուած հրահանգներէն աւելի հե-

ՊԱՐԱՊ ԱԹՈՌԸ...

Առի՛, նայեցայ: Գրեթէ անընթեռնլի երկտող մըն էր ինծի ուղղուած: Փորձեցի միտքով կարդալ: Ահա՛ ինչ որ մրոտած էր այդ թերթիկին վրայ: «...Գըրոց – բրոց, «փաթաթէսի» բանաստեղծ: Երբ փաթաթէսի բանաստեղծ կը կոչեմ քեզ, ատիկա կը նշանակէ թէ քեզ շա՛տ կը սիրեմ: Երանի թէ իմիններէս գոնէ մէկը սոխի կամ սխտորի բանաստեղծ ըլլար եւ ես ալ ատով հպարտանայի: Չեղա՛ւ: Հայ էի, Հայ չմնացին: Կուսակցական էի, կուսակցական չեղան: Աթոռ մը ունէի, ափսո՛ս, ասկէ ետք այդ աթոռը պարապ պիտի մնայ: Ալ ո՛ր մխիթարութիւնը հետս տանիմ: Եավրո՛ւս, դու ջարդը տեսար, դու եւ քեզի պէսները Թուրքին «զուլումը» ճաշակեցիք, որբանոցի որդնոտած բակլայով սնանեցաք, բոպիկ, գլխաբաց, կիսամերկ աշխարհէ – աշխարհ դեգերեցաք, բայց Հայ մնացիք, Ա, Բ, Գ սորվեցաք, կ՚ուզէ՛ք, կը փորձէ՛ք բան մը ընել: Բայց իմիննե՞րս,— Հիմակուաննե՞րը, այս լոյս քաղաքներուն մէջ կուրցան: «Քէօր» եկան, անանկ ալ պիտի երթան:

Ահա մեծ ցաւս: Կը տեսնես իշտէ, ձագս, հո՛ս, ո՛չ տուն, ո՛չ ալ անուն մնաց: Ինկեր ենք, ջուրն ի վար կ՚երթա՛նք, մինչեւ որ ծովը հասնինք լըմընանք:

Յուսահատութիւնը չէ որ կը խօսի մէջըս, մահուան սարսափը չէ որ ընկճած է զիս, այլ, մեր օրերու տխո՛ւր, եզկելի՛ պատկերը: Բան մը որ կ՚ուզէի տանիլ հետս, անդենականը, ատիկա մեր ապրելու, դիմանալու, տոկալու յոյսը պիտի ըլլար: Հիմա՛ կը մնայ որ դուք բազմապատկէք ձեր ճիդերը, ձեզմէ անդարձ բաժնուածներուն յոյսերը իրականացնելու համար: Այսպէ՛ս չի մնար, այսպէ՛ս չի մնար: Օր մը ձեզի ապրողներուդ համար բարի արեւ մը կը ծագի: Օր մը պարապ աթոռս դրաւող մը կը դտնուի... Կը յուսամ ...»:

Ալ չէր կրցած շարունակել... հոս փակուած էր խրատականներուն եւ յայտնած ցանկութիւներուն էջը: Հո՛ս վերջացած էր իր խօսքը կախման կէտերով ...

Փոքրիկ սենեակին մէջ, միջանցքի ամբողջ երկայնքին թանձրացեալ տխրութիւն մը բռնած էր ամէն կողմ:

Հայրապետ աղբօր վտիտ կուրծքին ծանր հեւքը տակաւ առ տակաւ իջաւ, մեղմացաւ: Անոր մարմինը, գլուխէն մինչեւ ոտքերը կարծես թէ սկսան երկարիլ, բարակնալ: Աչքերուն սեւը հետզհետէ կը թաղուէր կոպերուն տակ ու սպիտակը աւելի կը լայննար:

Մէկ – երկու անգամ թեթեւ մը հազալ փորձեց, դէմքը ծամուծռեց, կարծես փորձեց շտկուիլ անկողինին մէջ ու ապա մէկէն լռեց:

Սենեակին սեմին վրայ կանգնած հիւանդապահուհին մօտեցաւ, փակեց անոր դէմքը ու մեզ սենեակէն դուրս հանեց ...

Հայրապետ աղբօր ապրած օրերուն վարագոյրը իջաւ, աւա՛ղ, ու մենք մեկնեցանք արցունքոտ աչքերով ...

×

Շաբաթ երեկոյ էր:

Տեղական կազմը «Յիշատակի երեկոյ» մը սարքած էր Հայրապետ աղբօր կամ ընկեր Հայրապետի յիշատակին: Հայրապետ աղբարը շարքային էր եւ հաւատաւոր կուսակցական, իր ամբողջ կեանքը ապրած էր անոր մէջ, արդար էր որ «երկու խօսք» ըսուէր իր մասին, իր յիշատակին:

Ակումբին մէջ հաւաքուած էինք ընկերներ, համակիրներ տխուր մտածումներով:

Կոմիտէին ներկայացուցիչը ոտքի ելաւ «Յիշատակի երեկոյ»ին բացումը կատարելու:

«Սգակիր ընկերներ եւ համակիրներ, այս երեկոյ... Ակումբին դրան թակոցը խանգարեց ընկերոջ խօսքը:

Մտէ՛ք, — ձայնեցինք գրեթէ բոլորս միաբերան, — Մտէ՛ք»:

Դուռը մեղմօրէն բացուեցաւ եւ անոր սեմին վրայ ցցուեցան Հայրապետ աղբօր երկու կայտառ մանչերը,— Վարդանը եւ Արան, ամչկոտ ու խարխափուն կեցուածքով մը:

Բոլորիս նայուածքները ուղղուեցան դէպի երիտասարդները, հետաքրքիր ու հարցական:

— Եկանք, — ըսաւ Վարդան կմկմալէն հազիւ լսելի ձայնով մը:

— Եկա՛ք, բարի՛ եկաք, յառաջացէք տեղ դրաւեցէք,— ըսաւ մեր ներկայացուցիչը յուզուած ձայնով մը:

— Եկա՛նք-... եկա՛նք... ափսո՛ս... Եկա՛նք մեր հօրը պարապ ձգած աթոռը դրաւելու, — ըսաւ Վարդան ու փղձկած ինկաւ պարապ աթոռի մը վրայ:

Այդ երեկոյ մենք տրտմաշաղաղ խոչ ու նաեւ սփոփանքի ձայն բարձրացուցինք Հայրապետ աղբօր կամ ընկեր Հայրապետին անմոռաց յիշատակին:

Այժմ, անոր աթոռը պարապ չէ՛, անոր աթոռը դրաւած են երկու քաջ, հուժկու եւ հաւատաւոր երիտասարդներ,— Վարդանը եւ Արան, զորս մենք «Քաջ Վարդան» եւ «Արա Գեղեցիկ» կ՚անուանենք:

Այո, Քաջ Վարդան եւ Արա Գեղեցիկ ...

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՉԷ

(8 եւ վերջ)

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԱՅՍՕՐ

Եւրոպական միակ երկիրն է Ալպանիան, որ տակաւին իր սահմանները չէ բացած արեւմտեան զբօսաշրջիկներուն առջեւ : Այդ երկիրը մտնելու համար «վիզա» ըստանալը՝ յուսահատեցուցիչ գործողութիւն մըն է : Իր մահացու թշնամին եղող Եուկոսլաւիոյ եւ իր սահմաններուն վրայ աւելի շատ հրացանաձգութիւններ տեղի կ՝ունենան քան թէ անցագրերուն վրայ կնիքներ կը դրուին : Այդ երկիրը մտնել յաջողող սակաւաթիւ մարդոց համար, ճամբորդութիւնը լեցուն է անակնկալներով եւ յուզումներով՝ որ դիւրաւ չեն մոռցուիր :

***

Եուկոսլաւական սահմանէն կը հասնիք Սկանտար, 35 հազար բնակիչներով պըզտիկ քաղաք մը : Ճամբան կպրապատ եւ լաւ վիճակի մէջ է : Եթէ օրը Կիրակի է, կրնաք երթալ Կաթողիկէ եկեղեցին : Երիտասարդ ու ծեր հաւատացեալները կ՝աղօթեն խոր երկիւղածութեամբ, օգտագործելով կուսակցութեան անակընկալ անկրօնութիւնը (Օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ բացած են ճաշարան մը եւ պառը (դարեջրատունը) դրած են ճիշդ խորանին վրայ ...) :

Մայրաքաղաք Թիրանան ունի մէկ պանդոկ՝ «Տարիտ»ը : Պանդոկը շինուած է Իտալացիներուն կողմէ եւ կը պարունակէ 120 սենեակ : Բայց, դրեթէ միշտ յաճախորդ չունի : Հոն, պատահաբար կըրնաք հանդիպիլ թուրք դիւանագէտի մը կամ չինացիի մը եւ շատ հազուադէպօրէն՝ արեւմտեան ձեռնարկուի մը : Պանդոկը ունի երկու պատկառելի վերելակներ, որ չեն գործեր : Ամէն սենեակ բաղնիք ունի, բայց, տաք ջուրը չի կրնար գործածուիլ, սակայն ոչ թէ հաւանական ողողումի վախէ :

Պանդոկ այցելելու համար, Ալպանացիները պէտք է օժտուած ըլլան մասնաւոր արտօնագրով : Ատոր համար ալ, պանդոկին ճաշարանը դրեթէ միշտ պարապ է : Սպասեակ մը, որ օտար լեզուներէ միայն իտալերէն դիտէ, ալպաներէն գըրուած ճաշացուցակը կուտայ ձեզի եւ կ՝օգնէ թարգմանելով կերակուրներուն անունները : Սակայն, շատ ալ չի յոգնիր, որովհետեւ, ճաշացուցակը շատ բան չի պարունակեր, աւելի ճիշդ կը պարունակէ միայն մէկ տեսակ կերակուր, կտոր մը կարծր միս եւ տապկած հողկիթ :

Մայրաքաղաքին մէջ շինարարական աշխատանք կայ : Նեղլիկ փողոցներով հին թաղամասերուն մօտ, կը կառուցուին արդիական շէնքեր : Կեդրոնական փողոցները խաչաձեւող կէտերու վրայ, ոստիկան մը կարգի կը դնէ ինքնաշարժներու դրեթէ անդոյ երեթեւեկը, որուն կեանք կուտան տասը - տասներու թաքսիներ, քանի մը բեռնակառքեր եւ համայնավար պարագլուխներու ինքնաշարժները :

Ծանուցումներու մեծ յայտարարութեանց կողքին կը տեսնէք բազմաթիւ ծաղրանկարներ : Թիթօ, գնդապետի տարազով՝ ագահօրէն կուլ կուտայ տոլարներու տրցակներ : Ամերիկեան ճաղի եղանակով պարող Խրուշչեւը՝ վար կ՝իյնայ ու խնդուք կը պատճառէ սպիտակամորթներէ, սեւամորթներէ եւ դեղնամորթներէ բաղկացած բազմութեան մը : Կրպակներու մէջ կը ծախուին Էնվէր Հոճայի եւ Սթալինի դիմանկարները :

Օտարահպատակ զբօսաշրջիկի մը ինքնաշարժը կանգ կ՝առնէ նկարի մը առջեւ, որ Խրուշչեւը կը ներկայացնէ աղտոտ ու ճմռթկուած հագուստներով : Պըզտիկ տղոց խումբ մը վազելով կը շրջապատէ զայն : Քաղաքական զգեստով գործակալ մը անմիջապէս կը մօտենայ եւ օտարականին անցգիրը կ՝ուզէ : Եթէ զբօսաշրջիկը մերժէ, գործակալի ձեռքի մէկ պարզ շարժումին վրայ կը հասնին քաղաքապահ երկու ոստիկաններ : Անոնք կը բարեւեն եւ իրենց կարգին անոր ինքնութիւնը կը հարցնեն :

Թելադրանք մը՝ եւրոպական այս Թիպէթը այցելել փորձողներուն : Եթէ ոստիկանատան կամ մաքսատան մէջ դըժուարութեանց հանդիպիք, յայտարարեցէք թէ՝ Էնվէր Հոճայի մարդոց մէջ բարեկամներ ունիք : Պաշտօնեան անմիջապէս մտահոգութեան նշաններ ցոյց պիտի տայ, իր պահանջները պիտի սահմանափակէ եւ ձեզմէ ներողութիւն խնդրելով պիտի ձգէ որ մեկնիք : Բայց, ասիկա ընելու համար, պէտք է քիչ մը ալպաներէն դիտնալ ...

Ալպանիայէն դուրս ելլելու համար ալ մասնաւոր արտօնագիր պէտք է : Եթէ արտօնագիրը ստանաք՝ պիտի հեռանաք առանց զզջալու :

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ռու կ՝երթայ : Ցանցապարտ է այն, որ կը կարծէ թէ ինք անկեղծ համայնավար է. բայց, իրականութեան մէջ՝ համայնավարի իր գործունէութեան շնորհիւ, իր սնապաշտ անհատականութեան թաքուն մղումներուն է որ զոհացում կուտայ պարզապէս :

Նախապէս՝ համայնավարութիւնը կը փճացնէր իր «բնական թշնամիները» : Այժմ՝ կը պայքարի 700 միլիոն Չինացիներու դէմ, որոնք կը մերժեն հրաժարիլ «մարդ էակի» իրենց հոգեվիճակէն :

Շ. Ք.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Սեպտեմբեր 17 – 19, Երեւանի Գրողներու Տան մէջ դումարուած է երիտասարդ գրողներու խորհրդակցական համագումար, որուն մասնակցած են Հայաստանի սկսնակ եւ երիտասարդ գրագէտներէն զատ, նաեւ Խ. Միութեան զանազան հայաշատ վայրերէն եկած գրագէտներ :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝ Էդ. Թոփչեանի բացման խօսքէն ետք, զեկուցումներ ըրած են երիտասարդ գրողներու արձակի եւ քերթուածի մասին Ս. Արզումանեան եւ Հ. Ֆէլէքեան :

Երկու զեկուցաբերները դիտել տալէ ետք, թէ գրական զոյգ մարզերուն մէջ կարեւոր նուաճումներ արձանագրուած են սկսնակ գրողներու կողմէ, դիտել տուած են, թէ անոնցմէ ոմանք տուրք կուտան «նորարարութեան », այլ խօսքով արդիականութեան խորթ եւ դատապարտելի ձեւերուն : Իսկ ոմանք ալ՝ պարզապէս կ՝ընդօրինակեն հին դասական գրողներու ոճերը, ձեւերը :

Հին սերունդի կողմէ խօսք առած են գրագէտներ Ս. Տարօնցի, Վ. Նորենց եւ Մ. Արմէն : Երեքն ալ թելադրած են ըսկըսնակ երիտասարդ գրողներուն օրինակ առնել հին գրողներէն եւ մանաւանդ «ապրիլ ժամանակի այրող հարցերով, ըլլալ աւագներու արժանաւոր յաջորդները, խիզախիլ, չվախնալ դժուարութիւններէ » :

Երիտասարդ սկսնակ գրողներու բանբերները՝ Ն. Միքայէլեան եւ Լ. Դուրեան դժգոհութիւն յայտնած են, որ զեկուցաբերները ցոյց չեն տուած կարգ մը «շնորհալի հեղինակներու մօտ եղած գըրականը» : Միեւնոյն ատեն դժգոհութիւն յայտնած են Պետհրատին եւ խմբագրութեան հասցէին, որ «քիչ տեղ կը յատկացնեն երիտասարդներուն», իսկ մամուլը չանդրադառնար իրենց հրատարակած գործերուն :

Խօսք առնողներուն մէջ եղած է նաեւ Յ. Շիրազ, սակայն, Երեւանի «Գրական Թերթը» լուռ անցած է ծանօթ եւ տաղանդաւոր բանաստեղծին խօսքերուն վրայէն : Գոհացած է լակոնական երկու տող զետեղելով միայն :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Ոստիկանապետ Յ. Պօղոսեանի յօդուածին համաձայն, ինքնաշարժի արկածներուն 70 տոկոսը տեղի կ՝ունենայ վարորդներուն անկարգապահութեան (երթեւեկութեան կանոններու խախտում եւայլն), 15 տոկոսը՝ գինովութեան, իսկ մէկ մասն ալ՝ ինքնաշարժներու անկատար վիճակին պատճառով :

Արկածներու մէկ մասին պատճառն ալ՝ կարգ մը երթուղիներու աննախանձելի վիճակն է :

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ինչպէս ծանօթ է, Հայաստանի հրատարակչական մարմինները գիրքի մը ծաւալին, այլ խօսքով տողերու քանակին համաձայն կը վարձատրեն գրագէտները եւ գիրքերու հեղինակները : Ասիկա բացասական անդրադարձում կ՝ունենայ, դիտել կուտայ գրասէր մը՝ Վ. Մկրտիչեան «Գրական Թերթ»ի վերջին թիւին մէջ, քանի որ հեղինակները իրենց գործին արժէքէն աւելի, ուշադրութիւն կը դարձնեն ծաւալին :

Երեւանցի գրասէրը կ՝առաջարկէ վըճարումները կատարել, ըստ գիրքին գըրական, գեղարուեստական կամ մտաւոր արժէքին :

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Ծանօթ երգահաններ Առնօ Բաբաջանեան եւ Էտկար Յովհաննիսեան Վարշաւա մեկնած են մասնակցելու համար «Վարշաւական աշուն» կոչուած եւ ամէն տարի տեղի ունեցող փառատօնին :

Առնօ Բաբաջանեանի թաւջութակի ֆոնչերթօն՝ ընկերակցութեամբ նուագախումբի, ինչպէս նաեւ Եդուարդ Միրզոյեանի «լարային քառեակը » մաս պիտի կազմեն պաշտօնական յայտագրին :

« Կոմիտաս քառեակը», իր կարգին ներկայ է այս հանդիսութեան :

×

Հայ արուեստագէտներ մաս կազմած են Անգլիոյ մէջ տեղի ունեցած խորհրդային երաժշտական հանդիսութեանց :

Համերգներու ընթացքին նուագուած են Եդ. Միրզոյեանի համանուագը լարային նուագախումբի համար, Արամ Խաչատրեանի սուիթը՝ «Գայեանէ» բեմապարէն եւ դաշնակի ֆոնչերթօն :

Հանդիսութիւնները փակած է Զարուհի Դոլուխանեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Հաւատացէք ինծի, աղէկ կ՝ըլլայ որ ձեր բժշկուելուն սպասէք մարմնոյն փոխադրութիւնը կատարելու համար :

— Օհ, անհոգ եղէք, քաջութիւնս պիտի չկորսնցնեմ : Եւ յետոյ խելքս պիտի թռցնեմ եթէ կարելի եղածին չափ շուտով զլուխ չհանեմ այս որոշումը, որուն գործադրութիւնը պէտք մը եղած է վշտիս համար : Կ՝երդնում թէ պիտի չհանդարտիմ մինչեւ որ չտեսնեմ Մարկրիթը : Ասիկա զիս տոջորող տենդին մէկ ծարաւը, անքնութեանս մէկ երազը, զառանցանքիս մէկ արդիւնքն է թերեւս : Բայց եթէ հարկ ըլլայ որ տեսնելիս ետք Տրաբեան կրօնաւոր մը ըլլամ Գ. տը Ռանսէյի պէս, պիտի ըլլամ :

— Կը հասկնամ, ըսի Առմանին, եւ բոլորովին ձեր տրամադրութեան տակ եմ : Ժիւլի Տիւբբան տեսա՞ք :

— Այո : Օհ, առաջին անգամ Փարիզ վերադարձած օրս իսկ տեսայ զայն :

— Ձեզի յանձնե՞ց այն թուղթերը, զորս Մարկրիթ անոր թողած էր ձեզի տրուելու համար :

— Ահաւասիկ :

Առման բարձին տակէն թուղթերու ծըրար մը հանեց եւ անմիջապէս տեղը դըրաւ :

— Այս թուղթերուն պարունակութիւնը գոց գիտեմ, ըսաւ ինծի : Երեք շաբաթէ ի վեր օրը տասն անգամ կարդացի զանոնք : Դուք ալ պիտի կարդաք, բայց ետքը, երբ հանդարտութիւնս գտնեմ ու երբ կարենամ հասկցնել ձեզ թէ որքան զգացում եւ սէր կայ այս խոստովանութեան մէջ : Առ այժմ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ ձեզմէ :

— Ի՞նչ է :

— Վարը կառք մը ունի՞ք :

— Այո :

... Է՛ ուրեմն, կը հաճիք անձագիրս առնել եւ նամակատուն երթալով հարցընել թէ ինծի համար նամակ եկա՞ծ է : Հայրս ու քոյրս գրած ըլլալու են ինծի ի Փարիզ, ուրկէ այնքան աճապարանքով մեկնեցայ որ ժամանակ չունեցայ երթալ նայելու : Երբ վերադառնաք, միասին կ՝երթանք ոստիկանութեան քօմիսէրին եւ վազուան արարողութիւնը կ՝իմացնենք անոր :

Առման իր անձագիրը տուաւ ինծի ու ես Ժան – Ժագ – Ռուսօ փողոցը գացի :

Տիւվալի անունին երկու նամակ եկած էր, զորս առի ու դարձայ :

Առման հագուած էր եւ դուրս ելլելու պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուէր :

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ ինծի նամակները առնելով : Այո, աւելցուց հասցէներուն նայելով, հօրմէս եւ քրոջմէս է : Իմ լռութեանս պատճառը հասկցած ըլլալու չեն :

Բացաւ նամակները եւ աւելի գուշակեց անոնց պարունակութիւնը քան թէ կարդաց, վասն զի իւրաքանչիւրը չորս էջ էր ու վայրկեան մը ետքը ծալլեց զանոնք :

— Մեկնինք, ըսաւ ինծի : Վաղը կը պատասխանեմ :

Ոստիկանութեան քօմիսէրին գացինք եւ Առման անոր յանձնեց Մարկրիթի քըրոջ արտօնագիրը :

Քօմիսէրը ի փոխարէն տուաւ ծանուցագիր մը գերեզմանատան պահապանին ուղղուած : Որոշուեցաւ որ Օր. Կօթիէի մարմնոյն տեղափոխութիւնը տեղի ունենար յաջորդ օրը, առտուան ժամը 10ին, եւ թէ ժամ մը առաջ ես պիտի երթայի զինքը առնելու եւ միասին գերեզմանատուն պիտի ուղղուէինք :

Ես ալ հետաքրքիր էի այս տեսարանին ներկայ գտնուելու եւ կը խոստովանիմ թէ գիշերը քունս չտարաւ :

Զիս պաշարող մտածումներէն դատելով, այն գիշերը շատ երկար երեւցած ըլլալու էր Առմանի :

Երբ հետեւեալ օրը ժամը 9ին իր սենեակը մտայ, Առման սոսկալի կերպով տժգունած էր, բայց հանդարտ կ՝երեւար :

Ժպտեցաւ ու ձեռքը ինծի երկնցուց :

Մոմերը մինչեւ ծայրը վառեր էին եւ դուրս ելլելէ առաջ Առման հօրը ուղղուած խիստ ստուար նամակ մը առաւ, որուն մէջ անշուշտ գրած էր իր գիշերային տպաւորութիւնները :

Կէս ժամէն Մօնմանթռ ժամանեցինք :

Քօմիսէրը մեզի կը սպասէր արդէն :

Յամրօրէն ուղղուեցանք դէպի Մարկրիթի գերեզմանը : Քօմիսէրը ամէնէն առաջ կը քալէր : Առման ու ես քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւէինք անոր :

Ատեն ատեն կը զգայի որ ընկերոջս թեւը ջղաձգօրէն կը սարսռար, որպէս թէ յանկարծ սարսուռ մը պտըտած ըլլար իր ամբողջ մարմնոյն վրայ : Այն ատեն երեսը կը նայէի : Կը հասկնար նայուածքիս պատճառը եւ կը ժպտէր ինծի : Բայց տունէն ելլելնէս ի վեր խօսք մը փոխանակած չէինք իրարու հետ :

(Շար.)

ՄԱՀԱԶԴ

Այրի Տիկին Խակուհի Զատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԶԱՏՈՒՐՕՖ

(Խարբներդ)

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբթի՝ Հոկտեմբեր 3, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահացող չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Մեռնողին վախճանին համաձայն՝ ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ, այլ նուիրատուութիւն բարեգործական հաստատութեանց։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան։

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար։

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կլիկիոյ ազատման 45րդ տարեդարձը։

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք զրօսիի պարզում։

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ։

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԻՔԻԵԱՆ։

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԻՒ։

ՁԱՇԱԴԻՆ.— 18 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3։ Դիմել.— Սէվէթթ – Պատ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ։

ՕՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզուն սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն։ Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար։

Ֆ. Կ. ԽԱԶԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, էֆոլ Սէն-Լուի, 11 Րիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Մեռի տէ Լիլա, ուսուցչուհի՝ Տիկին Զիլինկիրեան։

ԻՍԻԻ կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Մրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւօտեան 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16։30, ուսուցչուհի՝ Օր. Բեկա Ազարեան։

ՓԱՐԻԶԻ կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18։

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Օնոսեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՀԵՐՎԷ – ՏԻԳՐԱՆ

մկրտութիւնը, որ կատարուած է Սեպտ. 29ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օնոսեանի կնքահայրութեամբ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՃՆՈՊԼԸ... Հ. Յ. Դ. «Եօթնեկ - բայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20։30ին, դպրոցին սրահին մէջ։ Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր։ Լանէյլի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՄՊի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մենիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան յիս - նամեայ յոբելեանի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 13 - ին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն պիտի կատարէ՝ ուսուցիչ Վ. Մ., նոյն առտուն, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։

Պատանի նոր սերնդականներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն, չաբաթ իրիկուն։

Վարչութիւնս սրտագին կոչ կ'ընէ Պօմոնի եւ շրջակայքի յարգելի ծնողքներուն որ իրրեւ գիտակից ազգայիններ, չզրկեն իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն եւ ազգ. դաստիարակութենէն։ Այդպէսով՝ կատարած կ'ըլլան՝ ոչ միայն խղճմտիտ ծնողքի իրենց պարտքը, այլեւ՝ քաջալերած՝ կապոյտ Խաչն իր հանրանուէր գործունէութեան մէջ։

Նորընտիր վարչութիւն

ԾԱՆՕԹ.— Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ։

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները$ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18։

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Ֆոնվալէան։

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ *կը տօնուի 26 Հոկտ. չաբաթ դիւերմինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։*

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն միինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խոհմբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— ԸՆԿ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին։ Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, ղեկավարութեան ֆեմանիչիստ ՀԱՄՈՅԻ։

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻԹԻԼԷ ԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ։

Ձեռնադաշնակ՝ *ՓՈՒՌԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵ ԱՆ։ Խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ։*

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակոմբը։

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԽ–ՇՈՓԵՆԱԽ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՒԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութեան համար դիմել Վարչութեան։

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
3 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9824

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9824

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ԲԱՆ ՄԸ ԸՆԵԼ

Թայմզի Մանուսը Թղթակցին ման – րամասն եւ փաստացի զրուցիները Թուրքիոյ Հնադարեան Եկեղեցիներուն Թուրքերու կողմէ սիստեմատիկ քանդուածին մասին տուած է վազեմի լրագրող Մ. Ֆելիքս Փրայսի Նամակ մը ուղղելու անգլիական մեծ թերթի խմբագրութեան :

Ֆելիքս Փրայս իրրեւ պատերազմական թղթակից անգլիական թերթերու, համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին զրուած էր կովկասեան ճակատը, ուսկից օրը օրին տեղեկութիւններ կը հասցնէր Անգլիա՝ Թուրքիոյ դէմ կատարած պնդուորական գործողութեանց մասին :

Հետաքրքրական էր ռուսական բանակի յաղթական արշաւանքներուն եւ այդ առթիւ ծանրամասնօրէն ուսումնասիրած Թրքահայաստանի զրաւեալ շրջանները : Իր պատերազմական յուշերը հրատարակած է իրրեւ գիրք, որ անզտանելի է տարի – ներէ ի վեր :

Ֆելիքս Փրայս իր Նամակին մէջ կ'ը – ս.

« Զեր Մանուսը Թղթակցին յօդուածը ցոյց կուտայ թէ քանի մը պէտք է ընել գրգիռը հրմար Միջին Արեւելքի կարգ մը մասերուն մէջ գտնուող կրօնական ճնշարժէք յիշատակարանները, որոնք կազմուցած են տասներորդ եւ տասնեւ – էկերորդ դարերուն : Առաջին աշխար – համարտի ընթացքին ձիով ճամբորդեցի Պիթլիսէն Թորթումէ դեպի վրայէն դէպի Ճառղա, այցելելու ռուս հրամանատա – րին, որուն բանակատեղին հոն կը գըտնուէր :

« Տեսայ ձեր Թղթակցին նկարագրած Եկեղեցիներէն մէկ քանին, որոնք աւելի քան վիճակի մէջ էին այն ատեն, քան ինչ որ կ'երեւի այժմ : Եթէ բան մը չըլլայ , ժամանակն ու դիւղացիները պիտի քանդեն անցեալի այս գեղեցիկ նշխարները» :

Թայմզի Թղթակիցը իր գրութեան մէջ աւելի քան ծանրացած ըլլալով վրացա – կան Եկեղեցիներուն վրայ, Ֆելիքս Փրայս կը գրէ .

« Նոյն հարցը գոյութիւն ունի նաեւ Հայ, որ երբեմն Հայաստան կը կոչուէր , գլխաւոր Լիճին շուրջ, ուր հայկական հին Եկեղեցիները վտանգուած են՝ անփու – թութեան պատճառաւ :

« Կրնա՞մ թելադրել, որ Թուրք կառա – վարութիւնը հետաքրքրուի այս խնդրով : Մինչեւ հիմա Անդարայի պաշտօնական քաղաքականութիւնն է եղած ուրանալ գոյութիւնը Թուրքէն զատ ուրիչ ժողո – վուրդներու՝ վանայ Լիճին շուրջ : Կը յուսամ, որ այդ քաղաքականութիւնը կը փոխուի եւ օտար կազմակերպութիւն – ներուն թոյլ կը տրուի, որ վերականգ – նեն այդ Եկեղեցիները » :

Յօդուածով վրացական Եկեղեցիներու մա – սին, Փրայս կը դրէ թէ Սթալին հիմք ունենալով ժամանակին Թուրքիոյ այդ շրջաններուն մէջ վրացիները բնակած ըլ – լալու փաստը , ուղեց Մ. Միւլթեան կը – նի այդ հողամասերը : Սակայն այժմ Թուրքիան պահանջներ չունի այլ – եւս Թուրքիայէն :

Սեպտեմբերու շրջանէն սկսեալ այդ հո – ղամասերուն վրայ ապրող վրացիներ հետզհետէ իսլամացած են, թէեւ չատեր տակաւին վրացերէն կը խօսին, կը գրէ Փրայս :

Յատկանշական երեւոյթ է, որ Անդ – ղթագիր սկսած են հետաքրքրուիլ Թուր –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՎՐԷԺ ԿԸ ԼՈՒԾԷ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՀՈՂԵՐԸ ԿԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒԻՆ

Մինչ ընդդիմութիւնը կը չարունակէ դրսէն բարձրացնել եւ կոչ կ'ընել զինուորական ներուն որպէսզի վճռական պայքարը տանին Պէն Պելլայի մենատիրական վար – չակարգին դէմ, այս վերջինը վերահաստատելու համար խնդրոյ առարկայ դարձած իր ժողովրդականութիւնը , որուն շնորհիւ ազգայնացնել Ֆրանսական վերջին կալուածներն ու հողերը, որ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար հեկտար կը նկատուին : Աւելորդ է ըսել թէ ձեռք առնուած միջոցը այնքան յանկարծակի կերպով մեծ վրդովում յառաջ բերած է : Պէն Պելլա իր ճառը արաբերէն սկսած է (Քապիլները չեն հասկնար) եւ վերջացուցած Ֆրանսերէն եւ Ֆրանսերէն յայտնած է ազգայնացման իր որոշումը, ինչ որ շատ յատկանշական կը նկատուի :

Միջոցի շրջանը մեծ հանրաժողով մը կազմակերպուած էր ուր Ահմէտ ըսաւ երեք հազար հոգիի առջեւ.— Առանց արտասհմանի օժանդակութեան, հարկ եղած միջոցներն ունինք : Ես վստահ եմ որ Պէն Պելլա կ'ուզէ միջազգ մը ստեղծել որպէսզի դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին Մարոքի հետ » :

Այթ Ահմէտ քննադատեց նաեւ « Ա լա Պէն Պելլա ընկերվարութիւնը որու արդիւնքը կ'ըլլայ տնտեսական անանկութիւն, քաոս եւ ընկերային տագնապը : Մեր կարելին պիտի ընենք խուսափելու համար արիւնահոսութենէ » :

Իրմէ առաջ, պնդ. Մոհամետ Էլ Համ ձայն բարձրացուցած էր մենատիրութեան դէմ եւ չէտած «մխասին վերջ պիտի դնենք ոսոիկանական վարչաձեւին.» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Բ. իր առաջին նիստին քննեց «վատն եկեղեցւոյ» չէման որ քննարկուեցաւ 2301ի վրայ 2231 ձայնով : Այս նիւթին չուրջ խօսք առած են տասը կարդինալներ որոնց կարգին կարդինալ Գրիվոր – Պետրոս Ագաճանեան :

ՇԱՀՀ նշանակեց այն երեսուն ծերակուտականները որ ըստ սահմանադրութեան կ'ընտրուին թաղաւորին կողմէ : Խորհրդարանի հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի Հոկտ. 6ին :

ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿի մեծ – գքսուհին եւ ամուսինը՝ իշխան Ֆելիքս Փարիզ հա – սան Զորեքշաբթի օր, պաշտօնական այցելութեան :

ԼՈՐՏ ՀԻՈՒՄ անգլիական տեսակէտը պարզելով Ազգաժողովին առջեւ, չէշտեց թէ Խորհ. Միութեան նպատակն ու շահը խաղաղ համակեցութեան մէջ է : Խրուշչեւ նախընտրեց համայնավար աշխարհի բաժանումը քան այդ սկզբունքէն հրա –

քերոյ քրիստոնէական եկեղեցիներով եւ ահազանգ կը հնչեցնեն՝ կորուստէ փըրկելու համար զանոնք :

Հաւատա՞նք թէ պիտի յաջողին «բան մը ընել », ինչպէս կը թելադրեն : Պիտի կրնա՞ն փոխել Թուրքին պլուխը :

Միամիտ չենք յոյսերով օրօրուելու համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱՑԱՔ – ՆՈՎԱՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ

Սեպտեմբեր 20ին, 30·000 հանդիսա – տեսներ ներկայ գտնուած են մեծ աշուղին ծննդեան 250ամեակին նուիրուած տօնահանդէսին, որ տեղի ունեցած է Երեւանի մարզադաշտին մէջ :

« Երեկոյեան ժամը եօթն ու կէսն է : Մեծ լուսարձակները, գունաւոր լուսա – տուները մարզադաշտը կ'ողողեն լոյսերով : Կը լսուի դերասանուհի Թ. Դե – մուրեանի ձայնը, որ կը կարդայ Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւնը .

Քանի տարի մէջլիսներում
տաղ ես ասել ,
Սայաթ – Նովա,
Քանի տարի դու սրտերի
հետ ես խօսել ,
Սայաթ – Նովա,
Կարօտ բլբուլ, ամէն
գարուն եկել ես դու
վարդերի հետ ,
Ու սիրելով, ու սիրուելով
մեզ ես հասել .
Սայաթ – Նովա,

Քանի մը դերասաններ կը ներկայա – ցընեն մեծ բանաստեղծ – աշուղին կեանքը, անոր գործերուն դերարուեստական արժէքը, որմէ ետք մարզադաշտին խա – ղադաշտը «կը վերածուի 18րդ դարու Թիֆլիսի չուկայի : Խանութներ, դինե – տուներ, թէյարաններ, չթի, պատուղի , կանաչեղէնի խանութներ, զանազան ար –

ժարիւը :

ԽՐՈՒՇՁԵԻ անդամ մը եւս քննադա – տելով խորհրդային դիւղատնտեսութիւ – նը խոստովանեցաւ թէ ցորեն դնած է Քանատայէն, Աւստրալիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ :

ԳԱՀԻՐԻՆ կը հաղորդեն թէ Ֆրան – սական ինչքերու դրաւումը պիտի վեր – ցուի մինչեւ երկու ամիս :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՋ կը գրէ թէ պատ – ճառներ կան որպէսզի Ամերիկա փոխէ իր քաղաքականութիւնը Չինաստանի նը – կատմամբ :

ՓԵՔԻՆի մէջ հակայ տողանգք մը կա – տարուած է չին յեղափոխութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ խորհուրդը կարգ մը ո – րոշումներ տուաւ առջի օր : Ջանք պիտի թափուի որ դինին դինը չբարձրանայ : Լուսաւորութեան ընդհանուր քարտու – ղարութիւնը յանձնուեցաւ Փիէռ Լօռա – նի : Յայտնուեցաւ թէ տը Կոլ մինչեւ 1964, ճամբորդութիւն պիտի չկատարէ գաւառը : Ծանօթ է որ Թեհրան կ'երթայ ամսոյս 16ին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Ցառաջի բաժանոր – դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 ֆրանք
Վեցամսեայ 35 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական ծանր գործը :

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը Սեպտեմբեր 27ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

Այսուհ դիտութիւն բարեպաշտ հայ ժողովրդեան կը ծանուցանենք, թէ Հա – րաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Իշ – խանութեանց կողմէ միաձայնութեամբ Առաջնորդ ընտրուած է Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան անդամներէն Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Թրթռեանը :

Ազգ. կեդր. վարչութիւնը, վեհափառ Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, 1963 , Սեպտեմբեր 25ի Զորեքշաբթի օրուան լիակատար նիստին մէջ նկատի առած Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Իշխանութեանց դրաւոր դիմումը եւ արտօնեց դերշ. Տ. Արտաւազդ Ծ. Վարդապետը ընտանձնելու Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդական պաշտօնը ի պայծառու – թիւն Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ յօգուտ մեր ազնիւ ժողովուրդին :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

26 Սեպտ. 1963, Անթիլիաս

հետաքրքրուիլ Թուրքերէն : Եւ հին տարազներով այլազգի մարդիկ կը լեցուին չուկան : Տեղ մը կինները եկեղեցիին մօտ ծունկի եկած կ'աղօթեն, անդին՝ աւանդական զուռնա – ձայի հնչիւններուն տակ, պրկուած պարանի մը վրայ կը քալէ լարախաղացը : Շուկայի մէկ մասին մէջ սայլերով ձմերուկ բերած են եւ կը դովեն իրենց ապրանքը, ուրիշներ էշերու վրայ նստած իրենց մածունին զովքը կ'ընեն, անհոգ մարդիկ կառքերու վրայ նստած էֆֆ կ'ըննեն, մէկը նարտի կը խաղայ, միւսը՝ ճարկիլէ կը ծխէ :

« Հին Թիֆլիսի չուկան եռուղեռի մէջ է : Եւ ահա հեռուէն կը լսուի ուղտերու կարաւանին ձայնը : Մխալար կը հնչեն զանգակները : Կը մտնէ հեռու երկիրէն եկած օտար երդիչ մը : Շուկայապետը կը յայտարարէ ամբոխին, որ օտար երկրէ եկած երդիչը կ'ուզէ տեսնել եւ մրցիլ մեծ աշուղ Սաթայի հետ : Լուրը կը խանդավառէ բոլորը » :

Մրցորդ երկու աշուղները կ'երգեն : Սայաթ – Նովա, անշուշտ, կը չահի եւ ժողովուրդը կը ծափահարէ խելայեղ :

Իրարու հետէ չուկայ կուգան զանազան աշուղներ, ժողովրդական նուագախումբ – բաններէ կազմուած նուագախումբ մը : Բոլորն ալ տպաւորիչ չունչով կը հնչեն – գնեն Սայաթ – Նովայի ծանօթ երգերուն մեղեդիները՝ «Քանի վուր Ջան իմ», « Դուն էն զըլխէն իմաստուն իս » եւն. :

Աշուղին երգերուն զմայլանքին տակ , պատչամ կ'ելլէ Հերակլէսի Թաղաւորին աղջիկը՝ Աննան ու կը սկսի սիրերդներու զուգերդները :

Պատկերը քիչ հաք կը փոխուի : Շուկային մէջ կը յայտնուին արքայական լրտեսները, որոնք կը յայտնեն Թագաւորին փափաքը՝ Սայաթ – Նովա ներ – կայանայ պալատ : «Բայց Սաթայը երկար չմնաց պալատին մէջ : Առանց ժողովուրդին չէր կրնար ապրիլ » :

Վերջացած է յայտարերին առաջին մասը :

Կարճ դադարէ մը հաք, բեմ կը բար – ձրանան հայ եւ օտար ծանօթ երգիչներ, երգչուհիներ, որոնք կ'երգեն Սայաթ – Նովայի երգերը, ուրիշներ «Մոսկուայի կրակները» երգը եւայլն :

Տօնահանդէսը , անփոփոխ յայտա – գրով, կրկնուած է Սեպտեմբեր 21ին եւ 22ին :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Գ.

Հարաւային հովը այսօր եւս առարկայ է առանձին եւ երկար ուսումնասիրութեանց : Նշանաւոր է Փրոֆ. Մուրիքանի ուսումնասիրութիւնը, ուր ցոյց կը տըրուի թէ հարաւային հովը, բարձրանալով Ռոնի հովիտն ի վեր, կը ստեղծէ, մասնաւորաբար Լիոնի շրջանին մէջ, զանազան հիւանդութիւններ, — առաջին ազդուողները երախաներն են, յետոյ չափահասները: Կը պատճառէ ընդհանուր ուժաթափութիւն մը, գլխու ցաւ, հիւծախտաւորներու մօտ՝ արիւն թքնել, յիմարներու մօտ՝ ջղագրգռութիւն :

Երբ հարաւային հովը կը փչէ, նորածինները անհանգստութիւն ցոյց կուտան, չեն կրնար քնանալ, կը փսխեն, ջղաձգութիւն կ'ունենան, ջերմութիւնը կը բարձրանայ մինչեւ քառասուն աստիճան, ու կը խաղաղին՝ երբ ուղղութիւն կը փոխէ հովը, կը դառնայ հիւսիս : Տեսնուած են երախաներ, որոնք կը չորնան, աչքերը փոսը կ'իյնան, պորտ կը շինէ գլխուն գաղտունը, մորթը կը ստանայ գորշ գոյն մը, — ոմանք կը մեռնին :

Ռոնի հովիտն ի վեր բարձրացող հարաւի հովին դերը կը կատարէ Ալպեան Ֆէօհն (գերմաներէն) կոչուած նոյն հովը, որ կը ներգործէ չորցնելով բերանը, կոկորդը, քիթը, մինչ արագ կը բարախէ զարկերակը : Ենթական յոգնութիւն մը կը զգայ, գլխու ցաւ, ու միաժամանակ անձկութիւն, մղձաւանջ: Կենդանիներն իսկ կ'ազդուին այս հովէն :

Տոքթ. Ռեմլինկէր, իր կարգին, ուսումնասիրած է Թանճերի կլիման: Հովոտ քաղաք մըն է Թանճեր, որ խորապէս կ'ազդուի՝ երբ, Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի միջեւ, Ճիպրալթարի նեղուցէն անցնելու ատեն, դետ կը կազմեն կարծես, դետի պէս կը հոսին հովերը սաստիկ յորձանքներով: Այստեղ, ամէնէն վտանգաւորը արեւելեան հովն է, զոր Մարոքցիք կ'անուանեն շարքի, իսկ Սպանացիները՝ լեվանթէ: Այս հովը երկարատեւ է, կը չարչարէ մասնաւորաբար ջղագարները՝ գլխու ցաւ եւ անքնուիւն պատճառելով: Զարմանալին այն է որ ենթակաները 12– 14 ժամ առաջ կը զգան հովին գալը, կը գուշակեն անվրէպ որովհետեւ այդքան կանուխ կը սկսի իրենց չարչարանքը: Այս չար հովը վնասակար է առաւելապէս հիւծախտաւորներուն, կարծես կրակին վրայ փչող փքոցի մը պէս կ'արծարծէ վէրքերը, արիւն թքնելը կը դառնայ հանապազօրեայ, եւ արագօրէն դէպի վախճան կը տանի հիւանդութիւնը :

Տոքթ. Պայեէ հրատարակած է ուսումնասիրութիւն մը Նիմի չար հովին մասին: Այս հովը չորութիւն չի պատճառեր, բայց ծանրօրէն կը վտանգէ հիւծախտաւորներուն կեանքը :

Անգլիոյ մէջ, Տոքթ. Կորտըն պատրաստած է ուսումնասիրութիւն մը՝ 25 տարիներու պտուղ, ուր ցոյց կուտայ թէ անձրեւոտ եւ սաստիկ հովերը, ընդհանրապէս արեւմուտքէն փչող փքոցներ են որ կ'արծարծեն հիւծախտը :

Բժիշկներ կան, որ կ'առարկեն թէ հովը չէ բուն պատճառը, այլ խոնաւուութիւնը որ կ'ընկերանայ հովին: Այդ խոնաւութիւնը ի վերջոյ կը թափանցէ տուներէն ներս: Անհաճոյ այս հովին դէմ պատուհանները փակ պահելով՝ բնակչութիւնը հետզհետէ կը կորսնցնէ իր դիմադրական ուժը: Տոքթ. Կորտըն կը պատասխանէ թէ հրէշը հովն է, իսկական յանցագործը հիւսիս – արեւմտեան հովն է, որու երեւման կը զուգադիպի թոքային հիւանդութեանց ծաւալումը բովանդակ Անգլիոյ մէջ :

Նշանաւոր է հարաւային հովը, որ կը բարձրանայ Ատլանտեանի եզերքն ի վեր՝ Միացեալ – Նահանգներու արեւելեան շրթները քերելով: Սարսափ պատճառող հով մը, որ կատղած ցուլի պէս կ'աւերէ, կը տապալէ ամէն խոչընդոտ, — ժամեր առաջ ձայնասփիւռը լուր կուտայ եւ ամէն մարդ կ'ամրացնէ իր պատուհանները, դռները, կը փակուի տան մէջ, կը զգուշանայ դուրս ելլելէ :

1934ին, Փրոֆ. Փիէրի եւ աշխատակիցները հրատարակեցին երեք ստուար հատորներ կլիմայախօսութեան մասին, ուր քննութեան կ'առնուին աշխարհի բոլոր հովերը, Ասիայէն մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա, — անոնց բնախօսական եւ ախտաբանական ներգործութիւնը մարդոց մորթին, աչքերուն, ջղային դրութեան, ինչպէս եւ զանազան հիւանդութեանց վրայ: Այս վերջին տարիներուն, Ֆրանսացիները հրապարակ հանեցին նոր գործեր նոյն նիւթին մասին : Այսօր ըստեղծուած է բժշկական օդերեւութաբանութեան մասնաւոր ամպիոն մը: Նիւթը այնքան ընդարձակ է, որ կարելի չէ մէկ յօդուածի մէջ խտացնել հաւաքուած ծանօթութիւնները եւ կատարուած ուսումնասիրութիւնները :

Հայկական աշխարհի հովերուն մասին ունիմ ծանօթութիւններ շատ աղքատ, ոչ գիտական եւ փորձառական, քաղուած մեր նոր մատենագրութենէն, — կ'արժէ խորացնել այդ հետաքրքրութիւնը՝ ճոխացնելու համար Հայաստանի հովագիտութիւնը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳ»Ը

Զ.... ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ - ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑԸ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Զինաստանի համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր յենարաններն են բանակը եւ ուսանողութիւնը :

Կուսակցական – պետական կառոյցին գլուխը կը գտնուի Մաօ Ցէ Թունկ, որ այժմ 69 տարեան է: Պաշտօնական քարոզչութիւնը անդադրում կերպով կը կրկնէ, թէ Մաօ՝ արեւն է, առաջնորդող աստղը, կենդանի Պուտտան, չա'տ աւելի մեծ՝ քան «պարապ, կեղծաւոր եւ ժըխտական Յիսուս Քրիստոսը» :

Բոլիտբիւրօն կազմուած է 19 անդամներէ, որոնցմէ վեցը 30 տարիէ ի վեր կը պայքարին Մաոյի կողքին եւ կը կազմեն կեդրոնական վարիչ մարմինը :

Բոլիտբիւրոյի 19 հոգինոց խմբակէն ներս տեսակէտներու տարբերութիւններ կան անշուշտ, ու ընդունուած է որ այդպէս ըլլայ: Սակայն՝ օրուան իրականութեան բաղդատմամբ նախապէս սխալ նախատեսութիւններ ընողը գործէ կը քաշուի. առանց գլուխը վրայ տալու: (Զինաստանի վարիչ կազմէն ներս ո'չ մէկ մահացու մաքրագործում կատարուած է ցարդ): Նոյնիսկ Մաօ Ցէ Թունկ, քանի մը տարի առաջ՝ բոլորովին քաշուեցաւ հանրային ասպարէզէն, որպէսզի առանձնութեան մէջ խոկայ «դէպի առաջ մեծ ոստում»ի շարժման մէջ արձանագրած իր ձախողութեան վրայ : Բացակայութեան երկու տարիներու տեւողութեան Լիու - Շաօ - Շի վարեց «փոխարքայութիւնը», 1962ին Մաօ վերադարձաւ ու գրաւեց իր նախկին տեղը :

Վեց հոգինոց բարձրագոյն ղեկավարութեան անդամներն են՝ Լիու - Շաօ - Շի, որուն մէջ շատեր կը տեսնեն Մաոյի գահաժառանգը: Վարչապետը՝ Շու Էն Լայ. Պատերազմական նախարարը՝ Լին Փիաօ. փոխ - վարչապետը՝ Թէնկ Հսիօ Փինկ. խորհրդաժողովի նախագահը՝ Զու Թէհ եւ Տնտեսութեան նախարարը՝ Չէն Եուն:

Զինաստանի ռազմական ուժը առաւելաբար կազմուած է 2·600·000նոց բանակէն: Սակայն կը կարծուի թէ բանակէն ներս որոշ դժգոհութիւններ գոյութիւն ունին, ըլլա'յ բարձրաստիճան սպաներու, ըլլա'յ պարզ զինուորներու շրջանակներէն ներս : Զօրավարներու խումբին մէջ որոշ հակամարտութիւն կայ չէթէայական կռիւներու կողմնակիցներուն եւ սպայակոյտի դպրոց աւարտողներուն միջեւ : Վերջինները կ'ըսեն թէ արդիական բանակի մը անհրաժեշտ զինամթերքը ունենալու համար, պէտք է որ Զինաստանի յարաբերութիւնները լաւ ըլլան Խ. Միութեան հետ: Այս տեսակէտին պաշտպաններուն արտայայտիչը՝ Փէնկ - Թէհ - Հուայ, 1959ին պարտադրուեցաւ հրաժարիլ Պատերազմական նախարարի իր պաշտօնէն. սակայն Կենտկոմի անդամ կը մընայ :

Զինաստանի օդուժը բաղկացած է 3000 օդանաւներէ, որոնց կէսէն աւելին՝ հին ձեւի Միկ - 15ներ են: Մոսկուայի հետ խզումէն ի վեր, բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ պաշտօնանկ եղան : 19 կէտերէ բաղկացած նոր որոշման մը համաձայն, «բանակը կը դրուի կուսակցութեան բացարձակ ղեկավարութեան տակ, որպէսզի վստահ ըլլանք թէ յաղթական յառաջխաղացում պիտի կատարէ կուսակցութեան պարագլուխ Մաօ Ցէ Թունկի հրահանգներուն հիման վրայ»:

Դժգոհ զօրավարները կ'առարկեն, որ « եթէ մինչեւ 3-5 տարի պատերազմ մը ծագի, մեր յոյսը կրնանք դնել միայն՝ այժմ մեր ունեցած զէնքերուն վրայ»:

Ինչ կը վերաբերի հիւլէական զէնքերու, Ռուսերը արդէն քանի մը տարիէ ի վեր բոլորովին դադրեցուցած էին իրենց օժանդակութիւնը : Կը կարծուի սակայն, թէ մինչեւ 2-3 տարի, չինացի դիտնականները պիտի յաջողին պայթեցնել չինական առաջին հիւլէական ռումբը :

Որպէս եզրափակում, Մաոյականութիւնը՝ Զինացիին համար սքանչելի, իւրայատուկ, զարմանահրաշ Զինաստանի մը յոյսն է. Զինաստան մը, որ, ըստ իրենց, պիտի տիրապետէ աշխարհին: Մաոյի, Լիու Շաօ Շիի նման մարդիկ մինչեւ մահ -- իրենց եւ միլիոնաւոր ուրիշներու մահը -- պիտի պայքարին այս իտէալին իրագործման համար :

Խ. Միութեան եւ Զինաստանի հակամարտութիւնը այն աստիճանի հասած է, որ դժուար թէ լուծումի մը յանգի այլապէս՝ քան Մաոյի կամ Խրուշչեւի մահով կամ անհետացումով :

Բայց Խրուշչեւ ապահովաբար խորհած է իր յաջորդին մասին: Իսկ Մաոյի մահն ալ կրնայ ոչինչ փոխել, քանի որ իր հաւանական գահաժառանգը, Լիու Շաօ Շի, աւելի' եւս մոլեռանդ է :

Մաոյականութիւնը կրնայ շարունակուիլ Մաոյէն վերջն ալ. քանի որ այլեւ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Վերջին պատերազմին, գրաւման շրջանին, ֆրանսական դիմադրական գաղտնի կազմակերպութեան գործօն անդամներէն ֆրանսացի ծանօթ բժիշկ մը, խոյս տալով Կէսթափոյի հալածանքներէն, դիպուածով մը ապաստանած է վաչկատուն գնչուներու մօտ, որոնք ոչ միայն քանի մը օրուան համար, այլեւ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան պահած են զայն իրենց մօտ :

Ընթերցողը, այս պատմութեան ընթացքին, պիտի տեսնէ թէ ի'նչ կարեւոր պատճառներով հեղինակը նախընտրած է անծանօթ թողուլ իր ինքնութիւնը :

Շաբաթներէ ի վեր հագուստներովս կը քնանայի, վասնզի Կեսթափօն զիս կը հետապնդէր :

1943 Յուլիս 4ի գիշերը, դրանս զարնուած հարուածներ զիս ընդոստ արթընցուցին խոր քունէս :

Շուներ սկսան հաչել: Պատուհանէս նշմարեցի ինքնաշարժ մը՝ ուր կային բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ :

Միայն այն պահուն զգացի թէ առանց կօշիկի փախուստ էի տուած բնակարանէս, երբ՝ շոդեկառքի գիծերուն վրայ վիրաւորուեցայ :

Երբ հեւասպառ վազքէս կանգ առի, համոզում գոյացուցի թէ կորսնցուցած էի ամէն ինչ՝ տունս, գիրքերս, արհեստըս, բարեկամութիւններս, բոլորը, բոլորը ...

Բարեկամներէս ո՞ր մէկն էր որ պիտի ընդունէր զիս թաքցնել :

Դրամապանակիս մէջ գտնուած գումարը պիտի բաւէր միայն տասնըհինգ օրուան ապրուստիս: Ազատութիւնը ապառիկ ապրանք չունի ...

Շուրջս ծառեր կային: Ճանչցայ վայրը: Սէն – Գլուի ձիարշաւի դաշտին մօտը կը գտնուէի :

Ցանկարծ, նշմարեցի երկու ստուերներ ճիշդ մօտիկս: Անոնց դալը չէի իմացած: Զգացի որ վախը կը համակէր զիս: Այս երկու անծանօթները, անտառի մը խորը հանդիպած էին ոստիկանութենէն հալածականի մը... ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակըս :

— Մի վախնար, « բարի պարոնս» , ըսաւ անծանօթ անձերէն մին ...

Հարաւի շեշտ մը ունէր իր ձայնը, քիչ մը եղանակաւոր խօսակցութիւն մը : Ինչո՞ւ «բարի պարոնս» կը կոչէր զիս : Այս բոլորը ինծի կը թելադրէին զգոյշ ըլլալ: Արդեօք կ'ուզէր քսակս յափշտակել : Այս նոր փորձանքէն խոյս տալու պատրաստ, ճամբաս կորսնցուցած ըլլալ կեղծեցի եւ հարցուցի իրենց ամէնէն մօտիկ շոդեկառքի կայարանը :

Քանի մը քայլ առի դէպի այն կողմը զոր ցոյց տուած էին ինծի, ապա, վճռականօրէն ուր երթալս չգիտնալով, կանգ առի :

Երկու մարդիկը իրենց տեղէն չէին շարժած: Իմացայ որ կը խորհրդակցէին իրարու հետ: Ապա, անոնցմէ մէկը դարձեալ ինծի մօտենալով, ըսաւ.

— Եկո'ւր ու հանդստացիր մեր կառքին մէջ: Այս ժամուն այստեղ շրջագայիլը վտանգաւոր է ...

— Մենք շրջուն վաճառորդներ ենք, բացատրեց միւսը, վստահութիւն ներշընչելու շեշտով, սակայն, նախազգացում մը ինծի կ'ըսէր թէ ճիշդ չէ այդ հաւաստացումը :

Բազմաթիւ ուրիշ կառքեր կեցած էին ճամբուն եզերքը : Նստեցանք անոնց առջեւ, խոտերուն վրայ: Մարդոցմէն մէկը դրպանի ելեկտրական լամբար մը կախեց կառքերէն մէկուն առնակին, ճիշդ մեր գլխուն վերեւը :

Վերջապէս տեսայ դէմքը անծանօթ բարեկամներէնս ամէնէն տարիքաւորին..

Մացառի նմանող իր թաւ յօնքերով, տպաւորիչ իր պեխերով եւ իր խիստ յատկանշական քիթով, անիկա կը նըմանէր ճիշդ այն ահաւոր աւազակներուն, որոնց նկարագրութիւնը կարդացած էի պատանեկութեանս, արկածախնդրական վէպերու մէջ: Իր դէմքը ծածկուած էր ակօսանման խորշումներով :

Փախուստէս եւ զգացած վախերէս ետք, առաջին անգամ ըլլալով վստահութեան ու ապահովութեան զգացում մը կը համակէր բովանդակ էութիւնս : Ծերուկը նախ գաւաթ մը ըմպելի, ապա գլանիկ մը հրամցուց : Սկսանք խմել ու ծխել խոր լռութեան մէջ: Չեմ դիտեր թէ ինչո՞ւ, բայց յանկարծակիօրէն մեծ վստահութիւն մը ունեցայ դէպի այս անծանօթ մարդիկը: Չէ՞ որ կորսուած էի ու միայնակ: Քանի մը բոպէներ բաւական էին եղած որ ես խղէի իմ բոլոր ընկերային կապերս, դառնալով անկանոն ու փախստական մարդ մը: Հիմա, հոս, հեռու էինք արտաքին որեւէ կապէ, տեսակ մը մեղսակցութիւն ստեղծուած էր մեր միջեւ: Արդեօք թշուառներու եւ հալածաուածներո՞ւ մեղսակցութիւնն էր այդ ...

— Քանի՞ տարեկանիս, հարցուց յանկարծ ծերունին :

— Շուտով երեսուն տարեկան պիտի ըլլամ :

— Արհեստդ ի՞նչ է, ինչո՞վ կը զբաղիս :

Տատամսեցայ: Պէ՞տք էր ըսէի ճշմարտութիւնը: Յետոյ, տեսակ մը ամօթի զգացումով, ըսի.

— Ճարտարագէտ եմ, կ'աշխատիմ մեծ գործարանի մը մէջ :

(1 Շար.)

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ
ՁԵՌԱԳՐԵՐՈՒ ԱՐԾԱԹԸ

Եթէ ասկէ առաջ կասկած կար, փոխանակ Ճոն Կլէնի հռչակաւոր ըլլալու պարագան հաստատուեցաւ այն օրը, երբ իր երկու նամակները եւ չեղեալ նամակի մէկ էջը, ծաւալուած մէկ չէյքը, աճուրդի ենթայատակուեցան 425 տոլարի։

Հաւաքածոյ կազմողներուն համար, ամէն ինչ որ նշանաւոր մէկուն գիրը կը պարունակէ — առարկայութիւնը անհրաժեշտ չէ — անոր ինքնագիրն է (ձեռագիրը), որուն արժէքը կ'որոշուի մասնագիտական եւ պահանջի օրէնքի հիման վրայ։

Անշուշտ, Ճոն Կլէնի կողմէ գրուած եւ առարկայուած նամակ մը չարժէր այն քան՝ որքան ուրիշ ժամանակաշրջանի ամերիկացի գինուորականի մը՝ զօրավար Պենեդիքթ Արնոլտի մէկ նամակը։ Արդարեւ կրնար ընկերկիլ։ չատ առաջ գացած է նա քայլ ընելու համար։ Նախ՝ անհրաժեշտ պէտք ունի, որ ներկայի երկու մեծերը իրարու բախին։ Երկրորդ՝ անհրաժեշտ պէտք ունի, որ Ջինացին կորսընդհատ իր անհատականութիւնը եւ գոնէ հանդիսաւոր մարդ», կուրօրէն ենթակայ՝ կուսակցութեան հրահանգներուն։ Եթէ Մաոյականութիւնը յաջողի իր երկրորդ առյաղրութեան մէջ՝ իր ստեղծած Ջինաստանը պիտի ըլլայ «հրէշ» մը, որ կալ պիտի տայ մարդկային ամբողջ ցեղը։ Եթէ Մաոյականութիւնը իյնայ՝ հաւանական է, որ ասոր յաջորդեն արիւնալի հաշուեյարդարներ. «մեղմ»երը անխնայ մաքրեն «ծայրայեղ»ները, յանուն ազգամութեան ու տրամաբանութեան։

Ասիկա՝ հաւանական ելքերէն մէկն է, քանի որ Մաոյի «վեթերաններու» խմբակը արդէն բաւական առած է իր տարիքը եւ քանի մը տարիէն իրարու պիտի յաջորդեն յուղարկաւորութիւնները։ Երկրորդ հաւանականութիւն մը՝ Խրուշչեւի անհետացումէն եաք Ս. Մխիթարէն ներս առանձնամի եւ ներքին հակամարտութեան շրջանի մը ստեղծուիլն է։ Այս պարագային, Մաոյականութիւնը կրնայ փլիսիկի պէս յարութիւն առնել։

Ցամենայն դէպս, համաչխարհային հանգամանքներու, ու գոյէ նաեւ ամբողջ մարդկութեան ապագայ դիմագիծը կախում ունի այն հարցէն, թէ ի՞նչ մտածելակերպի տէր մարդիկ պիտի գրաւեն Մաոյական ու խրուշչեւական արդի դեկավարներուն թափուր ձգած աթոռները՝ Ջինաստանի եւ Ս. Մխիթարեան մէջ։

(Վերջ)

Շ. Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԵՐ

Անգլիոյ առեւտուրի նախարարը՝ Ֆըրեդերիք Էոթլ, որ Ասրհ. Մխիթեան կառավարութեան հրաւէրով Մոսկուա գացած էր վերջերս, Սեպտեմբեր 17ին իր կնոջ հետ Երեւան ժամանած եւ օդակայանին մէջ ընդունուած է պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ։

Անգլիացի նախարարը քաղաքավարական այցելութիւն մը տուած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահին Ա. տեղակալ՝ Ս. Մովսիսեանի։ Ապա՝ այցելած է ժողովրդային տնտեսութեան եւ դիւղատնտեսութեան ցուցահանդէսները։

⁂

Ջրաբաշխական – ոռոգման աշխատանքներու ամերիկացի մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը, որ վերջերս այցելած է Հայաստան, լաւ տպաւորութիւն կրած է երկրին ոռոգման եւ ջրաբաշխական դրութենէն։

ՕՏԱՐ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ֆրանսայի ճարտարապետներու պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Փարիզի ծանօթ ճարտարապետ՝ Ֆըրանսուա Քանի, Հայաստան այցելած է վերջերս։

Օտար այցելուները մեծ տպաւորութիւն կրած են հայկական ճարտարապետութենէն։ Հայաստանի Հեռապրական դործակալութեան Թղթակիցին հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին, Ֆրանսայի պատուիրակութեան նախագահը դիտել տալէ եաք, թէ հիացած է հայ ժողովուրդի աշխատասիրութեամբ եւ չինարար, յատկութիւններուն, հետեւեալ ձեւով բնորոշած է հայ ճարտարապետներու աշխատանքը... «Հայ ճարտարապետները կ'աշխատին մեծ դիտակցութեամբ եւ պատասխանատուութեան զգացումով հանդէպ իրենց ժողովուրդին եւ պատմութեան»։

Յատկանշական է Փարիզի արուեստներու եւ արհեստներու բարձրագոյն ազգային ուսումնարանի չինարարութեան պատմութեան դասախօս Ժան-Պաթիստ Աչէ յայտարարութիւնը՝ «հին հայկական ճարտարապետութեան ծանօթացած եմ պիրքերէն։ Միջնադարեան ճարտարապետութեան համար անոր արժէքը ծանօթ է։ Այսուհանդերձ Հայաստանի ժամանակակից ճարտարապետութիւնը կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ ինծի համար»։

Պատուիրակութեան անդամ՝ քաղաքաչինութեան մասնագէտ Պեռնառ Լամ յայտարարած է, թէ «հակառակ անոր, որ մեծ յաջողութիւններ արձանագրուած են, այսուհանդերձ բնակարաններու պակասը դժուարին է։ վստահ եմ, որ ձեր ջանքերուն շնորհիւ այդ խնդիրը նոյնպէս մօտ ապագային կը լուծուի յաջողութեամբ»։

ԱՊԱՐԱՆԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

Արուսի լիճէն եաք, Ապարանինը Հայաստանի երկրորդ մեծ ջրամբարն է, որուն շինութիւնը, ըստ ծրագրի, պիտի աւարտի 1964ին։

Ընդհանուր առմամբ, այս ջրամբարին մէջ պիտի կուտակուի տարին 91 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, որուն 81 միլիոնը՝ պիտի ծառայէ ոռոգումի եւ տարի չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 7500 հեկտար անջրդի եւ նոր մշակուող հողի տարածութիւն մը։ Ասկէ զատ, նախատեսուած է ջրամբարէն տարեկան քառասուն միլիոն խորանարդ մեթր ջուր հասեցնել Արզնի - Շամիրամ ջրանցքին մէջ եւ այս ձեւով խնայել Սեւանի ջուրերուն քանի տոկոսը, այլ խօսքով տարին մօտ 80 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր։

1965ին կը վերջանայ նաեւ վեց միլիոն խորանարդ մեթր ջրատարողութիւն ունեցող Մանթաշի ջրամբարին շինութիւնը։ Ասով պիտի ոռոգուին Արթիկի չրջանի չորս հազար հեկտար տարածութեամբ հողերը։

Սասունաչէնի ջրամբարը չահագործման պիտի յանձնուի այս տարի։

ՀՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԾԱԹԸ

Այսուհանդերձ, աստղանաւորդին (Ճոն Կլէնի) նամակները աւելի սուղ դինով ծախուեցան, քան ասկէ առաջ ծախուած էին նախագահներ Թէոտոր Ռուզվէլթի եւ Քալվին Քուլիճի եւ երկիծագիր Մարք Թուէյնի ստորագրութիւնները կրող նամակները։

Մեծ մարդոց ձեռագիրներու առեւտուրի մասնագէտ Մերլի Պենճամինի կարծիքով՝ Կլէնի նամակները զերազնահատուած են։ Ան կ'ըսէ.

— Կը կարծեմ թէ՝ մէկ քանի տարիէն օտար ինքնաշարժի մը վերաբերող Կլէնի այս նամակները զրեթէ ոչ մէկ արժէք պիտի ունենան։ Եթէ իր Թուիչքին մասին գրուած ըլլային, թերեւս ապագայ արժէք մը ունենային։

Ամէն պարագայի մէջ, ինքնաշարժի մը արժէքը սովորաբար իր բովանդակութեան մէջ կը կայանայ։ Եթէ մաքրատուն տրուած Լինքընի հաղուստներու ձեռագիրը մէկ գուցակը գոյութիւն ունենար, թերեւս քանի մը տոլար արժէր բայց, հաղարաւոր տոլար պիտի արժէր եթէ անոր կողմէ 1864ին գրուած ըլլար նամակ մը, որուն մէջ ան խօսէր Հարաւի անձնատուութեան համար Հիւսիսի պայմանները։

Իրրեւ բովանդակութեան արժէքի օրինակ, Մերլի Պենճամին յայտնեց, թէ նոյն աճուրդի ընթացքին, ուր Կլէնի նամակը 425 տոլարի ծախուեցաւ, 3800 տոլարի ծախուած է Լինտպէրկի ձեռագիրներու մէկ հաւաքածոն, որուն մէջ կը գտնուէր նաեւ ձեռագիր խնդրագիր մը՝ «Սէնթ Լուիսի Հոպլի»ին համար։

Ինքնագիրներու հրապարակը ... կը նմանի արուեստի գործերու հրապարակին։ Ազգամիջեան պատերազմի վերաբերեալ ձեռագրերու այսօրուան պահանջը՝ պատճառ եղաւ որ, բարձրանան նախագահ Լինքընի նամակներու եւ այն շրջանի ուրիշ վաւերագրերու արժէքները։

Ինքնագրերու լուրջ հաւաքածոյ կազմողները, որ հաւաքածոյին մէջ կեդրոնացնելու համար մը կ'ունենայ եւ որոշ անձի մը, հարցի մը կամ շրջանի մը վերաբերեալ ձեռագրեր կը ժողվէ։

Հաւաքածոյ կազմողները յատկապէս հետաքրքրող նիւթերէն մէկը՝ Ամերիկայի Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրած 56 մարդոց ինքնագիրներն են։

Ամերիկեան պատմութեան մէջ, Պաթրըն կինննէթ մեծ դէմք մը չէ։ Այսուհանդերձ, Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրելուն եւ իր ձեռագրերը հաղուագիւտ ըլլալուն համար, անոնց արժէքը հասաւ քսան հազար տոլարի։

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինքնագրերու աշխարհին մէջ, ամէնէն սուղ նամակը այս նոյն կինննէթի նամակն է։ Այդ նամակին բովանդակութիւնը թէեւ մասնաւոր կարեւորութիւն չունի, բայց, անոր թուականը 12 Յուլիս 1776 է եւ կինննէթի ստորագրութենէն զատ՝ անոր տակ կան Անկախութեան Յայտարարութիւնը ստորագրած մարդերէն հինգին ստորագրութիւնները։

Վեց ստորագրութիւններ եւ Անկախութեան Յայտարարութեան թուականին մօտեցող թուական մը կրող այդ նամակը՝ 1927ին ծախուեցաւ 51 հազար տոլարի։

Ինքնագիրներու թուականը մեծապէս կը նպաստէ անոնց արժէքին։

Լինքընի կողմէ իր սպանութեան օրը ստորագրուած պաշտօնագիր մը — որուն նմանները չատ կան — կ'արժէ 500 տոլար։

Հանրածանօթ դրագէտներու ինքնագրերու եւ յատկապէս ձեռագրերու հաւաքածոները մեծ արժէք ունին։ Օրինակի համար, Լուիս Քարոլի «Ալիս՝ հրաշքներու երկրին մէջ», դրքին ձեռագրը, ամերդի ընթացքին ծախուեցան չորս հազար տոլարի։

Շատ մը հաւաքածոյ կազմող Ամերիկացիներ, Միացեալ Նահանգներու բոլոր նախագահներուն ստորագրութիւնները ունին։

Բայց, հռչակաւոր դէմքի մը ինքնագրերը որքան չատ ըլլան՝ անոնց արժէքը այնքան փոքր կ'ըլլայ։

Քաղեց՝ Վ.Ն.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Գերեզմանէն քիչ մը հեռու, Աման կեցաւ ու սրբեց դէմքը, որ քրտինքի խոշոր կաթիլներով ողողուած էր։

Այս դաղարէն օդառուեցայ չունէ առնելու համար, վասն զի իմ սիրտս ալ կարծես մամուլի մը տակ կը ճմլուէր։

Ինչո՞ւ մարդ ցաւային հաճոյք մը կը զգայ այս կարգի տեսարաններէ։ Երբ գերեզմանին քով հասանք, պարտիզպան նը մկկի առած էր ծաղիկներու բոլոր թաղարները, վերցուցած էր երկաթեայ վանդակը եւ երկու հողի հողը կը փոխին։

Աման ծառի մը կռթնեցաւ ու դիտեց։ Կարծես թէ ամբողջ կեանքը աչքերուն մէջ կեդրոնացած էր։

Քանկարծ բրիչներէն մէկը քարի մը դարնուած ըլլալը յայտնող ձայն մը հանեց։

Այս ձայնին վրայ Աման կարծես թէ ելեկտրական մղումի ենթարկուելով նահանջեց եւ ձեռքս ցաւցնելու աստիճան ուժով մը սեղմեց։

Դիաթաղ մը խոշոր թի մը առնելով քիչ քիչ փոսը պարպեց։ Ցետոյ, երբ մնացին միայն քարերը, որոնցմով դագաղը կը դոցեն, զանոնք մի առ մի դուրս նետեց։

Կը դիտէի Ամանը, վասն զի ամէն վայրկեան կը վախնայի թէ մի՛ դուցէ ընկճուէր այն զգայութիւններուն տակ, դորս ակներեւ կերպով համախմբած էր իրեն մէջ։ Բայց անիկա միշտ կը նայէր։ Ենթի պէս բացած ու սեւեռած էր աչքերը ու այտերու եւ շրթունքի թեթեւ դողը միայն կը յայտնէր թէ ջղային բուռն տագնապի մը ենթարկուած էր։

Իսկ ես սա միայն կրնամ ըսել թէ ես կած ըլլալուս կը զղջայի։

Երբ դագաղը բոլորովին երեւան եկաւ, քամիները ըսաւ դիաթաղերուն.

— Բացէ՛ք։

Մարդիկը հնազանդեցան, որպէս թէ իրենց ըրածը ամենապարզ բան մըն էր։

Դագաղը կաղնեփայտէ էր եւ սկսան կափարիչի տեղ ծառայող վերի տախտակներուն պտուտակները քակել։ Հոդին խոնաւութիւնը ժանգոտած էր այդ պտուտակները, այնպէս որ դագաղը զժուարութեամբ բացուեցաւ։ Նոզկալի հոտ մը տարածուեցաւ, հակառակ անոնուշաբոյր տունկերուն, զորս ցանած էին անոր վրայ։

— Ո՛վ Աստուած իմ, Աստուած իմ, մրմռաց Աման։

Եւ աւելի ժժդունեցաւ։

Դիաթաղներն ալ նահանջեցին։

Սպիտակ խոշոր պատանք մը կը ծածկէր դիակը, որուն անդամներուն մէկ քանի մասերը ցոյց կուտար։ Այս պատանքին մէկ ծայրը դրեթէ ամբողջովին կարուած ըլլալով, մեռելին մէկ ոտքը դուրս մնացած էր։

Նուագելու վրայ էի եւ սոյն տողերը գրած պահուս իսկ այս տեսարանին յիշատակը իր ահաւոր իրականութիւնովը կը ներկայանայ աչքիս առջեւ։

— Աճապարենք, ըսաւ քամիները։

Այն տեղն երկու մարդերուն մէկը ձեռքը երկնցուց, սկսաւ պատանքը քակել եւ անոր մէկ ծայրէն բռնելով ու քաշելով յանկարծ երեւան հանեց Մարկրիթի դէմքը։

Սոսկալի էր տեսնել, սոսկալի էր պատմել։

Աչքերուն տեղ երկու ծակեր միայն մնացած էին։ Շրթները անհետացած էին եւ սպիտակ ակռաները իրարու մէջ անցած էին։ Երկար, սեւ ու չոր մազերը քունքերուն փակած էին եւ քիչ մը կը ծածկէին այտերուն կանաչադոյն խոռոչները եւ սակայն ճանչցայ այն ճերմակ, վարդադոյն ու զուարթ դէմքը, զոր յաճախ տեսած էի։

(Շար.)

Շրթունքներուդ վրայ եկող խօսքը մի՛ ըսեր, եթէ վստահ չես որ լուծենդ աւելի կ'արժէ։

Արաբական

Երիտասարդին ծեծէն նախընտրելի է ծերին սէրը։

Գերմանական

Գերիի պէս աշխատէ եւ թագաւորի պէս կեր։

Հելլենական

Կինը՝ տասնէն 11 տարեկանին՝ կուր է, 12էն 15 չեմոնատ, 16էն 18՝ լեմոնատով քոնեակ, 19էն 25՝ շամփաներ, 26էն 40՝ լիմէօր, 40էն 45՝ թթուած պինի եւ 45էն եաք՝ քացախ։

Ֆրանսական

Այբի Տիկին Իսկուհի Զատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօրը՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԶԱՏՈՒՐՕՖ

(Էսէրնեցի)

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբթի՝ Հոկտեմբեր 3, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չտարացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Մեռնողին փափաքին համաձայն՝ ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ, այլ նուիրատուութիւն բարեգործական հաստատութեանց։

«Յառաջ».— *Մեր ցաւակցութիւնները։*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Կարպիս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ՀԻՊԵՐԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Հառաբա Գարակէօզեան Հօմի նախկին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարամանճեանի յիշատակ ողբ. Հայկ Պապեանի կը նուիրեն երեսուն Ֆրանք Կապ. Խոչի օգափոխութեան կայանին եւ 30 Ֆր. Կարմիր Խաչի կայանին։ (Տառնալ Յառաջէն)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան։

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար։

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ ղրաման 45րդ տարեդարձը։

ԺԱՄԸ 12ին.— Պատարագէն ետք ղրօշի պարզում։

Կը ճախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ։

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

ԺԱՄԸ 13ին.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մար-սէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՄՈՆ ՏԻՖՖԻ։

ՃՈՇԱԳԻՆ.— 18 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3։ Դիմել.— Սելէքթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ. Արտաշէս Գամպուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։ Պ. Մկրտիչ Խաչատուրեանէ տասը Ֆրանք, Տիկին Մանուկեանէ հինգ, Յարութիւն Պետրոսեանէ հինգ, Պ. Ներսէսեանէ հինգ, Պ. Մազմանեանէ հինգ, այս տխուր առթիւ թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18։

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր չրջանի դասաւանդութիւնները։

Հ. Յ. Դ.

Լիոն.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Կրընոպլը... Հ. Յ. Դ. «Եօթնեկ-բայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, զպրոցին սրահին մէջ։ Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր։ Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Անիէռ - Պուա. - Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Բիւտիւ Մեննիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Փարիզ.— Հ. Յ. Դ. «Քրխտաւոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մչակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Օրակարգ.— Ա.) Նախորդ վարչութեան տեղեկատուութիւն (բարոյական եւ նիւթական), Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանէն բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակոմբը։

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փելիպոսի սրճարանը։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան վարանսի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին սրահը։ Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի։ Ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզուս սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն։ Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիլլաթի եւ մօտակայ թաղամասերու համար կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, էֆոլ Սէն-Լուի, 11 Բիւ Ալբի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ), մեթրօ Մեռի տէ Լիլա։

Իսիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Մրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւօտեան 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30։

Փարիզի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մկայթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան։

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ իսկ սմբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— Ընկ. ԴԱՒԻԹՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին։ Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռուստամ խումբին կողմէ, վեկավարութեան ֆեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ։

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻԹԻԼԷԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ։

Ջեռնադաշնակ՝ ՓՈՒՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵ ԱՆ։ *Խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ։*

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը։

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան յիսնամեայ յոբելեանի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 13ին։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
4
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
4 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9825

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9825

ՅԱՌԱՋԸ

ՀԻՆԸ, ՄԻՋԻՆԸ ԵՒ ՆՈՐԸ

Այս երեք սերունդներէն առաջինը հետզհետէ կը նսեմանայ, լայն անջրպետ մը ձգելով իր եւեն :

Բոլոր պաղատներուն մէջ ալ իրարու կը յաջորդեն մահադիները :

Մանաւանդ պէս ամերիկահայ պաղատը – ին հետզհետէ կը պարպուի տարեցներու խոստասով, եւ ղիմակին կը փոխէ տարեկան տարի :

Ուրեմն, ամէն տեղ ալ անճկութեամբ կը սպասեն միջին սերունդին, պարպուած դիրքերը զրաւելու համար :

Դժբախտաբար մեծ թիւ մը չեն կազմեր «ներկայացնողները» եւ «ընտրեալները» : Կան զործօն տարրեր, ամէն տսպարէզի մէջ: Կամաւորներ եւ նուիրեալներ, ո – րոնք իրենց կարելին կը փորձեն, մեր հանրային կեանքին վերանորոգման համար :

Անոնք չինարար աշխատանքներ ալ կատարած են զանազան պաղատներու մէջ , ամրանձելով բարոյական եւ նիւթական ջանքեր :

Բայց, ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ միջին սերունդը իր առաւելագոյն թիւը եւ կարողութիւնը տրամադրած է հանրային գործունէութեան :

Ինչպէս ուրիշ առեն ալ դիտել տուած ենք, վերջերս համեմատութիւն մը կը զգացուին բացակաները, սկսելով մեր զարգութիւն եւ ամբողջ արեւմտեան Եւրոպայէն :

Բացականերու այս բազմութիւնը այնքան «եւրոպականացած» է որ, հաղիւ կը պիտի հետեւէն դիտել :

Այդ բազմութեան մէջ ալ կազմուած են զանազան հոսանքներ :

Նախ նեղ կը դանեն հայկական ա – զգն, բայց չատ լայն՝ իրենց խառնութիւն տրիզոնը եւ խաղասեղանը :

Անոնք հայերէն կ'երգ եւ թերթ կարդան անգամ կը նկատեն յետադիմութիւն դէմ ժամավաճառութիւն :

Նոյն չատ, եկեղեցի կ'երթան տարին քանի մը անգամ, հաճոյք պատճառելու համար աւանդապահ մայրիկին կամ հայրիկին :

Ուրիշներ չատոնց կորսնցուցած են իրենց հետաքրքրութիւնը, Արեւելքէն Արեւմուտք փոխադրուելով :

Անոնք անթափանցելի վարագոյր մը քաշած են իրենց եւ ազգին միջեւ, որպէս զի հանգիստ քնանան :

Այնպէս որ, այլեւս բնական օրէնք դարձած է անտեսել ինչ որ հայկական է : Եւ մեքենարար կը խնդան, եթէ փորձէ արթնցնել, բանով մը հետաքրքրել : Եթէ՝ պարծանք էր Հայութիւնը իրենց համար : Այսօր՝ տեսակ մը բեռ, մէկուն – միսին չալակը նետելու համար :

Եւ ահաւասիկ նորերը, որոնց աչքերն ու միքը չուտ բացուեցան, սանձարձակ ազատութեան մէջ :

Իրրեւ թէ բաւական չըլլար միջավայ – րին փորձութիւնը, տարեցներու սուտար անհամոնութեան մը դասալքութիւնն ալ նը ծառայէ պատրուակ՝ այլասերման :

Ըլլալով ի քնէ ըմբռնող կամ ինքնահա – ճոյ, նորերը աւելի չուտ եւ չատ կ'ազ – դուին ժխտական, քան դրական երեւոյթներէն :

Այսպէս, երբ տղան կը տեսնէ որ հայ – րիքը եւ մայրիկը հայերէն դիտնալով հանդերձ ոչ կը կարդան, ոչ ալ կը խո – սին, բնականաբար պլուխը կ'առնէ կ'երթայ :

Եւ դեռ ի՛նչ սայթաքումներ, որոնց համար օր մը դատախազ պիտի կանգնի պատմութիւնը, եթէ ոչ նոր սերունդը…

Տակաւին չենք ըմբռներ թէ չատ մը փոքր մեր ձեռքով կը բացուին :

Շ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱՅՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Խորհրդակցական ժողով մը տեղի ու – նեցաւ առջի առտու : Ալժերիոյ վերջին ապղայնացումներուն դէմ եւ այդ առթիւ հրապարակութեաւ դեկոյց մը ուր կը չեշտուի թէ Ֆրանսա անմիջապէս բողոքած է Ֆրանսական հողերու դրաւման առ – թիւ եւ անոր հետեւանքներուն : Կը դրու – չացնէ ալժերական կառավարութիւնը Ֆրանքեւալժերական յետադայ յարաբե – րութեանց առնելիք բնոյթին դէմ եւ Ալ – ժերիան կը դնէ իր պատասխանատուու – թեանց առջեւ :

Մինչ Ֆրանսա դիրք կը ճշդէ , անդին Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը ծանր է : Ալ – ժերական կառավարութիւնը յատուկ ի – րաւասութիւններ ուղեց Ազգ· Ժողովէն պայքարելու համար «հակայեղափոխու – թեան» դէմ : Հսկողութեան մասնաւոր կոմիտէներ կը կազմուին, բայց ընդդի – մութիւնը տեղի չի տար : Արդարեւ Մի – չըլէի մէջ ընդդիմութեան մեծ հանրա – ժողով մը կազմուած է կրկին եւ Այթ Ահմէտ խիստ ճառ մը խօսած է չեչտե – լով· — Կեռիլլա պիտի ըլլայ, ուժին կը պատասխանենք ուժով :

Ահմէտի բուռն ճառին ընթացքին, ամ – բոխը կը պոռար ·— «Անկախ՝ պէն Պելլա, կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ Այթ Ահ – մէտ»:

Ահմէտ որ քապիլերէն կը խօսէր չեչ – տած է ·— Նափոլէոնի օրինակն ունինք մեր աչքին առջեւ : Իր բանակը ճգմուե – ցաւ, ոչ թէ Ռուսաստանի մէջ այլ՝ Սպա – նիոյ, կեռիլլայով : Ուրեմն մեզի համար կեռիլլա պէտք է : Պէն Պելլա կրնայ իր դօրքը Միչըլէ բերել, բայց պիտենք որ մենք կը յաղթենք : Հայրենասէրներ հա – րիւր միլիոն բերին մեզի որպէսզի ապա – տինք իր բռնատիրութենէն , պէտք է որ ներկայ կառավարութիւնը քաչուի : Ե – թէ քաղաքացիական պատերազմ ըլլայ , Պէն Պելլան է պատասխանատուն : Ուրիշ մեններ արդէն ըրին քաղաքացիա – կան պատերազմի շանթաժը »:

Զինուորական պարագլուխներն ալ խօսք առին, ապստրէզ կարդալու համար Պէն Պելլայի :

× Ալժէի մամուլը ութ սիւնակի վրայ կ'ողջունէ Ֆրանսական հողերու ազգայ – նացումը իբրեւ «զուտ յեղափոխական » միջոց մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԵՐԱԿՈՑՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ կասթռն Մո – ներվիլ կրնայ դժուարութիւններ ունե – նալ Լվիռնի համագումարին մէջ արտա – սանած խօսքերուն համար : Արդարեւ կարգ մը ընկերներ կ'ուզեն որ Ծերա – կոյտի նախագահը բացատրութիւններ տայ իր կարգ մը յայտարարութեանց համար : Ասոնք են ·— Ա.) Այլեւս Հան – րապետութեան մէջ չենք : Բ) Արտայայ – տութեան ազատութիւն չկայ այլեւս Ֆը – րանսայի մէջ: Գ) Ֆրանսացիք չեն դի – տեր թէ որքան մարդիկ արգելափակման կայաններու մէջ են : Դ) Նահանգապե – տերը որոնք չեն հնազանդիր հրամաններ – րուն կը տեղափոխուին : Ե) Առեներակալ – ներ ստիպուած են հրաժարիլ: Զ) Վճռա – բեկ առեանը վերաքննութեան իրաւուն – քը կորսնցուցած է բացառիկ Առեաննե – րու դատավարութեանց մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԻ Գերմանիոյ մէջ, Քը – ըիստոնեայ – Դեմոկրատները տարակար – ծիք են արտաքին քաղաքականութեան

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՏԱԿ ՉԵՆ ՎԵՐՑՆԵՐ

Անգամ մը, Մեծն Բրիտանիոյ վարչա – պետը, Լոյտ Ճորճ, Սկովտիա կ'երթայ խօսելու՝ հրապարակային ժողովի մը մէջ :

Օրուան առենապետը, մեծանուն հիւ – բին խօսք տալէ առաջ, միտքը կը դնէ սրամտութիւն մը ընել՝ ներկաները խըն – դացնելու ու… «երեւելու» համար : Եւ կը սկսի ·

— Զարմանալի չէ՞ք դուներ, յարգելի հանդիսականներ, որ այս մեծ երկրին վարչապետը պզտիկ մարդ մըն է …

Անճարակ առենապետը վարչապետին հասակին կ'ակնարկէր : Արդարեւ , Լոյտ Ճորճ կարճահասակ մէկն էր :

Ներկաները կը խնդան : Վարչապետն ալ կը խնդայ : Առենապետին թեւերուն տակ ա՛լ ձմերուկ չէիր կրնար դնել :

Լոյտ Ճորճ խօսքի տակ մնացող մարդ չէր : Կը սկսի իր ճառը՝ հետեւեալ բառե – րով ·

— Շատ կը ցաւիմ որ իմ «բարձրու – թիւնս» ձեր յարգելի առենապետին եւ ձեզի զարմանք պատճառած է : Յանցա – ւորը ես չեմ, դուք էք: Որովհետեւ , դուք, այստեղ մարդը կը չափէք իր կղա – կէն վար՝ մինչեւ ոտքերը, իսկ իմ եղած տեղս, մենք կը չափենք կղակէն վեր՝ մինչեւ գլխուն ծայրը :

×

Երբ այս պատմութիւնը լիչեցի, յան – կարծ փոխադրուեցայ Արեւելեան երկիր մը : Ի՛նչ փոթորիկ պայթած պիտի ըլ – լար, եթէ այս զուարթ միջադէպը պա – տահած ըլլար այնտեղ : Վստահ եմ որ հրապարակային ժողովին յաջորդ առ – տուն, թերթերը պիտի գրէին ·

« Երէկ, Զէնճիֆիլ քաղաքին մէջ տե – ղի ունեցաւ մեծ մրթինկ մը, որուն ներ – կայ էր մեր եւմտական նախարարը, Վը – սեմաշուք Օզսէն Կատակասէրեան : Առե – նապետը իր բացման ճառին մէջ, հեղնա – բար գիտել կուտայ որ Վսեմապատիւ նախարարը կարճահասակ է : Այդ ակնար – կութեան վրայ, Նորին Վսեմութիւնը կատարմիր կորած, յանկարծ ոտքի կը ցատկէ եւ քթին տակէն, քանի մը անվա – յել բառեր արտասանելէ ետք, սրահէն կը մեկնի :

« Ցեռոյ , կը պարզուի տխուր տեսա – րան մը, որ պատիւ չի բերեր մեր աղ – գին : Վսեմաչուքին բարեկամները Վսե – մաչուքին հակառակորդներուն վրայ կը յարձակին եւ, տուր թէ կուտաս, պա – տռելագմ մըն է կը սկսի : Կիներն ու երա – խաները կը ճչան, իսկ այրերը իրարու գլուխ կը պատռեն՝ աթոռներով : Մէկը կ'առաջարկէ ոստիկանութեան լուր տալ, բայց հեռաձայնին դիծը պոցուած էր , որովհետեւ Ընկերութիւնը իր հաչիւը վճարած չէր : Քանի մը հոգի ոստիկա – նատուն կը վազեն, բայց ձեռնունայն ետ կը դառնան, որովհետեւ Պայրամ ըլլա – լով, ոստիկաններ դուները կղպած , տուն զացած էին :

« Այդ ողբալի կացութեան մէջ կռիւը կը տեւէ եօթը ժամ : Բազմաթիւ վիրա – ւորեալներ կան : Ալ ի՛նչ ոտքեր, թեւեր, գլուխներ հապը կլլեր են : Թաղական – ներէն մէկուն քիթը խածեր են, ուրիչի մը՝ ականջը : Խածնողները կը փնտըռ – ուին :

« Վերջին պահուն, մեզի կը հաղոր – դուի թէ ոստիկանութիւնը, չարաթը չվերջացած , բան մը պիտի ընէ : Մեր խոնարհ կարծիքով , իշխանութեանց պարտքն է , ամէնէն առաջ, գտնել թա – ղականներուն քիթն ու ականջը խածնող – ները, որովհետեւ առանց քիթի եւ առանց ականջի Թաղական չըլլար : Երբ այդ խածանները գտնուին, պէտք է իրենց քիթն ալ խածնել :

« Նորին Վսեմութիւնը իրաւունք ունէր սրահէն մեկնելու, քանի որ իր արժանա – պատուութիւնը վիրաւորուած էր : Կը յանձնարարենք որ ուրիչ անգամ կարճա – հասակներուն նախարարական պաշտօն չտրուի՝ նման անախորժ դէպքերու ա – ռաջքը առնելու համար : Կը կրկնենք , Թաղականներուն քիթն ու ականջը խած – նողները պէտք է, անմիջապէս , երեւան հանուին : Կէս քիթով Թաղական չենք ուզեր …»:

×

Պարապ տեղը չէ որ ըսուած է թէ Ա. – րեւելցիները կատակ չեն վերցներ եւ չա՞տ դիւրագրգռած են :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Ցառաջի բաժանոր – դագրութեան պայմաններն են·—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ·:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա – ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական ծանր գործը:

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ
ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պատճառագիտութիւն. — Բացատրելու համար հովերուն ախտածնական դերը, Տոքթ. Հանրի Պուքէ կը ծանրանայ գըլխաւորաբար բժշկական բնագիտութեան սկզբունքներուն վրայ, անջրպետին ջերմութեան խաղերուն կապելով մարդկային մարմնոյն ստացած չորութիւնը, որու մէջ իրենց դերն ունին տիեզերական շողարձակումները կամ մթնոլորտային ելեկտրականութիւնը, անոնց սաստկացումն ու նուազումը՝ ըստ հովերուն ուղղութեան: Հովերը, կը գրէ, տակն ու վրայ կ'ընեն արտաքին միջավայրին ներգաշնակութիւնը, որու վարժուած է կամ ինքզինք պատշաճեցուցած է ամէն ապրող էակ, եւ այդ միջավայրին փոփոխութեամբ՝ կը խանգարուի նաեւ ներքին միջավայրը, կը տկարանայ նոյնպէս դիմադրական հակազդեցութիւնը:

Տոքթ. Ռ. Պլոնտէլ կուտայ տարբեր բացատրութիւն մը, որ հիմնուած է հոգեբնախօսութեան վրայ:

Մասնաւորելով իր բացատրութիւնները հարաւային տաք հովին շուրջ, նախ կը մերժէ այն տեսակէտը թէ սէնտրոմ տիւ վան տիւ Միտի չորութիւն չի ստեղծէր, ու չորութիւնը չէ ախտերեւոյթին նկարագիրը: Ընդհակառակն Ֆէօհնը կ'արգիլէ ջուր կորսնցնելը, փաստ որ տաք հովին ազդեցութեան տակ քիչ կը միզեն երախաները, իսկ չափահասներու մօտ կը նուազի լորձնահոսութիւնը: Կը չորնայ բերանը, որովհետեւ մարմինը կը պահէ ջուրը, — ահա թէ ինչո'ւ կ'ուռին մատները՝ երբ կը փչէ Ֆէօհնը: Այդ է պատճառը, վերջապէս, եթէ կ'արթընոյ յօդացաւը, — իբրեւ հետեւանք ուռած յօդերու ճնշումին: Նոյն փքուռոյց վիճակն է որ ջղացաւ կը ստեղծէ, կամ խելապատին (մենէնժ) միջոցները լեցնելով եւ ուռեցնելով գլխու ցաւ կուտայ:

Պիտի հարցուի թէ հարաւային հովը ինչո'ւ կ'արգիլէ ջուր կորսնցնելը եւ հիւսուածքները կ'ուռեցնէ:

Ուղեղին տակը գոյութիւն ունի փոքրիկ ներծոր գեղձ մը, սեպոսկրին մէջ տեղաւորուած (այս մասին՝ տես վարը): Այս գեղձը, ծաւալով գրեթէ աննշան, բնախօսական ահագին դեր կը կատարէ մեր կեանքին մէջ: Իր միջին բլթակը արտակարգ զգայնութիւն մը ցոյց կուտայ հարաւային հովին հանդէպ:

Հին բժշկութիւնը կը կարծէր թէ ուղեղը մաղաս կ'արտադրէր եւ մաղասը այս գեղձին ճամբով կը հոսէր դուրս, միւս կողմէ օդը կը բարձրանար նոյն այս ճամբով դէպի ուղեղ: Բոլոր այս տեսութիւնները զամբիւղ նետուած են հիմա, բայց զարմանալի է դիտել որ, ուղելով կարծես արդարացնել հին բիժիշկները, հարաւային օդի հոսանքին հանդէպ մասնաւոր զգայնութիւն մը ցոյց տայ այս փոքրիկ գեղձը: Արդարեւ, միջին բլթակին վրայ խորապէս կ'ազդեն մթնոլորտային փոփոխութիւնները, լոյսը, ինչպէս հովը, — ահա թէ ինչո'ւ այս գեղձը այժմ կոչուած է «մթնոլորտային գործարան»: Այստեղ է որ լոյսի եւ եղանակի փոփոխութիւնները շարժման մէջ կը դնեն գեղձին ներծորային բնախօսութիւնը, ինչպէս եւ ներծորային ամբողջ դրութիւնը, կը քակեն կենսաբանական խորհրդաւոր երեւոյթներու հանգոյցը: Այստեղէն է որ սկիզբ կ'առնեն զերագրգռութեան եւ ոգեթափութեան արտայայտութիւնները՝ իբրեւ պատասխան մթնոլորտային պայմաններու փոփոխութեան, նախ մեքենական ձեւով՝ ջուր հաւաքելով եւ հիւսուածքները ուռեցնելով, յետոյ հոգեկան ձեւով՝ ջղային դրութիւնը ցնցելով, անքնութիւն պատճառելով, աշխատանքի ախորժակը պակսեցնելով, սեռային բընազդը արթնցնելով, ցաւին հետ մղձաւանջներ ստեղծելով:

×

Եւ հիմա քիչ մը յաւելուածական բացատրութիւն կազմախօսական եւ տարազաբանական բառերու մասին:

Գանկին խարիսխը կամ բերնին ձեղունը կազմող ոսկորներուն մէջ հինէն ի վեր ծանօթ է փոքրիկ ոսկոր մը, զոր առաջին անգամ նկարագրած է Եւդեմոս (կ'ապրէր Քրիստոսէ առաջ Գ. դարուն): Հելլէնները այս ոսկորը նմանցուցած են ջղջիկի, բայց կարելի է դեռ նմանցնել շատ բաներու: Ատոր համար է որ կոչուած է «անօրինակ ոսկոր», «թեւաւոր ոսկոր», «թիթեռնաձեւ ոսկոր», «մահճաւոր ոսկոր», «ձեղնոսկր»: Այսուհանդերձ ծանօթ է աւելի շատ «սեպոսկր» անունով, միշտ իր նմանութեան պատճառով:

Հին բժիշկները կը կարծեն թէ, ինչպէս իր դրացին՝ որ մաղոսկր կը կոչուի ծակ – ծակ ըլլալով, սեպոսկրն ալ ծակեր ունի, այդ ծակերուն ճամբով դէպի ուղեղ տանելու համար օդը եւ նոյն ճամբով արտաքսելու համար ուղեղին մաղասը:

Այս փոքրիկ եւ բազմանուն ոսկրիկը ունի խշտիկ մը, տեսակ մը փորակ, որ կը կոչուի սէլ թիւրսիք: Ոմանք «Թրքական թամբ» (սէրճը թիւրքի թարգմանած են կազմախօսական այս տարազը, բայց ճիշդ չէ: Եթէ «Թրքական» նշանակէր թիւրսիքը, պիտի գրուէր թիւրք բառին իգական ձեւով (թիւրք): Մինչդեռ ֆըրանսերէն բառը, զոր գործածած է առաջին անգամ Ս. Հիլէր (1684), կ'երթայ այն գործողութեան՝ որ է հոգէ պատ բարձրացնել՝ գետին անկողինը շինելու համար (թիւրսի): Ահա այդ ձեւով կազմուած փորակի մը նմանցուցած են սեպոսկրին խշտիկը: Լուսինեան կը թարգմանէ կորդին, կարելի է գրել նաեւ կորդիւն, բայց առանց ստորոգելիի եւ աւելի ճիշդ:

Այս խշտիկին մէջ տեղաւորուած է փոքրիկ ներծոր գեղձ մը, որու անուն տրուած է նախ հիփոֆիզ (կնքահայրը՝ Տոքթ. Շօսիէ): Անյարմար է այս անունը եւս, որովհետեւ շփոթութիւն կը ստեղծէ էփիֆիզ (ոսկորներու ծայր) եւ դարձեալ էփիֆիզ (ներգանկային գեղձ մը) տարազներուն հետ, արմատական իմաստով իրարմէ տարբեր: Այս տարազը ամէնէն աւելի շփոթութեան մէջ ձգեց հայ բժիշկները, որովհետեւ ծայրաճոն թարգմանեցին էփիֆիզը եւ ասկէ մեկնելով ... ենթաճոն թարգմանեցին իփոֆիզը (Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան): Տեսէք թէ ուրկէ' կուգայ այս սխալը: Էփիֆիզը ծանօթ է նաեւ կլանտ փինէալ = կոնաձեւ գեղձ, այս կոնը կարդացած են ճոն եւ մեզի տուած ծայրաճոն (էփիֆիզ) ու ենթաճոն (իփոֆիզ) բառերը, երկուքն ալ ծիծաղելի: Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեանի շինած այս բառերէն աւելի բախտաւոր չէ Լուսինեանի շինած բառը, ենթաբուն, ոչ ալ Փրոֆ. Արծրունիի շինած բառը, մակուղեղ: Այս բոլորը պէտք է նետել քրջահաւաքներու զամբիւղը:

Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց կը գործածէ մաղասագեղձ բառը, որ թէեւ կըռթընած է բժշկական հին տեսութեանց, բայց կարելի է գործածել իբրեւ թարգմանութիւն ֆրանսերէնէ (կլանտ փիթիայիթէռ), առանց ընդունելու որ մաղաս կ'արտադրէ ուղեղային այս գեղձը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆ
ԵՒ
ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

Որքա՛ն այժմէական եւ թարմ կը հընչեն անուանի բանաստեղծ Վ. Բրիւսովի խօսքերը, թէ Սայաթ – Նովա «մէկն է այն առաջնակարգ բանաստեղծներէն, որոնք իրենց հանճարին ուժով արդէն կը դադրին առանձին ժողովուրդի մը պատկանելէ եւ կը դառնան բովանդակ մարդկութեան սիրելին»:

Սիրոյ եւ ճշմարտութեան մեծ երգիչը իր ապրած դարաշրջանի խաւարի թագաւորութեան մէջ յիրաւի լոյսի հզօր շող մըն էր, որ իր չգերազանցուած երգին ուժով դարձաւ ժամանակակիցներուն, ինչպէս նաեւ յետագայ սերունդներուն սիրտերուն եւ զգացումներուն, նուիրական խոհերուն տիրակալը: Սայաթ – Նովա բանաստեղծը, Սայաթ – Նովա երգիչը, Սայաթ – Նովա փիլիսոփան միշտ ալ մեծ հետաքրքրութիւն ըստեղծած է զանազան զբաղումի տէր մարդոց մօտ, դարձած բանասիրական եւ դիտական տքնութեան ոգեշունչ ազբիւրը:

Եւ այս օրերուն, երբ մեծ ու լայն պատրաստութիւն կը տեսնուի երգիչին յոբելեանը արժանավայել ձեւով տօնելու համար, յարգանքի եւ երխատագիտութեան խօսք կ'ըսուի նաեւ այն բոլոր մըշակներուն, որոնք իրենց ջանադիր աշխատանքով հատիկ – հատիկ հաւաքած եւ կորուստէ փրկած են բանաստեղծին անգին ժառանգութիւնը՝ հոգեւոր մեծ գանձ մը, որ դեռ երկար ժամանակ կը շոշողայ իր երփներանգ գոյներով:

Գ. Հախվերտեան, Յովհ. Թումանեան, Գ. Ասատուր, Եա. Պոլիանսկի, Վ. Բրիւսով, Գ. Լեւոնեան, Ի. Գրիշաշվիլի, Մ. Հասրաթեան, Գ. Լէօնիձէ, Լ. Մելիքսէթ – Բէկ եւ այլ սայաթ–նովագէտներ անդնահատելի երախտիքը ունեցան յուղաթաթաւ երգի հոյակապ վարպետին անուան եւ գործին հետազօտման եւ ժողովրդականացման գործին մէջ:

Անուանի գրողներուն, գիտնական-բանասէրներուն եւ քննադատներուն այդ փայլուն համաստեղութեան վրայ կ'աւելնայ նաեւ հայ բնանկարներու վարպետ, դրագէտ, հանրային գործիչ Գ. Բաշինջաղեան:

Գ. Բաշինջաղեան նուրբ եւ խոր տրամադրութիւններով համակուած էր ոչ միայն մեծ դուսանին երգերուն, այլեւ անոր անձնաւորութեան հանդէպ: Առանձնապէս շատ մտահոգուած էր, որ ժողովուրդին սիրելի երգիչը, անոր անունը չէր մեծարուեր եւ մոռացութեան տրուած էր: Եւ ահա ծանօթ նկարիչը կէս դար առաջ հրապարակ կուգայ մեծ երգիչին յիշատակը յաւերժացնելու առաջարկով: Ահա թէ այս մասին ինչ կը գրեն հնօրեայ թերթերուն էջերը: «Մըշակ» թերթի 1912 թուականի թիւ 252ին մէջ Գ. Բաշինջաղեան կը հրատարակէ «Կոչ հայ ժողովուրդին» յօդուածը: Յիշելով թէ Սայաթ – Նովային երգերը որքան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն, հեղինակը կը գրէ թէ այնուամենայնիւ անոր յիշատակը մոռացութեան տրուած է: Չեն յիշուիր նոյնիսկ անոր ծննդեան եւ մահուան տարեդարձները: «Ով չէ լսել աննման ժողովրդական բանաստեղծ Սայաթ – Նովայի անունը, կը գրէ Գ. Բաշինջաղեան, ո՞վ չի հիացել ու զմայլուել նրա հանճարեղ երգերից եւ ո՞վ կարող է ուրանալ նրա հսկայական ծառայութիւնը հայ ժողովրդական լիրիկ բանաստեղծութեան մէջ»:

Հայ աշուղներու ընտանիքը շատ պայծառ դէմքեր ունէր, եւ, թուարկելով աշուղներու ամբողջ խումբ մը, Բաշինջաղեան կը գրէ. «Սակայն Սայաթ – Նովան նրանց մէջ այնպիսի մի աժտահա է, որի ստուերի մէջ բոլորեքեան գունատւում են»:

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

— Ա՛հ, ուրեմն շատ գիրքեր կարդացած ես:

Սկսաւ խորհիլ, արագ արագ ծխելով իր գլանիկը եւ ծուխի գուլաներ արձակելով չորս դին:

Ապա, առանց որեւէ հարցում ուղղելու ինծի մեր հանդերձման պարագաներուն մասին, առանց հետաքրքրուելու թէ ինչպէս կ'ըլլար որ մեծ գործարանի մը ճարտարագէտը ըլլալով այդ պահուն կը դտնուէի փողոցները՝ առանց կօշիկի, առանց որեւէ պայմանի, առանց ինձմէ դըրամ պահանջելու, առանց հարցնելու թէ ոճրագործ մըն էի կամ խենթ մը, ծերունին իր ձեռքը ինծի երկարեց:

Այն որ չէ ապրած կեանքին ու մահուան միջեւ տարուբերող վայրկեանը, այսինքն կառափնատին ու ազատութեան ճամբէն չէ անցած, դժուար թէ զգայ այն խռովքը որ ես զգացի, երբ ծերունիին խորշոմած, կոշտ սակայն տաքուկ ձեռքը դէպի ինծի երկարեցաւ:

— Եթէ ցանկաս, կը մնաս մեզի հետ, ըսաւ ան: Աբշալոյսին կը մեկնինք մենք:

Իր «կը մնաս մեզի հետ»ը իմ ականջներուս հնչեցին իբրեւ հանդիսաւոր ու սրբազան խօսքեր:

— Հիմա, հանդստացիր, աւելցուց ծերունին: Յոգնած ես...

Ուղեցի իրենց պէս բաց օդին պառկիլ միակ ծածկոցով մը, սակայն ծերունի բարեկամս ստիպեց որ կառքին մէջ՝ նըստարանին վրայ երկարիմ:

Այլեւս չափէն աւելի յոգնածութիւնս կը զգայի: Ատոր պատճառը երկար ճամբայ մը քալած ըլլալէս աւելի անցուցած անդոհանքի պահերս էին:

Կառքին մէջ, իմ պառկած տեղիս կըռնակը, վարագոյր մըն էր քաշուած, որ երկուքի կը բաժնէր կառքը:

Հետզհետէ լսեցի կանոնաւոր շնչառութեան ձայն մը: Աւելի ուշ, մէկը մեղմիկ հազաց: Ինծի այնպէս թուեցաւ որ հազացողը կին մըն էր:

Ցանկարծ, իրականութիւնը պարզուեցաւ մտքին մէջ:

Այս մարդիկը գնչուներ էին: Հիւրընկալուած էի վաչկատուն գնչուներու կողմէ, անօրէն եւ անհաւատ դատարկապորտներու կողմէ, մարդիկ՝ որոնց մասին ըսած էին ինծի յաճախ որ պէտք էր զգուշանալ: Պատմած էին ինծի թէ այս մարդիկը կը տեսնուէին առհասարակ ոստիկաններով շրջապատուած, ամբաստանուած հաւու մը կամ նապաստակի մը գողութեամբ...

Եւ սակայն, ես ալ հիմա, կրնայի գտնուիլ երկու ոստիկաններու միջեւ, եւ, աւելի ահաւոր ամբաստանութեամբ մը..

Դրամապանակս գրպանս էր: Պղտոր մշուշ մը պատեց գլուխս: Սկսայ սոսկալ: «Քնաբեր դեղ մը խմցուցին ինծի» կը խորհէի:

Դանդաղօրէն մխրճուեցայ արտառոց երազներով խճողուած քունի մը մէջ:

×

Կառքին կանգ առնելուն պատճառաւ յառաջացած ցնցումը ընդոստ արթնցուց զիս:

Ո՞ւր կը դտնուէի:

Խնամով ծածկուած էի հաստ ծածկոցով մը: Կին մը կը հսկէր կողքիս:

— Ջերմ ունեցար, բարի պարոնս, ըսաւ կինը քաղցր եւ միանգամայն տպաւորիչ ձայնով մը:

«Բարի պարոնս»: Այս սիրալիր խօսքերը շարունակ շրթունքներուն վրայ էին իմ հիւրընկալներուս:

Հիմա, կը յիշէի... պարտէզէն փախուստս, գիշերային խաւարին մէջ երկու մարդոց հանդիպումը...

— Կ'ուզեմ անկողնէս ելլել, ըսի կը նոջը:

Զիս մինակ ձգելու համար, կինը դուրս ելաւ:

Բաճկոնս հագայ եւ ստուգեցի որ դրամապանակս միշտ գրպանիս մէջ էր ու դրամը չէր անյայտացած:

Ու միշտ, առանց կօշիկի, դուրս ելայ կառքէն:

Կանգ էինք առած անտառի մը եզերքին: Գիշերը սկսած էր իջնել:

Ուրիշ կառքեր ալ կային: Երախաներ զբաղած էին ծառի մը ճիւղեր կտրելով: Ուրիշներ, հազիւ տասնէն տասներկու տարեկան, հանդարտօրէն կը ծխէին: Քանի մը այրեր, շուրջանակի նստած, կը վիճաբանէին: Կիներ՝ չոր ու նիհար, զբաղած էին խոհանոցով: Կը սպասէի որ բոլոր ակնարկները ինծի ուղղուէին, եւ սակայն, ոչ ոք ներկաներէն նշմարեց իմ ներկայութիւնս: Տարօրինակ խաղաղութիւն մը պարուրած էր մթնոլորտը, ուր յստակօրէն կը լսուէր թռչուններուն դայլայլը:

Պատերազմը, ռմբակոծութիւնները, խուզարկութիւնները, ինծի կը թուէր թէ այս բոլորը երբեք գոյութիւն ունեցած չէին...

Քանի մը քայլ յառաջացայ եւ այն ինչ որ տեսայ՝ զիս խռովեց:

Կառքի մը քովիկը, երկու պարմանուհիներ, դոյլ մը ջուրի առջեւ լուացուելով էին զբաղած: Բոլորովին մերկ՝ ըզբաղուած էին օճառելու իրենց արդէն իսկ կարծրացած ստինքները: Սաթի նման սեւ վարսեր սփռուած էին անոնց ուսերուն վրայ:

(2 Շար.)

Հայ մտաւորականութեան փայլուն ներկայացուցիչը վրդովմունք եւ զայրոյթ կը յայտնէ քաղքենի այն մարդոց հանդէպ, որոնք գերազանց փութկոտութեամբ կը մեծարեն եւ յուշարձաններ կը կանգնեցնեն ազգային զանազան «բարեբարներու», իսկ զլացած են եւ կը զլանան նոյնիսկ յուշարձան մը զետեղել Սայաթ – Նովայի պէս՝ բանաստեղծական զանձ մը ընծայողին, մարդու մը, որ «ժողովրդական գրականութեան փառքն ու պարծանքն է»:

Սայաթ – Նովան իր ստեղծագործութեամբ, իր կեանքով եւ գործով կը պատկանի ժողովուրդին: Եւ Բաշինջաղեան կոչ կ'ընէ ժողովուրդին կոպէկներով յուշարձան մը շինել անոր շիրիմին վրայ, «թէկուզ այդ քարը լինի պարզ, էժանագին, միայն թէ լինի իրագործուած ժողովրդական կոպէկներով»:

Ժամանակակիցներու եւ մամուլի վրկայութեամբ նկարիչին կոչը ջերմ արձագանգ գտած է հասարակութեան, օրուան մամուլին եւ առաջաւոր գրողներու եւ հանրային գործիչներու կողմէ: Նկարիչին կոչին ամէնէն առաջ արձագանգեց Յովհ. Թումանեան, որուն սրտին շատ մօտ էր իր բարեկամին, սիրելի նկարիչին նախաձեռնութիւնը: Կոչը հրատարակուելէն քանի մը օր ետք մամուլին մէջ լոյս կը տեսնէ Յովհ. Թումանեանի արձագանգը, ուր ան գրած է.

«Մեր սիրելի նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանը, անցեալները «Մշակ»ում մի նամակ էր տպել ու յիշեցրել էր մեր անմահ երգիչ Սայաթ – Նովայի շիրիմի խնդիրը ... Յիրաւի, ծանր է, երբ միտք ես անում էսքան հոյակապ մի տաղանդ, էսքան խորունկ մի հոգի, էսքան ազնիւ ու կենդանի մի սիրտ ու էսքան մոռացուած գերեզմա՛ն... Հայոց նորաբաց Գրական Ընկերութիւնը որոշել է մօտիկ առաջիկայում կազմակերպել յատուկ Սայաթ – Նովային նուիրուած մի գրական երաժշտական երեկոյ եւ շիրիմի խնդիրն էլ էս անգամ կարգի կը դրուի ...»:

Գ. Բաշինջաղեան Թիֆլիսի հայ գրական Ընկերութեան յանձնարարութեամբ կը պատրաստէ աշուղին մահարձանին ուրուագիծը, որ քննուելէ ետք ընդհանուր հաւանութեան կ'արժանանայ եւ անոր՝ նկարիչին հսկողութեամբ, իրօք որ ժողովրդական կոպէկներով գոյացած միջոցներով, Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցիի մուտքի աջ կողմը, այն վայրին մէջ, ուր պարսից Ազա – Մահմուտ Խանի զօրքերը զազանաբար սպաննած էին մեծ աշուղը, կը կանգնեցուի մահարձանը, որուն բացումը մեծ հանդիսութեամբ կը կատարուի 1914 Մայիս 15ին (հին տոմարով):

Պէտք է դիտել տալ, թէ Գ. Բաշինջաղեանի մահարձան կանգնեցնելու ձեռնարկը խթան կը հանդիսանայ եւ շարժում ու յարութիւն կուտայ հասարակական հետաքրքրութեան դէպի Սայաթ – Նովայի անձը եւ բանաստեղծութիւնը:

Ասոր պերճախօս ապացոյցներն են Սայաթ – Նովայի հմայքը այնքան խոր եւ լայնահուն ձեւով ըմբռնող Յովհ. Թումանեանի զեկավարութեամբ Սայաթ – Նովային նուիրուած հայ գրողներու միութեան երեկոյթները եւ այդ միութեան միջոցաւ աշուղին բանաստեղծութիւններուն նոր յայտնաբերուած խազերով գիրքին 1914 թուականի հրատարակութիւնը:

Նոյնիսկ իրենց՝ կազմակերպողներուն համար անսպասելի եղաւ այդ երեկոյթներուն մեծ յաջողութիւնը: Հայ գրական միութեան դահլիճին մէջ կը հաւաքուէին զանազան զբաղումի եւ առաջին առթիւ, ժողովրդական խաւերուն ներկայացուցիչները, որոնց պահանջով այդ երեկոյթները կրկնուեցան քանի մը անգամ: Իբրեւ կանոն երեկոյթները ներածական խօսքով կը բանար Յովհ. Թումանեան, կը կարդացուէին մեծ գուսանին կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին դասախօսութիւններ եւ վերջապէս Թիֆլիսի անուանի աշուղները կը նուագէին Սայաթ – Նովայի երգերը: Հետաքրքրական է դիտել տալ, թէ բեմը կը զարդարուէր եւ կը կահաւորուէր Գ. Բաշինջաղեանի ուրուագիծերով:

Սայաթ – Նովայի գործերուն նկատմամբ բորբոքած այս ընդհանուր նոր հետաքրքրութիւնը իր ալիքներուն մէջ կ'առնէ նաեւ Գ. Բաշինջաղեանին, որ հիասքանչ կտաւներ պատրաստելով միասին, զանազան առիթներով կ'անդրադառնայ Սայաթ – Նովային, իր համեստ աւանդը կը մուծէ անոր բանաստեղծական ժառանգութիւնը հետազօտելու եւ ժողովրդականացնելու գործին մէջ:

Գ. Բաշինջաղեան, անտարակոյս, բոլոր տուեալները ունէր Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութեան հարցով զբաղելու համար, քանի որ, ինչպէս ինք կը գրէ 1920ին, երեսուն տարի շարունակ ուսումնասիրելով Սայաթ – Նովան, ընտելացած էր «նրա ոճին, ճաշակին ու գրելու ձեւերին»: Այդ կ'ապացուցանեն վրացի բանաստեղծ Ի. Գրիշաշվիլիի աշխատասիրութեամբ 1918ին Սայաթ – Նովայի խազերուն վրացերէն հրատարակութեան առթիւ անոր արժէքաւոր գնահատականը, դիտողութիւնները եւ մտորումները: Այդ հրատարակութեան մէջ տպագրուած խազերուն, ինչպէս նաեւ իր անձնական հետազօտութիւններուն հիման վրայ, Գ. Բաշինջաղեան անվերապահ ձեւով կը պնդէ, որ Սայաթ – Նովան իր բանաստեղծական գործունէութիւնը սկսած է վրացերէնով: «Հեղինակը, կը գրէ ան, վրացերէնի նկատմամբ ջահել ու անփորձ է, տաքարիւն ու կրակոտ է, իսկ հայերէն խազերի մէջ փորձառու վարպետ է, կատարեալ բանաստեղծ փիլիսոփայ է»:

Նկատենք, որ այդ նոյն առիթով Գ. Բաշինջաղեան, առաջին անգամ ըլլալով, հարց կը բարձրացնէ մեծ երգիչին ադրբեջաներէն խազերը լոյս ընծայելու մասին: Այս նոյն խնդրին նկարիչը կրկին կ'անդրադառնայ 1924ին. «Մարտակոչ» թերթին մէջ հրատարակելով «Սայաթ – Նովայի թուրքերէն բանաստեղծութիւնները» ընդարձակ յօդուածը: Տեղին է յիշատակել նաեւ, որ իր այդ յօդուածին մէջ, իբրեւ նախաբան, առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակէ Սայաթ – Նովայի խազերէն մէկը, որ իրեն տրամադրած է երաժիշտ Ս. Օգանեղաշվիլի (Ալ. Յովհաննիսեան), երգին կցելով լայն ծանօթագրութիւն մը:

Սայաթ – Նովայի բանաստեղծական հանճարին հմայքը մեծ է նաեւ այն առումով, որ ան ապրելով ու ստեղծագործելով բազմազգ եւ բազմացեղ Անդրկովկասի մէջ, դարձաւ այդ ժողովուրդներուն երգիչը: Արդարեւ իր խազերը օժտուած են ներքին մարդասիրական, համամարդկային զգացումներով:

Այդպէս կը գնահատէր Յովհ. Թումանեան: Այդպէս կ'ըմբռնէր Գ. Բաշինջաղեան, երբ կը գրէր, թէ «Սայաթ – Նովան գրել է երեք լեզուներով, հաւասար յաջողութեամբ, մի բան, որ ոչ թէ հազուագիւտ է, այլ եզակի: Նմանօրինակ երեւոյթ մենք չգիտենք ինչպէս կովկասեան իրականութեան մէջ, այնպէս էլ համաշխարհային գրականութեան մէջ, որ մի բանաստեղծ երեք լեզուներով երգէր սիրոյ եւ ճշմարտութեան գաղափարները: Այս բոլորը ցոյց է տալիս, որ Սայաթ – Նովան եղել է ընդարձակ հայեացքներով ու լայն սրտով մեծ մարդ»:

Ս. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԲԺՇԿԱՆԱՒ ՄԸ

Պաթումի նաւաշինարանը ծով իջեցուց նոր տեսակի բժշկական նաւ մը: Ազատարար հարթանաւը, որ շինուած է ապակեպատ կերպընկալէ, ունի յատկութիւններ, որոնք անոր կարելիութիւն կ'ընծայեն անվտանգ նաւարկելու ծովերու, լիճերու եւ գետերու վրայ: Այս նաւը, իր տեսակին մէջ առաջինն է:

Հարթանաւը օժտուած է բոլոր անհրաժեշտ սարքաւորումներով՝ բժշկական անմիջական օգնութիւն տալու համար արկածի զոհերուն, ինչպէս նաեւ թեքնիք միջոցներով՝ կատարելու համար ընդծովեայ աշխատանքներ եւ ազատարար գործունէութիւն՝ խեղդամահ ըլլալու վտանգին մէջ եղող անձերու: Նաւը դիւրաւ կը զեկավարուի, ունի մեծ արագութիւն եւ բոլորովին ապահով պայմաններու մէջ կը նաւարկէ փոթորիկի ատեն:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆՁՐԵՒ

Ներկայիս, տեսական ուսումնասիրութեան մէջ կը գտնուի արուեստական միջոցներով անձրեւ տեղացնելու նոր եղանակ մը:

Այս եղանակին համաձայն, ծովեզերեայ որոշ շրջաններ պիտի պատուին կուպրի բարակ շերտով մը: Կուպրի այս շերտը, որ ունի Արեւին ջերմութեան ուժը ամբարելու յատկութիւնը, պիտի բարձրացընէ հողին ջերմաստիճանը: Այսպիսով, պիտի տաքնան նաեւ օդի խաւերը: Տաքցած օդը վեր պիտի բարձրանայ իր հետ տանելով նաեւ ծովի մակերեսին վրայ գտնուած ջրաշոգիները, որոնք երբ հասնին որոշ բարձրութեան մը, պիտի խտանան, ամպի պիտի փոխուին եւ յառաջ պիտի բերեն անձրեւներ:

Անշուշտ կպրապատ մակերեսը պէտք է ըլլայ բաւականաչափ ընդարձակ՝ գրաւելով քանի մը քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

×

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄ

Անկենդան ծնած երախաներու վերակենդանացման հարցը կը հանդիսանայ բժշկական կարեւոր խնդիր մը:

Յաջողութեամբ եւ միանգամայն դիւրին փորձարկում մը, որ կատարուեցաւ Սթոքհոլմի հիւանդանոցներէն մէկին մէջ, խոստումնալից արդիւնքներ կուտայ այս ուղղութեամբ: Նախապէս կամ ծնընդաբերութեան ատեն խեղդուած երախան կարելի եղած է վերակենդանացընել կարելի եղածին չափ արագ զայն դնելով ծորակի մը պաղ ջուրին տակ:

Այսպէս, պաղեցնելու գրութեան շնորհիւ, մեծապէս կը նուազի նորածինին թթուածինի սպառումը: Աւելի վերջ, աստիճանաբար բարձրացնելով ջուրին ջերմաստիճանը, կը շատնայ նաեւ թթուածինին սպառումին քանակութիւնը: Այս դարմանումը կը շարունակուի ապա վերակենդանացման սովորական եղանակներով:

×

ՋԻՂԵՐՈՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄ

Ջիղերու մէկ մարդէ ուրիշ մարդու փոխադրութեան փորձերուն մէջ արձանագրուեցան առաջին յաջողութիւնները: Ուրիշ մարդոցմէ առնուած ջիղերու հատուածներ փոխադրելով հիւանդ մարդոց ջղային գրութեան մէջ, կարելի եղած է վերահաստատել ջիղերու եւ գընդիրներու գործունէութիւնը եւ զգայութիւններու վերեւերումը: Նման արդիւնքներ ձեռք բերուած են նոյնիսկ այն պարագաներուն, երբ ջիղերու գործունէութիւնը խանգարուած է երեք տարի առաջ պատահած արկածներու հետեւանքով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Առման, առանց ակնարկը այս դէմքէն կարենալ հեռացնելու, թաշկինակը բերնին տարած էր ու կը խածնէր զայն:

Ինծի անանկ եկաւ թէ երկաթէ շրջանակ մը դլուխս կը ճմլէր: Քօղ մը իջաւ աչքերուս վրայ: Ականջներս լեցան բզզիւններով: Ուրիշ բան չկրցայ ընել բայց եթէ բանալ սրուակ մը, զոր միասին բերած էի նախազգուշութեան համար եւ անոր պարունակած աղերը ուժգնօրէն հոտոտեցի:

Այս մթագնումին մէջ էի երբ լսեցի որ քօմիսէրը կ'ըսէր Պ. Տիւվալի.

— Ճանչցա՞ք, ա՞ս է:

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը խուլ ձայնով մը:

— Այն ատեն գոցեցէք ու տարէք, ըսաւ քօմիսէրը:

Դիաթաղերը նորէն մեռեալին երեսին վրայ ձգեցին պատանքը, գոցեցին դագաղը, ծայրերէն բռնեցին եւ ցոյց տըրուած տեղը տարին զայն:

Առման չէր շարժեր: Աչքերը դամուած էին այդ պարապ փոսին վրայ: Գունատած էր այն դիակին պէս, զոր քիչ մը առաջ տեսած էինք ...: Կարծես թէ քար կտրած էր:

Հասկցայ թէ այս տեսարանը անհետանալով, Առմանի վիշտը պիտի նուազէր:

Ոստիկանապետին մօտեցայ:

— Պարոնին ներկայութիւնը անհրաժե՞շտ է տակաւին, ըսի Առմանը ցոյց տալով:

— Ոչ, ըսաւ, ու նոյնիսկ խորհուրդ կուտամ ձեզի որ տանիք, վասնզի հիւանդ կ'երեւայ:

— Եկէ՛ք, ըսի այն ատեն Առմանի, անոր թեւը բռնելով:

— Ի՞նչ, ըսաւ երեսս նայելով որպէս թէ չէր ճանչցած զիս:

— Վերջացաւ, աւելցուցի, պէտք է երթանք, բարեկամս, տժգունած էք, կը մսիք: Այս յուզումներով պիտի սպաննէք ինքզինքնիդ:

— Իրաւունք ունիք, երթանք, պատասխանեց մեքենաբար, բայց առանց քայլ մը առնելու:

Այն ատեն թեւէն բռնեցի ու քաշեցի:

Կը թողուր որ տղու մը պէս քաշեմ տանիմ զինքը:

Միայն երբեմն կը մրմռար.

— Աչքերը տեսա՞ք:

Եւ ետին կը դառնար, որպէս թէ այն երեւոյթը զինքը կը կանչէր:

Սակայն սկսաւ անկանոն կերպով քալել: Կարծես թէ ցնցումներով կը յառաջանար: Ակռաները կը կափկափէին: Ձեռքերը պաղ էին: Ջղային բուռն դրդռութիւն մը դրաւած էր ամբողջ մարմինը:

Հետը խօսեցայ: Պատասխան չտուաւ:

Միայն կը թողուր որ տանիմ զինքը:

Դրան առջեւ կառք մը դտանք: Ճիշդ ժամանակն էր:

Հաղիւ կառք նստած էր, սարսուռը աւելցաւ եւ ջղային ճշմարիտ տագնապի մը ենթարկուեցաւ, որու միջոցին վախնալով որ կը սարսափիմ, կը մրմռար ձեռքը սեղմելով.

— Բան մը չէ, բան մը չէ, կ'ուզէի լալ:

Եւ կը լսէի որ կուրծքը կ'ուռէր, արիւնը աչքերուն մէջ կը խուժէր, բայց արցունք չէր դար:

Իրեն հոտոտել տուի այն սրուակը որ ինծի օգտակար եղած էր ու երբ իր տունը հասանք, սարսուռը միայն կը շարունակէր տակաւին:

Ծառային օգնութեամբ պառկեցուցի զինքը, սենեակին մէջ աղուոր կրակ մը վառել տուի եւ վաղեցի բժիշկին, որուն պատմեցի անցած դարձածը:

Շուտով եկաւ:

Առման կաս – կարմիր կտրած էր: Կը զառանցէր եւ կցկտուր խօսքեր կը թոթովէր, որոնց մէջէն Մարկրիթի անունը միայն կը լսուէր որոշակի.

— Ի՞նչպէս դտաք, հարցուցի տոքթորին, երբ հիւանդը քննեց:

— Ուղեղային տենդ ունի, եւ ասիկա բարեբախտութիւն է, վասնզի եթէ այս տենդը չդար, պիտի խենթենար: Ֆիզիքական հիւանդութիւնը բարեբախտաբար պիտի սպաննէ բարոյական հիւանդութիւնը եւ ամիսէ մը թերեւս երկուքէն ալ պիտի փրկուի:

Է.

Առմանի ենթարկուածին պէս հիւանդութիւնները սա աղէկութիւնը ունին որ կամ անմիջապէս կը սպաննեն եւ կամ շուտով կը յաղթուին:

Պատմած դէպքերէս տասնըհինգ օր ետքը Առման ապաքինելու վրայ էր եւ սերտ բարեկամութիւնով մը կապուած էինք իրարու: Իր հիւանդութեանը ամբողջ տեւողութեան միջոցին հաղիւ սենեակէն դուրս ելած էի:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեանէ քսան ֆրանք, ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շալճեանէն քսան ֆրանք, Տիկին Էօրտէկեանէ, Տիկին Ճանիկեանէ, Տիկին Եղիշէյեանէ եւ Տիկին Աւետեանէ հինգական ֆրանք Սաթենիկ Փափազեանի (ծնեալ Պօյաճեան) մահուան քառասունքի առթիւ :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Ողբ. Աննիկ Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ. Հայր եւ որդի Պետիկեան քսան ֆրանք , Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանէ տասը, Պ. Սարգիս Մկրտիչեանի թոռան մկրտութեան առթիւ : Պ. Կարապետ Ալէքսանեանէ քսան, ողբ. Մինաս Սէիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մկրտիչեանէ տասը ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մկրտիչ Սէֆէրեան, Պ. Լեւոն Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Մոմճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր , ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաուարտ Գարակէօզեան ՀՕՄի նախկին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան , Պ. Կարապետ Գուստիկեանբ Օր. Մագդաղինէ Գուստիքեան , եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ԳՈՒՍՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Առաքէլ Սերոբեան եւ զաւակները, Մկրտիչ Սէֆէրեանի մահուան առթիւ 30 ֆրանք կը նուիրեն Իսիի Խրիմեան դպրոցին եւ քսան ֆրանք Յառաջի բարգաւաճման համար :

Իսիի բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ , երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար :

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ գրաւման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ .— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում :

Կը նախագահէ .— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ :

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ .— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ .— 18 ֆրանք : Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3 : Դիմել .— Սելեքթ – Պառ , 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ժողովը այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ... Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահին մէջ : Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր : Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Բիւ տիւ Մենիլ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Օրակարգ .— Ա) Նախորդ վարչութեան տեղեկատուութիւն (բարոյական եւ նիւթական), Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւնները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեեան» ակոմբը :

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վարչութեան երկու ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը :

Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին սրահը : Օրակարգ .— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի : Ուրիշ մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն : Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅԻ եւ մօտակայ թաղամասերու համար Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 14էն 17, Էքոլ Սէն-Լուի, 11 Բիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիի մօտ) , մեթրօ Մեռի տէ Լիլա :

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30 :

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ , այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին , կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18 :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան :

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5 , ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ .— Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Խօսնակ .— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին : Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբին կողմէ, զեկավարութեան քեմանչիստ ՀԱՄՈՅԻ :

Կ'երգէ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱՓԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, ՕՐ. ԷԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Ձեռնադաշնակ՝ ՓՈՔՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ : խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն , քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Հոկտ. 5) իրիկուն ժամը 8·30ին, Հայկ. եկեղեցւոյ սրահը, 295 Բիւ Պուալօ ,

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հետեւեալ նիւթին շուրջ «Ի՞նչ կը սպասեմ Հայկ. Միութենէ մը » :

Կազմակերպուած երիտասարդութեան համար, Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնին կողմէ :

(Centre d'Études Arméniennes)

Ծնողքներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել իրենց զաւակները :

Bonnetiers

s/mach. circulaires ; se présenter
TRICOTS LYONNAIS
80, Rue d'Aboukir — PARIS (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԼԻՈՆ .— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիրէի շքեղ սրահին մէջ :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ ԺորԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին, ժամը 16էն 24 :

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը խնդրէ հայ առեւտրականներէն որպէսզի հաճին իրենց նուէրներով (առարկայ կամ հագուստեղէն) ճոխացնել իր տարեկան պարահանդէսի թօմպօլան որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 27ին Ժորժ Ե. սրահներուն մէջ :

Նուէրները կ'ընդունուին ընկերակցութեան գրասենեակը 32, Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, եւ կամ կը յանձնուին Աղքատախնամի օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն որոնց այցելութիւնը կարելի է ունենալ հեռաձայնելով Աղքատախնամին : Փրովանս 77 – 73 :

Կանխաւ շնորհակալութիւններ բոլոր մեր բարեսէր հայրենակիցներուն :

Աղքատախնամի վարչութիւն
(ԿՆԻՔ)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18 :

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վառնայէն Գրիգոր Մանուկեան–Տէօմպէլէկեան (14 Բիւ Մաքսիմ Կորքի) կը փնտորէ իր զարմիկները որոնք Լիոնի շրջանը կ'ապրին, Հայկազ, Պարոյր, Մարկոս – Վարդազեան եւ Ցոլակ ու Արշաւիր , Գրիգոր – Վարդազեան ու իրենց մայրը : Կարելի է տեղեկացնել նաեւ Պ. Վարդանեանի 62 Պուլվ. տը Սթրազպուռ, Փարիզ :

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. Հատոր

Լոյս տեսաւ Ս. Վրացեանի ԿԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ (Գ. հատորը), շուրջ 300 էջ, պատկերազարդ եւ լաթակազմ :

Երրորդ հատորը կը բովանդակէ Ս. Վրացեանի յուշերը կամաւորական շարժման, ինչպէս նաեւ դէմքեր, դէպքեր եւ տպաւորութիւններ՝ մօտիկ անցեալէն : Դիմել Գին՝ կազմուած 15 ֆրանք : Հրանտ – Սամուէլեան գրատուն : Առաքման ծախքով՝ 16 ֆր. 50 :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
5
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
5 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9826

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9826

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ներկայիս ամէնէն չատ յեղյեղուած բառն է «ընկերվարութիւն»ը :

Ամէն կողմ, մանաւանդ նորազատ ևր – կիրներու մէջ մարդիկ կը խօսին ընկերվարութեան մասին եւ հիմնական յեղաշրջումներ տեղի կ'ունենան անոր անու – նով :

Տանեւիններորդ դարու առաջին կէսին ընկերվարութիւնը զուտ զաղափարական վարդապետութիւն մըն էր, հիմնուած արդարութեան եւ ազատութեան վրայ :

Ընկերվարական սկզբունքները գործ – նական ձեռնարկի վերածուեցան 1848ին վերջ, երբ երկու մեծ տեսաբաններ՝ Կարլ Մարքս եւ Ֆրիտրիխ Էնկէլս հրատարա – կեցին իրենց նշանաւոր «մանիֆեստը» :

1864 Սեպտեմբեր 24ին Մարքս հիմը դրաւ առաջին ընկերվարական Միջազ – գինին, որուն մաս կազմեցին Եւրո – պայի ընկերվարական կուսակցութիւն – ները :

Դասակարգային պայքարը բուռն հան – դամանք ստացաւ հետզհետէ : Եւ սակայն բանուորները երկար առեն չհաղտոր – եցան տակաւին դրամատէրերու կող – մէ, հակառակ ընկերվարական կուսակ – ցութեանց եւ արհեստակցական միու – թեանց ջանքերուն :

Ներկայ դարը պիտի տեսնէր ընկերվա – րական զաղափարներու իրագործումը :

Համաշխարհային առաջին պատերազ – մի ջոհերուն մէջ, ցարական կայսրու – թեան վերատհներուն տակէն իշխանու – թեան ղլուխ պիտի դար կուսակցութիւն մը, որ նոր վարչաձեւ մը պիտի պար – զեւէր հսկայ Ռուսաստանի :

Սակայն անկիւա յանուն «ընկերվարու – թեան» պիտի հաստատէր ցարականէն ա – նլի խիստ բռնակալութիւն մը :

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ մարդ – անհատի եւ մեծ ու պզտիկ բո – լոր ազգերու ազատութեան ու հաւասա – րութեան սկզբունքը կ'ընդունի իբրեւ հաւատոյ հանդանակ :

Բոլշեւիկները բոլորովին այլաձեւեցին ընկերվարութեան հիմնական զաղափարը եւ փոխանակ ազատագրելու՝ սարկացու – ցին բանուոր եւ գիւղացի ընչազուրկ դա – սակարգը :

Դասակարգային պայքարը ընկերվարութեան սկզբունքները յայտնի – նցին արեւմուտքի կարգ մը երկիր – ներուն մէջ, որոնք քաղաքակրթական բարձր աստիճանի հասած էին :

Ընկերվարական կուսակցութիւնները այդ երկիրներուն մէջ ա՛յնքան զարգա – ցան, որ ժողովրդական ընտրութեամբ իշխանութեան ձեռք առնել իշխանութիւնը, կամ մը դաշնելով ընդդիմադիրի դեր զօրացան :

Ամէնէն աւելի սկանտինաւեան երկիր – ներու մէջ է, որ ընկերվարականները յա – ջողեցան պետական կայսրու – թեան վարատհներուն տակէն իշխանու – թեան գլուխ պիտի դար կուսակցութիւն մը, որ նոր վարչաձեւ մը պիտի պար – զեւէր հսկայ Ռուսաստանի :

Սակայն անկիւա յանուն «ընկերվարու – թեան» պիտի հաստատէր ցարականէն ա – նլի խիստ բռնակալութիւն մը :

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ մարդ – անհատի եւ մեծ ու պզտիկ բո – լոր ազգերու ազատութեան ու հաւասա – րութեան սկզբունքը կ'ընդունի իբրեւ հաւատոյ հանդանակ :

Բոլշեւիկները բոլորովին այլաձեւեցին ընկերվարութեան հիմնական զաղափարը եւ փոխանակ ազատագրելու՝ սարկացու – ցին բանուոր եւ գիւղացի ընչազուրկ դա – սակարգը :

Դասակարգային պայքարը ընկերվարութեան սկզբունքները յայտնի – նցին արեւմուտքի կարգ մը երկիր – ներուն մէջ, որոնք քաղաքակրթական բարձր աստիճանի հասած էին :

Ընկերվարական կուսակցութիւնները այդ երկիրներուն մէջ այ

ՊՈԿՏԱՆ ԿԵՆՊԱՐՍԿԻԻ ՀԵՏ

— ԵՐԵՔ ԼԵՀ ՀԱՅԱՍԷՐՆԵՐԸ —

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իրականութեան մէջ չորս են ա-նոնք: Պոկտան Կենպարսկի, Ժորժ Պը-բաուն, Լախովիչ եւ Զաւորովսկի: Այս վերջինը տեսնելու պատեհութիւնը չու-նեցայ: Իմացայ որ Վարշաւայի Ազգա-յին թանգարանին փոխ-տնօրէնն է եւ իր ընկերներուն պէս նուիրուած Հայկա-կան Դատին: Յայտնապէս Պոկտան Կեն-պարսկին է այս խումբին վարիչ միտքը: Բայց սխալած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ որ Ժորժ Պրաունն է այդ մտքին զգացական թելը, ոգեկան ուժը: Կարելի չէ չազ-դուիլ իր խօսքին ջերմութենէն, նամա-նաւանդ երբ Հայերուն մասին կը խօսի: Հայութեան ծառայելը տեսակ մը նպա-տակ դարձած է անոր համար: Իբրեւ քրիստոնեայ, չի կրնար, չուզեր ըմբռնել որ կարելի է Քրիստոնէութեան ծառայել մոռացութեան տալով Հայկական Գող-դոթան: Իբրեւ մարդ, չի կրնար եւ չու-զեր ըմբռնել որ կարելի է արդարու-թեան ծառայել մէկդի դնելով արդար դատերու ամէնէն նուիրականը, Հայկա-կանը:

Գանք Պոկտան Կենպարսկիին որուն կը պատկանի խօսքը եւ որ հիմա տետրակ մը բացած կը կարդայ նախապէս գրի առած նօթեր Հայկական Հարցին շուրջ: Կուտամ ամփոփումը այդ նօթերուն որ ուղեգիծ մըն է իրենց ապագայ գործու-նէութեան:

1) Պէտք է 1965ը կամ 1966ը դառնայ «Հայկական Տարի»:

Ասոր միտ բանին հետեւեալն է: Սըր-բագրել անարդարութիւն մը, դէթ բարո-յական հատուցումով մը: 50 տարի առաջ կատարուած առաջին ցեղասպան ոճիրին դատապարտութիւնը բոլոր կառավարու-թիւններուն կողմէ:

2) ԻՒՆԷՍՔՈՅԻ միջոցաւ է որ պէտք է նուիրականացուի այս թուականը:

3) Կարեւոր կը նկատեն Հնդկաստանի միջամտութիւնը ի նպաստ Հայ Դատին: Անոր բարոյական վարկը մեծ է Իւնէս-քոյի մէջ:

4) Պոկտան Կենպարսկիի անմիջական գործը պիտի ըլլայ յետ գրութիւն մը աւելցնել իր «Նամակ իմ վաղեմի թուրք բարեկամիս» յօդուածին եւ այդ ձեւին մէջ ներկայացնել զայն համաշխարհային համբաւ ունեցող կաթողիկէ գրագէտնե-րու (Ֆրանսա, Անգլիա, եւ այլուր) ո-րոնք եթէ համաձայն են իր գրութեանը մէջ պարզուած գաղափարներուն, իրենց ստորագրութիւնը պիտի կցեն յօդուա-ծին տակ, այս ձեւով իւրացնելով իր տեսակէտները: Պիտի դիմեն նաեւ ոչ-քրիստոնեայ անձնաւորութիւններու ա-պահովելու համար անոնց ստորագրու-թիւնները:

5) Գրքոյկի ձեւով պիտի հրատարակեն այդ յօդուածը որ ճոխացած նոր ստո-րագրութիւններով, մանիֆեստի բնոյթ պիտի կրէ:

6) Այդ ստորագրութիւնները քաղելու համար ստիպուած են երկար շրջապը-տոյտներ կատարել աշխարհի չորս կող-մերը: Այդ գործին համար ունինք յար-մար եւ պատրաստակամ լեհ մտաւորա-կաններ: Ասոնց թիւը 11 է:

7) Այդ շրջապտոյտին առթիւ կատար-ուած աշխատանքները լայն արձագանգ պիտի դտնեն մամուլին մէջ սկսելով լե-հականէն:

8) Բայց Հայկական Հարցը միայն բա-րոյական հանգամանք չունի: Կայ նաեւ քաղաքականը որուն մասին կազմած են գործունէութեան ծրագիր մը, զոր պէտք է մշակել հայկական պաշտօնական մարմիններու աջակցութեամբ ու գոր-ծակցութեամբ:

9) Այս առթիւ պէտք է որ արտասահ-մանի զանազան հոսանքներու պատկանող Հայերը յստակ քաղաքական ծրագիր մը մշակեն: Բոլորին գործակցութիւնը շատ կարեւոր է:

Ահա ընդհանուր գիծերուն մէջ Պոկ-տան Կենպարսկիի առաջադրութիւնները: Հոս տուածս ամփոփում մըն է ծրագրի մը որուն ընթերցումը աւելի քան երկու ժամ տեւեց: Բայց այսքանը բաւական է գաղափար մը կազմելու համար:

Այսպէս ուրեմն, տեղ մը Եւրոպայի մէջ, այն ալ երկրի մը ուր դեռ վէրքերը ամբողջովին չեն սպիացած, քանի մը մը-տաւորականներ որոշած են աշխարհի խիղճը շարժել ի նպաստ Հայ Դատին: Ո՞ր Հայը չի հրճուիր նման երեւոյթի մը առջեւ: Հայկական մամուլին մէջ Պոկ-տան Կենպարսկիի հանդէպ եղած զգա-յաշունչ տողերը կը վկայեն: Գի-տեմ որ թերահաւատներ կը գտնուին նաեւ մեր մէջ:

Թերահաւատ ըլլալը, ինքնին արդա-րանալի է նամանաւանդ Հայերուս հա-մար: Անհամար յուսախաբութիւններու թելադրանքը կարելի է նկատել ատիկա: Բայց այս պարագան չարդարացներ հը-րապարակային կերպով եղած մտքի մարզանքներն ու բառախաղերը նսեմա-ցնելու համար լեհ հայասէրներու կա-տարած աշխատանքը:

Գալով մեր տեսակցութեան, ահա վեր-ջաբանը: Ուշ գիշեր է: Ժամը 12ը: Պաշտօնական մեր զրոյցը վերջ գտած է: Հայաստանեան գոնեակով մաղթանքնե-րու ժամն է: Իմ կարգիս կը խոստանամ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ ծանօթա-ցնել իրենց կատարած աշխատանքները հայ ընթերցողներուն: (Այս միջոցին էր որ Պոկտան Կենպարսկին իր շնորհաւո-րական տողեր նուիրեց «Յառաջ»ին, ո-րոնք լոյս տեսան այս յօդուածաշարքին առաջին թիւին հետ):

— Հայկական Դատին յաջողութեան խմենք, կ'առաջարկէ Պոկտան Կենպարս-կին: Բոլորը ներկաները ոտքի կ'ելլեն: Գաւաթները կը լեցուին: Պ. Լախովիչը, որ ինչպէս յիշած եմ մահմետական է, կը լրացնէ մաղթանքը, աւանդական «ինշ Ալլահ»ով մը:

Յուզիչ վայրկեաններ: Ժորժ Պրաուն գրպանէն կը հանէ թերթիկ մը ուր ար-ձանագրած է Հայերուս նուիրած տողեր: Կը փորձէ Ֆրանսերէնի թարգմանել ին-ծի համար: Փափաք կը յայտնեմ որ նախ քան թարգմանելը, արտասանէ լեհերէն: Ու խոր լռութեան մէջ կը բարձրանայ լեհ մտաւորականին բամբ ձայնը, մերթ յուզումի ու մերթ ցասումի երանգնե-րով: Ահա արտասանած բանաստեղծու-թիւնը բառացի թարգմանութեամբ.—

«Թշուա՛ռ Հայաստան: Հակառակ փղձկացող լացիդ եւ ծանր ճնշումի տա-ռապանքիդ, մոխրացած տերեւ մը չդար-ձար դուն սակայն:

Ո՞վ պիտի կրնայ քեզի հետ վերջին դատաստանին ներկայանալ: Անփոփոխե-լիօրէն քու մէջդ կը բացուի արիւնի հին գիրքը Զար Ոգիէն մարտիրոսացած սե-րունդներուն հեկեկանքներով թաթա-ւուն:

Լեհաստանի պատկերին նման ես դուն, երեք մասի բաժնուած:

Քու մէջդ ծնաւ դէպի արեւ ձգտող սը-լացքը՝ որ յաւիտենապէս պայքարի մէջ է Աստարտէի մահիկին հետ:

Այդ հոգին, արծուի նման պիտի պար-զէ իր լայնածիր թեւերը: Իր անունն է Սլովաքի» (*):

Լեհերէն չեմ հասկնար, բայց արտա-սանութեան վերջաւորութեան, անզսպե-լի մղումէ մը թելադրուած կը համբու-րեմ ծերունի մտաւորականին ձեռքը ու կը հարցնեմ:

— Ե՞րբ գրած էք այս բանաստեղծու-թիւնը:

— Բանտին մէջ, ուր կնոջս հետ մնա-ցի ութ երկար տարիներ սթալինեան շըր-ջանին: Այս հատուածը մաս կը կազմէ տասը հազար տողնոց երկարաշունչ քեր-թուածի մը, ամբողջովին գրուած բան-տին խուցին մէջ:

Բանտի մը խուցին մէջ գրուած տողեր: Այսօր երբ կը մտաբերեմ այս իրողու-թիւնը յուզումը կը պատէ էութիւնս: Մոռնալ իր ցաւերը ու ոգեկոչել մեր ցաւը, սթալինեան նկուղի մը մէջ... Վարշաւա: Հրաշք ժողովուրդի մը վեհ ու անմեռ խորհուրդ:

Վարշաւա: Ազնիւ զգացումներ, ազ-նիւ մարդեր, մեզի բախտակից, մեզի ա-պաւէն:

Վարշաւա՛, խաւարին դէմ մարտնչող, խաւարին դէմ յաղթական:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Լեհ հռչակաւոր բանաստեղծը, ծը-նած 1809ին հայ մօրմէ: Մասնակցած է 1830ի լեհական յեղափոխութեան: Ապա հաստատուած է Փարիզ, ուր մեռած է քառասուն տարեկանին: Հեղինակ պայ-բոնեան շունչով բազմաթիւ քերթուած-ներու եւ թատերգութիւններու: «Բա-նաստեղծութեան սատանան» մակդիրը տուած են իրեն:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐ ՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖ (Յառաջ).— Գերմա-նիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ կան քաղա-քային եւ պետական թատրոններ, որոնք դերասանական մեծ խումբերով եւ նորա-գոյն թեքնիք միջոցներով կը գործեն: Թատրոններու նախապատերազմեան շէն-քերը, որոնք օդանաւային յարձակում-ներէն կործանած էին փոխարինուած են արդիական ճարտարապետական ոճով եւ շինանիւթերով շինուած գեղեցիկ շէնքե-րով, ինչպէս Մանհայմի Շիլլեր թատրո-նը, ուր 1782 Յունուար 13ին առաջին անգամ խաղացուած է Շիլլերի «Աւա-զակները», եւ կամ վերաշինուած են նախկին ձեւով, ինչպէս Միւնիխի (Քիւ-վիլիէ) թատրոնը:

Այս պետական թատրոններէն զատ կան փոքր բեմեր, որոնք լայն ժողովրդակա-նութիւն կը վայելեն: Ասոնք մէջտեղ ե-լան պատերազմէն անմիջապէս ետքը, (1945 – 1946), երբ դեռ պետական թատ-րոնները վերաշինուած չէին: Տան մը վերնայարկին մէջ երկու սենեակներ ի-րարու կցելով երիտասարդական խում-բեր ներկայացումներ սկսան, աթոռնե-րու թիւը հազիւ յիսուն էր, քանի որ ա-թոռ իսկ կարելի չէր ճարել... Այս թատրոններուն տրուեցաւ «Սենեակի Թատրոն» անունը: Ուրիշ խումբեր գոր-ծեցին դետնայարկերու մէջ, նոյնպէս փոքր, որոնք «Մառանի Թատրոն» կոչ-ուեցան: Այս բեմերուն վրայ դասական գործեր չէին ներկայացուեր, այլ ար-դիական փոքր կտորներ, որոնք փիլիսո-փայական ըլլալէ չէին դադրեր սակայն եւ կ'ընդգրկէին իւրայատուկ ուղղու-թիւններ:

Հակառակ անոր որ հիմա մեծ թատ-րոններ կան գեղեցիկ շէնքերու մէջ, փոքր այս բեմերն ալ պահած են իրենց գոյութիւնը եւ կը վայելեն իսկական

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Դոյլէն ափով ջուր առնելով կը սըրս-կէին իրենց մարմնոյն վրայ ուրախ ճիչեր արձակելով. եւ այդ ջուրը իրենց արդէն իսկ թուխ մորթին կուտար աւելի թխո-րակ երանգ մը:

Հիացած կը դիտէի այս արտակարգօ-րէն գեղեցիկ տեսարանը:

Նկատեցին իմ ներկայութիւնս ու բազ-մապատկեցին իրենց ծիծաղն ու խնդու-թեան կանչերը, կարծես ծաղրել ուզելով իմ շուարած վիճակս:

Մարդ մը վերցուց գլուխը եւ ծիծա-ղեցաւ:

Այո, ինկած էի տարբեր աշխարհի մը մէջ, աշխարհ մը ուր կը տիրէին տարբեր բարքեր եւ աւանդութիւններ համեմա-տած այն աշխարհին հետ ուր ես ապրած էի մինչեւ հիմա: Հեռացած էի իմ ժո-ղովուրդէս ու մտած տարբեր ժողովուր-դի մը ծոցը:

Աւելի ետքը, ծերունին զոյգ մը կօշիկ բերաւ ինծի, որոնք հազիւ թէ կը յար-մարէին ոտքերուս: Երբ կը պատրաս-տուէի վճարելու դինը, մերժեց:

— Դուն կանօ (*) մըն ես, ըսաւ ինծի, գլուխը շարժելով:

Առաջին բառն էր որ կը լսէի իրենց լեզուէն: Իրենց համար երկար ատեն օ-տարական մը պիտի մնայի, մարդ մը՝ ուրկէ պէտք էր զգուշանալ:

Խորհեցայ թէ պահը եկած էր ինքզինքս ներկայացնելու.

— Ֆիլիփ կը կոչուիմ, ըսի:

— Իսկ ես Երքօ, պատասխանեց ծերու-նին:

Ասոնք եղան մեր առաջին բարեկամա-կան խօսքերը:

×

Յաջորդ օրերուն աւելի լաւ սկսայ ճանչնալ զիս հիւրընկալող ընտանիքը:

Սովորաբար չորս հոգի էինք՝ այրերս, իմ գալուստէս ի վեր կիները ցրուած ըլ-լալով միւս կառքերուն մէջ: Մեղի հետ մնացած էր միայն ընտանիքին մեծ մայ-րիկը՝ Օրտանքան, հաստափոր ու միշտ տրտնջացող պառաւ մը զոր բոլորը կը յարգէին: Շարունակ կը քաշէր իր ծը-խամորճը, զոր կը լեցնէր արեւածաղիկի տերեւներով, որոնք կ'արձակէին ծանր ու հեղձուցիչ ծուխ մը:

Մեզմէ բաժնուած կիներուն տեղը գը-րաւած էին երկու այր մարդիկ: Այս եր-կուքը, ինծի կը թուէր թէ, շարունակ իրենց ակնարկներով զիս խուզարկելով հանդերձ կը խուսափէին ինձմէ: Ընդհա-կառակն, ծերունի Երքօ շարունակ սիրա-լիր կերպով կը շաղակրատէր ինծի հետ: Շուտով մտերիմ բարեկամներ էինք դար-ձած:

Ծերունին, ինչպէս եւ բոլոր միւսնե-րը, ընտանեբար զիս կը կոչէին «ճարտա-րագէտը»: Այդ անունով ճանչցուած էի:

Կ'ըսէին ինծի. «եկուր ճաշէ, ճարտա-րագէտ»: Եւ մինչ կը համտեսէինք ի-րենց տարօրինակ կերակուրները՝ պատ-բաստուած վայրի բանջարեղէններով եւ սունկով, պարտաւորուած էի պատմել իմ տղայութեանս պատմութիւնը, երբ կ'ապրէի հանդիստ իբրեւ ընտանիքիս միակ զաւակը: Կը նկարագրէի իրենց իմ ուսումնական տարիներուն դրուագ-ները, ինչպէս նաեւ աշխատանքս Ռընոյի մեծ գործարանին մէջ: Իմ անցուցած կեանքս իրենց ձանձրացուցիչ կը թուէր: Իմ կեանքս տարօրինակ կը գտնէին, մանաւանդ այն հանգամանքս որ ծնող-քիս միակ զաւակն էի եղած, վասնզի դնչու կիները առ հասարակ բազմաթիւ զաւակներ կ'ունենան: Սրբազան երկիւ-ղածութեամբ մը մտիկ կ'ընէին պատմու-թիւններս եւ յաճախ ինծի կ'ուղղէին միամիտ հարցումներ:

— Ճարտարագէտ, գարնան սկզբնաւո-րութեան մեկնելու փափաք չէի՞ր ըզ-գար...

— Այո՛... թերեւս...

— Եւ չէի՞ր մեկներ...

Ապա, գլուխնին շարժելով, կը շա-րունակէին.

— Մենք, գարնան, կը մեկնինք: Մեր կամքէն բոլորովին անկախ է ատիկա: Մեծ ճամբաները մեզ կը կանչեն...

Յետոյ, կը սկսէին լիաթոք խնդալ, ո-րովհետեւ, ըստ իրենց, ես կանօ մըն էի որ ոչինչ կը հասկնար մեծ ճանապարհոր-դութիւններէ:

Շատ դանդաղօրէն կը յառաջանայինք, ծայրագոյն զգուշաւորութեամբ, հետ-եւելով միայն երկրորդական ճամբանե-րու, հեռանալով միշտ կեդրոնական խը-ճուղիներէն: Կառքերը նոյնպէս, կ'ընթանային իրարմէ անջատ, երեկոյեան միայն իրարու միանալու պայմանով ան-տառի մը եզերքը կամ բաց մարգագետի մը վրայ: Ոչ մէկ քարտէզի կը հետեւէին, այլ իրենց ուղեցոյցն էր իրենց բնազգը:

Յաճախ, ծերունի Երքոն իր չորս բո-լորը դիտելով եւ կարծես օդը հոտուը-տալով, կ'ըսէր.

— Պէտք չէ յառաջանալ այս ճամբա-յէն, անիկա վտանգաւոր է մեզի հա-մար...

Այսքան միայն, աւելի բացատրութիւն չէր տար ան եւ ամէն ոք պարտաւոր էր հնազանդիլ իրեն:

(3 Շար.)

(*) Կանօ՝ գնչուներու լեզուով՝ օտա-րական:

ժողովրդականութիւն: Քաղաքապետու-թիւնները ալ դնահատելով անոնց մշա-կութային արժէքը, կը տրամադրեն ի-րենց հիմնադրամներէն նկատելի դու-մարներ՝ օժանդակելու համար այս ձեռ-նարկներուն, որոնք երիտասարդական ա-ւիւնով յառաջ կը տարուին :

Արեւմտեան Պերլինի մէջ ալ կը գոր-ծեն այս կարգի փոքր թատրոններ, ո-րոնցմէ նորագոյնը այցելելու առիթը ու-նեցայ Սեպտեմբեր 28ին: Թատրոնը կը կոչուի Վականթընպիւհնէ, որ կը գըտ-նուի հինէն ծանօթ «Թէաթր տես Վես-տընսի» դետնայարկը: Փոքր բեմ մը եւ որահ մը մօտ հարիւր աթոռով: Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր Ռոման Պռանտշթեթել հեղինակին « Լուռ մնալ» երեք արարնոց կտորը, ողբերգութիւն մը համայնավար արդի Լեհաստանի կեանքէն, բեմադրութեամբ Գրիգոր Մե-լիքեանի: Ահա կտորին նիւթը .

Հինէն համայնավար գրագէտ մը ինք-զինքը տուած է ալքոլամոլութեան, բաժ-նուելէ ետք նոյնպէս համայնավար իր երկրորդ կնոջմէն, ամուսնացած է իր ե-րորդ կնոջ հետ, որ սակայն նախկին հարուստ դասակարգէն կը սերի եւ չի կրնար ինքզինքը երջանիկ զգալ համայ-նավար մթնոլորտին մէջ. այն պարագան որ իր ամուսնին պնդումով ամուսնու-թիւնը չէ պսակուած կրօնական ծէսով, շարչարիչ մեղք մը կը թուի իրեն : Ընտ-անիքին մէջն է 18 տարեկան ամուս-նոյն հետը բերած դուստրը, որ խան-դավառ համայնավար մըն է, գլուխը լե-ցուն կուսակցական կարգախօսքերով : Գրագէտին մէկ նախկին ընկերը երկար տարիներէ ետք կուգայ յանկարծ եւ կը խնդրէ որ պահուի տան մէջ, երկու օ-րէն արտասահման փախելու համար : Իր նախկին ընկերոջ խնդրանքը չի կրնար մերժել, որովհետեւ ան, ուրիշ պարա-գայի մը, եւ նման՝ բայց հակադիր պայ-մաններու մէջ, ազատած էր իր կեանքը: Համայնավար աղջիկը, որ լսած էր տե-սակցութիւնը, կը մատնէ իր հօր բարե-բարը: Կինը կը կասկածի իր ամուսնէն, որ իբր թէ իր մորթը փրկելու համար կատարած ըլլար այդ դաւաճանութիւնը աղգայնական ընկերոջ, մանաւանդ որ աղջիկը իր հօր վրայ կը ձգէ լրատուու-թիւնը: Երբ լրագրող գրագէտը կը հրա-ւիրուի ոստիկանատուն իր մէջ կը ծագի ինքնասպանութեան ծրագիրը. եթէ ոս-տիկանութեան ըսէր թէ ինքը չէ ցուց-մունք ընողը՝ ինքն ալ պիտի դատապար-տուի. եթէ ըսէ թէ ինք ցուցմունք ըրած է, դաւաճան պիտի նկատուի, որով կու-տայ իր որոշումը. լռել անձնասպանու-թեամբ, մանաւանդ որ արդէն յուսա-խար է, որովհետեւ չի կրնար ազատ խորհիլ, ազա՛տ գործել, ազա՛տ գրել:

Բեմադրութիւնը շատ յաջող էր. ապա-ցոյց՝ ջերմ ծափահարութիւնները, ո-րոնք ոչ միայն դերասաններուն, այլ նա-եւ բեմադրիչին ի պատիւ էին :

Գրիգոր Մելիքեան մօտ 35 տարեկան աշխոյժ բեմադրիչ մըն է, որ քաջութիւ-նըն ունի նոր ճամբաներ որոնելու թա-տերական արուեստին մէջ : Մելիքեան կրթութիւնն ու արուեստի նախապատ-րաստութիւնը ստացած է իր ծննդավայ-րին՝ հռենոսեան Պիլըֆելտ քաղաքին մէջ եւ աշխատած է ցարդ Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Իր խումբով թատերական շրջապտոյտ-ներ ալ կազմակերպած է Գերմանիոյ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ :

Օտար երկրի մէջ ծնած եւ մեծցած՝ Մելիքեան չի տիրապետեր հայերէն լեզ-ուին, բայց գիտակից Հայ մըն է եւ ծա-նօթ Հայոց պատմութեան, մշակոյթին եւ գրականութեան եւ գրած է նոյնիսկ յօդուածներ Հայութեան, մշակոյթին եւ պատմութեան մասին :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Centre International d'Études Pédagogiques

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՍԵՒՐԻ ՄԷՋ

Քսան հայ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի-ներս, Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներէ եկած, բախտը ու-նեցանք այս տարի ամսուան մը մանկա-վարժական վարժընթացքի (սթաժ) հե-տեւելու Սեւրի Մանկավարժական Մի-ջազգային Կեդրոնին մէջ :

Ճամբորդութեան եւ ապրուստի բոլոր ծախքերը կը հոգան Գալուստ Կիւլպէնկ-եան Հաստատութիւնը եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը :

Մեր վարժընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր չորսին եւ վերջացաւ Հոկտեմբեր չորսին:

Հետեւեցանք հետաքրքրական դասա-խօսութիւններու, մասնակցեցանք պը-տոյտներու եւ այցելութիւններու, ո-րոնք ընդլայնեցին մտքի մեր հորիզոնը եւ հնարաւորութիւն տուին աւելի ձեռըն-հասօրէն կատարելու Ֆրանսերէնի ուսու-ցիչի մեր պարտականութիւնը: Սեւրի Մանկավարժական Միջազգային Կեդրո-նի բոլոր աշխատողները՝ Տնօրէնուհի Տիկին Աթենկէէն մինչև ամէնէն համեստ մատուցողուհին, մեղի հետ վերաբերուե-ցան զուրգուրանքի հասնող սիրալիրու-թեամբ: Ամսուան մը մեր կեանքը լեցուն եղաւ օգտակար եւ հաճելի աշխատան-քով ու զուարճութեամբ : Առիթ ունե-ցանք մօտէն շփում ունենալու Ֆրանսա-կան մշակոյթի լաւագոյն ծառայողնե-րուն հետ, լսեցինք իրենց առջեւ դըր-ուած հարցերու մասին, ունեցանք կար-ծիքի փոխանակութիւններ, խորհուրդ հարցուցինք մեր դժուարութիւնները հարթելու կերպի մասին :

Այս վարժընթացքը առիթ մը եղաւ նա-եւ սերտ կապեր հաստատելու ուրիշ եր-կիրներէ եկած ուսուցիչներու՝ յատկա-պէս Ճափոնի եւ Փորթուկալի ներկայա-ցուցիչներուն հետ :

Ճափոնցիներու խումբ մը գրեթէ մեղի հետ միաժամանակ եկած էր Սեւր: Ամ-բողջ երեք շաբաթ ապրեցանք միասին, յաճախ մասնակցեցանք ընդհանուր դա-սախօսութիւններու եւ այցելութիւննե-րու: Միջազգային առողջ յարաբերու-թիւններու եւ մարդկային աղնիւ զգա-ցումներու արտայայտութեան դեղեցիկ առիթ մը եղաւ ասիկա :

Մեղի համար անմոռանալի պիտի մնայ մանաւանդ դեղարուեստական այն երե-կոյթը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 23ին, որուն մասնակցեցանք Ճափոնցի ուսուցիչներն ու մենք, փոխադարձ հաս-կացողութեան յուզիչ մթնոլորտի մը մէջ :

Պաշտօնական ընթրիքէն ետք, որուն ընթացքին ճառեր արտասանուեցան Տի-կին Աթենկէի եւ երկու ազգերու ներկա-յացուցիչներուն կողմէ, սկսաւ բուն ե-րեկոյթը: Ներկայ էին նաեւ հիւրեր, ո-րոնց կարգին պարոն Ժորժ Կիւլպէնկ-եան: Եւ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ վրդ. Ադըլեան :

Յայտագիրին մաս կը կազմէին ճափո-նական եւ հայկական երգեր, հայկական պար մը, Վահան Թէքէեանի բանաս-տեղծութիւններու թարգմանութեան ըն-թերցումը, հաճելի պատմութիւններ, հայ ուսուցիչի մը Ֆրանսերէն լեզուով գրուած վէպէն հատուածի մը ընթերցու-մը, եւայլն : Մասնակիցներն ու հիւրերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան յայտա-գիրի գործադրութեան եւ գնահատեցին մանաւանդ ստեղծուած եղբայրական մթնոլորտը : Հաւաքոյթին վերջաւորու-թեան՝ հայ եւ ճափոն խումբերու ներ-կայացուցիչները քանի մը խօսքով ան-դրադարձան այս իրողութեան: Մեղի համար յուզիչ էր լսել մանաւանդ ճափոն ներկայացուցիչին խօսքը, որ գնահա-տանք ու դրուատիք էր մեր ժողովուր-դի մասին: — —

Յիշատակելի կը մնայ նաեւ Պարոն Ռո-պէր Կիւլպէնկեանի այցելութիւնը: Կիւլ-պէնկեան Հաստատութեան հայկական բաժանմունքի պատասխանատուն սիրա-լիր խօսքեր ունեցան Սեւրի կեդրոնի զե-կավարութեան եւ վարժընթացքին մաս-նակցողներու մասին, որոնց պատասխա-նեց ուսուցիչներու ներկայացուցիչը՝ շեշտը դնելով Կիւլպէնկեան հաստատու-թեան կատարած դերին վրայ :

Մանկավարժական կեդրոնի կից գոր-ծող Լիսէի բացումէն ի վեր ներկայ կ՝ըլ-լանք նաեւ դասերու, ինչ որ առիթ կու-տայ մեզի տեսնելու գործադրութիւնը այն սկզբունքներուն, որոնց տարածումին կը ձգտի Սեւրի Միջազգային Կեդրոնը : Այս կարճ տեղեկատուութիւնը փակելէ առաջ՝ ահաւասիկ լրիւ ցանկը այս տա-րի ներկայ ուսուցիչ – ուսուցչուհինե-րուն.—

Պարսկաստանէն.— Տիկիններ՝ Շաքէ Ապտալեան, Արմենիա Սագինեան – Կա-րապետեան, Բերսաբէ Սընըկչեան, քոյր Արփինէ Մեսքեան :

Սուրիայէն.— Օր. Պայծառ Երէցեան, Պ. Մկրտիչ Թաշճեան, քոյր Արաքսի Պալեան, քոյր Թէոտորա Մուրատեան, Հայր Յովհաննէս Դերձակեան :

Պոլիսէն.— Տիկին Մարի Սարաֆեան, Օր. Սեդա Յակոբեան, Օր. Սեդա Շի-րինեան, Պ. Կարապետ Կիւրիւնլեան :

Լիբանանէն.— Տիկին Մարի Մեհթէր-եան, Օր. Ալիս Պէրպէրեան, Օր. Մարի Թութիկեան, Օր. Լուսին Խաչերեսեան, Պ. Գրիգոր Շահինեան, Պ. Նուպար Զար-խուտեան :

Յորդանանէն.— Քոյր Աշխէն Տէր-Ղուկասեան :

Մարսէյլէն.— Քոյր Քանտիտ Միքա-յէլեան :

Առանց բացառութեան բոլորս ալ զոհ մնացինք մեղի տրուած այս բարձր ու-սումնական պատեհութենէն եւ կը վե-րադառնանք մեր երկիրները՝ աւելի ե-ռանդով եւ փորձառութեամբ լծուելու մեր դաստիարակչական աշխատանքին :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ԷՅՖԷԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿ... ԼՈՒՑԿԻԷ

Պուէնոս – Այրէսի մարդաշատ փողոց-ներէն մէկուն մէջ, ասկէ քանի մը ամիս առաջ, բարձրացած էր Էյֆէլի աշտարակ մը... լուցկիի տուփերէ շինուած, որուն բարձրութիւնը կը կազմէր մէկ մեթր 28 սանթիմեթր :

Փարիզեան հրաշալիքներէն մէկուն ադ-միտումնաւոր կրկնօրինակը կազմուած էր լուցկիի 3·673 տուփերէ, որոնք հա-ւաքուած էին 57 երկիրներու մէջ: Կրկ-նօրինակին հեղինակն է հաւաքածոներու մոլի սիրահար մը՝ Թէոֆիլօ տէ Լորէն-ցօ: Լուցկիի տուփեր հաւաքելէ առաջ, կը հաւաքէր դրոշմաթուղթեր, հանրա-կառքի տոմսակներ, դրամի տեսակներ, նոյնիսկ՝ շաքարի տարբեր տեսակներ : 46 օր դրած է շինելու համար Էյֆէլի աշտարակին կրկնօրինակը :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԳԻՏԱԿԱՆ «ՀԱՆԱԾՈՆԵՐ»

Ինտուսկի քարածուխի հանքերուն մէջ հանքագործները գտած են միլիոնաւոր տարիներ առաջ երկրին վրայ ապրած կենդանիներու եւ բոյսերու բազմաթիւ մնացորդներ: Յատկապէս արժէքաւոր է ինթազուխիդ կոչուած ողնաշարաւոր-ներու ընտանիքը, որ մինչեւ այսօր ան-ծանօթ մնացած էր գիտնականներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Գարունը առատօրէն սփռած էր իր ծաղիկները, տերեւները, թռչունները, երգերը եւ բարեկամիս պատուհանը զը-ւարթօրէն կը բացուէր պարտէզին վը-րայ, որուն առողջաւէտ բոյրերը մինչեւ իրեն կուգային:

Բժիշկը արտօնած էր ոտքի ելլելու, եւ շատ անգամ բաց պատուհանին առջեւ նստած կը խօսակցէինք արեւին ամէնէն տաք եղած ատենը, այսինքն կէս օրէն մինչեւ ժամը երկու :

Կը զգուշանայի Մարկրիթի խօսքը ը-նելէ, տակաւին վախնալով որ այս անու-նը կ՝արթնցնէ հիւանդին առերեւոյթ հանդարտութեանը տակ քնացած տխուր յիշատակ մը: Բայց Առման ընդհակառա-կին կարծես հաճոյք կը զգար անոր վրայ խօսելով, ոչ թէ առաջուան պէս լալա-դին, այլ անուշ ժպիտով մը, որ կ՝ապա-հովէր զիս իր հոգեկան վիճակին վրայ:

Դիտած էի որ վերջին անգամ դերեզ-մանատուն այցելելէն եւ իրեն մէջ այն բուռն տագնապը առաջ բերող տեսարա-նէն ի վեր բարոյական վիշտին չափը լեցուած կը թուէր հիւանդութեամբ եւ թէ Մարկրիթի մահը այլեւս անցեալին երեւոյթովը չէր ներկայանար իրեն :

Տեսակ մը մխիթարութիւն առաջ եկած էր ձեռք բերած ստուգութենէն եւ շատ անգամ իր մտքին առջեւ ներկայացող տխուր պատկերը վանելու համար Մար-կրիթի հետ իր կապակցութեան երջանիկ յիշատակներուն մէջ կը մխրճուէր, եւ կարծես թէ այլեւս անոնց վրայ միայն խորհիլ կ՝ուզէր :

Մարմինը տենդին սաստկութենէն եւ նոյնիսկ բուժումէն խիստ տկարացած ըլլալով, միտքը չէր կրնար հանդուրժել բուռն յուզումի եւ դարնանային ու տիե-զերական ուրախութիւնը, որով շրջա-պատուած էր Առման, իր մտածումը ա-կամայ կը փոխադրէր ժպտուն եւ զը-ւարթ պատկերներու վրայ :

Միշտ յամառօրէն չէր ուզած իր ընտա-նիքին իմացնել ենթարկուած վտանգը ու երբ ազատած, հայրը տակաւին չէր գի-տեր հիւանդութիւնը :

Իրիկուն մը պատուհանին առջեւ մնա-ցեր էինք սովորականէն աւելի ուշ : Օդը հիանալի էր եւ արեւը կապոյտ ու ոսկե-գոյն վերջալոյսի մը մէջ կը նիրհէր : Թէեւ Փարիզի մէջ էինք, բայց մեր շուր-ջը գտնուած կանաչութիւնը կարծես թէ աշխարհէն բաժնած մեկուսացուցած էր մեզ եւ հազիւ թէ երբեմն կառքի մը ձայ-նը մեր խօսակցութիւնը կը խանգարէր :

— Գրեթէ տարւոյն այս եղանակին մէջ եւ ասանկ օրուան մը իրիկունը ճանչցայ Մարկրիթը, ըսաւ ինծի Առման, իր մը-տածումներուն ունկնդրելով եւ ոչ թէ իմ ըսածներուս :

Պատասխան չտուի :

Այն ատեն ինծի դառնալով ըսաւ .

— Պէտք է սակայն այս պատմութիւնը ընեմ ձեզի, գիրք մը կը շինէք, որուն պիտի չհաւատան, բայց թերեւս շահեկան պիտի ըլլայ :

— Ետքը կը պատմէք, բարեկամս, ը-սի, տակաւին աղէկ մը ապաքինած չէք :

— Օդը տաք է, վառեակի ճերմակ մի-սը կերայ, ըսաւ ժպտելով, տենդ չու-նիմ, ընելիք գործ մը չկայ, ուստի ամէն բան պիտի պատմեմ ձեզ :

— Քանի որ անպատճառ կ՝ուզէք, մը-տիկ կ՝ընեմ :

— Շատ պարզ պատմութիւն մըն է, աւելցուց այն ատեն, եւ դէպքերուն կար-գովը պիտի պատմեմ ձեզի: Եթէ ետքը գրի առնէք, ուզած կերպովնիդ կրնաք պատմել :

Ահա թէ ի՞նչ պատմեց ինծի: Հազիւ քանի մը բառ փոխած եմ այս սրտայոյզ պատմութեան մէջ :

— Այո, շարունակեց Առման, գլուխը թիկնաթոռին յենարանին վրայ դնելով, ասանկ իրիկուն մըն էր: Ցորեկը գիւղին մէջ անցուցած էի բարեկամի մը՝ Կաս-թօն Ռ...ի հետ: Իրիկունը Փարիզ դար-ձած էինք եւ գործ մը չունենալով, Վա-ռիէթէի թատրոնը գացած էինք :

Միջնարարի մը պահուն դուրս ելանք եւ նրբանցքին մէջ տեսանք բարձրահա-սակ կին մը, զոր բարեկամս ողջունեց :

— Ո՞վ է ասիկա, հարցուցի :

— Մարկրիթ Կօթիէն է, ըսաւ :

— Ինծի կուգայ որ շատ փոխուեր է, վասնզի ճանչցայ, ըսի յուզումով մը, ո-րուն պատճառը պիտի հասկնաք հիմա :

— Հիւանդ էր : Խեղճ աղջիկը շատ պի-տի չապրի :

Երէկուան պէս կը յիշեմ այս խօսքերը:

Պէտք է գիտնաք, բարեկամս, թէ եր-կու տարիէ ի վեր այս աղջկան հանդի-պելուս պէս տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ՝ունենայի :

Առանց պատճառը գիտնալու, կը տըժ-գունէի եւ սիրտս ուժգնօրէն կը բաբա-խէր: Բարեկամ մը ունիմ որ թաքուն գիտութիւններով կը զբաղի: Անիկա հո-սանուտներու առընչութիւն կ՝անուանէր այս զգացածս : Իսկ ես պարզապէս կը կարծեմ թէ Մարկրիթի սիրահարը ըլլա-լու սահմանուած էի եւ ասիկա կը նախ-զգայի :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւատարմ Գարակէօզեան ՀՕՄի նախկին Սանուց միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան, պ. Կարապետ Գուստիկեանը Օր. Մագ-դաղինէ Գուստիքեան, եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ԳՈՒՍՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատա-րագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար :

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճա-կատամարտի եւ Կիլիկիոյ պրաման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք ղրօ-չի պարզում :

Կը նախագահէ.— ՋՕՐ. ՀՈՒՍԷ :

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մար-սէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՄԻՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 Ֆրանք : Տոմսերը ա-պահովել մինչեւ Հոկտ. 3 : Դիմել.— Սէլեթթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐՆՈՊԼԸ... Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղ-բայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահին մէջ : Շրջ. ժողովի զեկուցում եւ կարեւոր հարցեր : Լանսէյի, Ռընաժի ընկերներու ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն-դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գինն 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են : Նորերը պիտի հասնին չուտով :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հ. Ակոնեանեան քոյր Ֆր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան, Գնեաղեան մայրիկի յաւելի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի եւ իր շրջա-նի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւն-ները եւ անհատ ընկերուհիներ, միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակոմբը :

Ներկայ պիտի ըլլան շրջանային վար-չութեան երկու ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ժո-ղովի կը հրաւիրէ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան լրիւ կազմը, այս երկու-շաբթի, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սը-րահը, 17 Բիւ Պիէօ :

Ներկայութիւն եւ ճշդապահութիւն անհրաժեշտ է :

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան վալան-սի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարա-նին սրահը : Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի : Ուրիշ ման-րամասնութիւններ տեղւոյն վրայ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակ-ները մայրենի լեզուս սորվելու իրենց ար-դար իրաւունքէն : Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻԼԱՅի եւ մօտակայ թաղամասերու համար կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան հաստատած հայերէնի դասերը կը վեր-սկսին Հոկտեմբեր 3ին եւ տեղի կ'ունե-նան ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժա-մը 14էն 17, էֆոլ Սէն-Լուի, 11 Բիւ Անրի Պարպիւս (ֆրանսական եկեղեցիէ մօտ), մեթրօ Սեռի տէ Լիլա :

ԻՍԻԻ կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո-ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ-բեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30 :

ՓԱՐԻԶի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18 :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոն-վալէսան :

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները :

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վե-րամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զա-ւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18 :

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուց-չական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

ԿՈՉ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը խնդրէ հայ առեւտրականներէն որ-պէսզի հաճին իրենց նուէրներով (առար-կայ կամ հաղուստեղէն) ճոխացնել իր տարեկան պարահանդէսի թօմպոլան որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 27ին Ժորժ Ե. սրահներուն մէջ :

Նուէրները կ'ընդունուին ընկերակցու-թեան գրասենեակը 32, Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, եւ կամ կը յանձնուին Աղքատա-խնամի օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն որոնց այցելութիւնը կարելի է ունենալ հեռաձայնելով Աղքա-տախնամին : Փրովանս 77 – 73 :

Կանխաւ շնորհակալութիւններ բոլոր մեր բարեսէր հայրենակիցներուն :

Աղքատախնամի վարչութիւն
(ԿՆԻՔ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտ. 5, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

Բարձր հովանաւորութեամբ

GASTON DEFFERRE
(Député-Maire de Marseille)

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խո՛մբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Նոր Սերունդի խօսքը կ'արտասանէ.— ԸՆԿ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊՅԱՆ

Խօսնակ.— Կարօ Յովսէփեան

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին : Հայկական պարեր Նոր Սերունդի Ռուստամ խումբին կողմէ, ղեկավարութեան ֆեմանէիստ ՀԱՄՈՅԻ :

Կ'ԵՐԳԷ՝ ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կ'ԱՐՏԱՍԱՆԵՆ՝ ՕՐ. ՍԵԴԱ, ԹԻԹԻԼԷ ԱՆ, ՕՐ. ԼԻԶ ԵԶԻԿԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Ջեռնադաշնակ՝ ՓՈՓՐԻԿՆ ՃՕՇԿՈՒՆԵ ԱՆ : Խմբական արտասանութիւն Նոր Սերնդականներու կողմէ :

Կէս ղիշերէն ետք եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ — Ծախսերու մասնակցութիւն

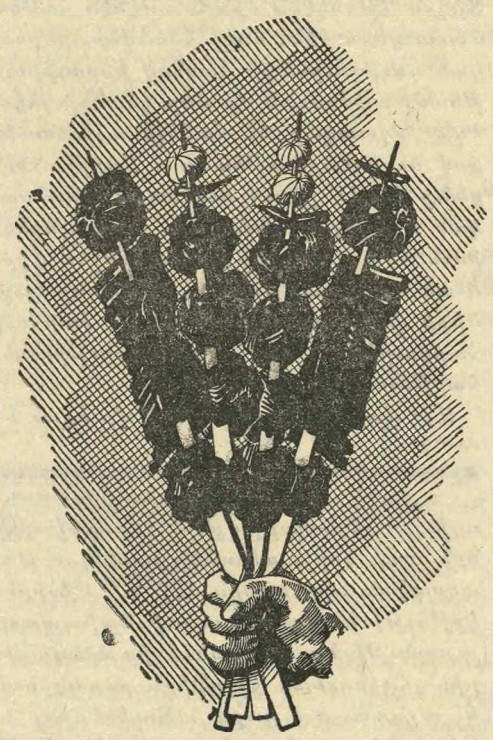

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԷՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բամբերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՐՄԱՒԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 75 Ֆ· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
6 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39e ANNÉE — N° 9827 — ՅԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9827

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Էմմիածնի գահակալ վազգէն Ա· նոր նամբորդութեան մը ձեռնարկած է դէպի Ամերիկա՝ պատասխանման :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս օրերս պիտի հասնի Անգլիա, իրրեւ հիւր Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին, յետոյ պիտի երթայ Երուսաղէմ :

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդական հին սովորութիւններէն չեզոքում մը հաստատելով, վազգէն կաթողիկոս կը նամբորդէ յաճախ, նախընտրաբար դէպի Միջագետք, Արեւելք, Եւրոպա եւ Ամերիկա : Չի սիրեր չատ այցելել Հայաստան – ին, վրաստանի, Ադրբէջանի կամ Հիւսիսային Կովկասի իր թեմերը : Նոր – դրգային վարչաձեւին խորհուրդներէն մին ալ այս է :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այս անգամուան նամբորդութեան իրրեւ պատճառ – նոյն կը տրուի ժողով մը, որ պիտի գումարուի Երուսաղէմի մէջ :

Ինչպէս յայտնի է, Երուսաղէմի Ս· Յարութեան տաճարը — ուր կը գտնուին Golgotha եւ Գիսուսի գերեզմանը — սեփականութիւնն է, հաւասար ատիճանի վրայ, քրիստոնէական երեք եկեղեցիներու, — օրթոտոքս, լատին եւ հայ : Ատոր տաճարի նորոգութեան ծախքերն ալ հաւասարապէս բաժնուած են անոնց միջեւ :

Հայոց բաժինն է երեք հարիւր հազար ոսկիին, որուն մէկ երրորդը ստանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թիւնը, մնացեալի հանգանակութեան համար Էմմիածնի գահակալը կոչ ուղղած է Սփիւռքի Հայութեան :

Հայոց կողմէ ճարտարապետ նշանակած է Տիրան Ոսկերիչեան, որ տարիներ առաջ Ամմանի մէջ կառուցած էր Յորդանանի թագաւորին հոյակապ պալատը :

Այժմ կ'ըսուի թէ Երուսաղէմի մէջ ժողով մը պիտի գումարէ տաճարի վերանորոգութեան յանձնախումբը, նախագահութեամբ վազգէն Ա·ի եւ մասնակցութեամբ Երուսաղէմի Պատրիարք եղիցի Աբգ· Տէրտէրեանի եւ յանձնախումբի Եւրոպա ու Ամերիկա բնակող անդամներուն :

Գոլոյ Մարմարան կը տեղեկանայ, որ կաթողիկոսը Երուսաղէմ պիտի հրաւիրէ նաեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Աբգ· Գալուստեանը :

Ինչպէս կը յիշուի, այս վերջինը Երուսաղէմէն հեռացած էր ծանօթ պայման – ներու տակ : Այժմ կը թուի թէ էմմիածնի գահակալը կը փորձէ մոռցնել տալ անցեալը :

« Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ վերջնականապէս ամբողջացնել երկու պատրիարքական աթոռներու բարւոք յարաբերութիւնները եւ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել հարցեր, որոնք ժամանակ մը ի վեր կը ղրաղեցնէին Հայց· եկեղեցին (Մարմարա, 22 Սեպտ·) :

Անկարելութիւնը չատ թափանցիկ է եւ անկնութեան չի կարօտիր :

Գոլտհայ թերթը « Պէյրութի լատին – ներէնակ չէզոքականներէն » կ'իմանայ նաեւ թէ վազգէն Ա· հատնաբար հանդիպում մը ունենայ նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Տորէն Ա·ի հետ :

« Հաւանական է, որ այդ առթիւ տեղի ունենան ժողովներ, որոնց մասնակցին նաեւ Երուսաղէմի եւ Թուրքիոյ պատրիարքները եւ այսպէսով իր լրու – մին հասնի Հայոց չորս նուիրապետական Աթոռներու բաղձալի միասնականութիւնը » :

Քիչ մը չատ լաւատես կը թուի Մար – մարա :

Երկու պատրիարքները կրնան քրիս – տոնէական ոգիով ու անյիշաչարու – թեամբ մոռնալ անցեալը : Հիմնական, սկզբունքի, քաղաքական կամ դիւա – նագիտական տարակարծութիւնները չու – նին անոնք :

Երուսաղէմի պատրիարքը չնորհաւորեց Շնորհք արքեպիսկոպոսը, երբ Գոլոյ պատրիարք ընտրուեցաւ անիկա :

Պարագան նոյնը չէ երկու կաթողիկոս – ներուն համար :

Վազգէն կաթողիկոս ցարդ չէ ճանչ – ցած երանաչնորհ Զարեհ Ա·ը իբրեւ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ու կը յամառի չճանչնալ անոր արժանաւոր յաջորդ Տորէն Ա·ը :

Մինչեւ որ այս նախապայմանը չերացուի « Հաւանական » չէ որ ենթադրեալ « հանդիպում »ը տեղի ունենայ :

Երուսաղէմի իր առաքելութենէն վերջ, էմմիածնի գահակալը պիտի այցելէ եղեր « զանազան հայաշատ կեդրոններ, որոնց – մէ մասնաւոր հրաւէր ստացած է ար – դէն» :

Պիտի այցելէ եղեր նաեւ Հնդկաստանի եւ Աւստրալիոյ հայ գաղութները :

Ուրեմն այս անդամուան չրջապտոյտը պիտի ղերազանցէ նախորդները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՅ ԱԼԺԵՐԻԱ ԳԱԼ

Կ'ԸՍԷ ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ

Պէն Պելլա տեսակցութիւն մը տուած է իր էն էնի պաշտօնաթերթ՝ Լա Նա – սիոնին, ուր չեչտած է դլխաւորապէս որ ալժերական կառավարութիւնը պիտի չազգայնացնէ քարիւղը : « Հարց չկայ քարիւղը ազգայնացնելու կ'ըսէ Պէն Պելլա, բուն հարցն է պիտնալ թէ ի՞նչ կ'ընէնայ Ալժերիոյ » : Ալժերիոյ նախագահը մերժած է ճշդել թէ ինչ քանակութեամբ ռօյիլթիներ կրնայ դոհացնել Ալժերիան եթէ քարիւղի վերաբերեալ համաձայնագիրը վերաքննութեան ենթարկուի : Անդրադառնալով ատ կուլի, Պէն Պելլա յայտարարած է·— « կը հրաւիրեմ որ պայ, իր այցելութիւնը օգտակար կ'ըլլայ մեր երկու երկիրներուն : Սիրալիր ընդունելութեան կ'արժանանայ » աւելցուցած է ծանրանալով ատ կուլի « պատմական դերին » վրայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց յեղաչրջման մէջ :

× Կալուածներու եւ հողերու ազգայնացում 78 հեկտարէն աւելի կալուածները :

ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ, 47 տարեկան հնագէտ մը անճնասպան եղաւ առջի օր, Ցաղթական կամարէն վար նետուելով ինքզինքը :

ԺՈՐԺ ՓՈՒԱ Ֆրանսացի բարձրաստիճան պաշտօնեան որ ձերբակալուեցաւ իբրեւ խորհրդային լրտես, յայտարարեց թէ պիտի չդրամի համար չէ կատարած իր դործը :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՄԲ·— Անփոփոխ կը հրատարակենք այս հաղորդագրութիւնը իրրեւ արձագանգ նախապէս հրատարակուած հաղորդագրութեան (տես Յառաջ՝ Հոկտ· 3) : Երկու կողմերու այս հաղորդագրութիւններէն ետք, կը թողունք Մարսէյլի Ագգ· Իշխանութեան որ տայ անհրաժեշտ բացատրութիւնը կամ պարզէ իր տեսակէտը : Այս երեք հաղորդագրութիւններէն ետք, Յառաջ, միշտ համաձայն իր քաղաքական եւ աշխարհական վարդապետութեան, իրեն կը վերապահէ արտայայտուիլ այս ցաւոտ եւ անիմաստ հարցին մասին կամ բնաւ չարտայայտուիլ՝ փակելով միանգամընդմիշտ բանկալի որեւէ վիճաբանութիւն իր սիւնակներուն մէջ :

Հայ ժողովուրդը ամէն բանէ վեր :

×

« Երբ սրտցաւ հաւատացեալները կը փափաքին եւ կը չանան որպէսզի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը անխախտ մնայ, թիւրիմացութիւնները վերջ գտնեն եւ նուիրապետական Աթոռներու միջեւ նորդաչնակ եւ արդիւնաւէտ գործակցութիւն մը ստեղծուի, որուն անհրաժեշտ պայմաններէն մէկն է յարգել օրինականութիւնը, կարգն ու կանոնը, խորունկ գաւով կը տեղեկանանք թերթերէն, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը ընթացք տուած է դիմումին կարգ մը մարդոց, որոնք ոչ մէկ հանգամանք եւ իրաւասութիւն ունին նման ձեռնարկ մը ընելու :

« Կը սիրենք յուսալ թէ Կաթողիկոսարանը կ'անդրադառնայ այս տեսակ մի – ջամտութենէ մը առաջ գալիք ծանրակշիռ հետեւանքներուն եւ կը գարմանք եղած :

« Մինչ այդ կը յորդորենք Մարսիլիոյ մեր Հոգեւոր դասուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին, որ պահեն իրենց պաղարիւնութիւնը, առանց համակերպելու կարգադրութիւններուն անպատասխան – նատու անձերու, որոնք ընտրուած չեն ժողովուրդէն եւ անոր անունով խօսելու եւ գործելու ոչ մէկ իրաւասութիւն ունին :

Մնամք սիրոյ ողջունիւ եւ օրհնութեամբ

Աղօթաբար՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԿԱԹՈՂ· ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Լրտեսութիւնը — հազիւ եօթը – ութ անդամ յիսուն հազար հին ֆրանք աստ – ցած է Ռուսերէն — այլ միայն իտէալի համար :

ԿԱՊՐԻԷԼԻ ՏԱՆՆՈՒՆՅԻՈՑԻ ծնունդ – եան հարիւրամեակին առթիւ մասնաւոր հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են իր ծննդավայրին մէջ՝ Փեսքառա : Փարիզի փողոցներէն մէկն ալ իտալացի բանաստեղծին անունով պիտի մկրտուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷն կը հեռեքն թէ վարչապետ Սալահ Պիթար հրաժարական ներկայացուցած ըլլայ : Կ'աւելցուի թէ նախարարական ոչ մէկ փոփոխութիւն նախատեսուած է :

ԻՐԱՔ ճանչցաւ Քուէյթի իշխանապետութիւնը :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ պետական հարուածը մեծ յուզում պատճառած է Ուաչինկթը – նի մէջ : Նիւ եորք Թայմզ կը դրէ թէ յառաջդիմութեան համար եղած զինակցութիւնը աւերակներու դաշտի մը վերածուած է :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ տաղնապի մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ պաշարման վիճակ յայտարարուած է :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ կառավարութիւնը ազդայնացուց 78 հեկտարէն աւելի կալուածները :

ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ, 47 տարեկան հնագէտ մը անճնասպան եղաւ առջի օր, Ցաղթական կամարէն վար նետուելով ինքզինքը :

ԺՈՐԺ ՓՈՒԱ Ֆրանսացի բարձրաստիճան պաշտօնեան որ ձերբակալուեցաւ իբրեւ խորհրդային լրտես, յայտարարեց թէ պիտի չդրամի համար չէ կատարած իր դործը :

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱԿՈՒՄ

Գլուխս չեթել եմ ես մեր դպրոցի
Հին՝ ծանօթ պատին,
Ոտքերս դրած նոր բացուած գարնան
Առաջին խոտին :

Զկայ իմ շուրջը ոչ մի դասընկեր,
Ոչ մի ուսուցիչ,
Պատանեկութեան արբեցող, անուշ
Երազները ջինջ :

Զկայ պահակը ծերուկ վանեցին,
Որ զանգն էր զարկում,
Ամէն ինչ լուռ է անցած օրերի
Ծիծաղկոտ բակում :

Արեւի շողը ներս է թափանցել
Բաց լուսամուտից,
Մեր դասարանն է, բիչ մնայ ճչամ
Ուրախութիւնից :

Բայց զուր եմ փնտռում հարազատ
դէմքեր,
Նկար առ նկար,
Ամէն մէկն անցաւ մի տարբեր բախտով,
Կամ դիպուածով չար :

Ախ, ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, իմ Հայոց լեզուի
Պայծառ դաստիարակ,
Որքան եմ ճեզ հետ այստեղ զրուցել,
Կանգնած լուսնի տակ :

Ո՛վ աշակերտներ, սիրէք դպրոցը
Որպէս սրբութիւն,
Աշխարհում չկայ այդճան պաշտելի
Եւ արբեցնող տուն :

Միշտ բարի յիշէք դուք ձեր դպրոցի
Ուսուցիչներին,
Ոսկի զանգերը ձեր կախարդական
Թովիչ օրերի :

Նրանք են, որ ձեզ ուսուցանում են
Մայրենի բարբառ
Եւ վերջին ժամին յուզուած մաղթում են
Բարի ճանապարհ :

Ա՛խ, երանի թէ վերստին հնչէր
Դպրոցի զանգը,
Եւ վերադառնար աշակերտական
Իմ անցած կեանքը :

Մազերս հովին ներից վազէի
Ծիր մանկան նման
Որ առաւօտ վաղ արեւից առաջ
Մտնեմ դասարան :

Բայց լուռ է շուրջս· ամայի պատն է
Խոժոռել դէմքիս
Եւ արցունքները կաթիլ առ կաթիլ
Իջնում են ճերմիս :

ՅԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

HISTORAMA

ԵՒ « ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63 »

« Հիսթորամա » ամսաթերթի Հոկտեմբերի թիւը չահեկան յօդուած մը հրատարակած է Հայաստանի վրայ, զուգադիպելով նկարներով : Յօդուածագիրը՝ Ալպէր Մահիւզիէ կը խօսի մեր հայրենիքի ու մանաւանդ մեր դարուր մշակոյթին մասին մեծ հիացմունքով : Նոր այցելած է Երեւան ու չատ տպաւորուած էջմիածնէն : Իր յօդուածին գլխաւոր մասերը պիտի տանք ի մօտոյ :

ՊԱԼԱՏԸ

Դուք երբեւիցէ գտնուա՞ծ էք Էջմիածին: Ոչ: Ափսոս: Ա՛յ, հիմա Արարատեան դաշտին մէջ կ'եռայ աշխատանքը: Պէտք է օգտագործել յարմար առիթը, պահ մը առանձնանալ քաղաքի աղմուկէն, դաշտ երթալ, գինովնալ արտերուն շունչով, իսկ յետոյ... Յետոյ անպայման այցելել Արարատեան դաշտավայրին դուռներուն բազմած հինաւուրց, բայց միաժամանակ երիտասարդ եւ գեղեցիկ այդ քաղաքը:

Քաղաք պիտի մտնէք Էջմիածնի կեդրոնական պողոտայէն: Հոս ալ, Հռիփսիմէի հինաւուրց տաճարին քով, վեր խոյացած է ժամանակակից պալատը, որ իր ճարտարապետական կառուցուածքով եւ ներքին յարդարումով ետ չի մնար այն պալատներէն, որոնց մասին կարդացած էք հէքեաթներու մէջ:

Ասիկա Էջմիածինի մշակոյթի պալատն է:

Շինուած է երիտասարդ ճարտարապետ Սօս Մանուկեանի նախագիծով: Շէնքին հեղինակը մեծ ճաշակով օգտագործած է հայկական ճարտարապետութեան իւրայատուկ գիծերը եւ, անոնց տալով նոր, արդիական ձեւ, ստեղծած է շէնք մը, որ իր արտաքին եւ ներքին ձեւաւորումով հիացում կը պատճառէ բոլոր այցելուներուն:

Շէնքը շինուած է Աղաւնատան կարմրաւուն տուֆէ եւ ունի հայկական Ո դիրին ձեւը: Անոր թեւերուն մեծ սիւները իրենց ուսերուն վրայ կը պահեն լայնանիստ կամարները՝ ստեղծելով գեղեցիկ բացօթեայ ճեմասրահ մը, որուն անընդհատ զովութիւն եւ թարմութիւն կուտայ շէնքին կեդրոնը գտնուող փոքրիկ ջրաւազանին շատրուանը:

Ներս մտնենք:

Չես դիտեր ինչու, այն տպաւորութիւնը ստացանք, թէ այդ օրը պալատին համար արտակարգ օր մըն էր, հակառակ տնօրէնին՝ Մկրտիչ Թովմասեանի այն հաւաստիացումին, թէ ոչ մէկ արտակարգ բան կար, այլ եղածը ամէն օրուան նման աշխուժ եռուզեռ մըն էր:

Գեղեցիկ եւ ընդարձակ ճեմասրահը ողողուած էր առատ լոյսով:

Զրուցելով կը քալէին այցելուները, նուագախումբին հնչիւններուն տակ կը պտըտէին երիտասարդ զոյգեր: Բաց դուռներէն կը լսուէր հայկական ժողովրդական երաժշտութիւն մը:

Նուագախումբը կազմուած էր 17 անձերէ: Ղեկավարն է Նորիկ Շահինեան: Բարեհամբոյր այդ երիտասարդը Էջմիածինի դպրոցներէն մէկուն մէջ կը դասաւանդէ անգլիերէն, միաժամանակ կ'ուսանի Երեւանի երաժշտանոցին մէջ:

— Իսկ հոս, — համեստ ձեւով մը կ'ըսէ ան, — հոս կ'աշխատիմ ազատ ժամերուս ...

Թովմասեան դիտել կուտայ, որ պալատին միւս խումբերուն նման, այս խումբն ալ կը սպասարկէ Էջմիածին քաղաքին եւ շրջակայ 45 գիւղերուն ժողովուրդին: Ամառուան ամիսներուն կը նուագեն նաեւ դաշտերուն մէջ: Վերջերս նոյն նուագախումբը ինքզինքը արժեցուց նաեւ Երեւանի մէջ՝ նուագելով Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ՝ մայրաքաղաքին խստապահանջ հանդիսատեսներուն առջեւ:

Կը մտնենք պալատին մէկ ուրիշ սրահը: Հոս բոլորովին հակառակ պատկերն է: Կարծես սրահին մէջ նստածները կտրուած են արտաքին աշխարհէն: Կը տիրէ բացառիկ լռութիւն: Ընդարձակ սրահին մէջտեղը զետեղուած ձուաձեւ սեղանին բոլորտիքը նստածները տարուած են ընթերցանութեամբ: Ասիկա պալատին գրադարանն է, ուր այցելուները հնարաւորութիւն ունին ծանօթանալու օրուան թերթերէն եւ ամսագիրներէն զատ, նաեւ օտար գրադէտներու գործերուն:

Գրադարանը ունի մօտ 14·000 կտոր գիրք: Հոն յաճախ կը կազմակերպուին նոր լոյս տեսած գիրքերու շուրջ միտքերու փոխանակում:

Եւ այսպէս, Թովմասեանի ուղեկցութեամբ կ'անցնինք սենեակէ սենեակ, սրահէ սրահ եւ կը ծանօթանանք միւս խմբակներու ագխատանքներուն: Հայկական ժողովրդական նուագարաններու խումբէն զատ, կը գործեն նաեւ 35 հոգինոց փողային նուագախումբը, կարուձեւի, մեքենագրական, ճատրակի, լուսանկարչութեան, ժամանակակից պարերու եւ այլ խմբակներ, ինչպէս նաեւ ձայնագրութեան արուեստանոց:

Պալատը մեծ աշխատանք կը կատարէ նաեւ ծանօթ արուեստագէտները ժողովուրդին ներկայացնելու գործին մէջ: Ակումբ այցելած են Վահրամ Փափազեան, Գոհար Գասպարեան, Տաթեւիկ Սազանդարեան եւ ուրիշներ: Վերջերս պալատին դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը դերասան Աւետ Աւետիսեանի հետ: Հանդիպումներ տեղի կ'ունենան նաեւ գիտնականներու, գրագէտներու, գիւղատնտեսագէտներու հետ:

Հաւանաբար այս ձեւով ալ հրաժեշտ տայինք Էջմիածնի հիւրընկալ, գեղեցիկ այդ օճախէն, եթէ մեզի չստիպէր մնալ տնօրէնը:

— Իսկ թատրո՞նը... մեր թատրոնը չէ՞ք ուզեր տեսնել:

Հետզհետէ ճեմասրահը կը լեցուի հանդիսատեսներով: Առաջին զանգէն ետք կը բացուին դահլիճին դուռները: Վեց հարիւր տեղնոց դահլիճը իր ճարտարապետական ձեւաւորումով հիացում կը պատճառէ:

Էջմիածինի մշակոյթի տան ինքնագործ թատերական խմբակը երկար պատմութիւն չունի: Հիմնուած է պալատին հետ միասին: Ներկայիս 32 անձերէ բաղկացած այդ շնորհալի խումբը մեծ գործ կը կատարէ՝ Էջմիածինի թատերասէր հասարակութեան պահանջները բաւարարելու համար: Խաղացանկին մէջ տեղ գտած են դասական, ժամանակակից թատերագիրներու գործերը՝ «Զար ոգի», «Ատամնաբոյժն արեւելեան», «Խանդից պատուհաս», «Նամուս» եւայլն:

Այդ օրը կը ներկայացուէր Արտաշէս Բաբայեանի «Մօր սիրտը չի խաբի» տռամը: Դահլիճը լեփ-լեցուն էր: Ասոնք Էջմիածինի բնակիչներն են, որոնք աշխատանքէն ետք իրենց հանգիստը կ'անցնէին թատրոնին կամարներուն տակ ...

... Գարնանային անամպ եւ աստղազարդ դիշեր է: Ներկայացումէն ետք երկար ժամանակ պալատին տնօրէն Մկրտիչ Թովմասեանի եւ գեղարուեստական մասի ղեկավար Լեւոն Շմաւոնեանի հետ կը քալենք Էջմիածինի փողոցներուն մէջ կը խօսինք նոր ընելիքներու, ապագայի ծրագիրներու մասին ...

ԱՒԵՏԻՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Երեւան)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԷՋ ՄԸ ՍԻՊԻԼԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՎԻՇՏՍ

Առաջին հրատարակութիւնս առաջին վիշտս եղած է:

Հազիւ տասներեք տարեկան էի այն ատեն եւ Սկիւտարի Ճեմարանը կ'երթայի, որ ծաղկած վարժարանի մը համբաւը կը վայելէր, շնորհիւ կարգ մը ուսուցիչներու, որոնց սիրելի, պատկառելի դէմքերը կուգան կը պատկերանան աչքիս առջեւ այս պահուս:

Մեծերուն հետ շարադրութեան եւ թարգմանութեան դասերուն կը հետեւէի իբրեւ ունկնդիր: Այդ երկու ճիւղերը ամէնէն աւելի կը հրապուրէին զիս, փայփայելով գրականութեան համար ունեցած թագուն մէկ հակումս: Միջավայրս եւ պարագաները շատ յարմար էին այդ հակումս քաջալերելու: Դպրոցին մէջ ամէն օր գրականութեան վրայ կը խօսուէր. իրիկունները, տանը մէջ, մայրս գեղեցիկ ընթերցումներ կ'ընէր մեզի, որոնք յափշտակութեամբ կը լեցնէին հոգիս:

Ֆէլէկեանն էր մեր «հայկաբանութեան դասատուն», ինչպէս կ'ըսէին այն ատեն:

Ճանչցա՞ծ էք Ֆէլէկեանը, աշխարհի ամէնէն բարի, ամէնէն պարզ մարդը, որուն խօսելու եւ գրելու դիւրութիւնը գերբնական բան մը կ'երեւար մեզի այն օրերուն:

Երեւակայեցէք խաչուած Յիսուսի դէմք մը յիսունի մօտ մարդու մը վրայ, գորշ մօրուքով, գորշ դէմքով, գորշ աչքերով, գորշ մազերով եւ գորշ հագուստով, միշտ ժպիտով մը դէմքին վրայ, որ խորշոմի կը նմանէր, եւ խորշոմով մը ճակատին վրայ, որ ժպիտի կը նմանէր:

Օր մը, անակնկալ ժամու մը, յանկարծ Ֆէլէկեան կ'երեւայ սրահին մէջ:

— Վաղը պիտի չկարենամ գալ, այսօր պատրաստ բան մը ունի՞ք, — կը հարցընէ:

Ո՞վ կ'ուզէր իր սիրտը կոտրել:

— Այո, միւսիւ, ոտանաւոր ունինք, — կը պատասխանենք մէկ բերան:

Եւ իրար անցնելով ասդիէն անդիէն մէյ մէկ բան կը ճարենք: Ոմանք արդէն սրբագրուած շարադրութիւններ կը ներկայացնեն քիչ մը փոխելով, ուրիշներ իմ վրաս կը վազեն, որ բանաստեղծի պէս բան մը նկատուած եմ դպրոցին մէջ, ոտանաւորներ գոց գիտնալուս համար անտարակոյս: Եւ ես, տող մը ասոր, երկու տող անոր գրելով, բացը կը մնամ, երբ կարգը ինծի կուգայ: Նոյն միջոցին ընկերուհիներէս մէկը օգնութեան կը հասնի:

— Ես աղուոր բան մը դիտեմ, ըսեմ՝ գրէ:

Եւ գրել կուտայ ինծի Խորեն Եպիսկ. Նար-Պէյի մէկ ոտանաւորը:

Դասատուս կը հաւնի, քիչ մը կը սրբագրէ եւ կը պատուիրէ, որ շարունակեմ:

Ամիս մը ետք քմահաճոյքը կ'ունենայ մեր շարադրութիւններէն մաս մը տպագրել տալու: Օր մը, իմ բացակայութեանս միջոցին, կուգայ ընկերուհիներուս գրածներէն մէյ մէկ հատ կ'ընտրէ եւ իմ տետրակիս մէջէն ալ հատ մը ընդօրինակել տալով կ'առնէ կ'երթայ:

Քանի մը օրէն «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ իմ ստորագրութեամբ կ'երեւայ բանաստեղծ Սրբազանին քերթուածը, դասատուէս սրբագրուած անշուշտ:

Ամէն կողմէ շնորհաւորութիւններ կը տեղան, «փոքրիկ բանաստեղծ» կ'անուանեն զիս, եւ ես մտքէս չեմ անցներ հարցնել ընկերուհիիս, թէ որու կը վերաբերէին ինծի գրել տուած տողերը, ինչ որ ապահովաբար ինքն ալ չէր դիտեր:

×

Մայիս մէկն էր, այսօրուան պէս կը յիշեմ: Ամէնքս ալ ուրախ զուարթ, ամէնքս ալ երջանիկ, դպրոց եկեր էինք առտուն, եւ սրահները վեր վար լեցուեր էին մեխակներու, վարդերու փունջերով: Յանկարծ վարժարանին հոգաբարձուներէն մէկը դասարան մտաւ, ձեռքը լրագիր մը կար: Մեր ուսուցչին մօտեցաւ, բան մը փսփսաց ականջին. երկուքն ալ ինծի նայեցան, լրագիրը կարդացին եւ զիս իրենց մօտ կանչեցին:

«Բանագողութիւն» վերնագրով յօդուած մը հրատարակեր էին անստորագիր, Ֆէլէկեանը հարուածելու նպատակաւ անշուշտ, գործիք ընելով անմեղ պզտիկ աղջիկ մը:

Կրնաք հասկնալ յուզումս, սրտմտութիւնս. ես բանագո՛ղ, ես որ գաղափարը չեմ ունեցած այդ գողութեան: Հապա իմ գրած տողե՞րս, որ բնաւ չեն յիշուած: Ու մանկական միամտութեանս մէջ ապ-

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Երբեմն, վերստին մեկնելէ առաջ, մէկ կամ երկու ժամ կանգ կ'առնէին:

Կը յառաջանային հազար զգուշութիւններով, կ'արծես թէ կ'անցնէին շարժուն աւազներով շրջապատուած ընդարձակածաւալ անապատէ մը:

Անոնցմէ շատերը անգրագէտ ըլլալով չէին կրնար կարդալ ճամբաները որոշող ցուցատախտակները: Ունէին իրենց որոշ ուղիները եւ իրար միանալու հանգրուանները:

Յաւիտենական սարսափ մը կար թառած իրենց հոգիներուն վրայ: Կը վախնային Գերմանացիներէն, որոնք արդէն տասնեակ հազարաւոր Գնչուներ ուղարկած էին արգելափակման ճամբարները: Եւ սակայն, կը վախնային նոյնպէս ոստիկան-զինուորներէն, կը վախնային Ֆրանսացիներէն ալ, վերջապէս՝ կը վախնային ամէն ոքէ: Դարերէ ի վեր կ'ապրէին ընկերութենէն դուրս, որ զիրենք նետած էր վախի եւ հարստահարութեան ծոցին մէջ:

Անկարելի էր որ քառասունըութ ժամէն աւելի մնացին նոյն վայրին մէջ, օրէնքը կ'արգիլէր այդ բանը: Որեւէ վայր հասնելու եւ անկէ մեկնելու պահուն, իւրաքանչիւր գնչու ստիպուած էր իր սեփական անձնագիրը ոստիկանատուն ներկայացնել:

Ընտանիքին պետը՝ Երքօ, կը ներկայացնէր նաեւ հաւաքական ցուցակ մը, ուր արձանագրուած էին խումբին բոլոր անդամներուն անունները: Այս ցուցակը, ինչպէս նաեւ իրենց անձնագիրերը, կը կրէին բազմահազար կնիքներու եւ դրոշմաթուղթերու հետքեր, կենդանի օրինակը տալով գրասենեկային հարստահարութեան մը ...

Աւելին՝ տասնըերեք տարեկանէն սկըսեալ, իւրաքանչիւր գնչու պարտաւոր էր ունենալ «վաչկատուն»ի իր անցագիրը: Բոլորն ալ կատարեալ անարգանք մը կը նկատէին այս անցագիրը ուր արձանագրուած էր ոչ միայն անուն, մականուն, ծնդեան վայր, աչքերու գոյն, այլեւ գըրուած էր հոն իրենց հասակին բարձրութիւնը, իրանին լայնքը, գլխուն չափը, աջ ականջին երկարութիւնը, մատներուն հաստութիւնը, աջ ուսին լայնքը եւ ձախ ոտքին թիւը ...

— Ի վերջոյ մենք մարդասպաններ չենք, կ'ըսէին ինծի, ցոյց տալով իրենց թուղթերը: Մենք ալ Ֆրանսացիներ ենք, ուրիշներու նման: Տուրք կը վճարենք եւ մեր զինուորական պարտականութիւնը կը կատարենք: Պատուաւոր մարդիկ ենք ... Ուրեմն, ինչո՞ւ շարունակ այսպէս վարուիլ մեզի հետ, բացատրէ՛ մեզի, ճարտարագէտ ...:

Սակայն ի՞նչ կրնայի պատասխանել ես, որ իրենց մէջ իյնալէ առաջ, իմ կարգիս, զիրենք կը նկատէի ընկերութեան տականքները, կը խուսափէի իրենցմէ իբրեւ խորհրդաւոր ու վտանգաւոր մարդիկ:

Հիմա, զիրենք ճանչնալէս ետք, ի՞նչպէս կրնայի հասկցնել իրենց թէ իրենք զոհերն են իրենց իսկ վախէն, որուն հետեւանքով խոյս կուտան ընկերութենէն, կ'ուզեն ապրիլ այդ նոյն ընկերութեան ծոցէն դուրս, յաւիտենական վախը իրենց հոգիներուն խորը:

Ի՞նչպէս կրնայի ըսել թէ խղճմտանքը հանդիստ մարդը չի վազեր արեւին եւ ամպերուն ետեւէն ...

×

Առաւօտ մը, ծերունին Եարքօ ինծի մօտենալով, աչքերուն խորը ժպիտով մը, ըսաւ.

— Փոքրիկ Տունիշան չորս բոլորդ կը դառնայ, ճարտարագէտ.... Առաջին առթիւ բան մը չհասկցայ:

— Տունիշա՞:

— Այո, ոստրէներու մանեակ մը կրող փոքրիկը ...

Յիշեցի: Տասնըչորս կամ տասնըհինգ տարեկան պէտք էր ըլլար այդ Տունիշան: Սեւուլիկ պարմանուհի մը, արտակարգ օրէն չարաճճի ու համարձակ: Նիհար էր ան եւ ունէր մանչու մը աչքերը:

Ուսերս թօթուելով, պատասխանեցի.

— Բայց, երախայ մըն է:

— Կոյր մի ձեւանար, ճարտարագէտ: Մեր մէջ, կիները, այդ տարիքէն սկըսեալ արդէն պատրաստ են այրերուն համար: Տունիշան իրական կին մըն է ...

— Մի՛ կատակէր, ծերուկ կատակաբան, պատասխանեցի ժպտելով:

Սակայն այս խօսակցութիւնը խթանած էր հետաքրքրութիւնս: Սկսայ ուշադրութեանս առարկան դարձնել Տունիշան:

Ծերունի Երքոն իրաւունք ունէր: Գեղեցիկ էր ան: Կը նմանէր սեւ Եփենոսի վրայ քանդակուած արձանի մը, ակռաները կը փայլէին ճառագայթող սպիտակութեամբ մը: Սկսայ անօրինակ հաճոյքով մը դիտել զինքը:

Օր մը, կէսօրէն ետք, դիպուածը այնպէս կարգադրեց որ ես ու ան միասին երթայինք մօտակայ գիւղակը: Պարմանուհին կերպաս պիտի ծախէր, իսկ ես պիտի փորձէի լրագիր մը ձեռք ձգել:

Երբ ճամբայ ինկանք, առաջին առթիւ հարցուցի իրեն:

— Տունիշա՞ կը կոչուիս, այնպէս չէ՞:

(4 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՂՋՈՅՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ

Իր ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ՝ Գուրգէն Մահարի արժանացաւ մեծարանքի եւ դրուատիքի, թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Խորհրդային Միութեան վերին իշխանութիւնը հրամանագրեց պատուոյ շքանշանին տուչութիւնը: Հրամանագիրը կը կրէր անունը Լ. Բրեժնեւի, Գերագոյն Սովետի Նախագահութեան Քարտուղարին :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը նոյն ատեն ողջունեց Գուրգէն Մահարին, ծագումով արեւմտահայ, գրչով արեւելահայ մտքի մարդը, « վաստակաւոր մշակը , ազնիւ քաղաքացին »:

Երկրագունդիս որեւէ մէկ կէտին վրայ կեցած ճշմարիտ Հայուն համար անխառն բերկրանքի առիթ է այդ գնահատանքը, այդ ողջոյնը :

Գուրգէն Մահարի՝ համաշխարհային առաջին պատերազմէն անմիջապէս յետոյ յայտնուած տաղանդաւոր գրողն է , որ մասնաւորապէս իր տաղաչափուած էջերով, « ջերմ քնարերգութեամբ » թոված էր արիւնաքամ հայ ժողովրդի երէց, հասակակից եւ կրտսեր սերունդները:

Իր անունը անբաժան պիտի մնայ միւս տաղանդաւոր գրողներուն — Եղիշէ Չարենցի եւ Ակսել Բակունցի — անուններէն :

Զահանդական, եղեռնական օրերուն յաջորդող օրուան մէջ՝ անոնք կազմած էին երրեակ մը յուսադիր, խոստումնալից, որոնց պիտի դար հեռուէն, պիտի փարէր իր մեծակշիռ տաղանդով՝ Վահան Թոթովենց :

Հայ գրականութեան ճղակոտոր ծա՛ռն էր՝ որ վերստին կ՛ընձիւղէր ահա հայրենի հողին մէջ: Եւ իր շուրջ, իր շուքին տակ, կը բացուէին նոր կոկոններ .— Վաղարշակ Նորենց, Ալազան, Մկրտիչ Արմէն, Սողոմոն Տարոնցի, Յովհաննէս Շիրազ, Վախթանդ Անանեան:

Ափսո՛ս, համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն իսկ առաջ՝ հովը շաչեց , որոտացին դետնաքարշ ամպերը, տեղաց անձրեւը տղմախառն, եւ հեղեղը տարաւ նորածագ լոյսերը :

Փոթորիկէն ետք, Հայաստանի Հայերը չտեսան այլեւս դէմքը Չարենցի — ամեհի բանաստեղծին , — չլսեցին այլեւս անոր ձայնը : Չտեսան դէմքը, չլսեցին ձայնը նաեւ Բակունցին — անզուգական արձակագրին — : Կորաւ Վահան Թոթովենց՝ փոթորիկին մէջ :

Հայաստանի Հայերը տեսա՛ն դէմքը, լսեցին ձայնը Գուրգէն Մահարիի: Վերադարձա՛ւ բանաստեղծը, հրաշքո՛վ :

«Հոսող ջրի ճամբի վրայ՝
Քար չրկայ որ չրմաշի·
Սիրտը քար չէ· մի օր եւ նա,
Իր խոր վշտից կը մաշի ·
Եղբայր ազնիւ, մի՛ արտասուեր··»:

Վերադարձաւ բանաստեղծը , Գուրգէն Մահարի: Մաշա՞ծ էր սիրտը· վիշտը իր դրո՞շմը դրած էր դէմքին վրայ :

Ի՛նչ փոյթ: Բիւրեղացաւ սիրտը՝ տառապանքի մէջ, տխուր դէմքին վրայ յայտնուեցաւ ժպիտը: Ձայնը դարձեալ լսուեցաւ, թովեց հայ ժողովուրդի երէց, հասակակից եւ կրտսեր սերունդները :

Գուրգէն Մահարի լսեց հայ ժողովուրդի սրտէն բարձրացող կանչը կարօտի , իր սիրելի անմոռանալի դրչեղբայրներուն — Եղիշէ Չարենցի եւ Ակսել Բակունցի — հանդէպ: Տեսաւ անոնց վերականգնումը՝ փառքի պատուանդաններուն վրայ: Զգաց՝ իր սրտին վրայ՝ թաւալումը համակրանքի ալիքին :

Գուրգէն Մահարի, քանքարաւո՛ր բանաստեղծ, արժանացաւ — իր ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ համամիութենական պատուոյ շքանշանին՝ «գրականութեան զարգացման մատուցած ծառայութիւններուն» համար :

Գուրգէն Մահարի, հալածուածը բազմեցաւ, վերստին, իր բարձրադիր աթոռին վրայ, լսեց հայ գրողներու խանդակաթ ողջոյնը՝ իր կեանքի այս հանդրուանին :

Գուրգէն Մահարի բանաստե՛ղծն է յաղթական :

Երկրագունդիս որեւէ մէկ կէտին վրայ կեցած ճշմարիտ Հայուն համար բերկրանքի առիթ է պետութեան գնահատանքը, գրողներու ողջոյնը :

Աւելի մեծ բերկրանքի առիթ է՝ իր յաղթանակը :

Ողջո՛յն յաղթական բանաստեղծին:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ված կը մնամ, թէ ինչպէս անմեղութիւնը կրնայ յանցանքի մը կերպարանքը ունենալ :

Ինքզինքս չքմեղելու համար բառ մը իսկ չեմ արտասաներ : Կը զգամ, թէ իմ արդարացումս դասատուիս ամբաստանութիւնը պիտի ըլլայ, շատ անիրաւ ամբաստանութիւն մը: Սակայն իրարանցում մը տեղի կ՛ունենայ դպրոցին մէջ. տեսուչ, դաստիարակ, ուսուցիչ չեն ուզեր, որ ես վիրաւորուիմ: Դասատուս իր վրայ կ՛առնէ ամէն բան: Հրապարակաւ հերքում կուտան եղած ամբաստանութեան , հաղուեցնելով քիչ մը ճշմարտութիւնը ի նպաստ ինծի :

Առաջին վիշտս եղաւ ասիկա ու թերեւս առաջին լուրջ շարժառիթը գրականութեան համար ունեցած մեծ սիրոյս յայտնութեանը :

Ամիս մը տառապեցայ, Մայիս ամիսը, եւ մինչեւ հիմա նախապաշարում մը ունիմ այս ամսուան մասին:

ԶԱՊԷԼ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեսարանը տեղի կ՛ունենայ Խորհրդային Գաղտնի Սպասարկութեան Գրասենեակներէն մէկուն մէջ:

Մարդ մը շէնքէն ներս կը մտնէ եւ կ՛ուղղուի սենեակ մը, մէկու մը պէս՝ որ գիտէ ծակն ու ծուկը: Կը զարնէ դուռը՝ զոր կը բանայ բարձրահասակ խոժոռադէմ ռուս մը: «Թիփ»ը առանց այլեւալի, ռուսին կուտայ մեծազանգուած կընքուած թղթածրար մը, վրան խոշոր տառերով գրուած՝ խիստ գաղտնի: Առանց «թիփ»ին հետ խօսք փոխանակելու, Ռուսը իր գզրոցէն կը հանէ յիսուն մարքնոց թղթադրամ մը, զոր կուտայ «թիփ»ին:

Վերոյիշեալ տեսարանը ոչ միակն է եւ ոչ ալ հազուագէպ: Կարելի է ըսել՝ թէ շատ սովորական բան մըն է, գրեթէ ամենօրեայ կեանքի մանրամասնութիւն մը: Այս տեսակ թիփեր հազարներով կը շրջին Մեծ Պետութեանց լրտեսական ըսպասարկութեանց գրասենեակները : Անշուշտ, իրական լրտեսները ոչ կը տեսնուին եւ ոչ ալ կը ճանչցուին ուրիշներու կողմէ: Բայց , լրտեսութեան խաղը այնքան տարածուած է, որ բնաւ ծիծաղելի չէ ատեն մը առաջ ամերիկացի ծանօթ յօդուածագիր Ռոպըրթ Ռուարքի գրածը .

— Պարբերաթերթերուն եւ օրաթերթերուն մէջ այնքան շատ գաղտնիքներ կը հրատարակենք որ, լրտեսի մը համար բացարձակապէս բնական պիտի ըլլայ՝ սպայակոյտի գրասենեակ մը մտնել եւ սուրճ մը առնելով՝ գաղտնի սպասարկութեանց եփած գործերուն շուրջ վերջին տեղեկութիւնները ուզել :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՂԵԱԿ Է

Այս կացութիւնը օր մը խնդուք պատճառեց Խրուշչեւին ալ, որ Ամերիկա այցելութեան ընթացքին, ամերիկեան տեղեկատուութեանց սպասարկութեան պետին հետ խօսելով ըսաւ .

— Կը կարծեմ, թէ նոյն տեղեկութիւնները կը ստանանք եւ հաւանաբար, նոյն մարդոց միջոցաւ : Կը կարծեմ թէ պիտի կարենայինք մեր ճիգերը համադրել : Այո՛, այո՛: Ինչո՞ւ չէ: Իրարու գաղտնիքներ գնենք եւ այսպէսով այնքան մարդոց մեր տուած դրամները խնայենք:

Ամերիկեան սպասարկութեան պետը բնաւ չխնդաց: Որովհետեւ, ամերիկեան սպասարկութիւնները շատ ու շատ անգամներ դուրս ինկած են իբրեւ գործակալ իրենց ընտրած մարդոց մէջ: Այս հարցին շուրջ պատասխան մը տալու համար , ամէնէն յարմար եւ իրազեկ մարդը Ուիլեամ Քորքորանն է, զոր Ռուսերը «Ամերիկայի թիւ 1 լրտեսը» կը կոչեն :

Քորքորան պատերազմի ընթացքին լրտեսական ցանց մը կը ղեկավարէր չէզոք Շուէտի Կեթէպորկ քաղաքէն :

Օր մը , իր գրասենեակը ներկայացաւ տարօրինակ, թատերական դէմք մը, արտառոց թիփ մը, որ խորհրդաւոր կերպով Քորքորանին մօտենալով՝ Հոմֆրէյ Պրկարթի ձեւով անոր ականջին փսփսաց:

— Ձեր նոր գաղտնի գործակալն եմ:

— Կրնայ ըլլալ որ գործակալ էք, բայց այլեւս գաղտնի չէք, պատասխանեց Քորքորան : Գերմանացիք եւ Շուէտացիք կը հետեւին այս տունը մտնող բոլոր մարդոց : Այս վայրկեանէն՝ ձեզ այնքան մօտէն պիտի հետապնդեն, որ բոլորովին անպէտք պիտի ըլլաք մեզի :

Շուէտ գտնուած միջոցին, այսպիսի այնքան մարդիկ զրկած էին Քորքորանին, որ ան յատուկ տեղեկագիր մը ուղղելով պարզեց իր վիճակը :

Ահա թէ ի միջի այլոց ինչ գրած էր իբրեւ գործակալ իրեն զրկուած կարգ մը մարդոց մասին .

— Առաջինը՝ եօթը ոտք հասակով եւ կարմիր մազերով հսկայ մըն էր, որ անցած տեղը այնպիսի տպաւորութիւն մը կը գործէր, որ տղաքը ետեւէն կ՛երթային եւ զայն կը ծաղրէին :

— Երկրորդը ձերբակալուեցաւ առաջին օրը, որովհետեւ, սեղանի մը տակ մտաւ եւ աղջկան մը ոտքը բռնեց :

— Երրորդը՝ իր սիրած աղջկան վրայ տպաւորութիւն գործելու համար, անոր յայտնեց՝ թէ Ամերիկացիներու գործակալ էր :

— Չորրորդը՝ երիտասարդ Շուէտուհիի մը հետ գայթակղութեան մը խառնուեցաւ :

— Հինգերորդը ձերբակալուեցաւ՝ որովհետեւ, մագլցած էր ծառի մը վրայ, որ պարենաւորման ճամբու մը կը նայէր: Ինք պնդեց՝ թէ թռչուն կ՛որսար եւ զարմանալին այն է, որ ճշմարտութիւն էր ըսածը :

Կարելի է յիշատակել այսպիսի բազմաթիւ օրինակներ, որ կ՛ապացուցանեն թէ Քորքորան իրաւունք ունէր զայրանալու իր գործակալներուն եւ Խրուշչեւ որքան իրաւունք ունէր հեղնելու այս կացութիւնը :

Անգլիական Մ. Ի. 5ը՝ լրտեսական միակ կազմակերպութիւնն է, որուն մասին ոչ ոք ոչինչ կրնայ ըսել :

Ապացոյց՝ որ մինչ միւս երկիրներու, որոնց մէջ նաեւ Խորհրդ. Միութեան , լրտեսութեան պետերը քիչ շատ ծանօթ են, Մ. Ի. 5ի պետը «անդէմ ուրուական» մըն է: Կառավարական գրասենեակներուն մէջ իսկ կը յիշատակուի իբրեւ « պարոն Ք»...

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Իրողութիւնը սա է թէ անիկա իրական տպաւորութիւն մը կը գործէր վրաս, թէ բարեկամներէս շատեր նշմարած էին ասիկա եւ շատ խնդացած էին հասկնալով թէ այդ տպաւորութիւնը ուրկէ կուգար ինծի :

Առաջին անգամ տեսայ զանիկա Սակարանի հրապարակին վրայ, Սիւսի դրան առջեւ: Բաց կառք մը կեցած էր հոն ու ճերմակներ հագած կին մը իջած էր անկէ: Սքանչացումի մրմունջով մը ընդունուած էր իր մուտքը այդ վաճառատան մէջ: Իսկ ես կեցած տեղս դամուած մնացի մինչեւ դուրս ելլելը: Ցուցափեղկերուն մէջէն կը տեսնէի որ գնելիք առարկաները կ՛ընտրէր: Կրնայի ներս մտնել , բայց չէի համարձակեր: Չէի գիտեր թէ ով էր այդ կինը ու կը վախնայի որ վաճառատունէն ներս մտնելուս պատճառը կը գուշակէ ու կը սրտնեղի: Սակայն չէի յուսար որ անգամ մըն ալ կը տեսնեմ զայն :

Վայելուչ կերպով հագուած էր: Կը կրէր մուսլինէ զարդարուն շրջազգեստ մը, հնդկական քառակուսի շալ մը, որուն անկիւնները ոսկի թելերով ու մետաքսէ ծաղիկներով ասեղնագործուած էին, իտալական յարդէ գլխարկ մը եւ միակ ապարանջան մը, ոսկիէ խոշոր շղթայով, որ այն ատենը նորաձեւութիւն էր :

Կառքը նստաւ ու մեկնեցաւ :

Վաճառատան պաշտօնեաներէն մէկը դրան առջեւ կեցած էր եւ գեղանի յաճախորդուհիին կառքին ետեւէն կը նայէր: Մօտեցայ անոր եւ աղաչեցի որ այդ կնոջ անունը ըսէ ինծի :

— Օր. Մարկրիթ Կօթիէն է, պատասխանեց :

Չհամարձակեցայ ուր բնակիլը հարցընելու եւ հեռացայ :

Այս տեսիլքին յիշատակը, վասնզի ճշմարիտ տեսիլք մըն էր, մտքէս չելաւ, ինչպէս կ՛ելլէին այն տեսիլքները, որոնց հանդիպած էի արդէն, ու ամէն տեղ կը փնտռէի ճերմակներ հագած ու արքայօրէն գեղեցիկ այդ կինը:

Քանի մը օր ետքը, մեծ ներկայացում մը տրուեցաւ Օփեռա – Քոմիքի մէջ, ուր գացի: Բեմին մօտի օթեակներէն մէկուն մէջ առաջին անգամ տեսած անձս եղաւ Մարկրիթ Կօթիէն :

Երիտասարդը, որ հետս կը գտնուէր , նմանապէս ճանչցաւ զայն, վասն զի անոր անունը տալով ըսաւ ինծի .

— Սա աղուոր աղջկանը նայեցէք :

Այս միջոցին Մարկրիթ մեր կողմը կը նայէր դիտակով: Բարեկամս նշմարեց , ժպտեցաւ անոր եւ նշան ըրաւ որ իրեն այցելութեան երթայ :

— Երթամ բարեւեմ զինքը, եւ շուտով կը դառնամ. ըսաւ բարեկամս :

Ինքզինքս չկրնալով զսպել, ըսի .

— Շատ երջանիկ էք :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ այդ կինը տեսնելու պիտի երթաք :

— Սիրահարուա՞ծ էք անոր :

— Ոչ, ըսի կարմրելով ,— վասն զի ես ալ ստուգիւ չէի գիտեր թէ ի՞նչ կը զգայի ,— բայց կ՛ուզէի ծանօթութիւն հաստատել անոր հետ :

— Հետս եկէք, ձեզ ներկայացնեմ :

— Նախ արտօնութիւն խնդրեցէք անկէ :

— Օ՛հ, ատանկ բաներու պէտք չկայ , եկէ՛ք:

Բարեկամիս խօսքերը նեղութիւն կը պատճառէին ինծի: Սիրտս կը դողար որ Մարկրիթ իրեն մասին իմ զգացածներուս անարժան կ՛ըլլար :

Ալֆոնս Քառի մէկ գիրքին մէջ մարդ մը կայ որ իրիկուն մը կը հետեւի խիստ վայելուչ կնկան մը, որուն սիրահարուած էր առաջին տեսութեամբ : Այնքան գեղեցիկ էր անիկա: Այդ կնոջ ձեռքը համբուրելու համար ամէն ձեռնարկ ընելու ուժ, ամէն բանի յաղթելու կամք . ամէն բան ընելու քաջութիւն կը զգայ իրեն մէջ: Հազիւ թէ կը համարձակի նայիլ այն վայելուչ սրունքին, զոր կինը երեւան կը հանէ շրջազգեստին փէշը դետին քսելով չաղտոտելու համար : Մինչ ինք կ՛երազէր այն բոլոր բաներուն վրայ, զորս պիտի ընէր այդ կինը ձեռք անցընելու համար, անիկա փողոցի մը անկիւնը կը կեցնէ զինք եւ կը հարցնէ թէ կ՛ուզէ՞ իր տունը գալ :

Մարդը գլուխը անդին կը դարձնէ , փողոցին միւս կողմը կ՛անցնի եւ իր տունը կը դառնայ տրտում տխուր :

Այս օրինակը կը յիշէի ու ես որ պիտի ուզէի այդ կնոջ համար տառապիլ, կը վախնայի թէ շատ շուտով կ՛ընդունի զիս եւ անմիջապէս ինծի կը շնորհէ սէր մը, զոր ես կ՛ուզէի ստանալ երկար սպասումով կամ մեծ զոհողութեամբ: Մենք՝ էրիկ մարդերս այսպէս ենք եւ բարեբախտութիւն է որ երեւակայութիւնը զգայարանքներուն կը թողու այս բանաստեղծութիւնը եւ մարմնոյն տենչաքները այս զոհողութիւնը կ՛ընեն հոգիին երազներուն :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան եւ զաւակը, Օր. Հ. Գնեաղեան, Պ. Արմենակ Գնեաղեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՆԵԱՋԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղւոյս մասնաճիւղը, կը յայտարարեն թէ այսօր Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ «Կոմիտաս» երգչախումբին մասնակցութեամբ, նորոգ հանգուցեալ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ յիշատակին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու բարեկամ. Միութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6

Առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերուն համար:

Կ'ոգեկոչուի Արարայի յաղթական ճակատամարտի եւ Կիլիկիոյ դրաւման 45րդ տարեդարձը :

ԺԱՄԸ 12ԻՆ.— Պատարագէն ետք դրօշի պարզում :

Կը նախագահէ.— ԶՕՐ. ՀՈՒՍԷ:

Կը խօսի՝ Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

ԺԱՄԸ 13ԻՆ.— Ֆրանքեւհայկական ճաշ Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ երեսփոխան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ :

ՃԱՇԱԳԻՆ.— 18 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել մինչեւ Հոկտ. 3: Դիմել.— Սելեքթ – Պառ, 18 Պուլվ. Տիւկոմիէ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիրէի շքեղ սրահին մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 27ին, ժամը 16էն 24:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Ղարիպեան Յարութիւն կը փնտռէ իր եղբայրը Ղարիպեան Աբգար, որ վերջին մեծ պատերազմէն առաջ կ'ապրէր Լիոնի մէջ եւ կամ շրջանները : Իմացնել Պ. Նշան Տէր–Սարգիսեանի, 132 Բիւ Լաֆայէթ, Վիէն–Իզէռ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք

Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան լրիւ կազմը, այս Երկուշաբթի, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Բիւ Պլէօ :

Ներկայութիւն եւ ճշդապահութիւն անհրաժեշտ է :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի' զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,

	Ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան յիսնամեայ յոբելեանը կը տօնուի Հոկտեմբեր 13ին, Սալ տը լա Շիմի:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.—

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19, ցուցահանդէս հայ արուեստագէտներու նկարիչ, արձանագործ եւ փորագրիչներու գործերուն :

Հայկական թանգարանը, 52 Ավընիւ Ֆոշ, (Փարիզ 16):

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»:

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Վառնայէն Գրիգոր Մանուկեան–Տէօմպէլէկեան (14 Բիւ Մաքսիմ Կորքի) կը փնտռէ իր զարմիկները որոնք Լիոնի շրջանը կ'ապրին, Հայկազ, Պարոյր, Մարկոս – Վարդազեան եւ Յոլակ ու Աշաւիր, Գրիգոր – Վարդազեան ու իրենց մայրը: Կարելի է տեղեկացնել նաեւ Պ. Վարդանեանի 62 Պուլվ. տը Սթրազպուռ, Փարիզ :

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 8 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9828 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9828

ԽՐԻՄԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԽՄԲ.— «Օրը Օրին», տոմսով մը ժամանակին հաղորդեր էինք թէ Պուէնոս-Այրէսի Հայութիւնը ձեռնարկած էր Խրիմեան ամբողջօրեայ վարժարանի մը շինութեան: Եւ բացումը կատարելու համար հրաւիրած էր Պէյրութի Փալանեան նեմարանին տնօրէնը, ընկ. Ս. Վրացեան: Բացման հանդէսը տեղի ունեցած է կատարեալ խանդավառութեան մէջ, համազգային շուքով: Պուէնոս-Այրէսի «Արմենիա»յէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սեպտեմբեր 11ին, Կիրակի կէսօրին տեղի ունեցաւ Խրիմեան ամբողջօրեայ վարժարանի պաշտօնական բացումը եւ միջնակարգ դպրոցի հիմնարկէքը Զաւարեան մարզադաշտին մէջ, ուր կը բարձրանայ դպրոցին երկյարկանի շէնքը:

Հակառակ անձրեւոտ եղանակին, շուրջ 1500 Հայեր փութացած էին Վալենթին Ալսինա, ներկայ ըլլալու համար վարժարանի պաշտօնական բացման հանդիսութեան:

Գոհունակութեամբ կը շեշտենք, թէ անխտիր ամէն դասէ եւ ամէն հոսանքէ ազգայիններ եկած էին հոգեկան վայելք մը փնտռելով կրթական յարկի մը բացման իրողութեան մէջ եւ ատոր հետեւանքով ալ լայնօրէն իրենց նիւթական ինքնաբուխ մասնակցութիւնը բերին միջնակարգ վարժարանին համար կառուցուելիք շէնքի հիմնադրամին:

Դպրոցին բակը այլ խօսքով Զաւարեան մարզադաշտը վերածուած էր հսկայ պատսպարուած սրահի մը, որով մշտապէս տեղացող անձրեւը որեւէ կերպով չխանգարեց հանդիսութեան յայտագրին գործադրութիւնը:

Երբ հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ սկաուտները արժանթինեան պետական դրօշով մուտք գործեցին սրահ: Յոգնախուռն բազմութիւնը յոտնկայս եւ խելայեղ ծափերով ողջունեց զանոնք, մինչ քաղաքապետական նուագախումբը, Խրիմեանի աշակերտական երգչախումբը եւ հանդիսականները սկսան երգել Արժանթինեան փառքերգը, որուն յաջորդեց «Մեր հայրենիքը»:

Աննկարագրելի է այն հայրենաշունչ ոգին, որ կը տիրապետէր մթնոլորտին մէջ եւ թունդ կը հանէր բոլորին սրտերը եւ հպարտութեամբ կը լեցնէր ամէնուն հոգին:

Դրօշակներու հանդիսաւոր մուտքէն եւ ազգային փառերգներէն ետք, Խրիմեան վարժարանի Շինութեան Յանձնախումբին կողմէ խօսք առաւ Պ. Օննիկ Փանոսեան, որ հակիրճ դիծերու մէջ ներկայացուց Շինութեան Յանձնախումբի գործունէութիւնը եւ անոր ապագայ առաջադրութիւնները:

Էջմիածնի Հայրապետական Պատուիրակ Բարգէն Եպս. Ապատեան, իբրեւ օրուան հանդիսութեանց կրօնական արարողութեան նախագահ, կատարեց Խրիմեանի նոր շէնքին օրհնէքը՝ յուզելով բոլոր ներկաները:

Սրբազանը, օրհնէքի աւարտումէն ետք, գնահատեց կրթական այս հիմնարկութիւնը կեանքի կոչողներու ճիգը, շեշտեց հայ ոգիով կրթութեան եւ դաստիարակութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը եւ մաղթեց որ Խրիմեան վարժարանը լիովին իրագործէ իր ազգաշէն նպատակները, յօգուտ հայ ժողովուրդի գոյապահպանումին եւ նոր սերունդի հայեցի դիմագիծին պահպանման:

Սրբազանին խօսքերը վերջացան խանդավառ եւ երկարատեւ ծափերու մէջ:

Յետոյ, Բարգէն Եպիսկ. Ապատեան, ընկերակցութեամբ Խրիմեան վարժարանի բարերարներու եւ Հոգաբարձութեան անդամներուն, բարձրացաւ դպրոցին երկրորդ յարկը, ուր մի առ մի օրհնեց բոլոր դասարանները, որոնց մէջ սեւ քօղով ծածկուած եւ կախուած էին հանգուցեալ Արտաշէս Սէֆէրեանի, Գալուստ Կիւլպէնկեանի, Ռուբէն Իսրայէլեանի, Ստ. Քէքլիկեանի, Մանուկ Տիարպէքիրեանի, Միք. Շիրինեանի եւ Աստիկ Քէլէշեանի նկարները:

Օրհնէքէն ետք սեւ քօղերը նկարներէն վար առնուեցան եւ Սրբազանը սրահ վերադառնալով՝ շարունակուեցաւ յայտագրի գործադրութիւնը:

Նախ տեղի ունեցաւ միջնակարգ վարժարանի հիմնարկէքը, օրհնութեամբ Ապատեան Սրբազանին: Հիմնաքարը զետեղեց Պ. Սիմոն Վրացեան, կնքահայրութեամբ Այրի Տիկին Քաթլին Սէֆէրեանի:

Հիմնաքարի զետեղումէն ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, երբ դպրոցի աշակերտական երգչախումբը երգեց ազգային երգեր, կատարեց հայկական եւ տեղական պարեր, զեկավարութեամբ վարժարանի երգչախումբի վարիչ Տիկին Քնարիկ Քէքլիկեանի: Աշակերտները յաջողապէս կատարեցին նաեւ հայրենասիրական արտասանութիւններ:

Ժամը արդէն մէկն էր, երբ ընդհատուեցաւ յայտագրին գործադրութիւնը, ճաշ մատակարարելու համար շուրջ հազար հինգ հարիւր հոգիի:

Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիներուն խնամքին յանձնուած էր ճաշի պատրաստութիւնն ու սպասարկութիւնը, բան մը որ կատարուեցաւ օրինակելի կարգապահութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յ. Օղուլեանի խօսքէն ետք ձեռնարկուեցաւ հանդանակութեան՝ ի նպաստ միջնակարգ վարժարանի շէնքին կառուցման:

Հանդանակութիւնը յաջողապէս զեկավարեցին Պ. Պ. Արտաշէս Սարգիսեան եւ Յովհ. Ստեփանեան, իրենց խօսքերով ու տուած բացատրութիւններով աւելի եւս խանդավառելով ներկաները, որոնք սիրայօժար և առատաձեռնօրէն նուիրատուութիւններով ապահովեցին նոր կառուցուելիք դպրոցական շէնքին իրագործումը:

Ստեղծուած հայրենաշունչ մթնոլորտին մէջ ամէն մէկը բերաւ իր բաժինը, ջանալով զիրար գերազանցել, որուն հետեւանքով ալ գոյացած արդիւնքը գլեց անցաւ ամէնէն լաւատեսներուն ակնկալութիւնները: Մէկ ժամուան մէջ գոյացաւ շուրջ երեք միլիոն փեսոյի պատկառելի գումար մը, որ փայլուն չափանիշն է մեր ժողովուրդի զոհաբերութեան անդերազանցելի ոգիին:

Հանդանակութիւնը փակուելով երբ արդիւնքը յայտարարուեցաւ, ծափերու հեղեղ մըն էր որ ողողեց ամբողջ սրահը, բոլորին սիրտը լեցնելով ուրախութեան եւ գոհունակութեան անկեղծ ըզգացումներով:

Հանդանակութիւնը աւարտելէ ետք՝ խօսք առաւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Արմէն Պերկամալի, որ ջերմօրէն գնահատեց Խրիմեանի նոր շէնքը իրակնացնողները, ինչպէս նաեւ Միջնակարգ վարժարանի մը հիմը դնելու գնահատելի ձեռնարկը, մաղթելով յաջողութիւն:

Յետոյ խօսք առաւ «Արմենիա»յի խմբագիր ընկեր Յովհաննէս Տէվէճեան, որ խօսեցաւ աւուր պատշաճի խանդավառ ճառ մը, խանդավառելով հանդիսական-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

ԿԸՍԷ ԱՅԹ ԱՀՄԷՏ

Քապիլներու եւ Պեն Պելլայի վարչակարգին միջեւ ծագած բախումները ունեցան իրենց առաջին զոհը յանձին երիտասարդ զինուորի մը որ վիրաւորուեցաւ օրինապահ ոստիկաններու կողմէ: Դէպքը տեղի ունեցած է Քապիլ հոգամասի վրայ: Նոյն ժամուն, Ալժէի մէջ Պեն Պելլա եւ իր նախարարները կ՚ընդունէին գնդ. Պումէտիէնը որ նոր կը վերադառնար Մոսկուայէն: Թէեւ կը հերքուի որ այս վերադարձը ստիպողական բնոյթ ստացած ըլայ Ալժերիոյ դէպքերու պատճառաւ, բայց անտարակոյս Պումետիէնի ներկայութիւնը Ալժերիա կ՚ամրապնդէ Պեն Պելլայի դիրքը:

Շաբաթ օր, գնդ. Մոհանտի մէկ կոչին վրայ անմիջապէս երեք հազար հոգի հաւաքուած են եւ զէնքեր ուղած: Հարմուշ որ ապստամբական շարժումին միացած երեսփոխան մըն է յայտարարեց.— «Այսօր Ալժերուայի, Շերշելի, Մէտէայի, Օռլէանվիլի մեր եղբայրները կրկին սկսան կռուիլ տապալելու համար մենատիրութիւնը: Իմ ներկայութիւնս հոս ցոյց կուտայ անոնց որոնք երկար ատեն դրաւի եկած են տեղացիականութեան վրայ, որ մեր վճռական դիրքը ազգային չափանիշի վրայ է»: Նոյն ատեն կը լսուէր որ զինուորական վարժարանի մօտ հարիւր սպայ-աշակերտներ դասալիք եղած են, ուրիշ չորս հարիւր զինուորներ միացած են Քապիլի շարժումին, Այթ Ահմէտ շեշտած է նաեւ «ալժերացի համայնավարները գիտեն որ Ալժերիան դէպի քաոս կ՚երթայ: Փոտութեան վրայ յոյս դրած են: Պեն Պելլային կ՚օգնեն որպէսզի զայն օգտագործեն յետագային»:

Այտ Ահմէտ հերքեց որ իր կազմակերպութիւնը որեւէ կապ ունենայ Մարոքի հետ:

Էսոշէթըտ Փրէսի համաձայն Պեն Պելլայի զօրավիգ կեցած է նախագահ տը Կոլ: Ըստ այս գործակալութեան Պեն Պելլա շատ յաճախ հեռաձայնի հաղորդակցութիւններ ունի տը Կոլի հետ: Ըստ այս նոյն աղբիւրներուն լռելեայն համաձայնութիւն մը գոյացած է Փարիզի եւ Ալժէի միջեւ ըստ որուն. ալժերական կառավարութիւնը լուռ պիտի մնայ եթէ Ֆրանսա հիւլէական ռումբ պայթեցնէ Սահարայի մէջ: Ֆրանսական կառավարութեան համար Ալժերիան զեկավարելու ամէնէն կարող մարդը Պեն Պելլան է:

Հակառակ Ալժերիոյ ներքին կացութեան կը թուի թէ Պեն Պելլա կը պատրաստուի Նիւ Եորք երթալու, Ազգաժողովին մասնակցելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ շատ կողմնակից չէ որ Գերմանիա արմտիք տայ Խորհ. Միութեան: Հրաժեշտի մէկ ճառին ընթացքին զոր արտասանեց Միւնիխի մէջ, Ատընաուրը յայտարարեց «արմտիք տալ Խորհրդ. Միութեան չի՞ նշանակեր տալ պարանը որով մեզ կախաղան պիտի հանեն, յետագային»:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒՐ տեսակցութիւն մը տըւած է ամերիկեան բազմաթիւ թերթերու եւ շեշտած թէ շատ յուսախաբ եղած է Ֆրանսայէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Ճելալ Պայար որ մահուան դատապարտուած է Եասը Ատայի մէջ, Գայսերիի բանտը վերադարձաւ: Առողջական պատճառներով հիւանդանոց փոխադրուած էր վերջերս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Տնտեսական Պարբերաթերթը Սեպտեմբեր 28ի իր թիւին մէջ կը յայտնէ թէ արմտիքի հունձքը խսկական աղէտ մըեղած է, մանաւանդ Ղազախստանի, Ուկրայնիոյ, եւ Վոլկայի շրջանները:

ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՄՖԻ ձիարշաւին առաջին հասաւ Ռոչիլտի ձին՝ Էկսպըրի որ 96 միլիոն բերաւ իր տիրոջ: 100·000 հոգի ներկայ էին Լոնշան, աշխարհի մեծագոյն ձիարշաւին:

ՀԱՅԻԹԻԻ մէջ չորս հարիւր մեռեալ կայ Ֆլորա մրրիկին անցքէն ետք:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ զանազան հանդիպումներ պիտի ունենայ նախագահ Քենըտիի հետ:

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Զանք Քայ Զէք յայտարարեց թէ պէտք է օգտուիլ Մոսկուա-Փեքին տարակարծութենէն համայնավար Չինաստանը վերադրաւելու համար: Այս տարակարծութիւնը կը վերջանայ կամ Խրուշչեւի կամ Մաօ Յէ Թունկի հրապարակէն քաշուելով:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Վիէթ-Նամի նախկին դեսպանը (հրաժարեցաւ Օգոստոս 22ին տարակարծիք ըլլալով Վիէթ-Նամի քաղաքականութեան հետ) յայտարարեց թէ Տիկին Նհու «իշխանութեան մոլի ցաւալի պարագայ մըն է»: Շահեկան է նկատել թէ վերոյիշեալ տիկինը հարազատ զաւակն է նախկին դեսպանին:

ՍԷՆ Է ՈՒԱԶԻ մէկ հարուստ ապարանքը որ կը պատկանի Պայի դեղարաններու տիրուհիին, կողոպտուեցաւ առջի օր: Երկու հարիւր միլիոն գոհարեղէն եւ յիսուն միլիոն հին Ֆրանք տարուած են: Տիկին Պայի եւ իր բարեկամն ալ վիրաւորուած են աւազակներուն կողմէ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային Գերագոյն Խորհուրդը 1958ի Ծնունդին վաւերացուցած էր Խրուշչեւի կրթական ծրագիրը, որ գործադրութեան կը դրուի այս տարի : Բարենորոգումը առանձին դիմագիծ մը կուտայ համայնավար դպրոցին, կը տարբերի Արեւմտեան դասական եւ ամերիկեան գործնական դպրոցներէն, որովհետեւ արհեստագիտական աշխատանքը կը նկատէ որպէս մարդկային պատրաստութեան ազդակ : Անցեալ դարու մանկավարժներու տեսութիւնները կ՝իրականանան այդ ծրագրով : Նպատակը գործնական ասպարէզի մը պատրաստել չէ, այլ դաստիարակել, զարգացնել դիտելու, դատելու կարողութիւնները, վարժեցնել յարատեւութեան, կարգապահութեան :

Յեղափոխութենէն ետք Խորհրդ. Միութեան վարիչները ջանացին պատրաստել «բազմարուեստեան» դպրոցներ, ուր ընդհանուր զարգացումի հետ ուսանողը պիտի ստանար գիտական փորձառական ուսում ձեռական աշխատանքի միացած : Այդ թուականին Ռուսիա երկրագործական երկիր մըն էր, դպրոցները կը սորվեցնէին տեսականօրէն, դասագրքերու հետեւելով : Հետզհետէ զօրացաւ գիտական ուսումը, առանց զանց առնելու ընդհանուր զարգացումն ու մասնագիտութիւնը :

Ներկայ բարենորոգումով կրթական շրջանը պիտի տեւէ 11 տարի, առաջին 8 տարին պիտի յատկացուին գրական նիւթերու (ռուսերէն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւն.) գիտական նիւթերու՝ փորձառական մեթոտով : Այնուհետեւ պիտի կատարուի ընտրողութիւն ընդունակութիւններու համաձայն : Լաւագոյնները պիտի անցնին երկրորդ շրջանին, որ պիտի տեւէ երեք տարի : Միւսները պիտի դիմեն աշխատանքի, կրնան հետեւիլ գիշերային դասընթացքներու : Ընտրութեան ատեն Կոմսոմոլն ալ իր կարծիքը պիտի յայտնէ : Ընտրութիւնը պիտի ըլլայ ուրեմն եւ կրթական եւ կուսակցական :

Գրական եւ գիտական ուսումներու հետ պատանին պիտի աշխատի գործատան մը մէջ, ագարակի մը մէջ մասնագէտներու հսկողութեան տակ : Աշխատանքի համաձայն ուսանողը պիտի ըստանայ նիւթական վարձատրութիւն :

Երրորդ տարւոյն վերջը քննութիւնը պիտի կատարուի երկու անդամէն, մէկը դպրոցի մէջ ընդհանուր զարգացումի վերաբերեալ ուսուցչական յանձնախումբի մը կողմէ, միւսը՝ գործատունի կամ ագարակի մէջ մասնագէտներէ բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ : Միտքի եւ արհեստի պատրաստութեան վկայական ստանալով շրջանաւարտը կրնայ յաճախել համալսարան կամ մասնագիտական դպրոց :

Այսպէս առաջին անգամ լայն աստիճանի վրայ կը դրուի ծրագիր մը, որ միեւնոյն գծի վրայ կը դնէ ուսումն ու արհեստագիտական աշխատանքը, որպէս ազդակ մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութեան : Դաստիարակութեան պաշտօնն է հետապնդել իւրաքանչիւր աշակերտի ձիրքերը՝ պատեհութիւններ տալով արտայայտուելու եւ զանոնք կարողութեանց վերածելով պատրաստել ընկերութեան օգտակար անհատներ : Ձեռական մեթոտաւոր մարզանքներու միջոցով գտնել տղուն արհեստագիտական ընդունակութիւնները : «Աշակերտին բարոյական նկարագիրը ամրացնելու նպատակին համար դասագրքերէն աւելի մեծարժէք են արհեստագիտական գործիքները » :

×

Ամերիկայի մէջ ուսուցումը գործնական է, Թոփվիլ դիտած էր դարէ մը աւելի առաջ, թէ ամերիկեան ուսանողը կը խորշի տեսական ուսումներէ : Դպրոցները բաց են ամէնուն առջեւ, կրթական ընտրողութիւն կայ, կուսակցական միջամտութիւն չկայ : Տարիքի եւ ուսման տեսակէտներով ամերիկացի պատանին ետ կը մնայ եւրոպացի պատանիէն, քիչ պատմութիւն դիտէ, օտար լեզուներու տեղեակ չէ : «Համալսարաններու մէջ մենք հմուտներ չենք պատրաստեր, այլ քաղաքացիներ», կ՝ըսեն մանկավարժները : Ամէնուն պատեհութիւն կը տրուի վեր ելլելու, վերջինը հաւասար պիտի ըլլայ լաւագոյնին, որպէսզի ստորադասութեան զգացում չունենայ :

Երկու հսկաներու մրցակցութիւնը կը փոխադրուի կրթական դետնի վրայ : Նախագահը « Պատգամ դաստիարակութեան մասին » ուղղելով Քոնկրէսին կը պահանջէր հինգ միլիառ տոլար վեց հարիւր հազար դպրոցներ բանալու եւ կըրթաթոշակներ յատկացնելու համար : « Պայքարը շարունակելու ենք եւ յաղթանակը պիտի տանինք դպրոցներու շնորհիւ » : Ծովակալ Սթրաուս 1955ին կ՝ըսէր. «Ռուսերը 1960ին պիտի ունենան մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ճարտարագէտներ, Ամերիկա պիտի ունենայ ինը հարիւր հազար միայն : Աւելի քիչ դիտութեանց եւ ուսողութեան ուսուցիչներ պիտի ունենանք : Հայ Սքուլ վերջացնողներէն տասը առ հարիւրը միայն կը հետեւի գոլէճներու գիտական դասերուն : Ռուսիոյ մէջ տղան աւելի կ՝աշխատի, ամերիկացի պատանին նուազ աշխատանք ունի» : Աշխատանքի տեսակէտով Ֆրանսացի աշակերտէն ալ նուազ ծանրաբեռնուած է ամերիկացի տղան : Ֆրանսացի տասը տարեկան տղայ մը տարին 1153 ժամ դպրոց կը մնայ, 173 ժամ կը յատկացնէ տան մէջ պարտականութիւններ կատարելու համար, ամերիկացի ընկերը 959 ժամ դպրոցն է, 106 ժամ տան աշխատանք ունի : Ֆրանսացին պիտի պատրաստէ 12 շարադրութիւն հինգ ամսուան մէջ, Ամերիկացին՝ վեց : Թիւերը երկրորդական են, ուշիմ տղան աւելի կարճ ժամանակի մէջ կը կատարէ պարտականութիւնը եւ տրամադրելի ժամանակ կ՝ունենայ ընթերցումի :

Դասակարգակային տարբերութիւններ չկան Ամերիկայի եւ Խորհրդ. Միութեան մէջ, բայց ուսանողներու մէջ ընդունակութիւններու համաձայն կը կազմուին դասակարգեր : Ամերիկայի մէջ ճարտարարուեստի, տնտեսութեան մեծ վարիչներէն ութ հազարը եկած են միջին դասակարգէն : Երկու երկիրներուն մէջ ընտանիքը հեղինակութենէ զուրկ է : Ալեն, Ժիրար Ֆրանսայի մէջ դիմած է 2018 ականաւոր անձերու եւ քննած է 1450էն սկսեալ անմահացածներու ծագումը եւ յանգած հետեւեալ եզրակացութեան. « Ընտանիքը կը ներշնչէ, կը պատրաստէ ընկերային անձնաւորութիւնը, ընկերային կառոյցը արագօրէն չի կրնար քակուիլ, ընտանիքը մեծ դեր ունի դաստիարակութեան մէջ : Եւ սակայն հանճարները կը խուսափին կրթական ամէն կաշկանդումէ :

Խորհրդ. Միութեան մէջ ուսանողը համալսարան, մասնագիտական դպրոց կը յաճախէ դրամատէր պետութեան, ժողովուրդին ծախքով : Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Իտալիոյ մէջ ուսանողները կ՝աշխատին Ֆապրիքաներու, ագարակներու, դրասենեակներու մէջ, խոհանոցներու մէջ, համալսարանական ծախքերը հոգալու համար : Աւելի գնահատելի են քան Ռուսերը, որոնք ընկերութեան մակաբոյծներն են եւ ապագային բարոյական մեծ արժանիք մը ցոյց չեն տար : Կուսակցական խտրականութիւնը ժխտումն է ժողովրդավարութեան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ

(ԱՌԱՆՁԱՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Առանձար կը պատկանի գրողներու այն սերունդին, որ գործեց Ապտիւլ Համիտի դաժան տիրապետութեան օրերուն, հոգիի ամբողջ դառնութեամբ ապրեցաւ հայկական կոտորածներուն համազգային ողբերգութիւնը : Այդ մղձաւանջի օրերուն ան շարունակած է մեր երգիծանքի, յատկապէս Պարոնեանի քաղաքական երգիծանքի լաւագոյն աւանդութիւնները, պատկերացուցած է հայ ժողովուրդին վիճակը սուլթանական բռնակալութեան տարիներուն, իր դեղեցիկ նորավէպերով թարմ շունչ մը մտցուցած է դարասկզբի գրականութեան մէջ :

Շատ քիչ տեղեկութիւններ կան Առանձարի կեանքին եւ ընկերային գործունէութեան մասին : Եղած սակաւաթիւ աղբիւրները կը հաղորդեն, որ ան ծնած է 1877ին, Թալաս : Միջնակարգ կըրթութիւնը ստացած է Կարինի Սանասարեան վարժարանը, ուր սորված է 5 – 6 տարի : Այդ տարիներուն Կարին դարձած էր ազատագրական խմորումներու կեդրոն :

1900ին Առանձար կը մեկնի Եւրոպա եւ կը մտնէ Ցիւրիխի համալսարանը : Բացառապէս ուսանողական տարիներուն կը վերաբերի անոր գրական, հրապարակագրական գործունէութիւնը : 1901 թուականէն սկսեալ «Մուրճ» ամսագիրին մէջ արեւմտահայ կեանքը պատկերացնող երգիծական գործեր կը գրէ, որոնք կը գընահատուին, քանի որ ընթերցող հասարակութիւնը, կը յուսայ, որ ան այս ձեւով պիտի փոխարինէ Պարոնեանը : Իր ժամանակակիցներէն մէկը կը վկայէ թէ՝ «սրտատրոփ սպասում էինք այդ ամսագրի (Մուրճ) համարներին, նրա բովանդակութեան մէջ Առանձարի անունը որոնում եւ ուղղակի յափշտակութեամբ կարդում նրա պատմուածքները » :

Գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն եւ հրապարակագրութիւններուն մէջ Առանձար կ՝անդրադառնայ օրուան կենսական հարցերուն եւ կ՝աշխատի օգտակար ըլլալ իր ազատագրութեան համար մաքառող ժողովուրդին : Հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ բողոքի ձայն կը բարձրացնէ օտար պետութիւններու արտաքին քաղաքականութեան դէմ, մատնանշելով, որ անոնք հայկական հարցը կ՝օգտագործեն իրենց քաղաքական շահերուն օգտին :

Սակայն Առանձար ընթերցող հասարակութեան յատկապէս ծանօթ է իր հոյակապ նորավէպերով, որոնք 1905ին լոյս տեսան «Վիշտի ծիծաղ » խորագիրով : Համեստ ծաւալ ունեցող այդ հաւաքածոն աչքի կը զարնէ նիւթերու բազմազանութեամբ, արծարծած խնդիրներու հասարակական նշանակութեամբ եւ գեղարուեստական վարպետութեամբ : Հոս կը տեսնենք թրքական բարբարոս իրականութեան գեղարուեստական պատկերը, արեւմտահայ գաւառացի հարուստներու կեանքը, ծաղրանք օրուան պահ-

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Աղջնակը, որ բոպիկ եւ կօշիկները ձեռքը բռնած կը քալէր առջեւէն, թեթեւ մը շարժեց իր գլուխը :

— Տուր ինծի կերպասը, շատ ծանր է քեզի համար :

— Բաւական ուժ ունիմ զայն կրելու, պատասխանեց :

Կերպասը կուրծքին սեղմած, արագօրէն կը քալէր եւ կը թուէր անձկութեան մը մատնուած ըլլալ :

Այլեւս որեւէ խօսք չփոխանակեցինք իրարու հետ :

Երբ հասանք գիւղակը, ըսի .

— Ճամբուն վրայ պիտի սպասեմ քեզի, մի մոռնար : Այսպէսով, միասին կը վերադառնանք :

Սրբեց իր աղտոտ ոտքերը եւ հագաւ կօշիկները :

— Միայն ասոնք ունիմ, հետեւաբար պէտք է խնայողութիւն ընեմ, ըսաւ աղջընակը խորհրդաւոր ժպիտով մը :

Եւ բաժնուեցանք իրարմէ :

Յետ միջօրէն անհունօրէն երկար թուեցաւ ինծի : Քանի մը օրէ ի վեր այլեւս գրպանս դրամ մնացած չըլլալով, գիւղակին միակ լրագրավաճառին ցուցափեղկին մէջ զետեղուած թերթերը կարդացի : Թունիզի մէջ Ռոմէլ պարտաւորուած էր նահանջի դիմել : Կը խօսէին դերմանացի համբաւաւոր մառեշալին ռազմագիտութեան մասին : Կը ծանուցանէին նոյնպէս Ալժէի ռմբակոծումը, ինչպէս նաեւ նոյն քաղաքի նաւահանգիստին մէջ բազմաթիւ ամերիկեան նաւերու ընկղմումը ...

Գիւղակին մէջ պահ մը հոս հոն շրջադայեցայ ձեռքերս գրպանս, միշտ խուսափելով անցորդներէն : Պատահեցայ նաեւ Գերմանացիներու : Շուտով դիմեցի դէպի մեծ խճուղին, հեռանալով գիւղակին կեդրոնէն, պառկեցայ փոսի մը մէջ, սպասելով Տունիշայի վերադարձին :

Երկար սպասեցի : Արեւը արդէն մայր էր մտած եւ սակայն Տունիշան տակաւին չէր երեւար : Արդեօք բա՞ն մը պատահեցաւ : Թերեւս գացած էր մինչեւ շրջակայքի ագարակները եւ կամ վերադարձած մեր բանակավայրը՝ տարբեր ճամբայէ մը :

Սայլ մը անցաւ : Խոտերուն մէջ թաքնուեցայ : Անգիտակցաբար իւրացուցած էի գնչուներու բոլոր բնազդները ու հիմա անոնց պէս կը դիմէի թաքստոցի, խուսափելու համար անախորժ դէպքերէ :

Գիշերը սկսած էր արդէն խաւարին մէջ խեղդել տուները, դաշտերը եւ ծառերը, երբ նշմարեցի ստուեր մը : Տունիշա՞ն էր արդեօք : Սիրտս սկսաւ արագօրէն տրոփել :

Դուրս ելայ փոսէն եւ դիմեցի դէպի ստուերը : Տունիշան էր :

— Մտահոգ էի, ուշ մնացիր, մրմնջեցի :

Յոգնատանջ ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ : Միշտ բոկոտն էր, կօշիկները ձեռքը բռնած :

— Գացի մինչեւ ագարակները, սակայն կաճօները բան մը չգնեցին : Կը խորհին թէ այս կերպասի կտորը գողցուած ապարանք է :

— Տո՛ւր ինծի այդ կտորը, ըսի դարձեալ, դուն երկար քալեցիր, յոգնած ես, մինչդեռ ես ամբողջ ցերեկէն ետք հանգըստացայ :

Ու կատակելով, աւելցուցի .

— Եթէ ուզես, քեզ ալ գրկելով կրնամ տանիլ :

Մեղմօրէն ժպտեցաւ. սաստիկ յոգնութենէն բոլորովին սպառած էր :

Երբ մեծ ճամբայէն հեռանալով մտանք դաշտերուն մէջ, այսպէսով կրճատելու համար մեր ընթացքը, աղջնակը ուզեց պահ մը նստիլ :

Ես ալ նստայ իր կողքին :

— Ի՞նչ դեղեցիկ է գիշերը. շշնջաց Տունիշա :

— Կը սիրեմ այս նոր կեանքը ու կը կարծեմ թէ այլեւս բնաւ պիտի չփնտռեմ մեծ քաղաքները, աւելցուցի :

Ու տեսայ չփել Տունիշայի մերկ ոտքերը, այնպէս ինչպէս պիտի ընէի երախայի մը :

Տունիշան արդելք չեղաւ : Թողուց որ շարունակեմ չփել իր ոտքերը, եւ տարօրինակ ու չարաճճի ժպիտով մը, մըրմընջեց .

— Տարօրինակ կաճօ մըն ես դուն, դիտե՞ս ...

— Բայց ոչ, որեւէ տարբերութիւն չունիմ քեզմէ :

— Կը կարծեմ թէ կը սիրես զիս, ըսաւ յանկարծ աղջնակը :

Երկար պահ մը դիտեցի զինքը ապշած, ապա, ընդոստ ոտքի կանգնելով, գոչեցի :

— Օ՛հ, եկո՛ւր, մեզի կը սպասեն հիմա միւսները ...

×

Երբ օր մը, Երքոյին յայտնեցի թէ այլեւս դրամ չունէի եւ այդ իսկ պատճառով ալ ստիպուած էի թողուլ զիրենք ու հեռանալ, ծերունին պահ մը ապշած զիս դիտելէ ետք, երկու ձեռքերը սրունքներուն զարնելով, սկսաւ լիաթոք ծիծաղիլ : Արտակարգ ի՞նչ կար ըսածիս մէջ :

Նոյնիսկ պառաւ Օրթանքան բերնէն հանելով իր ծխամորճը, սկսած էր ամբողջ սրտով խնդալ :

(5 Շար.)

...ական մամուլի եւ գրականութեան ...ակ :

Իր նորավէպերուն մէկ զգալի մասը ...ային նշանակութիւն ունեցող ...ծեր են, ուր կը ներկայացուի իրա-...ութեան եւ գեղարուեստական գրա-...ութեան յարաբերութեան հարցը : Իր ...ին իսկ գործին մէջ ան ծաղրի են-...ած է մակերեսային, ընկերային ...ջ բովանդակութենէ զուրկ գրակա-...ութիւնը եւ անոր արտայայտիչները : «Նորավէպին նորավէպը», «Հոսհոսն ու ...ինեկենտը», «Տասը տարի ետքը» ...ամուածքներուն մէջ ներկայացուած ...ժողովուրդի հոգիին խորթ, օտարին ...ուրջին հետեւող գրականութեան բնու-...թիւնը :

«Նորավէպին նորավէպը» պատմուած-...ին մէջ ստեղծած է սնամէջ, իրականու-...թեան այրող հարցերէն խուսափող գրա-...գէտին դիմանկարը :

Ան կը մերժէ ամպերէն վեր սաւառնող ...ականութիւնը, կը ծաղրէ այն հեղի-...նակները, որոնք կը խուսափին ժողո-...վուրդին կեանքը պատկերացնելէ եւ կը ...ծեն միայն սեփական միտքին սը-...նանկութիւնը արտաքին պաճուճանքնե-...րով, գեղեցիկ անմտութիւններով քօ-...դարկելու մասին : Պատմական այնպիսի ...մէկ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ մէջ-...տեղ գրուած է ժողովուրդի գոյութեան ...գոյութեան հարցը, երբ Համիտի կա-...ռավարութիւնը որդեգրած է ծրագրը-...ուած ժողովրդասպանութեան ճամբան, ...պէտք չկայ զգայական պատրանքներով ...մտքերը թմրեցնող գրականութեան մը : ...Գրագէտը պարտաւոր է ներկայացնել ի-...րականութեան ներքին հակասութիւննե-...րը, տալ ժողովուրդը սթափեցնող գոր-...ծեր, պաշտպանել օրուան հրատապ խնդ-...իրները :

Գաղափարական այդ ելակէտը ունե-...ցած է գրագէտը՝ սուլթանական ճիրան-...ներուն մէջ բզկտուող արեւմտահայ գա-...ւառը նկարագրած ատեն : «Մօրուքի ...սանտրը», «Բուրդի վաճառականու-...թիւնս», «Երկու պատկեր», «Կախաղա-...նէն ... ամուսնութիւն» եւ այլ նորավէ-...պերուն մէջ ներկայացուած է Թուրքիոյ ...կիսաբարբարոսական իրականութիւնը, ...ուր ազգային եւ կրօնական խտրականու-...թեամբ թունաւորուած ընկերային յարա-...բերութիւնները կործանարար ազդեցու-...թիւն կ'ունենան հայ ժողովուրդին վը-...րայ :

Չհամակերպելով թրքական վայրագ ...քաղաքականութեան, Առանձար համար-...ձակ ձեւով կը քննադատէ իր ազգին դա-...հիճները, կը ծաղրէ բռնակալներուն հա-...կամարդկային էութիւնը : Բայց այդ ...ծաղրին մէջ կը խտանայ լեռնացած տրտ-...մութիւն մը, արիւնոտ իրականութենէն ...ծնած անհուն թախիծ մը, որուն շնորհիւ ...ալ կը ստացուի վիշտի ծիծաղ մը :

Վայրենի կամայականութեան ցնցիչ ...պատմութիւն մըն է «Կախաղանէն ... ա-...մուսնութիւն» նորավէպը : Զարամիտ ...զրպարտութեան պատճառով բժիշկ Սար-...գիսը կեցած է կախաղանին առջեւ : Ոտ-...նահարելով մարդկային ամէնէն նուրբ ...զգացումները, Պաղտատի միւշիրը կ'ա-...ռաջարկէ զոհին կամ ամուսնանալ տա-...րիներ շարունակ իրեն մօտ պահուրտած ...յոյն աղջկան հետ եւ կամ կախաղան ...բարձրանալ : Աչք ծակող զրպարտութե-...նէն փրկուելու համար Սարգիս ստիպ-...ուած է կախաղանէն գերադասել հարկա-...դրական ամուսնութիւնը :

Թրքական իրականութիւնը պատկերա-...ցնող գործերուն մէջ Առանձար կը հասնի ...իրապաշտ ընդհանրացումներու, ցոյց կու ...տայ, որ ողորմելիութեան աստիճանի ...հասնող բթամիտ, բայց թոյլերուն նը-...կատմամբ ամբարտաւան եւ աւազակա-...բարոյ թուրք պաշտօնեաներուն վարքա-...գիծը գոյութիւն ունեցող ներքին քաղա-...քական կարգերու արտայայտութիւնն է : ...Գեղարուեստական փայլուն կտորներու ...մէջ կը պատկերացնէ դարաշրջանի ամէ-...նէն մեծ չարիքը՝ սուլթանական հրէշա-...ւոր էութիւնը, ընթերցողին մէջ յառաջ ...բերելով ատելութիւն դէպի ամէն ձեւի ...բռնակալութիւն :

Առանձարի ստեղծագործութիւնը ա-...րեւմտահայ նորավէպի զարգացման մէկ ...որոշ աստիճանին արտայայտութիւնն է : ...Նախորդ տասնամեակներուն արեւմտա-...հայ նորավէպին մէջ գերազանցաբար ...կ'իշխէր կենցաղին իրապաշտ պատկերա-...ցումը՝ կապուած ժամանակաշրջանի ընկ-...երային յարաբերութիւններուն հետ : ...Առանձարի մօտ այլ լուծում կը ստանան ...գործին նիւթին եւ գեղարուեստական ...կերպարներուն խնդիրները : Ան կը խու-...սափի կենցաղային նիւթերէ, պատկերա-...ցնելով ժողովուրդին ընկերային – քաղա-...քական վիճակը : Անոր տիպարները կը ...գործեն բացառաբար ընկերային – քաղա-...քական յարաբերութիւններու շրջագիծին ...մէջ. կը ներկայացուին «դուրսի» աշխար-...հին հետ իրենց ունեցած յարաբերու-...թիւններու ծիրին մէջ : Եթէ նախորդ ...տասնամեակներուն կենցաղին վերար-...տադրութիւնը կը միտէր ընկերային նը-...պատակ, Առանձարի մօտ ընկերային ...հարցը միջոց կը դառնայ քաղաքական ...հարցեր արծարծելու համար :

Առանձար շատ քիչ զբաղեցաւ գրակա-...նութեամբ : Կեանքի անապահով պայ-...մանները ստիպեցին զինքը հրաժարիլ գր-...ականութենէն եւ զբաղիլ ուսուցչու-...թեամբ : Կարդալով անոր սակաւաթիւ ...պատմուածքները, մարդ կ'ափսոսայ, որ ...այդքան կարճ տեւեց նրբազգաց արուես-...տագէտին, տաղանդաւոր երգիծաբանին ...ստեղծագործական ուղին :

Ա. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՔՈՆԿՈԼԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Յարդապատ երդիքներ ունեցող Քա-թանկայի Միւսոնքօ գիւղին միակ քա-րաշէն տան պատշգամէն, անցեալ շա-բաթ, միջին տարիքի ցեղապետ մը բը-թամիտ նայուածքով կը դիտէր խումբ մը տեղացի պարուհիներ, որոնք խելա-ցնոր շարժուձեւերով կը ծեքծեքէին ի-րենց ազդրերը, ընկերակցութեամբ թըմ-բուկներու ազմկարար կշռոյթին :

Զինուորական մոխրագոյն օթոցով ծածկուած դպրոցական աթոռէ դահի մը վրայ նստած եւ ոտքերը ընձառիւծի մորթի մը վրայ փռած՝ Լիւնտա ցեղա-խումբին 25րդ նորընտիր Մուաթա Եամ-պօն (ցեղապետը) կը ստանար իր ժողո-վուրդին հաւատարմութեան երաշխիքը : Իր դահակալութիւնը հետաքրքրական ե-րեւոյթ մըն է ցեղերու պատմութեան մէջ, որ դեռ խոր արմատներ ունի Քոն-կոյի մէջ : Յամաքամասի մը մէջ, ուր ամբոխավար ղեկավարներ միշտ կը խօ-սին յառաջդիմութեան մասին, Մուաթա Եամպօ ԻԵ. յաջողութիւններ արձանա-գրեց յետադիմութեան ուժ տալով :

Լիւնտաներու ցեղապետ ըլլալը փոքր արժանիք մը չէ : Առնուազն չորս դարե-րու պատմութիւն ունեցող եւ մէկ միլիոն հաշուող այս ցեղախումբը տարածուած է Քոնկոյի Քաթանկա նահանգէն մինչեւ Փորթուկալեան Անկօլա եւ Հիւսիսային Ռոտեզիա : Լիւնտա ցեղախումբին ամէ-նէն ականաւոր զաւակն է Քաթանկայի անջատողական շարժումին ղեկավարը՝ Մոյիզ Չոմպէ, որ ամուսնացած է Մուա-թա Եամպօ ԻԴ.ի աղջկան հետ : Անցեալ Յունիսին, երբ Չոմպէի աները մեռաւ, որոշ ժամանակի մը համար հաւանական յաջորդը ան նկատուեցաւ : Բայց ցե-ղախումբին երեցները, վախնալով որ Չոմպէ կրնայ զիրենք սպիտակամորթե-րուն ենթարկել, որոշեցին իրենց ձայնե-րը կեդրոնացնել երկրորդական անձնա-ւորութեան մը վրայ՝ Կասթոն Միւշիտի, որ տպաւորիչ արարողութիւններով գահ բարձրացաւ եւ դասուեցաւ «աստուծոյ» կարգին :

Ցեղախումբին մէկ հաւատքին համա-ձայն, օձը, որ Լիւնտացիներուն ամէնէն սրբազան էակն է, ունի երկու գլուխ, իւրաքանչիւրը մարմնին մէկ ծայրին վը-րայ հաստատուած եւ երկսեռ է : Այս ի-մաստով ալ նոր ցեղապետին ընտրու-թեան վերջնական վաւերացումը կատար-ուեցաւ երեց ղեկավար Քանամփիւմպի եւ երեց ղեկավարուհի Ռիւվէժի կողմէ : Ապա՝ ընտրեալը նետուած է խրճիթի մը մէջ, ուր գիւղացիները անընդհատ աղ-տոտ հայհոյանքներու տեղատարափ մը թափած են իր վրայ, ցոյց տալու հա-մար, թէ դեռ «աստուածացած» չէ : Վերջապէս, թագադրած են Միւսոնքո-յէն 150 մղոն հեռու գտնուող նուիրական լերան մը վրայ : Հոն՝ Ռիւվէքի վարակոտ ձեռքերէն ստացած է իր խորհրդանշա-նը՝ սրբազան ապարանջան մը, շինուած երկաթէ եւ պղինձէ ու պատուած նոր մորթուած այծի մը առնանդամին ջիղե-րով(*) :

Նախկին ցեղապետը յառաջդիմական տրամադրութիւններ ունէր : Քաջալերեց ցեղախումբին փոքրիկները, որպէսզի դպրոց յաճախեն եւ թելադրեց այր մար-դոց աշխատիլ, փոխանակ իրենց կինե-րուն աշխատանքը դիտելով պարապ թա-փառելու : Կը խօսէր Ֆրանսերէն եւ լաւ յարաբերութիւններ ունէր եւրոպացինե-րուն հետ : Իր յաջորդը՝ 20րդ դարու մէջ նման տրամադրութիւններ չունի : Կը կասկածի ճերմակներէն եւ կը խօսի մի-այն իր ցեղին լեզուն եւ քիչ մըն ալ Սուահիլի :

Իր ներկայութեան մինչեւ իսկ իր կինը եւ երեց պետերը պէտք է կծկտին գետ-նին վրայ : Անոնք, որ իր հետ կը խմեն, պէտք է մէկ ծունկերնին գետին դպցընեն ու իրենց ձեռքերով երկու անդամ խո-նարհութիւն ընեն : Բոլոր անոնք, որոնք իր առջեւէն կ'անցնին, պէտք է խոնար-հին եւ ծափ զարնեն :

Շատեր, թերեւս կարծեն, թէ այսքան բիրտ ցեղապետի մը իշխանութեան տակ, յեղափոխութիւն մը անխուսափելի է : Մանաւանդ, որ տնտեսական պայմաններ-ը շատ անցուկ են, որովհետեւ պարբե-րաբար կը կողոպտուին Քոնկոյի զին-ուորներու եւ Քաթանկացի նախկին զին-ուորներու կողմէ : Այսուհանդերձ, զարմանալի կերպով, նոր ցեղապետը շատ աւելի ժողովրդականութիւն կը վա-յելէ, քան իր նախորդը :

Էլիզապէթվիլի շքեղ պողոտաներէն դեռ նոր ետ վերադարձած երիտասարդ Լիւնտացի մը հետեւեալը յայտարարեց. — « Հոն գտնուած միջոցիս սկսայ մտա-ծել, թէ ի վերջոյ ապուշութիւն էր ցե-ղախումբին այդ արարողութիւնները եւ աւանդութիւնները, բայց ներկայիս, որ հոս կը գտնուիմ, շատ բնական կը դըտ-նեմ : Աւելին՝ կը սիրեմ » :

Թ. Ա. Թ.

(*) Տարիներ առաջ Պելժիացիներու կողմէ արգիլուած զոհաբերութեան ձեւի մը տժգոյն հետքն է այս : Արդարեւ, անցեալին, սովորութիւն ունէին ցեղա-պետի մը գահակալութեան առթիւ զոհա-բերել պատերազմիկ մը, եւ օգտագործել անոր առնանդամին ջիղերը :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐ

Լենինկրատի գրադարանին մէջ գտնը-ւած է պարսկական արժէքաւոր ձեռագիր մը՝ «Տասթուր Ալ – Մուլուք», («Կա-նոններ թագաւորներու համար») վերնա-գիրով, որուն հեղինակն է ԺԷ. դարու գիտնական Սամանտար Տերմէզի : Գիրքը բաղկացած է 22 գլուխներէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Վերջապէս եթէ ըսէին ինծի թէ այս կինը այս գիշեր ձերը պիտի ըլլայ եւ վաղը պիտի սպաննուիք, կ'ընդունէի : Բայց եթէ ըսէին թէ տասը ոսկի տուէք եւ սիրողը պիտի ըլլաք, պիտի մերժէի ու պիտի լայի տղու մը պէս որ արթընցած ատեն երազին մէջ տեսած դղեակին անհետանալը կը նշմարէ :

Սակայն կ'ուզէի ճանչնալ զայն : Ասի-կա միջոց մը ու նոյնիսկ միակ միջոցն էր անոր վրայ գաղափար մը կազմելու համար :

Ուստի բարեկամիս ըսի որ անպատճառ կ'ուզէի իր արտօնութիւնովը ներկայա-նալ իրեն եւ նրբանցքներուն մէջ թափա-ռեցայ, մտածելով որ հիմա պիտի տես-նէր զիս եւ չդիտնալով թէ ինչ դիրք բռնելու էի իր ակնարկին տակ :

Կ'աշխատէի առաջուընէ պատրաստել անոր ընելիք խօսքերս :

Սէրը ինչ վսեմ տղայութիւն մըն է :

Վայրկեան մը ետքը բարեկամս եկաւ :

— Մեզի կը սպասէ, ըսաւ :

— Առանձի՞ն է, հարցուցի :

— Ուրիշ կին մը կայ քովը :

— Էրիկ մարդ չկա՞յ :

— Ո՛չ :

— Երթա՛նք :

Բարեկամս թատրոնին դրանը կողմը դնաց :

— Այդ կողմէն չէ, ըսի :

— Շաքարեղէն ուզեց, երթանք գնենք : Օփերայի բասաժին մէջ գտնուած շաքա-րավաճառի մը խանութը մտանք :

Կ'ուզէի ամբողջ խանութը գնել, եւ կը նայէի թէ ինչ տեսակ բաներ ընտրելու էր երբ բարեկամս ըսաւ.

— Լիպրա մը սառնապատ խաղող տը-ւէք :

— Կը սիրէ՞, գիտէ՞ք :

— Ուրիշ շաքարեղէն չուտեր : Ամէն մարդ գիտէ ասիկա : Ահ, շարունակեց, երբ խանութէն դուրս ելանք, գիտէ՞ք թէ ինչ տեսակ կնոջ մը պիտի ներկայացնեմ ձեզ : Մի կարծէք թէ դքսուհի մըն է : Պարզապէս պոռնիկ մըն է, սիրելիս : Ուստի մի նեղուիք եւ մտքերնէդ ինչ որ անցնի ըսէք :

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, թոթովեցի :

Եւ ետեւէն դացի ինքնիրենս ըսելով որ իմ սէրէս պիտի բժշկուէի :

Երբ օթեակ մտայ, Մարկրիթ քահ քահ կը խնդար :

Կ'ուզէի որ տխուր ըլլար :

Բարեկամս զիս ներկայացուց : Մար-կրիթ գլխովը թեթեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ ու ըսաւ.

— Շաքարեղէնս ո՞ւր է :

— Ահաւասիկ :

Առած ատենը երեսս նայեցաւ : Աչքերս խոնարհեցուցի ու կարմրեցայ :

Քովը նստող կնոջ ականջն ի վար ցած ձայնով բաներ մը ըսաւ եւ երկուքն ալ խնդացին :

Տարակոյս չկար թէ իրենց զուարթու-թեան պատճառը ես էի : Շփոթութիւնս կրկնապատկուեցաւ : Այդ թուականին խիստ զորովալից եւ զգայնոտ սիրուհի մը ունէի, որուն զգացումը եւ մելամաղ-ձոտ նամակները կը խնդացնէին զիս : Իմ զգացածէս հասկցայ թէ որքան ցաւ պատճառած էի անոր եւ հինգ վայրկեա-նի չափ սիրեցի զայն որպէս երբեք սիր-ուած չէ կին մը :

Մարկրիթ շաքարեղէնը կ'ուտէր առանց ինձմով զբաղելու :

Ընկերս չուզեց այս ծաղրելի դիրքին մէջ թողուլ զիս :

— Մարկրիթ, ըսաւ, պէտք չէ զար-մանաք եթէ Պ. Տիւվալ չի խօսիր ձեզ հետ : Դուք զինքը այնչափ խռովեցիք որ բառ մը չի գտներ ըսելու :

— Կարծեմ թէ պարոնը ձեզի ընկերա-ցաւ որովհետեւ առանձին հոս գալերնիդ ձանձրոյթ կը պատճառէր ձեզի :

— Եթէ այդ ըսածնիդ ճիշդ ըլլար, պա-տասխանեցի, չէի աղաչեր Էռնէսթին որ ձեզի ներկայացնելու համար արտօնու-թիւն խնդրէ ձեզմէ :

— Թերեւս ասիկա միջոց մըն էր աղե-տալի վայրկեանը յապաղեցնելու :

Մարկրիթի նման աղջիկներուն հետ ապրողները գիտեն թէ անոնք ինչ հաճոյք կը զգան սրամտութիւն ծախելով եւ ա-ռաջին անգամ իրենց տեսած անձերուն հետ իյնալով : Ասիկա անշուշտ փոխարի-նութիւն մըն է այն նուաստացումներուն, զորս յաճախ ստիպուած են կրել ամէն օր իրենց տեսած անձերէն :

Ուստի անոնց պատասխանելու համար պէտք է վարժուած ըլլալ անոնց ընկերու-թեան եւ ես այդ վարժութիւնը չունէի : Եւ յետոյ, Մարկրիթի վրայ կազմած գա-ղափարս չափազանց երեւցուց ինծի ա-նոր կատակը : Այդ աղջկան ոչ մէկ ա-րարքը անտարբեր կը թողուր զիս : Ուս-տի ոտքի ելայ եւ ձայնի այլանդակու-թիւնով մը, զոր չկրցայ ծածկել, ըսի.

— Եթէ իմ վրաս ձեր ունեցած կար-ծիքը այդ է, օրիորդ, ինծի կը մնայ ներում խնդրել ձեզմէ անխոհեմութեանս համար եւ հրաժեշտ առնել հաւաստելով ձեզ թէ ուրիշ անգամ այդպիսի արարքի մէջ պիտի չգտնուիմ :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տակառեան ընտանիքը յիսուն Ֆր. կը նուիրէ կարապետ Զաւուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Ստանալ՝ «Յառաջ»էն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գամէր Բենիամինէ երեսուն Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայկ Պապեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօտոնի Հ. Յ. Դ. Զարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօ – մոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմէն Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 *Ֆրանք*
Վեցամսեայ 35 *Ֆրանք*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. չաբաթ դիւերմինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի – րիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ եւ – րեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԻՒՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հանուին չուտով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Ղարիպեան Յարութիւն կը փնտռէ իր եղբայրը Ղարիպեան Աբգար, որ վերջին մեծ պատերազմէն առաջ կ'ապրէր Լիոնի մէջ եւ կամ շրջանները : Իմացնել Պ. Նշան Տէր-Մարդիսեանի, 132 Րիւ Լափայէթ, Վիէն-Իզէռ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ծնողքներ, մի՛ զրկէք ձեր զաւակները մայրենի լեզու սորվելու իրենց արդար իրաւունքէն: Այս ոչ միայն ազգային պարտականութիւն է այլ մանաւանդ՝ խիղճի եւ պատուոյ հարց է թէ ձեզի թէ մեզի համար :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իմիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, իսկի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւօտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶԻ կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէկեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալորիայի դասարանէն): Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարդադրելու մասին: Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էֆոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ կիրակի օրերէն: ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, 26 ռիւ տէ Քոնվալեան:

Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել իրենց զաւակները:

×

Լիոնի Հայկազեան վարժարանին վերամուտի արձանագրութիւնները սկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն որ ներկայանան եկեղեցւոյ դիւանատունը, արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները՝ ժամը 10էն 12 եւ 16էն 19 կամ հեռաձայնել՝ 60 – 47 – 18:

Այս առթիւ կը հաղորդուի թէ ուսուցչական նոր կազմով է որ պիտի սկսին նոր շրջանի դասաւանդութիւնները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ, բաներ, ի՞նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիի ցասման	3

Առաքման ծախքը դնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Ցարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱՂՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու մոխ ընտրութիւն: Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
9 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — 9829

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9829

ՆՈՐ ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԻ ԹՈՂ ԼՍԷ

ԼԵՋՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի «Սովետական մանկա– [illegible] ամսաթերթը, «Զրույց հեղինակի [illegible]» խորագրով, հրատարակութեան առած է պուլկարահայ ուսուցչուհիի մը շարադրանքը, ուղղուած Հայաստանի [illegible] համար նորագ պատրաս– [illegible] «Հայոց լեզուի ընթերցարան»ի [illegible]:

[illegible] վարչակարգին տակ [illegible] ապրող նամակագիրին դի– [illegible] եւ առաջարկները կը բը– [illegible] համագգային մտահոգութիւններէ : [illegible] տարիներէ ի վեր բուռն կեր– [illegible] պաշտպանած ենք այս միտքերը, [illegible] այժմ կը բաժնենք նաեւ Հայաստանի [illegible] հայագիտական ինստիտուտներուն [illegible] յառաջդիմականութիւնները կ'ու– [illegible] մեզ, ընդհակառակն դժգոհ [illegible] «պրոգրեսիստներէն» :

[illegible] նամակին հիմնական միտ– [illegible] :

... Առանձնապէս ուրախութիւն պատճա– [illegible] ինձի այն պարագան, որ դասագիր– [illegible] մէջ բաւական շատ են հայրենասէր – [illegible] եւ հերոսական դրուագները : Դ. [illegible] տղուն հոգին սխրանքներու [illegible] է : Գիտէ՞ք, մենք նախապէս մեր [illegible] դասագիրքերը կը ստանայինք Կ. Պոլ– [illegible], եւ որովհետեւ դրաքննութիւնը միշտ [illegible] եղած է այնտեղ, հայրենասիրա– [illegible] չունչով գրուած ոչ մէկ նիւթի կը [illegible] պէտինք այդ դասագիրքերուն մէջ, [illegible] կը յիշեմ, որ մեր ուսուցիչները [illegible] մի քանի տողերը կը դանէին այդ [illegible] կարդալը լրացնելու համար : Ի հարկէ, [illegible] ստացուած դասագիրքերը [illegible] ատենների չէին, բայց նորէն որոշ [illegible] հետու էին զոհացնելէ այն անըս– [illegible] հետաքրքրութիւնը, որ ունի աշա– [illegible] իր հայրենիքի եւ ժողովուրդի [illegible] նկատմամբ :

... Վերջերս շատ խօսուեցաւ հայ լեզ– [illegible] մաքրութեան մասին, թէ հայրենի– [illegible] թէ Սփիւռքի մէջ բաւական հեղինա– [illegible] կարծիքներ արտայայտուեցան : [illegible] ինձի հետ համաձայն էք, որ [illegible] եւ առաջ դասագիրքերը պէտք է [illegible] լեզուի մաքրութեան տիպարներ եւ [illegible] ուղղութեամբ ձեր նոր ձեռնարկը [illegible] դերծ է հիներու թերութենէն : [illegible] է լեզուի հանդէպ բծախնդրու– [illegible], բայց դեռ կը հանդիպինք այն– [illegible] բառերու, որոնք կարելի էր փոխա– [illegible] հայերէնով, ի հարկէ եթէ անհրա– [illegible] է՝ արեւմտահայերէնով: Չէ՞ որ [illegible] ժամանակ մարդ ամէնէն առաջ [illegible] իր հարազատին, եղբայրը՝ եղ– [illegible]: Ինչո՞ւ, ուրեմն, չօգտագործել [illegible] հարուստ բառապաշարը, որ ստեղ– [illegible] է արեւմտահայ մտաւորականու– [illegible]: Ցաւով, մեր լեզուն ունի այնպի– [illegible] նուն կառուցուածք եւ նոր բառեր [illegible] անհասկնան կատարելութիւն – [illegible], որ միայն պատիւ կը բերէ իրեն : [illegible] չօգտուինք այդ առաւելութիւն – [illegible] եւ հոն, ուր հնարաւոր է, չսահեղ– [illegible] մերը, հայկականը: Երբ շատ լեզու– [illegible] լատիներէն բազմաթիւ [illegible] բառեր նոյնութեամբ իւրացու– [illegible], մեր հայրերը թարգմանեցին ու սե– [illegible] յանձնեցին, օրինակ, աչ – [illegible], երկրաշարժութիւն, [illegible] եւ այլ բառերը, ո – [illegible] չաւելի հասկնալի ու պերճա – [illegible]: Աւդ, ինչո՞ւ չհետեւինք անոնց [illegible], չէ՞ որ սիներամաթոգրաֆիա կը [illegible] պարզապէս չարժուն նկար, [illegible] «կինօ» ըսենք, երբ «չարժանկա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՄԱՇԱՓՈՐՁԷ ԱԶԱՏԵՑԱՒ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Կիրակի օր Ալէթի պանդոկին մօտ մա– [illegible] հափորձի մը ղոհ պիտի երթար Պէն Պէլ– [illegible] լա որու դէմ ընդդիմութիւնը օրէ օր ա– [illegible] աւելի կը կազմակերպուի : Ընկերվարա– [illegible] կան ճակատի ուժերն են որ առաջին ան– [illegible] դամ արձագանգ եղան այս դէպքին եւ լրագրողները հաւատք չեն ընծայած, բայց յետագային պարզուած է որ բազ – [illegible] մաթիւ վկաներ ալ, անդիտակցաբար, ա– [illegible] կանատես եղած են դէպքին :

Պէն Պելլա նաւահանգիստ գացած էր ընկերանալով Լիպերիոյ նախագահին եւ կրկին կառք նստած : Այս կառքը պահ մը կեցած է Պուլվար Քարնոյի վերը, Ա– [illegible] լէթի պանդոկին մօտ, հաւանաբար որ– [illegible] պէսզի Պէն Պելլա խօսի հաւաքուած ամ– [illegible] բոխին, բայց երբ նախագահը կը պատ– [illegible] րաստուէր վար իջնել իր մէկ դիմնա – [illegible] պահը զինքը կրկին հրած է կառքին մէջ, որ անմիջապէս ճամբայ ելած է : Ժողո – [illegible] վուրդը հաղիւ անդրադարձած է որ կար– [illegible] միր շապիկ հագած մարդ մը կը վազէ կառքին եռեւէն, ատրճանակ մը ձեռքը :

Անդին, Թիզի – Ուզուի մէջ, իշխանու– [illegible] թիւնները ձերբակալած են երեսփոխան

[illegible] րը» աւելի հայերէն է : Իսկ այն բառերը (պոմիդոր, բադրիջան եւայլն), որոնց արեւմտահայերէնը արդէն լայն դործա – [illegible] ծութիւն դտած է, ինչո՞ւ չօգտագործ – [illegible] ծուին եւ չժողովրդականացուին Արեւե – [illegible] լահայերուն կողմէ ալ : Կը ներէք, որ լեզուի հանդէպ այսպիսիբծախնդրութիւն ցոյց կուտամ, չէ՞ որ դուք այնպէս սըր– [illegible] տաղեղ տողերով կը բացատրէք իմ աչա – [illegible] կերտներուս, թէ «Հայ լեզուն է մանուկ– [illegible] ներին յաւերժ հայ պահել» : Ահա թէ ին– [illegible] չու մենք Սփիւռքի մէջ ապրող Հայերս, [illegible] թերեւս քիչ մը աւելի իրաւունք ունէինք սրտի դողով պահելու եւ պահպանելու ամէն մէկ բառը այդ լեզուին : Ուշադրու– [illegible] թիւնս գրաւեց, որ դասագիրքին մէջ, դասական հեղինակներու գործերուն մէջ չէ (Մուրացան, Թումանեան, Ազայեան եւ ուրիշներ), որ կը հանդիպինք օտա – [illegible] բամուտ բառերու, այլ աւելի նորերն են, որ կը գործածեն կուլտուրա, աւտոմեֆե– [illegible] նա, տրակտոր, ռեսպուբլիկա, պարտիա, պոմիդոր, բադրիջան, կոնգրես, դելե – [illegible] գատ եւայլն, (ԽՄԲ.— Մենք չենք ըսո – [illegible] ղը, չըլա՛յ թէ արտասահմանի պրոգ – [illegible] րեսիստին ցաւը բռնէ,— պատասխանա – [illegible] տու չենք) :

Լաւ չէ՞ը ըլլար նաեւ, որ դասագիրքին մէջ գոնէ քանի մը արեւմտահայ հեղի – [illegible] նակները ալ տեղ գտնէին : Զարմանալի չէ՞, ռուս, Ֆրանսացի, իտալացի եւ բազմաթիւ ազգութիւններու հեղինակ – [illegible] ներ տեղ ունին հայ աշակերտին դասա – [illegible] դիրքին մէջ, բայց արեւմտահայ հեղի – [illegible] նակը անտեսուած է : Լեզուի տարբերու– [illegible] թիւնը մեծ պատճառ չէ, եւ եթէ իրրեւ պարտադիր նիւթ դժուար է տղոց լսրա– [illegible] ցնել տալ, նոյնիսկ իբրեւ ընթերցման նիւթ տրուելով՝ մեծապէս կը նպաստէ երկու հատուածներու մերձեցման : Ես պիտի ուզէի, որ հայ նոր սերունդը, ըլ– [illegible] լայ ան արեւմուտքի թէ արեւելքի հատ– [illegible] ուածին պատկանող, հաւասարապէս տի– [illegible] րանայ Զօհրապի եւ Թումանեանի, Վա – [illegible] րուժանի եւ Աբովեանի լեզուներուն եւ հարստացնէ իր բառապաշարը մէկին եւ միւսին անուրանալի դանձերով » :

Մ. ԹԱՆԳԱՐԵԱՆ

Ուէսթիք որ կցորդն էր Ալթ Ահմէտի : կը թուի թէ ձերբակալութիւնը բաւական բռնի պարագաներու մէջ կատարուած է եւ ընտանիքն իսկ ոչ մէկ լուր կրցած է առնել իրմէ : Ուսէթիք քուէարկած էր սահմանադրութիւնը, բայց վերջերս Ալթ Ահմէտի միացած էր ուր թէեւ չատ իր տեղը չէր : Մտաւորական, ինք էր որ ժամանակին կապը կը պահէր համայնա– [illegible] վարներուն հետ :

Բերանայի ընդդիմութիւնը չէ լուած ա– [illegible] մէն պարագայի մէջ եւ Ալթ Ահմէտ ճա– [illegible] ռի մը ընթացքին չէշտեց թէ Պէն Պելլա– [illegible] յի վարչակարդը Ֆրանքոյի վարչակար– [illegible] դէն ալ դէշ է եւ ամբաստանեց Պէն Պել– [illegible] լան իբրեւ «թերաճ Ֆաշիստ մը» : Ալթ Ահմէտ վճռական կերպով յայտնեց նաեւ թէ որոշած են տապալել այդ վարչակար– [illegible] դը եւ հաստատել կառավարութիւն մը որ ըլլայ ժողովրդական կամքին արտայայ– [illegible] տութիւնը, աշխատանք տայ բոլորին եւ թոյլ տայ որ իրենց զաւակները դպրոց երթան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔ եւ Քուէյթ հանդիսաւոր կերպով հաչտուեցան : Այս առթիւ դահաժառան– [illegible] դը Պաղտատ ժամանած է եւ մասնակ– [illegible] ցած Առէֆի կողքին ներկայ եղած է ստո– [illegible] ներուն : Ծանօթ է որ Իրաքի եւ Իչխա – [illegible] նապետութեան յարաբերութիւնները վատթարացած էին Քասըմի օրով :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆի Սպիտակ Տան մէջ, Քենըտի եւ Քուվ տը Միւրվիլ պաղ խո – [illegible] սակցութիւն մը ունեցած են ընդհանուր կացութեան չուրջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ձերբակալուած կասերինկ տեղեկագիր մը ներկայացնելով յայտնեց թէ տնտեսական օժանդակութիւնը պէտք է ընդհատի Սուրիոյ եւ Լիբիոյ, այս եր – [illegible] կիրներէն մէկը քաղաքական չափոխ կա – [illegible] յութեան մէջ ըլլալով իսկ միւսը՝ քա – [illegible] րիւղ ունենալով : Բայց, ըստ Ամերիկա – [illegible] ցիին, օժանդակութիւնը պէտք է ունէ – [illegible] նայ Թուրքիոյ, Յորդանանի եւ Պարս – [illegible] կաստանի :

ՕՍՄԱՆ ՊՈԼՈՒԲՊԱՇԻ որ նախագահն է Թրքական «ազգին կուսակցութեան» փորձեց անձնասպան ըլլալ քնարեր դեղ առնելով, մեծ քանակութեամբ : Անդի – [illegible] տակից վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխա– [illegible] դրուած : Պոլուքպաչի, յիսուն տարեկան է եւ Անդարայի երեսփոխան : Ան կու– [illegible] սակցութիւնը որուն նախագահն է, ընդ – [illegible] դիմութեան երկրորդ կուսակցութիւնն է, առաջինը Ատալէթը ըլլալով :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ խորհրդարանի հանդիսա– [illegible] ւոր բացումը կատարուեցաւ Կիրակի օր : Առաջին անդամ ըլլալով կիներ կան : Վեց՝ երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ երկու՝ Վերահոյին :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ, պետութեան Ապահո – [illegible] վութեան Ատեանի դատախազը մահա – [illegible] պատիժ պահանջած է նախկին վարչա – [illegible] պետ՝ Տոքթ. Մամուն Քուզպարիի եւ 12 սպաներու դէմ, որոնք ամբաստանուած են այն յանցանքով թէ, երկու տարի ա– [illegible] ռաջ, վերջ դրած են Եղիպտոսի հետ մի– [illegible] ութեան : Բոլոր ամբաստանեալները կը դատուին ի բացակայութեան բայի պնդ· Քուզպարիէ, զարմիկը նախկին վարչա – [illegible] պետին :

ԱԼՊԱՆԱՅի 14 քաղաքացիներ եուկո – [illegible] սլաւիա ապաստանած են, իրենց երկրին մէջ տիրող սարսափին պատճառաւ :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ժողովին մէջ, Մաքսի – [illegible] մօս պատրիարքը ծանրացաւ արեւելեան եկեղեցիներու կարեւորութեան վրայ : Մերժած էր լատիներէն արտայայտուիլ :

ՀԱՑԻԹիի պոհերուն թիւը 4000 հա – [illegible] ած է :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռաձայնեն մեզի թէ Ա– [illegible] մենայն Հայոց կաթողիկոսը Վազգէն Ա· Լոնտոն հասած է երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին եւ անմիջապէս գացած է տեղւոյն Ս· Սարգիս եկեղեցին : Զինքը դիմաւորելու փութացած էին կրօնական ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը :

Քանի մը օր հիւրն ըլլալէ ետք Քան – [illegible] թըրպըրիի Արք·ին, Ամենայն Հայոց կա– [illegible] թողիկոսը պիտի երթայ Երուսաղէմ, Ե– [illegible] պիսպոս եւ Հնդկաստան :

Այս առթիւ Երուսաղէմի Պատրիարքա– [illegible] րանէն տասանք հետեւեալ հաղորդա – [illegible] գրութիւնը .—

« Հաճոյքով կը տեղեկացնենք մեր ազդն ժողովրդեան թէ Նորին Ս· Օծութիւնն Տ· Տ· Վազգէն Ա· Վեհափառ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, ընդառաջելով Երուսա– [illegible] ղէմի Պատրիարք Ամեն· Տ· Եղիշէ Ս· Արք·ի հրաւէրին, ուխտի կուգայ Երու – [illegible] սաղէմ Հոկտեմբեր 12ին :

« Նորին Վեհափառութիւնը պիտի նա – [illegible] խագահէ նոյնպէս Ս· Յարութեան Տաճա– [illegible] րի Նորոգութեան համազգային յանձնա – [illegible] խումբին, որուն եկեղեցական եւ աշխար– [illegible] հական անդամներ հրաւիրուած են Նորին Ս· Օծութեան կողմէ, իրենց մասնակցու– [illegible] թիւնը բերելու համաքրիստոնէական կա– [illegible] րեւորութիւն ունեցող այս ձեռնարկի յաջողութեան » :

ԴԻՒԱՆ Ս· ԱԹՈՌՈՑ
(կնիք)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

1·— Ընկ· Ռուբէն Դարբինեան, խմ– [illegible] բագիր «Հայրենիք» ամսաթերթի, որ քանի մը օրուան համար Փարիզ կը գըտ– [illegible] նուի :

2·— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրք – [illegible] եան, Լոնտոնէն :

3·— Պ· Արշաւիր Կորիկեան, Միլա – [illegible] նոյէն :

4·— Տէր եւ Տիկին Ա· Գէորգեան, Ապահանէն :

5·— Պ· Կիւլէսէրեան, Թեհրանէն :

6·— Պ· Սիւրմէնեան, Պաղտատէն, որ մաս կը կազմէր տնօրէններու այն խում– [illegible] բին որ Լոնտոնի մէջ յաւուկ դասըն – [illegible] թացքներու հետեւեցաւ մէկ ամիս, Գա – [illegible] լուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կարգադրութեամբ :

7·— Ընկ· Հրաչ Դարբինեան, Սան Ֆը– [illegible] րանսիսքոյէն, որ Հայաստան եւ Մերձ· Արեւելք այցելելէ ետք կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

8·— Տիկին Սագինեան, Թեհրանէն :

ՏԻՐՈՒՆԻ·— ԼԵՒՈՆ ՊԱՔՐՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ քանի մը օր ա – [illegible] ռաջ Մարսէյլի մէջ յանկարծամահ եղած է պաղութին սիրուած անձերէն՝ Լեւոն Պաքրճեան : Բնիկ Սամսունցի, մեր տա – [illegible] բարախտ բարեկամը հին անդամներէն է Հ· Մ· Ը· Մ·ի որուն ծառայած է միշտ նուիրումով եւ անձնուիրութեամբ :

Քանի մը տարի առաջ դժբախտութիւ – [illegible] նէն ունեցած էր կորսնցնելու իր կինը (ծնեալ Հելէն Գարեգին – Շահլամեան) որ զոհ դնաց անողոք հիւանդութեան մը :

«ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ»Ը ...Կ'ԸՆԴՀԱՆՐԱՆԱՅ

Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Շ. Ռաշիտով խիստ ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակեց «Փրաւտա»յի մէջ, 1963 Մայիս 23ին:

Ռաշիտով հետեւեալ առաջարկները կը ներկայացնէր իր այդ յօդուածով.

Ա) Եղբայրական սերտ գործակցութիւն Խորհրդային Հանրապետութիւններուն միջեւ:

Բ) Թօթափել ազգային սահմանափակութիւնը եւ սահմանային նեղմտութիւնները:

Գ) Քանդել ազգային մշակոյթի բոլոր պատուարները:

Դ) Առաջնորդուիլ պրոլետարական ըզկըզբունքներով:

Ե) Ռուսերէնը դարձնել հասարակաց լեզու Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Առաջին նախապայմանը, եղբայրական սերտ գործակցութիւն Խորհրդային Հանրապետութիւններուն միջեւ, ենթադրել կուտայ, որ ո՛չ եղբայրական, ո՛չ ալ սերտ գործակցութիւն կայ 16 «Ռեսպուբլիկաներուն» միջեւ: Եթէ ըլլար, Ռաշիտով նման առաջարկ չէր ներկայացներ եւ նման բաղձանք չէր յայտներ:

Երկրորդ նախապայմանը, թօթափել սահմանափակութիւնը եւ սահմանային նեղմտութիւնները, նոյնպէս ենթադրել կուտայ թէ գոյութիւն ունին ազգային սահմանափակութիւն եւ սահմանային նեղմտութիւններ:

Ռաշիտով կը շարունակէ, ի հաստատութիւն իր ջատագոված գաղափարներուն.

« Ղազախ ժողովուրդը, միութեան եւ եղբայրութեան գաղափարին ջատագով, Ուզբեկիստանի փոխանցեց սահմանամերձ կարգ մը հողաշերտեր իր հողերէն: Միւս կողմէ՝ Ուզբեկիստան 50,000 հեկտար հող փոխանցեց եղբայրական Տանիկիստանի, սահմանային գօտիներու մէջ»:

Ոչ մէկ երկիր, նոյնիսկ ամէնէն տարածունները, կամովին եւ ինքնաբերաբար բթաչափ մը հող կը զիջի իր հարեւանին կամ ոչ — հարեւանին: Նման նախընթաց չկայ ազգերու պատմութեան մէջ: Բոլոր զիջումները կատարուած են եւ կը կատարուին ակամայ,— կա՛մ պատերազմով եւ պատերազմի մէջ պարտուելով, կա՛մ դերազօր ուժերու ստիպումով:

Ղազախիստան եւ Ուզբեկիստան որոշ հողամասեր զիջած են ո՛չ թէ իրենց կամքով, այլ հակառակ իրենց կամքին:

Առիթով մը խորհրդային վարչապետը յայտարարած էր, թէ 16 «Ռեսպուբլիկաները» կրնան փոխադարձաբար հողային զիջումներ ընել իրարու,— հող տալ կամ հող առնել: Այս «առ» եւ «տուր»ին մէջ Մոսկուա չէզոք է, ո՛չ թեր է, ո՛չ դէմ:

Այս յատարարութիւնը եղած էր այն օրերուն, երբ խօսք կը դառնար բռնագրաւուած մեր չորս գաւառներուն մասին: Ըսել ուզուածը այն էր թէ Մոսկուա գործնապէս ոչ կ'արգիլէր այդ գաւառներուն վերադարձը իրաւատիրոջ, ո՛չ ալ կ'արտօնէր կամ կը հրահանդէր: Ասիկա լոկ պատրուակ մըն էր անշուշտ անփոփոխ պահելու համար մեր չորս գաւառներուն իրաւավիճակը, այսինքն՝ բռնագրաւուածը բռնագրաւուած պահել: Բայց թող չաշխատին հաւատացնել մեզի, թէ հողային «առ» եւ «տուր»ի մէջ Մոսկուա չէզոք դիտողի անփառունակ դեր մը ունի միայն: Ամէն մարդու պէս մենք ալ դիտենք, թէ առանց Կեդրոնի դիտութեան ու հաւանութեան, թիզ մը հող իսկ ոչ Ղազախիստանը կուտայ Ուզբեկիստանի, ո՛չ ալ Ուզբեկիստանը կուտայ Տաճիկիստանի, հակառակ այն իրողութեան, որ այս «Ռեսպուբլիկաները» հողային սահմանափակուածութենէ չեն տառապիր, ինչպէս կը տառապինք մենք:

Սակայն մեր ըսածը այն չէ, թէ որովհետեւ կը տառապինք հողի պակասէ, ուստի կը սպասենք եւ կը պահանջենք, որ մեր հարեւանը ողորմածաբար ազատէ մեզ խեղդամահ ըլլալէ երկաթէ օղակին մէջ: Մեր ուզածը ողորմութիւն մը չէ, իրաւունք մըն է: Հարեւանին հողը չէ, մեր հայրենի ժառանգութիւնն է:

Արդ՝ եթէ ներելի են հողային փոխանցումները ուրիշներուն համար, ներելի պէտք է ըլլան նաեւ մեզի համար: Տարբերութիւնը՝ ուրիշներուն եւ մեր միջեւ՝ այն է միայն, որ մենք փոխանցում չենք ուզեր, այլ կ'ուզենք վերադարձում:

Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղար Շ. Ռաշիտովի երկարաշունչ յօդուածը, խիստ ուշագրաւ եւ յատկանշական ուրիշ կողմեր ալ ունի:

Խօսուած ճառերէն, տրուած զեկուցումներէն, պաշտօնական անձանց գրաւոր թէ բերանացի յայտարարութիւններէն կը հետեւի, որ ընդհանուր ձգտում մը կայ ընդհանրացնելու «ընդհանրականը», այստինքն՝ ո՛չ միայն միացնելու հայրենիքները, այլեւ ժողովուրդները: Ո՛չ միայն ժողովուրդները, այլեւ մշակոյթները: Ո՛չ միայն մշակոյթները, այլ եւ լեզուները: Առ այժմ ոչ ոք կրնայ նախատեսել, թէ ուր կրնայ հասնիլ ընդհանրացումի այս հարուածային թափը:

Խորհ. Միութեան մէջ հայրենիքՆԵՐ չկան,— զէթ իբրեւ տեսութիւն,— այլ կայ մէկ ու միակ հայրենիք մը, որ է մեծատարած Խորհրդային Կայսրութիւնը: Ներելի է ենթադրել, դատելով տիրող մթնոլորտէն ու մտայնութենէն, որ օր մըն ալ ըսուի, թէ այլեւս իմաստ չունին մասնական հայրենիքները եւ թէ ընդհանրական հայրենիքը միակ լուծումըն է « վերացնելու սահմանային նեղմտութիւնները »:

Բայց ասիկա ենթադրութիւն մը չէ լոկ, համոզում մըն է: Նոյնիսկ համոզումէ աւելի բան մըն է, իրականութիւն մըն է գրեթէ: Դիմենք Ռաշիտովի վկայութեան: Արդարեւ, Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը գրէ բառ առ բառ.—

« Կոմունիզմի կառուցման հարուածային թափի այս օրերուն՝ առանձին Ռեսպուբլիկաներու սահմանները հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց երբեմնի նշանակութիւնը »:

Պարզ է եզրակացութիւնը.— Երբ կամ եթէ « ռեսպուբլիկական » սահմանները կորսնցնեն իրենց երբեմնի նշանակութիւնը, նովին բանիւ հայրենիքները եւս կորսնցուցած կ'ըլլան իրենց երէկուան ու այսօրուան նշանակութիւնը: Ուստի չըկան, պիտի չըլլան 16 «Ռեսպուբլիկաներ», այլ կայ ու պիտի ըլլայ միայն մէկ «Ռեսպուբլիկա»,— Խորհ. Միութիւն:

Մօտաւորապէս այս է իմաստը ընդհանրական հայրենիք կոչուած նոր նշանախօսքին: Եւ անշուշտ Ռաշիտովը չէ իրական հեղինակը այս գաղափարախօսութեան, ան պարզապէս բանբեր մըն է, թերեւս նոյնիսկ բարձրախօս մը, որ պաշտօն ունի ներսի ձայնը դուրսը տարածելու:

Անգամ մը որ հող գտնէ, արմատանայ եւ ամրապնդուի ընդհանրական հայրենիքի թէ՛ գաղափարը, թէ՛ ըմբռնումը, կը մնայ անցնիլ յաջորդ հանդրուանին:

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ յաջորդը: Անկասկած՝ առաջին հանդրուանին շարունակութիւնը, երկարաձգումը «սահմանային նեղմտութիւններէն» անդին: Դարձեալ խօսքը տանք Ռաշիտովին.

« Երկրին մէջ սկսած է ներքին յարաբերութիւններու զարգացման նոր շրջան մը: Այս զարգացումը կը բնորոշուի Խորհրդային Միութեան անդամ ազգերու միութեան եւ ամբողջական ներդաշնակութեան ձգտումով, առանց նկատի առնելու ցեղային, մշակութային եւ լեզուական պատուարները կամ տարբերութիւնները »:

Այս ձգտումը քիչ մը աւելի «կոնկրետացնելով»՝ Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը շարունակէ.

«Այս կարգի բարեկամական շարժուձեւերը (ըսել կ'ուզէ՝ հողային մասնակի զիջումները) կարելի կը դառնան անկեղծ կապերով եւ հասարակաց շահերու հանդէպ անվերապահ շահագրգռութեամբ միայն, ի նպաստ միակ ու ամբողջական ԸՆԿԵՐՎԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ » (ընդգծումը՝ մեզմէ):

Հասկնալի չէ՞ այս երկու բառերուն թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին իմաստը: Միակ ու ամբողջական «ընկերվար ընտանիք» ըսել՝ կը նշանակէ ըսել միակ ու ամբողջական ժողովուրդ: Ինչպէս ազգերու Միութիւն եւ ամբողջական ներդաշնակութիւն ըսել՝ կը նշանակէ ըսել մէկ ու միակ լեզու:

Հայրենիքները ջնջելով, սահմանային պատուարները քանդելով, ազգային սահմանափակութիւնը « վերացնելով », մօտաւորապէս իրագործուած կ'ըլլայ, զոնէ իրագործման ճամբուն մէջ մտած կ'ըլլայ միակ ու ամբողջական ընկերվար ընտանիքի կազմութիւնը, ուրիշ խօսքով մոսկովեան իմպերիալիզմի նշանախօսքը,— մէկ հայրենիք, մէկ ժողովուրդ, մէկ մշակոյթ եւ մէկ լեզու:

Ինչպէս կը տեսնուի, «ընդհանրական»ը հետզհետէ ... կ'ընդհանրանայ:

Այս վճռական ու վերջնական հանդրուանին հասնելու համար է, որ Ռաշիտով կ'առաջարկէ.

Ա) Թօթափել ազգային սահմանափակութիւնները:

Բ) Քանդել սահմանային նեղմտութիւնները:

Գ) «Վերացնել » ազգային մշակոյթի բոլոր պատուարները:

Դ) Ռուսերէնը դարձնել հասարակաց լեզու Խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Ասոնք, ազգային սահմանափութիւն, սահմանային նեղմտութիւն, ազգային մշակոյթ եւ ազգային լեզու, համարելով քաղքենի գաղափարաբանութեան մնացուկները, Ուզբեկիստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարը կը յանձնարարէ շարունակել անհաշտ պայքարը անոնց՝ այդ մնացուկներուն դէմ, այն վստահութեամբ թէ «ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական ճակատներու վրայ ազգայնականութեան տեղ չկայ սովետ երկրին մէջ»:

Աւելի քան ուշագրաւ է սակայն Ռաշիտովի « հուսկ բանք »ը, որ միաժամանակ խոստովանութիւն մը եւ վկայութիւն մըն է այն մասին, թէ «անհաշտ պայքարի»ն դէմ նոյնքան անհաշտ պայքարողներ կան: Արձանագրենք նաեւ այս վկայութիւնը:

« Անշուշտ չի վրիպիր ուշադրութենէ այն փաստը, որ քաղաքականօրէն տհաս կարգ մը շրջանակներու մէջ դեռ կան ազգայնականութեան մնացուկներ, որոնք պարբերաբար ի յայտ կուգան եւ կը բացատրուին «ազգային մշակոյթ » եւ « ազգային ինքնատպութիւն » տարազներով »:

Ընդհանրական հայրենիքէն մինչեւ ընդհանրական ժողովուրդ, ընդհանրական մշակոյթ եւ ընդհանրական լեզու՝ ճամբան շատ կարճ է: Եթէ իրագործուի առաջինը, իրագործուած կ'ըլլան միւսներն ալ:

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

— Երբ դրամ ունէիր մենք բոլորը ծախսեցինք, յայտարարեց Երքօ: Հիմա, այլեւս չունիս... ի՞նչ նշանակութիւն ունի: Ինչո՞ւ կ'ուզես մեզ թողուլ: Մեզի հետ դուն կատարեալ ապահովութեան մէջ ես:

Որոշուեցաւ որ, իմ ճարտարագէտի հանգամանքովս, այնուհետեւ պիտի ըզբաղէի կառքերուն մեքենական սարքաւորումով: Մինչ այդ գաղտնի ճամբորդ մըն էի, տեսակ մը ճամբու հիւր, փախըստական մը: Հիմա դեր մը ունէի, պատասխանատուութիւն մը: Ու տակաւ զգացի թէ բոլոր գնչուները այլեւս զիս կը համարէին իրենցմէ:

Սկսած էի այլեւս հաճոյք զգալ իրենց ամենօրեայ կեանքը դիտելով եւ բնաւ չէի ձանձրանար, իրենց շարժուձեւերուն զմայլելի ներդաշնակութիւնը կը հիացնէր զիս: Արտասովոր գեղեցկութիւն մը ունէին որ կը յիշեցնէր Արեւելքը: Թուխ էին բոլորն ալ եւ իրենց մազերը սաթի պէս սեւ՝ ինչպէս ագռաւներու թեւերը: Անոնց ակռաներուն սպիտակ փայլը կ'արտայայտէր տոկուն առողջութիւն մը իսկ աչքերը՝ լեցուն էին քաղցր ու հաճելի մտահոգութեամբ մը եւ անոնցմէ յանկարծ դուրս կը ժայթքէր ուժգին կըրակ մը կամ յանկարծ կը դառնային սիրատարփ:

Կիները շատ գեղեցիկ էին: Նուրբ քալուածք մը ունէին, յար եւ նման պարուհիներու: Անոնք կը սիրէին գունաւոր շրջազգեստները, որոնց կուրծքը չափէն աւելի բաց էր: Իրենց մազերուն մէջ կը կրէին արծաթեայ եւ ոսկեայ զարդեղէններ, որոնք կը կազմէին իրենց միակ պերճանքը: Զմայլելի տեսարան մը կը պարզուէր երբ գնչուհիները կը սկսէին վիճաբանիլ իրարու հետ՝ փրփրած, կըրակոտ, ձեռքերնին դրած իրենց մէջքին եւ զայրոյթով շարժելով իրենց գլուխները: Այդ պահերուն զգալիօրէն յայտնի կ'ըլլար որ բացարձակ իշխանութիւնը իրենց կը պատկանէր:

Բոլորը, այր թէ կին, կը սիրէին բնութիւնը: Երբ մեր ճամբու ընթացքին կը հանդիպէինք պատերազմի պատճառաւ աւերուած վայրերու, ծերունի Կրքոն կ'ըսէր ինծի.

— Մարդիկ յիմարներ են... Սակայն, նայէ՛, ծառերը միշտ կանաչ են եւ լեցուն՝ պտուղներով: Բնութիւնը գեղեցիկ է ու բարի եւ անկասկած վերջին խօսքը կը պատկանի անոր ...

Բնութեան եւ կեանքին հանդէպ ունեցած իրենց սէրը կը հաստատուէր նաեւ այն անհուն խանդաղատանքով որ գնչուները կը տանէին դէպի իրենց երախաները: Ամէնէն այպանելի, պախարակելի ու ցաւալին գնչուհիի մը համար այն էր՝, երբ ստուգուէր թէ ինք անկարող էր զաւակ ունենալու:

Օր մը, տեսայ գնչուհի մը որ բարձրաղաղակ ու մեծ հպարտութեամբ եւ հաճոյքով կը յայտարարէր թէ յղի էր: Բոլորը շրջապատեցին զինքը եւ սկսան շընորհաւորել:

Գալով երախաներուն, անոնք կը մեծնային կատարեալ ազատութեան մէջ եւ գրեթէ անտարբերութեան մէջ: Ոչ մէկ խաղալիկ, ոչ մէկ նուէր, եւ սակայն կեանքիս մէջ, որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղ չեմ պատահած երախաներու որոնք այնքան երջանիկ, այնքան ազատ ու սիրալիր եղած ըլլան, որքան գնչու երախաները ...

Օրերս կ'անցնէին անդորր ու խաղաղ: Այլեւս բնաւ չէի տեսներ Տունիշան: Չէի դիտեր թէ ո՞ւր էր ան:

×

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր կ'ապրէի Տունիշայի հետ: Երբեք այդքան երջանիկ չէի եղած:

Ամէն ի՛նչ կարգադրուած էր պարզ կերպով:

Օր մը, Երքօ ըսաւ ինծի:

— Տունիշան պիտի գայ վաղը:

— Ուրկէ՞ տեղեկացար:

Ծերունին ուսերը թօթուեց եւ շարժեց գլուխը, առանց պատասխանելու, այսպէսով ինծի հասկցնելու համար թէ աւելին տեղեկանալու պէտք չունէի:

Պահ մը ետք, սակայն, Երքօ աւելցուցոյց տալով մեր դէմ գտնուող բլուրը:

— Այդ կողմէն պիտի գայ ...

Արդարեւ, հետեւեալ օրը Տունիշան եկաւ, միշտ ուրախ եւ միշտ վայրի ծաղիկի մը պէս:

Այդ պահուն զբաղած էի փայտ կարելով: Պահ մը լուռ՝ զիրար դիտեցինք:

Առաջին խօսողը ինք եղաւ:

— Միեւնոյն անձը չես, կարծես թէ, մրմնջեց, ի՞նչ պատահած է ...

— Կը տեսնես, կ'ուզեմ օգտակար ըլլալ... իսկ դո՞ւն, ո՞ւր էիր այսքան ատեն:

— Շատ ճամբորդեցինք, եւ քանի որ ձմեռը վրայ կը հասնի, վերադառձանք:

— Կը կարծէի թէ քեզ այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէի, աւելցուցի ես փոքր ժըպիտով մը:

Նոյն գիշերն իսկ, Երքօ յայտարարեց բոլորին թէ այլեւս ես ու Տունիշան միասին պիտի ապրէինք:

Յետոյ, խոշոր հաց մը առնելով վրան աղ ցանեց, ապա՝ երկուքի կիսելով հացը, մէկ կտորը ինծի եւ միւսը Տունիշային տալով, ըսաւ:

(6 Շար.)

ԱՐԱՄ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Մեծաքանակ երեկոյթով մը, Հայաս-տան ոսկած է ծանօթ քրէագէտ եւ բա-նասէր Արամ Խաչատուր Սաֆրաստեանի ծննդեան 75 եւ բանասիրական գործու-նէութեան 50ամեակը :

Այս առթիւ, Հայաստանի Գիտութիւն-ներու Ակադեմիայի «Տեղեկագիր» պար-բերաթերթը իր Օգոստոսի թիւով կը նուիրագրէ բանասէրին կեանքն ու գի-տական աշխատանքը: Կը բաղենք հիմ-նական մասերը :

Ծնած է վան, 1888ին: Ցաճախած է Արեւտահի կեդրոնական վարժարանը, ուր ուսուցչական պաշ-տօնները կը վարէ Վանի Ցայնկոյնեներու, Ալեքսանդրի վանքին, Բայազէդի եւ Շա-պին-Գարահիսարի մէջ: 1911ին կ'անցնի Գոլիս եւ կ'ընդունուի տեղւոյն բարձրա-գոյն մանկավարժական հիմնարկութիւ-նը : 1915ին կ'աւարտէ դերազանց վկա-յականով եւ կը նշանակուի միջնակարգ դպրոցներու մանկավարժ – ուսուցիչ եւ իր այդ կը պաշտօնավարէ Բեւրայի կա-թոլիկ Սարայի երկրորդական վարժա-րանին մէջ :

1915 – 1917 ականատես կ'ըլլայ արեւ-մտահայութեան նահճըրին, որմէ կ'ա-զատի Հաճընի համալսարանի դասախօս նշանակուելով: Հաջորդ պէյդ մէջ մտաւորականներու հետ կը յայտնի մեկնիլ Պոլիսէն եւ անցնիլ Անդրկովկաս, նախ Երեւան, իսկ ապրիլ մը եռք՝ Թիֆլիս, ուր կը հաս-տատուի տեւական կերպով :

1822 – 23ին, երբ ծայր տուաւ արաբա-կան տաներէն հրաժարելու չարժում մը, Ա. Սաֆրաստեան, իբրեւ լաւ թրքա-գէտ կարեւոր դեր կը կատարէ այդ ուղ-ղութեամբ : Ցետագայ տարիներուն դա-սախօսական պաշտօններ կը վարէ Թիֆ-լիսի համալսարանի արդրեջանական ճիւ-ղին մէջ, ուր հարիւրաւոր արդրեջանցի ուսանողներ իրենց ուսումը կը ստանան ձեռքին տակ: Արդրեջանի այսօրուան դը-րագիտնէրէն, մտաւորականներէն չատե-րը իրենց կրթութիւնը կը պարտին հա-յոյդի թրքագէտին: Կը ձեռնարկէ նաեւ թրքական միջնադարեան աղբիւրները ուսումնասիրելու դժուարին բայց չատ կարեւոր գործին : Դժբախտաբար, կէս կը մնայ իր աշխատանքը, եօթը տարի իր ընտանիքին անդամներուն հետ աքսո-րականի կեանք վարելով Ալթայի (Սիպե-րիա) չրջանին մէջ :

1955ին, աքսորէ կը վերադառնայ Հա-յաստան եւ կը հաստատուի Երեւան : 1958ին կը նշանակուի դասախօս նոր հաստատուած արեւելագիտութեան ճիւղին մէջ: 1959ին տպագրութեան կը յանձնէ բազմամեայ արդասաւոր աշխատանքին անդրանիկ ծաւալուն գործը՝ «Թուրքա-կան աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին» արժէքաւոր աշխատութեան Ա. հատորը, որ լոյս տեսաւ 1961ին: Այս դիրքին մէջ զետեղուած նիւթերը, որոնք կը վերաբերին ԺԷ. – ԺԸ. դարերուն, ցոյց կուտան օսմանեան կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութիւնը Կով-կասի եւ մասնաւորաբար, պատմական Հայաստանի մէջ : Թուրք պատմագիրնե-րու (առաւելաբար արքունի) դիրքերէն թարգմանուած հատուածները, որոնք հաւաքուած են այդ հատորին մէջ, ար-ժէքաւոր են մանաւանդ անոր համար, որ ակամայ կերպով կը մերկացուին ժամա-նակակից թուրք պատմաբաններու կող-մէն հետեւողական կերպով մչկուող նեա-ուած այն կեղծիքը, իբր թէ անցեալին օսմանեան կայսրութեան հպատակ ժո-ղովուրդները իրենց պետականութեան եւ մշակոյթի ներկայ բարձր աստիճանին հասած են բացառաբար թուրք կառա-վարութեան հովանաւորութեան եւ բար-եացակամ վերաբերումին չնորհիւ : Թըր-քական մինչեւ իսկ պաշտօնական պատ-մագիրներու բերած տպրիւրները անհեր-քելի ձեւով կը վկայեն, թէ Օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեայ ժողովուրդ-ները եւ յատկապէս Հայերը հարկ եղած չափով չեն յաջողած զարգացնել իրենց մչակոյթը, թրքական կողոպուտի եւ վայրագ քաղաքականութեան պատճա-ռով :

Շարունակելով իր քննադատական աշխա-տանքը, Ա. Սաֆրաստեան հրատարակու-թեան յանձնեց այդ արժէքաւոր աշխա-տութեան Բ. հատորը եւ ներկայիս կ'աշ-խատի Գ. հատորին վրայ :

Միաժամանակ Մ. Զուլալեանի հետ միասին պատրաստած եւ հրատարակու-թեան յանձնած է արժէքաւոր ուրիչ դործ մըն ալ, «Օսմանեան կայսրութեան օրէնսդրական ակթերը (կանուննամէ-ներ)», որ կ'ընդգրկէ թուրք պատմաբան Օ. Լ. Պարկանի ստուարածաւալ աշխա-տութեան առաջին հատորէն քաղուած այն օրէնքները, որոնք կը վերաբերին օսմանեան կայսրութեան հայկական վիլայէթներուն: Այս դիրքը հետաքրքրա-կան եւ արժէքաւոր նիւթեր կը պարունա-կէ Թուրքիոյ ԺԶ. դարու պատմութեան, Արեւմտեան Հայաստանի ընկերային – տնտեսական կեանքին, հողային դրու-թեան եւ այլ հարցերու վերաբերեալ : Հրատարակած է նաեւ «Թուրք ճանա-պարհորդ Էվլիյա Զելիբին Հայաստանի եւ Հայերի մասին» կարեւոր աշխատու-թիւնը :

Ա. Սաֆրաստեան հաւասարապէս կը հետաքրքրուի ժամանակակից Թուրքիոյ պատմութեամբ եւ, մասնաւորապէս, ժամանակակից թուրք պատմագրու-թեամբ, որ կոպիտ կերպով կը խեղա-դիւրէ եւ կը նենգափոխէ օսմանեան կայսրութեան դաժան լուծին տակ դարեր չարունակ տառապած մեծ ու փոքր ժո-ղովուրդներուն պատմութիւնը : Այս ուղղութեամբ Սաֆրաստեանի կատարած

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս, թրքական թերթերը չատ կը դբաղին Թուրքիոյ փոքրամասնութիննե-րով, մասնաւանդ Հայերով :

Պոլսոյ «Սոն Հավատիս» թերթին մէջ Հ. Տճնիզ տաճնէ մը ի վեր դրի կ'առնէ Մուսթաֆա Քեմալի մասին անտիպ յի-չատակներ : Վերջին թիւին մէջ հետեւեալ դրուատը կը պատմէ .

Գիշեր մը, օսմանեան դահաժառանդ Վահիէտտինն եւ Մուսթաֆա Քեմալ Ա-զգասէր կուսակալին ապարանքը հրաւէր ուած էին: Ատեն մը վերջ, Վահիէտտին Մուսթաֆա Քեմալը իր սեղանը կանչած էր եւ Ալզասի կուսակալին ըսած .

— Ամառասիկ քովս կը դանուի ճակատ-նները դանուղ հրամանատար մը. եթէ կ'ուզէք զինքն ալ ունկնդրեցէք :

Մուսթաֆա Քեմալ հետաքրքրուելով հարցուցած էր Վահիէտտինի թէ՝ ի՞նչ է խնդիրը :

— Հայերը ... պատասխանած էր դա-հաժառանդ իշխանը :

Գերման կուսակալը խօսած էր իր լսած այն եղերական հալածանքներու մասին, որոնք ի դործ կը դրուէին Հայերու հան-դէպ եւ ըսած էր, թէ Հայերը այդպիսի հալածանքներու պէտք չէ ենթարկուին: Մուսթաֆա Քեմալ գերման կուսակալի այդ արտայայտութիւններէն երբեք դոհ մնացած չէր, որովհետեւ նախ իրենք ա-

---

աշխատանքներէն է Ե. Սարգսեանի հետ միասին ձեռնարկած ժամանակակից թուրք պատմաբաններու «դիտական» աշխատութիւններուն քննութիւնը՝ հայ ժողովուրդին պատմութեան լուսաբա-նութեան տեսանկիւնէն: Այս խնդրին է նուիրուած «Արեւելագիտական առաջին ժողովածու»ին մէջ լոյս տեսած «Պատ-մութեան հակապիտական լուսաբանման մի քանի փաստերի մասին » արժէքաւոր յօդուածը, որով ըստ էութեան, հիմը դրուեցաւ չատ կարեւոր ձեռնարկի մը՝ ժամանակակից թուրք պատմագրութեան ուսումնասիրութեան, անոր համաթերը – քական, հակապիտական ըմբռնումներուն եւ մոլի ազդայնական դաղափարախօսու-թեան քննական վերլուծութեան եւ մեր-կացման :

Իր դիտական բեղնաւոր աշխատանքնե-րուն առընթեր, Ա. Սաֆրաստեան մեծ աշխատանք տարած է երիտասարդ թըր-քագէտներ պատրաստելու ուղղութեամբ: Ներկայիս, իր հմուտ եւ հոդատար չան-քերուն չնորհիւ, արդէն իսկ կան պատ-րաստուած թրքագէտներ :

Հակառակ իր պատկառելի տարիքին, ծերունազարդ դիտնականը դեռ կ'աշխա-տի երիտասարդական եռանդով եւ նա-խանձելի ոգեւորութեամբ :

նոր հիւրերն էին եւ երկրորդ Վահիէտ-տին Թուրքիոյ ապագայ թագաւորն էր, անոր հետ նման խօսակցութիւն մը ունե-նալ եւ Հայերը պաշտպանել անհեթեթ բան մըն էր :

Մուսթաֆա Քեմալ որ ջղայնացած է-րեւոյթ մը ունէր, գերման կուսակալին հետեւեալ պատասխանը տուած էր .

— Ինծի գերմանք պատճառելին բա-րեկամ կուսակալի մը այդ խօսքերը: Նախ կ'ուզեմ հասկնալ, թէ ի նպաստ Հայերու արտայայտուելու այդ դաղա-փարը ո՞ւրկէ կուգայ : Անոնք՝ Հայերը կը ջանան խաբել աշխարհը, պնդելով թէ, պատմութեան չեմ դիտեր որ չրջա-նին իրենք դոյութիւն ունեցած են :

Մուսթաֆա Քեմալ հեղնանքով ընդու-նած էր գերման կուսակալին խօսքերը եւ գերմանք յայտնած՝ որ Թուրքիոյ ցոյց տուած այնքան մեծ զոհողութիւններէն յետոյ, գերման մը տակաւին կրնար մը-տածել Թրքական հողերուն վրայ Հայկա-կան պետութիւն մը հիմնելու մասին :

ՄԻՀՐԱՆ ԷՖԷՆԴԻԻ ԺՈՒՌՆԱԼՆԵՐԸ

« Ենի Իսթանպուլ » թերթին մէջ ալ թէքին էրէր հետեւեալը կը պատմէ « Սապահ »ի տէր լրագրող Միհրան Է-ֆէնտիի մասին .—

Սուլթան Համիտի ամէնէն խիստ բըռ-նակալութեան չրջաններուն կարգ մը լը-րագրողներ մէկ կողմէ ազատութեան եւ հաւասարութեան գովքը կը հիւսէին, միւս կողմէ ալ ժուռնալճիութիւն կ'ընէ-ին անոր՝ իբրեւ հասարակ վարձկան դործակալ :

Յօդուածագիրը կուտայ ժուռնալճի լը-րագրողներու երկար ցանկ մը, որուն մէջ կը դտնուի նաեւ Միհրան Էֆէնտի, «Սա-պահ» թերթի տէրը :

Թէքին էրէր իբրեւ ժուռնալի նմոյշ կ'արտադրէ Միհրան Էֆէնտիի կողմէ 60 տարի առաջ, 1903, Սեպտեմբեր ութին, Ապտիւլ Համիտի տրուած ժուռնալ մը, որուն մէջ «Սապահ» թերթի տէր Միհ-րան, ստորագրութեամբ կ'ըսուի թէ՝ տպարանին նիւթական վիճակը չատ դէշ է, փութով կը խնդրէ այն դրամական վճարումը՝ զոր Սուլթանին աւագ քար-տուղարը խոստացած էր իրեն, յետոյ, տակը, նոթի ձեւով, մատնութիւն կը կատարէ « հայադգի Վահրամ պէյի դէմ, որ ամուսնացած է կոմս Ռիչնի փափայի աղջկան՝ կոմսուհիին հետ »:

ԿԱՐԾԻՔ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՐԵՒԸ ԵՒ ԳԵՏՆԱՆՁՈՐԸ

Արտասովոր մեծութեամբ գետնախընձորներ կը բուսնին Փամիրի լեռներուն վրայ: Մէկ թուփէն երբեմն կը քաղեն եօթը եւ նոյնիսկ չորս քիլոնոց գետնախընձոր-ներ: Գիտնականներուն կարծիքով այս երեւոյթին պատճառը բարձր լեռնա-յին չրջանի արեւին ուժեղ ճառագայթ-ներն են :

«ՁԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

Առոր վրայ բարեւեցի եւ դուրս ելայ : Հարիւր թէ դուրը դոցած էի, լսեցի, որ երթող անդամ ըլլալով կը խնդային : Ոչ փափաքէի որ նոյն պահուն մէկը թե-ւիս դպչէր :

Վերադարձայ իմ աթոռս :

Վարպետին բացուելուն նչանը տըր-ուեցաւ :

Խնէթ քովս եկաւ :

— Ինչո՞ւ առիք քալեցիք, ըսաւ նըս-տելով: Ձեզ խենթ կարծեցին :

— Դուրս ելլելիս եառը Մարկրիթ ի՞նչ ըսաւ :

— Ինդաց եւ հաւատաց իմծի թէ ձեզի պէս զարմանալի մէկուն հանդիպած չէր : Բայց պէաք չէ որ ինքզինքիդ յաղթը-ուած սեպէք : Միայն թէ ասկէ եառ այս տեսակ աղջիկներուն ըսածները լուրջ բանի տեղ մի դնէք: Անոնք պատչաճու-լը չեն դիտեր: Անոնք կը նմանին չունե-րուն, որոնց վրայ եթէ անուչ հոտ մը քսէք, կը կարծեն թէ դէշ կը հոտի եւ կ'երթան առուակը կը նետուին :

— Որի՞ն հոդը, ըսի փորձելով անտար-բեր երեւոյթ մը առնել, ալ անդամ մըն ալ ո՞վ պիտի տեսնէ այդ կնոջ երեսը, ու եթէ դինքը ճանչնալէս առաջ հաճելի էր ինծի, չատ փոխուեցաւ հիմակ որ կը ճանչնամ զայն :

— Բէ՛հ, ես կը յուսամ որ օր մը ձեզ անոր օթեակին մէջ պիտի տեսնեմ, եւ պիտի լսեմ ձեր ըսելը թէ մոխիրի վրայ կը նստիք անոր համար: Մնաց որ պիտի չմեղադրեմ ձեզի: Անկիրթ է, բայց աղ-ուոր սիրուհի կ'ըլլայ :

Բարեբախտաբար վարպետը բաց-ուեցաւ եւ բարեկամս լուեց : Ինծի հա-մար անկարելի էր ըսել թէ թատերաբե-մին վրայ ինչ կը ներկայացնէին : Սա միայն կը յիչեմ թէ երբեմն կը նայէի այն օթեակին, ուրկէ յանկարծ մեկներ էի, եւ ամէն վայրկեան այցելուներու դէմքեր կը տեսնէի հոն :

Սակայն չէի կրնար Մարկրիթի վրայ չմտածել : Ուրիչ զղացում մը կ'իչխէր սրտիս վրայ : Ինծի անանկ կուզար թէ պարտաւոր էի իր նախատինքը ու իմ ծաղրելի վարմունքս մոռցնել տալ: Ինք-նիրենս կ'ըսէի որ եթէ ամբողջ ունեցածս ծախսել պէտք ըլլար, պիտի ծախսէի ու ձեռք պիտի անցընէի այս աղջիկն ու ի-րաւունքով պիտի դրաւէի այն տեղը, ղոր այնքան չուտով լքած էի :

Ներկայացումը չաւարտած, Մարկրիթ եւ բարեկամուհին մեկնեցան :

Ակամայ ելայ աթոռէս :

— Կ'երթա՞ք, հարցուց Խնէնթ :

— Այո :

— Ինչո՞ւ :

Այդ պահուն նչմարեց որ օթեակը պա-րապ էր :

— Գացէք դացէք, ըսաւ, յաջողու-թիւն, լաւագոյն յաջողութիւն կը մաղ-թեմ :

Դուրս ելայ :

Սանդուխին վրայ ձայներ լսեցի: Մէկ-դի կեցայ եւ առանց տեսնուելու նչմա-րեցի որ երկու կիները կ'անցնէին, իրենց հետ ունենալով երկու երիտասարդներ :

Թատրոնին սիւնազարդ բակին մէջ ծա-ռայ մը դիմաւորեց զանոնք :

— Գնա ըսէ կառապանին որ քաֆէ Անկլէի առջեւ սպասէ, ըսաւ Մարկրիթ: Մինչեւ հոն քալելով պիտի երթանք :

Քանի մը վայրկեան եառք, ծառուղիին վրայ թափառած տեսնես ճաշարանի մը սենեակներէն մէկուն պատուհանին առ-ջեւ տեսայ Մարկրիթը, որ պատչդամին կրթնած էր եւ իր կուրծքին քամէլիաները մէկիկ մէկիկ կը փետէր :

Երիտասարդներէն մէկը անոր ուսին վրայ ծռած էր ու ցած ձայնով կը խո-սէր :

Մէջօն – տ'Օռի առաջին յարկի մէկ սրահին մէջ զետեղուեցայ եւ յիչեալ պա-տուհանը աչքէ չհեռացուցի :

Առաուան ժամը մէկին, Մարկրիթ կառքը նստաւ երեք բարեկամներուն հետ:

Ես ալ կառք մը բռնեցի եւ անոնց եառ-ւէն դացի :

Կառքը կեցաւ տ'Անթէն փողոց թիւ 9 տան առջեւ :

Մարկրիթ իջաւ եւ իր տունը մտաւ ա-ռանձին :

Ասիկա դիպուած մըն էր անչուչտ, բայց այդ դիպուածը չատ ուրախացուց դիս :

Այն օրէն սկսեալ, չատ անդամ թատ-րոնի կամ Շան դ'էլիզէի մէջ հանդիպե-ցայ Մարկրիթի: Անիկա միչտ նոյն դը-ուարթութիւնը ունէր, իսկ ես ալ միչտ նոյն յուզումը :

Սակայն տասնըհինդ օր անցուցի ա-ռանց դինքը տեսնելու: Օր մը կասթօնին հանդիպելով հարցուցի թէ ինչ լուր ունէր Մարկրիթի վրայ :

— Խեղճ աղջիկը հիւանդ է, պատաս-խանեց :

— Ի՞նչ ունի :

— Կուրծքի հիւանդութիւն ունի եւ ո-րովհետեւ իր վարած կեանքը չի նպաս-տեր դինքը բժչկելու, անկողին ինկաւ եւ մեռնելու վրայ է :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան եւ Թոռները, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արծրունի եւ զաւակները եւ հա – մայն պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի զաւակներուն, հօր, մօր, քրոջ, եղբօր, հօրեղբօր, հօ – րաքրոջ եւ ազգականին,

ՏՀՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԱՆ և ԼՕՐԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

(Տիկինը՝ ծնեալ Մելքոնեան)

դառնապէտ մահերը, որ տեղի ունեցած են Կիրակի Հոկտ. վեցին, կառքի ծանր արկածի մը հետեւանքով Վալանսի շըր – ջանը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր, ժամը 14·30ին Փրատոյի Մայր – եկեղեցւոյ մէջ :

Բնակարանի հասցէ.— 41 Րիւ Ավիա – թէօր Լը – Պոի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զէնոզլեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն կապ. Խաչի օգափ. կայանին, կարապետ Զարուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : (Մտանալ « Յա – ջառ»էն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան 10 ֆրանք կը նուիրէ Յառաջի բարգա – ւաճման համար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մատնաւոր հո – գեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆը – րանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈ – ՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՓԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առթիւ : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

× Ողբ. Տիկին Զարուհի Մովսէսեանի (ծն. Խալիւրճիմեան) յուղարկաւորու – թեան առթիւ վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր–Կա – րապետեան եղբ. 50 ֆր., Պ. Տիգրան Մուշեղեան 20 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Պօյաճեան եւ զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կի – րակի առաւօտ յետ պատշգամի հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլ Փրատոյի Մայր եկեղեցին Սա – թենիկ Փափազեանի (ծնեալ Պօյաճեան) մահուան քառասունքին առթի :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան, Այրի Տիկին Սիրուհի Գալշանճեան կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի՝ 13 Հոկտեմ – բեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ մէջ,

ՀԱՅԿԱԶ ՊԱՊՈՑԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր – դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ. :

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա – ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱԲ.— Համբնի Հայր. Ընդհ. Մխու – թիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ չուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ : Վիէնէն Լեւոն վրդ. Քէ – չէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ութ հա – զար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակից – ները եւ նահատակներուն յիշատակը յար – գողները :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Ցանճնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորա – գրիչներու գործերուն համար ցուցահան – դէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմ – բեր 19էն մինչեւ 27 :

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագա – հութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձ – նաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԷ – ՐԷՆԿԵԱՆ :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրա – ւիրուի :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան հրա – ժարական եւ իր նիւթական ու բարոյա – կան գործունէութեան հաշուետուութիւն :

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն :

Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում :

Ե) Ընթացիկ հարցեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զա – ւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօ – մոն : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմի – տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո – րիչ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ղպրո – ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ – բեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւօտ 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30 :

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա – կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18 :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուց – չութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիպէյեանի, կրնան արձա – նագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալո – ռիայի դասարանէն) : Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարզադրելու մասին : Առ այդ կը խնդ – րենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պա – րագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, Էմոլ Սեճ Լուի, կամ հեռա – ձայնելով առաւօտները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն : ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29 :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆի Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. Շաբաթ դիւերմինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքա – պետարանի սրահներուն մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի – րիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ ե – րեկոյ մինչեւ առաւօտ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն – դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գինն 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂիՆԵՐՈՎ Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հանին չուտով :

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 10 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՅԵՐԴ ՏԱՐԻ — 9830 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9830

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այս ամիս կը լրանայ յիսուներորդ տարելիցը Սիմոն Զաւարեանի մահուան, առաքելատիպ մարդուն եւ «աշխարհիկ սուրբ»ին, որ շիջեցաւ յանկարծամահ՝ Պոլսոյ մէջ, երբ, դասախօսութենէ մը դարձին, հեւ ի հեւ կը փութար ընկերական ժողովի :

Անշուշտ արժանավայել շուքով եւ տարողութեամբ պիտի ոգեկոչուին իր կեանքն ու գործը՝ ճիշդ թուականին :

Եւ հրապարակային թէ մասնաւոր հանդէսներով՝ հանրութիւնը հաղորդակից պիտի դառնայ անոր շունչին եւ ոգիին :

Տարեդարձներն ու տարելիցները առիթներ են «գնայուն» ու մահկանացու մարդոց մէջ յարգելու մնայունը եւ յաւիտենականը, ու յարգանքը վերածելու՝ անդրադարձումի մը, գիտակցութեան մը, մեռնողներէն դէպի ապրողները երկարող ոգեկան կամուրջի մը :

Յատկապէս Զաւարեանի պարագային, իր կեանքին ու գործին ոգեկոչումը՝ բարոյականութեան մը տարփողանքն է. գաղափարական կեանքի անխաթար ըմբռնողութեան մը արծարծումը, որուն այնքա՛ն պահանջը ունի, մեր օրերուն, հայ ժողովուրդը՝ հետզհետէ տժգունող, ընկրկող եւ ապասերող նկարագիրներու խառնարանի մը մէջ :

Զաւարեանի նուիրուած իր էջերուն մէջ՝ Միքայէլ Վարանդեան կը գրէ «Հ. Գ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը» անուն իր գործի Ա. հատորով. (էջ 98) :

— «Սիմոն Զաւարեանը ... մաքրագոյնը մաքուրներէն, «աշխարհիկ սուրբ», ինչպէս կ՚ըսէին ոմանք կատակով : Ջիղերու խուրձ մը, որ մշտապէս կ՚ա-կիծուէր ու կը բոցավառուէր : Փոքրահասակ, վտիտ ու ջղուտ. սիրուն, Ա-ռոնիսեան գլուխ մը, նուրբ դէմքով, թուխ ու վառվռուն աչքերով : Համակ եռանդ, կեանք ու շարժում : Ըմբոստ, գերազանցապէս ուրոյն, անկախ նկարագիր մը : «Աշխարհիկ սուրբ». ոչինչ այնքան ճշգօրէն չի յատկանշեր գաղափարի այդ նահատակը, որ ինկաւ վեհագոյն հեռանկի մը համար, անդուլ պայքարի համբուն, իր բարձր, նուիրական դիրքին մէջ : Զինուոր՝ Յեղափոխութեան. նաեւ զինուոր բարոյական անաղարտ մաքրութեան : Զաւարեան անունը՝ ջինջ գաղափարականութեան անուն մըն էր. ... երազներու եւ խիզախ ընդվզումներու անուն մը. անվերապահ զոհողութեան եւ անկաշառ ազնուութեան անուն մը»...

Ապրումով ու թռիչքով բառի վերածուած սա քանի մը վկայութիւնները՝ կը թուին «գրականութիւն» ըլլալ, ինչպէս անիրական կը թուին ըլլալ բոլոր մեծութիւնները, բոլոր գեղեցիկ ու անխաթար գրականութիւնները :

Հարկ է քալել իր կեանքին հետ, որ, հասարօրէն առասպելատիպ զոհագործում մը եղաւ, անաշխարհիկ նուիրում մը՝ իր ժողովուրդին, գաղափարներուն եւ համոզումներուն : Ոչ ոք, Դաշնակցութեան 70է աւելի տարիներու կեանքին մէջ, անձնուրացութեան խորհրդանիշ մը դարձած է այն առումով՝ որով Զաւարեան տուաւ ինքզինք իր առաքելութեան, ... ու հոգիին հետ՝ նաե՛ւ մարմինը ... բզիկ ընելով, արհամարհելով խոնջիւնը, հանրային ծառայութիւնը վերածելով կրօնքի մը, եւ մաքրակրօն անձնաթաղաշտութեամբ հալածելով ամբ փառքի ասպետները, մսխումի հետամուտ փառասէրները :

— «Ամէն անգամ որ առիթ կ՚ունենայի հետը խօսելու, կը գրէ Երուանդ Օտ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ

ԶԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ : 10 ՄԵՌԵԱԼ

Պեն Պելլա յայտարարեց Ալժէի մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են Քոլոմպ – Պէշարի շրջանը Ազգ. Բանակի եւ մարոքեան տարրերու միջեւ : 10 մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

Ալժերիոյ նախագահը չէ ճշդած թէ ո՞ր կողմը եղած են զոհերը այլ յայտնած է միայն թէ հակակշռի տակ չեզող տարրեր բեռնատար կառքերով կը շրջէին եւ աւելցուցած է.— «Այս բոլոր հարցերը պիտի լուծենք բռնելով այն դիրքը զոր բռնած ենք տարիէ մը ի վեր : Քանի մը օրէն, պիտի տեսնեն թէ աշխարհի մէջ չկայ ուժ մը որ մեզ կեցնէ » :

Պեն Պելլա շատ խիստ լեզու մը գործածած է Քապիլիոյ ապստամբներուն նկատմամբ «Թող գիտնան թէ սակարկութիւն չկայ դաւաճաններուն եւ Այթ Ահմէտի նման արկածախնդիրներու հետ, որ անցեալ ամառ ալ ծաղած տագնապին հիմն էր եւ որ կը վերսկսի : Զենք վիճիր : Պիտի վճարեն » :

Պեն Պելլա յետաձգած է դէպի Նիւ Եորք իր մեկնումը յայտնելով թէ իր բարեկամները այդպէս թելադրած են իրեն ընդունած է նաեւ մանաւանդ որովհետեւ գործ ունի Ալժերիոյ մէջ :

Նոյն օրը, Պուժիի մէջ, հանրաժողովի մը ընթացքին Պեն Պելլա յայտարարած էր թէ եթէ հարկ ըլլայ հարիւր հազար Ալժերացիներ զօրակոչի կ՚ենթարկէ ճրգմելու համար հակայեղափոխութիւնը :

« Այթ Ահմէտ եւ Մոհանտ բաժանումի գործ կը տեսնեն եւ միայն գնդացիրի լեզուն կը հասկնան : Երբ Ալժերիա պատմական վայրկեաններ կ՚ապրի, երբ ձեռք կը դնենք մեծ կալուածներու վրայ, այս մարդիկը կը փորձեն մեզ բաժնել : Կը հասկնամ Մոհանտը, ազդայնացուած «Թանթոնվիլ» սրճարանին մէկ մասը իրն էր » :

Պեն Պելլա որ Ֆրանսերէն կ՚արտասանէր իր ճառը, նկատի առնելով որ Պէրպէրները արաբերէն չեն հասկնար, աւելցուցած է.—

« Փաստեր ունինք որ հակա – յեղափոխութիւնը դաշնակցած է դուրսը պատրաստուող դաւերու հետ : Բայց անոնք որ կ՚երազեն Ալժերիոյ քոնկոլականացումը կը սխալին : Բոլորս միացած ենք : Առանց վարանումի կ՚ըսեմ.— ոչ մէկ ուժ աշխարհի վրայ, ոչ Այթ Ահմէտ, ոչ Մոհանտ կրնան մեզ կեցնել : Եթէ հարկ ըլլայ եկող բոլոր օրերը մեր պատասխանատուութիւններուն տէր կը դառնանք : Մեր ընկերվարութիւնը ժողովուրդին համար եղած է, այրիներուն եւ որբերուն, մինչեւ տարւոյն վերջ ուրիշ մեծ ազդայնացումներ տեղի պիտի ունենան» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ փրոսթաթի ստիպողական գործողութեան մը համար : Այս դէպքը կը պատահի պահպանողականներու համագումարին նախօրեակին : Այս առթիւ կրկին կը խօսուի Մաքմիլընի յաջորդութեան մասին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ հանդիսաւոր կերպով հռչակուած է Սուրիոյ եւ Իրաքի զինուորական միութիւնը : Դամասկոս միացեալ հրամանատարութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ սկսած է Ֆրանսագիր լրագրողներու միջազգային կազմակերպութեան իններորդ համագումարը :

ՓՐԱՒՏԱ կ՚ամբաստանէ Թուրքերը, Պարսիկները եւ Սուրիացիներ որ կ՚օգնեն Իրաքի Քիւրտերու դէմ իրենց գործողութեանց մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ խորհրդային դրամատուն մը հաստատուած է որու գլխաւոր գործն է առեւտրական եւ դրամական հարցերով զբաղիլ Միջին Արեւելքի եւ խորհրդային պլոքի երկիրներուն միջեւ : Հաւանական է որ խորհրդային ոսկիի ալ շարժումներ ըլլան դէպի Միջին Արեւելք :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մշակութային նախարարը՝ Անտրէ Մալրօ Օթավա հասաւ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ կառավարական բարեփոխում մը տեղի ունեցած է որ կ՚ամրապնդէ Պաաս կուսակցութեան դիրքը :

ՏՈՄԻՆԻԿԵԱՆ հանրապետութեան մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է :

ՄԱՐՈՔԻ երկու Ֆրանսերէն օրաթերթերը ամբաստանուած են ապօրինի հրատարակութեան համար :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ մէջ վաթսուն հազար բանուորներ գործադուլի մէջ են :

ՉԻՆ պատուիրակութեան մը թարգմանը որ ճափոն կ՚այցելէր ապաստան ուզած է Թոքիոյի խորհրդային դեսպանատունէն : Խորհրդային իշխանութիւնները զինքը յանձնած են ճափոնի իշխանութեանց :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ հրէական Լիկան բողոքած է այն խտրականութեան դէմ որ կը գործուի կառքի մեծ ընկերութեանց մէջ, հրեայ պաշտօնէութեան նկատմամբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներու թիւը 334 հազար կը նախատեսուի, այս վերամուտին որ կը կատարուի՝ Երեքշաբթի :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ 107 Պուտտայականներ ազատ արձակուած են :

ՈՒԿԱՆՏԱ դաշնակցային հանրապետութեան վերածուեցաւ տարուան մը անկախութենէ ետք :

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ Նիւ Եորք հասաւ, բայց պաշտօնական հանդամանք ունեցող ոչ մէկ Ամերիկացի դիմաւորելու փութացած էր :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը տեսնուելէ ետք Քենըտիի հետ յայտարարեց թէ հարցերը աւելի դիւրին կրնան լուծուիլ ասկէ ետք :

ՀԱՅ ՉԷ... ԹՈՒՐՔ Է

«Յառաջ»ի քրոնիկագիր Եւրոպացին իր մէկ «Տոմս»ին մէջ (Սեպտ. 27) կը զրուցէր ազգուրաց Ամերիկայու մը հետ :

Եւրոպացիին խօսակիցը կը խրտչէր իր հայ ըլլալը ծանուցուելէն : Բոլոր հարցումներուն եւ դիտողութիւններուն կը հակադրէր յամառաբար « Ամերիկացի եմ» :

Աւելի յատկանշական տիպարի մը հանդիպած է Ֆրանսացի գրագէտը Ժորժ Պլոն : 1957ին լոյս տեսած իր գրքին մէջ « Տեսայ Ամերիկային ապրիլը » խորագրով, կը պատմէ հետեւեալը :

« Նիւ Եորքի թաքսիներուն մէջ տախտակ մը կայ այնպէս գրուած որ յաճախորդը զայն շատ լաւ տեսնէ եւ ուր նշանակուած են շարժավարին անունը եւ հասցէն : Առաջին շարժավարը որ մեզ տարաւ կը կոչուէր Կիւլպէնկեան : Իրեն հարցուցի .

— Հայկակա՞ն ծագում ունիք :

— Ոչ : Թուրք եմ : Կիպրոս ծնած :

— Ուրեմն կարծիք մը ունի՞ք Կիպրոսի հարցի մասին :

Շարժավարը գլուխը ցնցեց եւ ուսերը թօթուեց :

— Բնաւ : Ինծի ի՞նչ : Կիպրոս հեռաւոր երկիր մըն է, իմ ետին ...» :

Ժորժ Պլոն կը դիտէ՝ «բազմաթիւ Ամերիկացիներ հեռաւոր երկիր մ՚ունին, իրենց ետին, որ դադրած է զիրենք շահագրգռելէ » :

Մենք ալ բաւականանանք ենթադրելով թէ այդ Կիւլպէնկեան շարժավարը մտային շփոթութենէ կը տառապէր :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ Դաշնակցութեան Օրը խանդավառութեամբ տօուած է Շաբաթ գիշեր, Ալհամպրայի մէջ : Խօսած են ընկեր Յակոբ Պապիկեան, Տիկին Հուրի Իփէկեան, Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը եւ Կասթոն Տէֆէռի կողմէ՝ Աշիլ Սինի :

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ (*)

Յարն ու Իտալիոյ Թագաւորը Բաքոնճիի մէջ համաձայնեցան դիւանագիտական փոխադարձ օժանդակութեան համար։ Ռուսիա պիտի օժանդակէր Ափրիկեան Տրիպոլիսի գրաւման եւ Իտալիա նեղուցներու հարցին լուծումին։ Արեւելեան Հարցը սեղան կը դրուէր եւ պիտի լուծուէր ընդհանուր պատերազմով։

Տարի մը վերջ Թուրքիա եւ Իտալիա հաշտութիւն կը կնքէին Լօզանի մօտ փոքրիկ քաղաքի մը՝ Ուչիի մէջ։ Պարտուած Թուրքիան այս անգամ յաղթականը կը վերադառնար Լօզան, յաղթական յոյն բանակին դէմ եւ Անգլիոյ դէմ։ Լոյա Ճորճ կը ըսէ. «Ապահովաբար պիտի յաղթէինք, եթէ պատերազմէինք, պիտի փրկէինք Յոյները, բայց Անգլիա յոգնած էր, Թուրքերու հանդէպ հիա-ցում կար, կ'աւելնար անդիմադրելի մղում մը կառավարութիւնս տապալելու։ Այդպէս ալ եղաւ, Ջուրը իննան Հայաստանի ազատագրումը, Ասիական Ճուանստանը»։

Թուրք պատուիրակութիւնը ծանօթ էր պետութեանց տրամադրութեան, դի-տէր թէ օժանդակները պիտի դանդաղովին մէջ ընդունիլ տալու համար Ան-դարայի Ազգային Ուխտը, պատուելու Սեւրի անվաւեր դաշնագիրը։

Ժողովին առենագրութիւնները կը կազմեն երկհատոր «Դեղին Գիրք»ը, ուր ներկայացուած են պաշտօնական վիճա-բանութիւնները, անծանօթ կը մնան նրբանցքներու մէջ տեղի ունեցած սա-կարկութիւնները։ Բուռն վիճաբանու-թիւններ փոքրամասնութեանց իրա-ւունքներու պաշտպանութեան չուրջ։ Թուրք պատուիրակութեան նախագահին համաձայն, «փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը պատրուակ մըն է Թուրքիոյ ամբողջականութեան դէմ, իսկ հայ օճախի մը կազմութիւնը՝ նոր անդամահատում մը պիտի ըլլայ Թուր-քիոյ»։

Կ'առաջարկուի ժողովուրդներու փո-խանակութիւնը, յոյն պատուիրակու-թիւնը կ'ընդունի կամաւոր փոխանակու-թիւնը, թուրք պատուիրակութիւնը՝ պարտաւորիչ։ Կը պահանջեն Պոլսոյ Յոյներուն հեռացումը, Պոլսոյ Պատ-րիարքութեան փոխադրութիւնը Ճուաս-տան։ Ամերիկեան դիտող Ջայլս կ'ըսէ. «Նոր իրաւունք մը կը բանաձեւուի, դանդուածներ արտաքսել եւ օտար ազ-գերու բեռ թողուլ»։ Թուրք պատուի-րակութիւնը կը հրաժարի պահանջէն։ Բայց կը ջնջուի դաշնագրին 42րդ յոդ-ուածով Սեւրի դաշնագրին 149րդ յոդ-ուածը՝ «սուլթաններու կողմէ արտած առանձնաշնորհներու պահպանումը»։ Այսպէս կը յաղթի ընդունիլ տալու Ան-դարայի Ազգ. Ժողովին 1921 Նոյեմբեր 26ի որոշումը. «Պատրիարքներու հին առանձնաշնորհները չջնջուած են»։

Ահարոնեան – Նորատունկեան պատ-ուիրակութիւնը կը ներկայացնէ յուշա-գիր մը եւ թուելով 700 հազար Հայերու թշուառ վիճակը, տասնեակ միլիառ ֆր. կորուստը (եկեղեցի, դպրոց, կալուած-ներ) կ'առաջարկէ. 1) Հայ օճախի մը կազմութիւնը Ուխլըպնի գծած սահման-ներու չրջանակին մէջ, 2) Ընդլայնում Ե-բեւանի Հանրապետութեան՝ թուրք հո-ղամասէն մաս մը կցելով, 3) Կիլիկիոյ մէկ մասին մէջ ազգային օճախ մը։ Կը խնդրեն որ լսուին բացատրութեան հա-մար։ Պատուիրակութեան անդամ Ռիզա Նուրի բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կու-տայ, կարելի չէ լսել Երեւանի պատուի-րակը, որովհետեւ թուրք – երեւանեան դաշնագրով հարցը լուծուած է, ոչ ալ Նորատունկեան, որովհետեւ թուրք հը-պատակ է։ Իսկ եթէ ժողովը պնդել լը-սելու դիրքենք՝ թուրք պատուիրակու-թիւնն ալ կ'առաջարկէ լսելու հրաւիրել Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Սուրիոյ, Իրաքի, Հնդկաստանի մահմեդական փոքրամասնութեանց պատուիրակները։

Լոյա Ջորջն Հայկական Հարցը կը նկատէ «աշխարհի մեծ դաւթակոու-թիւններէն մէկը»։ Ցուզումով կը ներ-կայացնէ Հայերուն իրաւունքը. «Հայերը մասնաւոր նկատողութեան արժանի են, որովհետեւ սերունդներէ ի վեր տառա-պած են, որովհետեւ խոստումներ տր-ուած են, հազարներ ցրուած են Սուրիա, Լիբանան, Իրան, կը ձգտին օճախ մը ստեղծել։ Բնական է որ ժողովուրդ մը, որ օժտուած է այնքան ուժեղ անհատա-կանութեամբ, ունի այնքան փառաւոր պատմութիւն մը, թէեւ աղբերդական, այնքան տոկուն ազգային ոգիով՝ ձգտի բնակելու իր սեփական հողամասին վը-րայ»։ Ֆրանսական դեսպան Պայեր «Հա-յերու ներկայութիւնը անտեսական տե-սակէտով, երկրին զարգացման համար անհրաժեշտ է» կ'ըսէ։

Ճորճ Մոնկոմերի Հայ – Ամերիկեան Ընկերութեան անունով կը ներկայացնէ յուշագիր մը առաջարկելով Սուրիոյ հիւսիսը օճախ մը հաստատել, որպէս-զի չէզոք գօտի մը կազմուի Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ։ Ազգերու Ընկերութեան վարչութեան տակ դրուի։ Ելեւմտական դումարը պիտի հայթայթուի Ազգերու Ընկերութենէն եւ պետութիւններէն։ Յոյց կուտայ նաեւ հեռագիր մը ուղ-ղուած Ամերիկեան Քոնկրեսին, որով կը խնդրուի քսան միլիոն տոլար յատկացնել Ազգային Օճախին»։

Առաջարկները կը հանդիպին Թուրք պատուիրակութեան բուռն ընդդիմու-թեան եւ վճռական որոշումը, վերջնա-կան մերժումը կը տրուի 1923 Յունուար վերջին։ Ազգային պատուիրակութեան դիմումը յուսահատական փորձ մը ըլ-լալու էր։ 1917 Մայիս 25ին դումար-ուած ռուս դիւցազգական համագումարը կը յայտարարէր թէ «խաղաղութիւնը հռչակելու է Հայաստանի կատարեալ ան-կախութիւնը»։ Ինքհրդային Միութիւնը ոչ միայն կը մերժէ անկախութիւնը փոք-րիկ հողամասին, այլ նաեւ կը հրաժարի 1914ի սահմաններէն, որոնց համար Ռու-սիա երեք անգամ այնքան արիւն թա-փած էր։

1920 Դեկտեմբերին Պողոս Նուպար կը տեղեկագրէր Ջաւէն Պարթարքի Լոյա Քըրզընի հետ տեսակցութիւնը. «Հայե-րը յոյսեր տածելու չեն կիլիկիոյ մա-սին, կարելի չէ հողատար դառնել, կա-րելի չէ մեծ Հայաստան մը կազմել, կա-րելի չէ զօրք տրամադրել Հայաստանը զրաւելու համար, կը բաւէ փոքր յաւե-լում մը Երեւանի սահմաններուն»։

Լոնտոնի մէջ ալ դեսպան Քամպոն կ'ը-սէր պատրիարքին. «Միլիոններ զոհուե-ցան եւ միլիառներ ծախսուեցան, այլեւս ոչ մէկ տէրութիւն կրնայ եւ կ'ուզէ զին-ուորական նոր արշաւանք մը կատարել»։

Արշաւանքը. պիտի ըլլար այդ առեն՝ քեմալականութեան պաշտպաններու դէմ։ Միլիոնի մեծ թերթը «Հոկան դարանա-կալ» վերնագրով յօդուածի մը մէջ կը յիշէր խորհրդային օժանդակութիւնը եւ պաշտպանութեան պատրաստ ըլլալը։ 1918 Հոկտեմբեր 31ին Մոսկուայի մէջ կազմուած էր Արեւելքը ազատագրելու Լիկան, «պայքարելու համար արեւ-մտեան իմբերիալիզմի դէմ»։ «Նոր հրդային Միութիւն չի կրնար ընդունիլ որեւէ միջամտութիւն հանրապետական Թուրքիոյ գործերուն մէջ» (կարմիր Ձին-ուոր, 1921 Դեկտ. 18)։ Քաղաքական եւ դիւանագիտական օժանդակութիւնը յո-խորտացուց յաղթականները։ Սովետը կը հետեւէր ցարական քաղաքականու-թեան, կը պաշտպանէր Փոքր Ասիան անգլիական ձգտումներուն դէմ։ «Քե-մալականութիւնը հակազդեցութիւնն է անգլիական քաղաքականութեան դէմ, որ կը պաշտպանէ Յոյները ու Հայերը» (Շլինքլէն, Անկորա, 1922)։

Մօրիս Փերնօ, Թուրքիա այցելէ յետոյ, կը գրէր թէ չարժումը հակազդե-ցութիւն մըն է 1918ին կնքուած յունահայ համաձայնութեան՝ Անգլիոյ պաշտպա-նութեան տակ։ (Թուրք Հարցը, 1923, էջ 68 – 69)։

Թուրք պատուիրակութիւնը յամառ-րէն պայքարելով դաշնակից պետու-թեանց դէմ, դիւանագիտական մեծ յաղ-թանակ մը տարաւ Լօզանի մէջ։ Սեւրի դաշնագրին ելեւմտական խնամատարու-թեան յօդուածը ջնջուեցաւ, պարտքե-րը զեղչուեցան։ Պետութիւնները հրաժա-րեցան զրաւման ծախքերէն, պատերազ-մական տուգանքէ, ֆափիթիլասիոնէ-րէն, օտարականներն ալ թուրք քաղաքա-ցիներու նման տուրք պիտի վճարեն, պիտի դատուին թուրք դատարաններէն։

Թուրք Հանրապետութիւնը եւրոպական պետութիւն մը եղաւ հաստատուելով Ա-թաթուրքի Թրակիոյ վրայ, նպաստաւոր ժամանակ մը ընտրելով Սուրիոյ եւ Թուր-քիոյ միջեւ, համաձայն Ֆրանք-Թուրք դաշնագրի 8րդ յօդուածին։

Նեղուցներու չրջանը պիտի մնար ա-պազինուած։ Տարիներ յետոյ, Մոնթ-րէօյի համաձայնութեամբ, փոխուեցաւ այդ յօդուածը։

Թուրք պատուիրակութիւնը պահանջեց նաեւ Մուսուլը, անգլիական պատե-րազմութիւնը մերժեց։ Հարցը պիտի կարդադրուէր 9 ամիսէն Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ, այլապէս Ազգերու Ըն-կերութեան իրաւարարութեան պիտի դի-մէին։ Քլեմանսօ տեղի տուած էր Լոյա Ճորճի այդ խնդրին չուրջ, Թուրքիան ալ տեղի պիտի տայ եւ քարիւղի զօսին պիտի մնայ Միջագետքի՝ ամերիկեան օ-ժանդակութեամբ։

Լօզանի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ առանց Խորհրդային Միութեան մաս-նակցութեան։ Արաբական աշխարհն ալ, այսօր անկախ, պարտաւոր չէ ճանչնալու դաշնագրին տրամադրութիւնները, ուր ներկայացուած են հողատարութեան տակ հողամասեր։ Երբ կը մերժուի հողատա-րութիւնը, կը ժխտուին նաեւ դաշնագրին յօդուածները, որոնք զաղութարար-կան տրամադրութիւններ են։

ՅՈՐՔՆ ԳԱԲՐԻԵԼԵԱՆ

(*) Տես Ճառագ՝ Սեպտ. 14։

ՆԿԱՐԻԶ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ

Այս տողերը գրած առեն աչքիս առջեւ են երկու զեղեցիկ հրատարակութիւն-ներ, որոնք նուիրուած են նկարիչ Սար-գիս Խաչատուրեանի կեանքին վերջին տասնամեակի ստեղծագործական եռան-դուն եւ բեղնաւոր չրջանին։ Առաջինը՝ Տէվիտ Օլըճի կազմած եւ 1942ին, Նիւ Եորքի մէջ, անգլերէն լեզուով հրատա-րակած դիրքն է «Հնդկական որմնանկար-ները եւ Սարգիս Խաչատուրեան» վեր-տառութեամբ։ Երկրորդը՝ Մարիօ Պու-սալի հեղինակութեամբ, իտալերէն լեզ-ուով գրքոյկն է, հրատարակուած Հռոմ, 1957ին, նոյնպէս նուիրուած Հնդկաս-տանի եւ Սէյլանի մէջ նկարիչին կատա-րած բազմաթիւ որմնանկարներու ար-տանկարումներուն։ Երկու հրատարա-կութիւններն ալ հարուստ են նկարիչին անդուլական եւ բարձր վարպետութեամբ յօրինուած որմնանկարներու քսաներկու նկարազարդումներով։ Այդ երկու գիր-քերն ալ, սակայն, կուտան միայն հա-մառօտ տեղեկութիւններ այն մեծ դոր-ծին մասին, որուն ձեռնարկեց Ս. Խաչա-տուրեան՝ 1937էն սկսեալ։

Տաղանդաւոր նկարիչը իր առողջու-թիւնը կորսնցնելու դիտնով երկար տա-րիներ աշխատեցաւ նախ Իրանի (1930) եւ ապա՝ Հնդկաստանի (1937) տաճարներուն, կրօնատեղիներուն եւ քարայրներուն մէջ՝ վերականգնելով եւ արտանկարելով հնդկական որմնանկար-չութեան այնպիսի հազուագիւտ եւ բա-ձրարուեստ նմոյշներ, որոնք ունին մի-ջազգային արժէք։ Նկարիչը այսպիսով ստեղծեց հաւաքածոյ մը, որ նոր էջ բա-ցաւ որմնանկարչութեան պատմութեան մէջ։

Մասնագէտներուն դրեթէ անծանօթ այդ գործերուն հրապարակ գալը եւ ա-նոնց ցուցադրութիւնը Հնդկաստանի կարգ մը քաղաքներուն, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, անակնկալ յայտնու-թիւն մըն էր, որ ուշադրութեան առար-կայ դարձաւ աշխարհի արուեստագէտ հասարակութեան կողմէ։ Այդ գործե-րուն ուսումնասիրութեամբ սկսան զբա-ղիլ ծանօթ արեւելագէտներ, դեղագէտ-ներ, արուեստագէտներ եւ պատմաբան-ներ։ Մեծարժէք այդ գործերը վերար-տադրելով, մեր տաղանդաւոր հայրենա-կիցը անգտանելի ծառայութիւն մը մա-տուցանեց, լոյս աշխարհ բերելով քա-րայրներու խաւարին մէջ դարեր չարու-նակ թաղուած որմնանկարչութեան գե-ղարուեստական գործոցները։

Ս. Խաչատուրեանէն առաջ չատերը փորձած են վերականգնել եւ արտանկա-րել այդ գործերը, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը մինչեւ վերջ չէ դիմացած քա-նի մը տասնամեակ ժամանակի ազդե-ցութեան։ Ներկայիս անոնցմէ շատերը ամբողջովին անհետացած են, իսկ ան-ոնք որ մնացած են, ծանր վնասներ կրած են։ Ս. Խաչատուրեան, ինքնուրոյն ոճ մը ստեղծելով, ոչ միայն կրցաւ ազա-տագրել այդ գործերը ժամանակի ազդե-ցութենէն, այլ նաեւ ստեղծեց գեղարուես-տական արժէքաւոր գործեր, որոնք ինք-նուրոյն տեղ մը կը գրաւեն ժամանակա-կից նկարչութեան մէջ։

Ս. Խաչատուրեան ծնած է 1896ին Ղրիմի Սիմֆերոպոլ քաղաքը։ Ուսանած է Մոսկուայի Գեղարուեստից Ակադեմիա-յի մէջ, ուր ունեցած է իր ժամանակի նշանաւոր ուսուցիչներ։ Ուսանողական տարիներուն ան ցուցադրած է իր գոր-ծերը Մոսկուայի եւ Պետերբուրկի մէջ։ Ուսումը աւարտելէ ետք, ան ճամբորդած է Եւրոպայի մէջ եւ ապրած է Փարիզի մէջ։ Ան 1924ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ապա, 1926ին, ան մեկնած է Հնդկաստան, ուր ապրած է մինչեւ 1947։ Ան 1947ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ան 1948ին մեկնած է Հայաստան, ուր ապրած է մինչեւ 1951։ Ան 1951ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ան 1952ին մեկնած է Հնդկաստան, ուր ապրած է մինչեւ 1957։ Ան 1957ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ան 1958ին մեկնած է Հնդկաստան, ուր ապրած է մինչեւ 1961։ Ան 1961ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ան 1962ին մեկնած է Հնդկաստան, ուր ապրած է մինչեւ 1965։ Ան 1965ին վերադարձած է Մոսկուա եւ ցուցադրած է իր գործերը։ Ան 1966ին մեկնած է Հնդկաստան, ուր ապրած է մինչեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՂԱՆԴՆԵՐ

Երեւանի մէջ անպայման այցելելու է ժողովրդական ստեղծագործութեան տունը, ուր ներկայացուած են բազմաթիւ եւ բազմազան գեղարուեստական նմոյշներ՝ նկարազարդուած քարէ սափորներ, պե – զեցիկ գորգեր, արծաթեայ սկահակներ, իւղաներկ նկարներ, մարմար, եղնդա – քար, երկաթագործ՝ դոյն եւ երանգ ըս – տացած քանդակագործին ձեռքով :

Առաջին աչքի զարնող գործը եղնդա – քարէ պատրաստուած սկուտեղ մըն է՝ լեցուն խաղողի ողկոյզներով, դեղձով, ընկոյզով, որոնք բոլորն ալ բնական տեսք ունին :

Կողքին արծաթեայ սափոր մը, որուն գծագրական գեղեցիկ պատկերը ոստայ – նի մը պէս կը պարուրէ զաւաթը վերէն վար : Հեղինակն է երիտասարդ քարտաշ Հրաչ Ստեփանեան :

Անսովոր սկահակ մը պատրաստուած է Յակոբ Ազատեանի կողմէ : Սկահակը ծի – րանի ծառի մը ամբողջական փայտէն չինուած է, մօտ երեսուն սանթիմեթր բարձրութեամբ : Խաղողի որթերու, ող – կոյզներու, դեղձենիի եւ այլ տերեւներու տակէն ժպտող պտուղներու հիւսուածքէ մը կազմուած է սկահակը :

Մեծ հռչակ կը վայելեն հայ մանրափո – րագրիչները : Ասոնցմէ մէկը՝ Եդ. Ղա – զարեան տարօրինակ փորագրութիւն մը ըրած է : Երեքուկէս սանթիմեթր երկա – րութեամբ մարդու սովորական մազի մը վրայ քանդակած է երեք հարիւր փիղերէ կազմուած կարաւան մը, որ կը տեսնուի զօրաւոր խոշորացոյցի մը միջոցաւ մի – այն : Շինած է նաեւ մետաղէ բրաֆթէօր մը՝ ցորենի հէս հասիլի մեծութեամբ, 54 մասերէ բաղկացած և վեցուկէս կրամ – նոց կշռութակ մը : Առենին երիտասարդ վարպետին այս երկու գործերը մեծ ազ – մուկ բարձրացուցին, երբ «Պերլիներ Ցայթունկ» թերթը անոնց մասին գրեց : Բազմաթիւ ընթերցողներ ապացոյցներ պահանջեցին, որուն վրայ թերթը դիմեց իրեն՝ Ղազարեանի : Քանի մը չաբաթ եառ նոյն ձեւի գործ մը կը փարատէ կասկածները :

Երիտասարդ մանրափորագրիչը, իր գործիքները ինք կը պատրաստէ : Այս գործիքներուն ծայրերը այնքան նուրբ են, որ անտեսանելի են պարզ աչքով : Գործածելու համար պէտք է օգտագործ – ել զօրաւոր խոշորացոյց մը, որպէսզի կարենայ տեսնել մանրագոյն առարկա – ները : Երբ կը սկսի փորագրել որեւէ զարդանկար մը, պէտք է անպայման տեղնուտեղը, առանց ձեռքը վերցնելու, աւարտէ, որովհետեւ անկարելի է երկ – րորդ անգամ գործիքին ծայրը դնել մի – եւնոյն կէտին վրայ :

Վ. Ե.

կոչումներու ծանր պայմաններուն, տակէ – տակ, անոնցմէ ոչ մէկը յաջողած է պա – տել, անոնցմէ ոչ մէկը յաջողած է պա – հել արմանկարներուն ոճի ինքնատը – պրութիւնը, գծանկարը, գոյներու հա – րաբերութիւնը, դիմանկարներու նկարա – գիրը եւ, վերջապէս՝ հնդկական արմնա – նկարներուն աղգային առանձնայատկու – թիւնները : Միայն ինք յաջողած է ինքն եւ ոչին : Միայն ինք յաջողած է ինքն վարպետութեամբ վերստեղծել այդ հնդ – գործերը, հարազատ մնալով բնագիրնե – րուն : Իսկ արտանկարումներուն համար պայմանները խիստպէս եղած են անոնք – պատ : Քարայրներու խոնաւութիւնը, ինչպէս նաեւ պակասը եւ թէմպէրէթուրի պակասը յու – զարմարութիւններու պակասը յու – սախար ըրած են : Ինք այդ բոլորը յաղթահարելէ զատ, գտած է նաեւ այլ միջոցներ. ան քանի մը հայելիներու պատկերումներով բնական լոյսը փոխա – րած է քարայր՝ ճշդելու եւ գտնելու համար գոյներու ներուժութիւնը, ճըշ – գրտ գծանկարը եւ այլ մանրամասներ – ը :

*Հնդկաստանի արուեստներուն ծանօթ եւ յայնի տեսարան ու քննադատ Ա. Համբարձումեան չատ գնահատելով հայ նկարիչին կատարած մեծ աշխատանքը կը գրէ, թէ միայն Ս. Աճէմեանց յաղթած է լաւագոյն կերպով թափան – ցիկ հնդկական վարպետներու գործերուն ոգին՝ առանց եւ մնալու անոնց արժէ – քին եւ որակէն : Արդարեւ, ամէն առի – թով ստեղծագործած է, փոխանակ պարզ վերարտադրիչ մը ըլլալու : Հնդիկ գե – ղարուեստի ամէնէն կատարեալ գործերը, վերջապէս՝ հնդկական արմնա – կերպարները, դիմանկարները, նկարա – գրութիւնը, գիմանկարներու նկարա – գրութիւնը, գիմանկարներու նկարա – գրութիւնը, գիմանկարներու

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ազգային դըպ – րոցի Կրթ. մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է պ. Եղուարդ Գարաճեանէ (Փարիզ) քսան Ֆր. նուէրը դպրոցին, Տէսին իր այցելութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Մուրատեանի (Տէսին) մահ– ուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տօնապետեան (Լիլիւլ) քսան Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հո– գեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆը– րանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈ– ՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՓԵԱՆԻ յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո– ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ. բեր 3ին, Իսիի Արիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւօտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30 :

ՓԱՐԻԶԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա – կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18 :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուց– չութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձա– նագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալո – ռիայի դասարանէն) : Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարդադրելու մասին : Առ այդ կը խնդ – րենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պա – րագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էֆոլ Սէն Լուի, կամ հեռա – ձայնելով առտուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն : ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29 :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

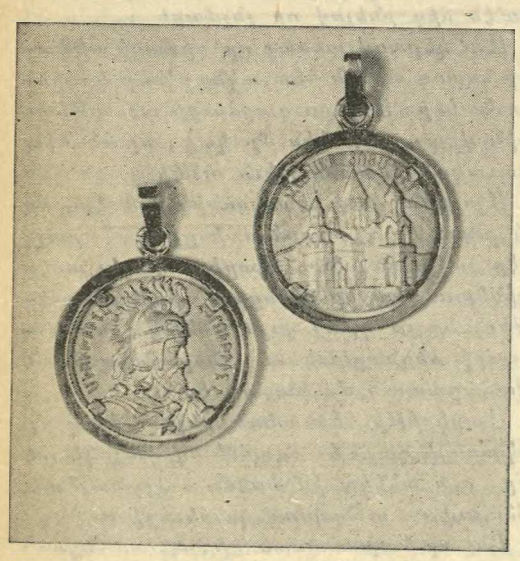

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան հրա – ժարական եւ իր նիւթական ու բարոյա – կան գործունէութեան հաշուետուութիւն :

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն :

Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում :

Ե) Ընթացիկ հարցեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զա – ւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօ – մոն : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմի – տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 21ին, Արիմեան սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո – րիչ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը, կը ծանուցանէ Լիոնի հայ հասարակութեան, որ Հայկազեան վար– ժարանի ցերեկային դասընթացքները ըս– կըսած են Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5, ուսուցչութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի եւ Տիկին Գեղան Գայթան– ճեանի : Հովանաւորութեամբ Ազգ. Մի – ութեան վարչութեան :

Դասաւանդութեանց ժամերն են՝ Հինգ– շաբթի առաւօտները ժամը 9էն մինչեւ 5, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 5 : Կի – րակի առաւօտները ժամը 9էն 11·30, իսկ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 8·30էն 10, ուսուցչութեամբ Պ. Թրապօչի :

Այս առթիւ, Կրթ. Մարմինս պարտք կը համարի Լիոնի հայ ծնողաց ուշադրու – թեան յանձնել Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ առած որոշումները, որոնք պիտի դիւրացնեն հեռաւոր թաղամասեր բնակող աշակերտներու դպրոց գալու հարցը :

Ազգ. Միութեան վարչ. անդամներէն ոմանք, սիրայօժար յանձնառու եղան, իրենց թաղամասին մէջ պտնուող աշա – կերտները առաւօտեան ժամը 8·30ին կառքով առնելով դպրոց փոխադրել, երեկոյեան ժամը հինգին վերադարձնելու պայմանաւ :

Աւելին եւ կարեւորը ըլլալով հեռաւոր վայրերէ եկող աշակերտներուն, նոյնիսկ մօտականերուն, որոնք կը փափաքին տալ իրենց կէսօրուան ճաշը, ԲՈԼՈՐՎԻՆ ՁՐԻ : Կէսօրուան դադարի պահուն, ա– շակերտներուն պիտի ընծայուի համեղի անակնկալներով պատրաստ նորութիւն – ներ :

Ուստի, կը հրաւիրուին ծնողքները որ հա– ճին լրջօրէն անդրադառնալ իրենց պա – տասխանատուութեան հայեցի դաստիարակութեան եւ օգտուիլ պիտնան տրուած պատեհու – թենէն եւ բացառիկ զոհողութիւններէն, որ յանձն առնուած է իրենց պատասխա – նուն համար իսկ :

Ի մօտոյ «Կրթասէր Տիկնանց Ցանձնա– խումբը» հրապարակ կուգայ, այցելու – թիւններ տալու բոլոր ծնողքներուն ար – մատական բուժում մը պատելու տիրող անտարբերութեան :

Չի կարծուիր այլեւս, որ ոեւէ ծնողք անփոյթ պիտի ըլլայ, այսքան ջերմե – ռանդ եւ զոհողութեամբ ընդդրկուած դպրոցական – կրթական գործին հան – դէպ ու պիտի չնանան զօրավիգ հանդի – սանալ անոր :

ԿՐԹ. ՄԱՐՄԻՆ
(Կնիք)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԷՕ – ՓԱՇԱՆի Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՑԻՐԻ ՊԱՐԱՆՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԻՋ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջ– մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : Ձեղապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՄ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միու – թիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ : Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէ– չեճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ուղ հա – դար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ : Կը հրաւիրուին չրջանի բոլոր հայրենակից – ները եւ նահատակներուն յիշատակը յար– դողները :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՐՄԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
11 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՃԺԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9831

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9831

ՄԱՍԻՆ ԱՍՄԱՔ

ՋՈՒՐԸ ԻՐ ՃՈՄԲՈՎ

Ամէն քան երեսուն տարիէ ի վեր, տարեցտարի կը թանձրանայ, կը թուանդրուի մեր հանրային մթնոլորտը, տանելի անտանելի : Ցաճախ բոլորին անշնչելի :

Եւ կը հարկադրուինք ահաւասիկ ուժգնանել, մշուշը փարատելու համար : Բայց միշտ ալ հետք մը կը մնայ անցնիլին, դեռին պատրաստելով նոր «յարմարավետ»ի մը համար :

Պատմութիւնը պարզ է եւ չի կարօտիր պեղումներու քննութեան :

Անհատներ, հոսանքներ եւ թերթեր, որոնք միացեալ ճակատ կազմած, կը պղտորեն անդադար, կազմալուծելու համար Հայկական Արտասահմանի ուժերը :

Որոնց դրամագլո՞ւխը,— մուր եւ փոշի : Մուխ եւ ապականութիւն :

Յաւակնոտութեամբ թաղած ըլլալով ուղղութեան եւ պատասխանատուութեան զգացումը, այս տարրերը կանգ չեն առած որեւէ դաւհրութեան առջեւ :

Հրկիզառակն, կը ցնծան, քրքիջները ծածկելն, եթէ քար մը աւելի դլորած, քար մը աւելի բացած ըլլան :

Ինքնօսեան աւելութեամբ լեցուած՝ գործակցութեան եւ անոր հովանաւորած գործակերպութեանց դէմ, այս խայտաբղէտները չեն ըմբռներ սա պարզ ճշմարտութիւնը .—

Որ կը կատարուի մեր ներքին ուրացման զօրացման դէմ, կը ծառայէ Թշնամիներու ջախջախը բանեցնելու :

Պարզիր բազմութիւնները կազմակերպուած ուժերու կը կարօտին : Ամէն ոք ամէն ճակատի վրայ :

Դրամին ուժ : Քաղաքական ուժ : Հոգեբուխներ՝ մշակոյթի զարգացման ապահովման համար : Ուժ՝ նոր սերունդի կրթութեան համար :

Մէկ խօսքով՝ կուռ կազմակերպութիւն միով եւ քանակով, ի խնդիր տարապիր գործունէութեանց վերկութեան :

Այս տարրական ճշմարտութենէն կը մնայ ուրիշ պետելիք մը .—

Մէկ որ կը փորձէ վարկաբեկել, խանգարել, դժուարացնել պետանի ուժերու գործը, իրաւունք չունի ոչ հայրենիքի, ոչ ցիրուցան կազմակերպութեանց անդամ խօսելու :

Ընդհանուր պետի ըլլար ժխտել քննադատութեան իրաւունքը, ուեւէ հոսանքի անդամ :

Ընդդիմադիր ճակատ մը սովորական երեւոյթ է ամէն ժողովուրդի մէջ, կը նշանակէ որ օժտուած ըլլայ պարկեշտութեամբ եւ հմտութեամբ : Ունենայ կարելիութիւն՝ դեր մը կատարելու, հաւասարակշռութիւնը պահելու :

Մեր մէջ այդ բնական երեւոյթը վերածուած է հասարակ խուժանավարութեան :

Մարդիկ զանազան « գերբաւարումներ» ընելէն առաջ տեղ : կը խօսին ու կը գրեն առանց հարց մը լուսաբանելու, տեղեկութիւն մը արժեւորելու, այլ մաղձ եւ թոյն հոսեցնելու, ամբոխին կեր ճարելու համար :

Անհանգի՞նքը· — վտանգում կենդանի է : Ամպ եւ մշուշ :

Ամբոխը իր ճամբով կ'երթայ :

Ան որ ամէն խժալուր ժխտողը պարբերաբար կը վերսկսի, պարզապէս տգիտութիւն եւ անբարոյականութիւն կ'են :

Վերջին պետի ըմբռնե՞նք թէ կան հարցեր, որոնց մասին դժուար է համագործակցութեան մը յանդիլ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԲԱՆԻՒ...

ԱՅԼԵՒ ՀԱՅԻՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՔԵՆԸՏԻ ՅՈՐԵՆ ԿՈՒՏԱՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Քէնըտի արտօնեց որ 250 միլիոն տոլարի արժողութեամբ արմտիք ծախուի Խորհ. Միութեան, ինչ որ մօտ չորս միլիոն թոն ապրանք կը ներկայացնէ : Այս որոշումը արուեցաւ Քենըտի – Երոմիքօ խոհակցութեանց նախօրեակին թէեւ չհրապարակուեցաւ : Ամերիկայի մէջ բաւական կնճռոտ հարց դարձած էր այս արմտիքի խնդիրը : Այդ պատճառաւ իսկ Խորհ. Միութիւնը չատ չէր խօսեր այս մասին ոչ ալ իր դիմումին ձեւին վրայ մանրամասնութիւններ կուտար : Քենըտի չատ վարանած է հաւանութիւնը տալէ առաջ : Պէտք է՞ օգնել թէ ոչ համայնավար վարչակարգին : Հանրապետականներու մեծ մասը, մէջն ըլլալով՝ Նեքսըն կողմնակից էին վերապահ մնալու : Տեսակէտը այն էր թէ յիմար բան է օգնել Խորհ. Միութեան որ արտադրութեան եւ ցորեան իր դժուարութիւնները թեթեւցնէ : Բայց Քենըտի լաւատես է : Եթէ Սփոքի չի հասնիր « խաղաղ համակեցութեան առաքեալ» որակելով Խրուշչեւը , նախագահը կը խորհի թէ Մոսկուայի հետ յարաբերութեանց բարելաւումը պէտք է չարունակուի : Նման քաղաքականութեան մը առաւելութիւնները աւելի չատ ըլլալով քան անյատեւութիւնները : Զուտ առեւտրական պետնի վրայ, չատ լաւ գործ է, ի՛նչ որ ի վերջոյ բաւական կարեւոր է Ամերիկացիներուն համար : Ամերիկեան պահեստը հարիւրէն 15 կը պակսի այդ ձեւով :

Նախագահը ճշդած է նաեւ թէ վաճառումը կ'ըլլայ կանխիկ եւ կը վճարուի տոլարով կամ ոսկիով : Եւ ոմանք կ'ըսեն նաեւ թէ խորհրդային դէշ հունձքը թոյլ տուաւ Խրուշչեւի որ մեծ ծառայութիւն մը ընդ Քենըտիի :

Նախագահ Քենըտի իր հերթական առաւլիսին ընթացքին խօսած է նաեւ այլ հարցերու մասին : Ռուսաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու յարաբերութեանց անդրադառնալով չեչտած է թէ տարաձայնութիւնները կը մնան , բայց պէտք չէ որ զինեալ բախումներու վերածուին :

Լաոին Ամերիկայի կացութեան մասին խօսելով , Քենըտի իր ընդդիմութիւնը արտայայտեց սահմանադրական վարչակարգերու տապալման դէմ զինուորական պետական հարուածներով : Շեչտած է նաեւ թէ մենաշնորհութիւնները բոյներ են ուրկէ կրնան համայնավար վարչակարգեր ծնիլ : Կոմինակից չէ որ ամերիկացի նշանաւոր մտաւորները օգտագործուին արգելք հանդիսանալու համար պետական հարուածներու այդ երկիրներուն մէջ :

Քենըտի հերքեց թէ «Տեղեկատուական Գործակալութիւնը» անկախ քաղաքականութիւն մը վարած ըլլայ Հարաւային Վիէթնամի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷՆ կը հաղորդեն թէ Նասր երբեք իր օրհնութիւնը չէ տուած Սուրիա-Իրաք միութեան մը : Ալ Ահրամ կը գրէ թէ Իրաքի նախագահը՝ մաուեալ Աւէֆ խորուած է կարծելով թէ Նասր համաձայն էր նման միութեան մը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷն կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ ամբողջ օրը չեն աշխատած իբրեւ ոճնական օր, Սուրիա-Իրաք միութեան առթիւ : Զօր. Ամաչ յայտարարած է թէ արագ եւ գործնական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին թոյլ տալով երկու երկիրներու զօրքին որ հասարակաց սահմանապլուխը անցնի : Իսկ Իրաքի վարչապետը յայտարարած է թէ այս միութիւնը ցոյց կուտայ արաբ ժողովուրդին կամքը «ընդդիմանալու վըճռական կերպով սիոնականութեան ոճրային փորձերուն փոխելու համար Ցորդանան դեռին ընթացքը » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի «Փրաւտան» հրատարակած է Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան յայտարարութիւնը որ կը դատապարտէ չին համայնավար կուսակցութիւնը , բայց լուռ կ'անցնի Ֆրանսական կուսակցութեան վերին ժողովի մը առաջարկին վրայէն :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ տեսակցութիւն ունեցաւ Հասանի. երկու բանագնացներուն հետ : Մարոքի թագաւորին բանբերը՝ Պութազկպ ոչ մէկ տեղեկութիւն տուաւ մամուլին յայտնեց միայն թէ յառաջկայ պաշտօն մը ունի :

ՄԻՇԸԼԷԻ չրջանը ուր Քապիլ ըմբոստական չարժումը կը ծաւալի, Այթ Ահմէտ յայտարարեց .— « Թող Ալժէի իշխանութիւնները մաքրագործումի ձեռնարկեն եթէ կ'ուզեն, ըլլայ – չըլլայ պիտի կորսնցնեն :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ 250 միլիոն ֆրանք տուաւ Ալժերիոյ, այս ձեւով ցոյց կ'ուզեն տալ երկու երկիրներու սերտ բարեկամութիւնը :

ՊԱՊԻՆ աչքին առջեւ յանկարծամահ եղաւ, Գերապայծառ Սիլինօ որ Պապական Գաղթականութեան Ատենապետ էր 1953ին : Պաշտօնակիցներու հետ ունեցած հանդիպումի ժամանակ ան յանկարծ ինկաւ գետին եւ մեռաւ :

ՀՈԼԱՆԴԱՑԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐ Ռ. Ֆ. Քոլիս Պոյթէնտայք կը գրէ թէ Հոլանտա 1940ին Գերմանիոյ կողմէ գրաւուելէ ետք Հիթլէր ծրագրած էր Հոլանտան ալ միացնել Գերմանիոյ : Ան կ'ըսէ թէ Հիթլէր ծրագրած էր Հոլանտան ալ միացնել Գերմանիոյ : Ան կ'ըսէ թէ Հիթլէր ծրագրած էր Հոլանտան ալ միացնել Գերմանիոյ : Ան կ'ըսէ թէ Հիթլէր ծրագրած էր Հոլանտան ալ միացնել Գերմանիոյ :

ՀՈԼԱՆԴԱՑԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐ Ռ. Ֆ. Քոլիս Պոյթէնտայք կը գրէ թէ Հոլանտա 1940ին Գերմանիոյ կողմէ գրաւուելէ ետք

ՕՇԱԿԱՆԻ ԱՆՏԻՊՆԵՐԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ.— Ծնած է Պոլիս (Սկիւտար) 1851ին. մեռած է 1872 Յունուար 21ին : Այս 20 – 21 տարիներուն համար քննադատը քիչ, բայց տխուր բաներ ունի ըսելիք: Թերեւս դեռ չծնած՝ սահմանուած էր իր ճակատագրին, զոր տաղանդը, նոյնիսկ հանճարը քիչ անգամ կը փոխէ: Յայտնուած է արտակարգ ուշիմութեամբ միտք մը: Դպրոցի սեղաններէն, դեռ 15ամեայ պատանի, արդէն կը քերթէ : 16ին կը գրէ «Վարդ ու շուշան»ը, որուն կառուցումը անշուշտ բան մը կ'ապացուցանէ: Առաջին յաջող քերթուածները կը կրեն 1867 թուականը: Գրագիր է վաճառականի քով, ուսուցիչ է տուներու մէջ, թարգմանիչ է մասնաւորներու հաշուին, դերասան է եւ յուշարար : Կը թարգմանէ ու կը հեղինակէ թատերախաղեր: 1869ին կը սկսի հիւանդութիւնը, որ իր կանխահաս ձիրքերը կը հասունցընէ արտակարգ արագութեամբ: 1871ին կը գրուին իր անմահ քերթուածները հիւանդութեան տենդին ընդմէջէն : Համբաւը կը մօտենայ իրեն, բայց չի բռներ զինք: Իր կեանքին մէջ չկայ որեւէ ցայտուն գիծ, որ արդիւնքը ըլլար միջավայրին: Դուրեան ոչինչ առած է իր ժամանակէն, ինչպէս ոչինչով ազդած է անոր վրայ :

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Գրեթէ իր բոլոր քերթուածները տպուած են հոս ու հոն. բոլոր խաղերը ներկայացուած են իր կենդանութեանը: Մահուան յաջորդ տարին համակիրները հրատարակեցին իր թողած ժառանգութիւնը « Տաղք եւ թատրերգութիւնք Պետրոս Դուրեանի » անունով : Հոն են բոլոր քերթուածները եւ կարեւոր թիւ մը խաղերէն: 1892ին ուրիշ տպագրութիւն մը, ուրկէ զեղչուած են ազգայնաշունչ խաղերն ու քերթուածները եւ աւելցուած են 10 – 15ի մօտ նամակներ: 1932ին Երեւանի Պետհրատը քաջութիւնը ունեցաւ այդ քերթուածները վերստին տպելու :

ՔՆԱՐԵՐԳԱԿԸ.— Եթէ զեղչենք իր գործէն արձակները, կը մնայ մեր ձեռքը 35 – 40 քերթուածներէ բաղկացած տաղարան մը, ապշեցուցիչ ու յորդ ըզգայնութեամբ եւ անխառնօրէն քնարական : Զետեղելով այդ քերթուածները իրենց ժամանակին մէջ, կը տեսնենք, որ անոնք աչքի կը զարնեն անկարելի ըսուելու չափ տարօրինակ իրենց նկարագրով: Ուրկէ՛ ուր այդ յանդգնութիւնը, ըսուածքի խորութիւնը, բառի ու պատկերի անօրինակ դաշնութիւնը, լեզուի վճիտ աշխարհայնութիւնը, երբ իր շուրջը ազգ, հայրենիք կամ կոյս կը հոլովէին մարդիկ, ընթացիկ փոխասացութեամբ :

Դուրեան երեւոյթ մըն է մեր բանաստեղծութեան մէջ: Նման է անիկա բոլոր ազգերու մեծ բանաստեղծներուն, որոնք կ'երեւան առանց մունետիկի, կուտան իրենց գործը ու կը մեկնին, բայց ա՛լ չի մոռցուիր իրենց շեշտը: Ամէն տղայ, որ կանչուած է ծառայելու մեր գրականութեան, Դուրեանով կը սկսի իր դերը : Երիտասարդութիւնն է տիրական գիծը վաղամեռիկ քերթողին :

ԻՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Ոչ ոք իրեն չափ յաւելումներ բերաւ մեր քնարերգութեան: Ահա՛ քանի մը տարրեր.

Ա) Զգայնութիւն.— Զունինք ուրիշ հեղինակ մը, որուն ջիղերը լայն բացուին իր տողերուն մէջ այնքան, որքան թրթռուն ջիղերը հանճարեղ այս պատանիին: Գրողի իր զգայնութիւնը կազմող գլխաւոր տարրերն են ցաւը, սէրը, երիտասարդութիւնը, քիչիկ մը ազգայնականութիւն, քիչիկ մը երազ եւ արուեստի տարօրինակ զգացողութիւն մը, որ իր ժամանակին մէջ անըմբռնելի կը մնայ : Իրեն ժամանակակից ուրիշ բանաստեղծի մը մօտ գրեթէ նոյն տարրերն են, որ կը շինեն Պէշիկթաշլեանի գործը : Դուրեանի զգայնութիւնը խանձարուրուած չէ գրական որեւէ դպրոցի տարազով: Կուտայ՝ ինչպէս կուգայ, եւ հըրաշք է, որ եկածը ըլլայ ամէնէն անխառն բանաստեղծութիւնը : Երիտասարդութիւնը, աշխարհի ըղձաւորութիւնը, մահուան մթնոլորտը շատ բանաստեղծներու մօտ մեզի տրուած է հաստատել, բայց ոչ ոքի քով, գոնէ մեր մէջ, այս տարրերը տրուած են այնքան քիչ գրական հռետորութեամբ կամ գիրքի պայմաններով, որքան Դուրեանի մօտ : Ասով անիկա կ'անջատուի իր ժամանակէն :

Բ) Անձնականութիւն.— Զորս հինգ ազգայնական քերթուածներէ դուրս, մընացեալին մէջ ինքն է, բացառաբար ի՛նք միայն: Ալիշանի հինգ հատորները փարատոքսը կ'իրագործեն քերթուած չըլլալու, այսինքն՝ մարդ մը չտալու մեզի: Պէշիկթաշլեան իր քերթուածներուն երեք չորրորդը գրած է... գրած ըլլալու համար: Դուրեան չէր կրնար չգրել իր քերթուածները : Իր անձնականութիւնը, այս անկիւնէն դիտուած, կը մնայ դարձեալ եզական մեր մէջ: Կը մօտեցնեմ զինք Թէքէեանի եւ Մեծարենցի, որոնց տաղերուն մէկ կարեւոր մասը այդ անձնականութիւնը կը կազմէ դարձեալ: Այս անձնականութեան գլխաւոր նկարագիրը մատաղ ու անվերածելի ռոմանթիզմ մըն է, զերծ՝ ամէն օտար տարրէ, մերկ՝ ինչպէս ցայտքը արիւնին, եւ ատոր համար՝ տարօրէն սրտառուչ :

Դուրեանով մեր քնարերգութեան մէջ կը մտնէ անկեղծութիւնը :

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՀԱԻՈՐ ԶԷՆՔԵՐԸ

Ծանօթ լրագրող Փիթըր Գոլոզիմօ, պատերազմի աւարտումէն այսքան տարիներ ետք, հրապարակ հանած է գիրք մը, ուր կը խօսի Նացի Գերմանիոյ պատերազմական կարելիութեանց մասին, որոնց շնորհիւ, քիչ մնաց, որ Հիթլէր պիտի տիրէր ամբողջ աշխարհին: Գոլոզիմօ իր յայտնութիւնները կ'ընէ հիմնուելով հիթլերական կառավարութեան անծանօթ արխիւներու մէջէն իր գտած ապշեցուցիչ վաւերաթուղթերուն վրայ :

Գերմանիոյ փլուզումէն վերջ, հազարաւոր գերման դիտնականներ, արեւու ծագելէն ետք ցրուող ամպերու պէս ցըրուեցան աշխարհի չորս կողմերը, իրենց հետ տանելով անհամար վաւերաթուղթեր այն ծրագիրներու մասին, զորս Հիթլէրի հրամանով պատրաստած էին, գտնելու համար զանգուածային բնաջընջումի նոր զէնքեր, որոնք «Հազարամեայ Ռայխ»ը պիտի փրկէին այն փոթորիկէն, որ կուգար ամէն ինչ սրբել տանելու :

Այս դիտնականներէն ոմանք ապաստանեցան Արեւմուտք, ուրիշներ՝ Երկաթեայ Վարագոյրի ետին, եւ բաւական թիւով ալ՝ չէզոք երկիրներ, ուր փութացին իրենց նոր տէրերու տրամադրութեան տակ դնել իրենց ծանօթութիւնները եւ իրենց կիսաւարտ ծրագիրները : Եւ ճիշդ ասոնց վրայ հիմնուած է Գոլոզիմոյի ուսումնասիրութիւնը :

Այդ ուսումնասիրութեան շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ հաստատել՝ թէ գերման դիտնականները ի՛նչպէս կրցան ստեղծել կործանարար ահռելի ուժով յարձակողական նոր միջոցներ, որ պատերազմի արուեստին մէջ յեղափոխութիւն պիտի յառաջացնէին եւ որոնք, Նացիներուն համար դժբախտաբար — եւ մնացեալ աշխարհին համար բարեբախտաբար, — կարելի չեղաւ լրացնել, որովհետեւ, մինչ այդ, պատերազմը աւարտեցաւ 1945ի գարնան :

ՄԱՄՈՒԹ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐԸ

Որո՞նք էին այդ միջոցները : Սկսինք թնդանօթներէն եւ յիշատակենք կարեւորագոյնները, այսինքն, « Կամմա »ն, « Թոր »ը, «Ք. 12»ը եւ «Տորա»ն:

« Կամմա »ն, որ Քրուփի հռչակաւոր « Պերթայի » բարելաւուած տեսակն էր, հրասանդ մըն էր, որ հաստատուած էր « Թիկէր » տիպի հրասայլի մը վրայ ու մօտաւորապէս 15 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ կրնար արձակել 923 քիլօ ծանրութեամբ ռումբեր: Պողպատէ իրական դեւ մըն ալ «040» էր, որ աւելի ծանօթ էր « Թոր » անունով: Ասիկա ալ ամրութիւններ քանդելու սահմանուած հրասանդ մըն էր, որ մօտաւորապէս եօթը քիլոմեթր իր գործունէութեան շառաւիղով եւ 25 հազար քիլօ ծանրութեամբ իր ռումբերով՝ ապշեցուցիչ արդիւնքներ տուաւ :

Հիթլերական բանակի մամութ թընդանօթներու կարգին կը պատկանի նաեւ «Ք. 12»ը, որ 33ուկէս մեթր երկարութեամբ հսկայ թնդանօթ մըն էր: Իր վիթխարի ծաւալին հակառակ, այս թընդանօթը դիւրութեամբ կրնար զետեղուիլ երկաթեայ կառքի մը վրայ եւ իր 107 քիլոնոց ռումբերով հասնիլ 115էն 140 քիլոմեթր հեռուները:

ԱՀՌԵԼԻ «ՏՈՐԱ»Ն

Բայց, այս բոլոր թնդանօթները ոչինչ են, բաղդատելով «Տորա»յի հետ, որուն նմանը ոչ մէկ ճակատի վրայ գործածուած էր: «Տորա»ն պողպատի կիկլոպեան զանգուած մըն էր, 134ուկէս թոն ծանրութեամբ, 32ուկէս մեթր երկարութեամբ եւ 47 քիլոմեթր շառաւիղով : Ան կրնար արձակել 4 – 8 թոննոց ռումբեր: Այս թնդանօթը, որ պողպատի իսկական լեռ մըն էր, նախ եւ առաջ պիտի գործածուէր Ճիպրալթարի նեղուցին դէմ: Եւ երբ Միջերկրականի այս ապառաժը գրաւելու ծրագիրները մէկդի ձգուեցան, «Տորա»ն գործածուեցաւ Սեվաստափոլի ամրութիւններուն դէմ: Այն ատեն որոշեցին նաեւ զայն գործածել Լոնտոնը ռմբակոծելու համար եւ այդ նպատակով ստեղծուեցան երեք հրթիռներով օժտուած ռումբեր :

Քանդիչ այս ահռելի զէնքը վերամկրտուեցաւ եւ « Տորա»յի տեղ կոչուեցաւ « Հրթիռային թնդանօթ ՀՍ 326»: Սակայն շուտով, զինուորները, անոր անունը փոխեցին եւ սկսան զայն կոչել «Կիւսթավ ահաւոր»: Այսուհանդերձ, նկատի առնելով որ այս թնդանօթին փոխադրութիւնը շատ դժուար էր ու նաեւ օդանաւային յարձակումի ենթարկուելու վտանգը կար ու նոյնպէս նկատի ունենալով որ մեծ թիւով անձնակազմի պէտք ունէր ու շինութիւնն ալ շատ սուղ կ'արժէր, ի վերջոյ որոշուեցաւ զայն մէկդի ձգել: Պատերազմէն ետք, Խորհ. Միութիւնը իր հաշւոյն շինեց զայն, բայց, յետոյ երբ նոր զէնքերը մէջտեղ ելան, մէկդի ձգեց այս ահռելի զէնքը :

ԹԶՈՒԿ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐԸ

Աւելի բախտաւոր եղան այն մասնագէտները, որ արտասահմանի մէջ կըրցան զրահապատ կառքեր շինելու ծրագիրներ ներկայացնել : Բայց, նախկին պատերազմիկները չէին շահագրգռուեր Գերմաններուն կողմէ արդէն գործածուած « Փանցէր », «Թիկէր» եւայլ տիպի հրասայլերով, տրուած ըլլալով որ, դաշնակիցներն ալ շինած էին համարժէք կամ անոնցմէ աւելի արժէքաւոր հրասայլեր :

Դաշնակիցները չէին շահագրգռուեր ոչ իսկ « Սուփէր – Փանցէր»ով՝ զոր Հիթլեր կ'ուզէր որ իրեն շինէին իր մասնագէտները, որոնք իրեն գոհացում տալու համար, շինեցին հսկայական «Մաուսը», որ 188 թոն ծանրութիւն ունէր : Սակայն, անկէ միայն երկու հատ շինեցին եւ ետքէն, երկուքն ալ իբրեւ ամպէտք, փճացուցին :

Ընդհակառակն, դաշնակիցները շահագրգռուեցան ընդծովեայ հրասայլով, որով Գերմանացիք կը ծրագրէին ցամաքահանում կատարել Անգլիա : Անոնք շահագրգռուեցան նաեւ «դաճաճ հրասայլ»երով, որ յետագային շինուեցան ոչ միայն Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու կողմէ, այլ նաեւ չէզոք երկիրներու, ինչպէս՝ Շուէտի եւայլն: Այդպիսի հրասայլ մըն էր նաեւ «Կոլիա»ն, որ ամէնէն մանրակազմ հրասայլերէն մէկն էր եւ ունէր 67 սանթիմ բարձրութիւն : Ան հեռուէն կառավարելի ըլլալով՝ սահմանուած էր օդահան ընելու կամուրջներ եւ թշնամիի ամրութիւններ ինչպէս նաեւ թշնամի հրասայլեր: Ճիշդ ատոր համար, « Կոլիա»ն կոչուեցաւ «սողացող ռումբ »: Արեւմտեանները շահագրգռող

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Հետեւեալ առաւօտ հրկիզուեցան Օրտանքային պատկանած բոլոր առարկաները: Այդպէս էր սովորութիւնը :

Վերստին ձեռք առինք մեր ճամբորդութիւնը եւ հասանք Թուլուզ, ուր որոշեցինք հաստատուիլ ժամանակաւորապէս: Մեզմէ առաջ հոն հասած ու հաստատուած էին գնչու այլ ընտանիքներ :

Տունիշա ծրագիրներ կ'որոճար երկուքիս համար: Բայց արդեօք ես տակաւին իմ ճակատագրիս տէ՞րն էի:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ շրջագայած պահուս իսկոյն նշմարած էի ըմբոստութեան այն մթնոլորտը որ կը տիրէր հոն: Համաձայնական բանակները ամուր կերպով հաստատուած էին Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ : Լոնտոնի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր Գերմանիոյ մօտալուտ փլուզումը :

Կրնայի՞ այս բոցավառող հսկայ խարոյկէն հեռու մնալ: Կրնայի՞ արդեօք վերստին չգրաւել իմ նախկին տեղս այն Դիմադրական կազմակերպութեան մէջ որ հիմա սկսած էր վճռական ու ճակատագրական հարուածներ տեղացնել գրաւման ուժերուն վրայ, որոնք բոլորովին յուսալքուած, մատնուած էին խուճապահար փախուստի մը :

Մեր Թուլուզ հասնելէն երկու շաբաթ ետք յաջողեցայ հաղորդակցութեան մտնել դիմադրական բջիջի մը հետ: Ու որոշուեցաւ որ երթայի միանալու զինեալ ուժերուն :

— Պիտի սպասեմ քեզի, ըսաւ Տունիշա: Պէտք է գործադրես այն ինչ որ կը նկատես արդար, պէտք է կատարես պարտականութիւնդ, բայց ես, պիտի սպասեմ քեզի ...

Առաւօտ մը, երկարօրէն ողջագուրուելէ եւ գորովով համբուրելէ ետք զինքը, բաժնուեցայ Տունիշայէն, սիրտս խռովայոյզ :

Ուրիշ կերպ կրնայի՞ ընել: Աշխարհ կրակի էր մատնուած :

×

Ամիսներ անցան: Համաձայնական ցամաքահանումները Նորմանտիի եւ Փրովանսի մէջ ջարդուփշուր էին ըրած թըշնամիին ահաւոր դիմադրական ուժը, որուն մեր կողմէն մենք ալ, ներքին ճակատի վրայ, զօրաւոր հարուածներ էինք տեղացուցած :

Կռիւի մը ընթացքին, կամուրջի մը վրայ ծանրօրէն վիրաւորուեցայ :

Աւելի ուշ, երբ մեզմացաւ ատելութեան եւ ոխի ցրտաշունչ հովը որ ազգերը հանած էր իրարու դէմ, վերադարձայ Թուլուզ :

Քաղաքին շուրջ միայն քանի մը գնչու ընտանիքներ վրան էին նետած :

Տունիշան չկար :

Հարցուցի բոլոր անոնց որոնց պատահեցայ, ոչ ոք կրցաւ ինծի ճշգրիտ պատասխան մը տալ :

Տունիշա՛ն... թերեւս գարնանային օր մը, հնազանդելով իր գնչուի կոչումին եւ աստանդական ճակատագրին, վերըստին ձեռք էր առած մեծ ճամբորդութիւնը :

Այլեւս բնաւ չտեսայ զինքը: Չտեսայ նաեւ Երքոն :

Բնաւ պիտի չմոռնամ այս երկու էակները, ոչ Տունիշան ոչ ալ Երքոն :

Երկու ազնուական հոգիներ, որոնք երբեք ինծի չհարցուցին թէ ինչո՞ւ 1943ի յուլիսեան գիշեր մը, գողի մը պէս խոյս տալով ապաստան էի գտած իրենց մօտ :

Անոնք զիս հիւրընկալած, պահած ու խնամած էին, մղուած միայն ու միայն մարդասիրական զգացումներէ :

Երբե՛ք պիտի չմոռնամ ...

(8 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

—o—

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Այս տարի Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին մէջ պաշտօնավարելու հրաւիրուած է երիտասարդ ուսուցիչ Պ. Վահան Սէթեան :

Կապոյտ Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր դինեձօն մը կազմակերպելու Սեպտեմբեր 29ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը չորսին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը, նպատակ ունենալով թէ՛ պատուելու նորեկ ուսուցիչը եւ թէ մտերմիկ շրջանակի մը մէջ զինքը ծանօթացնելու աշակերտներու ծնողքներուն եւ դպրոցի բարեկամներուն : Դժբախտաբար, հրաւիրեալներէն շատեր ներկայ չէին : Այսուհանդերձ ներկաները ջանացին աննկատելի դարձնել այդ պակասը :

Կազմակերպիչ Մարմնի կողմէ Տիկին Մառի Կարապետեան պաշտօնական բացումը կատարելով հրաւիրեալներուն ներկայացուց ուսուցիչ Պ. Սէթեանը :

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Սարգիս Առաքելեանը, որ լաւագոյն ընտրութիւնն էր : Մեր սիրելի սեղանապետը նախ կենսագրական ամփոփ ծանօթութիւններ տուաւ ուսուցիչին մասին : Ապա իր առաջարկով բոլորին մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Ո՛վ մեծասքանչը» :

Առաջին առթիւ խօսք տրուեցաւ Պ. Մեսրոպ Պայընտրեանին որ սեղմ ու բովանդակալից ոճով մը, իբրեւ սրտցաւ հայ, պանծացուց հայ լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը, մշակոյթն ու արուեստը ինչպէս նաեւ Հայուն առաքինութիւնները :

Ընկեր նախագահը յաջորդաբար խօսք տուաւ շատերու :

Ընկեր Հիւսեան պախարակեց ծնողքներու բացակայութիւնը :

Ընկեր Փիլոս Սարգիսեան շեշտեց թէ Հայր, դարեր շարունակ ստրկութեան մէջ ապրելով հանդերձ կրցած է պահել իր ինքնուրոյն դիմագիծը՝ շնորհիւ իր լեզուին, մշակոյթին ու կրօնքին : Յոյս յայտնեց թէ ի վերջոյ անտարբերներն ալ պիտի գիտակցին, համախմբուելով դպրոցին ու եկեղեցւոյ շուրջ :

Տիկին Մառի Կարապետեան մէջ ընդ մէջ երգեց «Հայոց աղջիկներ» եւ Սայաթ Նովայէն, ջերմութեամբ համակելով մեզ, ու արժանացաւ անխառն գնահատութեան :

Նոր Սերունդի կողմէ ընկեր Պերճ Մարտիրոսեան ցաւով դիտել տուաւ իրենց նախորդ սերունդին բացակայութիւնը նման ազգային հաւաքոյթներէ : Ատոր պատասխանատուութիւնը ձգեց տարեց սերունդին վրայ : Բաղձանք յայտնեց միահամուռ ճիգով դպրոցին աշակերտութեան թիւը բարձրացնել առնուազն հարիւրի :

Ձայնասփռուած հայրենի քաղցր երգեր ու նուագային եղանակներ հայրենական կարօտով կը վառէին մեր հոգիները :

Լիոնի հիւրերէն ընկեր Կարապետ Յովակիմեան, անդամ Լիոնի Կրթ. յանձնախումբին, տարիներէ ի վեր մօտէն ծանօթ դպրոցական տաղնապին, նոյն մտահոգութիւնները կը գտնէ ամենուրեք : Աշակերտութեան նուազում, ծնողքներու անտարբերութիւն, մեր լեզուին ու գրականութեան նկատմամբ ստորակայութեան զգացում : Եթէ երեխան չկամութեամբ չիւրացներ հայերէն դասաւանդութիւնը, յանցաւորը անպայման ուսուցիչն է... : Խեղճ ուսուցիչ, ապերա՛խտ ասպարէզ :

Սակայն, պահ մը թողունք այս տխուր պատկերը : Մեր սիրելի սեղանապետը թէեւ միջին ճամբու մարդ չէ, բայց գիտէ բարեխառնել մթնոլորտի թանձրութիւնը : Ահա Տիկին Մարիձա Հաբէլեանն է որ կ՛երգէ «Անուշ Գարունը» ու կը խլէ ջերմ ծափեր :

Խօսք կը տրուի Պ. Բագրատ Խոստիկեանի : Ինը երախաներու հայր, որ գնահատանք ունի մեր դպրոցին նախորդ դաստիարակներուն նկատմամբ : Ի մասնաւորի կը շեշտէ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Փափազեանի ջերմ նուիրումը որ սերունդ մը կրթեց, ազգային ոգիով ներշընչուած : Այժմ, իր միակ բաղձանքն է որ իր երախաները հայ մեծնան, հայերէն խօսին : Կը թելադրէ երիտասարդ ուսուցիչին աշխատիլ երախաներուն սիրցնել մեր գիրն ու լեզուն :

Ընկեր Յովհաննէս Հաբէլեան ոգեկոչելով յիշատակը ողբացեալ Արշակ Չօպանեանի, վերացումով արտասանեց «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»ը :

Ընկեր Հիւսեանի առաջարկով ներկաները ինքնաբուխ նուէրներ ըրին ի նպաստ Կապ. Խաչի կրթական գործին : Գումարը շուտով բարձրացաւ 405 Ֆր.ի : Նուիրատուներու ցանկը պիտի հրատարակուի առանձին :

Սեղանապետին հրաւէրով ընկեր Եղեկիէլ Մինասեան իմաստալից եւ խրախուսիչ խօսքերով, իբրեւ դուրսէն դիտող մը, գնահատեց ներկաներուն եւ առ հասարակ Տէսինի դաղութին հայրենասիրութիւնն ու մայրենի լեզուի ուսուցման հանդէպ իր գիտակից զոհաբերութիւնը : Յետադարձ ակնարկով մը վերյիշեց մեր անարդ թշնամիին մեզի հասցուցած մահացու հարուածը : Ներկայիս, պայմանները տարբեր են : Դպրոցով է որ պիտի կարենանք պայքարիլ մեր գոյութեան սպառնացող յորձանքին դէմ :

Նախկին Նոր Սերնդական Պ. Սերոբ Ղազարեան, շնորհաւորելով դպրոցին հոգը ստանձնող մարմիններուն ջանքերը, իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ իր երախաներն ալ պիտի սորվին մայրենի լեզուն : Օր. Սիրանոյշ Կարապետեան խոր զգացումով արտասանեց անմահն Չարենցի «Գովք Հայաստանի»ն : Ներշնչումով արտասանեց նաեւ Օր. Անժէլ Կարապետեան՝ Դանիէլ Վարուժանէն : Ընկ. Թամատան վերջին խօսքը տուաւ ուսուցիչին : Պ. Սէթեան գեղեցիկ գրութեամբ մը խտացուցած էր իր մտածումները, մտահոգութիւններն ու ազգային զգացումները : Հակառակ պայմաններու դժուարութեան պատրաստակամութիւն կը յայտնէր նուիրուելու փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեան, անոնց Հայու նկարագիրը կերտելու :

Ապա, իր մասնակցութիւնը բերելով ստեղծուած ոգեւորութեան, «արմոնիքայով» նուագեց զուարթ եղանակ մը, ծափեր քաղելով :

Այնուհետեւ, ձայնասփռուած եղանակներու թովիչ տրամադրութեամբ վերացած ներկաներէն շատեր սկսան պարել :

Եւ այսպէս, ընդհանուր գոհունակութեամբ հաւաքոյթը վերջ գտաւ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղը մրցանիշը կը կոտրէ իր աշխոյժ գործունէութեամբ : Զինուորական ծառայութենէ վերադարձող երիտասարդ ընկերներ թափ տուին մասնաճիւղի ծաւալման ու զարգացման : Ներկայ վարչութիւնն ալ նոյնքան գործունեայ, ձեռներեց եւ կենսունակ որքան իր նախորդները, կարծէք ուզեց փորձի ենթարկել Նոր Սերունդի միասնականութեան ուժը :

Սեպտեմբեր 21ի Շաբաթ, պարանցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած էր ուր հրաւիրուած էին ոչ միայն մօտակայ գաղութներու մասնաճիւղերը, այլ եւ Փարիզի եւ Մարսէյլի Նոր Սերնդականները : Եւ ահա կրակուբոց երիտասարդութիւն մը եկած խռնուած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, շփոթութեան մատնելով կազմակերպիչները : Պռանտի փողոցը, եւ յարակից փողոցները խճողուած էին անհատական կառքերով :

Տարբեր է այս սերունդը իր նախորդէն : Հակառակ ներկայի այլանդակ բարքերուն, այս տղաքը շեշտուած նկարագրով եւ Հայու առաքինութիւններով օժտուած են : Ուծացման վտանգին ահազանգը արձագանգ գտած է անոնց էութեան մէջ :

Չորս հարիւրէ աւելի երիտասարդներ՝ երկու սեռէ, մինչեւ առաւօտ զուարճացան, պարեցին, դաղափարական ջերմ միջավայրի մը մէջ : Ձեռնարկը շատ փայլուն անցաւ : Եթէ արտասովոր աղմուկէն դրացիներ անհանգստացան, վըստահ եմ որ ներողամիտ եղան այս երիտասարդներուն նկատմամբ :

Նախաձեռնող մարմինը պատրաստած էր նաեւ հայկական բաժին մը, զոր չյաջողեցաւ գործադրել խճողումին պատճառաւ :

Կիրակի կէսօրին հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ հիւրերուն : Հրաւիրուած էր նաեւ ընկեր Եղեկիէլ Մինասեան որ ողջունելով երիտասարդները, վերլուծեց Նոր Սերնդականին ազգային պարտականութիւնները, համապատասխան շինիչ թելադրութիւններ ընելով :

Հպարտութեամբ կը տոգորուինք ի տես այս երիտասարդութեան՝ որ այլեւս ընտրած է իր ուղին : Կը շնորհաւորենք տեղւոյս մասնաճիւղի կենսունակութիւնը :

×

Ատենէ մը ի վեր տեղւոյս Լիոնէզի գործարանին տուներու վարձակալները, որոնց կարգին մեր հայրենակիցները, տուներէն հեռանալու պարտադրութեան տակ էին : Նոր ընկերութեան կողմէ դատական հետապնդում մը սկսած էր եւ պայմանաժամ տրուած բնակող ընտանիքներուն : Իսկոյն կազմուեցաւ վարձակալներու պաշտպան յանձնախումբ մը որ գործի ձեռնարկեց դատական հետապընդումներուն հակազդելու համար նոյն միջոցներով : Յանձնախումբը դիմած էր նաեւ տեղւոյս քաղաքպետ Պ. Թեռասի, նպաստաւոր լուծումի մը առաջադրութեամբ : Յարգելի քաղաքապետը նահանգապետին կատարած կրկնակի դիմումներով վերջապէս յաջողեցաւ վարկ մը ձեռք բերել շինութեան նախարարութենէն, վտանգուած ընտանիքներուն շէնքեր կառուցանելու համար : Հողամասը գնուած է արդէն եւ շինութիւնները շուտով կը սկսին : Մեր հայրենակիցներէն անոնք որ չեն արձանագրուած յանձնախումբին մօտ կրնան դիմել Պ. Սերոբ Ղազարեանի, որ այդ յանձնախումբին անդամ է : Կը շնորհաւորենք քաղաքապետին ժրաջան աշխատանքը :

ԳԻՄ

հրասայլերէն էին նաեւ՝ «Լասթենթրայկէր»ը եւ «Երոպենվոլֆ»ը, որ հեռավար հրասայլ մըն էր եւ իր առաքելութիւնը կատարելէ ետք կրնար իր խարիսխը վերադառնալ :

ՇԱՏ ՈՒՇ

Բայց, թերեւս, ամէնէն ուշագրաւը այն իրողութիւնն էր որ, Գերմանացիք չհասան ամէնէն առաջ շինելու անատական ռումբը, հակառակ անոր որ, Ամերիկացիներէն աւելի առաջ հետազօտութեանց սկսած էին :

Իսկապէս, 1938ին, օր մը Փրոֆէսէօր Օթթօ Հան տեղեկացաւ՝ թէ Իրէն Ժոլիօ-Քիւրի եւ իր գործակիցը՝ Փաուլ Սավիչ, ուրանիում անատներ ռմբակոծելով՝ յաջողած էին արտադրել նիւթ մը (տարր) որ թէեւ ռատիումի յատկանիշեր ունէր, սակայն, ոչ ռատիում էր եւ ոչ ալ տիւրանիկ : Փրոֆէսէօր Հան, իր օգնականներուն՝ Տոքթ. Սթրազմանի եւ Տոքթ. Մայտէրի հետ սկսաւ Քիւրիի փորձերուն եւ նոյն արդիւնքը ձեռք բերաւ : Բայց, ի վերջոյ ի՞նչ էր առեղծուածային այս նիւթը : Երեք գիտնականները իրենց միտքերը շատ չարչարեցին եւ ի վերջոյ գրեան լուծումը — այդ նիւթը պարիոն էր եւ պարիոն 138 անատական ծանրութիւն ունի, այսինքն, ուրանիումի անատական ծանրութեան (238) կէսէն քիչ մը աւելի : Այսինքն, եզրակացութիւնը այն էր, թէ ուրանիումի անատը (աթոմ) ռմբակոծուելով՝ իր կորիզը փշրուած էր : Այլ խօսքով՝ իրականութիւն դարձած էր երազ մը՝ որ խենթութիւն կը նկատուէր :

Բայց, Հիթլեր ժամանակին չըմբռնեց այս ապշեցուցիչ դիւտին նշանակութիւնը : Երբ ըմբռնեց՝ ուշ էր այլեւս : Որովհետեւ, Փենեմունթէի կեդրոնին մէջ թէեւ նախապատրաստութիւնները սկըսան, բայց, մինչ այդ, հող շահած էին Ամերիկացիք, որոնք միւս կողմէ, իրենց տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց շնորհիւ փութացին հիթլերական Գերմանիոյ անատական կեդրոնը ռմբակոծել եւ անոր հետ խորտակել նաեւ խելագար բռնապետին տիեզերքին տիրապետելու կրազները :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՉԱՐԴ ԿԻՆԸ

Օգտուելով այն վայրկեանէն, ուր վերսկսած էր Մարկրիթի հետ ակնարկներ փոխանակել, ըսի.

— Որո՞ւ կը նայիք այդպէս :

— Մարկրիթ Կօթիէին :

— Կը ճանչնա՞ք զայն :

— Այո, իր հայթայթիչն եմ : Ասկէ զատ, դրացի ենք :

— Տ՛Անթէն փողո՞ցը կը բնակիք ուրեմն :

— Այո, թիւ 7 : Իր զարդասենեակին պատուհանը իմինիս վրայ կը նայի :

— Կ՛ըսեն թէ սիրուն աղջիկ մըն է :

— Չէ՞ք ճանչնար զինքը :

— Ոչ, բայց կ՛ուզէի ճանչնալ :

— Կ՛ուզէ՞ք որ ըսեմ իրեն թէ մեր օթեակը զայ :

— Ոչ, կ՛ուզեմ որ զիս իրեն ներկայացնէք :

— Իր տո՞ւնը :

— Այո՛ :

— Ատիկա աւելի դժուար է :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի ծեր եւ խիստ նախանձոտ դուքսի մը պաշտպանութեան ներքեւ է :

— Պաշտպանութիւն բառը սիրուն է :

— Այո, պաշտպանութիւն, աւելցուց Բրիւտանս : Հէք ծերունին միթէ կրնա՞յ անոր սիրողը ըլլալ :

Այն ատեն Բրիւտանս պատմեց թէ Մարկրիթ ի՞նչպէս ճանչցած էր դուքսը Պանեէռի մէջ :

— Անո՞ր համար է որ առանձին է հոս, շարունակեցի :

— Ճիշդ :

— Բայց ո՞վ տուն պիտի տանի զայն :

— Դուքսը :

— Ուրեմն պիտի զայ որ տանի՞ :

— Այո, հիմակ ուր որ է կուգայ :

— Դուք որո՞ւ հետ պիտի երթաք :

— Հետս մարդ չունիմ :

— Ես կուգամ հետերնիդ :

— Բայց կարծեմ թէ բարեկամ մը ունիք :

— Ան ալ մէկտեղ կուգայ :

— Ո՞վ է ձեր բարեկամը :

— Ամուրի եւ խիստ ուշիմ երիտասարդ մըն է, որ ուրախ պիտի ըլլայ ձեզի հետ ծանօթանալով :

— Լաւ ուրեմն, որոշուեցաւ, երեքնիս միասին կը մեկնինք այս խաղին աւարտելէն ետք, վասն զի վերջինը տեսած եմ :

— Ամենայն սիրով, երթամ իմացնեմ բարեկամիս :

— Գացէ՛ք :

— Ահ, ըսաւ Բրիւտանս, երբ դուրս ելլելու վրայ էի, ահա դուքսը Մարկրիթի օթեակը կը մտնէ :

Նայեցայ :

Արդարեւ եօթանասուն տարու մարդ մը նստեցաւ Մարկրիթի ետեւը եւ շաքարեղէնի տուփ մը տուաւ, որ շնորհալի աղջիկը իսկոյն առաւ ժպտելով, յետոյ օթեակին առաջքը քշեց, Բրիւտանսին նըշան մը ընելով, որ կրնար սապէս թարգմանուիլ :

— Կ՛ուզէ՞ք :

— Ոչ, ըսաւ Բրիւտանս նշանացի կերպով :

Մարկրիթ առաւ տուփը եւ ետին դառնալով սկսաւ դուքսին հետ խօսակցիլ :

Այս բոլոր մանրամասնութիւններուն պատմութիւնը տղայութիւն կ՛երեւայ, բայց այս աղջկան վերաբերեալ ամէն բան այնքան տպաւորուած է մտքիս մէջ որ չեմ կրնար չյիշել այսօր :

Գացի բարեկամիս՝ Կասթօնի իմացնելու ինչ որ կարգադրած էի իր եւ իմ անունով :

Ընդունեցաւ :

(Շար.)

Պ. Զարեհ եղբայրեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Լոքմակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին եղբայրեան (Պէյրութ), Պ. Սեպուհ եղբայրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վռամ եղբայրեան, ինչպէս նաեւ Շնորհաւոր, Սահակեան եւ Փափազեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, հարսին, եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԵՀ ԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գեղանուշ Չիլինկիրեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 8ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 12) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ – Քոմիւնալի դերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կազմ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է վինեճօնին առթիւ՝ հետեւեալ նուէրները իր նպաստ իր Կրթ. գործին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ՝ 50 ֆրանք, Պ. Վահան Հիւսեան տասը, Պ. Բագրատ Խոսոիկեան քսան, Թիւրայր Պառաւեան տասը, Օննիկ Զէրոնեան հինգ, Մովսէս Կարապետեան 10, Վասպուրականի Երիտ. Միութիւն՝ 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան՝ տասը, Վահէ Պառաւեան՝ տասը, Սուրէն Սիրունեան՝ քսան, Արսէն Սիւզմէճեան՝ տասը, Մեսրոպ Պայընտրեան՝ տասը, Յովհաննէս Հարչլեան՝ տասը, ընկ. Փլոս Սարգիսեանի սեղանէն՝ 15, Նուպար Պօտուրեան՝ յիսուն, Լեւոն Աստուրեան՝ տասը, Տիկին Թագուհի Ժամկոչեան՝ քսան, Վարուժան Մանուկեան՝ 10, Գուրգէն Պօյաճեան, Տիկին Թագուհի Օհանեան, Սերոբ Ղազարեան, Տիկին Հերիփսիմէ Գրիգորեան տասնական, Տիկ. Սուլթան Գրիգորեան հինգ, Միհրան Պառաւեան հինգ, Սարգիս Առաքելեան 25։

Ընդհանուր գումար՝ 405 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆը – րանսայի վարիչ մարմինը, չրջաններու բոլոր խումբերը (Ալֆորվիլ, Մարսէյլ քաղաք, Սէն Լու եւ Պօմոն) կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3։30ին, Պոմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր Նոր Սերնդականներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Փարիզի մէջ կը տօնուի 26 Հոկտ. չաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Զայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն – դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ։

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են։ Նորեր պիտի հասնին չուտով։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Ցառաջի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՓՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 ֆրանք
Վեցամսեայ 35 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.։

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական ծանր գործը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆըրանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՖԵԱՆի յիշատակին, իր վախճանման տարելիցին առիթով։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կրթ. Մարմինը, կը ծանուցանէ Լիոնի հայ հասարակութեան, որ Հայկազեան վարժարանի ցերեկային դասընթացքները կսկսած են Հոկտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5, ուսուցչութեամբ Օր. Ընծայ Սահեփանեանի եւ Տիկին Գեղան Գայթանճեանի։ Հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան վարչութեան։

Դասաւանդութեանց ժամերն են՝ Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9էն մինչեւ 5, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 5։ Կիրակի առաւօտները ժամը 9էն 11։30, իսկ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 8։30էն 10, ուսուցչութեամբ Պ. Թրապօշի։

Այս առթիւ, կրթ. Մարմինս պարտք կը համարի Լիոնի հայ ծնողաց ուշադրու – թեան յանձնել Ազգ. Միութեան եւ կրթ. Մարմնոյ տուած որոշումները, որոնք պիտի դիւրացնեն հեռաւոր թաղամասեր բնակող աշակերտներու դպրոց գալու հարցը։

Ազգ. Միութեան վարչ. անդամներէն ոմանք, սիրայօժար յանձնառու եղան, իրենց թաղամասին մէջ դտնուղ աշա – կերտները առաւօտեան ժամը 8։30ին կառքով առնելով դպրոց փոխադրել, երեկոյեան ժամը հինգին վերադարձնելու պայմանաւ։

Աւելին եւ կարեւորը ըլլալով հեռաւոր վայրերէ եկող աշակերտներուն, նոյնիսկ մօտականներուն, որոնք կը փափաքին տալ իրենց կէսօրուան ճաշը, ԲՈՂՈՐՈՎԻՆ ՁՐԻ։ Կէսօրուան դադարի պահուն, աշակերտներուն պիտի ընծայուի հաճելի անակնկալներով զանազան նորութիւն – ներ։

Ուստի, կը հրաւիրուին ծնողքները որ հաճին լրջօրէն անդրադառնալ իրենց պա – տականներուն հայեցի դաստիարակութեան եւ օգտուիլ պիտանի տրուած պատեհու – թենէն եւ բացառիկ զոհողութիւններէն, որ յանձն առնուած է իրենց զաւակնե – րուն համար իսկ։

Ի մօտոյ «Կրթասէր Տիկնանց Յանձնախումբը» հրապարակ կուգայ, այցելու – թիւններ տալու բոլոր ծնողքներուն ար – մատական բուժում մը գտնելու տիրող անտարբերութեան։

Զի կարծուիը այլեւս, որ ոեւէ ծնողք անփոյթ պիտի ըլլայ, այսքան ջերմե – ռանդ եւ զոհողութեամբ ընդգրկուած դպրոցական – կրթական գործին հան – դէպ ու պիտի չգտնան զօրավիգ հանդի – սանալ անոր։

ԿՐԹ. ՄԱՐՄԻՆ
(կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահնե – րուն մէջ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆի Մուրատ խումբին կողմէ։

Այս կիրակի ժամը 17էն 23։30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

կը մասնակցի՝ ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱՒՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՀԱՃԸՂՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱԱ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ չուքով, այս կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ։ Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէչէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ուր հա – զար նահատակներու խնկելի յիշատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ։ Կը հրաւիրուին չրջանի բոլոր հայրենակից – ները եւ նահատակներուն յիշատակը յար – գողները։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻսԻի կազ. Խաչի մասնաճիւղի զպրոցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 3ին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առտուն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16։30։

ՓԱՐԻԶԻ կազմյա Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ, այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին, կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18։

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուցչութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի, կրնան արձանագրուիլ փոքրերը եւ մեծերը (պաքալորիայի դասարանէն)։ Կը խորհինք տղոց երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարգադրելու մասին։ Առ այդ կը խնդրենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պարտքան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էմոլ Սէն Լուի, կամ հեռաձայնելով առաւոտները, բայց Շաբաթ եւ կիրակի օրերէն։ ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները սոխպողաբար կը հրաւիրուին ընկերական ժողովի այս Ուրբաթ, ժամը 20։30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան հրաժարական եւ իր նիւթական ու բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւն։

Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Գ) Ներկայացուցիչի ընտրութիւն։

Դ) Շրջաբերականներու ընթերցում։

Ե) Ընթացիկ հարցեր։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօմոն։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կազմյա Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՄԻՋ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմյա Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս Երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Ճշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ին

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԵԿ ԱՆԴԱՄՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8	սիւնակ	
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓԱԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
12
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
12 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9832

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9832

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

N.D.L.R. — Nous devons à l'aimable autorisation de la Rédaction de notre confrère « HISTORAMA », revue mensuelle, et des auteurs du reportage, la publication pour le monde arménophone de cet article, en notre version arménienne, dont le texte original, si éloquant dans sa concision, est dû à M. Albert MAHUZIER, et le très beau reportage photographique, en couleurs, est dû à l'objectif de Mlle Jacqueline MAHUZIER.

« HISTORAMA », No 145, Octobre 1963.

ՄԻՄ.— Արտատպումի պարագային մեր պաշտօնակիցները պարտին զոյգ աղբիւրները յիշել :

Մեր օդանաւը երկու ժամ յապաղում ունէր երեւան հասնելու համար : Հա – յաստանի մայրաքաղաքը հարաւային կիրճին կայանն էր ճամբորդութեան, որ 1962 - 1963 ձմրան կը կատարէինք Խոր – հրդային Միութեան մէջ : Թիֆլիզի օ – դակայանէն մեկնումը այնքան ծիծաղա – շարժ եղաւ, որ բնաւ չցաւեցանք թէ նպաստաւորութեամբ պիտի չկարենայինք մնալ :

Օդանաւը լեցուած էր Վրաստան աշ – խատող Հայերով, որոնք Հայրենիք կ'եր – թային՝ այնտեղ անցնելու իրենց արձա – կուրդի օրերը : Ամէնքը մէկ եղած, ղը – շրթի եւ համարձակ խումբ մը կազմած էին, որու համար յիասուն վայրկեանի այս օդային ճամբորդութիւնը աւելի բարդ չէր երեւիր, քան փարիզցիներուն երթե – ւիքը իրենց ստորերկրեայ երկաթուղիով : Ընտակոյս, դէպի հայրենի երկիր վե – րադարձը առիթն ընծայած էր անոնց՝ ուրիշներ բաժակներ պարպելու, փոխա – դարձ բարօրութեան բազմաթիւ բաժա – կատուներ արտասանելու եւ կենաց խմե – լու : Որովհետեւ, ճամբորդներէն մէկը ծայն ստիճան գինով էր, որ ձեռքը դէր – պանը դնելու եւ մեկնումի անհրաժեշտ ժամակը ցոյց տալու կարողութիւն չու – նէր :

Օդանաւին ընկալուչին (հոքէս)՝ որ հիւրակի մը վրայ բարձրացած հասնող – ները կը դիտէր, դոհ չէր պատահածէն ու յայտնած : Գինովին աղտոտ վերարկուն վկայէր թէ ան, դիւերը անցուցած է աւելի փղոցը տատանելով եւ մայթէ մայթ թաւալելով, քան թէ հանդիստ ննջարանի մը մէջ : Գինովը ի վիճակի չէր ոտքի տալու իր տոմսակը : Կարեկից ճամ – բորդներ թեւերը վեր առնել տուին, ուրկէ ոտքատակերի մը ըլլար, եւ խըղճ – ալին բոլոր դրպանները խուզարկե – ցին : Շուտով ուրախութեան ճիչ մը լըս – ուեցաւ, տոմսակը գտնուած էր, թէեւ գինովին աղտոտ եւ ճմռուած, բայց կա – րելի պատկէս վաւերը ... եւ գինովը օդա – նաւ :

Գինովը տակաւին անարատ էր կովկաս – եան լեռնաշղթային աւազ դաշտերէն վրայ, մինչ անոնց լանջերն ի վար կը հալածէր ձերմակը իր հետն էր տա – րած : Հայաստան Վրաստանի հարաւը գտնուի, թէեւ Արարատեան դաշտին բարձրութիւնը հազար մետրը անցնի, այսուհանդերձ իր կլիման ձեղմ է, նոյնիսկ ձմեռը, չնորհիւ Պոնտոս արեւ մը կը ճառագայթէր Ե – րեւանի օդակայանին վրայ, որ Զանկա – (Հրազդան) լայնատարած դաշտին է, երկու հիանալի բարձունքներու միջեւ, Արարատի երկու գագաթներ – ուն տակ : Շատ ափսոսած էի կեդրոնա – կան Ախոյ դէշ օդէն, որպէսզի իսկոյն ճամբորդէի՝ ինթուրիստը ներկայա – նար Քուրի օրիորդին, որ անմիմջապէս ընդհանուր ակնարկ մը նետել տար քաղաքին վրայ :

(1 Շար·)

ԱՀԱԽՈՐ ԱՂԷՏ
ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

4000 ՄԵՌԵԱՒ, ԳԻԿԵՐ ԿՈՐՑԱՆԱԾ, ՋՈՒԽԵՐԸ ՈՂՈՂԵՑԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Զորեքշաբթի կէս գիշերին պատահած է ահաւոր աղէտը որ սուգի մատնեց իտ – ալական Իտալիա : Մարդիկ կը քը – նանային եւ իրենց առաջուայ հանդիստը ընդհատուեցաւ յանկարծ, երբ փխալէի չրջանին լեռան մէկ կողը տեղի տալով, մէկ անգամէն արուեստական լիճին մէջ, յորդիլ տուած է ջուրի հսկայ քանակու – թիւն մը, որ հինգ հարիւր հազար խո – րանարդ մեթր կը հաշուուի, ինչպէս նա – եւ ամբարտակին պահեստը որ 150 միլիոն խորանարդ մեթր էր : Առաջին առթիւ կը կարծուէր թէ Վայոնթի ամբարտակը տեղի տուած է ինչպէս Մալփասէի ամբարտակը, բայց յետագային ճշդուեցաւ թէ աղէտը այդպէս ծա – գած չէր, ընդհակառակն հսկիւ պատթ – նահատ եղած էր ջուրին խուժումին զո – րութեան տակ : Վէնետիկէն 88 քիլոմե – թըր հեռու, Լոնկառոնէ գիւղը բոլորովին կործանած է միայն անուն մը ձգելով քարտէսին վրայ : Անկարելի է ճշդել զո – հերուն թիւը, բայց աւելի քան չորս հա – զար մեռեալի մասին կը խօսուի, ամէն ինչ փաստած է հինգ քիլոմեթրի վրայ, կարելի չէ իսկ ճշդել թէ ո՞ւր էին փախ – չէի երկայնքին գտնուող գիւղերը, ջուրը ամէն բան առած տարած է :

Այս մեծ աղէտին վրայ կ'աւելնայ ու – րիշ վտանգ մը : Արդարեւ ոստիկանու – թիւնը յայտարարեց թէ ջուրը տարած է նաեւ գործատուն մը սիանիւր տը փոքա – սիումի իր ամբողջ պահեստով, այնպէս որ փխալէի ջուրը այլեւս թունաւորու – ած է : Թղթակիցները եւ ականատես – ները սրտաճմլիկ տեսարանները կը նկա – րագրեն մայրեր կ'ողբան «զաւակս, զա – ւակս» ... : Դիակներ գտնուած են մին – չեւ Վենետիկ, այնքան հսկայ տարա – ծութեան վրայ ջուրերը ամէն բան տա – րած ըլլալով : Դեղի իսկ պէտք չունին այլեւս որովհետեւ հարկ եղածին չափ վերապրող չկայ :

Ազգային սուգ հռչակուեցաւ անմիջա – պէս Իտալիոյ մէջ ուր 24 ժամուան հա – մար փակուեցան բոլոր սինեմաները, թատրոնները, սրճարանները եւ պատ – կերասփիւռը ընդհատեց իր յայտագիրը : Յատկացական հեռագիրներ կը հասնին ամէն կողմէ : Օդնութեան փութացած են Իտալիոյ բոլոր կողմերէն եւ թռանները սակաւաթիւ վերապրողներ եւ անհամար դիակներ կը փոխադրեն :

Այս ահաւոր աղէտը ցոյց կուտայ ան – գամ մը եւս թէ աշխարհի բոլոր եւ միակ տէրն է՝ բնութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ Ֆրանսական Մխիթք – Հոլի ամէնէն ծանօթ եւ սիրուած դէմ – քերէն մէկը մեռաւ Ուրբաթ առաւօտ, ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ : Փարիզի փողոցներէն հասած էր բեմ ուր ծանօթ էր «Մոմ փիաֆ» անունով : Վերջին տա – րիներուն յաճառ պայքար մը տարաւ ապրելու համար, տոկալու համար : Անցեալ տարի կ'ամուսնանար յոյն երի – տասարդի մը հետ Թէօ Սաղափօ բաւա – կան գայթակղութիւն ստեղծելով : Կ'ու – զէր երգելով մեռնիլ, բայց կեանքը տար – բեր տնօրինեց եւ 47 տարեկանին դոհ ըլ – նաց նեղքին արիւնահոսութեան :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ յաճուկ դիրքով մը որ կար – գացուեցաւ Պահպանողականներու հա – մագումարին 4000 պատգամաւորներուն առջեւ, յայտնեց թէ հրաժարելու մտա – դրութիւն ունի :

Օրը Օրին

ՀԱԽԿԻՒ ՊԱՇՏՕՊՆԵՐԸ

Եթէ հին եգիպտացիները եւ արդի Փարիզցիները աստուած կը հռչակեն սխտորը, ինչո՛ւ զարմանալ այլեւս որ աստուած կը հռչակուի նաեւ··· հաւ – կիթը :

Այս աստուածիմաստութեան (*Թէոսո – ֆի*) հիմնադիրն է Պելժ մը, անունը Ա· Վենտելաւոք :

Այժմ, տեսէք թէ ի՛նչ ··· ածած է այս հաւկթաբանը, որ կը պնդէ թէ հաւկիթ մըն է տիեզերքը (հի՛ն վարդապետու – թիւն), ու տիեզերքը դուրս ելած է Աս – տուածմէ, որ հաւկիթ մըն է իր կարգին :

Ինչպէս կը տեսնէք, մեր դարաշրջա – նային իմաստութիւնը հասած է այն աս – տիճանին, որ եթէ աստուածներ կը բուս – նին պարտէզներու մէջ, ինչպէս սխտո – րը, ահա աստուածներ կ'ածեն հաւերը, կամ աւելի ճիշդ է ըսել այս պելժ փի – լիսոփան :

— Մարդը հաւկիթ մըն է, կինը եւս հաւկիթ մըն է, կը յայտարարէ Վենտե – լաւոք : Երբ կ'ամուսնանան, հաւկիթ մըն ալ ասոնց կուտան : Հետեւաբար մէկ ա – ռաւել մէկ կ'ընէ··· երեք :

Թուաբանութիւնն անգամ կը սարսի հաւկթաբանութեամբ : Բայց սպասեցէք, աւելի ճիշդ՝ մտիկ ըրէք :

— Ամէն բան հաւկիթէն կ'ելլէ : Եր – կիրն ալ հաւկիթ մըն է, գոր ածեր է աստուած : Ս· Երրորդութիւնը եւս կը հաստատուի հաւկիթով,— ներմկուցը, դեղուցը եւ կենդը : Խաղաղութիւնը, որու մասին կը խօսին խրուշչեւ կամ Քե – նըտի, հաւկիթէն կ'ելլէ,— չէ՞ որ խա – դաղութեան խորհրդանշանն է աղաւնին : Արդ, աղաւնին ելած է հաւկիթէ մը :

Խենթի խօսք չհամարիք այս ամէնը : Վենտելաւոք կրնայ փիլիսոփայել ջուրի պէս : Իր աստուածածնական (*Թէոկոնի*) վարդապետութիւնը կը կոչուի «տիեզե – րա – երկրա – բնա – բիմիա – ջերմա – ջրաբեկտրա – հիւլէա – գեղա – մատե – նա – հաւկթա – կենսաբանութիւն » — շունչ առէք, բանի մը վանկ կրնատեցի՝ որպէսզի չճաթիք :

Փիլիսոփան իմիք եւս նկատած է որ եր – կար է վարդապետութեան անունը, ուս – տի գոհած է բանի մը գիտութիւն եւ պո – չոտ ձեւով կ'անուանէ միայն «հաւկթա – կենսաբանութիւն »,,— իմաստութեան բանալի մը, որ յարութիւն կուտայ մե – ռելներուն, կը վերանորոգէ մարդկու – թիւնը, կը չեզոքացնէ հիւլէական ռում – բին աւերիչ ներգործութիւնը :

Մեր փիլիսոփայապետը կը յայտարա – րէ թէ գտած է միջոցը զաւակ ծնելու : Պիտի ըսէք թէ ատիկա ալ բա՞ն է, փո – դոցէն անցնող աղջիկն ալ գիտէ այդ գի – տութիւնը : Ո՛չ, կը պատասխանէ Վենտե – լաւոք , — վազը զաւակ պիտի ծնի ա – մէն ոք՝ ոչ Ադամին գիտցած ձեւով, այլ շատ իմիճատիպ եղանակով : Ադամ ան – ցարակ մարդ մըն էր, որ կարօտ էր Աս – տուծոյ՝ աշխարհ գալու համար, եւ կա – րօտ էր Եւայի՝ աշխարհ բերելու համար նմանութիւն : Վենտելաւոք աւելորդ կը գտնէ կինը,— այր մարդը բաւական է իմիճն իրեն, իմիճն իր գործին եւ իր ա – բարչագործութեան համար :

Կը ներէք որ տիեզերածնական հաւ – կթաբանութեան վարդապետին տեսու – թեանց շարունակութիւնը կ'ընդհատեմ այստեղ : Ինծի պէս չէ Վենտելաւոք , ա – մօթխածութիւնը կ'անդամալուծէ գրիչս եւ չեմ կրնար լուսաբանել ձեր միտքերը այն ձեւով, որ լուսաբաներ է այս պելժ փիլիսոփան, դասախօսութեան մը ըն – թացքին, երբ ունկնդիրները, երիտա – սարդ ուսանողներ, յարձակեր են վրան եւ տաբատը ֆակեր եւ ի ցոյց հաներ փի – լիսոփային աշխարհագունտը :

Ընդհակառակն պատիւ կը համարի այս միջադէպը, որ կը թուի թէ տեղի կ'ունենայ յաճախակի, Փարիզեան հա – ւաքոյթներու ընթացքին, երբ բարոզելու կ'ելլէ իր տեսութիւնները, իրրեւ առաք – եալ հաւկիթ – աստուածին, խօսելով շարունակ իր կրօնքին մասին, որու խոր – հրդանշան ընտրած է երեք ··· հաւկիթ – կամ գերօ :

Երեքը սուրբ թիւ մըն է : Աշխարհ բաժ – նուած է երեքի,— կենդանական, բուսա – կան եւ հանքային : Ֆրանսական դրօշն ալ ունի երեք գոյն : Տեսէք սա բաժակը, — եգերբ ունի, յատակ ունի, պարունա – կութիւն ունի : Առէք ձեր հագուստը, — վերարկու, ներքնակ եւ տարատ :

Մարդ արարածը կը բաղկանայ երեք զէրօներէ, արդ, զէրօն հաւկիթ մըն է : Հաւկիթ մըն է նաեւ Պելճիքան, որ կը կազմէ երրորդութիւն մը,— վալոն, ֆը – լաման եւ պելժ :

Բոլոր այս տեղեկութիւնները կը բա – ղեմ կի Պրըքոնի գիրքէն (*Փարիզի պատ – նի գիչերները*), ուր հեղինակը կը պատ – մէ իր աստուածորսութիւնը, այսինքն իր տեսակցութիւնները նորելուկ աստուած – ներու հետեւորդներուն հետ, եւ կը յայտնէ թէ աւա՛ղ, աստուածաբան Վեն – տելաւոք ··· յիմարաւոց փոխադրմո՛ած է ի վերջոյ : Բայց աղանդը կը շարու – նակուի՛ :

Փարիզի մէջ, կորնել փողոցին վրայ ի – րենց ապօթատեղին ունին հաւկիթ պաշ – տողները : Դժուար չէ մտնել այս հաւա – տացեալներուն մէջ· — Մտէք, եղբայր իմ, կ'ըսէ՝ ժամկոչը, բոլորս ալ նոյն հաւկիթէն ելած ենք, մտէք , մտէք :

Ու կը մտնէք ներս երկիւղածութեամբ : Սկսած է բարոզը .

— Փիւնիկեցիները , Պարսիկները , Քաղդէացիները, Հնդիկները, բոլոր հին ազգերը հաւկիթ են պաշտած : Հաւկիթը համարած են աշխարհաստեղծութեան խորհրդանշանը եւ սկզբունքը : Եգիպտա – ցիները հաւկիթը կը համարէին արեւին խորհրդանշանը , — « այս լուսեղէն հաւկիթը, զոր երկնային Սագը կ'ածէ եւ բուէս կը նստի Արեւելքի մէջ» : Քրիս – տոնեաները եւս, իւրացնելով այս վար – դապետութիւնը, հաւկիթ կը նուիրեն ի – րարու՝ Զատկական օրերուն : Հաւկիթ մըն է Քրիստոս, որու յարութիւնը պատ – կերացումն է հաւկիթէն ելլելու :

Քարոզին ճիշդ այս պահուն, մատաղա – տի աղջիկ մը երեւցաւ, ձեռքը սակառ մը հաւկիթով լեցուն, դրաւ սեղանին վրայ, շուրջը վառեց երեք մոմ : Քարո – զիչը ծունր դրաւ : Ունկնդիրներն ալ հե – տեւեցան բարոզիչին : Ու լսուեցաւ ձայն մը .

— Պաշտեցի՛ք հաւկիթը, կեանքին սկզբ – բունքը : Հաւկի՞թ, ո՛վ հաւկիթ, փա՛ռք քեզ, մեծ հաւկիթ , որ ծնար աշխարհը , աստղերը, մարդիկ եւ ամենայն արա – րած՛ք :

Աղօթարարը խոնարհեցաւ, երկրպա – գութիւն ըրաւ, ձայնը սկսաւ դողալ , ողբ դարձաւ .

— Օ՛ մեծ հաւկիթ, որ ծնար Հոմե – րոսներ, Մեծն Ադեքսանդրներ, Վիրգի – լիոսներ, կեսարներ, Կարոլոս Մեծ, Լու – դովիկոս ԺԴ·, Ռոպեսփիէր, Նափոլէոն, Քլեմանսօ, տը Կոլ, տուր մեզի ուրիշ հաւկիթքներ, աղուոր հաւկիթքներ :

Յաջորդեց սաղմոսական օրհնութիւն մը·

Ո՛վ մեծ հաւկիթ առաջին ,
Ածած առատն արշալոյսին ,
Տիեզերքն համայն
Կը մնայ քեզ պարտական :

Ո՛վ սուրբ Փարիզ, որ մեզի շատ աստ – ուածներ կը պարգեւես, եւ ազատ կը թո – ղուս որ աստուած մը ունենայ, նոյնիսկ սեփական :

ԱՐԱԶ

ՕՇԱԿԱՆԻ ԱՆՏԻՊՆԵՐԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ) *Ոճը*.— Առաջին առաքինութիւնն է քերթողի անձին հետ։ Ինքն է, որ առա – ջին անգամ հոդիի կարգ մը վիճակներ կաղապարի վերածած է արտայայտու – թեան անօրինակ ճշդութեամբ մը։ Ի՛րն է մխալը, հեւալը, փրփրիլը, բռնկիլը, դալկահարը, սուգ ծծելէ թօշնիլը, կրակ մուրալը։ Ու ասոնք՝ բառեր չեն։ Ըսած են «ոճը մարդն է»։ Ես կ'աւելցնեմ՝ ոճը ցաւն է, դժբախտութիւնն է, կրակն է, մանաւանդ ողբերգութիւնն է բանաս – տեղծի մը։ Այն կրակէ չապիկն է, զոր կը հագցնենք նախասահմանուած կարգ մը մարդերու, որոնք, այդ չապիկով պարուրուած, պիտի անցնին մեր առջև – էն, բայց պիտի չմոռցուին այլեւս։ Ինչ զեղեցկութիւն, խռովիչ քաղցրու – թիւն, խորասոյզ յուզում կը ստանայ Դուրեանի ոճը, երբ զայն բաղդատենք իր իսկ արձակներուն հետ, որոնք զե – զումն են ժամանակին։ Իր քերթուածնե – րը անիկա զրեց իր անձին համար, իսկ թատերախաղերը՝ ուրիշներու համար։

Դ) *Թեքնիք*.— Գրաբար քերթողութե – նէն եաք, ութոտնեան եւ տասնոտնեան քիչ մը արձակ տաղաչափիկ։ Ներքուածնե – ներու հանդէպ հերձուածող իր կեցուած – քը տեղի տուաւ զանազան մեկնութիւն – ներու։ Ժամանակակիցները իրենց այս տրամադրութիւնը փաստած են՝ հայկա – բանի մը (Սիմոն Ֆէլէկեան) յանձնելով Դուրեանը սրբագրելու չիմարութիւնը։ Ինձի համար՝ թեքնիքը միշտ երկրոր – դական է։ Նոյնիսկ կը կարծեմ, թէ քիչ մը անխնամութիւնը պայման է ինքնա – պատութեան։ Այնպէս որ, զեղչելով աղ – դայնական ու զրաբարախառն կարգ մը քերթուածներ, մնացածը կը դիմանայ ամէնէն յանդուգն քննադատութեան խակ։ Ամէն մեծ բանաստեղծ իր թեքնիքը ինք կը բերէ։ Ինքն է պատասխանատուն իր թերութիւններուն, որոնք ժամանակի ընթացքին կը բիւրեղանան կամ կը հա – լին։

Թատերախաղերը.— Երկու խումբի կը բաժնուին.— Ազգայնական եւ բարեցու – ցական։ Ժամանակին զատ են խանդա – վառ ընդունելութիւն, այսօր՝ աններկա – յանալի։ Բարեցուցական խաղերէն մէ – կը՝ «Թշուառներ» ունի կարգ մը տեսա – բաններ, որոնք չահեկան են իրենց իրա – պաշտութեամբ։ Դերասաններու կեանքը առաջին անգամ բեմ հանողը ինքն էր մեր մէջ։ Խաղին հերոսը աղքատ բանաստեղծ մըն է, ու կը հասկցուի մնացածը։ Լե – զուն, տեսարաններու յարդարումը, սի – բային զեղումը, ռոմանթիզմը կը մատ – նեն քնարերգակ բանաստեղծը, որ զործ չունի թատրոնին հետ։ Ձեմ զբաղիր « Վարդ եւ չուչան»ով, զոր զրած է 16 տարեկանին եւ տղայութիւն է ամբող – ջութեամբ։ Դուրեանի թատերական գործը կ'արձանագրենք իր պարտքի կող – մը։

Նամակները.— Ասոնք կը պակսին ա – ռաջին տպագրութեան մէջ։ Թիւով 15 հատ են, ուղղուած՝ զանազաններու, ո – րոնց մէջ կը բարախէ իր քերթուածնե – րուն հիմնական չեշտը։ Իր տրամութիւ – նը, քաղցր ռոմանթիզմ մը, իրական իր տառապանքը, զմայլելի պատկերները, կենդանի եւ զունաւոր իր ոճը ուշադրաւ են այդ ափսէով կտորներուն մէջ։ Իր ջիղերն են, որ կը խօսին տողերուն տա – կէն, եւ իր կարմիր ցաւն է, որ կը կաղ – մէ անոնց մթնոլորտը։

Լեզուն.— Պատիւ իրեն, որ ամէնէն առաջ ղգաց աշխարհաբարի յաղթանակը եւ իր քերթուածները անարժան չնկա – տեց անոր։ «Լճակ»ին եւ «Առ զեփիւ – ռըն Ալեմատաղիի»ն աշխարհաբարները հաղիւ իրարմէ հեռու են հինդ տարիով։ Բաղդատութիւն մը չատ բան պիտի ը – սէ։ Աշխարհաբարի առաջին ախոյեանն է Դուրեան։ Իրմէ եաք ջոջերու ուրիշ սե – րունդ մը իր վրայէն ցատկեց՝ զտնելու Ցեսաղային, երբ Արեւմտեան Ուկրայ – նան Լեհաստանի իշխանութեան տակ կ'անցնի, Հայերը, իբրեւ ձեռներէց վա – ճառականներ եւ հմուտ արհեստաւոր – ներ, լեհ թագաւորներու կողմէ կը ստա – նան կարգ մը արտօնութիւններ առեւ – տուրի եւ ներքին ինքնավարութեան մարզերուն մէջ։ Բնականաբար, լեհ թա – գաւորները կ'առաջնորդուէին իրենց պե – տական շահերէն։ Մինչեւ այսօր ալ Լվո – վի կեդրոնին մէջ կանդուն մնացած է այն թաղամասը, ուր հաստատուած էր հայ գաղութը։ Այդ թաղամասին, հիմակ – ուան Արմէնեանքայա (Հայկական) փո – ղոցին մէջ կը զտնուի 1362ին չինուած հայկական եկեղեցին՝ միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան ոճով հոյա – կապ չինութիւն մը։

Մեծ դեր խաղացած են Լվովի Հայերը մանաւանդ միջազգային՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ կատարուող առեւ – տուրին մէջ։ Իբրեւ ինքնուրոյն հա – մայնք, տեղւոյն Հայերը ունէին իրենց վարչապետարանը, վարչապետը (վոյտը) եւ աւագներու խորհուրդը, եկեղեցինե – րը։ 1344 եւ 1356ին Լեհաստանի Քաղի – միր թագաւորը Հայերուն կը չնորհէ զատական ինքնավարութիւն։ Հայերը օգտուած են հայկական օրէնսդրութե – նէն, զլխաւորաբար Մխիթար Գօշի զա – տաստանագիրքէն, զոր 1519ին թարգմա – նած են լատիներէնի, իսկ 1601ին՝ լեհե – րէնի։

Հին եւ մեծ զաղութներէն մէկն ալ կը համար Պէչիկճաչլեանի եւ Ալիշանի խառնուրդ բարբառը։ Զախողեցաւ այս փորձը։ 1870ին Դուրեանի աշխարհա – բարը տիպար աշխարհաբար մըն է ար – ձակ։

Դուրեանի տեղը հայ գրականու – թեան մէջ.— Դուրեան այն բանաս – տեղծներէն է, որոնք դիւրաւ կ'աղատին ժամանակէն եւ միջավայրէն։ Մշտական պատանին է ան, անխառն բանաստեղծը, իր չատ սիրած «արչալոյսը» մեր նոր քե – նարերգութեան։ Սփոփանք մըն է անի – կա զժբախտներուն, արցունքի աղբիւր մը աղքիկներուն ու պատանիներուն, ար – ուեստի վայելք մը մաքի բոլոր աչխա – տաւորներուն համար։ Ոչ ոքի քնարական ոգին եղած է այսքան յորդ, անկեղծ ու սրտառուչ։ Ոչ ոքի մօտ արտայայտու – թեան թարմութիւնը, փոխարերութեանց յանդգնութիւնը, հոդեկան աչխարհի հրդեհը զտած են այս խտութիւնը եւ ի – րականութիւնը։ Ոչ ոքի մօտ, վերջապէս, բանաստեղծական աւիշը այնքան քիչ են – թարկուած է հեւեւորութեան։ Դուրեա – նով կը սկսի մեր նոր քերթողութիւնը։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՈՒԿՐԱՅՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

զտնուէր Կամենեց – Պոդոլսկ։ Այսօրուան Հայերը եւս ունեցած են իրենց եկեղե – ցիները, առեւտրական ընկերութիննե – րը, երիտասարդական կազմակերպու – թիւնները, որոնք կը կոչուէին «Կորիճո – րաց միութիւններ»։ Իրենք եւս օգտա – գործած են հայկական օրէնսդրութիւնը։ Կամենեցի Հայերը նոյնպէս մեծ մաս – նակցութիւն ունեցած են առեւտուրի եւ արհեստներու զարգացման մէջ եւ, իր – րեւ այդպիսիներ, պնակատուած են Լե – հաստանի եւ Ուկրայնիոյ մէջ։

Սակայն Լվովի եւ Կամենեցի Հայերը կ'ենթարկուին դժբախտ ճակատագրի մը։ Արդարեւ, ժէ. դարուն Հռոմի պապը կը զօրացնէ իր ճնշումը Լեհահայերուն վը – րայ՝ զանոնք դաւանափոխ ընելու հա – մար։ Լեհ կաթոլիկէ թագաւորներուն կողմէ ոչ մէկ ընդդիմութեան հանդիպե – լով եւ մասամբ ալ նեցուկ ունենալով կարգ մը վաճառուած հայ առեւտրա – կաններ, կաթոլիկէ քարոզիչները երկար աչխատանքներէ եաք կը յաջողին հաս – նիլ իրենց նպատակին։ Կաթոլիկութիւն ընդունիլը ճակատագրական կը զառնայ այդ վայրերուն Հայութեան համար. ա – նոնք, որ չեն ընդունիր, կը հեռանան երկրէն, իսկ ընդունողները ժամանակի ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց ազգային նկարագիրը, թէեւ ձեւականօրէն իրենք դիրենք Հայ կը զաւանին։

Լեհաստանի իշխանութեան տակ զտ – նուող արեւմտեան Ուկրայնայի չրջաննե – րուն մէջ հինէն ի վեր զոյութիւն ունե – ցող հայ զաղութներու կողքին՝ ժե.— ժէ. դարերուն կը ստեղծուին նորերը։ Ասոնցմէ էր Մնեատին քաղաքի հայ զա – ղութը։ Հայերը հոս բնակութիւն հաս – տատած են սկսեալ ԺԶ. դարէն։ 1628– ին Լեհաստանի թագաւորը Մնեատինի Հայերուն կարգ մը արտօնութիւններ կը չնորհէ։ Լվովի Հայերուն նման այստե – ղի Հայերն ալ ընդհանրապէս կը զբաղէ – ին արհեստներով եւ առեւտուրով։ Հայ վաճառականները այստեղ ալ կազմած է – ին առեւտրական ընկերակցութիւններ։ Արհեստներուն մէջ կարեւոր տեղ կը զ – բաւէր կաչիի մչակութիւնը։ Լաւ համ – բաւ ունէին նաեւ ոսկերից ըմպելիներու արտադրութեան մէջ։ Քաղաքի Հայերուն մէկ մասն ալ երկրագործ էր։ Ժէ. դա – րու վերջերը, երբ Աւստրիա կը զրաւէ ար – եւմտեան Ուկրայնիոյ կարգ մը չրջան – ները, Մնեատինի Հայերը կը կորսնցնեն իրենց արտօնութիւնները, եւ ժամանա – կի ընթացքին հայ զաղութը կը կորսն – ցընէ իր զիմագիծը։

Ժե.— Ժէ. դարերուն տակաւին զոյու – թիւն ունէր Քիւեւի հայ զաղութը։ Ժե. դարու կիսուն, Քիւեւի Հայերը իրաւունք կը ստանան քաղաքին կեդրոնին մէջ տի – նելու եկեղեցի մը, որ քաղաքին զոր – ումն էր կալուածներ։ Քիւեւի Հայերը, իր – րեւ հմուտ արհեստաւորներ եւ առե – տրականներ, զգալի կերպով կը նպաս – տեն քաղաքին տնտեսական զարգացման։ Քիւեւի մէջ Հայերը կազմած էին օթեակ

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Զենոր Գլակ պատմաբան – խմաստա – սէրին կեանքին մէջ նշանակելի առաւօտ մը զոյութիւն ունեցած է։ Այդ առաւօ – տուն է որ Զենոր Գլակ ապրած է իր ա – մենախոր եւ ամենաբուռն զայթակղու – թիւններէն մին։

Գլակ կռնակի վրայ պառկելու սովո – րութիւն ունէր։ Երբ այդ առաւօտուն աչ – քերը բացաւ, իր բաց բերնին ճիշդ դէմը տեսաւ թիթեռնիկ մը եւ անմիջապէս բե – բանը զոցեց։ Գարնան դեղնորակ թիթեռ – նիկ մըն էր, ճառագայթի մը պէս վառ թիթեռնիկ մըն էր եւ որ կը թափահա – րէր։ Ո՞ր ծակէն կրցած էր ննջարան մտ – նել ան։

Գլակ ըսաւ.

— Ծօ դուն ո՞ր ծակէն կրցիր ներս մտնել։

Ցետոյ իր բոպիկ ոտքերը զրաւ դե – պի, զխահոխ մազերը ճմռելով քունին վերջին կաթիլները քամեց եւ ուղղուե – ցաւ դէպ ի պատուհան։ Բացաւ զայն ամ – բողջութեամբ, ու մնաց անոր առջեւ ափ ի բերան։

Իր աչքերուն առջեւ կը պարզուէր Հա – յոց աչխարհի ամենագեղեցիկ առաւօտ – ներէն մին։ Գարնան աննկարագրելի ա – ռաւօտ մը։ Եւ ահա որ զայթակղեցաւ Զենոր Գլակ։ Ափը վերցուց բերնին վրա – յէն եւ բացագանչեց.

— Վա՛յ չան որդի... Աս ի՛նչ ոտն է, աս ի՛նչ հանդէս է, աս ի՛նչ հարսանիք է...

Եւ անմիջապէս յետոյ աւելցուց.

— Եւ ի՞նչ իրաւունքով։ Ի՞նչ բանի առթիւ, եւ ինչո՞ւ համար։ Ամէն կողմ սուգ կայ ու ցաւ։ Աղջամուղջը պատեր է մեզ։ Կեանքը ծանր տուրք մը եղած է միշտ եւ հոդիները ցաւատանջ պիտի մը – նան յաւէտ։ Եւ դո՛ւն, գարուն, ի՞նչ ի – րաւունքով հարսնիք կը սարքես։ Աս քու ըրածդ տառապանքի՛ւն խակ է կեանքին։ Դո՛ւն, գարուն, ինչպէս չե՞ս անդրադառնար որ ծիծաղելիութեան վերջին աստիճանին հասած ես, յոյս ներչնչելու քու ձեռնարկովդ։ Որովհե – տեւ, խոստովանէ՛, յոյսով կը ներկայա – նաս մեզի, վերակենդանութենէ կը բար – բառիս, զարթօնք կը խոստանաս։ Եւ այս բոլոր խաբուսիկ բաները դուն լուրջ կեր – պով կը ներկայացնես։ Գարո՛ւն, քու ը – րածդ տղայութիւն է, եւ վտանգաւոր տղայութիւն, քանի որ անմիտները եւ պարզամիտները խաղի կը բերես, զա – նոնք ոտքի կը հանես եւ խենթ բաներ ը – նել կուտաս անոնց։ Դուն ե՞րբ խելքդ դլուխդ պիտի ժողվես գարուն։ Դուն ե՞րբ պիտի լրջանաս եւ հասուն մարդ դառնաս, գարուն։

Այսպէս խօսեցաւ Զենոր Գլակ, թըռչ – նադիր լեզուով։ Անկէ ի վեր չատ մը մարդիկ իր այս խօսքերը վերլուծեցին, բացատրեցին, եւ մանաւանդ վիճեցան անոնց հետ։ Մենք միայն սա դիտենք որ գարնան առաւօտը իրաւամբ խաղի կը բերէ եւ կը մանկացնէ բազմաթիւ բա – ները։ Շեփորը, զոր օրինակ։

Մինչդեռ երեկոյեան չեփորը խելահաս է ու լեցուն՝ մեկնումի մելամաղձոտու – թեամբ, առաւօտեանը կ'ըսէ տղայական ու անկապակից բաներ։ Եւ հակառակ իր այդ հանդամանքին, կամ իր այդ հան – դամանքին իսկ պատճառաւ, որքա՜ն հաստատակամութեամբ կը չեփորէ։ Տղայական բաները կը ստորագծէ, կը պնդէ ըսածին վրայ, երդում – պատառ կ'ըլլայ, երկինք – դետին արձագանգ տա – լով։ Ունի ճամբորդութեան հրաւէրներ, ունի ազդեներ երկնասլաց, եւ ժպիտներ՝ արդարի։ Ոչ, գարնան առաւօտներու փո – զը մարդ պիտի չըլլա՛յ, խելքը գլուխը պիտի չժողվէ՛, պիտի չլրջանայ։

Ահաւասիկ ան արթնցաւ մութ նըր – բանցքի մը խորը որ կը պատկանի հրչէջ զօրանոցի մը։ Անմիջապէս ոտքի հանեց քնացող զինուորները եւ սկսաւ յառա – ջանալ։ Ներքաշնակ քայլերով ուղղուե – ցաւ դէպի ելքի մեծ դուռը որ բաց կը մնայ դիչերը թէ ցերեկ։ Հոն կանգ առաւ սուլիւսաւոր պահակին քով, որուն գլուխը կայ կարմիր սաղաւարտ մը, իսկ մէջքին լայն գօտի մը, նմանապէս կարմիր։ Իր կեցած տեղը բարձրադաւթակ մըն է, քանի որ հոն կարելի է բարձրանալ քա – վընտի երկու սանդուղներով։ Գաւթա – կին առջեւ կան չորս սիւներ որոնք ի – րենց վրայ կը կրեն յունական փրոնթոնը, Թրքական դրօչակով մը մխասին, Սպի – տակ սիւներուն մէջէն է որ առաւօտեան չեփորը կը հնչէ կրկին։ Իր առջեւէն ը – կը տսող մեծ պողոտան որ «Սկեմաոլի» չուկային մեծ ադիքն է, կ'ուռեցնէ իր – մով, կ'երթայ մինչեւ դնչուներուն քա – ղը, նոր ասպատակութիւններ կը փորձէ աչ ու ձախ եւ յանկարծ կը փափաքի իջ – նել մինչեւ վար, մինչեւ նաւամատոյց ու Վոսփոր։ Ապահովաբար կը հասնի իր նպատակին, քանի որ երբ կը լռէ, պղպեկ բերնէն չուրը կը կաթկթի։ Գ – հակը կը բարեւէ զայն յարդանքով։

. . . . . .

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(1 Շար.)

ներ, որոնք կոչուած էին պաշտպանելու իրենց տնտեսական եւ քաղաքական շահերը: Գործնական ձեւով օգնած են Ուկրայնացիներուն՝ դերման աւատապետերու եւ Թաթարներուն դէմ անոնց մղած պայքարներուն ընթացքին: 1646ին կաթողիկէ հոգեւորականութիւնը կը գրաւէ Քիեւի Հայոց եկեղեցիին հողերը եւ 200 ոսկիի տուգանք մը կը նշանակէ: Այս ալ պատճառ կը դառնայ, որ տեղւոյն փոքրաթիւ հայ գաղութին անդամները ձգեն հեռանան քաղաքէն:

Արեւելեան Եւրոպայի ամէնէն ծանօթ հայ գաղութներէն մէկը Խրիմի թերակղզին էր, որ ոչ միայն հայ գաղթականներէն շատերուն համար հանգրուան մը եղած էր, այլեւ կամուրջ մը, ուրկէ հայ գաղթականներու հոսանքներ, զանազան առիթներով կ՚անցնէին Արեւելեան Եւրոպայի զանազան շրջանները՝ տեւական բնակութեան համար:

Հայերը հինէն ի վեր ծանօթ էին Խրիմի: Սակայն զանգուածային գաղթը դէպի Խրիմ սկսած է ԺԱ. դարուն: Թերակղզիին կարգ մը վայրերուն, ինչպէս Կաֆա (Թէոդոսիա), հին Խրիմ (Էսկի Խրիմ, Սուրխաթ), Ղարասուպազար (Պելոկորսկ), Խերսոնես, Սուդակ (Սոլդայիա, Սուրոժ), Սիմֆերոպոլ, Եալթա եւ այլ քաղաքներու մէջ գոյութիւն ունէին հայկական ամփոփ գաղութներ՝ մեծ թիւով բնակչութեամբ: ԺԴ. – ԺԷ. դարերուն հին Խրիմ քաղաքին մօտերը գոյութիւն ունէր Քազարաթ անունով զուտ հայկական գիւղաքաղաք մը, որ ճենովական Թէոդոսիան թաթարական յարձակումներէն պաշտպանող ամրութիւնն է: Հոս հաստատուած էր հայ իշխան մը, կուսակալի պաշտօնով: Ունէր իր զօրքերը:

Սակայն Խրիմի հայ գաղութներուն մէջ բնակչութեան քանակով եւ մշակոյթով, ինչպէս նաեւ տնտեսական դերով ամէնէն կարեւորն էր Կաֆայի հայ գաղութը: Ինչպէս դիտենք, այս քաղաքը 1250էն մինչեւ 1470 կը գտնուէր ճենովայի հանրապետութեան գերիշխանութեան տակ: Այդ հանրապետութեան պաշտօնական փաստաթուղթերուն համաձայն, 1470ին քաղաքին 70·000 բնակիչներէն աւելի քան 46·000 Հայեր էին: Հասկնալի է, որ միջնադարեան քաղաքներուն համար, երբ Փարիզի եւ Լոնտոնի բնակչութիւնը տասնեակ հազարներով կը հաշուէին, ասիկա պատկառելի թիւ մըն էր:

Հայերը յայտնի վաճառականներ, արհեստաւորներ եւ հողի մշակներ էին: Երկրին զանազան վայրերուն մէջ կը գտնուէին հայկական եկեղեցիներ, վանքեր եւ մատուռներ, ասոնցմէ մէկ քանին մինչեւ այսօր ալ կանգուն մնացած են՝ ի վկայութիւն Խրիմի Հայութեան անցած գացած օրերուն: Պարապ տեղը չէ, որ հին Խրիմցիներու պատմութիւն – յիշատակարանը կ՚ըսէ, թէ «զօրացաք մեք եւ բազմացաք եւ բազմացաք եւ ի շինեցաք զգիւղս եւ զգաւառս իշխանք եւ ազնուականք ի Ղարապազարէն սկսեալ մինչեւ ի Սուրխաթ եւ ի Թէոդոսիա, ի լերինս եւ ի դաշտալի արարին վանօրէիւք եւ եկեղեցօք մինչեւ ի Սուրխաթ: Եւ շինեցաք տունք հարիւր հազար; եւ զեկեղեցիս հազար, եւ ահէ հոնականաց (Թաթարներէն պարսպեցին ի քաղաքն Թէոդոսիա»:

Եթէ ներկայիս մէկը Սիմֆերոպոլէն ճամբորդէ մինչեւ Թէոդոսիա, կրնայ տեսնել վերոյիշեալ յիշատակարանին մէջ յիշատակուած վանքերէն եւ եկեղեցիներէն մէկ քանին, որոնք կը գտնուին այդ ճամբուն վրայ ինկած Պախչելի (այժմ Պոկատոյէ), Թոփտի (Թոպոլեւկա) գիւղերուն մօտ, հին Խրիմի մօտակայ անտառին մէջ: Այցելելով Թէոդոսիա, ճամբորդը հոն պիտի հանդիպի ԺԱ. – ԺԵ. դարերուն շինուած հայկական վեց եկեղեցիներու եւ նաեւ քաղաքին պարիսպին այն մասը, որ ճենովացիներուն օրով պաշտպանութեան համար շինած էին Հայերը:

Խրիմի Հայերը վանքերուն կից ունեցած են իրենց դպրոցները, որոնց շնորհիւ հայ մանուկները հաղորդակից կը դառնային ազգային մշակոյթին: Խրիմը հայ գրչութեան կարեւոր կեդրոններէն էր: Հոս գրուած են հարիւրաւոր հայերէն ձեռագիրներ, որոնք ներկայիս կը գտնուին Երեւանի մատենադարանին մէջ:

Խրիմի Հայերուն ներքին կեանքը եղած է ինքնավար: Օգտուած են ազգային սովորութիւններէն եւ օրէնքներէն, զըլխաւորաբար Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքի կանոններէն:

1778ը ճակատագրական եղաւ Խրիմի Քրիստոնեայ եւ յատկապէս հայ բնակչութեան համար: Այդ թուականին ռուս կառաավրութիւնը կը ստիպէ տեղւոյն Հայերուն գաղթել Ազով, ուր անոնք կը հիմնեն Նոր Նախիջեւան քաղաքը: Սակայն ԺԹ. դարուն Խրիմի մէջ դեռ կային փոքր թիւով Հայեր, որոնք եկած էին զանազան վայրերէ, յատկապէս Նոր Նախիջեւանէն:

Լեհաստանի իշխանութեան տակ գըտնուող Արեւմտեան Ուկրայնայի, ինչպէս նաեւ առհասարակ Ուկրայնիոյ մօտիկ շրջաններու հայ զանգուածները տնտեսական սերտ կապեր ունեցած են տեղացիներուն հետ: Տակաւին ԺԷ. դարուն, կաթողիկէութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, Լվովի Հայերուն նեցուկ կեցած էին Ուկրայնացիները, որոնք իրենք եւս, իրենց կարգին, ենթակայ էին լատին քարոզիչներու ճնշումներուն: Հայերը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս բարեկամական կապեր հաստատած էին տեղացիներուն հետ: Մանաւանդ սերտ էին հայ-ուկրայնական տնտեսական կապերը: Շնորհիւ առեւտրական միջազգային լայն կապերուն, Հայերը մեծ օգուտներ կ՚ունենային ուկրայնացի վաճառականներուն: Միւս կողմէ, տեղւոյն Հայերը անտարբեր չեն գտնուած Ուկրայնիոյ ազատագրական պայքարներուն հանդէպ: Արդարեւ կարեւոր թիւով Հայեր մասկազմած եւ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Ղազախներու բանակին մէջ, 1648էն մինչեւ 1654 թուականներուն Ուկրայնացիներուն մղած ազատագրական կռիւներուն ընթացքին: Այդ տարիներուն, Հայերէն շատեր մինչեւ իսկ զեկավարած են զազախ գունդեր:

Շահեկան եւ վաւերական տեղեկութիւններ կան, տեղւոյն հայ գաղութներու մասին, Լվովի եւ միւս քաղաքներու դիւաններուն մէջ:

Վ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉՀՆՉՈՂ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ...

Տարիներէ ի վեր Երեւանի մամուլը գոհունակութեամբ կը հաղորդէր, թէ Հայաստան 1962էն սկսեալ պիտի արտադրէր դաշնակներ: Այս իմաստով գրուեցան յօդուածներ եւ մինչեւ իսկ որոշուեցաւ անունը՝ Երեւանեան դաշնակ:

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր, ոչ մէկ դաշնակ շինուած է, հակառակ անոր, որ անցեալ տարուընէ ի վեր կառուցուած է գործարանը եւ 160 մասնագէտներ գործի են լծուած:

Այս անբարեյոյս կացութեան պատճառը, կը գրեն երկու երեւանցիներ՝ «Երեւան» թերթի Սեպտեմբեր 22ի թիւին մէջ, փայտամշակութեան եւ մեքենաշինութեան արդիւնաբերութիւններու վարչութիւններուն «չհամագործակցուած աշխատանքն է»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻՆ ԱՅՑԸ

Երեւան այցելած է Թեքսասի համալսարանի փրոֆէսէօր Արծրունի Փախչանեան: Երեւանի մէջ հայ գիտնականներու հետ քննած է փորձարական կենսաբանութեան վերաբերեալ խնդիրները եւ շատ կարեւոր ու օգտակար խորհուրդներ տուած է այս ուղղութեամբ:

Ամերիկահայ գիտնականին դիմաւորած է Ակադ. Վ. Համբարձումեան:

ԹԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Դիւանը քննութեան առած է Երեւանի կարգ մը շրջաններու, Լենինականի, Հրազդանի, Ղափանի քաղաքներուն, Աշտարակի, Բասարգեչարի եւ Գորիսի շրջաններուն գործադիր կոմիտէներուն առընթեր գործող «վերադիտող յանձնաժողովներու աշխատանքը»: Այս մարմիններուն պաշտօնն է դաստիարակել բանտարկեալները, հսկել անոնց վարքն ու բարքը:

Դժբախտաբար, այս մարմիններուն մեծ մասը թերացած են իրենց առաքելութեան մէջ:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով համագումարի մը շրջանակին մէջ իրարու քով եկած են երկրին գիւտարարները, այսինքն անոնք, որոնք զանազան նոր ձեւի առաջարկներ եւ գիւտեր կ՚ընեն կատարելագործելու համար այս կամ այն արտադրութեան կամ աշխատանքին ձեւը:

Վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին, 20·600 առաջարկներ եղած են, որոնց պայմանական օգուտը եղած է 19 միլիոն ռուբլի:

« ՀԱՅՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱ »

Երեւանի համանուագախումբի գործունէութիւնը, ընդհանուր առմամբ, գնահատուած է: Յատուկ ժողովի մը մէջ, որ տեղի ունեցած է վերջերս, Երեւան, զեկուցաբերները դիտել տուած են, թէ Հայաստանի համանուագախումբը («Հայֆիլհարմոնիա»), Կոմիտաս քառեակը եւ այլ նուագախումբեր բազմաթիւ յաջողութիւններ արձանագրած են երաժշտութեան մարզին մէջ:

Երգի – պարի եւ գուսանական խումբերուն յայտագիրները, սակայն, կազմուած են հին գործերէ եւ քիչ տեղ կը տրուին նոր գործերու:

Խմբավար Թ. Ալթունեան քննադատած է մշակոյթի նախարարութիւնը, որ անտարբեր կեցուածք ունի « Հայֆիլհարմոնիա »ի գործունէութեան նկատմամբ:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՀԱՐՍՆԻՔ ... ՋՈՒՐԻ ՎՐԱՅ

Հանրային ծանուցումները շատոնց ի վեր դարձած են ամերիկեան ապրելակերպին հայելին: Որպէսզի որեւէ ձեւով «աչքի զարնեն», Ամերիկացիներէն ոմանք պատրաստ են ամէնէն անսովոր արարքները կատարելու: Այսպէս, ոմն Պարպարա Անճելի եւ Ռէյ Շիրէրի, Սինսինաթիի նահանգէն, ամուսնական արարողութիւնը տեղի ունեցաւ... ջուրի վրայ: Երիտասարդ զոյգը կ՚երգնու հաւատարիմ մնալ ամուսնական օրէնքներուն սլանալով լիճի մը վրայ՝ ջուրի դահուկներով:

Անոնց կողքին, լողազգեստներով կ՚ընթանային վարորդը եւ հարսնցուին ընկերուհիները: Անոնց ընկերակցող հոգեւոր հայրը կը գտնուէր նաւակին մէջ: Ինչպէս կ՚երեւի տէր հայրը ջուրի դահուկներ դեռ գործածել չէր դիտեր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Մեր աթոռներէն ելլելով Տիկին Տիւնէրնուայի օթեակը ուղղուեցանք:

Հաղիւ թէ դուրս ելլելու համար դուռը բացինք, ստիպուեցանք կենալ որպէսզի Մարկրիթ եւ դուքսը անցնին:

Կեանքիս տասը տարին կուտայի ծերունիին տեղը ըլլալու համար:

Ծառուղին հասնելով, դուքսը իր ընկերուհին կառք մը նստեցուց, զոր ինք կը վարէր եւ իսկոյն աներւութացան երկու հիանալի ձիերու քառասմբակ արշաւովը:

Բրիւտանսի օթեակը մտանք:

Երբ խաղը աւարտեցաւ, վար իջանք եւ կառք մը նստանք, որ տ՚Անթէն փողոց թիւ 7 տունը տարաւ մեզ: Բրիւտանս իր տանը դրան առջեւ հրաւիրեց մեզ որ վեր ելլենք որպէսզի ցոյց տայ մեզ իր վաճառատունը, զոր տեսած չէինք եւ որուն վրայ կը պարծենար: Կրնաք դատել թէ որպիսի փութկոտութեամբ ընդունեցայ այս հրաւէրը:

Ինծի անանկ կուգար որ քիչ քիչ Մարկրիթի կը մօտենայի: Շատ չանցած՝ խօսակցութիւնը Մարկրիթի վրայ դարձուցի:

— Ծերունի դուքսը ձեր դրացուհիին տո՞ւնն է, ըսի Բրիւտանսին:

— Ոչ, Մարկրիթ առանձին ըլլալու է:

— Բայց սոսկալի կերպով պիտի ձանձրանայ, ըսաւ Կասթօն:

— Գրեթէ ամէն գիշեր միասին ենք: Երբ տուն դառնայ, զիս կը կանչէ: Առտուան ժամը 2էն առաջ չի պառկիր: Աւելի կանուխ չի կրնար քնանալ:

— Ինչո՞ւ:

— Վասն զի կուրծքի հիւանդութիւն ունի եւ գրեթէ միշտ տենդ կուգայ վրան:

— Սիրող չունի՞, հարցուցի:

— Հոն գացած ատենս երբեք տեսած չեմ որ մէկը գտնուի, բայց չեմ երաշխաւորեր որ իմ մեկնելէս ետքը մարդ չի գար: Շատ անգամ, իրիկունները, իր տունը կը հանդիպիմ կոմս Ն. անուն մէկու մը, որ կը կարծէ թէ ժամը 11ին այցելութեան գալով եւ Մարկրիթի ուղածին չափ զոհարեղէն զրկելով, գործը առաջ կը տանի, բայց Մարկրիթ կարեւորութիւն չի տար անոր: Աղէկ չըներ: Կոմսը շատ հարուստ է: Ի զուր երբեմն կ՚ըսեմ. « Սիրելի աղջիկս, ձեզի պէտք եղած մարդն է»:

Մարկրիթ, որ սովորաբար խօսքս մըտիկ կ՚ընէ, կռնակը ինծի կը դարձնէ եւ կը պատասխանէ թէ կոմսը շատ անմիտ է: Թող անմիտ ըլլայ, կ՚ընդունիմ, բայց Մարկրիթ կրնայ անոր միջոցաւ դիրք մը շտկել, մինչ այդ ծերունի դուքսը կրնայ մէկ օրէն միւսը մեռնիլ: Ծերունիները եսասէր կ՚ըլլան: Դուքսին ընտանիքը շարունակ կը յանդիմանէ զինքը Մարկրիթը սիրելուն համար: Ահա երկու պատճառներ, որպէսզի բան մը չձգէ անոր: Ես բարոյախօսութիւն կ՚ընեմ իրեն, ու ինքը կը պատասխանէ որ եթէ դուքսը մեռնի, միշտ ժամանակ պիտի ունենայ կոմսը առնելու: Անոր վարած կեանքը զուարճալի չէ միշտ, շարունակեց Բրիւտանս: Այդ կեանքը իմ գործիս պիտի չգար, եւ շուտով պիտի ճամբէի դուքսը: Անհամ մարդուն մէկն է: Իր աղջիկը կ՚անուանէ Մարկրիթը եւ տղու մը պէս հոգ կը տանի անոր: Գլխին վրայ կեցած է միշտ: Վստահ եմ թէ այս վայրկեանիս իր ծառաներէն մէկը փողոցին մէջ կը թափառի տեսնելու համար թէ ով դուրս կ՚ելլէ տունէն եւ մանաւանդ ով կը մտնէ:

— Ահ, խեղճ Մարկրիթ, ըսաւ Կասթօն դաշնակին առջեւ անցնելով եւ վալս մը նուագելով, այս պարագան չէի դիտեր: Սակայն ժամանակէ մը ի վեր կը նշմարէի թէ առաջուան զուարթութիւնը չունէր:

— Լռեցէք, ըսաւ Բրիւտանս ականջ տալով:

Կասթօն կեցաւ:

— Կարծեմ թէ զիս կը կանչէ:

Մտիկ ըրինք:

Արդարեւ մէկը Բրիւտանսը կը կանչէր:

— Օն, պարոններ ելէք գացէք, ըսաւ Տիկին Տիւվէրնուա:

— Ահ, դուք այսպէ՞ս կ՚ըմբռնէք հիւրընկալութիւնը, ըսաւ Կասթօն խընդալով, երբ որ ուզենք այն ատեն կ՚երթանք:

— Ինչո՞ւ կ՚ըսէք որ երթանք:

— Որովհետեւ Մարկրիթի տունը պիտի երթամ:

— Մենք հոս կը սպասենք:

— Չըլլար:

— Ան ատեն մենք ալ կուգանք հետերնիդ:

— Այդ ալ չըլար:

— Ես Մարկրիթը կը ճանչնամ, ըսաւ Կասթօն, եւ կրնամ այցելութիւն մը տալ անոր:

— Բայց Արման չի ճանչնար զայն:

— Ես կը ներկայացնեմ:

— Անկարելի է:

Նորէն լսեցինք Մարկրիթի ձայնը, որ Բրիւտանսը կը կանչէր միշտ:

Այս վերջինը իր գրասենեակը վազեց: Անոր ետեւէն գացի Կասթօնին հետ: Բրիւտանս պատուհանը բացաւ:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միու – թիւնը , ողբացեալ Պ. Ժան Արծրու – նի եւ Տիկին Արծրունիի (ծնեալ Մելքոն– եան) չատ կսկծալի թաղման արարո – ղութեան առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւն – ները փոխան ծաղկեպսակի :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձ – նախումբ Հարիւր Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հոթոթեան, Պ. Պ. Երուանդ Զարդարեան , Անդրանիկ Զարդարեան , Այրի Նուարդ Վարդանեան 50ական Ֆրանք , Պ. Վահրամ Սինանեան 30 , Պ. Ճանիկ Փէքմէզեան 30, Մուրատ Ռա– ֆայէլեան նախկին Աչակերտաց Միու – թիւն քսան, Պ. Յովհ. Հացպազարճեան քսան, Պ. Դաւիթեան եղբարք քսան Ֆր.:

Այս տխուր առիթով Մարսէյլի Աղք. Միութեան վարչութիւնը խոր ցաւակ – ցութիւնները կը յայտնէ Մելքոնեան եւ Արծրունի ընտանիքներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօսմանի թաղականութիւնը կը յայ – տարարէ թէ՝ Լեւոն Պաքրճեանի թաղ – ման առթիւ ստացած է փոխան ծաղկե – պսակի հետեւեալ նուէրները զանազան հաստատութիւններու :

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ.— Պ. Արծրունի Զրբաչ – եան , Ժաղ Գասապալեան, Հրանդ Բա – լուեան, քսանական Ֆր., Հրանդ Աթէչ– եան 15, Բարսեղ Տամլամայեան, Վար– դան Սէրէնկիւլեան, Վէնոան Պայրամ – եան, Փրոֆէթա Ալպէր, Նշան Դարբին – եան, Տալաքիւրէլեան , Երուանդ Տօ – ռումեան, Եավէր, Անդրանիկ Թուման – եան, Յովհ. Զաքարեան, Գեղամ Խոս – րովեան, տասնական Ֆր., Յովհ. Պան – տիկեան, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշ – եան, Օր. Զարքճեան հինգական Ֆր.:

ԱՂՔԱՏԱՑ.— Պ. Արծրունի Զրբաչ – եան յիսուն, Հրանդ Աթէչեան 15, Բար – սեղ Տամլամայեան տասը, Տիկին Հայ – կուհի Թէրզիպաշեան հինգ Ֆր.:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑԻՆ.— Պ. Եավէր, Սահակ Աւետեան, Պօսմանի Նոր Սերունդ տասնական, Տիկին Հայկուհի Թէրզի – պաշեան հինգ, Յակ. Փափազեան քաղա– քի Աղքատաց 10, Նոր Սերունդ սրա – հին տասը, Եավէր քահանային 10 Ֆր.:

Նոյնպէս չնորհակալութեամբ ստա – ցած է Տիկին Աղնիւ Արսլանեանի թաղ – ման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի .— հետեւեալ նուէրները, ննջեցեալի պա – ւակներէն՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արսլանեան եկեղեցիին՝ 30, Աղքատաց 30, Կապ. Խաչին 30 Ֆր.:

ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ.— Պ. Մխիթար Աթէչեան (Վիվիէ) յիսուն Ֆր., Էօքսիւզեան Սահ– փան (Վիվիէ) քսան, Նշան Մանուկեան, Նշան Կօչկակարեան քսանական, Մեսրոպ Տամլամայեան, Յարութիւն Ղազար – եան, Փրոֆէթա Ալպէր, Ոմն, Մկրտիչ– եան եղբարք, Վարդգէս Փափազեան , Խալօղլանեան ընտանիք, Բիւզանդ Վար– դերէսեան, Գեղամ Խոսրովեան տասնա – կան Ֆր., Յովհ. Պանտիկեան , Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան հինգական :

ԱՂՔԱՏԱՑ.— Եաղըճեան ընտանիք 30, Մեսրոպ Տամլամայեան տասը, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 25, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան, Տալաքիւրէլեան, Նը– շան Դարբինեան , Խալօղլանեան ընտա– նիք տասնական, Տիկին Հայկուհի Թէր – զիպաշեան հինգ Ֆրանք :

Յակոբ Փափազեան քաղաքի Աղքատաց տասը, Նոր Սերունդ «Յառաջ»ի տասը , «Հայաստան» թերթին տասը, Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան Կապ. Խաչին հինգ Ֆրանք :

Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարա – գաներուն, եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանոր – դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա– ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆը – րանսայի վարիչ մարմինը , չրջաններու բոլոր խումբերը (Ալիհեռն, Մարսէյլ քաղաք, Սէն Լու եւ Պօմոն) կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ : Բոլոր Նոր Սերնդականներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հո– ղեհանդիստ պիտի կատարուի Հար. Ֆը– րանսայի վաղեմի առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈ– ՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ յիչատակին, իր վախճանման տարելիցին առթիւ : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրո– ցը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Հոկտեմ– բեր 3ին, Իսիի Արիմեան վարժարանի մէջ, ժամը առաւն 9էն 12 եւ կէս օրէ ետք ժամը 13էն 16·30:

ՓԱՐԻԶի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի հայերէնի դասերը կը վերսկսին Մշա – կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ , այս Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 3ին , կէսօրէ ետք ժամը 14էն 18:

×

ԼԻԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

Լիլլայի եւ մօտակայ թաղամասերու հայ ծնողքներու կը յայտնենք որ Լիլլայի հայերէնի դասերը վերսկսած են ուսուց– չութեամբ մեր երիտասարդ մայրերէն Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի , կրնան արձա– նագրուիլ փոքրեր եւ մեծեր (պաքալո – ռիայի դասարանէն): Կը խորհինք տալով երթեւեկութիւնը ապահովելու միջոց մը կարզադրելու մասին: Առ այդ կը խնդ – րենք որ ծնողքները պարզեն իրենց պա – րագան կամ ներկայանալով Հինգշաբթի կէս օրէ ետքերը ժամը 14էն17, Րիւ Անրի Պարպիւս, էթոլ Սէն Լուի, կամ հեռա – ձայնելով առաւուները, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերէն: ՍԱՆԹՐԱԼ 44–29:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն – դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ , լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գինն 20 ֆր. , առաքման ծախքով 22 ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն 51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հանին չուտով :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՓԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ ,
6րդ բաղաբապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ , պար, արտասանութիւն եւ նուագա – խումբ : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Մուրատ խումբին կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 17էն 23·30

167, Rue Montmartre (au sous-sol de la «Cassita»)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

կ'երգէ

Haïra BEDIAN (de la R.T.F.)

Կը մասնակցի՝ ՆԱՑԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԻԱՑ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջ– մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : Ձեղապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՄ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միու – թիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 43րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ չուքով , այս կիրակի առաւօտ Սէն – Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Վիէննէն Լեւոն վրդ. Քէ– չէճեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ուր հա – զար նահատակներու խնկելի յիչատակին, եւ նոյնպէս պիտի քարոզէ : Կը հրաւիրուին չրջանի բոլոր հայրենակից – ները եւ նահատակներուն յիչատակը յար– գողները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօսմանի Հ. Յ. Դ. Զա – ւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին Պօ – մոն: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերմէն Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին , որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմի – տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ , ժամը 21ին, Արիմեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո – րիչ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօ– րէ վերջ :

×

Դաչնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը:

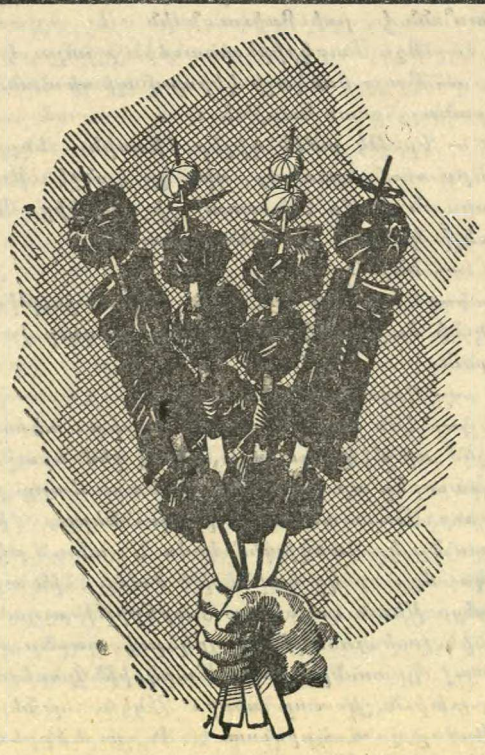

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՍՓԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
13
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
13 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9833

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9833

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

Եւ սկսանք դասական չրջապտոյտը
պաղքի մը մէջ, որ կը սկսէր հին թա –
ղով եւ որոնցմէ, տխմարաբար, ամօ –
ղին կը կարմրէր մեր առաջնորդը :
Նոր թաղերը որոշ դիմագիծ ու –
նէին եւ զորս չատ աւելի նուազ մխօրի –
ճի կը դանէի, նոյնիսկ պաշտօնական
ընդերը, քան Մարմրդային միւս մայրա –
քաղքերը, բոլորը իրարու նման՝ ո –
պաքները, բոլորը իրարու նման՝ ո –
ղիի եւ կառուցուածքով : Կար մանաւանդ
հայ դուռով չուկայ մը, որ պատիւ կը
բերի իր ճարտարապետներուն եւ յարդա –
պատներուն : Աւելին, ինչ որ ինքնու –
թիւն եւ որոշ պէրանքի երեւոյթ մը կու
տար նոր – երեւանին, չինուածքան հա –
րուստ զարծածուած նախանիւթին էր. —
որ զարծածուած էր ճաւոր լեռներէն հանուած հրաբխա –
կան տուֆ քարը, որու համար կ'ըսուի
թէ ծօտ հարիւր տեսակ գոյնով գոյու –
թիւն ունի : Ինծի թուեցաւ թէ ամէնէն
տիպիկ կառոյցները անոնք էին, որոնց
համար գործածուած էր վարդագոյն
տուֆ (հայերէն կ'արտասանեմ) եւ անոնք
որոնց համար նախընտրուած էր կար –
միւնն տեսակը. կան եւ կիսերանգ տե –
սակներ եւ այլազան գոյներու այնպիսի
հարուստ ընտրութիւն մը, որ կարելիութիւնը
կու կ'ընձայէ չխտարելու բաց վարդագոյն
տուֆէն թաղի մը նուրբ դեղեցկու –
թիւնը, գոյ կարմրաւուն տուֆին պատու –
հասքերով :

Ուշած չուշած պէտք էր կուլ տայինք
նաեւ, կարլ Մարքս պողոտաները եւ
անոնց ու Հանդստեան պարտէզը,
որ դիրքը քիչ մը նուազ լաւ է քան
անոնց մէջ եղածը :

Այս առաջին չրջապտոյտէն ժաքլինի
համար կրած տպաւորութիւնը նոյնն էր. —
Հայաստանը աւելի աղքատ էր քան Մար –
սէյին Մխիթեան միւս Հանրապետու –
թիւնները. Հայերը, որոնք այսօրուան
պէսէն աւելի ճաշակաւոր կը թուէին,
ունէր փոխարէն ապրուստի սահմանը
անցնելու աստիճան անհոգ էին. իսկա –
պէս մարդը ո՛չ մէկ մայթ, ամէն կողմ
ինկած նետուած հարիւրաւոր կճատներ
պղտոտ թուղթի կտորներ. քաղքցի Հ
պէս, դրեթէ ամէնքն ալ իրենց գլխարկ
գործածէն՝ Մարմ. Միութեան մէջ եր –
կարող գործածութենէ դադրող fասիէ –
նին : Լաւ ածիլուած չէին եւ անորոշ մաք –
ուածքներ ղեկտներ հագած էին (*) :
Արձկնիա պանդոկը փառաւոր էր, բայց
միւսին պանդոկին ճոխ պերճանքը չու –
նէր — Հանդստաւէտ սենեակներ ունէ –
ր, բայց ոչ աչք ծակող. չէնքը, իր
կահաւորութիւններով չատ
տիպիկ էր եւ Լենինին հրապարակին
կուտայ, քաղաքին բուն սիրտը,
որտեղ ճարտարապետութեան մէջ տե –
սնելի էին ուանդակաան արձանագործա –
կան դրուագներ, զորս պիտի տեսնէինք
մեր երկրին ամէնէն հին յուշարձան –
ներուն վրայ :

Հայաստան այն մարմիրոս երկիրներէ
մէկն է, որ դարերու ընթացքին
ամենաճորը եղած է ամէն հորիզոնէ ե –
կող ասպետակողներու միջեւ : Դէպի
հարաձին երթալով, ուր կը մնայ Ամե –
նայն Հայոց Կաթողիկոսը, բոլորաձեւ
գիւղի մը տակէն անցանք : Ու –
րեմն կաթողիկոսարան մը կար, հիմնուած Ք.
ետ ետ երորդ դարուն :

Մեզի «սուրբ» քաղաքն է հայ կը –
նէին, բաժանեալ ճիւղը Կաթողիկէ
կան, որ իր «գահակալը» ունի Գալ –
ատիոյ 451ի ժողովէն ի վեր : Էջմիած –
ին մէջ է որ ձեռադրողներն աշխատած
կը պահպանելով համաչխարհային ար –
ուեստ ունեցող հայկական դրականութիւն
ի, այս բարձր վայրին մէջ է նաեւ որ
կաթողիկոսեան կամ Թարգմանուե –
ան արժէք ունեցող յունարէն ձե –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՆ ՔՈՔԹՈՅԻ ՄԱՀԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԶՈՀ ԳՆԱՑ
ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻ

Ժան Քոքթօ յանկարծամահ եղաւ է –
միթ փխաֆէն քանի մը ժամ առաջ եւ ըստ
ոմանց զոհ այն յուզումին զոր զգացած
էր իմանալով փխաֆի մահը : Վերջին
չունչէն առաջ սակայն, ձայնասիւեռէն
լսուած էր իր ձայնը էմիթ փխաֆի մա –
սին. — « Էմիթ փխաֆ կը մարի այրուե –
լով կրակէ մը որ իր փառքը տուաւ է –
րեն : Ոչ ոք ճանչցած եմ որ այդքան քիչ
խնայէ իր հոգիին, զայն չէր ծախեր,
կը բաշխէր, անոր ոսկին կը նետէր պա –
տուհաններէն » եւ Քոքթօ կ'եզրակացնէր
« եթէ այդ մեծ ձայնը կը մնայ լինի,
մեծ բարեկամուհի մըն է զոր կը կորսըն –
ցնեմ » : Բայց Քոքթօ այս խօսքերը ար –
տասանած էր քանի մը ամիս առաջ երբ
երգչուհին ծանր տաղնապով մը հիւան –
դանոց փոխադրուած, կը պայքարէր
մահուան դէմ, որուն վրայ ունեցաւ առ –
ժամեայ յաղթանակներ :

Ժան Քոքթօ, աւելի բանաստեղծ քան
դրագէտ, ծնած էր Մեզոն – Լաֆիթ
1889ին : Դեռ պատանի ապրած է մտա –
ւորական չրջանակի մէջ՝ Քաթիւլ–Ման –
տէս, Էմոն Ռոսթան, Փրուսթ, Աննա
դը Նոայլ : Գրական ասպարէզը սկսաւ
քերթուածներ դրելով : Կը զբաղի նաեւ
բեմապարով Տիակիլեւի հետ, այդ միջո –
ցին, առաջին պատերազմի վաղորդայ –
նին, կը ճանչնայ Փիքասօ, ապա՝ Ռա –
միկէ : 1927ին, չատ աղդուած է Ռատի –
կէի մահէն, կը սկսի թատերգութիւն
դրել, նախ Անթիկոն, յետոյ Իթիպոս
Արբայ, Որփէոս : 1929ին կը դրէ «Անա –
րատակ զաւակները», յաջորդ տարին՝
« Մարդկային Ձայնը» : Շարժարուեստի
մէջ իր կարեւոր գործն է Բանաստեղծին
Արիւնը :

1938ին «Անատակ Ծնողքները» մեծ յա –
ջողութիւն կը գտնեն : Ցետոյ՝ Երկգըլ –
խանի Արծիւը, Գրամեքենան որոնց բե –
մադրութեամբ ալ կը զբաղի :

Շարժանկարի մէջ կատարեց ուրիչ գոր –
ծեր՝ Ցաւխենական Վերդարձը, կեն –
դանին ու Գեղուհին, Որփէոսի Կտակը
եւայլն :

1955ին Ֆրանսական Ակադեմիայի ան –
դամ կ'ընտրուի Թարոյի աթոռը, նոյն
տարին նաեւ Պելժիոյ Արքայական ակա –
դեմիային մէջ կը զբաւէ Քոլէթի աթո –
ռը : Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատար էր :

Ցուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Երկուշաբթի Մեյի – Լա – Ֆորէ, մինչ
պապական բացառիկ արտօնութեամբ,
Էմիթ Փխաֆ կրօնական յուղարկաւորու –
թիւն պիտի ունենայ որմէ ետք թաղուի
Փեռ – Լաչէզ :

ՄԱՑՐ ԱԹՈՌԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Վեհա –
պատ Հայրապետը, սիրալիր հրաւէրով
Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարքի
մեկնում է ուխտի դէպի սուրբ քաղաք
Երուսաղէմ, տանելու իր օրհնութիւնը
Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան եւ
ժողովրդին, ու նաեւ Սուրբ Յարութեան
Տաճարի նորոգութեան գործին :

Նորին Ս. Օծութիւնը իր ճանապար –
հին մի քանի օր կը մնայ Լոնտոնում,
ջերմ հրաւէրով Քէնդըլբըրիի Գերաչը –
նորհ Աբք.ի, այս առթիւ իր օրհնութիւ –
նը տանելով Գերաչնորհ Հայրապետական
Պատուիրակին եւ Լոնտոնի Հայ համայն –
քին :

Վեհափառ Հայրապետը, Նոյեմբերին
կ'ուղեւորուի դէպի Եգիպտոս, հրաւէ –
րուած Թեմական Առաջնորդի ու կը տանի
իր օրհնութիւնը Եգիպտահայ հաւատաց –
եալ ժողովրդին :

Նորին Սրբութիւնը ապա կը ճանա –
պարհորդուի դէպի Հնդկաստան, Քոթա –
յամ, եղբայրական հրաւէրով Մալա –
բարի քոյր եկեղեցու պետ Բաղելիոս Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի :

Նորին Սրբութիւնը Հնդկաստանում
կ'այցելէ նաեւ Կալկաթայի եւ Պոմպէյի
Հայոց եկեղեցիները, բաշխելով բոլորո –
րին օրհնութիւններ Ս. Էջմիածնից :

Վեհափառ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին
դէպի Երուսաղէմ կ'ուղեկցեն Գերաչնորհ
Տ. Հայկազուն Աբք.՝ Վերատեսուչ Հո –
գեւոր ճեմարանի, Արսէն Վարդ. պա –
տուականակիր, եւ ճարտարապետ Մինքայէլ
Մազմանեան՝ անդամ Գերագոյն Հոգե –
ւոր Խորհրդի, իսկ դէպի Հնդկաստան՝
Վրահայոց Թեմական Առաջնորդ Գերա –
չնորհ Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոս, պատ –
ուականակիր Արսէն Վարդ. եւ «Էջմիածին »
ամսագրի խմբագիր Արթուն Հատիտեան :

Վեհափառ Հայրապետը Դեկտեմբերի
վերջերին իր չքախմբով կը վերադառնայ
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՑՐ ԱԹՈՌԻ

×

Սեպտեմբերի 25ին, Ուրբաթ օր, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի եղբայրական հրաւէրով, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Ալէքսին :

Սրբազան Պատրիարք Հօր ուղեկցում էին դաւազանակիր Հոգ. Տ. Պատուն ա –
բեղան եւ Պատրիարքարանի գործերի կառավարիչ Պ. Դանիէլ Անտրէեւիչ Օս –
տապով :

Երեւանի օդանաւակայանում Նորին Սրբութիւն Ալէքսի Պատրիարքին դիմա –
ւորեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայ –
րապետը իր դլուխ Մայր Աթոռի միաբա –
նութեան :

Սրբազան հիւրին դիմաւորեց նաեւ Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին
կից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Պ. Կ. Դալլաքեան :

Մայր Տաճարում Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղանի առաջ երկու Հայրապետները մի
տեղ աղօթեցին Սուրբ Եկեղեցու հաստա –
տութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար :

Սեպտեմբերի 26ին, Հինդշաբթի, Հայ –
կական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի նախա –
գահութեան նախագահ Տօքթ. – Պրոֆ. Նազուշ Յարութիւնեան ընդունեց Նորին
Սրբութիւն Ալէքսի Պատրիարքին եւ Նո –
րին Սրբութիւն Վազգէն Ա. Վեհափառ
Հայրապետին. տեղի ունեցաւ ջերմ եւ
սիրալիր տեսակցութիւն եւ հիւրասիրու –
թիւն :

Սեպտեմբեր 27ին, Ուրբաթ, երեկոյ –
եան, Նորին Սրբութիւն Ալէքսի Պատ –
րիարքը հրաժեշտ առաւ Ամենայն Հայոց
Վեհափառ Հայրապետից եւ Միաբանու –
թիւնից ու մեկնեց Մոսկուա :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՑՐ ԱԹՈՌԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷն կը հաղորդեն թէ Շէյլ էլ
Պարզանի որ եղբայրն է քիւրտ պարա –
զլուխին յանձնուած է իրաքեան ուժե –
րուն : Քասըմի օրով ալ, նոյնը ըրած էր,
յետոյ կրկին միացած էր իր եղբօր :

« ձի – ԱՑ»ՆԵՐՈՒ խումբ մը որ 18
կառքերէ կազմուած էր եւ որ Դաշնակ –
ցային Գերմանիայէն դէպի Արեւմտեան
Պերլին կ'երթար չէ կրցած ճամբան չա –
րունակել խորհրդային արդելքի պատ –
ճառաւ : Ցայտնի չէ թէ վերէն եկած հր –
ամայն էր թէ ոչ երկրորդական մարդոց
գործը որ ուղած են ինքնագլուխ գործ
տեսնել : Տին Ռըսք անմիջապէս բողոքած
է խորհրդային դեսպանին մօտ :

ՑՈՐԴԱՆԱՆի – թաղաւորը՝ Հիւսէյն
երկրորդ մանչ մը ունեցաւ :

ՆԱՍՐ ջնջեց այս ճամբորդութիւնը դոր
պիտի կատարէր այս ամիս Իրաք, կը գրէ
« Ալ Ահրամ», որ կ'աւելցնէ թէ այդ ո –
րոշումը տրուած է Պաաս կուսակցու –
թեան մէկ թշնամական դեկոյցին պատ –
ճառաւ, Եգիպտոսի նկատմամբ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի պատուոյ քա –
ղաքացի, Ատենապետը յայտարարեց թէ
բեմ պիտի իջնէ ամէն անդամ որ ապա –
տութիւնը վտանգուած ըլլայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՑի հիւլէական դաշինքը ի
զօրու դարձաւ Հոկտեմբեր 10ին : Լար –
ուածութիւն կայ սակայն Խորհ. Միու –
թեան եւ Քուպայի մէջեւ, այս վերջինը
մերժած ըլլալով ստորագրել դաշինքը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՒԻԹԻՒՆԸ մեկուկէս միլիառ
տոլար կը պարտի Միացեալ Նահանգնե –
րուն :

Ալժիէն արտաքսուեցաւ Օտտո օրա –
թերթի թղթակիցը :

(*) ԽՄԲ.— Քաղաքին եւ Քաղցինե –
րուն մասիին յայտնուած
այս կարծիքը, չափազանցուած ըլլալ կը
թուի, ըստ այլ վկայութիւններու :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Մոռնալու համար ներկայութիւնս այն ժամանակին մէջ, երբ մեր ժողովուրդը, վեհագո՛յն իմաստութեան մը ներշնչումով, աղօթատուն կը շինէ միայն կամ դերեզմանատուն,— հասա՛ւ ժամը, կը խորհի, քալելու համար վերջին ճամբան եկեղեցիէն մինչեւ մեռելաստան, — ի՞նչ կայ աւելի քաղցր, գէթ ինձ համար, քան մտնել Ասկղեպիոսի պարտէզը, ման գալ մէկ ածուէն միւսը, գինովնալ պտուղներուն բոյրով, թոյրով ու մեղրով, ականջ բացած սօսափող ծառերու երաժշտութեան կամ դիցուհի Ֆլորային հէքեաթներուն, շրթներուս մէջ մեր Մեծասքանչին «քաղցրահնչուն բառերը», հարցնելով ծաղիկներուն՝ իրենց անունը, վարժապետի պէս՝ Բուսաբանական Բառարան մը ի ձեռին:

Այս Բառարանը լոյս տեսած է անցեալ տարի, Երեւանի մէջ: Հեղինակը՝ Թ. Ծատուրեան, որ կը գրէ.

«Բառարանը կազմուած է երեք լեզուներով՝ լատիներէն, հայերէն եւ ռուսերէն: Նա բաղկացած է մէկ հիմնական երեքլեզեուայ անուանացանկից եւ հայերէն ու ռուսերէն առանձին անուանացանկերից»: Ընդամէնը 1274 բուսանուն:

Հայերէն բուսանուններու ընտրութիւնը կատարուած է այսպէս.

1.— «Երբ տուեալ բոյսը ունի մի քանի անուն բերել ենք առաւել տարածուած, բարեհնչիւն եւ տուեալ բոյսի էութեանը համապատասխանող անունը»:

2.— Բուսական «այն ցեղերի կամ ընտանիքների համար, որոնք հայերէնում չունեն անուանումներ, բերել ենք նոր անուններ,— այս դէպքում առաջին հերթին աշխատել ենք օգտուել ժողովրդական անուանումներից, դրանք ճշդելով եւ համապատասխանեցնելով գիտական անուանումներին»:

3.— «Երբեմն դիմել ենք լատինական անունների բառացի թարգմանութեանը, ի հարկէ այն չափով՝ որ չափով այդ անուանումները արտացոլում են տուեալ բոյսի էութիւնը»:

Նման գործերու մէջ՝ արժէքը կը չափուի մատենացոյցով: Աղքատ է Ծատուրեանի մատենացոյցը: Օգտագործած է միայն վեց բուսաբանական աշխատութիւններ, — Ալիշան, Մէնէվիշեան, Պետեւեան եւ երեք ռուսերէն գիրքեր: Կը զարմանաս թէ ինչո՛ւ չի յիշատակեր բուսաբանական կարեւոր աշխատութիւններ, որոնք հրատարակուած են Երեւանի մէջ,— օրինակ՝ Թախտաջեանի, Ա. Բարատեանի, Կարապետեանի, Աղաջանեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը, (ժամանակ մը առաջ կը կարդայինք բուսաբան Սեփեթճեանի անունը, այժմ չենք հանդիպիր իր ստորագրութեան): Չի յիշեր նաեւ արտասահմանեան անուններ, — Նորայր Բիւզանդացի, Տոքթ. Յովհ. Արթինեան: Հհիներէն՝ Աթանասեանց, Սարուխանեանց, Զելինսկի (Հայ է), արտասահմանէն Սափարեան, Տիրացուեան: Այս անունները՝ հայերէն բուսանուններու ընտրութեան համար: Բոյսերու պատմութեան տեսակէտով՝ ինծի չի կրնար զարմանք պատճառել մատենագրական աղքատութիւնը: Երբ Հ. Արիս Վարկանեան դիտողութիւն մը կ՝ընէր Աճառեանին, ցոյց տալով պակասութիւն մը բառագիտութեան մէջ, այսպէս կը պատասխանէր մեր մեծ լեզուաբանը. — Միթէ կարելի՞ է Երեւանի մատենադարաններուն հարստութեամբ չափուելու ելլել եւրոպական անգերազանցելի մատենադարաններուն հետ:

Նպատակ չունիմ նման խնդիր մը յուզելու: Կ՝ուզեմ կարդ մը սխալներ միայն ցոյց տալ, սրբագրութիւններ կատարել, յաւելումներով ու նոր ծանօթութիւններով:

×

1.— Բառարանին հեղինակը կը գրէ.

«Սորպուս.— Հայերէն՝ արօսի, ռուսերէն՝ բիաբինա»:

Եթէ Ծատուրեան ձեռքի տակ ունենար: Ն. Բիւզանդացին, չէր գրեր արօսի բառը այստեղ: Նախընտրելի էր գրել սին, նոյնիսկ սինձ, նաեւ հազորան: Ճիշդ է թէ, ինչպէս յայտնած է յառաջաբանին մէջ, տեղ չի տար հոմանիշներու, բայց միշտ հոմանիշ կը դնէ, օրինակ՝ «կակաչ, խաշխաշ, պուտ» (էջ 7, կրկնած՝ էջ 82), բայց... սխա՛լ, սխա՛լ: Կակաչը խաշխաշ չէ, խաշխաշը պուտ չէ: Կակաչը կարելի է ընդունիլ խաշխաշին ... խորթ մօրեղբայրը, բայց պուտը՝ ոչ իսկ խնամի: Այս սխալը Ծատուրեան փոխ առած է... Թախտաջեանի գործէն (էջ 117), թէեւ չի տար անունը:

Պուտը կը գրուի նոյնպէս պոյտ: Ծանօթ է նաեւ ծափ – կոտրուկ ու պտուկ – կոտրուկ անուններով (ծափ կը նշանակէ պտուկ(: Բեստէն թարգմանաբար կը գրէ հողմածաղիկ, այդպէս թարգմանած են նաեւ Ռուսերը: Հոմանիշ տրուած է դարունաճ, նոյնպէս խաչափայտ, երկուքն ալ անընդունելի: Արմատը կը կոչուի կնբիլ: Գիտական անունն է անեմոն:

Կակաչը Մէնէվիշեան կը գրէ կակաջ, ա՛յս ուղղագրութեամբ, եւ կը դնէ համապատասխան Ֆրանսերէն թիւլիփ բառին, թուրքերէն՝ լալէ, յետոյ կը գրէ կակաչ, ա՛յս ուղղագրութեամբ, եւ կը դնէ համապատասխան «խաշխաշին վայրի տեսակին», ծանօթ նաեւ հարսնուկ անունով, թարգմանութիւն թուրքերէնէ, կէլինճիկ չիչէյի,— առաջին անգամ տեսնուած «Բառք Գաղիանոսի» խորագրեալ ցանկի մը մէջ, զոր ես, առաջի՛նը, սխալ կը համարիմ վերագրել Գաղիանոսի: Զախջախեան կ՝ընդունի երկու ուղղագրութիւններն ալ, բայց կը մերժէ հոմանիշ տալ խաշխաշին եւ կուտայ հարսնուկին, մինչ Քաջունի հոմանիշ կուտայ լալէին եւ ... կէլինճիկին, նոյնպէս ընդունելով երկու ուղղագրութիւններն ալ:

Հիմա վերադառնանք արօսին:

Բուսանուն չէ, այլ ... թռչունի անուն է: Գրեցինք թէ, ըստ լատիներէն անուան, կը համապատասխանէ սին կամ հազորան պտուղը տուող ծառին անուան: Պտուղը Ֆրանսերէն կը կոչուի սորպ, նաեւ ֆորմ, թուրքերէն՝ իւվէզ,— կը նմանի մանրկեկ տանձի՝ երբ կոնաձեւ է, կամ խնձորի՝ երբ բոլորակ է: Նախ կանանչ, յետոյ կարմիր, սաստիկ կը փոթթէ բերանը, ուտել կարելի չէ, այնքան որ Ֆրանսական ժողովրդական աւանդութիւն մը կ՝ըսէ.— Ով որ յաջողի եօթը կանանչ հազորան ուտել՝ առանց քիթն ու բերանը ծռմռելու, կը փոխէ սեռը, այսինքն մանչ կը դառնայ՝ եթէ աղջիկ է: Ժամանակին՝ կանանչ հազորան կը նշանակէր թոյն: Երբ կը մնայ ծառին վրայ, կամ քաղելէ ետք՝ կը փռուի յարդի վրայ, կը թղանայ, կը կակուղնայ, այլեւս հասուն կը դառնայ, այսինքն ուտելի եւ համեղ, բայց սաստիկ պնդութիւն կուտայ: Թուլուղի մէջ հազորան ծախող կիները կը պոռան չուկային վրայ. «Ետեւի դրան բանալին կորսնցնողը հո՛ս է»: Իմաստը թափանցիկ է:

Շատ հին բառ է Ֆրանսերէն այս բուսանունը, ստուգաբանական բոլոր փորձերը կը մնան անընդունելի: Ապահովաբար կեղտական բարբառի մնացորդ: Արդարեւ հին Գաղղիոյ մէջ, քուրմերը, որոնք դրուիդ կը կոչուէին, պաշտամունքի ծառ ըրած էին հազորենին, այնքան որքան կաղնին: Ահա թէ ինչո՛ւ հազորենին կը կոչուի սըրվիս – թրի: Այստեղ սըրվիս բառը կապ չունի Ֆրանսերէն սերվիս բառին հետ,— արմատական կեղտական ծագումով կը նշանակէ պահպանել կախարդութեան դէմ: Արդարեւ, սկանտինաւեան աւանդութեանց մէջ, հազորենին նուիրուած էր Թոր աստուածին, Սկովտիոյ մէջ հազորենին կը վանէր ու կը հալածէր սատանաները, Գերմանիոյ մէջ հազորենիի ճիւղ մը կը կախէին մարագին մէջ՝ արդիլելու համար դեւերուն մուտքը, Զուիցերիոյ մէջ հազորանի կը թափէին դերեզմաններուն վրայ՝ պաշտպանելու համար վհուկներուն դէմ, Գերմանուհիները այս ծառին փայտէն շինուած ճպոտով կը ծեծէին կարագը (կուպի կը կոչուի այս ճպոտը՝ հայերէն լեզուով), եսթոն հովիւները հազորենիի ոստ կը գործածէին իբրեւ գաւազան՝ պաշտպանուելու համար ամէն չարիքի դէմ, պրըթոն հովիւները հազորենիի ճիւղէ շինուած շրջանակի մը մէջէն կ՝անցընէին ոչխարները՝ պաշտպանելու համար հօտը ամէն արկածի եւ փորձանքի դէմ:

Ֆրանսական կարդ մը գաւառներու մէջ երախաները ֆոնթիններ կ՝երգեն՝ խնդրելով եւ սպառնալով յանուն հազորենիին, — այս ոտանաւորներուն մէջ սեվու կը կոչուի հազորենին: Այս սեվուն մնացո՞րդ մըն է արդեօք կեղտականսերվբառէն, (ասկէ՝ սորպ), որ կը տրուէր հազորենիին, ինչպէս դերվ կը տրուէր կաղնիին, առարկայ նոյն պաշտամունքին, ասկէ՝ դրուիդ,— այս դրուիդները մեծ կեղրոն մը ունէին հոն՝ ուր հիմնուած է հիմա Տրէօ քաղաքը: Կեղտական նոյն դերվ բառն է, կ՝ըսեն ոմանք, զոր փոխ առած են Յոյները՝ դրուս ձեւին տակ, կաղնի նշանակութեամբ: Այսպէս կեղտերէն դրուիդ, յունարէն դրուիտէս նոյն բառերն են, որ կը նշանակեն «կաղնիի քուրմ»:

Հազորենին երկարակեաց է եւ տոկուն, ինչպէս կաղնին: Իր փայտը կը գործածուի սամիք, քեղի, պտուտակ, խարաբուզ եւ կահագործական առարկաներ շինելու: Ծառին շաքիլները կը գործածուին սեւ ներկելու հիւսուածեղէնները: Պտուղէն կը պատրաստուի ըմպելի մը: Պտուղը, զոր փէօթ կ՝անուանեն Ֆրանսական գիւղերու մէջ, կը գործածուի թռչնորսութեան համար, (հաւերը, կովերը, ոչխարները շատ կը սիրեն): Շատ համեղ է՝ երբ հասուն է, դժբախտաբար շատ չի դիմանար՝ երբ հասուն է,— քանի մը տարի առաջ, Վառ նահանգէն ինծի ղրկած էին ուտելու եւ գիւղս յիշելու համար, բայց թղթատարական ճամբով ղրկուած՝ փտեր էր ճամբան:

×

2.— Բառարանին հեղինակը կը գրէ.—

«Քոնվալարիա.— Հովտաշուշան, ռուսերէն՝ լանդիշ»:

Նախ լատիներէնը սխալ գրուած է, երկու էլ կ՝ուզէ: Բարդ բառ մըն է, կազմուած՝ լատիներէն՝ ֆոնվալիս (հովիտ) եւ յունարէն լիրիոն (շուշան) բառերու միացումով (քերականօրէն խոտելի, որովհետեւ երկու տարբեր լեզուներու բառերու ամուսնութիւն), յետագային սղումի ենթարկուած:

Ֆրանսացիները այս ծաղիկով կ՝ողջունեն Մայիսը, առաջին օրը: Ծաղկին կուտան միւկէ ժողովրդական անունը, (այս անուամբ կը հեղնեն նաեւ շատ անուշահոտութիւն քսուած, պճնասէր եւ իգացեալ անձերը): Թուրքերը կը կոչեն փէյղամպէր չիչէյի: Հաճելի բուրում մը ունի, որով եւ իր սպիտակութեամբ բանաստեղծներուն շատ սիրելի: Լերմոնտով կ՝երգէ.

Թփի տակից արծաթաւուն գլխիկով իր՝
Հովտաշուշանն է ողջունում ինձ
սիրալիր:

Երգ Երգոցի մէջ եւս շատ կը յիշուի. Ես ծաղիկ Սարոնի եմ, շուշան հովտաց, իբրեւ շուշան ի մէջ փշից... (Բ. 1):

Բայց չմոռնանք այստեղ արձանագրել թէ բանասէրները երկար վիճած են Երգ Երգոցի այս ծաղիկին մասին, — կ՝ըսեն թէ հովտաց շուշան չաճիր Պաղեստինի մէջ, թէ Երգ Երգոցին ծաղիկը կարմիր է (Ե. 13), ընդհակառակն հովտաց շուշանը սպիտակ է, թէ յունարէնին մէջ ֆրինոն կը կոչուի, ինչպէս ամէն շուշան, մինչդեռ պէտք է գրուած ըլլար լիրիոն, երբ ճերմակ է ինչպէս հովտաց շուշանը:

Նոյն այս սեմական շուշան բառէն թելադրուած՝ Շօշ կոչուած է պատմական քաղաքը, զոր Դարեհ հիմնեց դաշտի մը մէջ, շուշան ծաղիկներու հարստութեամբ համբաւեալ: Ու շուշան կոչուած է, դարձեալ, Եբրայեցւոց մէկ նուագարանը, իբր թէ վրան շուշան ծաղիկ մը փորագրուած, կամ շուշան ծաղիկին ձեւով շինուած, կամ որովհետեւ ունէր վեց աղիք, ինչպէս եւ շուշան ծաղիկը որ ունէր վեց տերեւ,— այս ձեւով բառին արմատը կը կապուի շէշ բառին, որ կը նշանակէ վեց: Ուրիշներ կը պնդեն թէ բառին արմատը կը նշանակէ սպիտակութիւն, սակայն ապացուցուած չէ:

Հովտաշուշանի տեսակ մըն ալ կայ, որ կը կոչուի «Սողոմոնի կնիք», արմատին վրայ տեսնուած նմանութեան մը թելադրանքով:

Շարունակենք մեր պտոյտը Ասկղեպիոսի պարտէզին մէջ, ծաղկեփունջ շինելով ... սխալներով եւ գրական ու պատմական ծանօթութիւններով, հետաքրքրական՝ ի պէտս գրոց – բրոցներուն: Ուրեմն յաջորդով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՈՐԲԵԻԱՅՐԻ»Ն...

Մեր կեանքին մէջ ընդամէնը մէկ «որբեւայրի» ունինք մենք,— ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ: Թէ՛ որբ, թէ՛... այրի:

Հայապահպանում կ՝ըսենք կ՝երթանք եւ չենք իսկ մտածեր այս «որբեւայրի» մասին: Ի՞նչպէս կարելի է պահել-պահպանել Հայութեան դիմագիծը մանաւանդ դաղութներուն մէջ. թենի՞ս խաղալով, զբօսապտոյտնե՞ր կազմակերպելով, դպրո՞ց բանալով, եկեղեցի՞ կառուցանելով եւ կամ թերեւս հայկական փիլա՞ւ ուտելով:

Չենք ուրանար, որ ասոնք միջոցներ, այսպէս կոչուած՝ «ուղեկից»ներ են եւ առաւել կամ նուազ չափով կը նպաստեն հայապահպանման գործին:

Բայց հիմնականը ոտնագնդակ խաղալը չէ, եկեղեցի երթալը չէ, հանդէս – խրախճանք կազմակերպելը չէ:

Հիմնականը մշակոյթ ստեղծելն է: Հիմնականը մշակոյթ տարածելն է:

Գիրք գրելը մշակոյթ ստեղծել է. գիրք կարդալը մշակոյթ տարածել է:

Չի բաւեր միայն ստեղծել. անհրաժեշտ է նաեւ տարածել:

Պահ մը ենթադրենք, թէ բազում գիրքեր գրուեցան «ի մերում աշխարհիս»: Այս կը նշանակէ մշակոյթ ստեղծել: Ամէն բան վերջացա՞ւ. ո՛չ: Եթէ գրուած գիրքերը պիտի պահուին դարակներու կամ պահեստարաններու մէջ, բայց պիտի չտարածուին, մշակոյթը կը դառնայ թանգարանային նիւթ: Պարզ ցուցահանդէս:

Եկեղեցի կառուցանել՝ առանց ժամուորի, դպրոց բանալ՝ առանց աշակերտի, թերթ ու գիրք հրատարակել՝ առանց ընթերցողի, իմաստ չունի: Ո՛չ միայն իմաստ չունի, այլեւ շռայլութիւն է:

Եթէ մշակոյթ չստեղծենք, ի՞նչը պիտի տարածենք: Բայց եթէ պիտի չտարածենք, ինչո՞ւ պիտի ստեղծենք: Այս երկու նախապայմանները — ստեղծել եւ տարածել — սերտօրէն կապուած են իրարու. առանց մէկուն՝ միւսին տեսակարար կշիռը հաւասար է ոչինչի, գրեթէ ոչինչի:

Մէկ նախապայմանը ընդունիլ, բայց ժխտել միւսը, տեսութիւն է, իրացում չէ: Գեղեցիկ խօսք է, գործ չէ:

Հիմա մեր առջեւ գրուածը մշակոյթ ստեղծելու հարց չէ, մշակոյթ տարածելու հարց է: Մշակոյթ ստեղծելու մէջ մենք յետիններէն չենք, բայց առաջիններէն ալ չենք: Սակայն պիտի ընդունինք նաեւ, որ մենք բացառութիւն չենք: Ֆրանսական հրատարակչական տուն մը, ասկէ տարիներ առաջ, սա «պաշտօնական» յայտարարութիւնը ըրաւ.— Մենք ամէն օր կը հրատարակենք 3 – 5 գիրք. հարիւրին 70 կը վնասենք, հարիւրին 23՝ ո՛չ շահ, ո՛չ վնաս, միայն 7 առ հարիւրը շատ մը կը բերէ մեզի: Եզրակացութիւն.— Քառասուն միլիոն Ֆրանսացիներէն միայն մէկ միլիոնը գիրք կը դնէ ու կը կարդայ, իսկ ի՞նչ կ՝ընէ մնացած 39 միլիոնը: Հաւանաբար կը գոհանայ թերթ կարդալով, ձայնասփիւռ մտիկ ընելով, պատկերասփիւռ դիտելով կամ սինեմա երթալով:

Արդի քաղաքակրթութեան այս երեք գործօնները — ձայնասփիւռ, պատկերասփիւռ, շարժանկար –սպաննեցին գիրքը: Ուրիշ խօսքով՝ մշակոյթը ճարտարարուեստ դարձուցին: Գիրը ձայնի, խօսքը պատկերի փոխակերպեցին: Արուեստը արհեստի վերածեցին: Միաքը մեքենայով փոխարինեցին:

Շատ հեռուները չերթանք. առ այժմ գոհանանք միայն քանի մը հաստատումներ ընելով.

Ա) Հայ ժողովուրդը նուազ ընթերցասէր չէ հիմա, քան էր անցեալին: Ընդհակառակն, գրաճանաչներուն թիւը աւելցաւ, ուստի՝ աւելցաւ նաեւ ընթերցողներուն թիւը: Դժբախտութիւնը հոն է, որ հայ մարդը հայերէն գիրք չի կարդար, օտար լեզուով գիրք կամ թերթ կը կարդայ: Հայ մշակոյթին համար ասիկա յառաջդիմութիւն չէ, ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ է: Այս ձեւով հայ մշակոյթ չի ստեղծուիր, հայ մշակոյթ չի տարածուիր, հայ մշակոյթ չապրիր:

Բ) Հայ գրքի մատուցումը աւելի է, քան պահանջը: Արտերկրի Հայութիւնը

...ալքան մեծ թիւով գիրք չի կրնար մարսել: Հայաստանի մէջ, ուր մէկ միլիոն Հայեր կ'ապրին, 45 – 50 թերթ միայն կը հրատարակուի: Արտասահմանի մէջ, ուր նոյնքան Հայեր կ'ապրին, կը հրատարակուին շուրջ ՀԱՐԻՒՐ ԵՐԵՍՈՒՆ հայերէն թերթեր ու պարբերականներ:

Գ) Հայ գրքի սպառումը կազմակերպութեան գործ է: Պէտք է խոստովանինք, որ այս գործին մէջ անճարակ դուրս եկանք: Գիրքը «ապրանք» է, ինչպէս պանիրը եւ ձիթապտուղը: Ոեւէ նը-պարավաճառէ կրնանք գնել մեր ուզած պարէնը. ուրկէ՞ պիտի գնենք գիրքը: Աշխարհի մէջ տեղ մը գիրք մը կը հրատարակուի, միւս ծայրինները լուր չունին: Եթէ ունենան իսկ, չեն կրնար տեղւոյն վրայ ձեռք բերել, դրամի փոխադրութեան եւ այլ դժուարութիւններու պատճառով:

Դ) Հայ գիրքը չի ծանօթացուիր, հայ գրքի մասին չի խօսուիր, նոր — բայց ինչո՞ւ միայն նոր — գիրքերը չեն ծանուցուիր: Մենք, որ հայ գիրքով աւելի կը հետաքրքրուինք, դէթ ի պաշտօնէ, չենք իսկ գիտեր, թէ աշխարհի մէջ տեղ մը «Նարեկ»ը Ֆրանսերէնի թարգմանուած եւ հրատարակուած է առանձին հատորով: Ո՞ւր գտնել զայն, ի՞նչպէս գտնել, որո՞ւ դիմել (*):

Ե) Տեղ – տեղ հիմնուած են մատենադարաններ, ազգային, հանրային, կուսակցական գծով: Գիրք կը գնուի՞ այս հաստատութիւններուն համար. ո՛չ, այլ միայն նուէր կ'ընդունուի: Ամէն բանի դրամ տրամադրող մեր հաստատութիւնները բնիոն մը անգամ չեն տար գիրքի կամ թերթի: Ինչո՞ւ. հայ գիրքը եւ հայ թերթը ազգային ստացուա՞ծք են, ազգատախնամի մէկ ճի՞ւղն են, ողորմարաշխ մարմի՞ն են կամ պետական նը-պա՞ստ կը ստանան: Բացատրելի չէ, արդարանալի չէ այս ծայրայեղ ժլատութիւնը հայ գիրքին հանդէպ:

Զ) Սփիւռքի Հայութիւնը, դէթ որոշ երկիրներու մէջ, «նստակեաց» չէ. ամէնէն առաջ կը մտածէ ապրուստի մասին, ամէնէն ետք՝ գրքի մասին:

Բայց կողմնակալ չըլլանք, միականի ալ չըլլանք. մէկ աչքով չնայինք ամէն բանի վրայ: Շատ պիտանի գիրքերու հետ՝ շատ անպէտ գիրքեր ալ կը հրատարակուին: Յաճախ կը պատահի, որ պիտանիները մնան, անպէտները քըշուին: Ճարպիկ մանրավաճառները թերեւս աւելի յաջողութիւն կը գտնեն, քան իրենց մախաղին մէջ «ոսկի խնձոր» ունեցող կախարդները:

Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը» հարիւր օրինակ չսպառեցաւ Եդիպտոսի մէջ, բայց Միշէլ Զեւաքոյի եւ Արթիւր Պերնէտի ոճիր – արկածային վէպերը հաղարներով սպառեցան: Ինչո՞ւ. որովհետեւ Միշէլը եւ Արթիւրը աւելի՞ արժէք ունին, քան Խորենացին: Ո՛չ, այլ որովհետեւ առաջինները համապատասխան են ընթերցողներու մակարդակին:

Այո՛, ի վերջոյ մակարդակն ալ դեր մը կը կատարէ: Վերը մնացողները չեն կարդացուիր, վարը մնացողները ոչ միայն կը կարդացուին, այլեւ կը փնտըռուին:

Բայց ձեւ մը, միջոց մը, դարման մը չկա՞յ հայ գրքին անմխիթար վիճակը մխիթարականի վերածելու համար:

Հայ գիրքը նոյն «որբեւայրի՞»ն պիտի մնայ միշտ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(*) Յառաջ.— Այս գրքին մասին իր ատենին, ասկէ երկու տարի առաջ, մեր սիւնակներուն մէջ արտայայտուած են՝ Շաւարշ Նարդունի եւ Մ. Պարսամեան: (Յառաջ՝ 1961 Դեկտ. 6 եւ 7):

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13ԷՆ 19

ԴԻՏԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ

Ժամը 10 Բողոքական ներկայութիւն:
Ժամը 10·30 Կաթողիկէ յայտագիր — պատարագ:
Ժամը 12, Հանդիսատեսներու բաղձանքով մասեր ֆիլմերէ:
Ժամը 12·30, Տիսքորամա:
Ժամը 13, Տեղեկութիւններ:
Ժամը 13·30, Պաստառէն անդին:
Ժամը 14, Ի. դարու մարդը:
Ժամը 14·45, Առանց խօսքի պատմութիւն:
Ժամը 15, «Եւրոպատեսիլ».— Լուկանոյի մեծ մրցանակը (հեծանիւ):
Ժամը 16·30, Զեռնադաշնակի եղանակակի մը վրայ՝ յիշատակներ:
Ժամը 17·15, Տեղեկութիւններ:
Ժամը 17·20, Շարժանկար. — Լուռ Թշնամին:
Ժամը 19·10, Թատերական նորութիւններ:
Ժամը 19·25, Թերթօն (Դրախտի անկիւն մը):
Ժամը 20, Տեղեկութիւններ:
Ժամը 20·20, Կիրակի – մարզական:
Ժամը 20·45, Շարժանկար՝ Քաղաքացի Քէյն Օռսոն Ուէլսի նշանաւոր ֆիլմը:
Ժամը 22·40, Վերջին տեղեկութիւններ:

ՄԵՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— 20·30 Լա Թոսքա:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20 Ի. Դարու մարդը:
Ժամը 20·30, Քլօտ Տը Լիոն, 14 պատկերով դիմագիծ մը:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20, Ի. դարու մարդը:
Ժամը 21·30, Ընթերցումներ բոլորին համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Փոքրերու համար, ժամը 16·30էն 18·40 «Անթէնը մերն է»:
Ժամը 19·20, Ի. Դարու Մարդը:

ՈՒՐԲԱԹ.— 20·20, Աշխարհի եօթն օրերը:
Ժամը 21·5, Հրաւէր պարի:
Ժամը 21·35, Երբ Հնդկաստանի սիրտը կը բաբախէ:

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 10, Նուագահանդէս սթերէոֆոնիով:
Ժամը 17·15, Նուագախումբին գաղտնիքները:
Ժամը 17·30, Նուագահանդէս՝ Շոսթաքովիչ:
Ժամը 20·30, Շաբաթական թերթօն «Յանուն օրէնքի:
Ժամը 22·20, Սինեփանորամա:

ԼՍԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 12·5 Շանսոնիէ (Ֆրանս 2):
Ժաը 14·15ին Կիրակին բազկաթոռի մը մէջ, (Փարի – Էնթէռ – Ֆրանս 1):
Ժամը 17·45, Մոնթրէօյի փառատօն (Ֆրանս 1 եւ 3):

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 8, Մեծ քաղաքակրթութիւնները (Ֆրանս 3):
Ժաը 11·24, Ջութակ՝ Եաշա Հայֆէզ (Ֆրանս 3):
Ժամը 21·30, Թիթօ Սքիփա (Ֆրանս 2):
Ժամը 23·20, «Կրօնական ժամեր» Էվ Կռիլիքէզի եւ Ռուբէն Մելիքի պատրաստութիւն (Ֆրանս 1):

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 11·18, Սալա դարանի գանձերը (Ֆրանս 1):
Ժամը 14·15, Գեղեցիկ – արուեստից նուագահանդէս, Տավիտ Օսթրայխ (Ֆրանս 3):
Ժամը 20, Զայնասփիւռի համաշխարհային Շաբաթ, բացման նուագահանդէս, Իններորդ Համանուագ (Պէթհովէն) (Ֆրանս 3):
Ժամը 20·30, Ոստիկանական թատերգութիւն (Ֆրանս 2):

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 22·50, Փընտռելով անցեալ Ռիվ – Կօշը (Ֆրանս 1):

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 17·30, Բանաստեղծներ եւ երաժիշտներ, Մարսէլ Տըլանուայի յիշատակին (Ֆրանս 3):
Ժաը 23·20, Ցիկան երաժշտութիւն, (Ֆրանս 1):

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժաը 10·55, Մեծ ղեկավարներ.— Հերպէրթ Ֆոն Քարայեան, (Ֆրանս 3):
Ժամը 23·20, «Մարդկային Ժամեր», Էվ Կռիլիքէզի եւ Ռուբէն Մելիքի արտադրութիւն (Ֆրանս 1):

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 10·55, Վիլհելմ Քէմֆ կը նուագէ Պեթհովէնէն դաշնակի կտորներ (Ֆրանս 3):
Ժամը 13·30, Հարիւր լաւագոյն տեսարաններ՝ Անտրէ Ռուսէն (Ֆրանս 3):
Ժամը 21·18, Պատմութեան Դատաստանը (Ֆրանս 2):
Ամբողջ Շաբաթը, ամէն ժամու Ֆրաս 4 (Օթ – Ֆիտելիթէ) երաժշտական ընտիր կտորներ կը սփռէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Առանց հողի բոյսեր աճեցնելու աշխատանքներ կը կատարուին տարիներէ ի վեր՝ բազմաթիւ երկիրներու մէջ: Հայաստանի մէջ ալ, 1956էն սկսեալ, Ակադ. Գ. Դաւթեանի գլխաւորութեամբ յատուկ պրպտումներ եւ փորձեր կը կատարուին այս ուղղութեամբ: Ըստ հայ գիտնականին, առանց հողի բոյսերու մըշակումը թէ աւելի աժան, եւ թէ աւելի առատ կ'ըլլայ:

Սեպտեմբեր 30ին, Երեւանի մէջ բացուած է խորհրդաժողով մը՝ նուիրուած վերոյիշեալ հարցի քննութեան: Խորհրդաժողովին կը մասնակցին օտար գիտնականներ՝ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէն:

×

Վիէննայի մէջ վերջերս գումարուած ընդհանուր վիրաբուժական միջազգային համագումարին մասնակցած է Փրոֆ. Իսահակ Իսահակեան, Հայաստանէն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ ջղային դրութեան վերաբերեալ դասախօսութիւն մը տուած է Քանատայի Քինկսթըն համալսարանի բժշկական ճիւղի փրոֆէսէօր՝ Վարուժան Պասմաճեան:

×

«Հայաստան լայն թափի գիտական հետազօտութիւններու երկիր մըն է», յայտարարած է Հայաստան իր այցելութեան առթիւ, Անդլիոյ Գիտութեան նախարարութեան տեղակալը՝ Ռոճըր Կուիրք:

Անդլիացի դիւանագէտը խօսակցած է Ակադ. Վ. Համբարձումեանի հետ եւ տեսակցութիւն մը ունեցած՝ Վազգէն Ա.ի հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Պահուրտեցանք որ դուրսէն չտեսնը-ուինք:

— Տասը վայրկեան է որ ձեզի կը կանչեմ, ըսաւ Մարկրիթ իր պատուհանէն, դրեթէ հրամայական շեշտով մը:

— Ի՞նչ կ'ուզէք:

— Կ'ուզէի որ անմիջապէս հոս գայիք:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի Ն...ի կոմսը տակաւին հոս է եւ սոսկալի կերպով կը ձանձրացնէ զիս:

— Հիմա չեմ կրնար գալ:

— Ի՞նչ արդելք ունիք:

— Երկու երիտասարդներ կան, որոնք չեն ուզեր երթալ:

— Ըսէք անոնց թէ դուրս պիտի ելլէք:

— Ըսի:

— Է՛ ուրեմն, թողէք զանոնք ու դուք հոս եկէք: Երբ տեսնեն թէ դուրս ելած էք, կ'առնեն կը քալեն:

— Այո, ամէն բան տակնուվրայ ընելէ ետքը:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզեն:

— Ձեզ տեսնել կ'ուզեն:

— Անուննին ի՞նչ է:

— Անոնցմէ մէկը կը ճանչնաք, Մ. Կասթօն Ռ. ...ն է:

— Ա՛հ, այ՛ո, կը ճանչնամ: Միւսը ո՞վ է:

— Պ. Առման Տիւվալ: Ձէ՞ք ճանչնար:

— Ոչ, բայց հոգ չէ, բերէք, ինծի համար ամէն ոք կոմսէն աղէկ է: Կը սպասեմ ձեզ, շուտ եկէք:

Մարկրիթ պատուհանը գոցեց, Բրիւտանս ալ իրը:

Մարկրիթ, որ պահ մը յիշած էր դէմքըս, չէր յիշեր անունս: Ես աւելի աղէկ պիտի սեպէի որ ծաղրելի վիճակիս մէջ յիշէր զիս քան թէ այսպէս մոռնար:

— Գիտէի թէ մեզ տեսնելով ուրախ պիտի ըլլար, ըսաւ Կասթօն:

— Ասոր ուրախ ըլլալ չեն ըսեր, պատասխանեց Բրիւտանս շալը եւ գլխարկը առնելով, ձեզ կ'ընդունի որպէսզի կոմսը ճամբէ: Ջանացէք կոմսէն աւելի հաճելի ըլլալ, ապա թէ ոչ ես գիտեմ Մարկրիթին բնութիւնը, հետս պիտի աւրուի:

Բրիւտանսի ետեւէն վար իջանք:

Ինծի անանկ կուգար թէ այս այցելութիւնը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենար կեանքիս վրայ:

Աւելի յուզուած էի քան այն իրիկունը, ուր ներկայացուեցայ Օփեռա – Քոմիքի իր օթեակին մէջ:

Երբ հասանք ծանօթ բնակարանին դրանը առջեւ, սիրտս այնքան ուժգին կը բաբախէր որ խելքս գլուխս չէր:

Դաշնակի ձայներ լսեցինք:

Բրիւտանս դուռը զարկաւ:

Դաշնակին ձայնը դադրեցաւ:

Կին մը, որ ընկերուհիի կը նմանէր քան թէ սպասուհիի, եկաւ դուռը բացաւ:

Սրահը գացինք եւ անկէ անցանք ներքնասենեակը, որ այն ատեն ճիշդ այն վիճակին մէջ էր, ուր ետքը տեսանք զայն:

Երիտասարդ մը վառարանին կռթնած էր:

Մարկրիթ, դաշնակին առջեւ նըստած, մատները կը սահեցնէր ստեղնաշարին վրայ, եւ զանազան կտորներ կը սկսէր առանց զանոնք աւարտելու:

Այս տեսարանը ձանձրոյթ կը յայտնէր: Կոմսը իր ոչնչութեան պատճառած շփոթութենէն կը ձանձրանար, իսկ Մարկրիթ՝ այս անտանելի մարդուն այցելութենէն:

Բրիւտանսի ձայնը լսելով, Մարկրիթ ոտք ելաւ եւ Տիկին Տիւվէրնուայի հետ շնորհակալութեան ակնարկ մը փոխանակելէ ետք մեր մօտ գալով ըսաւ.

— Հրամմեցէ՛ք, պարոննե՛ր, բարի եւ եաք:

Թ.

— Բարեւ, սիրելի Կասթօնս, ըսաւ Մարկրիթ ընկերոջս, ուրախ եմ ձեզ տեսնելուս: Ինչո՞ւ Վառիէթէի մէջ օթեակս չեկաք:

— Կը վախնայի որ անհանդիստ կ'ընեմ ձեզ:

— Բարեկամները, — եւ Մարկրիթ շեշտեց այս բառը, որպէս թէ կ'ուզէր հասկցնել հոն գտնուողներուն որ թէեւ ընտանեբար կ'ընդունէր Կասթօնը, բայց անիկա բարեկամ մըն էր եւ այնպէս եղած էր միշտ, — երբեք անհանդիստ չեն ըներ մարդը:

— Ուրեմն կը ներէ՞ք որ ձեզ ներկայացնեմ Պ. Արման Տիւվալը:

— Արդէն պատիւ ունեցած եմ ձեզի ներկայացուելու, ըսի խոնարհելով եւ դրեթէ հասկնալի կերպով խօսելով:

Մարկրիթ իր սիրուն աչքերով կարծես թէ յիշել ուզեց, բայց չյիշեց կայ չյիշել ձեւացուց:

— Երախտապարտ եմ որ, ըսի այն ատեն, առաջին անգամ ձեզի ներկայացուիլս մոռցեր էք, վասն զի այն օրը շատ ծաղրելի եղայ եւ անշուշտ խիստ տաղտկացուցիչ երեւցայ ձեզի: Երկու տարի առաջ էր, Օփեռա – Քոմիքի մէջ: Էռնէսթ ...ի հետ էի:

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Ցառաջի բաժանոր – դապրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 *Ֆրանք*
Վեցամսեայ 35 *Ֆրանք*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 ֆ.։

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական ծանր գործը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէջին տարիքի կին մը, չատ հանգըստաւէտ տան մը մէջ, տնական գործերու եւ երկու երախաներով զբաղելու համար։ Աղուոր սենեակ, պարտէզ, ընտանեկան կեանք, զբաւոր կամ անճամբ դիմել.— Փափազեան,

109, Fbg. Saint-Honoré

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ։

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 ֆր., առաքման ծախքով 22 ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են։ Նորեր պիտի հասնին չուտով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւնները չունենալ հետեւեալ թուականները.—

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19, *ցուցահանդէս հայ արուեստագէտներու նկարիչ, արձանագործ եւ փորագրիչներու գործերուն։*

Հայկական Թանգարանը, 52 Ավընիւ Ֆոշ, (Փարիզ 16)։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, *«Բարեգործական վաճառք»։*

Ցառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 15էն 17, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՄԻՋ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս երկուշաբթի, ժամը 17էն 19ը, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Ձշդապահութիւն եւ ներկայութիւն անհրաժեշտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը։

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիբէի չքեղ սրահին մէջ։

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ՛ր, բաներ՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը պնդին վրայ։ Դիմել հեղինակին Ցառաջի հասցէով

—INFORMATION—
CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE
des
LIVRES TURQUES BLOQUÉES
✶✶✶✶
Adressez-vous à la
BANQUE OTTOMANE
7, Rue Meyerbeer, **Paris (9e)**
Pour déblocage et transfert de ces fonds

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ բաղաբապետարանի սրահին մէջ
PLACE SAINT-SULPICE, METRO: SAINT - SULPICE et ODEON
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ։ Կէս դիւրերէն եւ՝ եւրոպական պարեր։
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24
HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro: Sèvres-Babylone)

ՅԱՌԱՋ
ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Ցարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՓԱՋԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél: GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél.: STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
15 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9834

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9834

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

Յաջորդ օրուան համար, առաջնորդին հետ Սեւանայ լճին շրջապտոյտը կատարած էի եւ Գեղարդի այցելութիւնը։ Միամտաբար կը խորհէի թէ առաջին պտոյտը — որ երեք ժամ կ'տեւէ— ճամբուն առաջ պիտի ընէինք եւ երկրորդը՝ դէպի, բայց հաւանաբար սարսափեցուցած էի թարգմանս, քանի որ երկուքը իրարու կապելինք չատ ուշ երեւան վերադառնալու համար։ Բայց ի՛նչ վերն ալ ըլլար, օրէ օր եւ ի՛նչ սքանչելի օդ։

Այս պտոյտները յաւելեալ բան մը կ'ընծայէին «Լիւքս – յաճախորդ»ի իմ պզինիս վրայ եւ քանի մը ռուբլի պէտք եղաւ։ Պանդոկին գանձապահը այնքան ջոջեցաւ հաշիւներուն մէջ եւ այնքան յուսահատ կերպով կը խառնէր իր հաշիւը եւ հաշուելու մեքենան (մէկը միլիոնը գնող), որ կէս ժամ հարկ եղաւ ըսնալու համար այն երեսուն ռուբլին որոնց պէտք ունէի։ Երբեք այդքան դանդաղութիւն չէի տեսած։

63 քիլոմեթը լեռնային ճամբայ ունէր մինչ Սեւանայ լիճ հասնելու համար, կուվասի մեծագոյն լիճը, որ երկրի մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձր է, Թիֆլիզի ճամբուն վրայ։ Նախորդ օրը օդանաւով վրայէն անցած էինք եւ չատ զարմացած էի այդ կարեւորութեամբ նայր տեսնելով լերան մէջ եւ բարձրու – թեան մը վրայ, ուր աւելի հաւանական կ'նկատես երկու լերան միջեւ կորսուած փոքր լիճեր դանել քան տեսակ մը ծիներ լիճ։ Սեւանէն կը բխի անդուսպ Հրազդանը։

Ճամբան բաւական լաւ է, առանց ձիւնի, բայց մերթ ընդ մերթ ձիւնակոյտեր ցոյց կուտային թէ ձմեռը աւելի խիստ եղած էր լեռներուն մէջ քան Երեւանի բարձրաւանդակին վրայ, ուր կը ձիւնէ եւ կը սառի չատ հազուադէպօրէն։ Գիւղերը որոնցմէ կ'անցնէինք այս ձիւնապատ, ձորերուն կորուած վտանգաւոր փոսերով։ Վերջապէս հասանք Սեւանայ արտասո – վոր լիճը, որուն բիւրեղեայ ջուրերը կը տարածուէին մինչեւ հորիզոնը՝ 80 քիլոմեթրի վրայ։ Մեր առջեւ տարօրինակ քեղակղի մը կը ցցուէր, ուր Թ. դա – րուն մենաստաններ հաստատուած էին, որոնց համեստ մատուռները, արտաքնապէս տակաւին չատ լաւ պահուած, կը վկայէին Հայաստանի մէջ քրիստոնէական հնութիւնը։

Մեզմէ այլ սառուցեալ փոքրիկ հով մը կու գար, երկու հազար մեթրի վրայ, բայց մեր պաղարիւնը։ Նախազահ Պուրկիպա բանաղնացներ ղրկած է Ալժէ եւ Ռաբաթ։ Լուռ կը մնամ չզժուարացնելու համար իրենց գործը, բայց պիտի մազ – թէնք որ մեր մարոքցի եղբայրները մեղմ պէս, պաղարիւն մնան։ Այս հարցերը միայն խօսելով կրնան լուծուիլ։ Վատնդաւոր է կարծել տալ որ կրնան ուրիշ ձեւով կարգադրուիլ քան եղբայրական ղրոյցով։ Կը հրաւիրենք մեր մարոքցի եղբայրները որ տէր կենան իրենց յանձնառութեանց, դիմաւորեալ Ուսմայլ որ թլեմսէնի մէջ ժողով մը կը նախագահէր եւ որ տեղի չունեցաւ»։

Պատասխանելով հարցումի մը, ճշդեց թէ դէմ չէ որ Մաղրէպի երեք Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունենան։

×

Մարաքէշի մէջ, Մարոքի թագաւորը՝ Հասան Բ., կարգ մը յայտարարութիւն – ներ ըրած է եւ չէչատած թէ կարեւորն այն է որ Ալժերացիք ընդունին սահմանադրութեան հարցին մասին խօսիլ։ Ինչ կը վերաբերի Թունուզցիներու միջամտութեան, թագաւորը յայտնած է թէ պիտի ընդունի Թայէպ Սապհանի, բայց կը թուի թէ Ալժերացիք արամադիր չեն խօսելու։

× Տիկին Ժաքլին Քենըտի Մարոք հասած է ուր քանի մը օր պիտի հիւրասիրուի Հասան Բ.ի կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փէռ – Լաշէզի վերեզմանատունը երկուշաբթի առաւօտ։ Մինչ նախապէս յայտարարուած էր որ պատարագը կատարուի, կրօնական յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի, յետագային Փարիզի Արքեպիսկոպոսարանը կը ճշդէր մասնաւոր դիպոյցով մը որ տարաբախտ արուեստագիտուհիին «անկանոն վիճակը» թոյլ էր տար նըման բան մը, բայց կը հրաւիրէր ժողովուրդը որ ազօթէ անոր հոգւոյն հանդստեան համար։ Մինչեւ երկուշաբթի հազարաւոր կիներ, երախաներ եւ երիտասարդներ տողանցած էին անոր դագաղին առջեւ։ Շարաթ օր արդէն սալ ծախողներու մօտ Էտիթ Փիրաֆէն ոչ մէկ սալ մնացած էր։

ԻՏԱԼԱՑի հրատարակիչը՝ Ճիանճաքոմօ Ֆելթրինէլլի յայտարարած է Ֆը – րանքֆուրթի միջազգային ցուցահանդէսին մէջ թէ պիտի հրատարակէ Ֆիտէլ Քասթրոյի առաջին դիրքը՝ «10 տարի պատերազմ եւ յեղափոխութիւն»։ Մի – լանոյի այս նոյն հրատարակիչն է որ հրապարակ հանեց Փասթերնաքի Տոքթ. Ժիվակօն, 1957ին։

ՔՈՐԱՔԱՍի մէջ ձերբակալուած է համայնավար կուսակցութեան պետը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Գերմա – նիոյ վերամիացումը եւ Պերլինի հարցը դլխաւոր խոչընդոտներն են արեւելք – արեւմուտք մերձեցման մը։

ՊԵԼԿԱՏԷն հասած լուրերու համա – ձայն Միլովան Ճիլաս ազատ պիտի արձակուի «Մօտքի վրայ»։ Համայնավար նախկին պարագլուխը ութ տարի, ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, որովհետեւ պետական գաղտնիքներ մէջտեղ հանած էր «Զրոյցներ Սթալինի հետ» հատորին մէջ։

ՌՈՒՍԵՐը երկու օր յապաղումով ձը – ղեցին որ ամերիկեան կառախումբը անցնի դէպի արեւմտեան Պերլին իր ճամբուն վրայ։ Ծանօթ է որ արդելք հանդիսացած էին առջի օր։

ԿԱԿԱՐԻՆ յայտարարեց Մեքսիքոյի մէջ որ Ռուսերը մէկը պիտի ղրկեն լուսին, դալ տարի։

ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց թէ թեկնածու պիտի չըլլայ նախագահութեան։

ԹԵՀՐԱՆէն դէպի Փարիզ վերադարձի ճամբան առած է վեց հոգիէ կազմուած Մերակոյտի մշակութային յանձնախումբ մը, մէկ չաբաթ Պարսկաստան մնալէ ետք։

ԿԱՌՔԵՐՈՒի ցուցահանդէսը դուռները փակեց Կիրակի օր, 750 հազար այցելու ունեցած է այս տարի։

ՖՐԱՆՍԱՑիՆԵՐը բոլորովին հեռացան Պիզերթէն, Թունուզի նուիրելով իրենց բոլոր հաստատութիւնները, ինչպէս և – լեկտրականները, զօրանոցները, օդա – կայանը իր ռատառներով եւ նաւահան – գիստի բոլոր կազմածները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐը

ՔԱՊԻԼԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ Է

Կ'ԸՍԷ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ

ԲԱՑՁ ՀԱՐՑԵՐ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ՄԱՐՈՔի ՀԵՏ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Պեն Պելլա յայտարարեց .— «Մեղի համար Քապիլիոյ հարցը փակուած է»։ «Այս յաղթանակը, կ'ըսէ Պեն Պելլա, Քապիլ ժողովուրդին յաղթանակն է որ մերժեց ապատամբութեան տուած ղէնքերը։ Կա – ռավարութեան եւ քաղաքական բիւրոյին դիրքը, հանդարտութեան եւ պաղարիւ – նութեան դիրք մը եղաւ Այթ Ահմէտի նման արկածախնդիրներու առջեւ»։

Պատասխանելով իրեն եղած հարցումի մը ապատամբութեան պարագլուխներուն մասին, Պեն Պելլա ճշդեց .— «Պարզ է որ Այթ Ահմէտ եւ Գնդ. Մոհանտ էլ Հաճ պիտի ձերբակալուին»։

Ալժերիոյ նախագահը կոչ մը ըրաւ նաեւ բոլոր «չարքայիններուն եւ անկեղծ ճունուտներուն որոնք խարուելով նետուած էին այդ ոճրային արկածախնդրութեան մէջ, որու պլխաւոր պատասխանատուն Այթ Ահմէտն է, որ վերադառնան իրենց տուները եւ զօրանոցները»։ Բոլորը պէտք է վերադառնան ի՛ջ էլ էնի մեծ ընտանիքին ծոցը եւ Պեն Պելլա կը խոստանայ որ ազատ կերպով կրնան իրենց միանալ 1964ի համազումարին տանէն։ Պեն Պելլա չէ ճշդած այդ համազումարին թուականը։ Պեն Պելլա անդրադարձաւ նաեւ ֆրանսացի լրագրողներուն որոնք վերջերս արտաքսուած են.— «Ըսինք կարգ մը լրագրողներու որ իրենց թուղթերը տանին ուրիշ տեղ պտըտցնեն»։ (Լը Մոնտի թղթակիցն ալ արտաքսուեցաւ)։

Կը մնար ուրիշ կարեւոր հարց մը՝ Մարոքի հետ տարակարծութիւնը .— «Այն ժամուն երբ փոքր ձայներ կը լսուին, կ'ուզենք չէչտել թէ որքան կը պահենք մատուռներու համարներուն տակէն, տեսարանը բաւական ղեղեցիկ էր լիճին ջուրին երեսը՝ որուն թափանցիկութիւնը աւելի կը չէչտուէր վերէն դիտուած, քան ջուրին մակարդակէն։ Հոս ալ, հանդիսան տուներ կային, բուժարաններ, այս չրջանին պարապ, որոնք ծայրէ ծայր կը լեցուին եղեր ամառը։ Այս հաստատութիւններուն պանդոկային կարելիութիւնները, ըստ ես, քանի մը հարիւր անկողինը չէնգներ։ Ըսելու համար թէ ինչ կայ տակաւին, ընելիք Խորհ. Միութեան եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, կազմակերպելու համար ա – մառնային զբօսանքները ժողովուրդի մը, որուն ապրուստի օրէ օր բարձրացող մակարդակը՝ անխուսափելի կերպով դայն պիտի առաջնորդէ միշտ ա՛լ աւելի դէպի ամէն տեսակ զբօսանքներ։ Անտառակոյս, մեր չրջաններուն մէջ Սեւանայ լիճը նոյնքան յաճախուած կ'ըլլար որքան Ժընեւի լիճը, եւ երեւակայեցէք Ժընեւի այս լիճը Լիոնէն 63 քիլոմեթր հեռու։

Զարմանքով դիտեցի թէ մեր թարգմանը՝ դժուար արտասանելի անունով թաղերէ անցուց մեզ, առանց վերատին անցնելէ երեւանի կեդրոնէն, եւ մեր «Զիմ» ինքնաչարժին համար քանի մը վտանգաւոր ճամբաներէ ետք, նեղ բայց աքանչելի ճամբայ մը գտանք, որ մեծամօրէն կառուդի կոչուած է, և որ մեղ առաջնորդեց Գառնի, ապա Գեղարդի վանքը։

(3 Շար.)

ԱԼՊԷՐ ՄԱՀԻՋԻԷ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐը

ՇՓՈՒՄՆԵՐը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԶԻՆԱՍՏԱՆի ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Մամուլի բրիտանական ՌօյթԷր գոր – ծակալութեան տնօրէնին կարգ մը յայտարարութիւններ ընելով, Շու էն Լայ չէչտած է թէ հիմնական տարակարծութիւններ կը մնան, Խորհ. Միութեան եւ Զինաստանի համայնավար կուսակցութեանց միջեւ եւ Խորհ. Միութիւնը այդ տարակարծութիւնները կուսակցական սահմանին մէջ պէտք է մնան։

Ինչ կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու եւ Զինաստանի յարաբերութեանց, Շու էն Լայ յայտնեց թէ ցորչափ Միացեալ Նահանգները չեն փոխեր իրենց յարձակողական ընդհ. քաղաքականութիւնը իրենց դէմ, դժուար է մտածենել Զինաստանն ու Ամերիկան։

Զինաստան կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն հետ։ Բայց բարեկամական յարաբերութիւններ չեն կրնար պահել որեւէ երկրի հետ որ բռնաբարելով խաղաղ համակերցութեան հինգ սկզբունքները իրենց վրայ կը յարձակի, ինչպէս կ'ընեն, օրինակի համար, Միացեալ Նահանգները Ֆորմոզայի մէջ։

Մեծն Մալեզիայի դաշնակցութիւնը բռնի ուժով ստեղծուած է առանց ժողովուրդներու ազատ արտայայտութեան։

Հարաւային Վիէթ – Նամի բոլոր անցուդարձերը հեռեւանքներն են Միացեալ Նահանգներու դինեալ յարձակման եւ միջամտութեան։ Միացեալ Նահանգները պէտք է քաշեն իրենց ուժերը, նոյնիսկ տը կոլ այն յոյսը արտայայտած է որ հարաւային Վիէթ – Նամը անկախ ըլլայ օտար որեւէ ազդեցութենէ։

Զինաստանի տնտեսական վիճակը փայլուն չէ։ Առաջին պատճառը բնական ա – դէտներն են որ երեք տարի չարունակ – ուեցան։ Ցետոյ կ'ուզեն ազգային տնտեսութիւն մը ստեղծել որ թոյլ տայ իրենց աւելի կռթնելու իրենց ճիգերուն վրայ։

Վերջապէս, Շու էն Լայ հաստատեց թէ Զինաստան կ'ուզէ առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծել արտասահմանի հետ։ Նման չփումներ կան արդէն Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Այս տարի միջազգային կազմակերպութեան համագումարը տեղի ունեցաւ Եւրոպայի ամէնէն բանուկ նաւահանգիստին՝ Ամսթերտամի մէջ, որ երբեմն միջազգային դրամատէրերու քաղաքն էր: Անգլիոյ Աշխատաւորականներ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատներ, Շուէտի, Հոլանտայի, Նորվեկիայի, Ֆրանսայի ընկերվարականները իրենց մանակցութիւնը բերին այժմէական հարցերու շուրջ բանաճեւեր առաջարկելով :

Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար Ուիլսըն կրկնեց Համպուրկի մէջ խօսած ճառը, պահանջելով կեդրոնացման եւրոպայի ապաղինումը: Գերմանացի Սոցիալ Դեմոկրատ Պրանտ պարզեց իր կուսակցութեան տեսակէտը. «Պատրաստ ենք վճռելու միջազգային մեզմացումի խնդիրներուն շուրջ դիւանագիտական ուժեղ բանակցութեան հիման վրայ՝ յարաբերաբար զէնքերու հարցերուն» :

Ցոն Հասըլ մերժեց երկու պլոքներու միջեւ ոչ – յարձակման դաշինքի մը առարկութիւնը, որովհետեւ Անգլիան – տեան Ուխտը պաշտպանողական է, ոչ մէկ առեն մտադիր եղած է յարձակման: Ճառախօսը յիշեց Մրուչչեւի խօսքը հակակորիպային դաշինքի առարկութեան համար. «Այսպէս կը զրաւուին նոր զիրքեր յեղափոխութեան համար» :

Անգլիոյ Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտ համաձայն « նոր ուղիներ» փնտռելու է 17 միլիոն Գերմաններու նիւթ. եւ բարոյական կեանքը բարելաւելու համար: Սոցիալ Դեմոկրատները կը պայքարին Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ՝ կամ Գերմանիոյ միութիւն կամ յարաբերութիւն Արեւելեան Գերմանիոյ համաձայնութեան հետ : Մ. Նահանգները հրաժարած են արբանեակ երկիրները ազատագրելու ծրագրէն, անոնց հետ սկսան բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները, ուստի նը – ւազած են միութեան յոյսերը : Այս դաոչն իրողութենէն զերման ընկերվարականները կը հետեւցնեն, թէ անդիջող դռնուելով Ուլպրիխթի կառավարութեան հանդէպ՝ Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն կացութիւնը կը ծանրանայ : Պրանտ կը յուսայ թեթեւցնել իրենց լուծը որոշ ազատութիւններ սահմանելով, սակայ համար ալ հարկ է «լեհացնել» արեւելեան մասը :

Ուրիշ մը՝ Ֆրանց Թեոլիք կը յայտնէ տարբեր զգալիսր մը. « Կը փափաքինք երկու Գերմանիաներուն միութիւնը, սակայն եթէ արեւելեանը ազատական վարչաձեւ որդեգրէ՝ կարելի պիտի ըլլայ հրաժարիլ միութեան ծրագրէն» :

Գերման էրլերը զիջումներու փոխարէն զիջումները կը պահանջէ Խորհ. Միութենէն, բայց կ'ընդունի որ « համայնավարութիւնը աշխարհի ամէնէն այպանելի քաղաքական դրութիւնն է » :

Ֆրանսացի ընկերվարական, նախկին վարչապետ Կի Մոլէ, կ'առաջարկէ Մոսկուայի դիմել եւ առաջարկել «վերատեսութեան ենթարկելու համայնավար վարդապետութեան հիմնական կէտերը՝ պրոլետար իշխանապետութիւնը, միակ կուսակցութեան մը տիրապետութիւնը եւ փաստել որ տնտեսական զարգացումը, որուն կը ձգտի ամբողջովին Մոսկուա՝ անհաշտ չէ ազատութեան հետ»: Ճար – դելի ճառախօսը հաւանաբար համոզուած է որ Խորհրդային Միութեան վարիչները պիտի ընդունին «ընկերներ»ուն առաջարկները :

Նորվեկիայի նախկին արտաքին նախարար Լանգ կը ներկայացնէ աշխարհի բնակչութեան աճումին պատկերը եւ կ'առաջարկէ ծնունդներու սահմանափակումը: Հնդիկ ընկերվարական տիկին Սաքանթալա սահմանափակումը բաւարար չի դաներ, անհրաժեշտ կը նկատէ « ամլացումը »:

Իտալական Սոցիալ Դեմոկրատներու ղեկավար Սարագաթ կը պանծացնէ ըսկանոնաւեան երկիրներու յառաջդիմութիւնները ընկերվարական վարչակարգի ձեւերու տակ, ուր անհատական ձեռներէցութիւնն ալ իր տեղն ունի: Երեսուն տարիէ ի վեր Շուէտի մէջ Ընկերվարականները իշխանութեան վրայ են, հոն անհատական ձեռներէցութեան բաժինը ութսուն առ հարիւր է տնտեսական զարգացումի մէջ, Իտալիոյ մէջ աւելի է պետականացումը, բայց յոռի մասնակարարութիւն ունի: Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ հիմնական բարենորոգումներ կատարուած են ընկերային ապահովութեան, կրթական , առողջապահական եւ բնակարանային մարզերուն մէջ: «Այս երկիրներուն մէջ աշխատաւոր եւ քաղքենի կ'ապրին անրաղդատելիօրէն աւելի բարեկեցիկ քան խորհրդային քաղաքացիներն ու աշխատաւորները, մանաւանդ կը վայելեն ազատութիւն, խաղաղութիւն : Խորհրդային Միութեան մէջ չըկայ ազատութիւն աշխատաւորին համար, որ աշխատելու է հոն՝ ուր պետութիւն — փաթրոնը կ'ուզէ, ընդունելու է տրուած օրավարձը, չի կրնար դործադուլ ընել: Գիները կը հաստատուին պետութեան եկամուտները աւելցնելու համար »:

Սարագաթ կը պայքարի ընկերվարական հայրենակիցներուն դէմ, որոնք դործակից են համայնավարներու, կը պահանջեն զրամատուներու, դործարաններու, ազգայնացում, նահանգային ապակեդրոնացում եւ հողային վարձակալութեան ջնջում : Կ'առաջարկէն հողերը բաժնել հողագործներուն, առանց հողատէրերուն վճարումներ կատարելու: Ազդանացումներ եւ հատուցումներ կատարելու համար միլիառներ տրամադրելու է մինչդեռ Իտալիոյ եւեմտական կացութիւնը, մասնագէտներու յայտարարութեամբ, մտահոդիչ է :

Անգլիոյ Աշխատաւորականներէն ոմանք առաջարկեցին նոյն իսկ երապէս ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիան : Դերման Ընկերվարականներ կը զգուշանան ընդունելու առաջարկը յառաջիկայ ընտրութեանց ջախջախիչ պարտութիւն մը չկրելու համար :

Համագումարը կը հրաւիրէ ընկերները կառավարութիւններէն պահանջել արգիլելու դէնքերու վաճառումը Հարաւային Ափրիկէի :

Կը հրաւիրէ յոյն կառավարութիւնը ընդհանուր ընտրութիւններ կատարելու :

Կը դատապարտէ Զինաստանը Հնդկաստանի դէմ յարձակում դործած ըլլալուն համար :

Իր համերաշխութիւնը կը յայտնէ Սպանիոյ դործաւորներուն, որոնք դոր – ծադուլի մէջ են :

Կը փափաքի որ դործակցութիւն հաստատուի Հասարակաց եւ Ազատ Շուկաներու միջեւ :

Համագումարը հանդիպում մըն է: Անգլիացի Աշխատաւորականներ, Գերման Սոցիալ – Դեմոկրատներ կը յուսան, թէ յառաջիկային իշխանութեան պիտի հասնին եւ պիտի վարեն Եւրոպայի ճակատագիրը աւելի ձեռնհասօրէն քան այսօրուան վարիչները :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ

ԽՆԴՈՒԽՔԻ ՀԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդաւոր նոր հիւանդութիւն մը, դիտնականներուն խոստովանիլ կուտայ՝ թէ « բան չեն կրնար հասկնալ » եւ խըն – դալէն կը մարեցնէ Վիքթորիա լիճի չորքանի բնակիչները :

Բայց, Ափրիկէի մեծագոյն լճի ափե – րուն տարածուած մէկ դիւղէն միւսը փոխանցուող խնդուքը՝ խնդալիք բան չէ :

Այսպէս կը թուի թէ «խնդուքի հիւանդութիւնն է, որ հիսթերիկ վիճակներու ախտանիշաններ ունի : Այս հիւանդութեան պատճառը՝ ցարդ անծանօթ կը մնայ :

Վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին, այս հիւանդութենէն վարակուեցան աւելի քան հազար Ափրիկեցիներ, որոնց – մէ չատեր դպրոցական տարիք ունեցող – ներ են :

Բազմաթիւ վարժարաններ փակուեցան այս համաճարակին պատճառով, որուն կեդրոնը՝ Արեւմտեան Թանկանիքայի Պուքոպա դիւղը կը թուի ըլլալ :

Մէկ քանի օրուան ընթացքին, Պուքո – պայի մօտ դտնուող ուրիշ դիւղի մը բնակիչներն ալ վարակուեցան այս հիւանդութենէն եւ յանկարծ, բոլոր դիւղացիները սկսան «խնդալէն մարիլ» :

Բժիշկները բազմաթիւ հիւանդները քննեցին, բայց, անոնց մօտ տաքութիւն չդտան : Միայն նկատեցին որ, անոնց աչքերուն բիբերը անբացատրելի կերպով կը լայննային :

Այլապէս, բժիշկներուն համար, այս հիւանդութեան շուրջ ամէն ինչ անբացատրելի է :

Ուկանտայի Բժշկական վարժարանի դասախօս Տոքթ. Ռանքին եւ Պուքոպայի առողջապահական սպասարկութեանց պատասխանատու Տոքթ. Ֆիլիփ կ'ըսէն՝ թէ «քացարձակ մութի մէջ» կը դտնուին :

Կեդրոնական Ափրիկէի Բժշկական թերթին մէջ հրատարակուած իրենց զեկոյցին մէջ, երկու դիտնականները կը յայտնեն՝ թէ հիւանդութեան դոհերը դրեթէ միշտ Վիքթորիա լճի ափին գըտնուող դիւղական վարժարաններու աշակերտներն են :

Լճին շուրջ կը դտնուին Քենիան, Ուկանտան եւ Թանկանիքան :

ՓՈԽԱՆՑԻԿ Է

Ամէն պարագայի մէջ, այնպէս կը թուի՝ թէ հիւանդութիւնը փոխանցիկ է : Երբ մէկը հիւանդին հետ շփման մէջ մտնէ, անմիջապէս կը վարակուի «խնդալի հիւանդութենէն» եւ կը սկսի խնդալ եւ յետոյ՝ լալ: Ապա՝ կը կորսնցնէ իր ուժերը եւ դիւաւորարար իր միտքը եւ ուշադրութիւնը նիւթի մը չուրջ կամ խօսոյի մը վրայ կեդրոնացնելու կարողութիւնը :

Կարգ մը հիւանդներ կը դանդատին՝ թէ « տարօրինակ բաներ կը դտնան իրենց գլխուն մէջ»:

Ցարդ չգտնուեցաւ ժահր մը, որ կրնար պատասխանատու նկատուիլ այս հիւանդութեան համար :

Տոքթ. Ռանքին մեկն մէկ բացատրութիւն կուտայ — թէ՝ Պուքոպա գիւղի շրջակայքը հաւաքական հիսթերիի բռնուած է: Մինչեւ այսօր կարելի չեղաւ հերքել այս տեսակէտը :

Մեր շրջանին, նման հաւաքական հիսթերիաներ հաստատուեցան Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ :

Միւս կողմէ, Միջին Դարուն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ամբողջ քաղաքներ վարակուեցան բանէ մը, որ այն ատեն « պարի մոլութիւն» կոչուեցաւ : Այդ քաղաքներու բոլոր բնակիչները անդամ կը պարէին եւ չէին կրնար կենալ :

Պարի մոլութիւնը՝ այն ատեն վերագրուեցաւ ժանտախտին:

«ԿՈՒՐՈՒ» ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Խնդուքի հիւանդութեան համար, հաւանական բացատրութիւն մը կրնայ ըլլալ նաեւ «կուրու» հիւանդութիւնը, որ Նոր Կինէայի մէջ կը պատուհասէ կիներն ու աղջիկները: Հիւանդութեան առաջին նշանները կը յայտնուին գլխուն, մարմնոյ եւ վերջոյթներու դողդողումով, որ կը յաջորդուի խելագարութեամբ մը, որ կը տեւէ մինչեւ 24 ժամ: Հիւանդները կը մեռնին ուժասպառութենէ, կամ կը սպանուին իրենց ընկերներուն կողմէ, որոնք կը կարծեն թէ դեւերը մտած են անոնց մարմինին մէջ :

Ուրիշ հիւանդութիւններ ալ կան, որոնք կրնան պատճառ ըլլալ խնդուքի հիւանդութեան, ինչպէս՝ ուղեղի բորբոքում, ուղեղի ուռուցք, ուղեղի արիւնահոսութիւն, ուղեղի թարախակալում, ուղեղի ոսկրացում, ուղեղի ոսկրի տուբերկիւլոզ, ուղեղի ոսկրի սիֆիլիս, ուղեղի ոսկրի ուռուցք, ուղեղի ոսկրի թարախակալում, ուղեղի ոսկր

ՀԱՅԿ. ՎԱԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նախաձեռնութեամբ եւ Անգլիոյ կրթական նախարարութեան կազմակերպութեամբ, սփիւռքի հայ նախակրթարան եւ երկրորդական վարժարաններու տնօրէնները վերջերս այցելեցին Անգլիա մօտիկէն գաղափար մը ունենալու Անգլիոյ վարժարաններու ուսուցման մէթոտներու մասին :

Հայ տնօրէնները նախ՝ Լոնտոնի մէջ ներկայ եղան երկու դասախօսութիւններու, կազմակերպուած Անգլիոյ կրթական նախարարութեան կողմէ, նիւթը՝ «Կրթութիւնը Անգլիոյ մէջ»:

Ապա մեկնեցան Ուէլս, ուր մօտիկէն հետեւեցան տեղւոյն նախակրթարան եւ միջնակարգ վարժարաններու կարգ ու սարգին: Ինչպէս նաեւ ներկայ եղան շահական դասախօսութիւններու : Անկէ ետեցան Ատսուր, դարձեալ այցելեցին գանազան վարժարաններ : Լիտզ համարանի դասախօսները խօսեցան՝ «Անգլիոյ որպէս երկրորդական լեզու», ուսուցանելու շուրջ: Հայ տնօրէնները նաեւ այցելեցին Օքսֆորտ եւ Շէյքսփիրի ծննդավայրը՝ Սթրատֆորտ օն Էյվըն:

Սեպտեմբեր 25ին, Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը իր Լոնտոնի կեդրոնին մէջ, հայ տնօրէններուն ի պատիւ, կազմակերպեց երեկոյ մը, ուր կրթական մարզին պատկանող երեւելի դէմքեր ներկայ գտնուեցան :

Հայ տնօրէնները իրենց ճամբորդութեան ընթացքին այցելեցին «Մանչըսթրի» Հայոց եկեղեցին, եւ իրենց մասնակցութիւնը բերին պատարագի երգեցողութեան: Լոնտոնի մէջ այցելեցին «Հայ Տունը» եւ «Հայոց Եկեղեցին» :

Սեպտեմբեր 27ին, «Հայ Տան» մը շակութային յանձնախումբը, հայ տնօրէնները հրաւիրեց վիճաբանական երեկոյի մը՝ նիւթը, «Սփիւռքահայ գրողը չի կրնար յարատեւել»: Ներկայ հասարակութիւնը առիթը ունեցաւ հանդիպելու եւ լսելու սփիւռքի զանազան վարժարաններու տնօրէններուն :

Գնահատանքի առաջին խօսքը կ՚երթայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ նախաձեռնեց նման ազգօգուտ գործ մը :

Սփիւռքի հայ վարժարաններու տնօրէններուն կը մաղթենք յաջողութիւն եւ բարի վերադարձ :

ԱՆԳԼԻԱ ԱՅՑԵԼՈՂ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒՆ ՑԱՆԿԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ.— Պ. Գառնիկ Բանեան, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի փոխ-տնօրէն :

Պ. Զարեհ Մելքոնեան, «Յովակիմ Մանուկեան վարժարան»ի փոխ-տնօրէն : Պատուելի Լութֆի Հայտոսեան «Նոր Մարաշի բողոքականաց վարժարան»ի տնօրէն: Պատուելի Յովհաննէս Ակներեան Թրիփօլիի Աւետարանական դպրոցի տնօրէն :

ՍՈՒՐԻԱ.— Պ. Գէորգ Տօնապետեան, «Քառէն Եփփէ ճեմարանի» տնօրէն :

Պ. Եդուարդ Էլոյեան, «Սահակեան վարժարանի» տնօրէն: Պ. Սարգիս Քոչեան «Ուսումնասիրաց» վարժարանի տնօրէն: Պատուելի Յովհաննէս Գարճեան, Պատուելի Արտաշէս Քէրպապեան :

ԻՐԱՔ.— Պ. Սիւրմէլեան, «Հայոց Ազգային եւ Միացեալ վարժարանի» տնօրէն :

ԿԱԼԿԱԹԱ.— Պ. Վահան Փօլատեան, «Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի» տնօրէն :

ԿԻՊՐՈՍ.— Պ. Կարպիս Եսայեան, «Մելիքեան վարժարանի» տնօրէն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Պ. Գարեգին Ղարախանեան, «Նուպար դպրոցի» փոխ-տնօրէն: Օր. Նուարդ Յարութիւնեան, «Քուշեշ-Դաւթեան վարժարանի» տնօրէնուհի: Տիկին Ռոզէթ Յովհաննէսեան «Մարեամեան վարժարանի» տնօրէնուհի, Օր. Նուարդ Այտինեան, «Նոր-Ջուղայի հայ վարժարանի» տնօրէնուհի:

ԹՈՒՐՔԻԱ.— Օր. Ատելին Քայիրա, «Հայ բողոքականաց վարժարան» Պոլիս: Պ. Անդրանիկ Գլաճեան, «Արամեան-Ունճեան վարժարանի» տնօրէն: եւ Տոքթ. Վահրամ Զօպեան, «Պէզճեան վարժարանի» տնօրէն :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՈՍԿԷ ՇՔԱՆՇԱՆ

Խարքովի մօտերը տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ախոյենական մրցումներուն, մակոյկավարութեան ճիւղին մէջ առաջին հանդիսացած է Ռաֆիկ Մկրտիչեան: 500 մեթր տարածութիւնը կտրած է երկու վայրկեան 05 երկվայրկեանի մէջ, իսկ հազար մեթր տարածութիւնը՝ 4·30 վայրկեանի մէջ: Այս ձեւով շահած է երկու ոսկէ շքանշաններ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՐԿԷՍԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ յաջողութիւն գտած են «Երեւան» կրկէսին ներկայացումները Զեխոսլովաքիոյ մէջ: Ներկայ գտնուած են 276·000 հանդիսատեսներ: Խնամուած յայտագիրը մեծ դեր խաղացած է այս յաջողութեան մէջ :

ԱՐԱՔՍԻ ՆՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Խորհրդային կառավարութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ կամուրջ մը շինուած է Արաքս գետին վրայ՝ Մարդարա-Իգդիր շրջանին մէջ: Կամուրջին երկարութիւնն է 170 մեթր: Պիտի «օգտագործուի եւ պահպանուի» համատեղ գործակցութեամբ :

«ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ»

Այս տարի եւս, Երեւանի մարզադաշտին մէջ կատարուած է «Ոսկի Աշուն» հանդիսութիւնը, որուն մասնակցած են հայ արուեստագէտներէ եւ խումբերէ դատ, Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէն եկած օտար արուեստագէտներ, պարի եւ երգի խումբեր: Այս տարուան հանդիսութեան, իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ՝ Փաքիստան, քառասուն վայրկեան տեւող յայտագրով մը :

ՀԱՅԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐՈՒՄԸ

Հակառակ ամիսներէ ի վեր տեւող կոչերուն, ճառերուն, բազմապիսի յօդուածներուն եւ խմբագրականներուն, հացահատիկ մթերելու ծրագիրը մինչեւ Սեպտեմբեր 25 կատարուած է 74 տոկոսով միայն: «Աշխատանքները դանդաղ էին առանձնապէս վերջին ութ օրերուն : Այդ ժամանակամիջոցին պետութեան ըշտեմարանները ղրկուած են ընդամէնը 4·381 թոն հացահատիկ, որ կը կազմէ ընդհանուր ծրագրին 9·7 տոկոսը», կը գանգատի «Սով. Հայաստան» :

Խորհրդահայ թերթին համաձայն, «անհանդուրժելի կերպով դանդաղ կ՚ընթանան հունձքը եւ կալսումը»: Արդարեւ, մինչեւ Սեպտեմբեր 20, դեռ չէին հնձուած քսան հազար հեկտար հացահատիկի դաշտեր եւ հնձուած դաշտերէն առանց կալսելու վիճակի մէջ կը գտնուէր 17·000 հեկտարի բերք մը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՑԱՒԸ

Բասարգեչարի միջնակարգ դպրոցի կուսակցական կազմակերպութեան հաշուետու ընտրական ժողովին մէջ, ներկաները քննադատած են Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը՝ հեռաւոր շրջաններու դպրոցները ուսուցչական կազմերով չապահովելուն համար :

ՊԱՅՔԱՐ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մեծ չափերու հասած է ինքնաշարժի շահադիտութիւնը: Վերջերս խորհրդահայ թերթերու մէջ յօդուածներ երեւցան, ցոյց տալու համար ինքնաշարժի առուվաճառքին շահադիտական ներքին ծալքերը: Լենինականի ոստիկանութիւնը եւ դատական մարմինները խիստ հրահանգ ստացած են պայքարելու համար այս ձեւի «սեւ շուկային» դէմ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ վերջերս մեռած է Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի առաջին նախագահ՝ Հայր Աբրահամի զաւակը՝ ընկ. Սուրէն Սահակեան: Դամբանական մը խօսած է ընկ. Արամ Գառոնէ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Համազգայինի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը նուիրուած Զարենցին : Դասախօսը՝ Պօղոս Սնապեան խօսած է «Զարենցը Զարենցի» մասին նիւթին շուրջ : Պ. Սնապեան դասախօսած է նաեւ Թեսաղոնիկէի մէջ :

ՊՈԼՍՈՅ Տիեզերական պատրիարքը Աթենակորաս այցելութիւն մը տուած է Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքին եւ մօտ կէս ժամ տեւող սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցած է :

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Հայ. Կեդրոնին մէջ, ճաշ մը տրուած է ընկեր Արշաւիր Շիրակեանի եւ Տիկ. Շիրակեանի ի պատիւ: Հաւաքոյթին նախագահած է ընկեր Հէրի Քարեան: Վերջին խօսողը եղած է Արշաւիր Շիրակեան :

ՊՈՍԹԸՆԻ Հայաստան Քէմփի մէջ տեղի ունեցած է Նժդեհի կիսանդրիին հանդիսաւոր բացումը: Այս առթիւ խօսք առած են Համաստեղ եւ ընկ. Յ. Տէր-Յովհաննէսեան: Կիսադրին գործն է Լիբանահայ արձանագործ Զաւէն Խաչեանի:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Գէորգ (Սամաթիա) եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ, մատաղցու ոչխարները երբ կ՚եփուէին Հայ մը կաթսային մէջ ինկած ու խաշած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած :

...ացուիլ խնդուքի աւելի լուրջ հիւանդութեան մը ուսումնասիրութենէն : Այդ հիւանդութիւնը կը կոչուի «Կուրու» եւ ...ուորաբար կը վարակէ միայն մէկ ...ի — Նոր Կոինէայի Ֆորէս ցեղը :

«Կուրու» հիւանդութիւնը միշտ մահացու է եւ իր զոհերը գրեթէ միայն կիներ են :

Լուրջ նշաններ կան, թէ «Կուրու» հիւանդութիւնը ժառանգական է: Առաջին անգամ յայտնուեցաւ քառասուն տարի առաջ :

«Կուրու»ի մասին մինչեւ հիմա իրենց կատարած ուսումնասիրութիւններէն բրիշկները յանգեցան այն եզրակացութեան՝ թէ անոր պատճառը կամ ժահր ...ի է եւ կամ բնակավայրի փոփոխութիւնը: Երբ օրկանիզմը նոր միջավայրին յարմարիլ փչկրնայ եւ հակազդէ՝ հիւանդութիւնը երեւան կուգայ :

Կը կարծուի՝ թէ Վիքթորիա լիճի շրջանի հիւանդութիւնը հեռաւոր կապ մը կամ դէթ նմանութիւն մը ունի «Կուրու»ին հետ, հակառակ այն իրողութեան՝ որ այնքան վտանգաւոր չէ եւ ...ոչ ալ մահառիթ :

Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիայէն, ...ոնայէն եւ Շուէտէն բազմաթիւ հետազօտիչներ ափաք յայտնեցին Վիքթորիա լիճի շրջանը երթալ եւ տեղւոյն վրայ հիւանդութիւնը քննել :

Մինչ այդ, բժիշկները իրենց գլուխները կը քերեն, շրջապատուած բնիկներ, որոնք կը մարին խնդալէ, թերեւս, ...ութեան անճարութեան վրայ :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ահ, կը յիշեմ, ըսաւ Մարկրիթ ...ելով: Դուք ծաղրելի չէիք, ես նեղ...էի, ինչպէս տակաւին եմ, թէեւ ...: Ներողամիտ եղէք, պարոն :

Եւ ինծի երկնցուց ձեռքը, զոր համ...ցի :

— Ճիշդ է, ըսաւ: Երեւակայեցէք որ ...ին անդամ տեսած անձերս շփոթե...ու յոռի սովորութիւնը ունիմ : Ա...ի յիմարութիւն մըն է: Բժիշկս կ՚ը...թէ ասոր պատճառը հիւանդ եւ ջղայ...ը ըլլալս է :

— Հաւատացէք բժիշկիս խօսքին :

— Բայց դուք շատ առողջ կ՚երեւաք :

— Օհ, շատ հիւանդութիւն քաշեցի :

— Գիտեմ :

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի :

— Ամէն մարդ գիտէր: Ես շատ անդամ ...ի ձեր վրայ լուր առնելու եւ հաճոյքով իմացայ ձեր ապաքինումը :

— Ձեր այցաքարտը երբեք չյանձնեցին ինծի :

— Արդեօք դո՞ւք էք այն երիտասարդը, որ հիւանդութեանս ատեն ամէն օր կուգար տեղեկութիւն առնելու եւ որ երբեք չէր ուզած իր անունը ըսել :

— Ես եմ :

— Այն ատեն դուք ոչ միայն ներողամիտ, այլ վեհանձն էք: Դուք ասանկ բան մը պիտի չընէիք, կոմս, աւելցուց Մարըրիթ Պ. տը Ն...ի դառնալով եւ իմ վրաս այնպիսի ակնարկ մը ձգելով, որով կիները կ՚ամբողջացնեն իրենց կարծիքը էրիկ մարդու մը վրայ :

— Ես երկու ամիսէ ի վեր միայն կը ճանչնամ ձեզ, պատասխանեց կոմսը :

— Պարոնն ալ հազիւ հինգ վայրկեանէ ի վեր կը ճանչնայ զիս: Միշտ անմիտ պատասխաններ կուտաք :

Կիները անողոք են իրենց չսիրած անձերուն հետ :

Կոմսը կարմրեցաւ եւ շրթունքը խածաւ :

Մեղքցայ զինքը. վասնզի ինք ալ ինծի պէս սիրահարած կ՚երեւար, եւ Մարկրիթի կոշտ անկեղծութիւնը, մանաւանդ երկու օտարականներու առջեւ, անշուշտ մեծ ցաւ պատճառած էր անոր :

— Ներս մտած ատեննիս դաշնակ կը զարնէիք, ըսի այն ատեն, խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար, արդեօք ինծի հաճոյք պիտի չպատճառէ՞ք հին ծանօթի մը տեղ դնելու զիս եւ դաշնակահարութիւննիդ շարունակելու :

— Օհ, ըսաւ բազմոցին վրայ նետուելով, եւ նշան ընելով մեզի որ նստինք, Կասթօն ազէկ գիտէ թէ ինչպէս կը նուագեմ : Կոմսին հետ մինակ եղած ատենս հոգ չէ, բայց չեմ ուզեր այսպիսի տանջանքի մը ենթարկել ձեզ :

— Այդ նախապատուութիւնը ինծի՞ կը վերապահէք, ըսաւ Պ. Ն... ժպիտով մը, զոր փորձեց նուրբ եւ հեգնական ընել :

— Իրաւունք չունիք զիս մեղադրելու, վասնզի միակ շնորհն է որ կ՚ընեմ ձեզի:

Որոշուած էր որ խեղճ տղան բառ մը չըսէր: Ճշմարտապէս պաղատալից ակնարկ մը ուղղեց նորատի կնոջ :

— Ըսէք, Բրիւտանս, շարունակեց Մարկրիթ, ձեզմէ խնդրածս ըրի՞ք :

— Այո :

— Լաւ, եռքը կը պատմէք ինծի: Խօսելիք ունինք : Ինծի հետ չտեսնուած չմեկնիք :

— Անշուշտ ձեզի արգելք կ՚ըլլանք, ըսի եւ հիմակ որ երկրորդ անդամ ներկայացուեցայ ձեզի, առաջինը մոռցնել տալու համար, Կասթօն ու ես կը մեկնինք :

— Ամենեւին : Ես այս խօսքը ձեզի համար չըսի : Ընդհակառակն կ՚ուզեմ որ մնաք :

Կոմսը խիստ գեղեցիկ ժամացոյց մը հանեց եւ ժամը նայեցաւ :

— Ակումբ երթալու ատենս է, ըսաւ :

Մարկրիթ չպատասխանեց :

Այն ատեն կոմսը վառարանին քովէն հեռացաւ եւ Մարկրիթի մօտենալով ըսաւ :

— Մնաք բարով :

Մարկրիթ ոտքի ելաւ :

— Երթաք բարով, սիրելի կոմս ըսաւ: Կ՚երթա՞ք:

— Այո կը վախնամ որ ձանձրոյթ կը պատճառեմ ձեզի :

— Ահ ուրիշ օրերէ աւելի ձանձրոյթ չպատճառեցիք ինծի: Նորէն ե՞րբ պիտի հրամմէք :

— Երբ որ թոյլ տաք :

— Երթաք բարով ուրեմն :

Խոստովանինք որ ասիկա անդթութիւն էր :

Կոմսը բարեբախտաբար խիստ լաւ դաստիարակութիւն ստացած էր եւ պատուական նկարագիր մը ունէր: Մարկրիթին անտարբերութեամբ իրեն երկնցուցած ձեռքը համբուրելով զոհացաւ ու մեզի առղջունելէ ետք դուրս ելաւ :

Մեկնելու պահուն Բրիւտանսի նայեցաւ :

Այս վերջինը ուսերը թոթուեց որպէս թէ ըսել կ՚ուզէր .

— Ի՞նչ ընեմ, կրցածս ըրի :

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 Ֆրանք
Վեցամսեայ 35 Ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 Ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալ Լեւոն Պագրճեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Ազնիւ Արսլանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Արսլանեան եւ իր բոլոր պարագաներուն:

×

Պօմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր խումբը իր վշտալի ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալ Պ. Լեւոն Պագրճեանի մահուան առթիւ իր որդւոյն Ալէնին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Ազնիւ Արսլանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Արսլանեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ:

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժանթիյիի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Յասմիկ Տէր-Աւետիսեանէ, իր եղբօր մահուան առթիւ 30 Ֆր. ի նպաստ դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Փարիզի Համալսարանական Ուս. Միութեան կողմէ ձեռամբ Պ. Վարուժան Պարսամեանի 150 Ֆրանք, Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան 60, Տիկին Տիգրանուհի Մորճիգեան, ողբ. Զարուհի Մընճիկեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Կիրակոս Բարսեղեանի մահուան առթիւ (Պոլիս) երեսուն, Տիկին Ակոնայեան Մառի քսան, Օր. Ռօզ Տիւմէճեան հինգ Ֆր.:

×

Ողբ. Հայկ Պապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալներէն՝ Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Վարժապետեան, Վարդանանց Ասպետներու Միութիւն 50ական, Հարէնց ընտանիք 30, Օր. Երանուհի Օհանեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մինասօկլու 15 Ֆր.:

×

Ողբ. Կարապետ Զատուրօֆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալներէն Պ. Միհրդատ Ալթունեան, Պ. Կէօվճեան, Պ. Անանիկ Անանեան, Պ. Կարապետ Գազազեան, Այրի Տիկին Սօֆի Ակոբովիչ յիսունական, Գրիգոր Հաչէրեան քսան Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիրէի շքեղ սրահին մէջ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ՝ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը: (Ուսուցիչ Պ Յակոբ Արթինեան):

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր. նուիրեց դպրոցին:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 27:

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԷՆԿԵԱՆ:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

—INFORMATION—
CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE
des
LIVRES TURQUES BLOQUÉES
****
Adressez-vous à la
BANQUE OTTOMANE
7, Rue Meyerbeer, Paris (9e)
Pour déblocage et transfert de ces fonds

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20 Մուտք 10 Ֆր.

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ..... Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ..... Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ ..... Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ ..... Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ ..... Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ ..... Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
16 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9835

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9835

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 63»

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այցելած վայրերուս ամէնէն տպաւորիչն իր Գահնին։ Երեւակայեցէք ուղղահայ – աց հեղեղատ մը, ուր չքնաղ եւ արա – գընթաց լերան գետակ մը կը ցատկրտէ ահռելական ափերակի մը տիրապետող տգեղին տակ, որուն շրջապիծը կատարե – պէս վերապատնէլի է եւ գետինը փըր – ւած քանդակատաշ սեւակուռ քարա – յրերը վկաներն են անցեալի չինարար – ներուն արուեստին ։

Գահնին հեթանոսական տաճար մըն է, 2. դարուն կառուցուած Հայաստանի Թագաւորներուն կողմէ ։ Տակիտոս կը գրատակէ զայն եւ իբր անառիկ կը նկա – րագրէ ։ Այսուհանդերձ Ներոն դրաւեց ոչ բարձրանիստ կառոյցը , բայց զայն ամբողջ քանդողը եղաւ՝ ԺԸ. դարու երկրաշարժ մը ։ Որքա՞ն վիրաւորեալ է Գահնին մը, անտարակոյս հրաշագործ , դարաշրջանի մը՝ երբ հին Գաղ – դան հողիւ իր երկչոտ մուտքը կը դոր – ձէր աշխարհի պատմութեան մէջ ։

Գահնիէն անդին, ճամբան կ'երկարի մինչ բաւական լաւ վիճակի մէջ եւ հե – ղեղատներու վրայ կախուած չքեղ պա – տկամներով ։ Գեղարդը շատ յուզիչ է ։ Ան մինչեւ այս վերջին տարիները, հայ ուխտականները կը յաճախէին այդ վանքը ։ Ցմայ հոն կայ ծերունի եղբայր մը մի – այն, որ չինքը կը պահէ եւ վանքը պըր – պտցնելու կը ծառայէ ։ կառոյցին ամէնէն մեծ մասը ժայռին մէջ փորուած է, չի – նարարական շատ մասնայատուկ արուես – տով մը,— բաւական կակուղ հրաբխային տուֆին մէջ, վանականները վերէն կը փորին չինութիւնը, հետզհետէ ընդլայ – նելով ծննելոյզներու նման էջքեր, այ – սինեւ կամարներ ստեղծելով եւ ի վերջոյ իսկական եկեղեցիները ։ կառու – ցումի այս եղանակը ոչ մէկ կապ ունի հաւատային քարաժայռերու ճարտա – պետութեան հետ, եւ Լուառի հովիտին մէջ վարին Սէնի սորամուտ բնակարան – ները՝ բացարձակապէս չեն նմանիր Գե – տդրի եկեղեցիներուն ։

Այդ ձեւով կերտուած առաջին ծխնե – յդ – մատուռին հնութիւնը ապշեցուցիչ է — Դ. դար ։ Ամէն ինչ բճացած է թ. ուրուն եւ վերաչինուած ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերուն, բայց գետ կը մնայ առաջին տպաւորին բնական կամարը, ժայռին մէջ փորուած , եւ որուն մէջէն կը բխի ջինջ ակ մը, անտարակոյս հրաշագործ , հիւանդի հաւատացեալ այցելուները ի – ջուսան կը նետեն անոր մէջ ։

Արաքսային տուֆը բաւական դիւրաւ կը քանդակուի, եւ հոս տեսանք այն ձեռքերը, զորս նշմարած էինք Սե – ւանայ լճին մենաստաններուն մէջ ։ Ա. – յդ քանդակատաշ գծագրութիւնները՝ ուղղաձուն խաչեր, տերեւներ ու ծա – ղիկներ կուռ ոճով փորագրուած, այժմ մասնաւորապէս երեւանի պաշտօնական չէն – քերուն ճարտարապետական զարդարան – ներուն մէջ։ Այսպէս, բացառաբար, խոր – հրդային արդիական արուեստը յաջող զուգորդում մը կազմած է աւանդ արուես – տին հետ ։

Ժամը 16·30ին մեր փառաւոր պանդո – կին վերադարձանք, ուր ջուրը կտրած էր՝ ճաշարանը կը բանէր ։ Ցետոյ, պըզ – տիկ պտոյտ մը կատարեցինք տեսնելու համար «Ոնիվերմակ»ը, «Կում»ը, երե – կոյեան «կալըրի Լաֆայէթ»ը, ուր ակա – նաւոր եղանակը զնորդներուն փութկոտու – թեան շնորհիւ ։ Ցախճապակեղէնի վաճառումի կէտին մէջ, պնակ եւ սկահակ գնողնե – րը դիւրաւ կը հրմշտկէին ... Եւ նոյնն է ամբողջ Հորհրդային Միութեան մէջ , ուր ընթացիկ առարկաներուն մինչեւ այ – սօր սակաւութիւնը պատճառ դարձած է, որ երբ անոնցմէ մէկը հրապարակ ելլէ՝ գնողները ձեռքէ ձեռք խլեն ։

Մոսկուայի չոգեկառքը յաջորդ օրը կը մեկնէր, բայց առեն ունէինք այցելելու Մատենադարանը՝ ուր կայ ձեռագիրներ – րու արխարհիս ամէնէն զեղեցիկ հաւա – քածոներէն մէկը, որու գլխաւոր մասը էջմիածինէն կուգայ ։

Հայաստանի մէջ, որու լեզուն գոյու – թիւն ունի 1600 տարիէ , կան հայ – կական, պարսկական եւ այլ ձեռագրեր ե. դարէն, Քսենոնի, Եւկղիդէսի գործե – րու թարգմանութիւններ եւայլն , բոլորն ալ զմայլելի կերպով դասաւորուած եւ ներկայացուած ։

Այնտեղ զմեզ առաջնորդող երիտա – սարդը, բարձրահասակ եւ շատ աղնիւ , նախանձելի ֆրանսերէն մը կը խօսէր , գրագէտի կամ դիւանագէտի մը տպաւո – րութիւնը կը թողուր ։ Երբ իր շատ հե – տաքրքրական բացատրականները վերջա – ցուց, իմ երախտիքս եւ հիացումս յայտ – նեցի իրեն։ Համեստ ժպիտով մը, խոս – տովանեցաւ թէ իր դաստիարակութիւնը Ֆրանսա ստացած էր ։ Տեսնելով թէ կ'ու – զէի բացատրական գիրք մը ունենալ այդ ճոխ ու չքեղ Մատենադարանին վրայ , իր անձնական գիրքերուն մէջէն առնելով ինձի նուիրեց անդլերէն չարագրուած գրքոյկ մը, սպառած ։ Ինչպէս չնորհակալ ըլլալս չէի դիտեր ։ Ազնիւ խօսքով ու նայուածքով մը, իր նուէրին փոխարէն՝ փարիզէն ինձմէ բացիկ մը ստանալու փափաքով գոհացաւ ։ Ինչ որ վերադար – ձիս իսկոյն կատարեցի ։

Մատենադարանի այցելութենէն կէս ժամ առաջ, Երեւան – Մոսկուա չոգեկառ – քին մէջ էինք.— 23 ժամ երկաթուղիի ճամբայ, երեք հազար քիլոմեթր ... բայց այս մէկը ուրիշ պատմութիւն է ։

ԱԼՊԻՒ ՄԱՀԻՃԻ

« HISTORAMA », No 145, Octobre 1963.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԿՐ ԽՕՍԻ ՖԵԼԼԱՀՆԵՐՈՒՆ

Զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են Մարոքեան եւ ալժերական ուժերու մի – ջեւ։ Մարոքցիները վերապրաւած են Հասի Պէյթայի եւ Թինճուպի կայան – ները զորս ալժերական բանակը գրաւած էր անցեալ Շաբաթ ։ Ալժէի մէջ, նախա – բարաց արտակարգ խորհուրդ մը դու – մարուած է անմիջապէս եւ Պէն Պելլա երկու բանաղնացներ ղրկած է Մարոքի թագաւորին ։

Այս անակնկալ դէպքերը պատահեցան այնպիսի ատեն մը երբ կը խօսուէր Մադրիդի երեք Արտաքին նախարարնե – րու ժողովի մը մասին եւ նոյնիսկ Պուր – կիպայի միջամտութեան ։

Մարոքցիները այս հանդիպումին իբ – րեւ նախապայման կը դնէին Ալժերացի – ներու կողմէ դրաւուած մարոքեան կա – յաններու վերադարձը ։ Այս նախապայ – մանը «զարմանքով» կ'ունկնդրուէր Ալ – ժէի մէջ ուր կը չեշտուէր թէ Պէյտա , Հասի եւ Թինճուպ ալժերական հողամա – սի վրայ կը գտնուին ինչպէս գոյց կու – տան քարտէսները։ Հասան Բ. սակայն իր գօրքին հրամայած էր վերապրաւել այդ կայանները ։

Մարաքէշի մէջ, Հասան Բ. կը յայ – տարարէր թէ հայրենիքը ծանր դէպքերու ականատես եղած է, դէպքեր զորս ոչ ուղած ոչ ալ փնտռած են։ Մարոք միշտ նախընտրած է իր հարցերը լուծել բա – նակցութեանց ճամբով եւ պատրաստ է ուղղակի խօսիլ Ալժէի գլխավորներուն հետ սահմանային հարցը լուծելու հա – մար ։

Մինչ կողմէ Ալժէի մէջ, Պուէնֆլիքա կը յայտարարէր թէ կացութեան ծանր բնոյթին առջեւ, Ալժերիա որոշած է դի – մել Ատախս – Ապապայի Ուխտին եւ ի հարկին՝ ՄԱԿի ։

Գալով Պէն Պելլայի, նախապահելով Ֆելլահներու հինգ հարիւր պատուիրակ – ներու հաւաքոյթ մը, յայտարարած է.— Զենք ուզեր սառած իսլամ մը, այլ՝ մը – տածում ստեղծող իսլամ մը, իսլամ մը ուր ոչ ոք ընդունի ճոխութեան մէջ ապ – րիլ որպէսզի ուրիշներ անօթի մեռնին ահա իսլամը ։

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԱՅՑԸ

ՍԻՐԱԼԻՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՁՕՐ. ՀԱ – ՖԷԶԻ ԵՒ ՎԱՐՉ. ՊԻԹԱՐԻ ՀԵՏ

Խորէն Ա. կաթ., Ուրբաթ 11 Հոկտ., կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին, վերադար – ձաւ Անթիլիաս, դէպի Դամասկոս, սու – րիական Հանրապետութեան կառավարու – թեան իր պաշտօնական առաջին այցելու – թիւնը կատարելէ ետք ։ Կաթողիկոսը մասնաւոր ժամադրութեամբ Դամասկոս մեկնած էր Հինդշաբթի 10 Հոկտեմբեր , առաւօտեան ժամը 7·30ին, ընկերակցու – թեամբ Լիբանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի եւ Գաւազանակիր Եղնիկ վրդ. Բալայեանի ։

Սուրիական սահմանապուխ հասած է ժամը 9·30ին։ Համաձայն փրոթոքոլի կարդադրութեան, յանուն սուրիական հանրապետութեան փրոթոքոլի պետին՝ Խալիլ Սատտաուիի կողմէ ։

Սահմանապուխ , Վեհ ը դիմաւորելու եկած են նաեւ մօտ երեսուն ինքնաշարժ – ներով սուրիահայ ազգայիններ, դլխա – ւորութեամբ Բերիոյ Թեմի Հայոց Ա. – ռաջնորդ Ղեւոնդ Արք , Լաթաքիոյ հո – գեւոր հովիւ Դանիէլ քհնյ. Գէորգեանի եւ Դամասկոսի Կաթողիկոսարանի իրա – ւազէտ խորհրդական՝ Մեթր Ֆրէտ Ա – լանեանի ։

Քանի մը վայրկեան հանդստանալէ ետք, Վեհ. Հայրապետը, իր հետեւորդ – ներով, առաջնորդութեամբ Սուրիոյ նա – խագահութեան արարողապետին, մեկ – նած է Մուհաճիրինի պալատ, ուր ար – ժանացած է մեծ պատիւներու ։

Նախ ընդունուած է Պետական նախա – գահ Տոքթ. Ամպրիլ Խալէք Նախշապան – տիի կողմէ, ապա ընդունուած է Ազգա – յին Խորհուրդի Ցեղափոխական Հրամա – նատարութեան նախագահ Զօր. Ամին Էլ Հաֆէզի կողմէ ։ Շատ սիրալիր եղած են խօսակցութիւնները ։

Վեհափառ Հայրապետը, նախագահէն հրաժեշտ առնելէ ետք, իր հետեւորդնե – րով մեկնած է վարչապետարան, ուր մուտքին եւ ելքին արժանացած է պին – ուորական պատիւներու ։

Վարչապետարանի մէջ ընդունուած է վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պ. Սալահ Պիթարի կողմէ ։ Խօսակցութիւն – ները դարձեալ եղած են սիրալիր փոխա – դարձ բարեմաղթութիւններով ։

Այնուհետեւ Վեհ.ը այցելած է ներքին նախարար Տոքթ. Նուրէտտին Աթասիի ։

Կէսօրէ ետք, պանդոկի մէջ Վեհափառ Հայրապետը ընդունած է այցելութիւն – ները սուրիահայ ազգայիններու եւ կազ – մակերպութեանց ներկայացուցիչներու ։

Երեկոյեան, Դամասկոսի հայ համայն – քը մեծ ճաշ մը տուած է ի պատիւ Վե – հին, Սեմիրամիս պանդոկի չքեղ սրահ – ներուն մէջ։ Ճաշէն ներկայ եղած են ա – ւելի քան հարիւր հոգի ։

Ճաշի աւարտումին, բարի գալստեան եւ Վեհի արեւչատութեան ճառեր խօս – ուած են։ Հայրապետը պատշաճօրէն պա – տասխանած է եղած անկեղծ ու սրտա – բուխ արտայայտութեանց ու իր օրհնու – թիւնները տուած ՝ սուրիահայ ժողո – վուրդին ։

Նոյն երեկոյեան, Դամասկոսի ռատիո – կայանը հաղորդած է Իր այցելութիւն – ները։ Ժամը 9ին, սուրիական պատկե – րասփիւռէն շատ մանրամասն եւ ընդար – ձակ ցուցադրուած է այցելութեան ժա – պատէնը ։

Ուրբաթ առտու լոյս տեսնող Դամաս – կոսի բոլոր թերթերը հրատարակած են կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոսի տուած պաշտօնական այցելութիւններու մանրա – մասնութիւնները ։

Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Վեհը եղբայրա – կան այցելութիւններ տուած է Ցոյն Օր – թոդոքսներու, Ցոյն Կաթողիկէներու եւ Ուղղափառ Ասորւոց Պատրիարքարաննե – րը ։

Փրոթոքոլի յայտագրի աւարտումէն ետք, ժամը մէկին, փրոթոքոլի պետ Պ. Խալիլ Սատտաուի եկած է պանդոկ եւ ի պաշտօնէ ընկերակցած է Վեհին մինչեւ սուրիական սահմանապուխ, ուր Խորէն Ա. բաժնուելէ առաջ անգամ մը եւս իր շնորհակալութիւնները յայտնած է սու – րիական Հանրապետութեան կառավա – րութեան , իրեն հանդէպ եղած յարգա – լիր ընդունելութեան համար եւ տուած իր մաղթանքներն ու օրհնութիւնները Սուրիոյ ժողովուրդին ։

Շատ գոհ տպաւորութեամբ վերադար – ձաւ Վեհը կաթողիկոսարան, Սուրիոյ պետական վարիչներուն իր տուած առա – ջին այցելութենէն ։

Հոկտ. 12ին, Շաբաթ առաւօտ, Խորէն Ա. շնորհակալութեան հեռագիրներ ուղար – կած է նախագահ Զօր. Ամին Էլ Հաֆէզի, վարչապետ Պ. Պիթարի, ներքին գործոց նախարար Տոքթ. Նուրէտտին Աթասիի եւ պետական նախարար Տոքթ. Ապտէլ Խալէք Նախշապանտիի ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ժայռի Շրջ. վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Շաբաթ կէսօրին օդանաւով Պէյրութ մեկնեցան Ֆ. Կապ. Ժայռի թեկ – նածու դաստիարակչուհիներու առաջին խումբը՝ երեք տանուհիներ (երկուքը փարիզէն, մէկը Մարսէյլէն)։ Հանդիսա Պէյրութի Ն. Փ. ճեմարանը հաստատ են , ուր պիտի մնան տարի մը դիչերօթիկ , հետեւելով Հայագիտական եւ մանկա – վարժական ճիւղերու ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆՐԱՏ Ատենաուրը դադրեցաւ Գեր – մանիոյ վարչապետ ըլլալէ Երկուշաբթի կէս գիշերին ։ Իրեն կը յաջորդէ Տոքթ. Էհրարտ ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ լաւատեղեակ չրջանակ – ներու համաձայն, համապնաւար «խը – րուչեւեան» կուսակցութեանց ժողով մը պիտի դումարուի Նոյեմբերին՝ Մոս – կուա ։

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԿՈՐԷԱՅԻ մէջ գինուո – րական խմբակը 11 միլիոն քուէարկող – ներու կը ներկայանայ ։ Գ. հանրապե – տութեան թեկնածու է Զօր. Փառք որ իրրեւ մրցակից ունի Դեմոկրատ Ճոն Ֆո – սուն զոր տապալած էր 1961ի պետական հարուածին առեն ։

ՆՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ատենէ մը ի վեր արտասահմանեան մամուլը կը խօսի « նոր » գաղութներու մասին: Կ'ակնարկուի յատկապէս երկու երկիրներու՝ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ :

Յարդ, տեղեկութիւններու մեծագոյն մասը կը վերաբերի մեկնումներուն :

Սակայն, արդէն իսկ կը ստացուին լուրեր նաեւ այն մասին, թէ այս երկու երկիրներու հայաշատ քաղաքներուն մէջ ձեւ ու կերպարանք կը ստանայ հայ հանրային կեանքը:

Քանի մը տարի առաջ սկսած այս նոր տեղաշարժը նաեւ հոգիները խռովեց :

Յատկապէս այն գաղութներուն մէջ, ուրկէ զգալի թիւով Հայեր սկսան մեկնիլ, անհատներ թէ մարմիններ, տագնապի մատնուեցան :

Ի՞նչ բառերով արդեօք կարելի է պատմել, թէ ինչ կը զգայ հայ մարդը, երբ չես գիտեր քանիերորդ անգամ ըլլալով կը հարկադրուի իր տունը քանդել: Այս զգացումը կը խորանայ եւ կը բարդանայ, երբ կը դառնայ հայ հաւաքականութեան ապրումը :

Ոչ ոք դիւրութեամբ հաշտուեցաւ իրողութեան հետ: Ոչ ոք կրցաւ մէկ անգամէն ըմբռնել կացութիւնը եւ ընդունիլ, թէ ելք չկար: Ներքին յամառութիւն մը, գերազանցօրէն մեր հոգեկան ապրումի արտայայտութիւն հանդիսացող ընդվզում մը ցցուեցաւ փաստական իրականութեան դէմ մերժելով տեղի տալ, ընկրկիլ, նահանջել :

Սակայն ազգային բնոյթ եւ նպատակ հետապնդող պայքարներու գլխաւոր պայմաններէն է ոչ միայն իրապաշտութիւնը, այլեւ՝ անոր լրացուցիչ հանդիսացող կարողութիւնը ,— ստեղծուած աննպաստ պայմաններուն լաւագոյնս յարմարիլ :

Գլուխ գլխի եւ սիրտ սրտի տուին գերազանցօրէն հայ մարդիկ, համակուած բացառաբար հայ մտահոգութիւններով : Յատկապէս վերջին քանի մը ամիսներուն, խորհրդահայ մամուլին մէջ զանազան նիւթերու մասին եւ առիթներով լոյս տեսած գրութիւններ պերճօրէն կը վկայեն, թէ նաեւ Հայաստանի ժողովուրդն ու մտաւորականութիւնը ո՛րքան ճիշդ, ո՛րքան իրապաշտ եւ ո՛րքան հարազատ կերպով կը հասկնան կատարուածը :

Վայնասուն չկայ խորհրդահայ մամուլին մէջ: Կատարելապէս բացակայ է ճահիճին յատուկ կաղկանձը « հայադրուժ» արտագաղթի մասին: Ոչ իսկ հարցում կայ, թէ ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս կը կազմուին նոր գաղութները:

Կայ զուսպ եւ լուրջ հաստատումը իրողութեան :

Թերեւս բացառաբար երեւակայութեան արդիւնք է մեր այն ենթադրութիւնը, թէ այս լրջամիտ մօտեցումը սաստ մըն է, ուղղուած մեզի, ուղղուած մեզմէ անոնց, որոնք տակաւին կը մերժեն հաշտուիլ իրողութեան հետ, կը շարունակեն յամառիլ ու չտեսնել մերկ իրականութիւնը :

Առանց աւելորդաբանութիւններու, առանց մեկնաբանութիւններու եւ անտեղի բացատրութիւններու, խորհրդահայ մամուլը կը խօսի փաստի մասին եւ քանիցս առանձնապէս կը յիշատակէ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ հայ գաղութները եւ կը խօսին նաեւ անոնց ճիգին մասին՝ հայ մնալու, հայ գիտակցութիւնն ու մշակոյթը վառ պահելու, Հայութեան անցեալի եւ ապագայի երազներով ապրելու :

Դժուար թէ Հայաստանի մէջ կարենան յստակօրէն պատկերացնել, թէ ինչքան բարդ ու դժուարին գործ է հայապահպանումը :

Բնական է, հոն ապրողները չեն կրնար գիտնալ, թէ յատկապէս Քանատայի եւ Աւստրալիոյ նման երկիրներու մէջ ի՛նչ տաժանելի ու գերմարդկային գործ է նաւարկել հոսանքն ի վեր՝ մասնաւորաբար նոր սերունդը հայ պահելու համար :

Անոնք, որ ծանօթ են այս ու նման երկիրներու պայմաններուն, չեն կրնար ներքին գալարում , ներքին անասելի տագնապ չունենալ :

Սակայն, մէկ բան Հայաստանէն եկած ձայնին ու շեշտին մէջ կատարելապէս տեղին է ու արդար. վհատութեան եւ բեկումի հոգեբանութիւնը հիմնովին ու կատարելապէս խորթ է հայ մարդուն :

Ո՛ւր ալ ըլլանք, ո՛ւր ալ երթանք , « վարձակալ » ենք մենք :

Հայութիւն մը՝ Հայաստանի մէջ, Հայութիւն մը՝ Խորհրդային Միութեան մէջ, Հայութիւն մըն ալ՝ Սփիւռքի մէջ հաշտուած չեն իրենց ճակատագրին հետ:

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք , տասնեակներով ժողովուրդներ ներկայացան միջազգային ատեանի մը եւ իրենց ազգային իրաւունքը պահանջեցին :

Ճանչցուեցա՛ւ այդ իրաւունքը :

Ասկէ քսան – երեսուն տարի առաջ , ո՞ր հմուտ ու հեռատես քաղաքագէտն էր, որ կը գուշակէր, թէ պիտի գայ օրը, երբ ժողովուրդի մը վեհապետական իրաւունքը քաղաքական ուժ պիտի ներկայացնէ եւ հետեւաբար ինք իրեն պիտի պարտադրէ :

Նորանկախ պետութիւններու գոյութեան ու պահպանման երաշխիքը իրենց ոչ տնտեսական եւ ոչ ալ զինուորական ուժն է: Այսօր կայ ոչ միայն միջազգային կազմակերպութիւն մը, այլեւ կայ միջազգային կարծիք, որ թոյլ չի տար, որպէսզի մեծ պետութիւն մը ոտնակոխ կնէ իրեն դրացի փոքր պետութեան մը ազգային իրաւունքները :

Ասկէ քսան – երեսուն տարի առաջ , ո՞ր հմուտ ու հեռատես քաղաքագէտը կրնար գուշակել, թէ պիտի ստեղծուի եւ անքանդելի քաղաքական իրականութիւն դառնայ հանրային նման կարծիք :

Մեր հաւատամքը ինչի՞ վրայ խարըսխենք :

Ու ներկայ միջազգային կացութիւնը պիտի դառնայ կայուն, մնայուն եւ անփոփոխելի իրողութի՞ւն :

Ասիկա իրապաշտութի՞ւն կ՚ըլլայ :

Միայն գիտութիւնները չեն, որ միշտ ու անպայման կը յառաջդիմեն :

Միայն արուեստը եւ մշակոյթը չեն , որ միշտ եւ անպայման կը յառաջդիմեն:

Մարդկային իրականութեան միայն տնտեսական պայմանները չեն, որ միշտ ու անպայման կը յառաջդիմեն :

Հոլովոյթի մէջ է նաեւ քաղաքական իրականութիւնը :

Ու նաեւ ան պիտի բարեփոխուի :

Անպայման ու անպատճառ պիտի բարեփոխուի :

Յանկարծական յեղաշրջումո՞վ , թէ աստիճանական ձեւով կ՚ըլլայ այս՝ կարեւոր չէ: Կարեւորը, որ պէտք է միշտ յիշել եւ երբեք չմոռնալ, այն է, որ ոչինչ կրնայ կասեցնել մարդկային նաեւ քաղաքական իրականութեան բարեշրջումը :

Իսկ մարդկային քաղաքական իրականութիւնը իրապէս բնաշրջուած կ՚ըլլայ միայն ու բացառաբար այն ատեն, երբ մեր դարու քաղաքական տիրական սկզբունքը — սկզբունք, որ աննախընթաց չափերով յաղթանակեց ցամաքամասէ ցամաքամաս — կիրարկուի նաեւ այն տեղ, ուր ան տակաւին թուղթի վրայ կը մնայ :

Արդարեւ, յատկապէս Խորհրդային Միութիւնը սկզբունքով չի մերժեր ժողովուրդներու ազգային ինքնորոշման ազատ իրաւունքը : Ընդհակառակն ընդունած է, իր սահմանադրութեան առաջին իսկ յօդուածի երկրորդ պարբերութեամբ :

Արեւելք թէ Արեւմուտք, Հիւսիս թէ Հարաւ՝ ասոնց համամարդկային տարողութիւն ունեցող քաղաքական բոլոր ուժերուն ձգտումը պիտի ըլլայ ստեղծել հաշտ ու խաղաղ, միացեալ եւ մէկ մարդկութիւն :

Ասիկա կրնայ ըլլալ բացառաբար ազգերու ինքնորոշման ազատ իրաւունքի եւ գործադրութեան ճանապարհով :

Երկու արիւնալի ու ահեղ աշխարհամարտեր կը վկայեն, որ խաղաղութիւնը կարելի է իրացնել ոչ թէ բռնի ուժով , այլ հաւասարներու կամաւոր գործակցութեամբ :

Մենք պարզապէս բարենորոգումներ կը պահանջէինք. պատմութիւնը մեզի սորվեցուց, որ անկէ աւելի՛ն է մեր իրաւունքը: Մենք պատրաստ էինք լոկ տեղական ինքնավարութեամբ բաւարարուելու : Պատմութիւնը կրկին փաստեց , որ անկէ աւելի՛ն է մեր իրաւունքը :

Ոչ մէկ արժէք ունի, թէ այսօր այդ իրաւունքը տակաւին ձեւ, կերպարանք ու մարմին չէ առած: Ան մաս կը կազմէ քաղաքական այն իրականութեան, որուն հիման վրայ միայն հնարաւոր պիտի ըլլայ ստեղծել խաղաղ ու միացեալ մարդկութիւն մը :

Մեր սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ պողպատուած պէտք է ըլլայ ոչ թէ յոյսը, այլ գիտակցութիւնն ու համողումը, որ վաղը Հայութեան բազմադարեան, անժխտելի եւ անառարկելի քաղաքական իրաւունքը պիտի ճանչցուի, պիտի մարմին առնէ եւ դառնայ քաղաքական իրականութիւն :

Այս հաւատքով պէտք է կազմել ու ամրացնել մեր նոր գաղութները, որոնք — ինչպէս կը թելադրեն մեզի Հայաստանէն — իրականութիւն են այսօր :

Առողջ ծրագիրներու մշակումով ու գործադրութեամբ կրնանք առողջ նոր կորիզներ կազմել: Արդէն գոյութիւն ունի այն ամբողջական օրգանիզմը, որուն մաս պիտի կազմեն այս նոր կորիզները : Կանգուն ու կենսունակ է Սփիւռքը, որ անզեկ ու անտէր ցրօնք չէ, այլ կազմակերպուած եւ ազգային գիտակցութեամբ տոչորուած հաւաքականութիւն է :

Նոր կորիզները պիտի ծառայեն ամրապնդելու ամբողջութիւնը :

Ամբողջութիւնը ամէն կերպ պիտի աջակցի, որպէսզի ամուր, հայաշունչ եւ կենսունակ ըլլան նոր կորիզները :

Բ. Վ. Ն.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ» [*]

Հայ Երգին հանդէպ գուրգուրանք տածող, զայն սիրող, կարօտագին ու հայրենաբաղձ տրամադրութեամբ միշտ հայ մեղեդիին հոգեթով թռիչքները փնտռող ու վերջապէս հայ արուեստին այս շատ ինքնատիպ ու ցայտուն ճիւղին սիրահար ամէն Հայու համար՝ գրադարանի զարդ մը ըլլալէ աւելի, Կարօ Գէորգեանի աշխատասիրաց « Նոր Քնար» երգարանը , անտարակոյս, պիտի դառնայ ամենօրեայ գործածութեան առարկայ հատոր մը :

Այս ընդարձակ երգարանը, աւելի վրտիտ ծաւալով եւ բովանդակութեամբ առաջին անգամ լոյս տեսած է Սելանիկ , 1937ին, իսկ երկրորդ տպագրութեան արժանացած է 1954ին, Պէյրութ: Նախորդներուն բաղդատմամբ, այս հատորը, ամէնէն առաջ, աչքի կը զարնէ իր հարուստ, բացառիկ բովանդակութեամբ: Նաեւ՝ ճաշակով :

Արդարեւ, իր Տարեգիրքերուն մէջ, ինչպէս հոս, առաջին առթիւ, ցայտուն կը դառնայ հանրային գործիչի մը եւ մտաւորականի մը բծախնդրութիւնը

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Յայտնի է թէ Աւետիս կը շոյէր աղջիկը: Իր խուլ ձայնը կ՚ըսէր մեղմօրօր — « սիրե՛մ , ես քու լօփիկ միսերդ սիրեմ... վախկոտ միսերդ սիրեմ...»:

Քիչ վերջ նոյն արու ձայնը ըսաւ՝ այս անգամ առանց փաղաքշական շեշտի.

— Չե՛մ դիմանար կոր Աղաւնիս, չե՛մ դիմանար կոր... Աս պատերազմը ե՞րբ պիտի աւարտի որ կարգուինք մենք ... քեզ քանի կը սեղմեմ, այնչափ գէշ կ՚ըլլամ կոր ... չե՛մ դիմանար կոր...

— Ինչո՞ւ կը տրտնջաս, ըսաւ Աղաւնի: Նորէն Աստուծոյ փառք տուր որ ասանկ հանդիստ տեղ մը մնացեր ես : Ի՞նչ պիտի ընէիր եթէ քեզ լեռները զըրկէին, քար կոտրելու զրկէին ամէլէ թապուռիին մէջ: Ուրիշներ հարիւրաւոր ոսկիներ ծախսեն՝ նորէն չեն կրնար քեզի պէս հանդիստ զինուորութիւն ընել : Աղօթէ որ լաւ խոհարարութիւն գիտէիր եւ շուն Սիւլէյմանը քեզ քովը առաւ:

Աւետիս կրկնեց .

— Խոհարարութիւն գիտեմ ... բայց չեմ դիմանար կոր ...

Տոքթ. Փաշայեան նստաւ բանի մը վրայ որ կրճտեց: Արթաքի էֆէնտի որ կ՚ուզէր անոր հեռանալը տեսնել, դժգոհեցաւ որ կը տեղաւորուի մարդուկը: Իր դժգոհութիւնը ծածուկ չըլլալուն համար բժիշկը բռնեց դեղագործին դաստակը եւ ըսաւ — «բազկերակդ գէշ կը տեսնեմ , դուն ալ չես դիմանար կոր ...»:

Յանկարծ Աղաւնիին ձայնը ըսաւ .

— Զգէ՛: Մըներ ...

— Ի՞նչ կ՚ըլլայ աղուորս, պատասխանեց խոհարարը: Մարդ մարդասանք չըկայ: Մեզ ո՞վ կը տեսնայ ...

— Ինչ ըսի՞ր :

— Ո՞վ կը տեսնայ :

—Ո՞վ պիտի տեսնայ ... մօրաքոյրս : Գիտնալս վերի պատուհանէն նայելու սովորութիւն ունի... աչքդ մէյ մը վեր առ՝ առանց յայտնի ընելու :

Դեղագործը ըսաւ բժիշկին ականջն ի վար — «կնիկէս այդքան մը խելք չեմ յուսար ամա... կեցիր երթամ մէյ մը նայիմ »: Թէեւ Աւետիսին ձայնը կ՚ըսէր թէ նայող չկայ, բայց Արթաքի էֆէնտի հեռանալու պատրուակ մը գտած ըլլալով հեռացաւ: Անձայն քայլերով մտաւ կողմնակի բաց դուռը եւ սկսաւ կատուի պէս բարձրանալ սանդուղները: Երբ որ գաւիթը հասաւ, յառաջացաւ չորս ոտքի վրայ, մինչեւ ննջասենեակին առջեւ :

Ննջասենեակին դուռը բաց էր բարեխտաբար եւ Արթաքի էֆէնտի վիզը երկարեց : Քիչ մը աւելի, քիչ մը աւելի: Ճիշդ այդ պահուն է որ սաստիկ վախցաւ դեղագործը: Սարսռաց ամբողջ մարմնով , որովհետեւ իրենց ճերմակ փիսիկը՝ ոստումով մը իր կռնակը նետուած էր: Արթաքի էֆէնտի հայհոյութիւնը կուլ տուաւ, թողուց որ կատուն իր ծոծրակին վրայ տեղաւորուելու փորձեր ընէ եւ կրկին գլուխը երկարեց : Իրաւամբ կինը ննջարանն էր: Մէկ պատուհանը կիսով վեր առած էր եւ տակը դրած իրենց մեծ ու սեւ խոզանակը : Քիթն ու բերանը այդ բացուածքին մէջ՝ դէմքը վարագոյրով պատսպարած՝ Տիկին Էլպիս կը ջանար թէ՛ լսել եւ թէ տեսնել :

— Իրաւ է եղեր, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի երբ որ բժիշկին քով դարձաւ: Կնիկս ալ մտիկ կ՚ընէ կոր ... Ա՛խ Աւետիս . ոչ տեսնող կայ, ոչ ալ լսող ... մա՛րդ – մարդասանք չկայ ...

Կրկին դադրեցաւ սանդին աղմուկը եւ Աղաւնի ըսաւ .

— Երկուքիս ալ անունը Առով կը սկսի: Մեր ճերմակեղէններուն վրայ միշտ Ա մառքան պիտի ըլլայ: Էյ ան ատեն ինչպէ՛ս իմ ճերմակեղէններս քուկիններէդ պիտի զանազանենք ...

Նշանածը ըսաւ .

— Քա Աղաւնի, աղ ի՛նչ գէշ լուր տըւիր ...

— Հապա՛, շարունակեց աղջիկը խնդալով, շատ գէշ լուր... Չելլաս իմ քօմպինէզօններս հագնիս... Ան ատեն ես ալ քու փաչալը վարտիքներդ կը հագնիմ... հա՛, հա՛, հա՛...

Համբոյրին աղմուկը այս անգամ երկար տեւեց : Բոպէ մը կը դադրէր ու կը վերսկսէր: Իրարու կը նայէին երկու տարեցները, քիթ քիթի փակցուցած: Տոքթ. Փաշայեան վերլուծեց բնախօսական պատճառներ: Դեղագործին բարկութիւնը աւելցնելու գնով՝ ըսաւ թէ մարտը կատուներուն ամիսն է, իսկ Մայիսը ...

— Աս բերանդ հաճի Պէքիր է, ըսաւ Աւետիս, աս քիթիկդ փընտըխ թուռփի է: Այ աչուկներդ պիլեայ են ... Գառն Աստուծոյ ես Աղաւնիս ... իջանելոյ Աղաւնոյ...

— Ինչ ըս՞իր ...

Դեղագործը իր բռունցքը գլխին զարնելով ըսաւ .

— Հաստ է, հաստ... Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն «ինչ ըսի՞ր» մտիկ կ՚ընեմ : Միտքը արագ չի գործեր : Մէկ բանը տասն անգամ պիտի կրկնես որ խելքին մէջ տեղաւորուի :

— Շատ իմացած էի որ սիրահարները կը հալին կը մաշին, բայց շատ ականջ չէի կախած : Հիմա կը հասկնամ կոր որ շիտակ է եղեր :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(3 Շար.)

ջորի մը հանդէպ, որ կոչուած է ծա–
ռայելու հանրութեան :

Վեց հարիւրէ աւելի էջերու մէջ, Կ.
Գէորգեան ակնյայտ ճաշակով դասաւո–
րած ու ներկայացուցած է 669 մխաձայն, երկ–
ու վեցերգած է 669 մխաձայն, երկ–
ու վեցերգած ու մեներգներ, խմբա–
կան երգեր ու մեներգներ՝ յեղափոխական,
յեղափոխական ու աշուղական :

Շնորհաւորելի բծախնդրութեամբ,
երգերու պատկառելի այս թիւին 455ը
ներկայացուած վիճակի մը մէջ կը ներ–
կայացուին : Ձայնագրութիւններէն չա–
տերուն՝ մեծ քառաձայն կամ երկձայն են (վար–
ժուն կոտր), ոմանք՝ 36 հատ՝ ընկերակա–
ցութեամբ դաշնակի :

Աւետ անհրաժեշտ է նշել, թէ բոլոր
ձայնագրութիւններն ալ յստակ, մա–
քուր, դիւրընթեռնլի են :

Օրինակելի տպագրութեամբ եւ 131
էջանոց դիմանկարներով եւ բնանկար–
ներով ներկայացող այս հատորը դեղե–
ցիկ եւ ըմբռնելի դասաւորութեամբ մը
ներկայացուած է ղեկավարներու, որոնցմէ ամէն
մէկը, ինքն իր մէջ, կրնար կազմել չատ
հետաքրքրական, թէեւ ոչ ամբողջա–
կան երգարան մը :

Ներկայիս – հայրենասիրական, ռազմա–
կան – յեղափոխական եւ քայլերգներ
կը շրջանառեն երգերը կը դրաւեն «Նոր Ք–
ար»ի 125է աւելի էջերը :

Ժամանակաշրջանի մը ազգային հաւա–
քական ապրումներու, արտայայտ–
ութիւններու եւ իղձերու լրիւ պատկերը կը ներ–
կայացնեն այս բաժնին մէջ ներկայաց–
ուած ռազմերգները եւ քայլերգները :
Ու իրրեւ այդպիսին՝ սերունդներու
համոզման արտայայտութեան առարկայ
պիտի դառնան մինչ անոնք : Յատկապէս,
որոնք հորիզոններու տակ հասակ նետող
եւ ազգային լարին ականջալուր եղող ի–
րենց այլօրեայ սերունդներուն կողմէ :

Ջերմերգ եւ հինգերորդ բաժիններով
ներկայացուած են աշուղական, ժողո–
վրդական եւ հայրենական հարիւրաւոր
երգեր եւ խմբերգներ : Այս գոյք բաժին–
ները, որոնք առանցքը կը կազմեն Կ.
Գէորգեանի «Նոր Քնար»ին, կը պարու–
նակեն սիրային, կենցաղային, բարոյա–
խրատական եւ պատմական, ինչպէս նաեւ
գարք ու բարք եւ հայրենի բնութիւն նը–
կարագրող ու պատկերացնող ժողովրդա–
կան կամ անհատական ստեղծագործու–
թիւններու հարուստ հոյլ մը : Հայ երգին
հոգեթով թրթռումները կան այստեղ :
Հայ ժողովուրդի մը ցաւը, ուրախութիւ–
նը, սէրը, խինդ եւ վերջապէս ժպիտը :
Այլ խօսքով ինք՝ ժողովուրդը :

Մեծ թիւ չեն կազմեր հոգեւոր երգե–
րը՝ մեծ մասամբ Կոմիտասի եւ Եկմալ–
եանի ձայնագրութիւններ : Ոչ ալ՝ թա–
տերականները (օփերա կամ օփերէթ) :
Այսուհանդերձ՝ ներկայացուած են ամէ–
նէն յատկանշականները եւ ծանօթները,
ինչպէս մեներգներ «Անուշ»էն, «Սօս եւ
Վարդիթեր»էն, «Նամուս»էն կամ «Պըլ
Պուլի»էն : Եւայլն :

ՀԻԹԼԷՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ՅԱՐՁԱԿԵՑԱՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ատոլֆ Հիթլեր կ'ըսէր , թէ Ռուսաս–
տանի վրայ յարձակելու որոշումը՝ «ա–
մէնէն դժուար որոշումն էր, որ ստիպ–
ուած էր տալ իր կեանքի ընթացքին» :

Պենթհօ Մուսոլինիի ուղղած իր անձ–
նական նամակին մէջ, Հիթլեր կը դրէր,
թէ այդ որոշումը տուած էր «երկար ա–
միսներու անձկալից մտածումներէ եւ
տեւական ջղայնութենէ ետք» :

Գերման բռնապետին այդ նամակը կը
դտնուի զերմանական դիւաններու հա–
րիւրաւոր այն վաւերագրերուն մէջ, զորս
վերջերս հրատարակութեան տուաւ
Միացեալ Նահանգներու արտաքին նա–
խարարութիւնը : Այդ վաւերագրերը
կ'ընդգրկեն 1941 Փետրուար մէկէն մին–
չեւ Յունիս 22ի երջանը : Ինչպէս արդէն
ծանօթ է, Հիթլեր Ռուսաստանի վրայ
յարձակեցաւ Յունիս 22ին :

Պնդելով թէ «Անգլիա խաղը կորսըն–

Վերջապէս այս ինքնատիպ հատորը կը
պարունակէ հայկական պարերը, զուրո–
յական երգեր ու նաեւ՝ տասնեակ մը
արտասանելի կտորներ : Ի դէպ, զարմա–
նալի է, որ նմանօրինակ հատորի մը մէջ
եւ ընտիր քերթուածներու կողքին, Կ.
Գէորգեան «յարմար» դատած է դեռեղել
ձեւով եւ բովանդակութեամբ ... ան–
յարմար « Նամակ » մը : Արդարեւ ի՞նչ–
պէս կարելի է Պետրոս Դուրեանի «Տըր–
տունջքէն» անմիջապէս անցնիլ Ալիաս –
լանի «Օդսէնին նամակին »... :

Գործին հանդէպ իր ունեցած բծա–
խնդրութեան ապացոյցն է նաեւ տաս –
նեակ մը էջեր զրաւող «Ընդհանուր Բա –
ռացանկ»ը, զոր կազմած է աշխատասի–
րողը ներկայացնելու համար օտար կամ
դաւառական բառերու արդի, դործածա –
կան հոմանիշները : Այս բաժինը ունի
նաեւ իր ենթաբաժինները՝ Սայաթ – Նո–
վայի, Մոկաց Մկրտչի երգերուն օտար
բառերուն բացատրականներով :

Կ. Գէորգեանի «Նոր Քնար» երգարա –
նը, իր ընտիր տպագրութեամբ, ձայնա–
դրութիւններու ճոխութեամբ, նկարնե –
րու բազմազանութեամբ եւ այլազանու –
թեամբ, բաժանումներու դրութեամբ ,
ինչպէս նաեւ դեղաճաշակ ներկայացու –
մով եւ հարուստ ու պէսպէսուն բովան –
դակութեամբ, վկայութիւն մըն է յա –
ռաջատ ու օգտակար, արտասօսա եւ երախ –
տաշատ աշխատանքի մը, որ պատիւ կը
բերէ աշխատասիրողին :

Միեւնոյն ատեն վկայութիւն մը, ժո –
ղովուրդի մը հոգեւոր հարստութեան մէկ
ճիւղին՝ այնքան հարուստ եւ ինքնատիպ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Նոր Քնար », կազմեց կարօ Գէ –
որգեան, Տպ· Պէյրութ , 1963 :

ցուց», Հիթլեր Մուսոլինիին կը դրէր
թէ ստիպուած էր Մորհ· Միւնհեան դէմ
դառնալ, որովհետեւ, « ռուսական ուժե–
րու կեդրոնացումը ահռելի է եւ ռուսա –
կան տրամադրելի բոլոր ուժերը կը զո–
հուին մեր սահմաններուն վրայ » :

Նամակը ցոյց կուտայ, թէ Հիթլերի
դլխաւոր մտահոգութիւնն էր Արեւմտեան
ճակատին վրայ պատերազմը դլուխ հա–
նել եւ Բրիտանիան անձնատուր ըլլալու
ստիպել :

Բայց, կը դրէր.— « Եթէ պարապանե–
րը ինծի առիթ տան օդանաւորդութիւնը
(Լուֆթվաֆֆէ) Անգլիոյ դէմ նետել ,
վախ կայ որ, այն ատեն, Ռուսաստան
Հարաւի եւ Հիւսիսի մէջ զրպռուեթեանց
եւ թափանցումներու ռազմավարութեան
սկսի եւ ես ստիպուիմ լուռ եւ անչարժ
իրեն հետեւիլ, պարզապէս ու միայն ա–
նոր համար, որ օդի մէջ վերակայու –
թիւն պիտի չունենամ : Այս պատճառով,
մինչ չարչարելէ ետք, ի վերջոյ յան –
դեցայ այն որոշման՝ թէ պէտք է եր –
կաթը ճկել պաղելէ առաջ : Կը հաւատամ,
Տուչէ, թէ այս կերպով՝ կարելի լաւա –
դոյն ծառայութիւնը կը մատուցանեմ
մեր հասարակաց դատին եւ լաւագոյն ո–
րոշումը կուտամ պատերազմի եւ վերջ –
նական յաղթանակի մասին » :

Եւրոպական ճակատի վրայ պատերազ–
մին անդրադառնալով՝ Հիթլեր կը դրէր
թէ պարտուած ֆրանսայի վրայ, «ինչ –
պէս միշտ , պէտք չէ վստահութիւն ու–
նենալ » :

Կ'աւելցնէր.— « Սպանիա անվճռական
է եւ կը վախնամ թէ պիտի մասնակցի
միայն այն աստիճան, երբ պատերազմի ար –
դիւնքը յստակ կերպով ուրուագծուած
ըլլայ » :

Գալով « անգլիական յամառումին»՝
Հիթլեր կը դրէր թէ ատիկա «հարց մըն
է, որ դինք չի չահագրգռեր » որովհե –
տեւ, ուշ կամ կանուխ պիտի ստիպուի
դէնքերը վար դնել » :

Հիթլեր ապա կը դրէր՝ թէ երկու ազ –
դակներ կան, որ Անգլիան կը մղեն իր
պարտութիւնը չընդունելու — Ռուսաս –
տանը եւ Միացեալ Նահանգները :

« Ամերիկան չենք կրնար չկղքացնել» ,
կը դրէր ու կ'աւելցնէր.— « Բայց, մեր
ձեռքն է Ռուսաստանը չկղքացնել » :

Ապա կ'ընդունէր, թէ «Անչուշտ, Ա–
րեւելքի մէջ պատերազմը չատ դժուար
պիտի ըլլայ, բայց, ոչ մէկ կասկած ու–
նիմ թէ մեր մեծ յաղողութիւնը պիտի
ըլլայ ... Ամէն պարագայի մէջ, Տուչէ ,
մեր կացութիւնը չի կրնար աւելի դէշ ըլ–
լալ այս որոշման պատճառով : Ընդհա –
կառակն, պիտի բարելաւուի :

1939 – 1941ի Գերման եւ Խորհրդային
դաշնադիրը, յաճախ «տպպուկաւի եղաւ
ինծի համար» կը դրէր Հիթլեր եւ կ'ա –
ւելցնէր .— «Ամէն պարագայի մէջ, Ռու–
սաստանի դէմ յարձակելու որոշումս ,
ինծի կը թուի թէ համաձայն է իմ ըս –
կզբունքներուս եւ նախապէս ստանձնած
պարտաւորութիւններուս : Երջանիկ եմ ,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒՆ ԱՁՕՐ

Անգլիացի երկու երաժիշտներ՝ Ալըն Պուշ
եւ Ալէն Ռուվսթորն չատ լաւ տպաւոր –
ուած են հայկական երաժշտութենէն :
Երեւանի մէջ ծանօթացած են հայ եր –
դահաններու եւ անոնց կարգ մը դործե –
րուն ու ըստ իրենց յայտարարութեանց՝
ժամանակ է, որ հայ երգարուեստը ծա –
նօթացուի Անգլիոյ երաժիշտներուն եւ
արուեստասէրներուն : «Մեր կարելին
պիտի ընենք այս ուղղութեամբ », յայ –
տարարած են երկու երաժիշտներն ալ :

ԱՐՕՏԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի անասնաբուծական, ա –
նասնարուժական հիմնարկութեան ան –
դամ, փրոֆէսէօր Շ· Ալաբաբեան պաշ–
տօնական յայտարարութեամբ մը դիտել
կուտայ, թէ հակառակ անոր, որ մար –
դաբեւոններն եւ արօտավայրերը Հա –
յաստանի մէջ մեծ կարեւորութիւն կը
ներկայացնեն, այսուհանդերձ այդ ճիւղը
« բարձի թող վիճակին» մէջ կը դտնուի :
Փրոֆէսէօրին համաձայն, մօտ 400·000
հեկտար արօտավայրեր կը կարօտին
մաքրութեան (քարերէն), մօտ ութսուն
հազարը՝ թունաւորէ եւ մացառներէ ,
հինդ հարիւր հազարը՝ կոպտացողուն
վնասակար եւ թունաւոր բոյսերէ, ութ–
սուն հազարը՝ կը կարօտին հանդստու –
թեան, իսկ քսան հազար հեկտարը՝ ար–
հասարակ պէտք է դուրս հանել չրջա –
նառութենէն :

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

Գիտահետազօտական աշխատանքները
համադրող պետական կոմիտէին խմբա–
դրութեամբ, Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ
դիտական նոր ամսագիր մը՝ «Գիտու –
թիւն եւ Տեխնիկա»:

Ամսագիրին միջոցաւ հայ հասարակու–
թեան պիտի ներկայացուին դիտական եւ
մասնագիտական նորութիւններ, դիւտեր
եւայլն :

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փրակայի մէջ (Չեխոսլովաքիա) տօն –
ուած է Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250–
ամեակը :

որ ներկայիս աղատեցայ անձկութիւն –
ներէս եւ վճռականութեան պակասէն »:

Ամերիկեան արտաքին նախարարու –
թեան հրատարակած վաւերագրերուն
մէջ ուրիշ չահեկան տուեալներ ալ կան
պատերազմի եւ Հիթլերի ու իր Սպայա–
կոյտի որոշումներու մասին: Նմանապէս
կայ Մուսոլինիի կողմէ Հիթլերի ուղղը–
ւած նամակ մը, ուր կը խօսուի Ռուսաս–
տանի վրայ Գերմանիոյ յարձակումէն
եւս ստեղծուող քաղաքական հեռանկար–
ներու մասին :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

«ԾԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Նանէն, պոռաց Մարկրիթ լոյս մը
տալով կոմսին :

Դրան բացուիլն ու դոցուիլը իմացանք :

— Վերջապէս, պոռաց Մարկրիթ վե –
րադառնալով , ահա մեկնեցաւ : Այս
ծանն առակալի կերպով Թունդ կը հանէ
ինձմէ :

— Սիրելի աղջիկս, ըսաւ Բրիւտանս ,
ասուլիս չատ չարութիւն կ'ընէք անոր ,
որ այնքան բարի է եւ այնքան փափկու –
թեամբ կը վարուի ձեղի հետ : Ահա նո –
քին ժամացոյց մը ձեզի է վառարանին
վրայ, որ առ նուազն տասը ոսկի կ'ար –
ժէ :

Եւ Տիկին Տիւվէռնուա, որ վառարանին
ծանեցած էր, ժամացոյցը ձեռք առնե –
լով ցանկութեամբ կը նայէր անոր :

— Սիրելիս, ըսաւ Մարկրիթ դաշնա –
կին աղջիկ նստելով, երբ մէկ կողմէ լին–
ին ու մնացեալ ընծաները եւ միւս կողմէ ըսածները
կը կշռեմ, ինծի անանկ կուգայ թէ իր
այցելութիւնները չատ ժամն ծախած
կ'ըլլամ իրեն :

— Այդ խեղճ տղան սիրահարուած է
ձեղի :

— Եթէ բոլոր ինծի սիրահարուողնե –
րու ականջ կախել պէտք ըլար, կերակուր
ուտելու ժամանակ պիտի չունենայի :

Եւ մտածելը սահեցուց դաշնակին վը–
րայ : Ցետոյ ապին դառնալով ըսաւ մե–
զի.

— Բան մը առնել կ'ուզէ՞ք : Ես քիչ մը
փօնչ պիտի խմեմ :

— Իսկ ես քիչ մը վառեակի միս կ'ու–
տեմ , եթէ պիտի ընթրենք , ըսաւ Բրիւ–
տանս :

— Այո , երթանք ընթրենք , ըսաւ
Կասթօն :

—Ոչ, հոս պիտի ընթրենք , ըսաւ
Մարկրիթ եւ զանգակը զարկաւ :

Նանէն երեւցան :

— Մեզի ընթրիք բերել տուր :

— Ի՞նչ առնել տամ :

— Ինչ որ կ'ուզես, միայն թէ չուտ ըլ–
լայ :

Նանէն դուրս ելաւ :

— Ասանկ աղէկ եղաւ, ըսաւ Մար –
կրիթ տղու մը պէս ցատկելով, պիտի
ձանձրացուցիչ է :

Քանի կը դիտէի այս կինը, այնքան
կը հրապուրուէի : Հիանալի կերպով դե–
ղեցիկ էր : Իր նիհարութիւնն իսկ չնոր –
հալութիւն մը կուտար իրեն :

Հիացմամբ կը դիտէի զայն :

Այդ միջոցին ղպացածս բացատրելը
դժուար պիտի ըլլար : Իր ապրած կեան–
քին համար ներողամիտ էի եւ իր դե –
ղեցկութեանը վրայ կը աքանչանայի :
Անչահախնդրութեան ապացոյցը, զոր
կուտար չընդունելով վայելուչ եւ հա –
րուստ երիտասարդ մը, որ իրեն համար
ամբողջ հարստութիւնը սպառելու պատ–
րաստ էր, իր բոլոր անցեալ մեղքերը
կ'արդարացնէր իմ աչքիս :

Այս աղջկան մէջ անբծութեան պէս բան
մը կար :

Ցայտնի էր թէ մոլութեան կուսու –
թեանը մէջ էր տակաւին : Իր հասուն –
տուն քալուածքը, իր ճկուն հասակը , իր
վարդագոյն բաց ոսկիները, իր խոշոր
աչքերը, որոնց չուրջ բարակ կապոյտ
շրջանակ մը կար, ցոյց կուտային մէկը
այն վաւրուան նկարագիրներէն, որոնք
հեշտութեան բոյր մը կը սփռեն իրենց
չուրջը, ինչպէս արեւելեան սրուակնե –
րը, որ որչափ ալ աղէկ գոցուած ըլլան ,
դարձեալ իրենց պարունակած հեղուկեն
բոյրը կ'արտահոսեն :

Վերջապէս , ըլլայ բնութեամբ , ըլլայ
իրր հեռեւանք իր ախտաւոր վիճակին ,
երբեմն այս կինով աչքերուն մէջէն կ'անց–
նէին ցանկութեան այնպիսի փայլակներ,
որոնց գործադրումը երկնային յայտնու–
թիւն մը պիտի ըլլար իր սիրած անձին
համար : Բայց Մարկրիթը սիրողներուն
հաշիւը չէար, մինչդեռ ինք տակաւին
մէկը սիրած չէր :

Մէկ խօսքով , այս աղջիկը կոյս մըն
էր, որ չնչին բանով մը պոռնիկ եղեր էր
եւ պոռնիկ մըն էր, որ պզտիկ բանով մը
ամէնէն տարփալից ու ամէնէն մաքուր
կոյսը պիտի ըլլար :

Մարկրիթի մէջ տակաւին հպարտու –
թիւն եւ անկախութիւն կային,— երկու
ղղացումներ, որոնք երբ վիրաւորուին ,
կրնան ընել ինչ որ ամօթխածութիւնը
կ'ընէ : Ցօսք մը չէի ըներ : Կարծես թէ
հոգիս ամփոփուեր էր սրտիս մէջ եւ
սիրտս աչքերուս մէջ :

— Այսպէս, ըսաւ յանկարծ, հիւանդու–
թեանս առեն լուր առնելու եկողը դուք
էիք հա՞ :

— Այո :

— Գիտէ՞ք թէ ատիկա չատ զեղեցիկ
բան է : Ի՞նչպէս կրնամ չնորհակալու –
թիւնս յայտնել ձեղ :

— Թոյլ տալով որ երբեմն ձեղ տեսնե–
լու դամ :

— Որչափ որ ուզէք, ժամը 5էն 6 եւ
11էն վեր դիշեր : Կասթօն, էնվիթասիօն
ա լա վալսը կը նուազէ՞ք :

— Ինչո՞ւ :

— Նախ ինծի հաճոյք պատճառելու
համար եւ երկրորդ՝ վասնզի չեմ յոյս –
ղիր առանձին նուազել :

(Շար·)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 *Ֆրանք*
Վեցամսեայ 35 *Ֆրանք*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 *Ֆ.:*

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական ծանր գործը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Պապոյեան պարտք կը համարի հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իր սուգին եւ զբաղեցան իր ողբ. ամուսնին չիրիմով: Մասնաւոր շնորհակալութիւն Վանիկ Սարգիսեանի եւ Անդրանիկ Պաղտասարեանի, որոնց նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ այս գնահատելի գործը:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿՐԹ. ՖՈՆՏԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի երեք սանուհիներու Պէյրութ՝ Ն. Փ. ճեմարան մեկնումի առթիւ կ'ըլլան հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Բժիշկ Ռ. Տէր Դաւթեան 500 *Ֆրանք, Տէսինի ընկերուհիներ եւ ընկերներ* 405 *Ֆրանք, Կապոյտ Խաչի տնօրէնուհի եւ առաջնորդուհիներէ, վաստակաւոր Ռուբէն Թադէոսեանի յիշատակին երկու հարիւր Ֆրանք:*

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ:

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ:

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 *հին ու նոր երգեր,* 455*ը ձայնագրուած*

Գին 20 *Ֆր., առաքման ծախքով* 22 *Ֆր.*

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը: (Ուսուցիչ Պ Յակոբ Արթինեան):

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր. նուիրեց դպրոցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Օրը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիրէի չքեղ սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ: Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73:

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 17 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9836

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9836

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ

«ՕԳՏՈՒԵՑԻՔ ԱՌԻԹԷՆ»

Զարմանալի երեւոյթ մը.— Այս տարի, հայերէնի չաբաթական դասընթացքներու վերաբացման առթիւ, ծնող ազգերուն մէջ յատկապէս կը նշմարուի.— «Դասերը ձրի են»։

Եթէ այսպէս չարունակուի, թերեւս յաջորդիկայ տարի ալ կարդանք.

— Դասաւանդութեան ատեն շահար պիտի բաժնուի։ Եկողներուն ճամբու ծախքն ալ կը ստանձնեմ, եթէ նոյնիսկ հայրիկը կամ հայրիկը միասին ըլլան։

Այս երեւոյթին առջեւ, անշուշտ կը յիշէ երբեմնի աւանդութիւնը։

Այն ատեն, մայրիկը ղպրոց տանելով զայն, կ'ըսէր վարժապետին.

— Միսը քեզի, ոսկորը ինծի ...

Որքան չուտ փոխուեցան բարքերը։ Այն ատեն պարծանք էր տղան ղպրոց ընել, որպէսզի «մարդ ըլլայ»։ Անշուշտ ամէնէն առաջ մայրենի լեզուն սորվելով։ Այսօր, օտարութեան մէջ, հաղարումէկ տեսնելիութիւններ կան մարդ ըլլալու, կը մոռնայ որ մէկդի դնես մայրենի լեզուն, որպէս «մաչած չոր»։

Ազգային կրթութի՞ւն, սեղմնդի փըրկութի՞ւն, ինքնապաշտպանութի՞ւն, — ինչո՞ւ ոդ ...

Եւ դասընթացքներու կազմակերպիչները իզուր կը փորձեն կարելի եղածին չափ աշակերտներ ապահովել, ըսելով, թէ ամէն ծախք և յողնութիւն։ Մենք տակաւին չկրցանք ճշդել թէ ինչ աշակերտ կը ներկայացնեն եղած – չեղած դասընթացքները։

Աշակերտներու թիւը աւելցա՞ծ է։ Նուազա՞ծ է, ի՞նչ համեմատութեամբ։ Ինչո՞ւ հարցուոյ, իւրաքանչիւր աշակերտ տարի՝ տարի կը յաճախէ անընդհատ։

Համատարած վիճակագրութիւն մը չատ պիտի պարզէր, բանալով մեր աչքերը։

Ամէն պարագայի մէջ, մեր առաջին հոգսը պիտի ըլլա՞ — Ո՞ւր կ'երթանք։ Անկէ ընդլայնելով խնդիրը, կրնայինք հարցնել, տակաւին.

— Որեւէ յառաջդիմութիւն կատարա՞ծ ենք պատանիները եւ բարձրացոյն ուսուցած երիտասարդները, որոնք կոչուած հայերէն դիտէին։

Եթէ այս ուղղութեամբ քննութիւն մը կատարուէր առանց դաւանանքի խորհուրդ, կը կարծենք թէ եղրակացութիւնը աւելի տխուր պիտի ըլլար։

Ցաւով, դիտցածով դոհանալու չափ քիչը պիտի մարէ մեր ծուխը։

Դասերու տարիները քանի թաւալին, այնքան պիտի դժուարանայ յառաջդիմութիւնը։ Ոչ միայն հայագիտութեամբ, այլ եւ ամէն տեսակէտով։

Երիտասարդութեան արդար իրաւունքն ունի դրաւել թէ՛ տալ հանրային գործունէութեան։

Պիտաւոր պիտելիքներով սերունդ մը, որ անակ այդ վերանորոգիչ դերը կա՛ տալու, իր կարգին պիտի նպաստէ ազգին, միջակութեան ծաւալման։

Եւ մեր հանրային թէ մտաւոր մակարդակի հետզհետէ պիտի դեղնի, պիտի ճահճանալով անչնչելի։

Ինչ կ'արժէ երկրորդական, մինչեւ անհամալսարանական կրթութիւն մը, ուր ժողովուրդի պիտի ստիպուինք թարգմանով խօսիլ մեր զաւակներուն հետ։

Ցաւանալու որ թարգման մնացած ըլլա՛ մայրենի լեզուին համար ...

Ամէնէն արտասուելի պարագան այն է, երիտասարդները մեծ մասով հարբած կը հետեւին այս հարցին։

Ուրիշ ոչինչ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐիՈՅ ՄԻՋԵՒ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՋՕՐԱԿՈՉ Կ'ԸՆԷ

Հարիւր հազար Ալժերացիները, համակիրած նշանաւոր ֆոլոմի հրապարակը, լսեցին Պեն Պելլան։

Ժողովուրդը ընտրած էր օրուան սլոգանները, «Հասան Բ. ոճրագործ», «կեցցէ՛ Պեն Պելլա», «Ափրիկեան միութիւն»։ Նուէրները կը յառաջանային մեծ յուցատախտակներով՝ «ընկերվարական Ալժերիան պիտի յաղթէ», «բոլորս դէպի սահմանադրութիւն պաշտպանելու համար ընկերվարական Ալժերիան»։ Ահաւոր ազմուկ մը ամբողջ հրապարակին վրայ։

Կը թուի թէ յոյցը պատրաստուած էր։ Ամբողջ օրը բարձրախօսներով կը թելադրուէր ժողովուրդին հրապարակ իջնել եւ լսել Պեն Պելլան որ պիտի բացատրէր Մարոքցիներու անխոհեմ կեցուածքը ալժերական սահմանին վրայ։ Նոյն օրը թրոտսկիներ կը բաժնուէին ուր կ'ըսուէր «մարոքեան յարձակումը դրամատիրու թեան եւ յեռադիմութեան ծախսուած, կը սպառնայ մեր հողային ամբողջականութեան, բայց նաեւ եւ մանաւանդ ալժերական յեղափոխութեան։ Մարոքցի ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը ցրուէ փորձելով զայն ոտքի հանել Ալժերիոյ դէմ»։

Իր ճառին մէջ, Պեն Պելլա յայտնեց նախ թէ օրական կ'ենթարկէ բոլոր նախկին ձունուտները։ Բոլոր նախկին ձունուտները որոնք ի վիճակի են թող դէն ի ձեռին նահանգապետարանները դիմեն։ Ողբերգական չեշտ մը առնելով, Պեն Պելլա չարունակած է «Արաբներու թափած արիւնը կը հոսի այսօր եւ կ'ը սենք բռնակալին որ պատասխանատուութիւնն առաւ Մարոքցին իր ալժե բայի եղբօր դէմ հանելու, կ'ըսենք այս բռնակալին.— Ոճրագործ մըն էք։ Մա րոքցիներ, ձեր երկիրը օտարներուն ձեռքն է, թշնամիներուն ձեռքն է, ինչո՞ւ համար ձեր զէնքերը չէք բարձրացներ անոնց դէմ որոնք Սեթան եւ Մլիլեան կը դրաւեն (կ'ակնարկէ Սպանացիներուն)։ Մարոքցինե՛ր, ձեր ալժերացի եղբայր ները բան չեն առած ձեր ձեռքէն։ Ար զէն ընկճուած են եօթը տարի պատե րազմով։ Եթէ կ'ուզէք աշխատիլ ձեր ժողովուրդին չահուն համար, տակաւին մէկ միլիոն հեկտար հող կայ ձեր երկիրը որ օտար գաղթատէրերու ձեռքն է։ Եղբայրնե՛ր, ալժերացի ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կ'ելլէ պաշտպանելու համար մեր ընկերվարական երկիրը արտաքին թէ ներքին յարձակումներու դէմ։ Մարոքցիները կը սխալին ինչպէս սխա լած են Լաքոստները եւ Շալերը երբ կը յայտնէին թէ Ամէն Ալժերացիի պէտք է երկրորդէր Ֆրանսացի պինուոր մը։ Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը։ Լաքոստ իր երկիրն է իսկ Շալ՝ բանտը։ Ձգմեցինք աշխարհի մեծագոյն ուժերէն մէկը։ Ինչպէս այս մարդիկը քանի մը օդանաւով կը յաւակնին յաջողիլ հոն ուր Ֆրանսական բանակը ձախողած է, հակառակ կատաիր ուժերուն որ կը փորձէր «Իսրայէլ» մը հիմնել Օռանի մէջ։ Այս բոլոր փորձերը ձախողութեան մատնուած են»։

× *Հասան Բ. եւ Ալժէի բանագնացները սառած մթնոլորտի մը մէջ խօսակցու թիւն ունեցան Մարաքէշի մէջ։*

× *Ամերիկացիք խոհեմ վերապահու թիւն մը կը պահեն Ալժերիոյ եւ Մարոքի այս տագնապին հանդէպ։ Կը հեր քեն սակայն թէ Ամերիկացիք մարոքեան զօրք փոխադրած ըլլան ալժերական սահմանը։*

Օր ը Օրի ն

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՀԵՏ

Այս մէկը դուրս կ'իյնայ փարիզեան աստուածներու շարքէն, բայց նկատելով որ նախախնամական առաքելութեան մը նուիրուած է, ամենայն բարեացակամութեամբ կ'առնենք շարքէն ներս։

Այս մէկը աստուածային գործունէու թեան շրջանակ ընտրած է միայն Ֆրանսան։ Իբրեւ խորհրդանշան՝ թմբուկ եւ զատկածաղիկ։ Իբրեւ դրօշ՝ Միջերկրականի եզերքը։ Իբրեւ իտէալ՝ հաւասարութիւն, վայելելու համար արեւը հաւասար չափով։

Ահա թէ ինչո՛ւ փոլ կրիֆոնի հիմնած միսթիֆ խմբակցութեան անուն դրուած է «Հաւասարներու ակումբ»։

Հիմնադիրը 46 տարեկան է, էլեկտրականգէտ, բանաստեղծ եւ փիլիսոփայ։ Մեզի յայտնուած չէ թէ ֆանի՛ հետեւորդ ունի, բայց դիրքը կը յիշեցնէ··· Փրոֆէսէօր Նեմպուսը կամ Մուսոլինին, ինչ որ կրնանք համարիլ գրաւական ամէն յաջողութեան։

Մեր այս ծանօթութիւնները կը բաղձանք դարձեալ կի Պրըթոնի գիրքէն, — հեղինակը, իր աստուածորսական պըրպտումներուն իբրեւ շարունակութիւն՝ այցելութիւն մը տուած է «Հաւասարներու ակումբին» տեսաբանին, եւ այսպէս կը նկարագրէ նախախնամական գաղափարախօսութեան ներշնչարանը.— Հեծելանիւ մը, Աստուածաշունչ Մատեան մը, Պատոնի ամբողջական գործերը, Լառուսի բառարանը երկհատոր, փիլիսոփայական բառարան մը, ոստիկանական վէպեր, ժամացոյց մը որու ժամերը կը համբէ կկուն, ներկի տուփեր, մարզական գործիքներ, գիշերը գործածելիք աման մը, վառարան մը փայտ վառելու համար, եւ խորհիլ որ առաջնորդը միջնորդ մըն է ··· արեւին եւ մարդկութեան միջեւ։

Ամէնէն յատկանշականը,— Հաւասարութեան Ակումբին վարիչը պզտիկ ու շեղ պատուհան մը միայն ունի՝ նայելու համար արեւին, այնքան պզտիկ որ կարծես դիտակի մը մէջէն կը նայիս արեւին։

— Օր պիտի գայ, կը բացատրէ առաջնորդը, որ ամէն Ֆրանսացի իրաւունք պիտի ունենայ վայելելու արեւը հաւասարապէս։

— Ի՞նչպէս կարելի է իրագործել նման արդարութիւն մը,

— Պարզ է, սահմանափակելով ծնունդները։

— Սահմանափակել Ֆրանսայի բնակչութեան թիւը, ո՞րն է այդ բարեբաստիկ թիւը։

— Մտիկ ըրէք։ Ամէն մարդ կը ծնի հաւասար,— մի մոռնաք որ կարդացած եմ բոլոր փիլիսոփաները։ Հաւասարութեան պայմաններուն մէջ ծնած ամէն մարդ իրաւունք ունի երջանկանալու մէկը միւսէն ոչ աւելի, ոչ պակաս չափով։ Այդ երջանկութիւնը արեւն է միայն որ կուտայ։ Արդ, արեւը կրնայ բախտաւորել Ֆրանսայի բնակչութիւնը Միջերկրականի եզերքին վրայ, սպանական սահմանագլուխէն մինչեւ իտալական սահմանագլուխ երկարող ժապաւէնի մը վրայ։ Անոնք որ կարելի չէ բնակեցնել այդ հողամասին վրայ եւ պիտի մնան շուրի մէջ՝ աւելորդ են։ Ըսի թէ ամէն մարդ հաւասար է, ֆանի որ չի կրնար մտնել հաւասարութեան ծիրէն ներս, ուրեմն աւելորդ է։ Չեմ ըսեր թէ պէտք է սպաննել աւելորդները, այլ կ'առաջարկեմ արգիլել անոնց աստուածաշնչական անունը ու բազմացումը։

Առաջնորդը յետոյ կը նկարագրէ թէ ինչպէս պիտի կառուցուին տուները Միջերկրականի արեւոտ ափերուն վրայ։ Փարիզ պիտի լճուի, պիտի դադրի մայրաքաղաք ըլլալէ,— պիտի վերածուի գերեզմանոցի։ Նոր մայրաքաղաքը պիտի հաստատուի Պուրժի մէջ, բնականաբար փոխելով անունը,— Հռովմայեցիները զայն անուանած են Աւարիկում, Հաւասարներու Ակումբին վարիչը կ'անուանէ ··· Զատկածաղիկ։ Միջերկրականցի արեւորդիները պիտի ունենան հսկայ թմբուկ մը, որ պիտի զիրենք ահազնորդէ օրուան իրենց կեանքի պահանջներուն։

Բարեբախտաբար, կը գրէ կի Պրըթոն, ժամացոյցի տուփէն դուրս ելաւ կկուն եւ համրեց ժամերը։ Լաւ կ'ըլլար որ ժամացոյցի տուփէն դուրս ելլողը ըլլար ուրիշ թռչուն մը, թուքակ մը, որ կրկնէր ահ մէն ժամ, սպանացի բանաստեղծին՝ Ֆալտէրունի սախօսքը.

Ցիմարանոցին մէջ չիմար չէ ամէն մարդ, Բայց ամէն չիմար չիմարանոցին մէջ չէ։

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ համայնավար պլոքին ռազմական օժանդակութիւնը կարդ մը թերաճ երկիրներու 3 միլիառ տոլարի կը հասնի։ Այս երկիրներն են.— Ալժերիա, Պիրմանիա, Քամպոճ, Կինէա, Չեխոսլովաքիա, Լաոս, Մարոք, եւն. եւն.։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մասագործները դործադուլ ըրին Երեքշաբթի օր բողոքելու համար միսին պարտադիր սակադինին դէմ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ եւ կինը Թեհրան մեկնեցան Չորեքշաբթի օր, ուր չորս օր հիւրերը պիտի ըլլան Պարսից Շահին։ Նախագահին առաջին ճամբորդութիւնն է՝ Միջին Արեւելք։ Այս առթիւ կը խօսուի բազմաթիւ նոր համաձայնագրերու մասին ու նաեւ Ֆրանսական տնտեսական օժանդակութեան մը չուրջ 150 միլիոն ֆրանքի։

ՍԱՅԿՈՆի մէջ ծեր կին մը ինքզինքը այրած է քաղաքին դլխաւոր պողոտանէրէն մէկուն մէջ։

ԻՐԱՔի պատերազմական նախարարը Դամասկոս հասաւ առջի օր, ոտքի հանելու համար սուրիական եւ իրաքեան միացեալ ուժերու նոր սպայակոյտ մը։

40·000 ՀՈԳԻ փորձած են ներկայ ըլլալ Էխտ Փախֆի թաղումին։ Ամբոխ մը որ աւելի հետաքրքրութենէ մղուած էր քան վիշտէ եւ կ'ուղէր դերասան մը աւելի տեսնել, հրմշտկելով ամէն մարդ, կոխկրտելով դերեզմաններ։ Կարելի չէ ի վերջոյ չվերդովիլ ի տես նման ապարդոյ տեսարաններու։

ՓՐԱՒՏԱ վոդնեսէնսկիէն քերթուած մը հրատարակած է վերջերս ինչ որ բառական նշանակալից կը նկատուի, արդարեւ երիտասարդ բանաստեղծը ամէնէն քննադատուածներէն մէկն էր, անցեալ գարնան։ Կոտրին թեման է՝ Լենին։

ՊԱՂՏԱՏԷն կը հաղորդեն թէ Զօր. Պարզանի եւ իր ընկերները պիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը կող մէ։ Ծանօթ է որ քիւրտ պարագլուխը կը կռուի տարիներէ ի վեր քրտական ինքնավարութիւն մը ձեռք ձգելու համար։

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՐԳԻՉԸ

Ամէն տեսակ երգ երգեցի —
ամէնից լաւ տաղն է էլի ,
Սայաթ – Նովի դրախտային
անմահական խաղն է էլի :

Ե. Չարենցի այս տողերը գնահատական մըն է Սայաթ – Նովայի հասցէին : Տառաբախտ բանաստեղծէն զատ, ուրիշներ եւս, ինչպէս Գ. Ախվէրդեան, Ղ. Ալիշան, Ե. Փոլոնսկի, Ա. Չօպանեան, Գ. Լեւոնեան, Գ. Ասատուր, Յովհ. Թումանեան, Վ. Բրիւսով, Գ. Լէօնիձէ, Մ. Հասրաթեան եւ ուրիշներ, մեծապէս գնահատած են հայ աշուղին ժառանգութիւնը :

Սայաթնովագիտութիւնը հայ ժողովրդական բանաստեղծ – երգահանին բացառիկ կը նկատէ անոր համար, որ ան տաղեր հիւսած է նաեւ ադրբեջաներէն եւ վրացերէն լեզուներով : Սակայն, միայն ասով չէ, որ Սայաթ – Նովա կը փայլի : Փաստերը ցոյց կուտան, որ ան ոչ նուազ վարպետութեամբ երգած է նաեւ պարսկերէն, լայն ծանօթութիւններ ունեցած է իրանական , արաբական, հնդկական եւ արեւելեան այլ ժողովուրդներու մշակոյթներու վերաբերեալ :

Ծանօթ է, որ Սայաթ – Նովայի խաղերուն լեզուն Թիֆլիսի բարբառն է, որուն բառապաշարին կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն պարսկերէն եւ արաբերէն բառերը : Սակայն, ինչպէս ցոյց կուտան փաստերը, հայ տաղանդաւոր գուսանը գործածած է նաեւ Թիֆլիսի Հայերուն առօրեայ խօսակցական լեզուին մէջ չգործածուող պարսկերէն եւ արաբերէն բառեր : Ասոնց շարքին են «Փարա » (փայլուն), «Ռիշխանդ» (ծաղր), «դափ» (պարծենալ) , «Հէյբաթ» (երկիւղ) , «Հանդամ» (անդամ) եւ այլ բառեր ու բառակապակցութիւններ, որոնք անոր լեզուն դարձուցած են ալ աւելի բոցեղէն եւ հրապուրիչ :

Սայաթ – Նովայի տաղերուն լեզուն ցոյց կուտայ, որ ան պարսկերէնը գիտցած է ոչ թէ գործնական, այլ տեսական ձեւով . տեղեակ եղած է այդ լեզուին քերականական ձեւերուն եւ անոնց ուղիղ գործածութեան եղանակին : Ասոր իբրեւ փաստ կարելի է թուել անոր հետեւեալ երգերը՝ «Դիբա եւ ենդիտունիա», «Չիս քու զիմաթըն չիմ գիդի», «Գուզիմ ումբրը հէնց անց կ'անցնիմ», «Փահրադըն մեռած» եւ «Անդաճ արա բարիթաւուր », որուն եօթներորդ տունը գրեթէ ամբողջութեամբ պարսկերէն բառերէ կազմըւած է :

Ե՞րբ եւ ո՞ւր սորված է պարսկերէնը : Յայտնի չէ : Պատմական իրողութիւն է , սակայն, որ անոր ժամանակ Վրաստանի մէջ զօրաւոր եղած է պարսկական ազդեցութիւնը եւ, հետեւաբար, ան կրնար պարսկերէնը սորված ըլլալ իր ծննդավայրին մէջ : Սայաթ – Նովա հետեւեալը ըսած է այս մասին .

« Ես գիտէի նուագել, դրա հետ միասին պարսկական եղանակներին վրացերէն երգեր յարմարեցրի, ինչպիսի բան դեռ ոչ ոք չէր արել : Երբ Իրակլի թագաւորը ուղեց մէջլիս սարքել եւ երաժիշտներիս այնտեղ տարան, այն ժամանակ պարսկական եղանակներով վրացերէն երգեցի ... » :

Ըստ աւանդութեան, Սայաթ – Նովա եղած է Պարսկաստան, մասնակցած Նատիր Շահի արշաւանքներուն, ճամբորդած է Հնդկաստան, Արաբիա եւ այլ երկիրներ : Այս մասին յիշատակութիւն կայ իր երգերուն մէջ.— « Թամամ աշխար պըտուտ էկայ, չը թողի Հաբալ, նազանի » :

Աշխարհագրագէտ եւ տնտեսագէտ մարդու հմտութեամբ բազմաթիւ առիթներով կը յիշէ Հաբաշ (Եւթոպիա) եւ Իրանը, Հինդը (Հնդկաստան), Չինումաչինը (Չինաստան), Խորասանը, Մսըրը (Եգիպտոս), Արազստանը (Իրաք), Թուրանը, Շիրազը, Բալխը, Բուխարան , Ստամբուլը, Համադանը եւ այլ երկիրներ եւ քաղաքներ :

Առ հասարակ հին արեւելքը լայն տեղ կը գրաւէ Սայաթ – Նովայի երգերուն մէջ : Տեղ մը ան իր սիրելի էակը կը համարի Հնդկաստանէն եկած կտորեղէն նախշող նկարիչ մը, ուրիշ տեղ մը՝ « Հնդկաց ծովի մէջէն հանած անդին գոհար», ուրիշ երգի մը մէջ կը համեմատէ Շիրազի ապակիի հետ, կը գովէ անոր մէջքին կապած թիրմանի շալը եւն. :

Սայաթ – Նովայի գրական ժառանգութիւնը ցոյց կուտայ, որ ան լաւատեղեակ եղած է Արեւելքի բանահիւսութիւններուն, կարդացած է պարսկական գրականութիւնը, իր հոգիին մօտ նկատած է Ֆիրտուսի, Նիզամի Գեանջեւի, Օմար Խայամ, Ամիր Խոսրով Դեհլեւի, Ապտուռահման Ճամի, Ալիշիր Հովօ, Ֆիզուլի եւ այլ գրագէտներու գործերը : Ան ծանօթ է, օրինակ, Ֆիրտուսիի «Շահնամէ »ի գլխաւոր հերոսներէն մէկուն՝ Ռոստոմի քաջագործութիւններուն, որ կը կոչէ « Ռոստամի Զալ», այսինքն Զալի որդի Ռոստամ :

Սայաթ – Նովայի կապը Ֆիրտուսիի եւ առ հասարակ իրանական գրականութեան հետ աւելի ակնբախ կը դառնայ իր «Անդին ակն վրէդ շարած», « Հնդկաց քաղաքիցն հանած» եւ այլ խաղերու մէջ :

Սայաթ – Նովա կը յիշատակէ նաեւ Սկանդար Զուլզարիի (Աղեքսանդր Մակեդոնացի) անունը, որուն առասպելը նոյնպէս տարածուած էր Արեւելքի մէջ, յատկապէս բանաստեղծներ Ֆիրդուսիի , Նիզամի, Գեանջեւի, Ալիշիր Նաւոյի եւ ուրիշներու կողմէ :

Հայ աշուղը ծանօթ էր նոյնպէս Իրանի Սասանեան Խոսրով Փարվիզ թագաւորին կնոջ, ազդութեամբ հայ իշխանուհի Շիրինի եւ Քարակոփ Ֆահրադի սիրավէպին , որուն մասին առաջին անգամ գրած է արաբ ուղեւոր մը՝ Եաղութ Համաւի :

Յատկանշական են իր բազմաթիւ յիշատակութիւնները արաբական հին աւանդութեան մը՝ Լէյլի – Մէջնունի :

Այս ձեւով ակնբախ կը դառնայ հայ աշուղին կապը Արեւելքի ժողովուրդներուն մշակոյթին հետ :

Ա. ՇԱՀՍՈՒՎԱՐԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ՝ ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ

ՍԿԱՈՒՏԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Մասնակցելէ ետք Յունաստանի Միջազգային Ճամբարին եւ երկար շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք՝ Պոլիս , Անգարա, Կեսարիա, Կիպրոս, Պէյրութ, Դամասկոս, Երուսաղէմ, Եգիպտոս , Փեշտա, Մոսկուա, Երեւան, Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեան քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի : Այս առթիւ կ'արտատպենք այն տեսակցութիւնը զոր Պէյրութի Աղդակը ունեցած է իրեն հետ եւ ուր շահեկան տեղեկութիւններ կը տրուին Արժանթինի հայ ազգային եւ մանաւանդ մարզական գործունէութեան մասին .—

Տեսակցութիւն մը ունեցանք Արժանթինահայ Հ. Մ. Ը. Մ.ական սկաուտապետ Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեանի հետ, որ մասնակցած էր Մարաթոնի Միջազգային Սկաուտական 11րդ Ճամբարին եւ այս առթիւ ձեռնարկած ընդարձակ շրջապտոյտի մը :

Քաղաքավար, Հայութեամբ խանդավառ, համակրելի երիտասարդ մըն է Պ. Կարպիս Տէր – Մեսրոպեան, արժանի սկաուտապետ մը , հարազատ Հ. Մ. Ը. Մ.ական մը, որ հեռաւոր Արժանթինի մէջ ապրելով հանդերձ, կը խօսէր սահուն ու անխառն հայերէնով :

Սիայօժար պատասխանելով մեր հարցումներուն , չահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Արժանթինահայ գաղութի ազգային կեանքի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին :

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտապե՞տ ներկայ եղաք ճամբարին :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Արժանթինի սկաուտութեան պետական միակ ներկայացուցիչն էի Մարաթոնի Միջազգային 11րդ ճամբարին եւ դրօշակիրը Արժանթինի ազգային գոյներուն :

Կը ներկայացնէի նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, հագած էի սկաուտական հայատառ տարազս, յաւելեալ ունենալով կուրծքիս վրայ սպաներէն տառերով Արժանթին բառը :

Հ.— Ե՞րբ հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ը Արժանթինի մէջ : Սկաուտիզմը քանի՞ տարուան կեանք ունի :

Պ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը հիմնուած է 1927ին, Արժանթինի մայրաքաղաք Պուէնոս-Այրէսի մէջ : Իսկ սկաուտիզմը գոյութիւն ունի մօտ տասը տարիներէ ի վեր :

1956էն ի վեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը կրեն իրենց ինքնուրոյն ու հայատառ համազգեստը :

Հ.— Քանի՞ սկաուտ ունիք : Սկաուտական կեանքը ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ :

Պ.— Ունեցած ենք մինչեւ 215 երկսեռ սկաուտներ : Ներկայի թիւն է 150, հետեւեալ բաժանումներով.— Սկաուտներ, գայլիկներ, արենոյշներ եւ Մրջնիկներ :

Կանոնաւոր հետեւողութեամբ ներկայ կ'ըլլան իրենց հաաւքոյթներուն եւ կարգապահութեամբ կ'ենթարկուին սկաուտական բոլոր օրէնքներուն :

Կը մասնակցին ազգային բոլոր ձեռնարկներու կազմակերպչական աշխատանքներուն :

Ազգային ոգիի անվթար պահպանման սատարող Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեծ կազմակերպութեան մթնոլորտին մէջ, մեր ըսկաուտները, ինքնուրոյն եւ ազգային տոհմիկ նկարագրի լաւագոյն դաստիարակութիւնը կը ստանան, դառնալով բարեկիրթ ու տիպար հայորդիներ :

Հ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը քանի՞ անդամ ունի : Սեփական ակումբ կամ մարզադաշտ ունի՞ :

Պ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի շուրջ հազար երկսեռ անդամներ : Վարչութիւնն է որ կը վարէ բոլոր գործերը :

Ունի իր սեփական գեղակերտ ու ընդարձակ մարզադաշտը, որ կը գտնուի քաղաքի կեդրոնէն բաւական հեռու, Ռամոս Քեխիայի մէջ :

Մարզադաշտը ունի երկյարկանի ամէնէն արդիական ձեւով կառուցուած հաւաքատեղի մը , շքեղ ու գեղեցիկ լողարան մը, թենիսի երեք դաշտեր, վոլիպօլի եւ պասքէթ – պօլի առանձին դաշտեր, աթլեթիզմի յատուկ բաժին մը, սկաուտներու յատուկ ակումբ մը, այցելող հիւրերու համար ծառազարդ գեղեցիկ հանգստավայր մը, փոքրիկներու յատուկ յարմարութիւններ, եւն. :

Մարզադաշտը , տօնական օրերուն եւ Կիրակի օրերը անխտիր, միշտ լեցուն կ'ըլլայ խանդավառ ու խուռներամ երկսեռ բազմութեամբ :

Հ.— Արժանի հայկական կեանքէն ներս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազգօգուտ գործունէութեան մասին ի՞նչ տեղեկութիւններ կ'ուզէիք տալ :

Պ.— Մարզական իր օգտաշատ գործունէութենէն զատ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ

— ՇԵՓՈՐ —

Ա.

Քու սիրովդ հալեցայ Աղաւնիս ... նայէ, միշտ կը նիհարնամ կոր ...

— Աւելի աղէկ, ըսաւ միւսը, ես ալ նուրբերը կը սիրեմ : Կը կարծես որ ես զո՞հ եմ իմ այս գիրութիւնէս :

— Բայց շա՛տ կը նիհարնամ կոր Աղաւնիս : Քանի վրադ կը նայիմ, այնքան դէշ կ'ըլլամ... ինծի անանկ կուգայ որ սիրտս կը հալի, կուլայ, ջուր կ'ըլլայ.. անօթի եմ... չէ', չէ', սիրով է որ անօթի եմ ...

— Ինչ ըսի՞ր ... ես քեզի կ'ըսեմ որ լաւ չես ուտեր կոր... հա', հա', հա'...

Նշանածը քիչ մը մտածեց կ'երեւի եւ իր նոյն թրքախառն հայերէնովը ըսաւ .

— Չեմ գիտեր : Միայն թէ միշտ անօթի եմ, միշտ ուտել կ'ուզեմ : Եկուր տես որ մեր խառավանայէն բան հասկցած չունիմ : Շատ անգամ սոված գայլի պէս անօթի եմ... գա՛յլ, գա՛յլ...

— Սուս, ըսաւ Աղաւնի, գիտես քի սա ծակէն մէկը կը նայի կոր մեզի ...

Դեղագործն ու բժիշկը որ չէին գիտեր թէ որ ծակին կ'ակնարկուի, անդամ մը եւս նայեցան դրան նիգին զոր հրած էին արդէն :

— Նայող չկայ ճանըմ, ըսաւ Աւետիս : Առջի օր ալ ատանկ ըսիր եւ դուրս ելայ որ Լիզօրին շունն էր :

— Շունը մունը ես չեմ գիտեր... Միայն սա գիտեմ որ դուն զիս բնաւ չես սիրեր կոր : Սուտ ես, ինծի համար չէ որ կը նիհարնաս... Զիս սիրող նշանածը քու ըրածդ չըներ... Հրամմեր ես միւսիւ , դուն լեռնցի ես, գաւառացի ես : Պօլսեցին ասա քու ըրածդ չըներ... ի՞նչպէս, ի՞նչպէս, ըսել է տեղեկութիւն անդամ չունիս ըրածէդ ... բայց ժամ մըն է որ հոգիս ելաւ հավան ծեծելով եւ չես ըսեր որ տուր ես ծեծեմ ...

Կ'երեւայ տղան աճապարեց ծեծելու , բայց Աղաւնի սկսաւ ծիծաղիլ ծաղրանքով եւ ըսաւ թէ արդէն ծեծելիք բան չէր մնացած, թէ ինք նիհարցող չէր, եւ մէկ ժամուան աշխատութիւնը շուտով կը լմնցունէր : Նշանածը ինքզինքը արդարացնելու համար կրկնեց յանկերգը.

— Ախ, մէյ մը կարգուինք... Չես գիտեր որ առաւօտները որքա՛ն դէշ կ'ըլլամ կոր : Երբոր աչքերս կը բանամ , մութն ու լուսուն քեզի կը մտածեմ եւ «ա՛խ» կը քաշեմ ... կը հալիմ կոր Աղաւնիս ...

— Միայն զո՞ւն, պատասխանեց աղջիկը : Բան մը չըսելուս մի' նայիր, ե'ս ալ շատ դէշ կ'ըլլամ կոր : Երբոր առտուն փողը կը հնչէ, վերմակիս տակ կը սարսըռամ եւ ծունկերս կը դողան : Ի՛նչ ալ ուժով կը փչես Աւօս, մինչեւ ոսկորներուս ծուծը կը մտնայ կոր ձայնը : Հապա... ծունկերս կը սեղմեմ եւ կը դողամ փիսիկի պէս կծկտելով ... շատ դէշ կ'ըլլամ ...

— Հէլպէ՛թտէ ուժով կը փչեմ, ըսաւ Աւետիս խրոխտաբար :

Ամէն ոք գիտէ թէ շեփորը զարնողը Աւետիսը չէ, եւ ամէնէն առաջ՝ նոյն ինքն Աւետիսը : Աղաւնին ալ գիտէ : Բայց ուրեմն ինչո՞ւ երկուքն ալ իրարու սուտ ընդունելով կը զուարճանան : Աչքերը բացած՝ Արթաքի էֆէնտի բնաւ չէր կրնար ըմբռնել եւ յուսահատութեամբ կ'ըսէր թէ երկուքն ալ խենթ են, կապուելիք խենթ են :

Նոյն պահուն է որ բռունցքի եւ ոտքի հարուածներ տեղացին «պարտէզ»ի տախտակորմին վրայ եւ Բենիկին ձայնը ճըչաց .

— Օրիորդ Աղաւնի, աղ պաջիկէն ե'ս ալ կ'ուզեմ ...

Եւ մինչդեռ բժիշկը կ'արձակէր շատ երկար բացագանչութիւն մը , քանի որ անդամ մը եւս կը հաստատուէր թէ սիրահարները տեսնող բնաւ չկայ, լսուեցաւ վեր ելլող պատուհանի մը սկրթուքը : Գրեթէ միաժամանակ Արթաքի էֆէնտիին կինը պօռաց վերէն .

— Ծօ Բենիկ, ծօ չամցա՛ծ տղայ ... ասա անդամ պիտի ըսեմ միւսիւ Արթաքիին : Պիտի ըսե՛մ ...

— Հայտէ քա, պատասխանեց կավռօշը, չէ քի ես՝ դուն պիլէ չես վախնար միւսիւ Արթաքիէն :

Այնքան ուժով որ ձեռքը պիտի վիրաւորէր, Արթաքի էֆէնտի քաշեց նիգը (բժիշկը փախաւ), սլացաւ «պարտէզ», բացաւ տախտակորմին դուռն ալ եւ սկսաւ լաճը հալածել : Իրեն հետ կը վազէր նաեւ հրշէջ զինուոր մը, Աւետիսը :

Աղաւնի կուլար : Մէկ ձեռքին մէջ բռնած էր սեւ ու խոշոր խողանակ մը, որ վերի պատուհանէն ինկած էր իր գլխուն վրայ : Երկու արցունքով կուլար :

Բ.

Բուռն վիճաբանութիւն մը կար սպաներու սենեակին մէջ : Զայները կը լսուէին թէ' փողոցէն եւ թէ խոհանոցէն : Գրգռուած ու գայթակղած՝ Արիֆ պէյ իր ամբողջ ուժով կը քննադատէր Գատըդիւղը : Անոր պատճառաւ է որ Մալթէփէի հրդեհը այդքան մեծ համեմատութիւն էր առած : Սեղանին վրայ էր «Աղշամ»ը, ուր լրացուցիչ տեղեկութիւններ կային աղէտին վրայ : Այրած են 102 տուն, տասը խանութ, մէկ մզկիթ եւ մէկ պանդոկ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(4 Շար.)

ջրամատակարարման կազմակերպութեամբ, հա-
մայնքներու հոծ զանգուածով, Արժան-
իի հայկական ազգային կեանքէն ներս ազ-
դեցութիւնը մեծ դեր կը կատարէ, մեծապէս
զգալով հանդիսանալով հայապահ-
պանման :

Մանաւանդ սկաուտիզմը բարիք մը ե-
ղաւ մեր դաղութին համար :

Հ. Մ. Ը. Մ.ական ու համակիր բազ-
մաթիւ ընտանիքներ, իրենց զրացի-
ներով ու ծանօթներով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի
մարզադաշտը դարձուցին իրենց փնտը-
ռած ու սիրած ժամադրավայրը : Տօնա-
կան ու սիրած ժամադրավայրը : Տօնա-
կան օրերուն ու կիրակի օրեր, մարզա-
դաշտը փոքր Հայաստանի մը կը վերած-
ուի :

Ընկերային այս համախմբումները ու-
նեցան իրենց ազդապատճառները նպաս-
տող բարերար արդիւնքներ : Բազմաթիւ
ընտանիքներ կազմուեցան, որոնք այլա-
պէս, օտար ամուսնութիւններ պիտի
ընէին :

Հայ արին ու արեւոյչը իր բարեկամով
ու չջնանակով, փոխանակ օտար մէկա-
լրի մէջ, օտարներու հետ ամուսնելու իր
ազգարարքը կամ անուանակոչութիւնը,
պահ, ազգային մթնոլորտի մէջ, օտարի
դրաւիչ չջնանակէն հեռու, մտերիմ ու
սիրտ կապ մը հաստատեց հայ արիի ու
արեւոյչի չջնանակէն ներս :

Հ.— Արժանթինահայը հայախօ՞ս է : Հայերէն լեզուն կանոնաւոր յարատեւու-
թեամբ կը դասաւանդուի՞ : Հայեցի ի՞նչ դաստիարակութիւն կը ստանայ նոր սե-
րունդը, Ազգային կեանքը ինչ մակար-
դակի վրայ է :

Պ.— Արժանթինի մէջ ուսումը պար-
տադիր է : Փոքրիկը պէտք է անպայման
իր նախակրթութիւնը ստանայ պետական
վարժարաններուն մէջ :

Բարեբախտաբար, ուսումը միայն կէս
օր է : Կէսօրէ առաջ կամ կէսօրէ ետք :
Օգտուելով այս օրէնքէն, մօտաւորապէս
ամբ զպրոցներ ունինք, որոնք յետ մի-
ջօրէի դրութեամբ կը դաստիանդեն մի
միայն հայերէն, հայագիտութիւն եւն. :
Այս զպրոցներու մէջ յաճախող մեր ա-
շակերտներուն թիւը միասնաբար կը
հասնի մօտ 700ի :

Ունինք նաեւ ամբողջօրեայ հայկական
երկու զպրոցներ, Մխիթարեան, Հայ
Կեդրոն Արսլանեան եւ Մրմեան, որոնք
թէ կէսօրէ առաջ կը դաստիանդեն եւ թէ
կէսօրէ ետք : Ասոնք եւս միասնաբար ու-
նին մօտ ութ հարիւր աշակերտ :

Հայկի մթնոլորտի ու դաստիարա-
կութեան սատարող միջավայրեր են նա-
եւ հայրենակցական միութիւնները, —
Համըն, Այնթապ, Մարաչ եւն. — կեդ-
րոնատեղիները :

Հասարակական կազմակերպութիւննե-
րը ունին իրենց մէկէ աւելի ակումբնե-
րը : Հ. Ց. Դաշնակցութեան Զարդարեան
եւ Արմենեան ակումբները ունին իրենց
դիշերային դասաւանդութիւնները : Քա-
ղաքին հեռու ունինք Մրմեան վարժա-
րանը եւ Զաւարեան ակումբը :

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ

—o—

Ֆրանսան — եւ բովանդակ աշխարհը — կորսնցուց մեծարժէք արուեստագէտ մը՝ մեծանուն երգչուհի Էտիթ Փիաֆ, որ արկածալից ու փոթորկայոյզ կեանքէ մը եաք, անցեալ չաբթու մահացաւ Փա-
րիզի մէջ, 48 տարեկանին :

« Առաւօտեան ժամը 3ին աչխարհ է -
կած եմ, փողոցը, կաղի լապտերի մը
տակ, երկու ոստիկաններու ներկայու-
թեան ...» :

Այսպէս պատմած է իր մասին Էտիթ Փիաֆ, բուն անունով Ճիովաննա Կա-
սիոն :

Ոչ մէկ ժողովրդական հեղինակ նման ակզբնաւորութիւն մը պիտի կրնար յը-
դանալ իր հերոսուհիին համար : Եւ սա -
կայն, Էտիթ Փիաֆի պարագային, հար-
ցը վէպի մը չուրջ չի դառնար :

Արդարեւ, հոչակաւոր իտալացի երգ-

Բոլորս կը ջանանք մեր առաւելագոյն ճիդը ընել, խօսելու համար հայերէն : Դժբախտաբար նոր սերունդը, աւելի դիւրութեամբ կը խօսի տեղական լեզուն, սպաներէնը :

Երկրորդական ու համալսարանական ուսում ստացողները նախապատուութիւն կուտան ու կը զործածեն տեղական լե-
զուն :

Մեր լեզուն, հայերէնը նոյնպէս զոր-
ծածական է, եւ այսօր, մեծ աչխատանք կը տարուի առաւել եւս հայերէն խօսե-
լու :

Հայապահպանման մեծապէս կը սատա-
րեն նաեւ ազգային թէ եկեղեցական կեանքը :

Ունինք թատերական խումբեր, երա-
ժըչտական եւ երգի խումբեր, համալսա-
րանական միութիւն :

Արժանթինահայը հայերէն կ'երգէ, հայերէն կը կարդայ ու հայերէն կը խո-
սի :

Հ.— Ի՞նչ տպաւորութիւն ունեցաք լի-
բանահայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն, որոնք մասնակցեցան Մարաթոնի ճամ-
բարին :

Պ.— Անոնց եղբայրական եւ ազգային վերաբերումը հանդէպ օտարազգի եւ հայ սկաուտներու, խիստ գնահատելի էր, բան մը որ կը պարտինք միմիայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վեհ դաստիարակութեան :

Իրենց բանակատեղին լիբանանեան ըս-
կաուտներուն մէջ լաւագոյնն էր : Ճու-
նասանի լիբանանեան դեսպանը եւ պե-
տական անձնաւորութիւններ երբ այցելե-
ցին լիբանանեան սկաուտներուն, ընդու-
նելու յարմարագոյն տեղը ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակավայրը :

ՀՐԱԶԴԱՆ

չուհի Լին Մարսա, մայրը Էտիթ Փիա-
ֆի, կը լքէ իր զաւակը կանուխէն եւ ե-
րախան կը յանձնուի իր մեծ մօր խնամ-
քին, որ զայն կը սնանէ աւելի յաճախ կարմիր գինիով քան կաթով ...

Զորս տարեկանին, փոքրիկ Էտիթը ի վերջոյ կը յանձնուի իր հօրը խնամքին, որ թատերական շրջապտոյտ մը վերա-
դարձին կը սկսի մտահոգուիլ իր զաւա-
կով :

Երախան հազիւ մտած յարաբերաբար անդորր կեանքի մը սեմէն ներս, նոր պա-
տուհաս մը կը հարուածէ զինքը : Կը կու-
րանայ : Ատեն մը այդ վիճակին մէջ մնա-
լէ ետք, հինդ տարի յետոյ, դէպի Լի-
զիէօ կատարած իր մէկ ուխտագնացու-
թենէն վերադարձին, կը վերագտնէ իր տեսողութիւնը :

Երկար ատեն իր հօր հետ թափառական կեանք մը վարելէ ետք, Էտիթ տասն-
եւուԹ տարեկանին կը վճռէ երգել փո-
ղոցներուն մէջ :

Այսպէս է որ Էտիթ կը ծանօթանայ « Ժերնիս » քափարէի տնօրէն Լուի Լեփ-
լէի, որ կ'ատաչարկէ երիտասարդ աղջը-
կան աչխատիլ իրեն հետ :

Նոր դժբախտութիւն մը, սակայն, վերիվայր կը չրչէ դարձեալ Էտիթի ճա-
կատագիրը : Որովհետեւ իրենց ծանօ-
թութենէն քիչ ատեն ետք, Լուի Լեփլէն տասնօտ մը սպաննուած կը գտնեն իր բնակարանին մէջ : Դարձեալ ծանր վի-
ճակի մը կը մատնուի երիտասարդ երգ-
չուհին, վասնզի ոստիկանութիւնը պահ մը կը կասկածի իր վրայ, իբր ոճրին հե-
ղինակը ... :

Լուի Լեփլէ, իր մահէն առաջ, Էտիթը օժտած էր նոր անունով մը՝ «Լա Մոմ Փիաֆ» : Եւ այս անունին տակ ալ, Է-
տիթ կը յառաջանայ, օրէց օր դեպին կը չահի երգի ասպարէզին մէջ, մինչեւ մեր օրերը, երբ արդէն իր հոչակը հասած էր մինչեւ Ամերիկան անդին ...

Ներկայի երգի, ինչպէս նաեւ չարժա-
նկարի ու թատրոնի ասպարէզին մէջ դործող բազմաթիւ աստղեր իրենց արա-
դիտեալ վերելքը կը պարտին Էտիթ Փիաֆի, որ իր բովանդակ կեանքի ըն-
թացքին նորերու ձեռք երկարող մըն է եղած : Այդպիսիներէն կարելի է յիչա-
տակել՝ Իվ Մոնթան, Շառլ Ազնաւուր, Ժիլպէռ Պէքօ, եւ նոյնիսկ Փոլ Մէօրիս, որ թատերական իր առաջին քայլը առած է Էտիթ Փիաֆի հետ, խաղալով Ժան Քոքթոյի «Գեղանի Ամատրեր»ին հե-
րոսը :

Բովանդակ Ֆրանսական մամուլը կ'ողբայ այսօր մեծանուն Էտիթ Փիաֆի մահը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ» ձայնագրուած եւ պատ-
կերազարդ երգարան, կազմեց կարօ Գէ-
որգեան, Գ. տպագրութիւն : Պէյրութ, 1963 : —

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Լիբանանի արտաքին եւ կրթական Նախարարութեանց գլխահատանիքը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիբանանի կազմին Ճու-
նասանի 11րդ ճամբարին մասնակցող սկաուտական « Պասլզէք » խումբը, Մարաթոնի բանակավայրին մէջ մէկ օ-
րուան ընթացքին մինչեւ 11 դուցաբերած կար-
դապահութեան, ձեռներէցութեան, աչ-
խատունակ ընթացքին եւ օրինակելի կեց-
ուածքին համար Լիբանանի վերին զե-
կավարութեան կողմէ լաւագոյն խումբը ըլլալու տիտղոսին արժանացած է :

Մխեւնոյն ատեն, Ճունասանի Լիբա-
նանեան դեսպան Պ. Գպեր Հապեր մաս-
նաւոր պաչտօնագրով մը, ուղղուած Ա-
տաքին Նախարարութեան, գովքը կը հիւսէ Լիբանանեան սկաուտական խում-
բերուն եւ յատկապէս չեչտը կը դնէ « Պասլզէք » խումբի սկաուտներուն վը-
րայ, որոնք դիտցան պատչաճ կերպով ի-
րենց բանակավայրին մէջ հիւրասիրել 68 աղդերու բարձրաստիճան դեկավարները եւ ճամբարի կազմակերպիչները «Լիբա-
նանի Օր »ուան առթիւ կազմակերպուած հրաւէրին :

Առ այդ, Արտաքին Նախարարութիւնը փոխանցած է դնահատանքի դիրը կրթա-
կան Նախարարութեան, որ իր հերթին կը պարդեւատրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Պասլ-
զէք» խումբը :

Լիբանանի Ֆետերասիոնը, իր վերջին նիստին, որոչեց կազմակերպել բոլոր սատիճանաւորներու եւ միութեանց ներ-
կայացուցիչներու հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին յատկապէս պատրաստուած բաժակ մը պիտի նուիրուի «Պասլզէք» խումբի խմբապետութեան :

ԿՈՒՐԾԻ ԳԻՏՆԱԼ

Եթէ ամբողջ երկրագունդը պատենք սարդի թելով, այդ թելը պիտի կլլէ 430 կրամ : Եթէ սարդի նոյն թելը երկարենք մինչեւ մեղի ամենամօտիկ աստղը՝ Ալ-
փա, այդ թելը պիտի կլլէ աւելի քան... 500·000 թոն :

×

Այսօր ամէնէն երկարակեաց անձը Մա-
քարանժօ անունով կին մըն է, որ 1959ին տօնեց իր ծննդեան 205րդ տարեդար-
ձը : Ան կ'ապրի Պոլիվիոյ մէջ, Քուանթօ քաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու գտ-
նուող Սանթա Ֆայինա գիւղին մէջ : Դեռ առոյգ է եւ կը չարունակէ անձամբ կա-
տարել իր տնային գործերը :

×

Մոսկուայի դրադարանը ունի քսան միլիոն տպագիր հրատարակութիւն՝ 160 լեզուներով : Գիրքերու դարակներուն ընդհանուր երկարութիւնն է 220 քմ. :

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴԿԻՆԸ

— Ո՞ր մասը կը չուարեցնէ ձեզ :

— Երրորդ մասը :

Կասթօն ոտք ելաւ, դաշնակին առջեւ անցաւ ու սկսաւ վէպէրի այն հիանալի ձեղերէն, որուն ձայնաւորը բաց կե-
ցած էր պրակալին վրայ :

Մարկրիթ, մէկ ձեռքը դաշնակի վրայ դրած, ձայնաւորին կը նայէր, ակնար-
հով կը հետեւէր իւրաքանչիւր ձայնանի-
շին եւ ցած ձայնով կ'երգէր ընկերակ – ցաքար ու երբ կասթօն հասաւ նչանակ – ուած գժուար մասին, Մարկրիթ մատ – ները դաշնակին կռնակին զարնելով եր-
գեց .

— Ռէ, մի, ռէ, տօ, ռէ, ֆա, մի , ոչ : Ահա ասիկա չեմ կրնար ընել : Նորէն սկսեցէք :

Կասթօն վերսկսաւ , որմէ ետք Մար – կրիթ ըսաւ .

— Հիմա թողէք որ ես փորձեմ :

Անոր տեղը անցաւ ու նուագեց , բայց իր ըմբոստ մատները միչտ կը սխալէին յիշեալ ձայնանիչերէն մէկուն վրայ :

— Անհաւատալի բան է որ չյաջողիմ այս կտորը նուագել, ըսաւ ճչմարտապէս մանկական չեչտով մը : Կը հաւատա՞ք ե-
թէ ըսեմ որ երբեմն մինչեւ առտուան ժամը երկուք կ'աչխատիմ ասոր վրայ : Եւ երբ կը խորհիմ թէ սա անմիտ կտորը առանց ձայնաւորի կը նուագէ սքան – չելի կերպով, կը կատղիմ անոր դէմ :

Եւ նորէն սկսաւ միչտ նոյն ձախող ար-
դիւնքով :

— Կրողը տանի վէպերն ալ, երաժըշ – տութիւնն ալ, դաշնակն ալ, ըսաւ ճայ – նատերը սենեակին միւս ծայրը նետե – լով : Զարմանալի չէ՞ որ ուրիշ տիէզ չկարենամ նուագել իրարու ետեւէ :

Եւ ձեռքերը կուրծքին վրայ խաչաձե – ւեց, մեղի նայելով ու ոտքը դետին զար-
նելով :

Աչտերը կաս – կարմիր կտրեցան ու թեթեւ հազ մը կիսովին բացաւ շրթները :

— Ինձի նայեցէք, ըսաւ Բրիւտանս , որ դլխարկը հանած էր եւ հայելիին առ-
ջեւ անցնելով մազերը կը չտկէր, նորէն պիտի բարկանաք եւ հիւանդանաք : Եր-
թանք ընթրենք : Աս աւելի աղէկ է : Ես անօթութենէ կը մեռնիմ :

Մարկրիթ նորէն զանգակը զարկաւ , յետոյ զարձեալ նստաւ դաչնակին առ –

ջեւ ու լարիչ երգ մը սկսաւ կիսաձայն , ղոր նուագեց առանց չուարելու :

Կասթօն պիտէր այս երգը, ուստի միա-
սին երգեց :

— Սա ազատ բաները մի երգէք, ըսի Մարկրիթին մտերմաբար եւ պաղատա – կան չեչտով մը :

— Օհ, որչափ զգաստ էք, ըսաւ ժպտե-
լով եւ ձեռքը լինձի երկնցնելով :

— Ինձի համար չէ որ կ'ըսեմ, այլ ձե-
ղի համար :

Մարկրիթ չարժում մը ըրաւ, որով ը-
սել կ'ուզէր . « Օհ, չատոնց է որ զգաս-
տութիւնը մէկդի դրած եմ» :

Այս միջոցին Նանին ներս մտաւ :

— Ընթրիքը՝ պատրա՞ստ է, հարցուց Մարկրիթ :

— Այո, տիկին, վայրկեանէ մը պատ – րաստ է :

— Աղէկ միտքս եկաւ, ըսաւ լինձի Բրիւտանս, բնակարանը չտեսաք : Եկէք որ պտըցնեմ ձեզ :

Գիտէի որ սրահը սքանչելիք մըն էր :

Մարկրիթ քիչ մը ընկերացաւ մեզ , յետոյ կասթօն կանչեց եւ անոր հետ ճա-
չարահ դնաց տեսնելու համար թէ ընթ-
րիքը պատրա՞ստ էր :

— Սա մարդուկը տեսած չէի, ըսաւ Բրիւտանս բարձր ձայնով , Սաքսոնիոյ արձան մը առնելով յարկապարանի մը վրայէն :

— Ո՞րն է :

— Պզտիկ հովիւ մը, որ վանդակ մը բռնած է մէջը թռչուններով :

— Եթէ հաւնեցաք առէք :

— Ահ, կը վախնամ որ զրկանք կ'ը-
նեմ ձեզ :

— Ես սպասուհիիս պիտի տայի, որով-
հետեւ չհաւնեցայ, բայց քանի որ հաւ – նեցաք, դուք առէք :

Բրիւտանս նուէրին միայն նայեցաւ եւ ոչ թէ այն եղանակին որով իրեն տըր – ուած էր անիկա : Արձանը մէկդի դրաւ ու դիս տարաւ արդուզարդի սենեակը եւ այն տեղ գտնուած երկու մանրանկար – ներ ցոյց տալով լինձի, ըսաւ .

— Ահա ժ...ի կոմսը, որ սաստիկ սիրահարուած էր Մարկրիթի : Ա՛ս էր որ հրապարակ հանեց զայն : Կը ճանչնա՞ք :

— Ոչ : Սա ո՞վ է, հարցուցի միւս մանրանկարը ցոյց տալով :

— Լ...ի դերակոմսն է, որ ստիպուե – ցաւ մեկնիլ :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի զրեթէ փճացած էր : Ահա մէկը որ կը սիրէր Մարկրիթը :

— Եւ անչուչտ Մարկրիթ ալ զայն կը սիրէր :

— Մարկրիթ զարմանալի աղջիկ մըն է : Անոր գործին խելք չի հասնիր : Դե – րակոմսին մեկնած իրիկունը, ինք ըստ սովորութեան թատրոնն էր, թէեւ լա – ցած էր անոր մեկնած պահուն :

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԸԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Ամմենակ Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Շերոյեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՌՈԶԻՆԱ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գրիգորեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Կրընոպլի Սէն – Ռոք ծերեմոնատունը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հա – յոց եկեղեցին, իրենց նորօք հանդուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազ– եանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի (մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանդուցեալներուն յի – շատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Բայլած Շիմշիրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Օպողեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոմ եկեղեցւոյ մէջ,

ՆԱՀԱՊԵՏ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Փափազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարա– գայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հր– աւիրուին ողբացեալին յիշատակը յար– գողները:

×

Այրի Տիկին Մարի Սարաֆեան հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖ – ԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հանի Յակոբին եւ մօրը՝ Լուսաբերին:

Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղ– ւոյս Սուրբ եկեղեցիին:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օսմոյի Թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարա – րեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգ – շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դա – սաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ըն– կերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակա – րանը: (Ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան):

Այս առթիւ չնորհակալութիւն ընկե – րուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր. նը– ւիրեց դպրոցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձ – նախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւն– ներէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուա – կանները.—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպա – տակ վաճառք»:

Ցառաջիկային պիտի տրուին մանրա – մասնութիւններ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1էն, Ցառաջի բաժանոր – դագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 60 ֆրանք
Վեցամսեայ 35 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ միայն տարեկան՝ 75 ֆ.:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բա– ժանորդներուն, որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական ծանր գործը:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նա– խաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստ – եան պաշտօն պիտի կատարուի այս կի – րակի առաւօտ Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ մէջ:

Ցետ պատարագի մատաղ եւ յուշա – հանդէս Մշակոյթային Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատա – կը յարգողները:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ըն – դարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթ-ակազմ:

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 ֆր., առաքման ծախքով 22 ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒԼԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին չուտով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առանձական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ ե– րեկոյ մինչեւ առաւօտ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահնե– րուն մէջ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ճեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօ– րէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի – րիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Շա– բաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խոչի Օրը կը տօն– ուի մեծ պատրաստութեամբ, 27 Հոկտ. Մոլիրէի չքեղ սրահին մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 14ին
Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ
BAR AMBIANCE BUFFET

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24
HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասեն– եակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20
Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միջոցներ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միջոցներ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՀԱՐԻՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱՀՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ցիանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՒԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	. . . . .	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	. . . . .	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	. . . . .	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	. . . . .	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՒԱՋ

ՀԱՐԱՁ

ՍՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 18 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՀԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9837 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9837

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Նոր ստացանք Պուէնոս – Այրէսի Ար-ենիայի այն թիւերը ուր լոյս տեսած են «Խրիմեան վարժարանի» բացման հան-դիսութեանց մանրամասնութիւնները : Պաշտօնական բացման օրը զանազան ճա-ռերէ եւ ուղերձներէ ետք, խօսք առած է Ս. Վրացեան որ յատկապէս Պէյրութէն Արժանթին հրաւիրուած էր, այս առթիւ, ինչպէս գրած էինք, ատենին: Ստորեւ կը հրատարակենք Ս. Վրացեանի ճա-ռին գլխաւոր մասերը եւ եզրակացու-թիւնը :—

... Այս ձեռնարկի մասին շատ բան կարելի է խօսիլ բայց, ինչպէս ըսի խօս-ուեցաւ արդէն ամէնէն էականը: Երբոր անցեալ օր մեր երիտասարդ ընկերներուն հետ կը խօսէինք այս գործի մասին պայ-մանաւորուեցանք որ վերջնական եզրա-կացութեան դանք այս Կիրակիէն ետքը եւ այս Կիրակին եկաւ հաստատելու որ մեր ընկերները չիտակ ճամբու վրայ են եւ այս ձեռնարկը ապահոված են յաջո-ղութեամբ :

Սիրելինե՛ր ,

Մենք կ՝ապրինք հիմա տարօրինակ դա-րու մը մէջ, իսկ հայ ժողովուրդի հա-մար այս դարը բացառիկ նշանակութիւն ունեցող դար է: Յոյսերու, յոյզերու դար: Հայրենացրիւ եղած ժողովուրդը կը շարունակէ ապրիլ յոյսով եւ յոյզով: Երբոր իրար ետեւէ գրեթէ վայրենի ժո-ղովուրդներ անկախութիւն կը ստանան եւ ազգային գոյութեան կը կոչուին, մեր ժողովուրդը քաղաքակիրթ, լուսա-ւոր գաղափարներով, կ՝ապրի դեռ եւս իր հայրենիքի լրիւ ազատութիւնը չտեսած եւ կը շարունակէ երազել, յուսալ եւ պայքարիլ: Պէտք է ըսել որ Հայութիւ-նը այսօր ցրուած է իր հայրենիքէն դուրս Խորհրդային Միութեան մէջ, եւ Խորհրդային Միութենէն դուրս՝ այսպէս կոչուած ազատ աշխարհի մէջ :

Եթէ մենք պետական միութիւն չունինք եւ չենք կարող այս պայմաններուն մէջ ունենալ, մեր ազգային գոյութիւնը պի-տի շարունակէ զարգանալ մշակոյթի մի-ջոցով :

Ազգ մը՝ ըսել է մշակոյթ, առանց մշ-ակոյթի ազգեր չկան եւ հայ ժողովուր-դը իբրեւ ազգ կ՝ապրի եւ կարող է զար-գանալ միայն մշակոյթի միջոցով :

Կարելի է պետութիւն չունենալ, կա-րելի է անկախութենէ զուրկ ըլլալ, կա-րելի է քաղաք. կեանք չունենալ , բայց ազգը կ՝ապրի եւ կը զարգանայ եթէ մշա-կոյթ ունի: Մշակոյթն է մեզ պահողը հիմա, մինչեւ որ մենք կարող լինենք քաղաքականապէս ապրիլ: Հայոց մշա-կոյթն է պահած Հայոց ազգը : Ունե-նանք մերթ անկախ շրջաններ, ունեցած ենք նախարարութիւններ, թագաւորու-թիւններ, քաղաքական գործեր եւ քա-ղաքական իտէալներ, բայց երկար ժա-մանակ եւ տեւական կերպով հայ ժողո-վուրդը ապրած է իբրեւ ազգային հա-մաքականութիւն, իբրեւ մշակութային հաւաքականութիւն : Հայոց ազգը ապ-րած է եկեղեցւոյ միջոցով եւ եկեղեցին ըսել է մշակոյթ: Հայոց ազգը ապրած է դպրութեան միջոցով, գիրերու եւ գրա-գիտութեան միջոցով, որոնք կը նշանա-կեն մշակոյթ :

Հայոց ազգը այսօր ալ կ՝ապրի եւ կը զարգանայ միայն մշակոյթի միջոցով, հետեւաբար ի՞նչ կ՝ըլլան քաղաքական ուղիները, ի՞նչ փոթորիկներ կարող են անցնել մեր վրայէն, չենք դիտեր, բայց մշակոյթը պէտք է մեր մէջ ըլլայ այն շա-ղախը որ ազգութիւնը կը պահէ իբրեւ միութիւն եւ ազգութիւնը կը զարգացնէ իբրեւ հաւաքականութիւն :

Եւ մշակութային օճախ մըն է ահա, որ այստեղ դուք հիմնած էք եւ կ՝աշխատիք զարգացնել : Պէտք է ըսել որ այս մշա-կութային ձեռնարկը մեծ նշանակութիւն ունի մեր ապագային տեսակէտէն: Ար-տասահմանի մէջ մենք պիտի աշխատինք մեր դպրոցական ցանցը մեծցնել եւ դպ-րոցներու շուրջը համախմբել նոր սե-րունդները :Կառուցանենք դպրոցներ եւ եկեղեցիներ , մանաւանդ դպրոցներ, ո-րոնք կարող են ապահովել մեզ իբրեւ ազգային ամբողջութիւն : Ինչպէս ըսի , ես այսօր երկար խօսելու պէտք չունիմ, որովհետեւ դուք խօսեցաք եւ ըսիք այն՝ ինչ որ պէտք է : Դուք տուիք այն նիւ-թական հիմքը, որ այս դպրոցի զարգաց-ման համար անհրաժեշտ է: Դուք տուիք յոյսը որ ապագային այս դպրոցը ոչ մի-այն կը հիմնուի այլեւ կ՝ապրի ու կը զարգանայ :

Ես կ՝ուզէի որ այս դիտակցութեամբ մենք համախմբուինք այս գործին շուրջը եւ ուրախ եմ տեսնելու որ այս դիտակ-ցութիւնը կայ: Այս սրահին մէջ մարդիկ չեկան քաղաքական դաւանանքներով, ո-րովհետեւ եթէ քաղաքական դաւանանք-ներով գալու ըլլային, անկասկած կեր-պով բաժանում տեղի կ՝ունենար: Այստեղ եկան ամէնքը մշակոյթի դաւանանքնե-րով եւ մշակոյթը քաղաքական տարբե-րութիւններ չընդունիր :

Խրիմեան վարժարանը կրնայ ըլլալ Ն. Փալանճեան ճեմարանին նման կրթարան մը, հայ հոգիի հնոց մը :

Մեր ճեմարանը կուսակցական դպրոց չէ, ինչպէս կուսակցական դպրոց չէ նա-եւ Խրիմեան վարժարանը: Ան կոչուած է օճախը ըլլալու հայ ոգիին եւ մշակոյ-թին, եթէ յաջողի այդպէս ըլլալ, արդէն հասած կ՝ըլլայ իր նպատակին :

Մշակոյթն է որ կը համախմբէ, կը միացնէ, մէկ յայտարարի կը բերէ ազ-գային զանազան հատուածները: Ատոր համար ես կ՝ուզեմ որ մեր մշակութային շարժումը, մեր դպրոցական, կրթական կեանքը եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերը միացնող ուժ դառնան, մեր ազգի բոլոր հատուածներուն: Դուք կը տեսնէք այսօր աշխարհիս երեսին ամէն մարդ ազգի մա-սին կը մտածէ, որ ազգութիւնները կեն-դանի իրականութիւններ են: Նոյնիսկ անոնք՝ որ կը ժխտեն ազգի գոյութիւնը, գործնական կեանքի մէջ ազգային նկա-տումներով կ՝առաջնորդուին: Կը տես-նենք մենք այսօր , որ անոնք որ գաղա-փարաբանութեամբ քառասուն տարիէ ի վեր ազգային գաղափարին դէմ են, այ-սօր իրենց ազգային շահերու ըմբռնու-մով իրարմէ բաժնուած են եւ իրարու դէմ կը պայքարին: Օրինակ, համայնա-վար Ռուսաստան եւ Չինաստան այսօր թշնամացած են իրարու ազգային գետ-նի վրայ :

Եւ այս երեւոյթը բնական է բոլոր ազ-գերու եւ բոլոր ժամանակներու համար:

Ազգը ուրեմն պէտք է պահէ իր հաւա-քականութիւնը որ կարենայ իր իղձերը իրագործել :

Եւ ազգային հաւաքականութիւնը կը պահուի միայն մշակոյթի միջոցաւ :

Եւ այս նոր հաստատութիւնը որ դուք կեանքի կոչած էք պիտի ըլլայ այն գոր-ծօններէն մէկը՝ որ պիտի նպաստէ հայ ժողովուրդի գոյութեան պահպանման :

Ուստի ես կը շնորհաւորեմ ձեր այս ձեռնարկը կը մաղթեմ յաջողութիւն եւ վստահ եմ որ յաջողութիւն կ՝ունե-նաք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՇԱՀԻՆ ԵՐԿԻՐԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Դրօշազարդուած , խանդավառ քաղաք մըն է որ, առջի օր, ընդունեցաւ Ֆրան-սայի Հանրապետութեան նախագահն ու իր կինը: Փառաշուք ընդունելութիւնը սկսած է օդակայանէն, ուր կայսերական պահակազօրքը բարեւի կեցած կը սպա-սէր տը Կոլի : Նախագահն իր ձախին ու-նենալով Շահը տեղ կը դրաւէ սեւ եւ ոս-կի ձիաքարշ կառքի մը մէջ: Իրիկնա-մուտ է արդէն երբ թափօրը կը հասնի պալատին հրապարակը: Բայց ըստ իր սո-վորութեան, տը Կոլ երբ կառքէն վար կ՝իջնէ փոխանակ դէպի պալատ երթա-լու, կը յառաջանայ դէպի ամբոխը, Շա-հըն ալ կը փորձէ իրեն միանալ եւ խան-դավառութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի: Պարսիկ պահակները (Ֆրանսայի մէջ կօռիյ մկրտուած են) կը մօտենան եւ տը Կոլ կը վերադառնայ պալատ ուր կարճ հանդիստէ մը ետք, ներկայ կ՝ըլ-լայ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին : Վարդաստան կոչուած (Կոլեստան) այս հազար ու մէկ գիշերներու պալատին մէջ, տը Կոլ շքեղ երեկոյթ մը կը տեսնէ: Ճաշին ներկայ են մօտ հարիւր հոգի : « Կասպիցի մարդրիտները» (Քավիառ) կը բանան ճաշը :

Ճաշէն ետք, առաջին բաժակաճառը կ՝արտասանէ Շահը, յետոյ՝ տը Կոլ.— « Թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ Ֆրանսա ի՛նչ կարեւորութիւն կուտայ իմ այցելու-թեանս Պարսկաստան: Ամէն պարագայի մէջ, ձեր ազնիւ երկրին փառաշուք անց-եալը չի կրնար չտպաւորել ձեր հիւրերը: Եւ որովհետեւ, հակառակ նուաճումնե-րուն եւ միջամտութիւններուն, որոնք դարէ դար, անցան այս հողամասին վրա-յէն, Պարսկաստան կրցաւ պահել իր ան-կախութիւնը եւ դիմադիծը, Ֆրանսայի վրայ անկեղծ եւ խոր քաշողականութիւն մը ունի: Ֆրանսա ուրախ է, որովհետեւ գիտէ թէ փոխադարձ է: ... Կարելի է մտածել թէ շրջանը որու մէջ կ՝ապրինք ալ աւելի կը մօտեցնէ մեր երկու երկիր-ները, արդարեւ , մեր երկու ազատ ժո-ղովուրդներուն, ազատութիւնը աւելի թանկագին կը թուի որովհետեւ վտան-գուած է: Եւ այդ պատճառաւ, մէկն ու միւսը, հպարտ եւ գիտնալով թէ ի՛նչ կ՝արժեն, պատրաստ են պաշտպանելու իրենց որպէսզի չդադրին իրենք ըլլա-լէ: Ուրեմն, երկուքին միջեւ, այդ ա-ռընչութեամբ, զօրաւոր եւ մշտական կապ մը կայ : Ֆրանսա աւելի քան եր-բեք համախոհ է Իրանի: Կ՝աւելցնեմ որ տրամադիր է, երկուստեք կարելիու-թեանց սահմանին մէջ, գործակցելու ի-րեն հետ բոլոր մարզերուն մէջ ուր նոյն իտէալ մը, նոյն քաղաքակրթութիւն մը եւ նոյնիսկ նոյն ապահովութիւն մը կը կանչեն միասին մեր երկու երկիրները »:

Նախապէս Շահը յայտնած էր տը Կոլի որ կը գտնուի երկրի մը մէջ որ միշտ այնքան լաւ հասկցած է Ֆրանսան, անոր քաղաքակրթութիւնը, անոր մշակոյթը , անոր լեզուն որ ճամբորդներն ու Ֆրան-սացի գրողներ զայն անուանած են «Ա-սիոյ Ֆրանսան »:

Հիգշարթի օր, նախագահ տը Կոլ ծաղ-կեպսակ մը պիտի դնէր Ռեզա Շահ դամ-բարանին վրայ ապա ճառ մը արտասա-նէր՝ խորհրդարանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՔՈՔԹՈՅԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Միլլիի իր զարդարած ե-կեղեցիին մէջ, վշտով համակուած ըն-տիր բազմութեան մը ներկայութեան : Ֆրանսական ակադեմիայէն եկած են իր բազմաթիւ ընկերները՝ Անտրէ Շամսոն , պատուելի Պէօկնէռ, Մօրիս Ժընըվուա , փրոֆէսէօր Տըլէ եւ Փասթէօր – Վալեռի Ռատօ: Կան նաեւ Անտրէ Մօրուա, Մար-սէլ Փանեոլ, Ռընէ Քլէռ, Ժան Փօլան, Ժան Ռոսթան : Ընտանիքին միացած են՝ Ժան Մառէ, Տիկին Վէսվէլէռ, Սերժ Լի-ֆառ եւ Փիքասոյի տղան: Հոն են նաեւ թատրոնի եւ շարժարուեստի բազմաթիւ դերասաններ: Դամբանականներ կ՝արտա-սանեն Միլլիի քաղաքապետը , Թիրի , Պելժիոյ արքայական ակադեմիային քարտուղարը , Անտրէ Շամսոն եւ վեր-ջապէս Կայթան Փիքոն որ իր հրաժեշտի խօսքը կը վերջացնէ ըսելով.— « Անորմէ որ ըսած է օր՝ եթէ տունը կրակ առնէր, միայն կրակը պիտի տանէր հետը, անոր-մէ որ գրեց թէ մարդը պէտք է ողջ ըլլայ իսկ հեղինակը՝ յետ մահու եւ մարդուն դերեզմանին վրայ, կը յիշենք երիտա-սարդութիւնը եւ կրակը : Կարծես կը լսեմ Քոքթոյի ձայնը .— «Թող որ սա մարդիկը երթան, թող որ գոցուի դու-ռը, թող որ գինին կորսուի, թող որ դա-գաղը դրուի մեռեալ աճիւնները, քու աստուածային անունդ եմ...» եւ դամ-բանախօսը կը վերջացնէ.— Մահն է որ կը խօսէր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը կրկին սկսած է յարձակիլ չին ղեկավարներուն վրայ : Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա կը գրէ իր եզ-րակացութեան մէջ թէ չին ղեկավարները միայն մէկ նպատակ ունին՝ կղզիացնել չին ժողովուրդը միւս ընկերվարական երկիրներու ժողովուրդներէն » :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ համալսարանի հրաւէրով, Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը գա-ցած է Թուրքիա: Այս պատուիրակու-թեան անդամներէն Ռէյմոն Առոն դասա-խօսութիւն մը տուած է եւրոպական միասնականացման վրայ :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Քորէայի նախագահ ընտրուեցաւ Զօր. Փառք ձայներու շատ թեթեւ առաւելութեամբ մը իր հակառա-կորդին վրայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երկրորդ թերթը՝ Նիւ Եորք Միոքր դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, նիւթական տագնա-պի պատճառաւ: Թերթը որ 880 հազար տպաքանակ ունէր օրական (մէկ միլիոն՝ Կիրակի օրերը) հիմնուած էր Ռանտոլֆ Հիրսթի կողմէ (Սիթիզըն Քէյն), 1924 -ին :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ որոշեց ինք գտնել իր յա-ջորդը նկատի առնելով որ բաւական չփոթութիւն կայ իր կուսակցութեան մէջ, այդ հարցին պատճառաւ :

ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՀՐԱՐՏ դաշնակցային Գեր-մանիոյ վարչապետ ընտրուեցաւ 180ի դէմ 279 ձայնով: Ազատական Մենտէ փոխ – վարչապետ նշանակուեցաւ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ձայնասփիւռն ու մամուլը կատղած են Մարոքի թագաւորին դէմ թէեւ պատերազմը անխուսափելի չի թը-ւիր: Պեն Պելլա, համազգեստով ներկա-յացած է խորհրդարանը առաջին անգամ ըլլալով: Նիստը դռնփակ տեղի ւոնեցած է կառավարութեան առաջարկին վրայ :

ՖՐԱՆՍԱ ժամանած է յիսուն հոգիէ կազմուած խորհրդային խումբ մը: Զա-նազան շրջապտոյտներ եւ այցելութիւն-ներ նախատեսուած են :

ԹԻԹՕ Ուոշինկթըն հասած է ուր տե-սակցութիւն մը պիտի ունենայ նախա-գահ Քենըտիի հետ :

ՊԵՐԼԻՆԻ կառուղիին վրայ նոր միջա-դէպ մը պատահած է այս անգամ բրի-տանական խումբի մը հետ :

ՀԻՆ ԲԱՆԱՎԷՃ
ԵՒ ՆՈՐ ՊՂՏՈՐ ԼՈՅՍ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը նոյնութեամբ կ'արտատպենք Երեւանի «Գրական Թերթ»ի 1963 Հոկտ. 11ի թիւէն :

Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթաթերթն իր այս տարուայ Սեպտեմբեր 7ի թիւ 160-ում տպագրել է Ենովք Արմէնի « Լոյս գրական անցքերու վրայ» վերնագրով յօդուածը, որ աւարտւում է այսպիսի կոչով.

« Կոչ կ'ընեմ Հայաստանի մամուլին՝ գրական պատուախնդրութեան պաշտպանի նախանձախնդրութիւնով՝ արձագանգ ըլլալ այս բացատրական լուսաբանութեան, որպէսզի Երեւան լոյս տեսած հատորի մը մէջ մուտք գործող անհիմն զրպարտագիրը ժխտուած ըլայ, պատուի հատուցումով անիրաւուողին »:

« Զրպարտագիր » եւ «անիրաւուող »... « Զրպարտագրի» հեղինակն է... Միսաք Մեծարենցը, իսկ «անիրաւուողը».. Ենովք Արմէնը: Միսաք Մեծարենց բանաստեղծը վախճանուել է յիսունըհինգ տարի առաջ եւ... Ենովք Արմէնը դեռ շարունակում է այն «բանավէճը», որ սկսուել է իր եւ «հանճարեղ պատանու» միջեւ սրանից ուղիղ կէս դար եւ կէս տասնամեակ առաջ: Որպիսի՛ յամառութիւն, հետեւողականութիւն եւ... քինախնդրութիւն :

Յիսունըհինգ տարի առաջ, երբ Մ. Մեծարենցը նոր էր հրապարակ հանել իր « Ծիածան » եւ « Նոր տաղեր » գրքերը, հայ քնարերգութեան այդ զոյգ գոհարները, Ենովք Արմէնը նոր ասպարէզ իջած բանաստեղծին բնորոշեց իբրեւ ... «մի-ջակ ու դեռ տհաս միտք», «անընդունակ արուեստի բարձր խոյանքներու » , « գաճաճ », « վտիտ եւ ամուլ իմացականութիւն », «ողորմելի տաղանդ » , « խղճալի հետեւակ », « ջլատուած անկարող » , « այլակերպ անհեթեթութիւն », « մեծապէս ծաղրելի խեղկատակ», «մոլար կապկութիւն» եւայլն . եւայլն : Ենովք Արմէնին նոր զինամը-թերքով օգնութեան հասած Փայլակը (Ժագ Սայապալեանը) շարունակեց հայ-հոյանքը՝ « Միսաք Մեծարենց ըսուած սագի փետուր», «պարոն հնդկահաւ » , « անճաշակ եւ անճարակ բառերու դերձակ », « պարոն... Մեծա ... միտ » ... Ենովք Արմէնն իր հայհոյանքների մէջ այնտեղ հասաւ, որ «Նոր տաղերը » յայտարարեց «փսխուածք», իսկ մի շարք բանաստեղծութիւններ՝ պարզապէս՝ « բանաստեղծութեան անունով երկնուած կղկղանքներ»: Ներողութիւն ենք խնդրում մեր ընթերցողներից՝ այդ գարշահոտ « քննադատութեան» նմոյշները նորից նրան յիշեցնելու համար :

Մենք այդ չէինք անի, եթէ այդ հայ-հոյանքները գրաւոր հրատարակելուց յիսունըհինգ տարի անց Ենովք Արմէնը նորից հրապարակ չգար եւ հաշիւ չպահանջէր յիսունըհինգ տարի առաջ վախճանուած Մ. Մեծարենցից իրեն, Ենովք Արմէնին «անիրաւելու» համար, եւ նորից չգործածէր «քննադատութեան» հին ոճը, վաղամեռիկ բանաստեղծի անուանը շպրտելով «պարսաւախօս», «անբարեխիղճ զրպարտախօս» , «բրածոյ բարբանջագրութեան» հեղինակ, «սմսեղուկ սպրդասացութիւններու եւ ծածկախօսութիւններու» ընդունակ , «լուտանքներու շեղջակոյտ» յօրինող եւ այլ որակումներ :

Ութ տասնամեակ բոլորած Ենովք Արմէնը այսօր էլ նոյն դիրքերից եւ նոյն ոճով է գրում, ինչ ոճով գրում էր քսանըհինգ տարեկան հասակում՝ իր գրական հակառակորդի՝ Միսաք Մեծարենցի դէմ, այն Մեծարենցի, որ այսօր դափնեպսակով բազմել է հայկական Պառնասի ընտրեալների մէջ եւ վայելում է բանաստեղծութեան եւ գեղեցկութեան սիրահար մեր ժողովրդի գուրգուրանքն ու անվերապահ սէրը : Մեծարենցն այդ փառքը վաստակել է այն երգերով, որոնց Ենովք Արմէնը որակել է ... (կրկնակի սրբապղծութիւն կը լինէր նորից յիշելու այդ որակումները) :

Ի՞նչն է առիթ տուել Ենովք Արմէնին հինգեւկէս տասնամեակ յետոյ նորից հայհոյանքի ելնելու եւ... Հայաստանի մամուլին կոչ անելու՝ «գրական պատուախնդրութեան պաշտպանի նախանձախնդրութիւնով» արձագանգելու իրեն :

1934 թուականին Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Միսաք Մեծարենցի «Երկերի լիակատար ժողովածուն »: Հատորի խմբագիրն էր Եղիշէ Չարենցը, կազմել մեկնութիւնները, ծանօթութիւնները եւ յառաջաբանը գրել էին Վ. Ալազանն ու Վ. Նորենցը: Գիրքը գտաւ ամենաջերմ ընդունելութիւն եւ խսկոյն սպառուեց: Ժողովածուն կրկնահրատարակուեց 1956ին քսան հազար, այո՛, քսա՛ն հազար տպաքանակով եւ նոյնպէս սպառուեց ... Ահա Մ. Մեծարենցի այդ հրատարակութիւնն է առիթ տուել բանաստեղծի վաղեմի եւ այսօրուայ հակառակորդին՝ վերսկսելու իր հին վէճը... կէս դար եւ կէս տասնամեակ առաջ մեռած գրողի հետ :

Այդ ժողովածուի մէջ է «մուտք գործել անհիմն զրպարտագիրը », որի ժլխտումը, չգիտես ո՛ւմից, պահանջում է այսօր Ենովք Արմէնը:

Մեծարենցի « Երկերի լիակատար ժողովածուի» մէջ, բնականաբար, պէտք է տեղ գտնէին նաեւ նրա գրական յօդուածները: Այդ յօդուածներից երեքն ուղղուած են Ենովք Արմէնի եւ նրա համախոհների դէմ, որոնք, ինչպէս տեսանք, գրական քննադատութեան եւ բանավէճի համար բացարձակապէս անթոյլատրելի ոճով ու որակումներով, ուղղակի հայ-հոյանքներով էին դիմաւորել բանաստեղծի մուտքը գրական ասպարէզ: Հասկանալի է, որ Մեծարենցը, երբեք չիջնելով իր հակառակորդների մակարդակին, խիստ որակումներով է պատասխանել նրանց նկրտումներին: Այդ յօդուածներից մէկը՝ «Աղեղ ու կապարճ» խորագրով, գրուած բանաստեղծի մահուանից քիչ առաջ, անտիպ է մնացել մինչեւ 1934 թուականը եւ առաջին անգամ լոյս է տեսել «Երկերի լիակատար ժողովածու»ի մէջ : Ճշմարիտ է, այդ յօդուածում կան ամենախիստ որակումներ Ենովք Արմէնի մասին, սակայն այնտեղ չկան ոչ «փսխուածք» եւ ոչ էլ կ...ով սկսուող հայհոյանքի պէս բառեր, որոնցմով Ենովք Արմէնը որակել է Մեծարենցի ստեղծագործութիւնները :

Այդ յօդուածի մէջ Մեծարենցը երեք կոնկրետ օրինակով իր հակառակորդին մեղադրել է բանագողութեան մէջ: Արդ, եթէ Ե. Արմէնը ըստ էութեան ասելիք ունէր, եթէ կարող էր, պէտք է հերքէր այն կոնկրետ օրինակները, որ վկայակոչել է Մեծարենցը եւ... փակէր խնդիրը: Սակայն նա այդ կոնկրետ փաստերը չի յիշատակում անգամ, այլ բաւականանում է յայտարարելով, թէ ինքը «1. չի կարօտիր նման զեղծարարքի ,թէ՝ 2. բացարձակապէս գոյութիւն չունի անհիմն զրոյցը եւ մինչեւ որ առասպելախօսին (այսինքն՝ Մեծարենցին) վարկին նախանձախնդիր որեւէ մէկը չյաջողի փաստացի վաւերագրութիւնով հակառակը ապացուցանել, կատարեալ իրաւունքի մէջ կ'ըլլամ անուանարկիչը (այսինքն՝ Մեծարենցին) հռչակելու դատապարտելի զրպարտախօս...» եւայլն: Մեծարենցն իր յօդուածում պարզ ու մեկին ցոյց է տուել իր մեղադրանքի աղբիւրները : Հերքողը պէտք է զբաղուէր այդ աղբիւրներով եւ ոչ թէ ապարդիւն սպառնալիքներ կարդար հանդուցեալ բանաստեղծին եւ նրա «վարկին նախանձախնդիր որեւէ մէկի» անորոշ հասցէին :

Ենովք Արմէնը պնդում է, թէ Մեծարենցն այդ յօդուածը «իր ողջութեանը չէ համարձակած հրատարակել, դուշակելով որ՝ անոր պատասխանին լախտին հարուածէն կրնար ճզմուիլ»: Մեծարենցի միւս տօնական յօդուածները ցոյց են տալիս, որ նա ամենեւին «ճզմուելուց » վախեցողներից չէր, եւ յօդուածը մնացել է անտիպ պարզապէս ճակատագրական ծանր հիւանդութեան եւ մահուան պատճառով :

Մեզ թւում է, որ Միսաք Մեծարենցի մահուանից յիսունըհինգ տարի յետոյ , եթէ առիթ էր եղել, որ Ենովք Արմէնը անդրադառնար իր եւ վաղամեռիկ բանաստեղծի ցաւալի «գրական վէճին » , ապա նա պիտի ազնուութիւնն ունենար, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան, դատապարտելու այդ «վէճի» մէջ իր գրաւած դիրքը եւ արժանի յարգանքը տար յիշատակին բանաստեղծի , որի ստեղծագործութիւնն այսօր հայ գրականութեան պարծանքներից մէկն է եւ մեր բոլորիս գուրգուրանքի առարկան : Առաջին հերթին այդ, եւ ապա ապացուցելու է, որ իր՝ Ե. Արմէնի «Երկու մուրիկ» եւ Մորիս Լուելի « Իլիւզիոն » կամ իր « Հաւատք » եւ Սիպիլի «Ծաղկազարդի յիշատակ» գրուածքների միջեւ նմանութիւն չկայ, եւ որ բանաստեղծը սխալուել է այդ օրինակներով իրեն՝ Ենովք Արմէնին, բանագողութեան մէջ մեղադրելով :

Եթէ ծերունազարդ Ե. Արմէնին այսօր, « բանավէճից» աւելի քան կէս դար յետոյ, ցաւ են պատճառում իր հասցէին ասուած Մեծարենցի մի քանի դառն խօսքերը, ապա հայ գրականութեան մշակներին եւ այդ գրականութիւնը պահող եւ սիրող բազմահազար՝ ընթերցողներին աւելի մեծ ցաւ են պատճառում ու խորապէս վիրաւորում այն անվայելուչ դիրքն ու հայհոյական որակումները, որ Ե. Արմէնը եւ իր բարեկամները ունեցել են մեր գրականութեան ամենապայծառ ու մաքուր մի անհատականութեան՝ Միսաք Մեծարենցի անձի եւ ստեղծագործութեան հանդէպ :

Ցաւալի է, որ յարգելի Ե. Արմէնը այսօր էլ նոյն հին ոճով եւ քինախնդրութեամբ է գրում Մեծարենցի մասին : Առաւել ցաւալի է, որ «Աշխարհի» յարգելի խմբագրութիւնը նրա յօդուածը տպագրել է առանց որեւէ վերապահութեան եւ ծանօթութեան, յօդուած, որ վիրաւորուած նեղ անձնականութեան արտայայտութիւն լինելուց բացի, ըսպառնալիք է՝ չգիտես ում հասցէին : Այդպիսի յօդուածները ոչ մի օգուտ չեն բերում գրականութեանը եւ մաղաչափ չեն նպաստում ճշմարտութեանը :

Մի քանի տարի առաջ, նոյն խնդրի կապակցութեամբ Հայաստան ուղարկած մի նամակում Ե. Արմէնը Մեծարենցի յօդուածն անուանել էր «պղտոր տողեր»: Ցաւօք սրտի, այսօր այն «լոյսը», որ Ենովք Արմէնն ուղղել է հին «գրական անցքերու վրայ», աւելի քան պղտոր է եւ այդ «լոյսի» տակ ոչ մի մաքուր բան չի երեւում :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ
ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ
ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Կերպընկալէ (փլասթիք) շինուած չկոտրող անօթներէ զատ, Հոլանտայի մէջ սկսած է շինութիւնը սովորական կաւի եւ ձգախէժի խառնուրդով անօթներու, որոնք չեն կոտրիր :

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Բ.

Եւ այս բոլորը այն պատճառաւ որ Գատըգիւղ է ուղած օգնութեան փութալ, առարկելով թէ Մալթէփէ քաղաքապետութեան սահմանէն դուրս կ'իյնայ :

Իրաւ է թէ դուրս կ'իյնայ, բայց մի-թէ Մալթէփէն մարդ չէ՞: Արիֆ պէյին գեղեցիկ մոյկերը կ'երթուդարձեն սենեակին մէջ կրկնելով — միթէ Մալթէփէն մարդ չէ՞ :

Խոհանոցին մէջ ալ նոյն նիւթին շուրջ կը խօսուի: Ցած աթոռի մը վրայ նըստած, Բէճէպ կը կարդայ նոյն «Ադշամ»ը եւ ուրիշ զինուորներ ականջ կուտան : Հոս ալ Մալթէփէն քաղաքապետութեան սահմանէն դուրս կ'իյնայ : Հոս ալ Գատըգիւղ օգնութեան չի փութար եւ կը պատասխանէ իրեն եղած հեռաձայնի կրկնակ հարուածներուն — «մինչեւ որ հրշէջ զօրաց հրամանատարութենէն հրաման չառնենք, չենք կրնար ճամբայ ելլալ » : Բայց չեն կրնար արտօնութիւն առնել , որովհետեւ «հրամանատարը անհանդիստ ըլլալուն համար մէկ քանի օրէ ի վեր հանդիստ կ'ընէր իր տունը : Փոխ – հրամանատարն ալ բացակայ էր , որովհետեւ Պաքրքէօյ էր գացած, ադարակի մը մէջ այրող խոտերը հրդեհ կարծելով : Մինչ այս մինչ այն, կրակը մեծ համեմատութիւն էր ստացած: Ստիպեալ՝ Մեծ Կղզիէն օգնութիւն ուղեցին : Մեծ Կղզիի հրշէջ գունդը ճամբայ ելաւ անմիջապէս, բայց կարելի չեղաւ գտնել Պաղտատ շոգենաւին նաւապետը : Մալթէփէյի կէսէն աւելին մոխիրի վերածուած էր արդէն երբ որ Գատըգիւղ ճամբայ ելաւ վերջապէս : Հրամանատարը իր տունէն արտօնութիւն տուած էր հեռախօսով : Բայց Գատըգիւղի օթօները Պօսթանճը հասած՝ պէնզինի խողովակները աւրուեցան ...»:

— Ա՛խ, սա աղաւնիներուն նայեցէք , ըսաւ Աւետիս որ պատուհանին մէջ էր նստած : Ի՛նչ համով կ'ըլլայ փիլաֆի հետ ...

Ճակատը երկաթէ հաստ ձողերուն կռթնցուցած՝ անօթի Աւետիս կը նայի Սուրբ Խաչ եկեղեցիի աղաւնիներուն : Անոնք աղբիւրի ջրակոյտերուն շուրջ կը դառնան, կը վուվույեն եւ կը լոգնան : Գիտեն թէ զանգակատունը զիրենք պիտի կանչէ քիչ վերջ եւ կ'ուզեն մաքուր ներկայանալ անոր : Վերջալոյսը բռնկած է անշուշտ տուներու ետին, քանի որ մթնոլորտը վարդագոյն է եւ բարձր թառած փոքրիկ պատուհան մը հնոցի պէս կը ճարճատի : Վո՛ւ, վո՛ւ :

Օգնական խոհարարը, Բէճէպ, թերթը ձգելով մօտեցաւ պատուհանին եւ նոյնպէս անօթի աչքերով նայեցաւ թռչուններուն :

— Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար, ըսաւ ան ալ, մէկ հարուածով սա երեքը մէկ փռէի ...

Եւ իր թեւերուն տուաւ զէնք մը կրելու դիրքը, գլուխը քիչ մը դէպի աջ ծռեց , ձախ աչքը գոցեց ու նշան առաւ: Յետոյ աջ ձեռքին ցուցամատը պարապին մէջ խաղցնելով զէնքի ձայնը կեղծեց .

— Պո՛ւմ ...

Իրաւ ալ աղաւնիները թափահարեցին սարսափած՝ հակառակ որ Բէճէպին ձայնը բնաւ իրենց հասած չէր կրնար ըլլալ: Աւելի կայ : Թռչուններէն մէկը ինկաւ ու սկսաւ տապլտկիլ, ոգեվարիլ :

Զարնուած էր :

Պատուհանին մէջ խմբուած գլուխները սկսան մէկզմէկ դիտել՝ կատարելապէս ապուշցած: Բայց շուտով պարզուեցաւ խնդիրը : Չես դիտեր որ անկիւնէն դուրս նետուած էր Բենիկ, որուն ձեռքին մէջն էր տակաւին պարսատիկը :

Ոստումով մը տղան հասաւ վիրաւոր աղաւնիին մօտ, անոր վիզը ոլորեց , իր ծոցը նետեց անասունը: Երկաթէ ձողերուն ետեւէն պօռացին , հայհոյեցին , սպառնացին ալ, բայց բոպիկ տղան հեռացաւ ծիծաղելով : Նոյնիսկ համարձակեցաւ ընել աւելին: Կղմինտրի կտորի մը վրայ թքաւ, ու զայն արձակեց դէպի խոհանոց՝ պարսատիկին շնորհիւ :

Ոչ միայն պատուհանը պարպուեցաւ շուտով, այլ նաեւ զինուորները ցրուեցան խոհանոցէն , որովհետեւ Ֆախրի պէյլը ներս էր մտած : Ենթասպան Աւետիսի առջեւ դրաւ փոքր ծրար մը, որուն հաստ ու դեղին թուղթէն կ'երեւար թէ միս կը պարունակէ : Պատուիրեց որ շուտով կասկարայ ընէ զայն, որովհետեւ այս իրիկուն կանուխ ճաշել կ'ուզէր: Անմիջապէս գործի սկսաւ Աւետիս, շատ սովորական ակնարկ մը նետելով միսին վրայ : Իրականին մէջ յուզուած էր որովհետեւ միսը առաջնակարգ էր: «Սառի պէս »:

Ենթասպան կը դառնար խոհարարին շուրջ, անհամբերութեամբ : Պահ մը դուրս ելաւ երթալ երկու բառ տեղաւորելու համար ներսի վիճաբանութեան մէջ, եւ յետոյ վերադարձաւ կրկին : « Հարիւր երկու տուն » կը կրկնէր Ֆախրի պէյ: Յանկարծ հարցուց .

— Ան չէ ամա, քիչ մը առաջ ինչո՞ւ կը պօռայիք կոր :

— Պէյս, ըսաւ Աւետիս պատուհանը ցոյց տալով, շան որդի լակոտ մը կայ, Բենիկ կ'ըսեն ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(5 Շար.)

ԿԱՊԿԱՆՋՈՒՆ

ՆԱԲԱՍՏԱՆ ՏԻՒՏՈՆ - ՈՐԴՈՒ

Նա մի քանի վերջին տարիներուն իր ստեղծագործութեան մէջ ամենամեծ ուշադրութիւնը դարձուցած էր ինքնութեան հարցին վրայ։ Ինչպէ՞ս կրնայ մարդ պահել իր ինքնութիւնը, երբ ան ապրած է ուրիշ երկրի մը մէջ, ուրիշ ազգի մը հետ, ուրիշ լեզուով մը խօսած է տարիներ շարունակ։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ապրիլ իր ինքնութիւնը, երբ ան ապրած է ուրիշ ազգի մը հետ, ուրիշ լեզուով մը խօսած է տարիներ շարունակ։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան ապրիլ իր ինքնութիւնը, երբ ան ապրած է ուրիշ ազգի մը հետ, ուրիշ լեզուով մը խօսած է տարիներ շարունակ։

Ասոնք հարցեր են, որոնք կը տանջեն ներկայ ժամանակի գրեթէ բոլոր գրողները։ Ասոնք հարցեր են, որոնք կը տանջեն ներկայ ժամանակի գրեթէ բոլոր գրողները։ Ասոնք հարցեր են, որոնք կը տանջեն ներկայ ժամանակի գրեթէ բոլոր գրողները

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 Ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց նորօք հանգուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազեանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի (մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մառի Սարաֆեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հաճի Յակոբին եւ մօրը՝ Լուսաբերին :

Այս առթիւ 200 Ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Սուրբ եկեղեցիին :

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յարութիւն Արսլանեանէ երեսուն Ֆր. իր ողբացեալ մօր Տիկին Ազնիւ Արսլանեանի (ծնեալ Պալեան) մահուան առթիւ, վարչութիւնս իր վշտակցութիւնը յայտնեով, Արսլանեան եւ Պալեան ընտանիքներուն մխիթարութիւն կը մաղթէ սղակիր պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ՝ ինքնաշարժի ցաւալի արկածի զոհ ողբ. Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Լօռա (ծն. Մելքոնեան) Արծրունիներու յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գործունեան ընտանիք –00 Ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղ 50 (եկեղեցիի դպրոցին), Պ. Ալպեռ Զորպաճեան 50, Պ. Վարդան Պանտիկեան 30 (եկեղեցիի դպրոցին), Այրի Տիկին Մարինոս Սահակեան 20, Պ. Յարութիւն Պաղտասարեան 10, Պ. Մարտիկ 10, Պ. Ճանիկ Փէքմէզեան 30 (Կապ. Խաչին): (Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի թաղականութիւնը կը յայտարարէ թէ Տիկին Էլիզ Նարինեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները զանազան հաստատութեանց ննջեցեալի ամուսին Պ. Ղազարոս Նարինեան կը նուիրէ եկեղեցւոյ քսան Ֆրանք, Աղքատ. 10, Կ. Խաչ 10, դպրոցի 10: Եկեղեցիին՝ Պ. Աւետիս Թէքէեան քսան, Կարապետ Կտաւճեան քսան, Օննիկ Նիկողոսեան 10, Գեղամ Մալխասեան 10, Աղքատաց.— Պ. Աւետիս Թէքէեան երեսուն, Գրիգոր Մսըրեան տասը, Յովհ. Հէլվաճեան տասը, Սերոբ Սերոբեան տասը, Յարութիւն Զավէրեան տասը: Դպրոցին՝ Շապուհ Համբարձումեան տասը :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է փոքրիկն Թագուհի Նազարեանի (10 տարեկան) թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Եկեղեցիին՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էտմէքճեան, Պէրպէր Սարգիսեան, Խաչատուր-Ասատուրեան տասնական, Վաղարշակ Տէր – Վարդանեան հինգ Ֆրանք :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւն կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ
ԱՐԵՒԱԾԱԳԷՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ –պատրաստուած նորագոյն ֆիլմը:

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն

(Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Ազապապեան) :

(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան) :

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ ներսիսեան, Ջանիբէկեան եւ ուրիշներ:

Ինչպէս նաեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝

Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին,

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն :

Գիները՝ 3 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ :

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի թաղականութիւնը եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը յայտարարեն թէ դպրոցը կը բացուի այս Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ընկերուհի Տիկին Արմաղանեանի բնակարանը: (Ուսուցիչ Պ Յակոբ Արթինեան):

Այս առթիւ շնորհակալութիւն ընկերուհի Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեանի որ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր Ֆր. նուիրեց դպրոցին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՔՆԱՐ

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ ԵՐԳԱՐԱՆ, լաթակազմ :

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը պարունակէ 669 հին ու նոր երգեր, 455ը ձայնագրուած

Գին 20 Ֆր., առաքման ծախքով 22 Ֆր.

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլեան Գրատուն

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Ս. Վրացեանի ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Գ. հատորի օրինակները ծախուած են: Նորեր պիտի հասնին շուտով :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագախումբ : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր :

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 14ին

Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տընիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունդարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 19 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9838 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9838

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՐՀԱՐՏ

Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը Գերմանացիներուն տուաւ իրենց պատասխանատուութեանց դիտակցութիւնը :

Կլոր գլուխ մը, յօնքերուն կամարին տակ խոր թաղուած աչքեր, գլանիկը փարակ եւ կարճ շրթներու միջեւ, փրոֆէսէօր Լուտվիկ Էրհարտի դիմագիծը առիթ կ'ընծայէր ծաղրանկարչական պատկերներու : Այսօր գերմանական վերականգնումին խորհրնշան – մարդը նոյնքան մատիտին կը պարտի իր դիմագիծին ժողովրդականութիւնը որքան լուսանկարին : Իր կիսադէմքը փորագրուած է գերման դրամատուներու պատրաստած առաջին ոսկի դրամներուն վրայ, բայց փորագրուած է ամբողջովին կոր գիծերով եւ ցցուն շուքերով :

Իւրաքանչիւր գերման քաղաքացիի ամենօրեայ տեսիլքին մէջ սակայն, նոր վարչապետին զուարթ կլորիկութեան մէջ կան շուքի եւ խորհրդաւորութեան բաժիններ : 66 տարեկանին, 15 տարի գերմանական տնտեսութեան գլուխը ըլլալէ ետք, դեռ առիթ կուտայ նոյնքան հարցումներու եւ շահադիտութիւններու՝ քան ինչ որ կրնար ըլլալ եթէ կարդէն դուրս ելլէր.— Ի՞նչ կը նշանակէ այն երկար լռութիւնը որ կանխեց իր մուտքը Շաումպուրկի պալատը : Զարմացուց : Արդարեւ, Լուտվիկ Էրհարտ կը սիրէ խօսիլ, սիրտը բանալ : Բառին այս մոլի սէրը, աւելի յաճախ պատկերաւոր քան ներշնչուած ոճով, յաճախ իր շահուն հակառակ եղած է, վարկաբեկումի այն երկար պայքարին ընթացքին, զոր իր նախորդը տարաւ իրեն դէմ : Արդեօ՞ք զըրած է սակաւախօսութեան ռազմավարական առաքինութիւնները : Արդեօ՞ք կը լռէ մեծ նեղութեան մը ծանրութեան տակ : Այս վերջին շաբաթներու իր ընթացքը, իր հայրենակիցներուն մէջ, հակասական մեկնութեանց առիթ տուած ըլլալը (գերադասութեան փաստ թէ ստորակայութեան խոստովանութիւն) կը վկայէ որ ամէն բան ըսուած չէ տակաւին Փրոֆ. Էրհարտի վրայ, եւ ինչ որ ըսուած, կրկնուած է ցայսօր միշտ համոզիչ կամ փայլուն չի թուիր, երբ մըտածես :

Դիւրին չէ գերման զանգուածներու վրայ իր ունեցած հսկայ վարկը նսեմացնել : Տնտեսական «հրաշքին» «հա՞յր» : Լրագրողներու գործածած այլաբանութիւնները անհրաժեշտ մօտեցումը ցոյց չեն տար : Ամերիկեան պարբերական մը՝ կարծելով գերագոյն պատիւն ընել իրեն, ըսած էր Էրհարտի համար որ գերման տնտեսութեան «ցարն» էր : Ինչո՞ւ ոչ «Սթալինը» : Գերման բարգաւաճման խորհրդանշա՞ն : Գե՞ր ըլալուն համար : Հաստ գլանիկնե՞ր ծխելուն համար :

Անշուշտ, բնական է որ իր անունը նոյնանայ վերելքի մը հետ, զոր ղեկավարած է առաջին օրէն, որովհետեւ ղեկավարել կը նշանակէ ընտրել :

Բաւական անորոշ տեսաբան, փրոֆէսէօր Էրհարտ իր գործին մէջ ճիշդ որոշումի, պատեհ միջամտութեան եւ ոչ միջամտութեան հոտառութիւն մը ցոյց տուաւ, որ զինքը ցմիշտ կը դնէ այնքան քիչ տարածուած դպրոցին, յաջող տնտեսագէտներու դպրոցին գլուխը :

Անիմաստ կ'ըլլար սակայն իր մէջ տեսնել նոր մոգ մը, առատութեան տոքթ. Շախթ մը, հակառակ այն քիչ մը նախապաշարեալ կապին զոր գերման քուէարկողները ցոյց կուտան իրեն հանդէպ : Հակառակն է որ իր արժանիքը կ'ընէ : Շատ յաճախ կամ շատ ուշ կը մոռցուի որ Լուտվիկ Էրհարտէն առաջ, տնտեսական մարզն էր (եւ ոչ քաղաքականը՝ շատ ցած խորհրդարանական վարչաձեւին մէջ) որ գերման միջին դասուն գիտակցութեան մէջ կը սահմանէր ողբերգութեան եւ եղերականութեան շրջանակը : Լուտվիկ Էրհարտ արմատախիլ ըրաւ տնտեսութեան չար սատանան, ընտանեցուց բառին իսկական իմաստով, զայն կրկին դնելով իմաստութեան եւ տրամաբանութեան կամարին տակ : Ոմանք ժպտեցան եւ դեռ կը ժպտին իր պատկերալից ոճին եւ թռիչքներուն վրայ, տընտեսական տարրերու նախահաստատուած ներդաշնակութեան եւ մարդուն վրայ՝ իր վստահութեան ստեղծագործութեանց թագաւորը :

Բայց այս հինցած «ազատականութիւնը» կը յարմարէր անկասկած ժողովուրդի մը, որ մխրճուած էր դրամական արժեզրկումներու սարսափին մէջ : Վերադաստիարակումի եւ ապաթունաւորման դարմանումի փորձ մըն էր : Յաջողեցաւ :

Տեւական ծաւալումը, ինչ ալ ըլլայ անոր կշռոյթը, այլեւս Գերմանացիներուն համար դարձած է օրէնք՝ ըլլայ արտադրողին, ըլլայ սպառողին համար : Յուսախաբութիւնները, պայմաններու փոփոխութիւնները, նոյնիսկ մասնակի փլուզումները տանելի կը նկատուին եւ տօյչ մարքը հիմը կը կազմէ այս վերադտնուած հաւասարակշռութեան :

Գալիք ամիսներու դէպքերը ցոյց պիտի տան թէ Փրոֆ. Էրհարտի մէջ կայ մեծ վարչապետի մը խմորը : Բայց ո՞վ կրնայ մեծ երեւալ Տոքթ. Ատընաուըրի շուքին մէջ : Կարելի չէ հրաշալիքներ սպասել ճնշիչ յաջորդութենէ մը : Այնքան ալ կարեւոր չէ, Փրոֆ. Էրհարտի գործը արդէն կատարուած է. աննման է եւ կը բաւէ իր փառքին համար. անոր ներշնչած եւ տարածած քաջալերութիւնը, յաջողած է վերադարձնելու Գերմանացիներուն իրենց պատասխանատուութեանց դիտակցութիւնը, կ'եզրակացնէ «Լը Մոնտի» քրոնիկագիրը՝ գծելով նոր վարչապետին դիմագիծը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԻՋԵՒ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Խզումը պատերազմ չէ անպայման կ'ըսեն լաւատեսները, տեսնելով թէ Ալժերիոյ եւ Մարոքի բանագնացներուն խօսակցութիւնները ոչ մէկ բանի յանգեցան առջի օր, Մարաքէշի մէջ : Անդին արդէն կռիւները կը շարունակուին սահմանագլուխին վրայ : Ալժերիոյ բանագնացն էր՝ Եազիտ որ Ալժէ վերադարձած պահուն յայտարարած է օդակայանը.— «Երբ կռիւները սկսան, նախագահ Պեն Պելլա ուզեց որ Մարաքէշ գամ ըսելու համար որ կռիւը պէտք է դադրի, պէտք է ետ երթալ կրկին» :

Եթէ միայն այդ է որ Ա. Հ. Ա. Կ.ի նախկին նախարարը պիտի ըսէր Մարոքցիներուն, կասկածէ դուրս է որ պիտի ձախողէր : Եազիտ ըսած է նաեւ.—«Ալժերական պատուիրակութիւնը, վիճաբանութեանց այս աստիճանին վրայ, կը խորհի թէ Ալժէ պէտք է վերադառնայ : ձեմ գիտեր թէ երբ կուգանք, կրկին, բայց մեր օդանաւին անձնակազմին հրահանգ տուած եմ որ երբ Մեզոն – Պլանշի օդակայանը հասնինք, կրկին վառելանիւթ դնեն օդանաւին մէջ» : Կը թուի թէ Մարոքցիները իրենք ալ զարմացած են ալժերական պատուիրակութեան այս յանկարծակի մեկնումէն : Եազիտ թէեւ դիւրին – դիւրին չէր կրնար խոյս տալ, լրագրողները կը սպասէին իրեն : Ի՞նչ կրնար ըսել անոնց որոնք իրեն կը սպասէին պանդոկին հիւրանոցը : Ալժերիոյ քարտէսներ ցոյց տուաւ եւ եզրակացուց. — «Մենք զմեզ կը պաշտպանենք հողին եւ քաղաքական ճակատին վրայ» :

Քիչ ետք, Եազիտ Ալժէ կը հասնէր եւ կը յայտարարէր «չկրցանք պայմաններ ստեղծել լուծումի մը համար : Որոշեցինք Ալժէ վերադառնալ : Մեր դեսպանին ըսինք որ մեզի ընկերանայ : Անմիջապէս նախագահին պիտի յայտնենք մեր պաշտօնին արդիւնքները» : Արդարեւ, բանագնացները անմիջապէս Պեն Պելլայի մօտ գացած են, ուր խօսակցութիւնները շարունակուած են ամբողջ դիշերը : Քաղաքը արդէն եռուզեռի մէջ է քանի մը օրէ : Գիշեր–ցերեկ, հարիւրաւոր կամաւորներ, հրապարակներուն վրայ հաւաքուած, երգած ու պարած են, երիտասարդ աղջիկներն ալ իրենց կը միանան : Յաջորդ օրը թերթերը կը յայտարարէին հսկայ խորագիրներով.— «Հարիւր հազարաւոր կամաւորներ պաշտպանելու համար ընկերվարական յեղափոխութիւնը», «Յառա՛ջ յեղափոխութեան պաշտպանութեան համար» եւն. եւն. : Կարմիր Մահիկը սկսած է հիւանդատար կառքերու արձանագրութիւնը : Զայնասփիւռն ալ հայրենասիրական ջերմեռանդութեան մթնոլորտ մը կը պահէ : Ամէն ժամ, լուրեր կը հաղորդէ որոնք յաղթանակներու հռչակումներ են : Կը պնդէ որ Պէյտա եւ Թինճուպ միշտ Ալժերացիներուն ձեռքն է : Իսկական գաղափար մը կարելի չէ կազմել զինուորական կացութեան վրայ, բայց Պեն Պել յետաձգեց իր մեկնումը դէպի Նիւ Եորք, մինչ Մարաքէշ կը ժամանէր Եթովպիոյ կայսրը որու միջամտութիւնը խնդրուի հաւանաբար այս հարցին լուծումին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼԻ այցելութիւնը Պարսկաստան առասպելական բնոյթ մը կը ստանայ : Երկրորդ օրուան ընթացքին, նախագահը այցելած է նաեւ Ֆրանքեւպարսկական Հաստատութիւնը ուր խօսած է պարսկական մտաւորական ընտրանիին առջեւ շեշտելով թէ Ֆրանսա եւ Պարսկաստան զորս ոչ մէկ բան կը բաժնէ, իրարու մօտեցած են ոգիով եւ սիրտով : Այս ճառին ընթացքին, տը Կոլ բացէ ի բաց յայտարարած է թէ Ֆրանսա վարկ մը պիտի բանայ Պարսկաստանի : Նախագահ տը Կոլ այցելած է նաեւ խորհրդարանը ուր ճառ մը արտասանած է շեշտելով. «ձեր կամքը դուք մնալու կը պատասխանէ ուղղակի մեր հարազատ դիրքին» :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, վարչապետ Նհու յայտարարեց թէ «ժողովուրդը կորսնցուցած է իր վստահութիւնը ամերիկեան կառավարութեան հանդէպ» :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ տասը մահապատիժ արձանագրուած է «Յուլիս 18ի դատավարութեան» ընթացքին : Ուրիշ երեք հոգի ալ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ընդունած է Թիթոյի հրաւէրը Եուկոսլաւիա երթալու : Թուականը ճշդուած չէ տակաւին : Ուոշինկթընի մէջ, Քենըտի եւ Թիթօ հինգ ժամ գլու գլխի խօսակցութիւններ ունեցած են :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ շատ կը խօսուի չին-խորհրդային մերձաւոր խօսակցութեանց մասին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Ազդակը Հոկտեմբեր 15ի իր թիւին մէջ ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (ԱՖՓ) հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած է Վազգէն Ա.ի Երուսաղէմ ժամանման առթիւ.—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 14 (ԱՖՓ).— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Վազգէն Ա., որուն աթոռը կը գտնուի Էջմիածին, Խորհ. Միութիւն, Կիրակի օր Ամմանէն հասաւ Երուսաղէմ :

Վազգէն Ա., որ Շաբաթ օր Լոնտոնէն եկած էր յորդանանեան մայրաքաղաքը, 15 օր պիտի մնայ Երուսաղէմ : Երեք դարէ ի վեր, առաջին անգամն է որ կաթողիկոս մը կ'այցելէ այս քաղաքը :

Վեհափառին կ'ընկերակցին Հայկազուն Եպիսկոպոս (Հայաստանէն), ինչպէս նաեւ վարդապետ մը :

Զորս այլ հայ եպիսկոպոսներ՝ Նիւ-Եորքէն, Պէյրութէն, Քալիֆորնիայէն եւ Արժանթինէն, ինչպէս նաեւ Գեր. Սերովբէ Մանուկեան, Ֆրանսայէն, Լոնտոնէն Ամման ընկերակցած էին Վազգէն Ա.ի :

Ընկերակցութեամբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի, Վազգէն Ա. Երուսաղէմի մէջ ողջունուեցաւ մեծ թիւով եկեղեցական անձնաւորութիւններու ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի հայ համայնքի անդամներուն կողմէ :

Նահանգին կուսակալը բարիգալուստ մաղթեց իրեն յանուն Հիւսէյն թագաւորին : Վեհափառը ապա անցաւ քաղաքի փողոցներէն, որոնք գորգերով ծածկուած էին, Սիոնի դռնէն մինչեւ Ս. Յակոբ տաճարը, որ կը գտնուի հին քաղաքին հայկական վանքին մէջ : Իրեն կը հետեւէին Միացեալ Նահանգներէն չորս հայ անձնաւորութիւններ : Երբ վանք հասաւ, ի նշան բարիգալուստի աղաւնիներ թռցուեցան, երեք ոչխարներ զենուեցան եւ զանգերը սկսան զօղանջել :

Պատարագ մը մատուցուեցաւ Երուսաղէմի Պատրիարքին կողմէ» :

ՄՈՍԿՈՒԱ լուսաբանութիւններ ուզած է Պոնէն եւ Փարիզէն Ֆրանքեւգերմանական դաշինքին մասին :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ 24 ժամ գործադուլ որոշեցին Հոկտեմբեր 23 ժամը 4էն սկըսեալ : Գլխաւոր պահանջներն են.— Ամսականներու բարելաւում եւ աշխատանքի ժամերու նուազում :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է լեհական Թրիպունա Լուտու թերթին եւ յայտնած թէ ինք կողմնակից է ոչ – յարձակողական դաշինքի մը Ատլանտեան եւ Վարշաւայի ուխտերուն միջեւ :

«ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հրէականութեան օրերը» տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 10, Իսրայէլի մէջ : Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կը տարուի Ֆրանսայի մէջ ալ : Նպատակն է իսրայէլացի երիտասարդ ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրել Ֆրանսական հրեայ համայնքին գործունէութեան եւ աշխատանքին վրայ :

ՄԱՏՐԻՏԻ դատարանը շատ խիստ վըճիռներ արձակեց երեք երիտասարդ Ֆրանսացիներու նկատմամբ : Ասոնք 30, 24 եւ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, ինչ որ կը համապատասխանէր դատախազին պահանջին : Այս երիտասարդները քիչ մը «տաք գլուխ» ռումբեր գրած էին Վալէնսիայի օդակայանի գրասենեակին մէջ, ամերիկեան դեսպանատան եւն. : Վիրաւորներ եղած էին :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս վերջերը հայ վաստակաւոր գիտնականներ անդամ ընտրուեցան Հայաստանի ակադեմիային, ոմանք՝ թղթակից անդամ: Կը ներկայացնենք քանի մը դէմքեր.—

×

ՄԱՆՈՒԷԼ Գ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Ուրալի բազմարուեստեան ուսումնարանին առաջարկին ընթացք տալով, Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան անդամ ընտրեց Մանուէլ Գարեգին Մանուէլեանը, որ մեծ վաստակ ունի քիմիագիտութեան ասպարէզին մէջ, (աշխատութիւններ կաւահողի, ապակիի, ջնարակներու, խեցեգործութեան մասին) :

Մանուէլեանն էր, որ Հայաստանի լեռներուն քարը դարձուց անսպառ հարըստութեան աղբիւր: Հայ գիտնականին շնորհիւ էր որ քարերը ներկայիս կը վերածուին գոյնզգոյն նուրբ եւ ամուր թելերու: Դարձեալ հայ մեծ քիմիագէտին շնորհիւ էր որ Հրազդանի ոսկին, նեֆիլինեան սիէնիտ կոչուած հանքային տարրը, կը դառնայ ապակի, կաւահող, եւն:

Մանուէլեան ծնած է Վան, 1913ին : Հազիւ երկու տարեկան էր, նոր էր բացեր աչքերը՝ որպէսզի տեսնէ հայրենի ջինջ երկինքն ու պայծառ արեւը, բայց տեսաւ այրուող գիւղերը, քանդուած երդիքները, լսեց որբերուն աղեկտուր լացը,— տեղի կ'ունենար Մեծ Եղեռնը, զոր կազմակերպեր էին Թուրքերը:

Մանուէլեան ընտանիքը հրաշքով միայն ազատեցաւ թրքական եաթաղանէն : Տարագրութեան եւ նահանջի ճամբաներուն վրայ Մանուէլ կորսնցուց իր հայրը, եղբայրը, քոյրը: Իսկ ինք մօրը եւ մեծ եղբօրը հետ վերջապէս ինկաւ Երեւան :

Փոքրիկ Մանուէլը, կուժը ձեռքին, պաղ ջուր կը ծախէր Երեւանի փողոցներուն մէջ, երբեմն ալ հրուշակ կամ պտուղ, կամ կօշիկ կը ներկէր: Բայց խելքը միտքը դպրոցն էր:

Ի վերջոյ յաջողեցաւ մտնել դպրոց : Աւարտեց նախակրթարան, միջնակարգ վարժարան: Յետոյ ընդունուեցաւ Երեւանի բազմարուեստեան ուսումնարանի քիմիական բաժինը: 1949ին կ'աւարտէ ուսանողութիւնը: Եւ ահա յաջորդաբար այնպիսի նորութիւններ երեւան կը բերէ, որ շուտով անունը կը հռչակուի նախ Հայաստանի, ապա Խորհ. Միութեան բոլոր երկիրներուն մէջ: Ապակեթելեր պատրաստելու Մանուէլեանի եղանակը իր անուան փառքը կը դարձնէ մինչեւ հեռաւոր երկիրներ: Արդէն հեղինակ հարիւր գիտական ուսումնասիրութեանց, արժանի էր որ դառնար Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային անդամ :

ԱՐԱՄ Բ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Քիմիական բնագիտութեան ասպարէզին մէջ, Խորհ. Միութեան գիտնականներու շարքին՝ հեղինակութիւն է Արամ Նալբանդեանը: 1949ին լոյս տեսաւ « Ջրածնի օքսիտացումը» մենագրութիւնը, որով ստացաւ ռուս մեծ գիտնական Մենդելեւի մրցանակը: Իսկ «Ֆորմալտեհիտ » ստանալու արդիւնաբերական եղանակին գիտական ձեւով մշակման համար կատարած աշխատանքով ստացաւ ոսկի շքանշան :

Արամ Նալբանդեան ծնած է 1908ին, Կիրովական: Այնտեղ կը ստանայ իր միջնակարգ կրթութիւնը : Իսկ 1930ին կ'աւարտէ Երեւանի համալսարանին բնագիտական – մաթեմաթիքական բաժինը : Յաջորդ տարի, կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը, կը դրկուի Մոսկուա : Քիմիական բնագիտութեան տոքթորան ստանալէ ետք՝ կը նուիրուի խոր հետազօտութիւններու : 32 տարիներու ընթացքին, իր կատարած նուաճումները զինք կը ծանօթացնեն ոչ միայն բովանդակ Խորհ. Միութեան, այլեւ արտասահմանի մէջ: Այժմ թէեւ կ'աշխատի Հայաստանէն դուրս, բայց իր խորհուրդներով, յաճախ անձնական մասնակցութեամբ, մեծապէս կ'օժանդակէ Հայաստանի գիտնականներուն :

Ուստի արժանի էր որ ընտրուէր անդամ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային :

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ՄԱՐԳԱՐ Ս. ՀԱՍՐԱԹԵԱՆ

Հասրաթեան ծնած է 1902ին, Սիսիանի շրջանը: Հայագիտութեան ասպարէզին մէջ կատարած իր ուսումնասիրութիւններուն ի վարձատրութիւն, 1935ին իրեն տրուեցաւ պատմական գիտութեանց թեկնածուի տիտղոս՝ առանց աւարտաճառի մը պաշտպանութեան: Աշխատած է իբրեւ մատենադարանի տնօրէն, պատմական յուշարձաններու պահպանութեան պետական յանձնախումբի անդամ , բայց աւելի մեծ վաստակ եւ անուն ունի իբրեւ հմուտ մանկավարժ եւ փորձ գիտնական: Աբովեան մանկավարժական ուսումնարանին եւ Երեւանի համալսարանին մէջ 34 տարի դասախօսելով՝ հասցուց բազմաթիւ մասնագէտներ, այժմ արդէն անուանի մտաւորականներ: Իր մեծագոյն աշխատութիւնն է Սայաթ – Նովայի մասին կատարած հետազօտութեան արդիւնքը : Մասնագէտներու կարծիքով , բացառիկ արժէքով նպաստ մըն է այդ գործը ամբողջ կովկասեան ժողովուրդներու մշակոյթի եւ յատկապէս բանաստեղծութեան պատմութեան մէջ :

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Խաչիկեան ծնած է 1913ին, Երեւան : 1935ին կ'աւարտէ Աբովեան միջնակարգ վարժարանը, 1940ին՝ Երեւանի համալսարանի պատմութեան բաժինը : Կը մտնէ Մատենադարան՝ նուիրուելով հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան: Ակադեմական պատմագէտ Յակոբ Մանանդեանի ղեկավարութեան տակ, կ'աշխատի հայ ժողովուրդի հին ու նոր միջնադարեան պատմութեան, ինչպէս նաեւ մատենագրութեան հետազօտութեան մէջ: Կը ծագի պատերազմը, գրիչը կը թողու, կ'առնէ հրացանը: Երբ վերջ կը դտնէ պատերազմը, դարձեալ կը նուիրուի իր սիրած աշխատանքին, նախ Մատենադարանին մէջ, յետոյ Գիտութեանց Ակադեմիային պատմութեան ուսումնարանին մէջ: 1954ին տնօրէն հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան բաժնին , Մատենադարանին մէջ: 1961ին փայլուն կերպով պաշտպանեց իր տոքթոռայի աւարտաճառը, «ԺԵ. դարի հայերէն ձեռագրերի յիշատակարանը » նիւթին շուրջ: Տուած է աւելի քան 40 գիտական աշխատութիւններ նուիրուած մեր ժողովուրդին պատմութեան զանազան հարցերուն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՔԱՐԱՄԵԱՆ

Քարամեան ծնած է 1908ին, Շուշի (Ղարաբաղ): 1935ին կ'աւարտէ Երեւանի բժշկ. համալսարանը, կը մեկնի Լենինգրադ: 1940ին կը ներկայացնէ աւարտաճառը եւ կ'աշխատի Բեխտերեւի անունը կրող ուղեղի ուսումնարանին մէջ: Պատերազմի տարիներուն՝ կը գործէ ռազմաճակատին վրայ :

Պատերազմէ ետք մինչեւ 1950, կ'աշխատի Լենինգրադի Պավլով բնախօսութեան ուսումնարանին մէջ, հայ հռչակաւոր գիտնական Լեւոն Օրբելեանի ղեկավարութեան տակ: Ներկայիս կ'աշխատի բնախօսութեան Սեչինով ուսումնարանին մէջ, իբրեւ կեդրոնական ջղային դրութեան բաղդատական բնախօսութեան լապորաթուարին վարիչ եւ միաժամանակ նոյն ուսումնարանին փոխ–տնօրէն:

Քարամեան անդամ է Իւնեսքոյի ուղեղի ուսումնասիրութեան միջազգային կազմակերպութեան: Հրատարակած է 56 գիտակ. աշխատութիւններ: Արժանացած է 6 շքանշաններու: 1958ին ,«փոքր ուղեղի եւ նախուղեղի կիսագունդերու բնախօսութեան յեղաշրջման» նուիրուած աշխատութիւնով ստացաւ Պավլով մրցանակը :

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ – ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Տէր – Միքայէլեան ծնած է 1923ին, Թիֆլիզ, հայրը ճարտարագէտ : 1948ին կ'աւարտէ Երեւանի համալսարանին բնագիտական – մաթեմաթիքական բաժինը : 1952ին Մոսկուայի մէջ ներկայացնելէ ետք մաթեմաթիքական գիտութեանց իր աւարտաճառը, կը վերադառնայ Երեւան եւ կ'աշխատի բնագիտութեան ուսումնարանին մէջ: Փրոֆ. Ֆէյնբերգ կը գրէ թէ Տէր – Միքայէլեանը ծանօթ անուն մըն է ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ արտասահմանի մէջ իբրեւ տաղանդաւոր Ֆիզիկոս – տեսաբան, մեծ նպաստ բերած է ելեկտրամագնիսական հարցերու մէջ :

ԳՐԻԳՈՐ ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Ղարիբեան ծնած է 1924ին, Թիֆլիզ , 1948ին կ'աւարտէ Մոսկուայի համալսարանը եւ կը նուիրուի գիտութեան: 1961ին կը ներկայացնէ տոքթոռայի աւարտաճառը: Այժմ կը դասախօսէ Երեւանի համալսարանին մէջ :

ՀՐԱՆԴ ԱԴՈՆՑ

Ադոնց ծնած է Բագու: Կ'աւարտէ Բագուի ճարտարարուեստական ուսումնարանը: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին կը ծառայէ բանակին մէջ, յետոյ դարձեալ կը նուիրուի գիտութեան, նախ Բագուի, յետոյ Երեւանի մէջ: Այժմ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի « Էներժեթիքի» ուսումնարանին տնօրէնն է: Ունի 34 գիտական աշխատութիւն :

ՉՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Ա.

1912ին, Օգոստոսի վերջերը, Պոլսէն ճամբայ ելանք դէպի Չորլու,— Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, որ տնօրէն նշանակուած էր Չորլուի ազգ. վարժարաններուն, իսկ ես՝ ուսուցիչ :

Չորլու մայրաքաղաքէն չորս ժամ հեռու է շոգեկառքով :

Քաղաքը բարձր դիրք մը ունի, կայարանէն գրեթէ 40 վայրկեան հեռու՝ դէպի հարաւ – արեւելք :

Օդը մաքուր եւ առողջարար, ջուրը առատ եւ մաքուր: Քաղաքին մուտքէն ըսկըսեալ երկու կողմ կը տարածուէին թրքական թաղերը: Կեդրոնական մասին մէջ կային Յունաց եւ Հրէից թաղերը : Յետոյ կը սկսէր Հայոց թաղը, որ կը վերջանար դէպի դաշտավայրերը տանող հարթ ճանապարհով :

Այդ շրջանին, Չորլու ունէր 1200 տուն թուրք, 450 տուն հայ , 500 տուն յոյն եւ 350 տուն հրեայ բնակչութիւն, շուրջ 15·000 հոգի:

Հայերը ընդհանրապէս թրքախօս էին, սակայն Սահմանադրութենէն ետքը հետզհետէ հայախօսութիւնը տիրապետել ըսկըսած էր: Հայ քաղաքական ոչ մէկ կուսակցութիւն գոյութիւն ունէր :

Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ գետնէն երեք ոտք ցած շինուած էր, գրեթէ երեք դարու գոյութիւն ունէր: Ամբողջ պատերը գեղեցիկ յախճապակիներով կառուցուած էին : Եկեղեցին ուխտավայր մըն էր, եւ ամէն տարի Ս. Գէորգի տօնին, շրջակայ Սիլիվրի, Ռոտոսթօ, Մալկարա, Էտիրնէ, Տիմոթիքա, Կիւմիւլճինէ քաղաքներէն ուխտաւորներ կուգային իրենց ուխտը կատարելու, որոնց համար, իբրեւ հիւրանոց, եկեղեցիին ետեւը 8 – 10 սենեակներ կառուցուած էին :

Եկեղեցին ունէր երկու քահանայ, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան (որ քանի մը տարի առաջ վախճանեցաւ Փարիզի մէջ) եւ Նշան քհնյ. Քերթոյեան,— երկուքն ալ Ռոտոսթոցի :

Վարժարանի երեք չէնք կար, մէկը ամբողջ փայտաշէն՝ եկեղեցւոյ ձախ կողմը, նախակրթարան: Երկրորդը եկեղեցւոյ ետին՝ իբրեւ մանկապարտէզ: Իսկ երրորդը՝ վերի փողոցին վրայ, քարաշէն, զոր թուրք կառավարութիւնը զին. հիւանդանոցի վերածած էր :

Նախակրթարանը ունէր 90 երկսեռ աշակերտ, իսկ մանկապարտէզը 60 – 70 երախաներ , կարմիր զոգնոցներով :

Պ. Պարսամեան իբրեւ մանկապարտիզպանուհի բերած էր Պոլսոյ ՀՕՄ Սքուլէն շրջանաւարտ Վանեցի Օրիորդ մը , Աղաւնի (կարծեմ Զաքարեան):

1912 Սեպտեմբերի առաջին օրէն սկըսեալ, նորընտիր երեք ուսուցիչներս վարժարանը կանոնաւոր շաւղի մը մէջ դրինք: Մեծ յոյս ունէինք վարժարանը բարձր դիրքի մը հասցնելու: Ծաղկումը սկսած էր արդէն, վարժարանին եւ մի-անդամայն եկեղեցւոյ մէջ :

Ափսո՛ս , սակայն: Երբ այսպէս լրջօրէն յառաջդիմութեան շաւղին մէջ մըտած էին վարժարանները, հազիւ ամիս մը անցած, ահա, յանկարծ, քաղաքական մթնոլորտը մթագնեցաւ: Պալքանեան չորս փոքր պետութիւնները, Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ, դաղտնօրէն իրարու հետ համաձայնած եւ զինակցած, թուրք կառավարութեան վերջնագիր մը կուտային, պահանջելով Եւր. Թուրքիոյ բարենորոգումներուն մասին Պերլինի դաշնագրին 23րդ յօդուածին անմիջական գործադրութիւնը , վեց մեծ պետութեանց եւ իրենց ալ մասնակցութեամբ կազմուելիք գործադիր յանձնախումբի մը հսկողութեան ներքեւ :

Օսմ. պետութիւնը, անակնկալի եկած, իրաւամբ մերժեց այս յանդուգն պահանջը: Հոկտեմբեր 5ին յարաբերութեանց խզում եւ պատերազմի յայտարարութիւն զիրար լրացուցին: Երկիրը ծանր տագնապի մատնուեցաւ: Զօրահանութիւն հրաչակուեցաւ, մինչ դաշնակիցները արդէն ամէն կողմէ սահմանները անցած, գրաւումներու սկսած էին :

Պալքանեան պետութիւնները ամիսներէ ի վեր զինակցած, քարտէսի վրայ ամբողջ Եւր. Թուրքիոյ հողերը իրենց մէջ բաժնած, զօրահաւաք ըրած էին, մինչ Թուրքիա նոր պիտի սկսէր իր բանակները կազմակերպել եւ ճակատները զրկել :

Այս անակնկալ պատերազմին դրդապատճառներէն ամէնէն կարեւորը բացատրելու համար, անհրաժեշտ կը նկատենք տարի մը ետ երթալ :

× 1908 Յուլիս 10ին հրատարակուած Օսմ. Սահմանադրութիւնը, կայսրութեան բաղկացուցիչ բոլոր ժողովուրդներուն անխտիր կը շնորհէր հաւասարութիւն, ազատութիւն, արդարութիւն եւ եղբայրութիւն :

Քանի մը ամիս իրապէս ապրեցանք խանդավառութեան մէջ եւ խելայեղօրէն համբուրուեցանք իրարու հետ: Պոլսոյ Բ. Դրան առջեւ կազմուած անմոռանալի հաւաքոյթի մը ընթացքին, Ազան վարդապետ եւ թուրք հօճա մը շրթունք շրթունքի համբուրուեցան , արժանանալով ամբոխին խանդավառ կեցցէ՛ներուն :

Կեղծ էր սակայն սահմանադրութիւնը, որուն առաջին հարուածը իջաւ զժբախտ հայ ժողովուրդին գլխուն: Ատանայի սարսափելի եղեռնը, որուն զոհ դացին 29·900 Հայեր, ու մոխիր եւ անապատ դարձաւ շքեղ Ատանան իր շրջականերով, Թուրքերը, առանց ամչնալու եւ կարմրելու յայտարարեցին թէ « Հայերը եղած են այս զարհուրանքին նախապատճառը», եւ ահա նոր կախաղաններ ... արդարութեան անունով :

Կառավարութեան ղեկը իրենց ձեռքը գտնուելով, Իթթիհատականները կը ձգտէին Օսմանցիութեան ընդհանուր անունին տակ հետզհետէ չէզոքացնել երկրին քրիստոնեայ տարրերուն ազգային գործունէութիւնը եւ կազմել միատարր թուրք պետութիւն մը: Գլխաւորաբար Եւր. Թուրքիոյ մէջ կեդրոնացուցած էին իրենց զինուորական ուժը, հոն բնակող ցեղերուն այլեւս սովորական դարձած խլրտումները միանգամընդմիշտ բառնալու եւ պետութեան հեղինակութիւնը անոնց պարտադրելու միակ նպատակով : Ազգայնամոլական այս քաղաքականութիւնը հաճոյ չթուեցաւ ոչ միայն թրքահպատակ պուլկար, սերպ, յոյն եւ Գարատաղի ցեղերուն, այլեւ մասնաւորաբար Ալպանացիներուն: Այս վերջինները, իրենց դէմ լարուած թշնամութենէն եւ Սուլթաններու կողմէ իրենց ընծայուած առանձնաշնորհումներուն բարձումէն խռովուած , կամաց կամաց սկըսան խլրտիլ, եւ օր մըն ալ ըմբոստութեան դրոշ պարզեցին: Հինէն ի վեր Ալպանացիք զէնքի մարդ եղած են եւ իրենց քաղաքներուն մէջ եւ լեռներու վրայ կը շրջագայէին ազատօրէն, միշտ զինեալ վիճակով :

Միթրովիցայի զինուորական հրամանատար Ճավիտ փաշա, Պոլսէն ստացած հրամանի մը վրայ, բանակը շարժման մէջ դրաւ եւ քալեց ըմբոստներուն դէմ : Փաշան որոշած էր ծանր դաս մը տալ Ալպան ապստամբներուն, եւ մտաւ Մալիսորներու բնագաւառը, պահանջեց թէ՝

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ՀՈԿՏ· 20ԷՆ 27

ԴԻՏԵՑԷ՛Ք

ԿԻՐԱԿԻ .— Ժամը 11, պատարագ : Ժամը 12 ֆիլմերէ ընտրուած կտորներ : Ժամը 13 լուրեր, 13·30 պատառաէն անդին, 14·15 ըրօսանքի ժամանակը, ժամը 15՝ Թէյէ – կիրակի, 17·15՝ Շարժանկար «Հիւսուածները», 19·5 Թատերական նորութիւններ, 19·20 Թերթօն (Դրախ – տի անկիւն մը), 20՝ Լուրեր, 20·20՝ կիրակի, մարզական, 20·45՝ Շարժա –

Դ.— Ամբողջ երկրին մէջ պաշտօնա – կան լեզուն ալպաներէնը պէտք է ըլլայ՝ լատինական տառերով, եւ պէտք է բո – լոր վարժարաններուն մէջ միայն այդ լեզուն ուսուցուի :

Ե.— Տուրքերը պէտք է ծառայեն Ալ – պանիոյ ներքին կարիքներուն :

Ալպանացւոց այս վճռական պահան – ջումները, բացարձակապէս պիտի խոր – տակէին Պալքանեան չորս պետութեանց հոգային ընդարձակման երազները : Այդ պետութիւնները անժխտելի ժառան – գորդները կը համարէին իրենք զիրենք Եւր. Թուրքիոյ հողերուն : Եւր. պետու – թեանց ջանքերը ապարդիւն անցան : Խօսքը կը մնար զէնքին :

× Թուրքիոյ հանրային կարծիքը կոպ – մնակից էր պատերազմի : Երկրին բոլոր կողմերէն այդ պահանջով հեռագիրներ կը տեղային Բ. Դուռ եւ թերթերու խմբ – բագրութեանց, որոնց գլուխն անցած էր « Թանին» Իթթիհատի պաշտօնական օր – կանը, որ իր կարեւոր մէկ խմբագրակա – նով կը պահանջէր կառավարութենէն՝ բացարձակապէս մերժել Պալքանեան պե – տութեանց կողմէ բռնօրէն հրապարակ հանուած Պերլինի 23 յոդուածին դէմ – ծաղրութեան պահանջը, որուն կրնար վազը յաջորդել նոյն դաշնագրին 61րդ յոդուածին վերաբերմամբ՝ Հայերու կողմէ : Ուստի, պէտք էր վճռական եւ ազդու դաս մը տալ Պալքանեան յաւակ – նոտ պետութեանց :

Օսմ. դահլիճին խաղաղասէր միջոցնե – րը սպառած եւ ճար մը դտնուած չըլլա – լով, Սուլթանը ստիպուեցաւ զօրաշարժ հրատարակել եւ պատերազմ յայտարա – րել իր կարգին Պալքաններու դէմ, որոնք արդէն Հոկտեմբեր 3էն առաջ սկսած էին սահմաններուն վրայ զանազան ընդհա – րումներ ունենալ Թրքական զօրաց հետ :

Լ· ՃԵՐԱՀԵԱՆ

նկար «Վերոնայի Սիրահարները» հեղի – նակ՝ Անտրէ Քայաթ, 22·25՝ Անցեալի հասցէներ :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 12·30՝ Պէտք է տեսած ըլլալ (չաբթուան յայտագիրը), 20·30՝ «Բախտին ժամանակը» պատրաս – տեց՝ էմէ Մորթիմէռ, 21·30՝ « Սիրոյ տագնապը», Գիտական սփռում, «Պրուսէ հիւանդանոցէն, հեղինակ՝ Իկոր Պառէր եւ էթիէն Լալու :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի· Դա – րու Մարդը, 20·30՝ «Առաջին Սէր» ֆիլմ հետեւողութեամբ Իվան Թուրկենեֆի վէ – պին, 22՝ Երաժշտութիւն ձեղի համար (Լիւսիէնը Պերնատաք) :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·30՝ Ֆութ – պոլ (անգլիա – Ֆ–Ի–Ֆ–Ա·) սփռուած Ուէմպլիէն (Եւրոպատեսիլ), 19·20՝ Ի· Դարու Մարդը, 20·45՝ Անուշ տարիք եւ փայտէ գլուխ, 21·15՝ «Արդի արկածա – խնդրութիւնը Ափրիկէի մէջ», 22՝ Ըն – թերցումներ բոլորին համար :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 16·30էն 18·30՝ յայտագիր փոքրերուն համար : 19·20՝ Ի· Դարու Մարդը, 21·25՝ Ելեկտրոնիք սէր մը (Օփերա – Պուֆ) :

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժամը 20·20 Աչխարհի եօթը Օրերը, 21·15՝ Մէջ կեանքին իրի – կունը (Հեղինակ Մարիան Օսվալտ) : 21·35՝ «Դուք դառեցէք» նոր ֆիլմերու ներկայացում :

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 14·55՝ Եւրոպատե – սիլ (Ֆրանսա – Պուլկարիա) վերադարձի մրցում, 20·30՝ Թերթօն (Ցանուն 0 – րէնքի), 21՝ Երիտասարդութեան թատ – րոնը (Լա fագ տը լ'ոնիլ թոմ) :

ԼՍԵՑԷ՛Ք

Հոկտեմբեր 20էն սկսեալ, Ֆրանսական ձայնասփիւռը կը փոխէ իր դիմագիծը : Զորս կայանները կը վերածուին երեքի : Ֆրանս 1 եւ Ֆրանս 2 ձուլուելով կը ծնի՝ էֆ Թէ էֆ – էֆԹէր, նոր կայանը, Ֆրանս 3ի նոր անունը կ'ըլլայ՝ էֆ–Թէ–էֆ Փրոմոսիոն իսկ «Բարձր – հաւատար – մութիւն» Ֆրանս 4ը կը դառնայ էֆ – Թէ էֆ–Օ–Ֆիտէլիթէ : Այս վերջին կայա – նը ինչպէս անցեալին պիտի ուժեղ – պահէ : Նորածին էֆ – Թէ – էֆ · էնթէռը (նախկին Ֆը – րանս 1 եւ 2) պիտի սփռէ բոլոր ալիք – ներուն վրայ (մեծ, միջին, կարճ եւ յա – ճախակի) :

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 14·15՝ կլոբակին բազկաթոռի մը մէջ (էնթէռ), 16·30՝ Լրտեսական պատմութիւն (էնթէռ), 17·45՝ Նուագահանդէս՝ Վակնէր, Ըն – թռուցս, Շուման (փրոմոսիոն) :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·50՝ կեան – քիս Օրագիրը, ըստ Ժորժ Սանտի (էն – թէռ) :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20՝ Ալֆրէտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ց· ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գրագէտներէ եւ մտաւորականներէ բաղկացած յոբելենական յանձնախումբ մը կազմուած է, այս Դեկտեմբերին ար – ժանաւայել չուքով տօնելու համար Ցա – կոբ Պարոնեանի ծննդեան 120ամեակը :

ԷԶՐԱՍ ՀԱՍՐԱԹԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ

Հայ բնագէտին՝ էզրաս Հասրաթեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ յոբելենա – կան երեկոյթ մը կազմակերպուած է՝ նախագահութեամբ Ակադ· Վ· Համբար – ձումեանի :

ԱՇՆԱՆ ՅԱՆՔԸ

Հայաստանի հայահատիկին բերքը մեծ մասով կ'ապահովուի աշնան կատարուած ցանքէն : Դժբախտաբար, ինչպէս կը գրէ « Սով· Հայաստան» իր Հոկտեմբեր 5ի թիւին մէջ, «Աշնանացանին թեմփը խիստ անբաւարար է : Մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ, աշնանացանին ծրագիրը իրագործուած է միայն 51·7 տոկոսով : Ինչպէս կը տես – նենք, վիճակը լաւ չէ : Մենք խիստ ետ մնացած ենք մինչեւ իսկ անցած տար – ուան մակարդակէն » :

Աշնանացանէն հաւաքուած բերքը չատ քիչ եղած է այս տարի : Աւոր պատճառը, ըստ խորհրդայ թերթին, անցած տար – ուան ձգձգումներն են ու նաեւ՝ ցան – ուած վատորակ սերմը :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փիլիսոփայական դիտութիւններու փրոֆէսօր՝ Գէորգ Բրուտեան վերջերս մասնակցած է Մեքսիկայի մէջ դումար – ուած փիլիսոփաներու միջազգային 13րդ համագումարին, որու ընթացքին քննու – թեան առնուած են «Մարդուն հարցը » եւ «Դարաշրջանին քննադատութիւնը» :

Տրամաբանութիւնը եւ լեզուին փիլի – սոփայութիւնը ճիւղին մէջ, Փրոֆ· Գ· Բրուտեան ղեկուցած է Լեզուաբանական յարաբերականութեան տեսութեան փի – լիսոփայական էութիւնը նիւթին չուրջ : Ձեկուցումը, յետագային, հրատարակ – ուած է առանձին գրքոյկներով, անգլե – րէն եւ ռուսերէն լեզուներով :

(*) Մալիսորները կաթոլիկ ալպանա – գիներ են, կատաղի կռուողներ :

տը վինեբլի մահուան հարիւրամեակը կ'ոգեկոչուի եւ կարգինալ տը Ռէցի ծը – նընդեան 250ամեակը (փրոմոսիոն) :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20·40՝ Ոստի – կանական թատերդութիւն (էնթէռ) :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 14·5՝ 10 տարի արդի թատրոնէն (փրոմոսիոն) :

ՈՒՐԲԱԹ.— Ֆրանսական դաւառներու նուիրուած օր էնթէռի վրայ :

20·35՝ « Կրակի աշտարակը » (փրո – սիոն) :

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 20՝ «Հիւրոնը» Վոլ – թէռի հետեւողութեամբ (փրոմոսիոն) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Շատ քիչ :

Եւ թաղինակովը սրբեց արցունքնե – րը, զրոս բերած էր աչքերուն մէջ, ու աւելցուց.— Ես հիմա վարժուած եմ ա – սոր :

— Ինքզինքնիդ կը սպաննէք, ըսի այն ատեն յուղուած ձայնով մը : Կ'ուզէի ձեր բարեկամը, ձեր ազգականը ըլլալ, չէիո – դելու համար որ այսպէս վտանգի են – թարկէք ինքզինքնիդ :

— Ա՛հ, չարժեր որ անոր համար սիրտ հատցնէք, պատասխանեց քիչ մը դառն ձեւով մը, տեսէք միւսները կը զբա – ղին ինձմով ,— վասն զի գիտեն թէ այս հիւանդութեան դարման չկայ :

Ցետոյ ելաւ եւ մոմը առնելով վառա – րանին վրայ դրաւ եւ հայելիին մէջ նա – յեցաւ :

— Ըրչափ դունատեր եմ, ըսաւ չրջա – զգեստը կարգի դնելով եւ գրուած մա – զերը չհկելով : Ա՛հ, երթանք սեղան նստինք : Չէ՞ք զբա :

Բայց ես նստած էի ու տեղս չէի չար – ժեր :

Հասկցաւ թէ այս տեսարանը յուղում պատճառած էր ինծի, վասնզի մօտեցաւ եւ ձեռքը երկնցնելով ըսաւ ինծի .

— Օ՛ն, եկէ՛ք :

Ձեռքը բռնեցի եւ չրթունքիս տարի, ափամբ թրջելով զայն արցունքի երկու կաթիլներով, զորս երկար ատեն զսպած էի :

— Է՛, տղա՞յ էք ինչ էք, ըսաւ քովս նստելով : Կուլաք : Ի՞նչ ունիք :

— Շատ տղայամիտ երեւցած պիտի ըլ – լամ ձեզի, բայց տեսածս ահռելի ցաւ պատճառեց ինծի :

— Շատ բարի էք : Ինչ ընեմ, չեմ կըր – նար քնանալ : Պէտք է որ զբօսնում քիչ մը : Եւ յետոյ, ինծի պէս աղջիկ մը ա – ւելի եղեր է կամ պակաս, ի՞նչ կարե – ւորութիւն ունի : Բժիշկները կ'ըսեն թէ թքած արիւնս ցնցուղներէն կուգայ : Հաւատալ կը ձեւացնեմ · ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել :

— Մտիկ ըրէք, Մարկրիթ, ըսի այն ատեն սրտի դեղումով մը զոր կրցայ զըս – պել, չեմ գիտեր թէ ինչ աղդեցութիւն պիտի ունենաք կեանքիս վրայ, բայց սա դիտեմ որ այս ժամուս չկայ մէկը, ոչ իսկ քոյրս որուն վիճակովը չհետաքրքր – ուիմ այնպէս ինչպէս կը հետաքրքրուիմ ձեզմով : Աւելի այսպէս է ձեզ տեսնելէս ի վեր : Է՛ւ ուրեմն, յանուն Աստուծոյ, խնամք տարէք ձեր անձին եւ այլ եւս մի՛ չարունակէք այս կեանքը :

— Եթէ խնամք տանիմ ինքզինքիս, կը մեռնիմ : Ինծի ուժ տուողը այն տեն – դոտ կեանքն է զոր կը վարեմ : Ցետոյ, ինքզինք խնամելը ընտանիք մը եւ բարե – կամներ ունեցող կիներու համար լաւ է, բայց մենք երբ չէրնանք այլ եւս ծառա – յել մեր սիրողներուն անփառութեանը կամ հաճոյքին, երեսի վրայ կը թող – ուինք եւ երկար դիչերները կը յաչոր – դեն երկար ցորեկներու : Ես ըսածս պի – տեմ : Երկու ամիս անկողին պառկեցայ եւ երեք չաբաթէն ոչ ոք այլեւս եկաւ դիս տեսնելու :

— Իրաւ է թէ ես ձեզի հետ կապակ – ցութիւն մը չունիմ, ըսի, բայց եթէ ու – զէք, եղբօր մը պէս կը խնամեմ ձեզ, երբեք չեմ բաժնուիր ձեր քովէն եւ կը բժշկեմ ձեզ : Այն ատեն, երբ ձեր վրայ ուժ զգաք, ձեր վարած կեանքը կը չա – րունակէք, եթէ ուզէք : Բայց վստահ եմ թէ աւելի լաւ պիտի սեպէք հանդարտ կեանք մը, որ երջանիկ պիտի ընէ ձեզ եւ ձեր զեղեցկութիւնը անվթար պիտի պա – հէ :

— Դուք այդպէս կը խորհիք այս իրի – կուն, վասն զի դինին տխրութիւն պատ – ճառեր է ձեզի, բայց պիտի չունենաք այն համբերութիւնը, որուն վրայ կը պար – ծիք :

— Ներեցէք որ ըսեմ ձեզ, Մարկրիթ, թէ դուք երկու ամիս հիւանդ պառկե – ցաք, եւ երկու ամիս ամէն օր եկայ ձեր վրայ լուր առնելու :

— Ճիշդ է : Բայց ինչո՞ւ վեր չէիք ել – լեր :

— Վասն զի այն ատեն չէի ճանչնար ձեզ :

— Մինչ մարդ ինծի պէս աղջիկէ մը կը քաշուի՞ :

— Մարդ միշտ կը քաշուի կնոջմէ մը : Գոնէ իմ կարծիքս այս է :

— Այսպէս ուրեմն պիտի խնամէ՞ք զիս :

— Այո՛ :

— Ամէն օր քովս պիտի մնա՞ք :

— Այո՛ :

— Նոյնիսկ դիչերնե՞րը :

— Որչափ ատեն որ չճանճրացնեմ ձեզ :

— Աւոր ի՞նչ անուն կուտաք :

— Անձնուիրութիւն :

— Ո՞ւրկէ առաջ կուգայ այդ անձնուի – րութիւնը :

— Այն անդիմադրելի համակրութե – նէն, զոր ունիմ ձեզ համար :

— Ըսել է թէ սիրահարուա՞ծ էք ին – ծի : Անմիջապէս ըսէք : Շատ պարզ է :

(Շար·)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրազարդ Շահպազեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց նորօք հանգուցեալ հարազատներուն՝ Համազասպ Շահպազեանի, Վահան Շահպազեանի եւ Պետրոս Շահպազեանի (մահացած Արժանթին) մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մառի Սարաֆեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ, նմանապէս իր հօրը հաճի Յակոբին եւ մօրը՝ Լուսաբերին :

Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Սուրբ եկեղեցիին :

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ընդառաջելով եղած դիմումներուն, այսուհետեւ, Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ապրող Հայութեան համար հաղորդումները կը տրուին շաբաթը մէկ անգամ, միայն Կիրակի օրերը, Փարիզի ժամով առաւօտեան ժամը 9·30էն մինչեւ 10·30, մէկ ժամ տեւողութեամբ, հետեւեալ ալիքներով.— Կարճ ալիք 30·96, 25·45, 25·36 եւ 19·65 տեթրի վրայ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական վայրը :

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ԱՐԵՒԱԾԱԳԷՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ –պատրաստուած նորագոյն ֆիլմը:

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն

(Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Աղապապեան) :

(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան) :

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ ներսիսեան, Ջանիբէկեան *եւ ուրիշներ:*

Ինչպէս նաեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝

Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին,

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն :

Գիները՝ 3 եւ 5 ֆրանք

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, հերոսամարտի 43րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակոյթային Տան մէջ :

17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ **JEAN CANTEL**

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73 :

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

Մուտք 10 Ֆր.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 14ին
Եկեղեցիին սրահը (Rue des 3 Chantiers)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

BAR — AMBIANCE — BUFFET

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տընիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (*մարդարեան*) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 20 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9839 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9839

ԱԶԳԱՅՆԱՑՆԵ՛Լ...

(ԹԱՐԳՄԱՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հինգերորդ դարէն առաջ, մշակութա-
կան հարկատու էինք Յոյնին, Պարսի-
ին, Ասորիին : Լեզու ունէինք, գիր
ունէինք : Դպրոց ունէինք, գիրք չու-
նէինք : Եկեղեցի ունէինք, Աստուածա-
շունչ չունէինք :

Հինգերորդ դարուն հայ լեզուն վերջ-
նապէս ազգայնացաւ :

Ազգայնացաւ նաեւ Հայ Դպրոցը :

Ազգայնացաւ նոյնպէս Հայ Եկեղեցին :

Ազգայնացաւ մանաւանդ Հայ Ժողո-
վուրդը, որ ստեղծած ու սնուցած էր լե-
զու, դպրոց, եկեղեցի :

Իրականին մէջ՝ մեր Ոսկեդարը — դար
մը չէր, ո՛չ իսկ լրիւ կէս դար էր, այլ
միայն քառասունըչորս տարուան շրջան
մը (407 – 451), որ սկսաւ այբուբենի
գիւտով եւ վերջացաւ Վարդանանց պա-
տերազմով :

Արդ՝ եթէ չունենայինք ոչ – լրիւ այս
կէս դարը, հաւանաբար պիտի չունե-
նայինք

Ա) Ազգայնացած լեզու :

Բ) Ազգայնացած դպրոց :

Գ) Ազգայնացած Եկեղեցի :

Դ) Ազգայնացած մշակոյթ :

Թերահաւատները կրնան տարակուսիլ
ու հարցնել.— Ի՞նչպէս կարելի է ՈՍԿԵ-
ԴԱՐ կոչել 44 տարուան շրջան մը, ուր
գրեթէ չկան մեծակշիռ, դարագլուխ բա-
նող կամ դարագլուխ փակող ստեղծա-
գործութիւններ, այլ կան միայն թարգ-
մանութիւններ :

Թարգմանութիւն, — պիտի ըսեն դար-
ձեալ թերահաւատները, — այս կը նշա-
նակէ փոխառութիւն : Ներելի՞ է լոկ
փոխառութիւններով լիացած սահակ-
մեսրոպեան դարաշրջանը ուռեցնել այն-
պէս, որ յօժարէինք պատմութեան ան-
ցնել զայն Ոսկեդար անունով :

Այո՛, — պիտի ըսենք մենք, — ներե-
լի է : Ոչ միայն ներելի է, այլեւ արդար
ու ոսկի միայն տեսնել այդ դարուն մէջ,
ու արծաթ ու պղինձ՝ միւս դարերուն
մէջ :

Անոնք, որ, իբրեւ թունդ «վերաքըն-
նական», հակամէտ են նուազեցնելու
հայկական Ոսկեդարուն կշիռն ու արժէ-
քը, ապահովաբար նկատի ունին միայն
տեսանելին եւ միայն շօշափելին, բայց
մի՛ նաեւ անտեսանելին ու անշօշափե-
լին :

«Տեսանելի»ն — գրական գործերն են :
«Անտեսանելին» — հայկական ոգիին
ազգայնացումն է :

Վերաքննականները կրնան առարկել
դարձեալ.— Գիրք մը կամ գիրքեր
թարգմանելը բաւակա՞ն է, որպէսզի
դարը կոչենք «ոսկի», իսկ զայն կեր-
տողները՝ սուրբ եւ անմահ :

Այս տարակոյսը մեղմէ շատեր ունե-
ցան եւ հաւանաբար ունին հիմա ալ : Հը-
ռաչեայ Աճառեան, բանասէր, լեզուաբան
եւ ասպարէզով դիտնական, ստորագնա-
հատեց Ոսկեդարու արժէքը եւ առաջար-
կեց զայն կոչել «Մեսրոպեան դար», այդ
դարուն միակ մեծ դէմքը համարելով Օ-
ծականի անմահօրէն մահացեալ Սուրբը՝
Մեսրոպ Մաշտոց :

Աճառեան դէմ էր ուրեմն անոնց, որ
հինգերորդ դարուն մէջ փոխառութիւն-
ներ չէին տեսներ միայն, այլեւ կը տես-
նէին ձգտում մը՝ անկայունը կայուն եւ
ապազգայինը ազգային դարձնելու :

Բայց կային, եւ ապահովաբար հի՛մա
ալ կան ուրիշներ,— բանասէր, գրագէտ,
լեզուաբան, քննադատ,— որոնք հակա-
մէտ են, ի հեճուկս Աճառեաններու, ո՛չ
միայն գնահատելու, այլեւ գերագնա-
հատելու Ոսկեդարու արժէքը, նշանա-
կութիւնն ու դերը :

Մենք այս վերջիններէն ենք, թերերէն
ենք :

Ճիշդ է, որ թարգմանիչ սուրբերը լե-
զու մը չստեղծեցին, քանի որ լեզուն
կա՛ր արդէն. բայց ստեղծեցին ու զար-
գացուցին այբուբեն մը, որ անկայունը
կայուն դարձուց, գնայունը մնայուն
դարձուց :

Ճիշդ է նաեւ, որ գրական ստեղծա-
գործութիւններ գրեթէ չտուին, բայց
տուին գրականացած թարգմանութիւն-
ներ, ինչ որ կը նշանակէ օտարածինը
հայածին եւ ապազգայինը ազգային
դարձնել :

Շնորհալի կը վկայէ եւ Ֆրանսացի
պատմագէտ մը կը հաստատէ, թէ գի-
տութեան եւ գեղեցիկ դպրութեանց մէջ,
Հինգերորդ դարուն, Հայերը գերազանց
էին Յոյներէն :

Չենք գիտեր, թէ ո՛րը աւելի գեղեցիկ
է եւ կատարեալ, Աստուածաշունչի յու-
նարէ՞ն թէ հայերէն թարգմանութիւնը :
Բայց, հմուտներու վկայութեամբ իսկ,
հայերէն՛ն է «թագուհի թարգմանու-
թեանց»ը եւ ոչ թէ յունարէնը :

Մատաթիա Գարագաշեան կը գրէ.

« Զլեզուէն թարգմանութեան Աստուա-
ծաշունչին այսչափ ինչ լիցի ասել թէ՝
զոր օրինակ հմուտքն եւ ձեռհասք յեւ-
րոպացի քննչաց իսկ կոչեցին զթարգմա-
նութիւն մեր «թագուհի թարգմանու-
թեանց » վասն ճշդութեան եւ հմտու-
թեան, նոյնպէս պարտ եւ պատշաճ է
վասն յստակութեանն եւ գեղեցկութեանն
լեզուին անուանել զնա գլուխ եւ պսակ
դպրութեան հայ լեզուի » («Ճաշակ ոս-
կեղէն դպրութեան », 1889, Պոլիս,
էջ 14) :

Սէն Մարթէն Ֆրանսացի հայագէտը
իր մէկ գործին մէջ կը վկայագրէ.

« Հին եւ Նոր Կտակարանաց հայերէն
թարգմանութիւնը իր հնութեամբն ու
ճշդութեամբ եւ պերճախօսութեամբը՝
ծանօթ բոլոր թարգմանութիւններէն գե-
րազանց է : Գիտուններու կարծիքով՝ ան
աստուածային պարգեւ մըն է աւելի,
քան մարդոց գործը »:

Այսպէս ուրեմն՝ մեր սուրբ հայրերը
Գերագոյն Մատեանին թարգմանութիւնը
պիտի կատարէին լեզուէ մը, որ կատար-
եալ էր եւ վաղուց արդէն ունէր իր այ-
բուբենը : Եւ պիտի թարգմանէին լեզուի
մը, որ հին էր, թերեւս նաեւ կատար-
եալ, բայց նոր միայն ունեցած էր իր
այբուբենը եւ նոր միայն այդ այբուբենը
ուսած էին թարգմանիչները : Ասկէ զատ՝
թարգմանութիւնը պէտք է կատարուէր
ԱՌԱՋԻՆ անգամ, առանց խորքը զոհե-
լու ձեւին, միաժամանակ առանց ձեւը
զոհելու խորքին :

Այս աշխատանքին լծուեցան եւ զայն
յաջողութեամբ գլուխ հանեցին երկու
Սուրբերը՝ Սահակ եւ Մեսրոպ, իրենց ա-
շակերտներուն հետ, բարոյական ու նիւ-
թական քաջալերանքովը մեծ, լուսամիտ,
դարուն ոգին ըմբռնող վեհապետին՝ Վը-
ռամշապուհի :

Ընդամէնը 8 – 10 հոգի էին բուն
թարգմանիչները, — Յովսէփ Պաղնացի,
Յովհան Եկեղեցացի, Եղնիկ Կողբացի,
Կորիւն, Ղեւոնդ, Մուշէ Տարօնեցի, Տի-
րայր Խորձենացի, առանց հաշուելու զոյգ
Սուրբերը՝ Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ
Մաշտոց :

Մեզի տրուածը Աստուածաշունչ մըն
էր, այո՛, բայց հայացած Աստուածա-
շունչ մը : Թարգմանիչները զայն վերըս-
տին գրեցին եւ ոչ թէ մէկ լեզուէ ուրիշ
լեզուի մը վերածեցին :

Քաղաքականապէս հպատակ ըլլալով
հանդերձ, մշակութապէս դարձանք գե-
րիշխան : Եւ այս հրաշքը գործեցին,—
անգամ մը եւս կրկնենք, — մեր սուրբ
թարգմանիչները, թիւով հազիւ 8 – 10
հոգի :

Այս սուրբերուն համար մենք ալ իրա-
ւունք ունինք ըսելու հիմա, ինչպէս ու-
րիշներ ըսած են իրենց սուրբերուն հա-
մար, — այսքան քիչ մարդիկ այսքան
մեծ գործ կատարեցին :

Վերի վերոյ գիտենք, թէ դպրոցներ
բացուեցան ո՛չ միայն Հայաստանի մայ-
րաքաղաքին, այլեւ քաղաքներուն եւ
գիւղերուն մէջ՝ «խեցրեկագոյն» բարբա-
ռը «աստուածախօս» լեզու դարձնելու
համար :

Ժամանակակից պատմիչը՝ Կորիւն կը
վկայէ, թէ ուսուցիչը Մեսրոպն էր, իսկ
թարգմանիչը Սահակ Պարթեւն էր : Մէ-
կը կ՛ուսուցանէր խօսելով, միւսը՝ գը-
րելով ու թարգմանելով : Քաջ հելլենա-
գէտ՝ Հայոց Հայրապետը անձամբ կը
կատարէր ու կը ղեկավարէր թարգմա-
նութեան գործը, մինչ դաւառէ դաւառ,
գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան կը շրջէր, կը
քարոզէր եւ կ՛ուսուցանէր միւս Սուրբը՝
Մեսրոպ Մաշտոց :

Հինգերորդ դարը վերջ դրաւ քրմական
գրականութեան. ստեղծուեցաւ քրիստո-
նէական գրականութիւն : Ի՞նչ պիտի ըլ-
լար հայ դպրութեան ճակատագիրը, եթէ
դար մը կամ երկու դար եւս չարունակէ-
ինք քուրմեր ունենալ, բայց չունենալ
քրիստոնեայ վարդապետներ :

Մեզի կը մնայ ափսոսալ, որ քրմական
կոչուած գրականութենէն շատ քիչ բան,
գրեթէ ոչինչ հասած է մեզի :

Թարգմանիչները թարգմանելով ազ-
գայնացուցին մեր լեզուն եւ գրականու-
թիւնը. մենք գրելով կարծես սկսած ենք
ապազգայնացնել թէ՛ մէկը, թէ՛ միւսը :

Մենք ե՞տ ենք թէ առաջ ենք Հինգե-
րորդ դարէն ...

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ԼՈՐՏ ՀԻՈՒՄ

ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ԳՆԱՑ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աննախընթաց դէպք մը կը նկատուի Անգլիոյ թագուհիին յանկարծակի որոշումը հիւանդանոց փութալու Մաքմիլընի կարծիքն առնելու համար իր յաջորդին նշանակումին մէջ : Արդարեւ առջի օր, շատ տկարացած գործողութենէն ետք, Հարոլտ Մաքմիլընի իր դրաւոր հրաժարականը կը զրկէր թագուհիին, անոր վրայ ձգելով իր յաջորդին նշանակումին ամբողջ պատասխանատուութիւնը : Ծանօթ է որ Պահպանողական կուսակցութիւնը շատ տարակարծիք էր այդ ուղղութեամբ : Քանի մը օրուան ընթացքին, զանազան անուններ կը տրուէին, մանաւանդ Պըթլըրի անունը, բայց ոչ մէկը միաձայնութիւն մը կը ստեղծէր իր շուրջ : Յուսահատ, Մաքմիլընի թագուհիին կը ձգէր որոշում տալ եւ ի հարկին կ՛ընդունէր դրաւոր խորհուրդ ալ տալ եթէ Էլիզապէթ Բ. հարկ տեսնէր : Այս վերջինը յանկարծ կ՛որոշէր անմիջապէս հիւանդանոց երթալ եւ խորհրդակցիլ հրաժարեալ վարչապետին հետ : Դէպքը աննախընթաց կը նկատուի նաեւ անոր համար որ, ինչպէս ծանօթ է, Էլիզապէթ իր չորրորդ զաւակը կը սպասէ :

Պալատ վերադարձին, թագուհին անմիջապէս Լորտ Հիումը կը կանչէր որու կը յանձնէր վարչապետութիւնը : Այս որոշումը մեծ իրարանցում կը յառաջացնէր բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ եւ դուռ կը բանար ծանր քննադատութեանց, նոյնիսկ պահպանողական կուսակցութեան մէջ : Բրիտանական այս կուսակցութիւնը որ Մաքմիլընի օրով քիչ մը արդիականութիւն եւ կենդանութիւն ստացած էր կ՛ուզէ շարունակել յառաջ երթալ մինչ Լորտ Հիումի նշանակումը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ կուսակցութիւնը կրնայ ետ երթալ նըկատի առնելով նոր վարչապետին անձնաւորութիւնը :

Ալէքսանտր Ֆրետերիք Տըկլաս Հիում, Հիում գերդաստանի 14րդ կոմս է եւ կը պատկանի սկովտացի հին ընտանիքի մը :

Այս նշանակումը կը պարտադրէ Լորտ Հիումի որ հրաժարի երկու տիտղոսներէ : Նախ Հիումի 14րդ կոմսի (սկովտական տիտղոս) ու նաեւ Պառոն Տըքլասի (բրիտանական տիտղոս) :

Այս ոչ – քաջալերական մթնոլորտին մէջ, Սըռ Ալէքսանտրի կը մնայ դահլիճը կազմել ինչ որ, իրաց այս կացութեան մէջ, բաւական դժուար գործ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ երրորդ անգամ ըլլալով պատերազմական վիճակը երկարաձգուեցաւ երկու ամսուան համար :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն բախումներ տեղի ունեցած են ձախակողմեան ուժերու եւ ոստիկաններու միջեւ : Վաթսուն վիրաւոր կայ :

ԿՐՈՄԻՔՕ անդրադառնալով Նիւ Եորքի եւ Ուոշինկթընի խօսակցութեանց, ըսած է թէ ամէն բան գէշ կ՛երթայ, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն ձեռք ձգուած է, Պերլինի ներկայ գոյավիճակը պէտք է ջնջուի :

ՏԸ ԿՈԼ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է Շիրազի եւ Սպահանի մէջ : Ֆրանսական ընկերութեան մը կառուցած պարարտանիւթի գործատան բացումը կատարեցին եւ այս առթիւ, Շահն ու տը Կոլ անգամ մը եւս ոգեկոչեցին Ֆրանքեւպարսկական գործակցութիւնը :

ԱԼԺԵՐԱՑԻՔ սկսած են նահանջել եւ Նիւ Եորք մեկնած ատեն, Եաղիտ խոստովանեցաւ թէ զինուորական կացութիւնը օրէ օր աւելի լուրջ կը դառնայ : Միւս կողմէ Հասան Բ. պատասխանելով Պեն Պելլայի կ՛ըսէ « Մարոք դէմ պիտի դնէ որեւէ հաւանականութեան : Եղածը կանխորոշուած գործողութիւն մըն էր սահմանուած ընդհանրացնելու կռիւը » : Իր նամակին մէջ, Հասան Բ. ուրիշ բաներ ալ կ՛ըսէ Ալժերիոյ նախագահին :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ շնորհաւորական հեռագիր մը զրկած է Պուրկիպայի Պիզերթի պարպումին առթիւ :

ՄՈՍԿՈՒԱ սկսած է վերաքննել Քուպայի հետ իր յարաբերութիւնները : Ուոշինկթըն ալ կը հաստատէ թէ խորհրդային ներկայութիւնը Քուպայի մէջ երթալով նուազած է : Քանի մը ամիս առաջ 12 հազար հոգիի մասին կը խօսուէր իսկ ներկայիս՝ միայն 7000 եւ նոյնիսկ 4000 :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Արտաքին նախարար՝ Ֆավզի եւ Պելժիոյ Արտաքին նախարար՝ Սփաք սկզբունքով համաձայնած են վերահաստատելու համար երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները :

ԷՐՀԱՐՏ իր անդրանիկ յայտարարութեան մէջ ոչ միայն գովեց Ատընաուըրը, այլեւ խնդրեց որ զինքը չզրկէ իր խորհուրդներէն ապագային համար : Այս ցոյց կուտայ որ դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը ոխակալ չէ :

ԿԻՆԷԻ ազգային ժողովը իր բացման նիստը գումարեց առջի օր : Սեքու Թուրէ դէմ արտայայտուեցաւ խորհրդանականութեան « եւրոպական պատմութեան արտադրութիւն » :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Բ.

— « Հի՞մ ոչ բազմիմք ասա ի միջի արքակաղնեաց եւ նշդարեաց » (Հով – ուականաճ, ե· 3)։

Թէոկրիտեան հէնքի մը մէջ, Վիրգի – լեոս կը հրաւիրէ սրնդահարն ու տաղա– սացը նստիլ արգունք թափող ժայռի մը դիմաց, քաղցը բացակայութեան մը տխրութեամբ թաթաւուն, նայուածքը հորիզոնին կապոյտին մէջ ծփուն, ընդ հովանեաւ արքակաղնեաց…

Արքակաղնի, աւելի ճիշդ է ըսել արքա– յական կաղնի, այլ ասութեամբ՝ պոն – տական ընկուզենի, պտուղը ծանօթ՝ պնտուկ անունով, (կապպադովկեան բարբառը զայն ընծայ տարած է մինչեւ Պարսկաստան, — ադկ՝ թուրքերէն ֆունտուխ), բնիկ հայ լեզուով՝ ուղիղն է կաղին։

Կաղին բառ չունի Ծառաբեանի Բու – սաբանական Բառարանը։ Սակայն, լա – տիներէնի օգնութեամբ, դասյ … ան – ուանափոխեալ ·

« Քորիլուս·— Տիլենի, տկողին, ռու– սերէն՝ լեշչինա»։

Ի՞նչ գործ ունին այս թշուառ բառերը, այստեղ, հայկական բաժնին մէջ։ Առա – ջինը, տխլենի, ծառանուն է, պտուղին անունը՝ տխիլ, բայց հայերէ՛ն չէ, ոչ մէկը, ոչ միւսը,— վրացերէն է։ Երկ – րորդը, տկողին, պտղանուն է, ուրեմն պէտք էր որ գրէր տկողնի՝ իբրեւ ծա – ռանուն։ Սակայն ուրիկ՞ կուգայ այս երկրորդ թշուառը։ Կարճ քննութիւն մը կը հաստատէ թէ հայկական գաւառը ա– գաւաղեր է մայր բառը, որ կաղինն է, եւ վերածեր է զայն անճոռնի այս ձեւին։

Հինոնի ճորը նետեցէք տկողնի, տրխ– լենի եւ նման ամէն անճոռնի, եւ բերէք գրէք արքայական կաղինը Հայոց արքա– յական բառատան մէջ, իր հարազատնե – րուն կողքին։

Յրիմցիները կաղինին միջուկը կը կո– չեն ղրյնախ։ Հարազատ բառ չէ եւ այս, մի՛ գործածէք, նետեցէք Հինոնի ճորը։ Փրոֆ· Աբծրունի կաղինին կուտայ կո – ժոժ եւ չկկոր իբրեւ հոմանիշ։ Կը սխալի փրոֆէսէօրը։ Անտառներու թագաւորը, որ կը կոչուի կաղնի (ֆրանսերէն՝ շէն, թուրքերէն՝ մէշէ), կուտայ կոժոժ, չկկոր, Արմաշի բարբառով՝ ժղղոր կոչ – ուած արտադրութիւն մը իր տերեւնե – րուն վրայ, միջատի մը խայթուածքին հետեւանք, առաւելապէս ծանօթ՝ ղղ – թոր անունով (նուա տը կալ), կաղնե – խնձոր եւս կոչուած,— լատ Ամիրտով – լաթի՝ «քացախով օգտէ ակռացաւու – թեան, գքթին արիւնն կու կտրէ, եւ գմաղն կու երկնցնէ եւ որոյ պտկունքն ճգքի՝ օգտէ, եւ գքթին գաւիլի միան տա– նի եւ ուտէ»։

Գալով լատիներէն fորիլուս բառին, գրուած նաեւ fոյուրնուս, (Վիրգիլիոս կը գործածէ երկու բառաձեւերն ալ, տես Մշակականճ, Բ· 299 եւ 396), ծա – գումով յունարէն, կը նշանակէ գլխա – նոց։ Արդարեւ, պատուղը այնպէս մը ծածկուած է որ կարծես գլխանոց դը – րած է, (այդ գլխանոցը կը կոչուի fիւ – փիւլ, հայերէն՝ տաչտակ)։ Լատիներէն բառին առաջին վանկը տուած է ֆրան – սերէնի մէջ fուտր եւ fուտրէք։ Ցոյները կաղինը կը կոչեն «փոքր ընկոյզ» (լեփ – քոfարիոն), ինչպէս եւ Ֆրանսացիները (նուազէք)։ Քաղաքին անունով, կաղինի արտադրութեամբ նշանաւոր, կը կոչեն նաեւ ավըլիճ։

Փայտը նշանաւոր է կախարդագիտու – թեան մէջ։ Գուշակները կը գործածեն կաղնեփայտէ գաւազան, «Ահարոնի գա – ւազան» անուամբ եւս ծանօթ, որ կը ծա– ռայէր ոսկիի հանք եւ ջուրի ակ գտնե – լու, (եղեւինի ոստը՝ կապար գտնելու, հացի ծառին ոստը՝ պղինձ գտնելու)։ Մեր գիւղին մէջ կաղինի (փրնտրք) եւ գղեարի (գըզըլնըք) ծառի ոստ կը գոր – ծածէլինք՝ օձ սպանելու համար։ 1600 թուականներուն տպուած ֆրանսերէն դիրքի մը մէջ եւս գրուած է թէ օձը կա – տարելապէս կը թմրի՝ եթէ չսասկի, երբ կաղինի ծառին ոստով դպիս կամ գարնես։

Կաղինը դեղաչափ է ֆրանսերէն լեզ – ուով։ Թուրքերէն կը նշանակէ մանը,— ֆրնտրք սըչանը = մկնիկ։ Օսմ· կայս – րութեան օրով, ֆրնտրք ալթունը կը կոչուէր մանր ոսկեդրամ մը, բայց այս ասութեան մէջ, փոքրութիւնը չէր որ ա– նուն կուտար ոսկեդրամին,— վենետիկ ալթունը կոչուած ոսկեդրամին անուան աղաւաղումն էր։

Ֆրանսացիները բարբառային հարուստ ժառանգութիւն մը ունին կաղինի վերա– բերեալ, — աւանդութիւններ, ասաց – ուածքներ, հանելուկներ։ Նմոյշի համար հատ մը ահաւասիկ ·—

Անոնք որ ճաղատ են՝ գլխուն մաղերը թափած, ճանճ կ'որսան, ամանի մը մէջ կը դնեն ու կ'այբեն, յետոյ վրան կը թափեն եւրոպական աղաւաքղի (սեր – ֆէօյլ – ֆրէնկ մայտանոսու) հիւթ եւ խղ, ապա կը խառնեն եւ կը քսեն թա – փած մազերուն տեղը, վստահ որ կը բուսնին մազերը։

Թէ կաղինը մազ բուսցնելու յատկու – թիւն ունի, ժողովրդական բժշկութեան հին գիրքերու մէջ չատ կարդացած եմ։

Կաղինի ծառին ճիւղով, Աւագ Ուրբաթ օրը, ծեծեցէք ձեր անկողինները, — ոչ լու կը մնայ ձեր տանը մէջ, ոչ մկուկ։ Ի գրոց աւանդեալ։

Եթէ կոծիծ ունիք ձեր ձեռքերուն վը – րայ, այլ անուամբ դորտի չեռ, չփեցէք կաղինի ծառին տերեւներով, յետոյ հո– ղին տակ թաղեցէք տերեւները, — երբ փտին տերեւները, կ'անհետանան կոծիծ– ներն ալ։ Ի գրոց աւանդեալ։

Ձեմ գիտեր ի՛նչ հիւանդութիւն է՝ ակա – մը կ'ըսէր՝ արցունք մը սրբելով ·· գա – նօթութիւնը ի՞նչ ընել չիտար»։ Շատեր կ'երթային լուրը տարածել, արդէն խոկ չափազանցելով մխին մեծութիւնը։ Այ – րոլորին մէջ մէկ հոգի մը միայն ուշ – գրութիւնը ունեցաւ չնորհաւորելու Աբ – թաքի էֆէնտի Ինճէյանը իր մեծ ար – տարութեանը համար — Բենիկը ։

– Արթաքի էֆէնտի գեղարանին գուռը գոցեց, ամէն մարդ գուրս ընկէզ յետոյ եւ գարմացաւ՝ սեղանին վրայ տեսնելով խաղի թուղթեր։ Իր աճապարանքին մէջ «ամէն հետն էր բերած գանոնք։ Ըսաւ· մեղքիս՝ երկու հատ ալ պէյ ունէի ։ Երբոր գեղագործը դէպի պղրաման կ'եր– թար պատուո միսը նետելու համար, ներ – բանցքին առջեւ դէմ դէմի եկաւ Աղա – նիին հետ որ սաստիկ ժպտոյն էր դեմ։ Աղաւնի նայեցաւ աջքանկն կախուող կարմիր մխին ու բացագանչեց լեզուա– տառ ·

— Աւօյիս լեզո՛ւն… Աւօյիս լեզո՛ւն·

Արթաքի էֆէնտին առեն չունեցաւ պա– տասխանելու։ Երկրորդ անգամ ըլլալով նուազած էր Աղաւնի ։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(6 Շար·)

Զեզի կը թողում վճռել թէ Հր· Աճառեան կրնա՞ր փրնտրքն թարգմանել եւս – յիւր յիշատակած ծառանունը ։

Նոյն չփոթութիւնը փաստոս Բիւզան – դացիի պատմութեան մէջ, ուր գործած– ուած է նոյն կաղին բառը (Գ· 8)։ Նրա – տարակիչները (Վենետիկեան) դիտել կու – տան թէ կաղինը կաղնի գրուած է այլ օ– րինակի մը մէջ,— երանի թէ պահէին վերջին բառաձեւը։ Աչխարհաբարի վե – րածողն ալ (Ստ· Մալխասեան) պահեր է կաղին բառաձեւը։ Ապահովաբար հետե – ւելով Հայերուն, Լանկլուա կը գրէ … նուազեթիէ՝ փաստոսի թարգմանու – թեան մէջ ։

Արդ, այստեղ եւս գործ չունի կաղինը, — Խորովի անտառը, որ այսօր եւս գո– յութիւն ունի եւ կը պահպանուի այդ անուամբ, փրնտրքն տնկելո՞վ էր որ որ– ստեղի կ'ուզէր գարձնել Հայոց թագա– ւորը։ Այդ կաղնեստանը փաստոս կ'ան– ուանէ կաղնիներու մայրի, — այս բառը կը նշանակէ անտառ, ուրեմն կաղնիներ – րու անտառ։ Նոյն այս բառն է, որ ժո – ղովրդական բարբառի մէջ գարձած է մէկրի, եւ այս ձեւով է որ գործածած է Գամառ – Քաթիպա՝ իր ծանօթ նրկին մէջ·

Արի՛, իմ սոխակ, թող պարտէզ, մէրին։

Մեր երդարանները կը գրեն «թող պարտէզ մերին», կարծելով թէ կը նշա – նակէ «մեր պարտէզը»,— ո՛չ, ուղիղ նը– շանակութիւնն է «թո՛ղ պարտէզ եւ ան – տառ »։

Եւ վերջապէս կաղինը կը գտնենք կիւ– րեղ Երուսաղիմացիի գործին մէջ (Հա – շումն Ընծայարքեան, տպ· Վիէննա, էջ 227),— այստեղ «արքայկաղին» ձեւով։ Ահաւասիկ վկայութիւնը ·— (Ահարոնի գաւազանը), «Ջրտեաղն, եւ անպտուղն, եւ անկեղեւն, եւ ցամաքն բուսաւ, եւ ոստս արձակեաց, եւ պտուղ երիր վազ– վաղակի արքայկաղին »։

Արդ, Աստուածաչունչ Մատեանը կը վկայէ թէ Ահարոնի կեղեւապրկուած ու չորցած գաւազանը, որ ծաղկեցաւ, « ընկո՛յզ» տուաւ կը գրէ մեր գրաբարը (Գիրք Թուոց, ԺԷ· 8), ինչպէս յունա – րէնը, իսկ աչխարհաբարը, անդլերէնը, գերմաներէնը, երբայերէնը, ինչպէս Օս– թերվալտ, Զատոկ Քան, Քրամփոն կը գրեն «նուշ» ։

Հետեւաբար այստեղ եւս արքայակա – գինը չի կրնար ըլլալ փրնտրքն։ Արդէն այս բառը թարգմանութիւն է յունարէ – նէ, — fարիոն վասիլիոն, արքայական ընկոյզ, պարզապէս ընկուզենի ։

Դաւիթ Անյաղթ եւս կը գրէ « կաղին արքայական» (տպ· Վենետիկ, էջ 20), ծաղկեալ գաւազանի պատմութեան առ – թիւ, որ յունական է ծագումով ։

Ոմանք վայրի կաղնի կ'ըսեն եւ կը հասկնան թուրքերէն մէշէ ծառը, խոկ ընտանի կաղնի կ'ըսեն եւ կը հասկնան թուրքերէն փրնտրքի ծառ ։

Այս վերջին նշանակութեամբ՝ կաղինն կամ կաղինը անծանօթ էր ոչ միայն եր–

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ – ՇԵՓՈՐ –

Բ·

— Կը ճանչնա՞մ, ընդմիջեց սպան, նորէն ի՞նչ ըրաւ ։

Սովորականէն տարբեր տրամութիւն մը կար երեկոյեան զօրանոցին մէջ ։ Կար– ծես թէ զանգակատունը երկչոտու – թեամբ կուլար իր մէկ անդարձ աղաւ – նին ։

Մօր մը պէս զօրանոցը կը դառնար թա– ղէ թաղ, երեք լեզուով տեղեկութիւն կը ժողվէր, ու յետոյ յուսահատ՝ կը նուա– ղէր։ Կը կանչէր, նորէն կը կանչէր ա – զանին ու կուլար դառնօրէն ։

— Հաւատքի՛ս քֆրեց, ըսաւ Աւետիս։

. . . . . .

Ֆախրի պէյ այնքան բրտօրէն բացաւ դեղարանին գուռը, որ յուսափեղկին մէ– ջի զմոսուած սկիւռը վար ինկաւ։ Աղաւ– նիին սիրտը թունդ էր եւած։ Ֆախրի պէյ աղջկան հարցուց անձկութեամբ ։

— Ո՞ւր է Արթաքի էֆէնտին։ Շո՛ւտ, չո՛ւտ, կանչէ Արթաքի էֆէնտին։

Դեղարան կը մտնէին նաեւ զինուոր – ներ։ Անոնցմէ մէկը Աւետիսն էր։ Երբոր Աղաւնի իր նշանածը այդ վիճակին մէջ տեսաւ, աղեկտուր ճիչ մը արձակեց ու նուաղեցաւ ։

– Ի գուր սպան ջանաց ցնցել ու արթըն – ցնել գեհինը փռուած աղջիկը։ Զգաց որ այդ բանը ժամանակի կարօտ է եւ ինք բնաւ առեն չունէր կորանցնելիք։ Փողոց նետուեցաւ ու պոռաց դեղագործին ա – նունը։ Շուկան որ երեկոյեան պատճա – ռաւ քիչ մը ողեւորութիւն առացած էր, յուզուած է արդէն։ Կը վազվզեն զրացի խանութպանները, «Արթաքի էֆէնտի՛» պոռալով ։ Գտան զայն Լիքօռին սրճա – րանը ուր թուղթ կը խաղար ։ Իրեն եր – կու բառով բացատրեցին պատահածը ։ Աւետիս՝ էնթասպային բացակայութե – նէն օգտուելով միսի կտոր մը նետած էր բերանը· բայց կոկորդը մնացած էր ան՝ երբոր փորձած էր կլլել, ֆախրի պէյի յանկարծական վերադարձին պատճառաւ։

Երկու զինուորներ անհուն դժուարու – թիւններով կը զսպեն Աւետիսը ։ Աւելի ճիշդը՝ կը չանան զսպել ։ Աւետիս կը խեղդուի ։ Կը ճանկէ, կը զալարուի, կը մեռնի ։ Աչքերն ու լեզուն դուրս են ին – կած, վիզին երակները ուռած են զար – հուրելիօրէն եւ չատ վախնալիք գոյն մը առած է իր դէմքը ։ Կը մեռնի ։

— Չեմ տեսնար կոր, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի· լոյսին առջեւ քաշեցէք սա …

Իր ծունկերուն վրայ ինկած հայ գին – ուորը քաչկռտեցին ։ Սպան անոր գլուխը անշարժացուց նորէն, բայց դեղագործը այս անգամ ալ չյաջողեցաւ ։ Կը սահէր գործիքը ։ Մկրատի նմանող երկարավիզ իր աքծանը երբ որ չորրորդ անգամ ըլ – լալով մխրճեց կոկորդին մէջ, կրցաւ բռնել միսը ։ Զգուշութեամբ քաչեց զայն ըսելով — « հոս եկուր, հոս եկուր նա – յի՛մ» ։ Երբոր միսը «հոս կուգար», Ա – ւետիսին համար կարծէք արե՛ւ, արե՛ւ, արե՛ւ կը ծագէր ։

Արթաքի էֆէնտի նայեցաւ իր աքծա – նէն կախուող միսին, յետոյ նայեցաւ Ա– ւետիսին ու ըսաւ ։

— Ձի՛ւչ… ա՛ւանակ ։

Անմիջապէս որ վերցած էր թեւերու կաշկանդումը, Աւետիս ինկած էր գետնի քարերուն վրայ ։ Կը շնչէր կուշտ ու կուռ եւ կը ժպտէր երանութեամբ ։ Կիսի հարուածներով զինքը ոտքի հանեց են – թասպան ու դուրս չպրտեց դեղարանէն ։ Դրան առջեւ խմբուած բազմութիւնը ճամբայ բացաւ զինուորներու փոքրիկ խումբին, եւ ամէն ոք ակնարկով հետե– ւեցաւ Հայուն։ Բացորոշ է թէ ոսկոր – ները կոտրելու ատիճան պիտի ծեծեն Աւետիսը ։ Ոչ ոք կը մեղադրէր զայն ։ Ներկաները, բոլորն ալ առաւել կամ նը– ւազ անօթիները, կ'արդարացնէին ան – չուշտ խոհարարին արարքը և ծերուկ կին

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

Ահաւասիկ Ս. Վրացեանի այս երրորդ հատորը: Նախորդներուն նման կը բովանդակէ՝ «Դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ»:

Վերջին յիսնամեակին եւ յատկապէս Սփիւռքի մէջ մշակուեցաւ յուշագրութեան սեռը, բազմաթիւ մտաւորականներու, յեղափոխական անցեալով հարուստ մարտիկներու եւ ազգային – կուսակցական գործիչներու կողմէ:

Աշխարհասասան դէպքերու ականատես մեծ ու փոքր լուսաւոր դէմքեր՝ թուղթին յանձնեցին եւ այս ձեւով ընդմիշտ կորսուելու վտանդէն փրկեցին մեր վերջին շրջանի պատմութեան մեծ ու փոքր իրադարձութիւններուն մէկ կարեւոր մասը: Ներկայացուցին դէմքեր եւ դէպքեր:

Անառարկելի է, որ նմանօրինակ յուշագրութիւնները իբրեւ ատաղձ ծառայած են ու մանաւանդ պիտի ծառայեն, երբ ձեռնարկուի գլուխ հանել պատմագրութիւնը մեր վերջին ժամանակաշրջանին:

Ս. Վրացեանի «Կեանքի ուղիներով»ի շարքը կրկնակ արժէք մը կը ներկայացնէ: Նախ՝ հեղինակը կը պատկանի այն սերունդին, որ ապրեցաւ եւ գործեց մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն բախտորոշ օրերուն: Երկրորդ՝ հեղինակը եղած է պատասխանատու դիրքերու վրայ, ականատես եւ ականջալուր կարեւոր շարժումներու, գործերու եւ իրադարձութիւններու, ազգային եւ միջազգային կրկնակ միջավայրերու մէջ: Վերջապէս, Ս. Վրացեանի յուշագրութիւնը, շնորհիւ իր պատմելու, երեւոյթներն ու դէմքերը իրենց հիմնական, կարեւոր գիծերով ու մանաւանդ. գրչի սեղմ տողերով ներկայացնելու շնորհքին, պիտի մնայ այդ սեռին պատկանող լաւագոյն եւ մնայուն գործերուն կարգին:

Այս հատորը կ՚ընդգրկէ հեղինակին 1914էն 17ի ժամանակաշրջանի կեանքը, որու ընթացքին պատասխանատու պաշտօններ վարած է ազգային, կուսակցական բազմաթիւ մարմիններու մէջ: Միշտ՝ իբրեւ գործօն ու կեդրոնական դէմք:

1914ին կը պայթի առաջին համաշխարհային պատերազմը, որուն հետեւանքները յատկապէս ազետալի կը դառնան Հայութեան համար: Ռումբին առաջին պայթումով եւ թուրք կառավարութեան վարած հակահայ քաղաքականութեան հետեւանքով, կովկասահայութեան մէջ օրակարգի հրատապ հարց կը դառնայ հայ կամաւորական դունդերու կազմութիւնը:

«Կեանքի ուղիներով»ի այս հատորին առանցքը կարելի է նկատել հայ կամաւորական շարժումը, որ եւէ մէկ կողմէ արդիւնք էր ներքին բնախօսական ազդակներու, միւս կողմէ հրահրուեցաւ եւ քաջալերուեցաւ ռուս ցարական կառավարութեան կողմէ: Անգամ մը եւս կը կրկնուէր Ներսէս Աշտարակեցիի ժամանակաշրջանը յիշեցնող եւ գրեթէ յար եւ նման պայմաններ ու պարագաներ ունեհող դէպքերը: Ռուսիա անհրաժեշտ կը գտնէր Հայութեան օժանդակութիւնը ու առանց վարանումի շռայլօրէն կը խոստանար ամբողջական ազատ Հայաստան մը՝ Պետերբուրգի հովանաւորութեան ներքեւ:— «Այժմ փոխարքայ կոմս ու կոմսուհի, զինուորական եւ քաղաքական իշխանութիւն «հետաքրքրւում» էին հայկական գործերով եւ քաջալերում Հայերի կամաւորական տրամադրութիւնները, հրահրում էին Հայերի ռուսասիրութեան մտքերը»:

Քիչ անց, սակայն, երեւան կուգայ ռուս կառավարութեան հարազատ դիմագիծը: Թրքահայաստանի մէկ կարեւոր մասը գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ, ու այլեւս հարկ չկար Հայերու օժանդակութեան: Այժմ՝ (1916ին) Թիֆլիզի մէջ բազմած էր նոր փոխարքայ մը՝ իշխան Նիքոլայ Նիքոլայեւիչ: — «Այժմ անհայ Հայաստանի համար ծրագրւում էր Եփրատեան եւ Տիգրիսեան կողախութիւն, Ռիզէի եւ Տրապիզոնի ծովեզերքը բաժանւում էր մասերի ռուս ազնուականութեան ամառանոցների համար. հաստատւում էր Զօր. Պէշկովի ընդհանուր նահանգապետութիւն եւ Հայաստանի Աւտոնոմիայի (ինքնավարութեան) ջատագով Սազանովը ստորագրում էր Հայաստանի բաժանման համաձայնութիւնը դաշնակից Անգլիայի եւ Ֆրանսայի հետ՝ Հայերին ողորմածաբար շնորհելով եկեղեցական ինքնավարութիւն»:

Այսպէս, յօդս կը ցնդին Ռուսաստանի հովանաւորութեան ներքեւ Թրքահայաստանի վեց նահանգներու եւ Կիլիկիոյ ինքնավարութեան յոյսերը:

Դէպքերու եւ թուականներու յաջորդականութեամբ, Ս. Վրացեանի յուշերը կ՚ընթանան մինչեւ 1917 Փետրուար 28, երբ անսպասելի կերպով կը ծագի Ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը: Ցարի եւ անոր վարչակարգի տապալումով կը բացուին նոր հորիզոններ, ոմանց համար յուսատու, իսկ այլոց՝ մռայլ: Բռնակալութիւն ճաշակած ժողովուրդը եւ ընկերվարական ու ժողովրդավարական սկզբունքներով առաջնորդուող մը տաւորականութիւնը, բնականաբար, ջերմօրէն կը դիմաւորէ նոր կարգ ու սարքը. «Ամէնքը ուրախ էին, հրճուանքի մէջ, երջանիկ»: Այնուամենայնիւ, դէպքերը, ինչպէս դիտել կուտայ Վրացեան, եկան փաստելու Ռոստոմի սեւ նախատեսութիւնը, — «Ուրախանո՞ւմ էք, իմ սիրտը լալիս է... Չէք հասկանում՝ ի՞նչ է տեղի ունենում, պատերազմի ժամանակ յեղափոխութի՞ւն — այդ մահ է հայ ժողովրդի համար ...»:

Ու արդարեւ, Հոկտեմբերի վերջերը, երբ բովանդակ Ռուսաստան կը սպասէր Սահմանադիր Ժողովի մը գումարումին, բոլշեւիկները կը տապալեն Ժամանակաւոր կառավարութիւնը եւ կը հաստատեն ծանօթ վարչակարգը:

Պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին: Քառս ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ: Սանձարձակ արիւնահեղութիւն: «Դէպի տուն» կոչին անսացող ռուս զինուորներու խելացնոր յետ դարձը ռազմաճակատէն: Քայքայում նաեւ՝ ռուսեւթուրք ռազմաճակատի: Թրքական յառաջխաղացում եւ մեր ազգային երազներու յօդս ցնդում.

— Փշի՛ք, ինչպէս կ՚ըսէ Ս. Վրացեան:

Ս. Վրացեանի յուշագրութիւնը հարուստ է նաեւ դէմքերու ներկայացումով: Ու հակառակ անոր, որ իր նպատակը փիլիսոփայելէ աւելի եղած է փաստերն ու իրողութիւնները արձանագրել, որքան հնար է, իրենց հարազատ չոր գիծերուն մէջ, այնուամենայնիւ, Ս. Վրացեան իբրեւ դէպքերու ականատես եւ իբրեւ փորձ գործիչ յաջողած է վերլուծել դէմքերը, գրչի սեղմ, բայց յստակ գիծերով ներկայացնել այս կամ այն երեւոյթին, քաղաքական կամ ազգային իրադարձութեան ներքին եւ արտաքին դրդապատճառները:

Յատկապէս կարգ մը գլուխներու մէջ, շատ յաջող բովանդակութեամբ կը ներկայացնէ Անդրկովկասի երեք ժողովուրդներու՝ Հայերու, Վրացիներու եւ Ազերիներու ազգային, տնտեսական, քաղաքական, ինչպէս եւ անոնց յարաբերութիւններու պատկերը:

Գործիչները, եղեր են անոնք հայ թէ օտար, Ս. Վրացեանի գրչին տակ երեւան կուգան իրենց հարազատ դիմագիծերով: Արդարեւ, «Կեանքի ուղիներով»ի հեղինակը օժտուած է դիտելու կարողութեամբ, որուն շնորհիւ սեղմ ու հատու տողերով, ու շատ անգամ խօսակցական ձեւին տակ, մեր աչքին առջեւ կը պարզուին մարդիկ՝ իրենց տեսակէտներով, համոզումներով եւ մանաւանդ՝ իրենց հարազատ նկարագրով:

Ներկայ հատորը ունի երկրորդ բաժին մը, ուր 12 առանձին խորագիրներով ներկայացուած են առաւելաբար դէմքեր: Նաեւ դէպքեր միշտ յուշերու ձեւով:

Շնորհիւ իր հաճելի գրելակերպին, դէմքերու հոգեբանութիւնը եւ անոնց նկարագիրը իրապաշտ գոյներով ներկայացնելու յատկութեան ու վերջապէս, միտքեր, տեսակէտներ եւ իրադարձութիւններ սեղմ այլ յստակ պատկերացնելու իր ձիրքին, Ս. Վրացեանի յատկապէս այս բաժինը կը կարդացուի գրական վայելքով մը:

Առանձնապէս հատու է Ս. Վրացեանի հիւմբրը, որուն շնորհիւ ամէնէն եղերական պահերն իսկ կը զգենուն վայելուչ հանդերձանք մը:

Մեր կեանքին դաժան պայմաններուն բերումով, շատ անգամ, գրականութեան ասպարէզին մէջ անուն շինելու սահմանուած անձեր, այս ու այն պատճառով նուիրուած են տարբեր ասպարէզներու:

Այսպիսիները՝ գրականութեան սեռին նուիրուած են կողմնակի անցքերով, երբեմն՝ անդիտակցաբար ու նաեւ շատ անգամ՝ «պարապ վախտի խաղալիք» կարծուած գործեր հանրութեան յանձնելով:

Այս պարագային մէջ կը գտնուի «Կեանքի ուղիներով»ի շարքին հեղինակը:

Արդարեւ, նախորդ զոյգ հատորներուն յաջորդող Ս. Վրացեանի յուշերուն այս երրորդ հատորը վկայութիւն մըն է հեղինակին գրական յատկութիւններուն, ու նաեւ՝ սերունդի մը պատուաբեր կորովի ճիգին, անսահման նուիրումին ու վերջապէս հայրենանուէր աշխատանքին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Կեանքի ուղիներով», Գ. հատոր, հեղ. Ս. Վրացեան, հր. Պէյրութ, 1963:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 23ին, Ռոռ Վոլմառ կալըրին մէջ տեղի կ՚ունենայ Սոնիա Ազճայեան – Հառիսի ցուցահանդէսին բացումը: Արուեստագիտուհին ծանօթ է մասնաւորաբար Լիբանահայութեան եւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է Պէյրութի մէջ: Իր գործերը որոնք կազմուած են գլխաւորաբար մեռած բնութիւններէ եւ տեսարաններէ ցուցադրած է նաեւ Նիւ Եորքի (1957) եւ Լոնտոնի (1962) լաւագոյն սրահներուն մէջ: Առաջին անգամն է որ արուեստներու մայրաքաղաքը՝ Փարիզ առիթը կ՚ունենայ ծանօթանալու Սոնիա Հառիսի արուեստին որ ամէն բանէ առաջ Սէր կ՚արտայայտէ՝ կեանքի սէր, բարութեան սէր, գեղեցկութեան սէր:

բայեցիներուն, այլ եւ Եգիպտացիներուն,— ոմանք կ՚առարկեն, սակայն, թէ Հավարայի պեղումներուն ընթացքին կաղին գտնուած է դամբարաններու մէջ եւ Ղպտիներու մէկ բուսանունը, փանթոքի, կը համարին մայրը արաբերէն պունտուկ բառին (Լոռէ, Փարաւոնեան Ֆլորա, էջ 45), բայց Վիքթոր Ժոռէ կը հաստատէ թէ բառը եւ պտուղը Եգիպտոս գաղթած են յունական աշխարհէն (Բոյսերը հնագոյն պատմութեան մէջ եւ Միջին դարուն, Ա. հատոր, էջ 137):

Այսպէս կամ այնպէս, հայ լեզուն ունի իր բնիկ բառը, — կաղին (նուազէթ, ֆընտըխ), ու պէտք չունի գործածելու տկողին կամ տխիլ տխուր բառերը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Կարելի է որ սիրահարուած ըլլամ: Բայց եթէ օր մը այդ բանը պիտի ըսեմ ձեզ, այսօր չէ:

— Աւելի աղէկ պիտի ընէք եթէ բնաւ չըսէք:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի այդ խոստովանութենէն երկու բան կրնայ առաջ գալ:

— Ի՞նչ:

— Կամ պիտի ընդունիմ ձեր սէրը, ու այն ատեն պիտի վշտանաք ինծի դէմ, եւ կամ պիտի ընդունիմ: Այն ատեն պիտի ունենաք տխուր սիրուհի մը, ջղային, հիւանդ, տխուր կին մը, կամ այնպիսի կին մը, որուն զուարթութիւնը վիշտէ աւելի տխուր է, արիւն թքնող եւ տարին հարիւր հազար ֆրանք ծախսող կին մը: Դուքսին պէս մեծահարուստ ծերունիի մը համար կարեւորութիւն չունի ասիկա, բայց ձեզի պէս երիտասարդի մը համար անտանելի է եւ ապացոյցն ալ սա է որ իմ ունեցած բոլոր երիտասարդ սիրողներս շատ շուտով բաժնուած են ինձմէ:

Պատասխան չէի տար: Մտիկ կ՚ընէի: Այս անկեղծութիւնը, որ գրեթէ խոստովանութիւն մըն էր, այս վշտալի կեանքը, զոր կ՚ընդնշմարէի զայն ծածկող ոսկեզօծ քօղին տակ, եւ որուն իրականութենէն հէք աղջիկը կը խուսափէր շուայտութեան, դինովութեան եւ անքնութեան մատնուելով, այս ամէնը այնպիսի տպաւորութիւն մը կ՚ընէին վրաս որ խօսք մը չէի կրնար գտնել:

— Օն, շարունակեց Մարկրիթ, տղայական խօսքեր կ՚ընենք: Զեռքերնիդ տըւէք ինծի եւ ճաշասրահ երթանք: Մեր բացակայութիւնը անհասկնալի պիտի երեւայ:

— Դուք դացէք, եթէ կ՚ուզէք, բայց թոյլ տուէք ինծի որ հոս մնամ:

— Ինչո՞ւ:

— Բայց, դժբախտ տղայ, Տիկին Տ..ի ըսածը պիտի ըսեմ ձեզ, ուրեմն շատ հարուստ էք: Բայց չէ՞ք գիտեր թէ ամիսը վեց – եօթը հազար ֆրանք կը ծախսեմ եւ այս ծախքն անհրաժեշտ եղած է իմ կեանքիս, չէ՞ք գիտեր, հէք բարեկամ, թէ քիչ ժամանակի մէջ մոխիրի վրայ պիտի նստեցնեմ ձեզ եւ ձեր ընտանիքը պիտի պատժէ ձեզ, ինծի պէս աղջկան մը հետ ապրիլը սորվեցնելու համար ձեզի: Զիս սիրեցէք մտերիմ բարեկամի մը պէս, բայց ոչ ուրիշ կերպով, զիս տեսնելու եկէք, կը խնդանք, կը խօսինք, բայց իմ արժէքս մի չափազանցէք, վասընզի մեծ բան մը չեմ արժեր: Դուք բարեսիրտ էք, սիրուելու պէտք ունիք, շատ երիտասարդ եւ շատ զգայուն էք եւ չէք կրնար մեր ընկերութեան մէջ ապրիլ: Ամուսնացեալ կնոջ մը հետ յարաբերութիւն հաստատեցէք: Կը տեսնէք թէ բարի աղջիկ մըն եմ եւ անկեղծօրէն կը խօսիմ ձեզի հետ:

— Է՛, ի՞նչ կ՚ընէք հոդ, պոռաց Բրիւտանս, որուն գալը չէինք լսած եւ որ գըրանը սեմին վրայ երեւցաւ մազերը կիսովին տակնուվրայ եղած եւ շրջազգեստը բաց:

Այս անկարգութեան մէջ Կասթօնի մատը տեսայ:

— Լուրջ բաներու վրայ կը խօսինք, ըսաւ Մարկրիթ, քիչ մը հանդիստ թողուցէք մեզ. հիմա կուգանք:

— Աղէկ, աղէկ, խօսեցէք. տղաքս, ըսաւ Բրիւտանս երթալով եւ դուռը գոցելով, կարծես այս վերջին խօսքերը շեշտելու համար:

— Ուրեմն որոշուեցաւ, աւելցուց Մարկրիթ երբ առանձին մնացինք, ալ պիտի չսիրէք զիս:

— Այս քաղաքէն պիտի մեկնիմ:

— Գործը այդ աստիճանին եկա՞ծ է:

— Շատ առաջ դացած ըլալով անկարելի է որ ետ քաշուէի, եւ արդէն այս աղջիկը կը վրդովէր զիս: Զուարթութեան, տխրութեան, անբծութեան եւ պոռնիկութեան այս խառնուրդը, նոյնիսկ հիւանդութիւնը, որ անոր տպաւորութիւններուն զգայնութիւնը եւ ջիղերուն դիւրագրգռութիւնը կ՚աւելցնէր, ինծի կը հասկցնէին որ եթէ առաջին անգամուն իշխանութիւն մը չունենայի այս մոռացկոտ ու թեթեւամիտ բնութեան վրայ, անիկա կորսուած էր ինծի համար:

— Ուրեմն ձեր ըսածները լո՞ւրջ են:

— Շատ լուրջ:

— Բայց ինչո՞ւ աւելի կանուխ չըսիք ինծի:

— Ե՞րբ ըսէի:

— Օփեռա Քոմիքի մէջ ինծի ներկայացուելնուդ յաջորդ օրը:

— Կարծեմ թէ դէշ ընդունելութիւն պիտի ընէիք ինծի, եթէ ձեզ տեսնելու գայի:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի առջի օրը ծիծաղելի եղած էի:

— Ատիկա ճիշդ է: Սակայն այդ միջոցին արդէն կը սիրէիք զիս, այնպէս չէ՞:

— Այո:

(Շար.)

ՎԻԷՆ.— Պ. Արտաշէս Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Համբ. Զաքարեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Սրմաքէշեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տիկին Երանիկ Օվանովիք, Պ. Օննիկ Օվանովիք, Այրի Տիկին. Լուսին Յակոբովիչ եւ զաւակները (Արժանթին), Այրի Տիկին Եփրաս Օվանովիք եւ զաւակները (Պուլկարիա), Պ. Ստեփան Զաքարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Աղնիւ Թարագճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Չիլինկիրեան եւ զաւակները (Ռոման) եւ Արտաշէս Գահեան (Պուլկարիա) սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց տիկնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՆԱԶԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Օվանովիք)

դառնակսկիծ եւ անակնկալ մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի օր, 21 Հոկտեմբեր, ժամը 4ին: Հաւաքավայր Վիէնի գերեզմանատունը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 Ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎԼՕ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ընդառաջելով եղած դիմումներուն, այսուհետեւ, Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ապրող Հայութեան համար հաղորդումները կը տրուին շաբաթը մէկ անգամ, միայն Կիրակի օրերը, Փարիզի ժամով առաւօտեան ժամը 9·30էն մինչեւ 10·30, մէկ ժամ տեւողութեամբ, հետեւեալ ալիքներով.— Կարճ ալիք 30·96, 25·45, 25·36 եւ 19·65 մեթրի վրայ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՐԵՒԱԾԱԳԷՆ ԱՌԱՋ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ -պատրաստուած նորագոյն ֆիլմը:

Քաղուած՝ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ գործէն (Սենարիօ՝ Ս. Յարութիւնեան եւ Ա-ղապապեան) :

(Բեմադրիչ՝ Գր Մելիք Աւագեան) :

Գլխաւոր դերակատարներ՝ Հրաչեայ ներսիսեան, Զանիբէկեան եւ ուրիշներ:

Ինչպէս նաեւ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝
Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին,

CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Տոմսերը՝ սովորական հասցէներուն :

Գիները՝ 3 եւ 5 ֆրանք

— EXPOSITION —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ

Բացում, Չորեքշաբթի Հոկտ. 23

ժամը 17

Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6

ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19

(Բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի առաւօտ)

GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին : Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական նոր բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres Attractions Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20 Մուտք 10 Ֆր.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տընիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

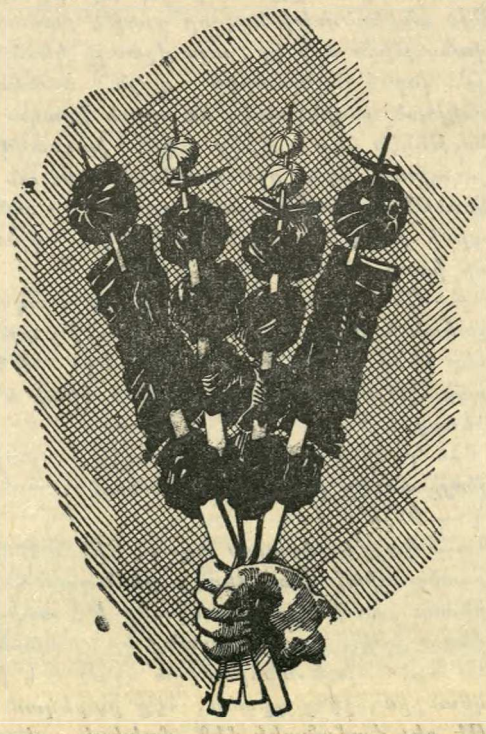

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
22 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9840

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9840

ՎԵՐԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ALEXANDER DOUGLAS-HOME

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Տխարն է ձենթլմէնին՝ այնպէս ինչ – պէս կը հասկնան Անգլիացիները : Արդա– նի այս նոր վարչապետը սերած է ազ – նուական տոհմէ մը եւ իր կեանքի ըն – թացքին լացուցած է բոլոր պայման – ներ, որոնք կը պատրաստեն բրիտանա– կան ձենթլմէնին դասական տիպարը :

Հակառակ իր ուղղափառական ձեւին, վարչապետին անունը կ'արտասանուի հետաքրքրական փոխանակ Հումի : Պատճառը պէտք է փնտռել անգլիական լեզուի արտա – սանական մէկ քմահաճ յատկութեան մէջ, այլ ընդհակառակն պէտք է երթալ դէպի 1513, դանելու համար թէ ուրկէ՞ ծագած է այդ ինքնատիպ ձեւը : Արդարեւ, վարչապետին նախնիքները Սկովտացի էն : Անոնցմէ մէկը կը կռուէր նոյնիսկ Անգլիացիներուն դէմ : 1513ին ընտանի – քին մեծը, կռիւներու ընթացքին՝ համա– րձակելու համար իրենները, կը պոռար Հում, Հում» , բայց անոնք սխալ հաս – նելով փոխանակ աւելի ուժգնօրէն ուշելու, ... տուն կ'երթային, այդպէս անվնաբանելով տրուած յորդորները : Կը կ'ըսեն, պատճառը արտասանա – նան նոր ձեւ մը տալու անունին, եւ նման դիւրիմացութեանց առաջքն առնելու հա– մար, վերջնապէս, Սկովտացի ընտանիքը որոշեր որ ցմիչա իր անունը պիտի արտասանուի Հիւում :

Վերջնասը Տըկլաս Հիւում ծնած է 1903ին : Ցառաջած է Իթըն եւ Օքսֆորտ քաղաքական ասպարէզ մտած է 1931– ին :

Ժ. դարուն կրնար վարչապետ ըլ– լալ նման տիպար մը երեսուն տարեկան դած, բայց այժմ այնպէս ինչպէս որ չատ յարմար չի թուիր կեանքի պայ– մաններուն համար» : Այս ձեւով է որ Սիրիլ Քոնոլլի կը գնահատէ իր երբեմնի դա – րձակները :

Ոչ մէկ բան կը պատրաստէր Լորա զայն պաշտօնին, եթէ նկատի չառ– նենք իր ծնունդը : Իր ընտանիքը, ինչպէս ամէնքն, ամէնէն հինեերէն է եւ ամէնէն արուաններէն : Ազնուականութիւն ըս – ուած են Ժ. դարուն : Դար մը ետք , Ջեյմս մը կ'ամուսնանայ Տըկլասի մը հետ եւ Տըկլաս – Հիւմները, մեծահա – րուստ հողատէրեր, կը դառնան Ցակոբ Ե.ի նախընտրեալները : Ցետագային ըն – տանիքին մէջ կարելի է գտնել դեսպան – ներ, Անգլիացիներէն պարտուած զօրա – վար մը, քանի մը վկխատուածներ եւն. : Վերջը (այսպէս կը կոչեն իր մտերիմ – ները) կ'ամուսնանայ Իթընի իր անօրէ – նին աղջկան հետ եւ կ'ունենայ չորս զա – ւակներ : Երեքը աղջիկ (մէկը ամուսնա – ցած) եւ մէկ տղայ որ պիտի ժառանգէ հօրը տիտղոսը :

1931ին է որ իր շրջանին կողմէ պահ– պանողական երեսփոխան կ'ընտրուի , երբ 1945ին տեղւոյն կայսրանապետը — աշխատաւորական մը — ձեռքէն կը խլէ իր աթոռը, զոր կը վերադտնէ 1950ին :

Իր վկաւորը «Թերութիւնը » կը նկատ– ուի «Միւնիխեան մը» ըլլալը : Արդարեւ քարտուղար Չեմպըլինի, ընկերացած վարչապետին մինչեւ Միւնիխ , որ 1938ին ի վեր դադրած է քաղաք մը նը – շանակուելէ , խորհրդանիշը դառնալու համար քաղաքական մտայնութեան մը : Ցաշտ որ նոր վարչապետը , միշտ հաւա– տիմ մնացած է այդ մտայնութեան եւ ատպանած է Միւնիխի համաձայնա – գիրը : Իր համոզումն է որ կարելի պիտի պատերազմի մղել Անգլիացիները 1938ին՝ եթէ անոնք զգացած չըլլային թէ կարելի զիջումներուն սահմանը անցած էին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ ԵՒ ՄԱՐՈՔ
ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՌԱՊԱԹ ԳՆԱՑ

Ալժերիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Պու– թեֆլիքա յանկարծ Ռապաթ հասաւ ե – թովպիոյ կայսեր անձնական օդանաւով : Իրեն կ'ընկերանար եթովպիոյ Արտաքին Նախարարը որ նախապէս տեսնուած էր Պեն Պելլայի հետ : Երկու նախարարնե – րը նախ եւ առաջ փութացին Հայլէ Սե – լասիէի մօտ որ տակաւին Մարոք էր (եր– կուշաբթի օր փարիզ հասաւ, անձնական բնոյթ ունեցող այցելութեան մը հա – մար) : Կարելի չէ պնտնալ թէ Ալժերիոյ Արտաքին Նախարարը տեսակցութիւններ պիտի ունենա՞յ մարոքեան անձնաւորու – թեանց հետ : Թէեւ իրաց ներկայ կացու– թեան մէջ չատ հաւանական չի թուիր : Աւելի հաւանական կը նկատուի եթով – պական բարեխօսութիւն մը : Արդարեւ կայսրը Ալժերիա ալ պիտի երթար, բայց դէպքերը պատճառ դարձած էին որ ան – տանդէ այդ ճամբորդութիւնը : Իր տե – ղը, արտաքին նախարարը ղրկած էր որ վերադարձին հետը տարած էր իր ալժե– րացի պաշտօնակիցը : Այս պարագան պատճառ դարձած է որ հաչտարար ա – ռաքելութեան մը վարկածը աւելի ամրա– պնդուի :

Ալժէլի մէջ ալ, Ալժերիոյ Արտաքին Նա– խարարին մեկնումը դէպի Ռապաթ մեծ անակնկալ մը եղած է, ձայնասփիւռը ոչ մէկ մեկնութիւն տուած է այդ մասին :

Գործողութեանց ճակատին մասին, լուրերը տարբեր են Ալժէնն Ռապաթ Շե– րիֆեան մայրաքաղաքին մէջ կ'ըսեն չթէ եգիպտացի 4 սպաներ դէրի ինկած են , ալժերական թռանով մը եւ ալժերական բանակի հինգ ուրիշ սպաներով : Ալժէլի մէջ, բացատրութիւնը տարբեր է : Ջե – կոյցով մը կ'ըսուի թէ «մարոքեան հա – լածիչ օդանաւեր տեսած են ալժերա – կան փոխադրական թռան մը , առանց դէնքի , որ մարոքեան հողամասի վրայ նջք կատարէ : Մարոքեան հալածիչ օ – դանաւերը բռնաբարած են ալժերական օդային սահմանը » :

Ֆրանսայի հինգ լրագրողները դիպ – ուածով դատած են , Մարոքի եւ Ալժե – րիոյ սահմանին մօտ, թափառող դին – ուորներ , սպառած եւ յուսահատ : Ասոնք 25 մղոնչինեն էին մարոքեան կայանի որու վրայ հազար Ալժերացիներ յարձա– կած էին առջի օր : Օրերէ ի վեր , կը քա– լէին , անօթի ծարաւ, Ալժերացիներուն ձեռքը իյնալու սարսափով : Թղթակից– ները կը նկարագրեն այս մարդոց վիճա– կը, հազիւ ոտքի կենալու ուժն ունենա – լով : Քիչ ետք, կը պատմէ լրագրողը , «երբ մարոքեան դիւղերը կ'անցնէինք , կը տեսնէինք Մարոքցիք որ պատրաստ էին պեն Պելլայի հաշիւը մաքրելու — խօսքով — «Պեն Պելլա քուսքուս , քուսքուս Պեն Պելլա, անկի՛ Պեն Պելլա, վայրենի , դաւճան եւ ոճրագործ » :

× Քաղբ. ապստամբութիւնը օրէ օր կը կազմակերպուի :

× Պեն Պելլա դիմում կատարած է « Ափրիկեան Միութեան կազմակերպու – թիւն» որպէսզի արտաքին նախարարնե – րու ժողով մը գումարուի : Ալժէլի մա – մուլը անխնայ կը յարձակի Մարոքի թագաւորին վրայ : Կիրակի օր, «ժողով– ուրդ — կիրակի » թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած էր Հասան Բ.ի «հրէչի մը դիմագիծը » խորագրին տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն թէ նոր տարակարծութիւններ ծագած են դահլի– ճին մէջ : Ներքին նախարարը հրաժարած է , ինչ որ կրնայ դուռ բանալ կառավա – րական ծանր տագնապի մը : Այս հրաժա– րումին իրրեւ պատճառ կը տրուի Զէքի Էրթմանի փախուստը այն հիւանդանո – ցէն ուր կը խնամուէր : Ծանօթ է որ է – րթման ցկեանս բանտարկութեան դա – տապարտուած էր Եասը Ատայի Ատեա – նին կողմէ : Մենտերէսի օրով, կարեւոր դէմքը եղած է էրթման որ յաջողած էր վերջերս Ցունաստան անցնիլ : Հրաժար – եալ Ներքին նախարարը քննութիւն մը պահանջած է այս խնդրին շուրջ եւ չատ բուռն ճառ մը արտասանած է Ցորհրդա– րանին մէջ, ամբաստանելով առողջա – պահութեան նախարարը որու պարկեչ – տութիւնն ու հայրենասիրութիւնը խնդ – րոյ առարկայ ըրած է : Ըսած է նաեւ որ Առողջապահական նախարարը ընկերային օժանդակութեան դրամները մսխած է ղօրավիղ կենալու համար ծայրայեղ տարրերու եւ քիւրտ պարագլուխին դոր– ձակալներուն :

ՏԸ ԿՈՂ. Փարիզ վերադարձաւ Կիրակի օր : Թեհրան անցուցած վերջին դիչերը , Շաբաթ , քիչ մը տխուր անցած է, ըստ Ֆրանսական պատկերասփիւռին որ կի – րակի ցերեկ կը յայտնէր թէ Ցարտահ Տի– պան կայսրուհին մօրեղբայրը յանկար– ծամահ եղած էր, յուղումէն, ընդունե – լութեան մը ընթացքին : Նախագահ տը Կոլ, սակայն, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է Պարսկաստանի մէջ, ուր « կեցցէ՛ թագաւորը » արտայայտու – թիւններու արժանացած է Սպահանի մէջ :

ԿՐՈՄԻՒՕ կը հերքէ որ յոռետեսու – թիւն ցոյց տուած ըլլայ առջի օրուան իր յայտարարութեանց մէջ : Կ'ըսուի թէ խորհրդային արտաքին նախարարին խօսքերը սխալ թարգմանուած են, իրա– կանին մէջ, ան յոռետեսութիւն յայտ – նած է միայն ընդհանուր ապագինման մասին :

ՊԼԻՑՐՈՒԹԻՒՆ կը հաղորդեն թէ սահմա– նային միջադէպ մը պատահած է Սու – րիոյ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ : Զորս լիբանանցի զինուորներ սպաննուած են Այնճարի մօտ, Սուրիացիներու կող – մէ որ փորձած են լիբանանեան հող մըտ– նել :

ԻՐԱՔի մէջ դաւ մը երեւան ելած է կառավարութեան դէմ :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ
ԱԶԳ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐԸ

ՄԱՐ. — Նոր ստացանք Մարսիլիոյ Հայոց Ազգ. Իշխանութեան բացատրա – գիրը , Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ ծագած վէճին մասին : Երկար ըլլալով բացատրագիրը , կը հրատարակենք ներսի էջերուն վրայ :

Ցառաջ կը տարբերի այն թերթերէն, որոնք կը սնանին նման վէճերով : Իրրեւ հաղաքական հասունութեամբ հպարտ ժողովուրդի մը ներկայացուցիչը , ասոր հաղաքական ցանկութեանց արտայայտի– չը՝ Ցառաջ ոչ միայն սահմանափակած է իր հետաքրքրութիւնը նման վէճերու մասին, այլեւ կը թելադրէ նման վէճեր կարգադրել բանակցութիւններով , խոր– հրդակցութիւններով եւ իրար հակնալով եւ ոչ թէ աղմուկ բարձրացնելով թերթե– րու մէջ :

Մարսիլիոյ վէճին մասին որպէսզի ծանօթ դառնայ կողմերուն մտածումը , ահա տեղ կուտանք նաեւ Հարաւ. Ֆրան– սայի թեմին ներկայացուցիչներուն բա – ցատրագրին :

Իւրաքանչիւր կողմ մէկ անգամ միայն կրնայ արտայայտուիլ : Եթէ կողմերուն հանելի թուի վէճը երկարելը , մեր նկա – րագրին հետ հաշտ չէ հանդիսատ պատնա – ռել ամէնուն :

Զրչիլ միշտ անդիտացած է այս վայե– լուչ մարդը, որ եղած է Սկովտիոյ դոր– ձերու նախարար եւ իր պետական քար – տուղարը Արտաքին Նախարարութեան մէջ :

1960ին մեծ անակնկալ մըն էր իր նը– շանակումը իրրեւ Արտաքին Նախարար : Ոմանք կը վրդովին , բայց Մաքմիլըն պէտք ունի այս մարդուն, որ ամէնէ – րաշխաւորութիւն կուտայ կուսակցու – թեան ալ թեւին եւ դոր իր ձեռքին մէջ կ'ուզէ ունենալ : Բայց Հիւում երբեք ան – չուք ենթասպայ մը չէ եղած : Հակա – խորհրդային իր ճառերը բուռն են միշտ : Մարքսի եւ Լենինի ընթերցումը տակն ու վրայ ըրած է այս պաղարիւն Բրիտանա– կին : 1961ին կը յայտարարէ .— «Պէտք է յայտնեմ իմ հայրենակիցներուս թէ համայնավար մարտահրաւէրը աննա – խընթաց ծաւալ մը ունի եւ մեզմէ երկար տարիներու համար համբերութիւն կը պահանջէ » :

Մաքմիլըն ազատ ձգած էր այլեւս իր նախարարը , որու ճառերը կը զարմացը – նէին թէ վարչապետը, թէ պաշտօնակից– ները եւ թէ Ռուսերը : Վճռականութեան ախոյեանը եղաւ, քննադատեց ՄԱԿի ըն– թացքը Քաթանգայի մէջ առանց մտա – հոգուելու թէ իր քննադատութիւնները ի՞նչ հետեւանք կրնան ունենալ ափրիւ – ասիական եւ Հասարակապետութեան կարծիքին վրայ :

Լորտ Հիւում բուռն անկեղծութեամբ կ'արտայայտուէր , այն վստահութեամբ եւ համարձակութեամբ, զոր ծնունդը եւ հարստութիւնը կուտան մարդուն ու նաեւ այն անկախութեամբ, զոր ունի մարդ մը՝ երբ հաշիւ չունի տալիք իր քուէարկողներուն :

Մարդը բարեձեւ է եւ կրթեալ , նոյն– իսկ լրագրողներուն հետ : Իր անորոշ ժպիտով, բայց կապոյտ աչքերով, չէկ մազերով, իր անձը որոշ հրապոյր մը ունի, ինչպէս նկարներու տիպարները , որոնք կը զարդարեն ընտանեկան դրը – ահկին պատերը : Պաղ հիւմըրով, որ բը– րիտանական մեծ աւանդութեան մաս կը կազմէ, իր բոլոր ճառերուն մէջ կարելի է գտնել այն երեք – չորս խօսքերը, ո – րոնց միշտ պէտք է դիմէ ձէնթըլմէն մը թեթեւցնելու համար մթնոլորտը :

Իր Լոնտոնեան բնակարանին կամ երկու դղեակներուն մէջ, կ'ապրի առանց ցու – ցամոլութեան , նուազագոյն թիւով ծա– ռաներով եւ կ'ըսեն թէ այսօր ալ իր կռնակը ունի այն վերարկուն, զոր ու – նէր ... Միւնիխի մէջ :

Թռչնագղեի միջակ որսորդ մըն է, բայց եւ թիթեռնիկի մեծ որսորդ մը : Ամէն բանէ առաջ սքանչելի ձկնորս է եւ իր գրադէտ եղբայրը կը հաստատէ թէ արդէն ցարդ աւելի քան հազար լոզ (սոմոն) բռնած է : Վերջապէս , կ'ըսէ Անրի Փիէռ, սիրուն Անգլիա մը, որ կ'ան– հետանայ որսի , էլըպներու, , նախնեաց ակութի չուրջ խմուած թէյին Անգլիան՝ ինքզինքը կը գտնէ այս մարդուն մէջ, որ ուղիղ է եւ խղճամիտ : Բայց մի՞ւսը :

Վերջացնելէ առաջ այս նոր վարչապե– տին դիմագիծը, յիշենք նաեւ իր դեր – դաստանին նշանախօսքը .—

« Ճչմարիտ մինչե՛ւ վերջը » :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

Անդարայի մէջ վերջերս ստորագրուեցան Վեցերու եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարներու կողմէ դաշնագիր մը, որուն համաձայն հինգ տարիէն Թուրք հանրապետութիւնն ալ պիտի մասնակցի Հասարակաց Շուկային : Անդամ Ատլանտեան Ուխտի, անդամակիցՎեցերուն՝ Թուրքիա «Եւրոպական պետութիւն մը կ'ըլլայ»: Հասարակաց Շուկայի Գործադիր Յանձնախումբի նախագահ դերմանացի Հալշթայն ըսաւ. «Թուրքիա Եւրոպայի կը պատկանի »:

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Քեմալ Էրքին գոհունակութիւն յայտնելով, դաշնագիրը նկատեց պատմական վաւերագիր մը : «Սոյն դաշնագիրը տնտեսական վաւերագիր մը ըլլալէ աւելի սկզբնաւորութիւնն է մեր երկրին կեանքին մէջ պատմական նոր շրջանի մը: Դժուար եղաւ որոշում մը տալը, աւելի դժուարին պիտի ըլլայ իրականացումը »:

Հազիւ ստորագրուած Ատլանտեան Ուխտը, Թուրքիա դիմեց անդամակցութեան համար: Հռոմի տնտեսական դաշնագրի ստորագրութենէն երկու տարի ետք, նախատեսելով Հասարակաց Շուկայի կարեւորութիւնն ու յաջողութիւնը, դիմեց Արեւմուտքի՝ մասնակցելու համար տնտեսական առաւելութեանց :

Տնտեսական պայմանները նպաստաւոր չեն, պատրաստութեան շրջան մը պէտք է: Տարբեր են Արեւմուտքի եւ Թուրքիոյ տնտեսական մակարդակները, բնակչութեան վաթսուն առ հարիւրը անգիր է, դիւղերը ելեկտրական ուժ չունին, թոքախտը տարածուած է, չորս հազար հոգի մէկ բժիշկ, 111 հիւանդ մէկ հիւանդապահուհի ունի : Փոքրաթիւ քաղաքներ յառաջդիմած են, դիւղերը մնացած են դարաւոր թմրութեան մէջ: Եւրոպականացած փոքրամասնութիւն մը կ'ապրի հնադարեան զանգուածի մը մօտ: Գիւղացին բազմածին է, որովհետեւ պէտք ունի աշխատաւորի, բայց հազար ծընունդներէն 165ը կը մեռնին , առաջին տարին : Երկրագործ դասակարգը , որ 77 առ հարիւր է , հազիւ կը հայթայթէ ազգային եկամուտին երեսուն առ հարիւրը: Անձ գլուխ տարեկան եկամուտը միջին հաշուով հինգ հարիւր լիբ. ոսկի է: Գիւղացին արտադրութիւնը երեք հոգի ապրեցնելու համար կը բաւէ միայն: Գիւղացին չի կրնար խնայութիւն ընել, ուստի դրամագլուխ ունենալ: Զափահասներ կը դիմեն քաղաք, բայց ճարտարարուեստը չի կրնար գործ տալ դիւղէն քաղաք վազողին: Շուրջ մէկ միլիոն անգործներ կան :

Ֆրանսայի Էքս ան Փրովանսի համալսարանին մարդկային աշխարհագրութեան ուսուցիչ Ուէօլերս 1946ին հրատարակեց հատոր մը՝ «Սուրիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի Գիւղացիները » , ուր կը ներկայացնէ Արեւելքի դիւղն ու դիւղացին : «Աշխարհի երկրագործական հին քաղաքակրթութեանց առջեւ կը գտնը-ւինք Արեւելքի մէջ, պատմութեան սկիզբէն ի վեր հաստատուած ընկերութեան մը ձեւին առջեւ, որ դարերէ ի վեր մը-նացեր է անշարժացած: Թուրքերը պահեցին ձեւերը, ոչ մէկ փոփոխութիւն ներմուծեցին նիւթական կեանքին մէջ , չունեցան ղեկավար սկզբունքներ: Աշխարհագրական պայմանները ոմանք նըստակեաց, ուրիշներ վաչկատուն ըրած են, երկուքին յարաբերութիւնները բարդ են, հակառակութիւնները կը դառնան երբեմն ողբերգական : Սովորական է գողութիւնը, թալանը: Վաչկատունը միշտ զինուած է, նստակեացը՝ անզէն : Երաշտի ատեն վաչկատունը պիտի արշաւէ զով վայրեր: Զինուորական ուժ պէտք է վաչկատունը զինաթափ ընելու համար: Ֆրանսական ուժերը չկրցան ամբողջապէս անզէն դարձնել, զինաթափ վաչկատունն ալ շարունակեց ճնշել Ֆելլահը եւ ասոր պարտադրել իր կամքը»:

1858ին Թուրք կառավարութիւնը սկսաւ հողային արձանագրութիւն կատարել , կալուածագիր տալ: Շատեր անհոգ գըտնուեցան եւ արձանագրութիւն չկատարեցին , կառավարութիւնն ալ անտարբեր մնաց , ձեռնարկն ալ կիսատ: Շատեր կաշառքով կալուածագիր առին , ազդեցիկ անձեր իւրացուցին հողեր: Երբ հոգատարութիւն հաստատուեցաւ, եւրոպական պետութիւններ գտնուեցան դըժուարութեանց առջեւ :

Տնտեսական զարդացման ազդակներէն Թուրքիա ունի հարուստ ենթահող, արդաւանդ հող, Արեւմուտք կը հայթայթէ դրամագլուխ — հարիւր եօթանասուն հինգ միլիոն տոլար — կը մնայ աշխատանքը, պէտք ունի ղեկավարներու , մասնագէտներու, որակեալ բանուորներու եւ կազմակերպութեան :

Թուրք ընկերվարական թերթի խմբագիրը, ուսուցիչ Քաղաքական Գիտութեանց, կ'ընդունէր, որ Թուրքիա յիսուն տարի ետք է Արեւմուտքէն, ուստի անհրաժեշտ էր ոստում մը կատարել : « Կ'ուզենք իրականացնել արդի ընկերութիւնը, առանց աստիճաններէ վեր ելլելու, յետամնաց երկիրներ ժամանակ կորսնցնելու չեն: Ասոր համար կը փափաքինք պետական ղեկավարութիւն: Ընկերութիւն մը ընկերվարութեան հասնելու համար, անցնելու է քաղքենի հանդրուանէն, գործաւորական դասակարգի պատրաստութենէն , դասակարգային պայքարներէ , բայց ժամանակ չկայ , դիւղացի զանգուածը դիտակցութիւն չունի , ուստի պետութիւնը ստանձնելու է ղեկավարութիւնը, արդարօրէն բաշխելու համար ազգային եկամուտը իր բոլոր անդամներուն»:

Թուրք ընկերվարականը կը պահանջէ ամէնէն առաջ հողային բարենորոգում , կրթութեան ծաւալում, տուրքերու համեմատական բաշխում, ճարտարարուեստի զարդացում : Ընկերվարականը կը փափաքի որ վարիչ դասակարգը ինքնաբերաբար կատարէ զանգուածին բարելաւումը, որովհետեւ իր վիճակին դիտակցութենէն զուրկ է: Բարենորոգումը վերէն պիտի դայ, որովհետեւ համեստ խաւերը պահանջող չեն: « Յեղաշրջում եղաւ, պետութիւնը աշխարհականացաւ , բայց մոռցուեցաւ զանգուածը, դաստիարակութիւնը, հարստութեան արդար բաշխումը , կը փափաքինք որ բարենորոգում կատարուի առանց պատնէշներու, առանց հրապարակ իջնելու »:

Ընկերվարականը իրողութիւններ կը թուէ առանց յետամնացութեան պատճառները հետազօտելու եւ կ'առաջարկէ պետական ընկերվարութեան ձեւ մը, որովհետեւ Թուրքը ձեռներէցութեան ոդի չունի : Մենտերէս ձեռնարկեց դիւղերու բարելաւման, ճամբաներ շինել տուաւ , դպրոցներ բացաւ, սակայն ելեւմուտքը խանդարուեցաւ, քաղաքները դժգոհ մընացին, ջանաց դժգոհութիւնը զսպել , զինուորական միջամտութիւն տեղի ունեցաւ եւ տակաւին անդորրութիւնը կը մնայ բաղձալի : Զինուորական մը նախագահ , զինուորական մը վարչապետ , բարելաւումները պիտի սպասեն անդորրութեան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Զուիցերիացի Հայասէրներու Ընկերութեան Քասթրիի հաստատութեան վարիչ տնօրէն Պ. Ուիզըր, վերջերս, երեք հոգինոց խումբով մը, շրջապտոյտ մը կատարած է Թուրքիոյ երբեմնի հայկական նահանգներուն մէջ եւ հասած մինչեւ Վան, Վանայ ծով եւ Աղթամար: Վերադարձի ճամբուն վրայ, հանդիպած է Պէյրութ, ուր «Այդ» օրաթերթի աշխատակցին հետ իր շրջապտոյտի մասին ունեցած է տեսակցութիւն մը, որուն կարեւոր մասերը, ստորեւ կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն :

Պ. Ուիզըր մեզ ընդունեցաւ սիրով եւ ժպիտով, եւ հազիւ հարցում մը ուղղած , ան սեղանին վրայ սփռեց քարտէս մը եւ սկսաւ մատով ցոյց տալ այն բոլոր քաղաքները, ուրկէ անցած էր հասնելու համար Աղթամար :

— Ի՞նչ նպատակով ձեռնարկեցիք այս ճամբորդութեան հարցումին, Պ. Ուիզըր պատասխանեց .

— Քառասուն տարիէ ի վեր կը ճանչնամ հայ ժողովուրդը: Մեր Ընկերութիւնը շատ հետաքրքրուած է Հայերով : Մեր անդամները ուզեցին լրիւ եւ ամբողջական կարծիք մը կազմել, ոչ թէ միայն Հայերու ներկայ կեանքին մասին, այլ նաեւ անոնց պատմութեան, եւ այդ իսկ պատճառով՝ մեզի առաքելութիւն մը տրուեցաւ երթալ տեսնելու Հայերու Հին Աշխարհը, անոնց վանքերն ու եկեղեցիները եւ լաւապէս ճանչնալու Հայոց Հին մշակոյթն ու պատմութիւնը :

Պ. Ուիզըրի մատը անդադար կը պտըտէր քարտէսին վրայ: Ան անցած էր բազմաթիւ քաղաքներէ :

— Պոլիսէն անցանք Անգարա, ապա Կեսարիա: Հոս Հայերը կը զբաղին գորդագործութեամբ : Յաջողեցանք Ֆիլմի առնել Հայերու առօրեան եւ ապրելակերպը: Ապա անցանք Սեբաստիա 1896 – 1920 Զուիցերիական մեր ընկերութիւնը դպրոց մը ունէր հոս: Սեբաստիայէն անցանք Կիւրին, Մալաթիա եւ Եփրատ գետին եղերքով դացինք դէպի արգիլեալ դօտիները: Քառասուն տարիէ ի վեր ոչ ոք անցած է Եփրատի այդ ափերով, բացարձակապէս արգիլուած է: Մեզի ալ թոյլ չտուին : Բայց մենք փորձեցինք : Եօթը տարի առաջ ալ նման փորձ մը ըրած էի, բայց չէի յաջողած :

Հասանք Էլազիզ, ապա Խարբերդ : Ոչինչ մնացած է հայկական Խարբերդէն : Ամէն կողմ աւերակ է, եկեղեցիները քանդուած, կան միայն կիսափուլ պատեր :

Տիգրանակերտ հասնելով, անկէ անցանք Պինկէօլ, Մուշ: Հոս է որ սկսաւ դժուարութիւնը: Սահմանային ոստիկանները եւ պահակները բացարձակապէս մերժեցին ճամբայ տալ հասնելու համար Վան: « Մեզ փնտռեցին », կ'ըսէ Պ. Ուիզըր : Բայց չյուսահատեցանք : Վերադարձանք Կարինի ճամբով: Հոս ճամբաները լեռնային շրջաններու մէջ են եւ հազիւ անցանելի: Հազար քլմ. ճամբայ կտրեցինք դիշեր մը եւ ցերեկ մը ճամբորդելով եւ հասանք Վան, Վանայ ծով, հոն տեսանք Աղթամարը: Ներկայիս , Աղթամարի մօտ, Վանի շրջակայքը կ'ապրին 22·000 Քիւրտեր: Աղթամարի վանքը կանգուն կը մնայ, զանգակատունը, պատերը դուրսէն տակաւին դեղեցիկ պատկեր մը կը պարզեն, սակայն , ներսը աւեր . . . : Վանքին չուրջ բոլորովին լռութիւն է, կը տեսնուին միայն թռչուններ իրենց անհամար բոյներով . . :

Մեր նպատակը Աղթամարը տեսնելն էր ու տեսանք: Վերադարձանք Տիգրանակերտի ճամբով : Անցանք Ուրֆայէն , հասանք Պերեճիք, դարձեալ յառաջացանք Եփրատի ափով եւ եկանք Այնթապ: Այս կողմերը, մեր անցքին տեսանք բազմաթիւ բերդեր, որոնք կառուցուած են Խաչակիրներու ժամանակաշրջանին տիրող հայ թագաւորներու կողմէ: Եւ Պ. Ուիզըր Հայէ մը աւելի լաւ կը սկսի պատմել Հայոց Պատմութեան զանազան շրջաններու դէպքերը, թուելով տիրող թագաւորներու անունները :

« Հասանք մինչեւ Անտիոք եւ Մուսա Տաղ: Հոս ներկայիս կայ միայն մէկ դիւղ , որուն բնակչութեան կէսը դաղ-

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ

— ՇԵՓՈՐ —

Բ.

Կրկին նստաւ անկողնին մէջ եւ գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առաւ Արթաքի էֆէնտի : Կը տառապէր անվերջանալի դիշերին խորը: Պառաւ կիներու պէս կ'օրօրուէր, իր գլուխը սեղմելով շատ ուժով, կարծես մահուան մտածումը ճզմելու համար հոն : Երբեմն իր խաշած կոպերը կը բանար արտակարգօրէն, խաւարը հարցաքննելու համար, բայց տժգոյն պատուհանի մը չէզոքութենէն զատ բան չէր տեսներ: Մտովի կը կրկնէր միշտ « եթէ իրաւ մեռաւ . . .» : Արթաքի էֆէնտի կտրած անցած է դիշերուան բոլոր յարկերը վերէն վար, կորսուած է աղջամուղջին նկուղներուն մէջ եւ վերջապէս խրած՝ մութին մրուրին խորը :

Յոգնած միտքը դիտէ թէ փրկութեան միջոց պիտի չգտնէ այլեւս եւ վիշտը ծամելով պիտի տուայտի: Կը կրկնէ միշտ « մա՛նչս, մա՛նչս . . .»: Կը ճգնի խորհրդածել, բայց իր խորհրդածութիւնը մարմին չունի այլեւս. անոր սկիզբը անմիջապէս կը յանդի վախճանի մը որ միշտ նոյնն է : Լոյսին ցանկութիւնը : Միայն զայն կը ցանկայ, կառչելու համար բանի մը, բաներու, բայց նախ իր մարմնին: Կը զգայ թէ լոյսը իրեն պիտի բերէ սովորութիւններ, հարկադրութիւններ, պատշաճութիւններ, մէկ խօսքով փրկարար վատութիւններ : Բայց լոյսը մէկ անդամէն չի գար, ու մարդը կ'օրօրուի :

Գարնան արշալոյսը իր յաւիտենական արդարութեամբ համբուրեց իրերը, անոնց երկու երեսներէն: Բայց տրտմութիւնը հետզհետէ աւելի պաղեցաւ դեղարանին մէջ ու թանձրացաւ: Խորապէս ընկճուած՝ Արթաքի էֆէնտի դարձաւ ու դարձաւ իր խանութին մէջ, եւ դեղարանին առարկաները ամէն օրուընէ աւելի իրեն յիշեցուցին իր «մանչը»:

Թուրքը կ'ըսէ «աղջիկը հօրաքրոջ՝ տըղան մօրեղբօր կը նմանի»: Եւ ճիշդ իրեն կը նմանէր իր քրոջ որդին: Չորս տարի աշխատեցաւ ան սա բոլորախորշին ետեւ ու իր ստուերը շրջեցաւ շիշերը ծածկող մեծ ապակեդուռներուն մէջ: Արթաքի էֆէնտիին «մանչը» եղաւ չորս տարի եւ երեք ամիս , մինչեւ որ զինուոր տարին: Փրկագինն ալ օգուտ չըրաւ ու զինուոր տարին: Սուտ ու սխալ լուրեր շատ կուգան Անատոլուէն, այդ բանը լաւ դիտէ Արթաքի էֆէնտի, բայց ատենը անդամ մը հառաչելով կը կրկնէ — « եթէ իրա՛ւ մեռաւ . . .»:

Ժամանակը չէր յառաջանար կարծես , քանի որ նոյն տխուր նիւթով էր դրաւուած եւ եղած էր միակտուր ժամանակ մը: Ան իր բնոյթը չփոխեց, երբ որ Արթաքին էֆէնտիին քոյրը դեղարան մտաւ ու աթոռի մը վրայ փլաւ: Չխօսեցան քոյր եւ եղբայր: Յայտնի է թէ տարէց կնոջ վրայ ուժ չկայ բնաւ, բայց անզըսպելի զգացում մը զայն կը նետէ աջ ու ձախ: Տիկին Արմենուհիի աչքերն ալ կարմիր են անքնութեամբ եւ կը փայլին վախով : Արթաքի էֆէնտի ակնարկը վեր չառներ ու կը տեսնէ իր քրոջ կօշիկները՝ փոշիով սպիտակ: Գիտէ թէ անոնք դարձեալ մութն ու լուսուն վազած են Ս. Կարապետ, Ս. Խաչ, երկուքին ալ աղօթելու համար :

— Նորէն նամակ չկայ, ըսաւ մայրիկը :

Արթաքի էֆէնտի դիտէ թէ հաւատացեալ չէ Արմէնը: Գիտէ թէ քաջ է Արմէնը: Միայն թէ, «եթէ իրաւ մեռաւ . . .»: Տիկին Արմենուհի յոյսեր ունի, պիտի երթայ մինչեւ Նահապետեաններուն , անոնց հարցնելու համար թէ իրենց փեսայէն լուր առա՞ծ են այս վերջերս : Նահապետեաններուն փեսան Ներսէսին հետ էր այս ձմեռ. ճիշդ է թէ անկէ ի վեր բաժնուած էին իրարմէ, բայց տիկին Արմենուհի յոյսեր ունի: Արթաքի էֆէնտի պոռպռաց, բայց դրեթէ անմիջապէս վերջը զղջաց՝ քոյրը յանդիմանած ըլլալուն համար: Զղջաց որ ձայնը բարձրացուցած էր անիմաստօրէն եւ խօսած կոպտութեամբ : Ինչո՞ւ դպիլ յոյսերուն: Լռեցին: Բայց դիտէին թէ իրենց լռութեան մէջ կայ միշտ նոյն նիւթը: Ներբանցքին խորէն կուգար Աղաւնիին աղմուկը եւ աջ կողմի ցուցափեղկին դեղին ջրագունդը կը վառէր արեւի մը պէս : Մէկ ճառագայթով բռնկած էր ան : Աղաւնի բան մը կոտրեց ու ըսաւ — «չո՛ւն շան որդի»:

— Եթէ մանչս հոս ըլլար, սա աղջիկան տէրտը պիտի չունենայիր, ըսաւ Տիկին Արմենուհի իր եղբօր բարկութեան :

Դեղագործը փախուստի դուռ մը գըտած ըլլալով սկսաւ առատօրէն խօսիլ : Գանգատեցաւ իր քրոջ՝ Աղաւնիին ձեռքէն քաշածները թուելով : Կը խօսէր յուզումով , ու թէեւ բացորոշ էր թէ այդ յուզումը ուրիշ նիւթի մը կը պատկանի, բայց Արթաքի էֆէնտի զոհ էր : Պատմեց Աւետիսին գլխուն եկած փորձանքը եւ իր միջամտութիւնը: Քիչ մը ժպիտ եկաւ Տիկին Արմենուհիի դէմքին վրայ , եւ վերջն ալ կուշտ քահ քահ մը թող տուաւ մայրիկը, երբ որ լսեց Աղաւնիին խօսքը — « Աւոյիս լեզո՛ւն, Աւոյիս լեզո՛ւն»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(7 Շար.)

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

—o—

Մարսէյլի Ազգ· Կեդր· Վարչութիւնս, ինքզինք ունենալով քանի մը չաբաթներէ ի վեր գաղութիս մէջ Ազգ· Վարչութեան շուրջ խեղաթիւրեալ տեղեկութիւններ տարածուած ըլլան ընդդէմ Ազգ· Վարչութեան եւ ի մաս – նաւորի Եւրոպայի Կաթողիկոսական Նը – ուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեանի դի – մումնաւոր եւ քաղաքիս ազգային կեան – քը վրդովելու բնոյթ ունեցող հաղոր – դագրութիւնը (տես «Ծառայ», 1963, Հոկտեմբեր 6), պարտք կը դգանք Մար – սէյլի Հայութեան սեփականութիւն դար – ձնել եւ լուսաբանել նորընտիր Ազգ· Կեդր· Վարչութեան յանձնառութիւննե – րը ի փառս Հայաստանեայց Առաքելա – կան եկեղեցւոյ միասնականութեան պահ – պանման Հարաւային Ֆրանսայի շրջա – նին մէջ :

Ազգ· Կեդր· Վարչութիւնս, քանի մը ամիսներէ ի վեր իր անդամներէն ո – մանց բնական մահով, ոմանց քաղա – քէ ուրիշ վայրեր մեկնումին հետեւան – քով թէեւ կազմով ղեկավարէս տակաւ – ին, չկրցաք չէինք խնայած գաղութասիրտ ուժեղ Ազգ· Կեդր· մարմնով մը եւ գայն դնելու արժանի բարձրութեան վրայ, յանձն առինք զոհացում տալու համար քա – ղաքիս ազգային ատիպողական եւ բաղ – մապիսի պահանջներուն :

Այս նպատակաւ անցնող տարւոյ ըն – թացքին վարչութիւնս շրջակայ թաղա – կան Հոգեւորականներու ներկայացուցիչնե – րուն հետ քանիցս խորհրդակցեցաւ եւ

քած է Այնճար, իսկ կէսը կը մնայ հոն՝ ուր երեք հարիւր հոգի : Ունին քահա – նայ մը, եկեղեցի մը, դպրոց մը, որուն ուսուցիչը Թուրք մըն է :

Գոլոյ կէսիկ փաչայի մէջ մեր Ընկե – րութիւնը ունի դպրոց մը, ուր կ'ուսանին ձեպել Մուսայէն եկած հայ երկսեռ ա – շակերտներ : Աչակերտութեան թիւը նե – րկայիս 56 մանչ եւ 9 աղջիկ է : Կ'ուզենք նոր տուն մը եւս չինել, աղջիկներու թի – ւրն ալ բարձրացնելու համար տղոց թի – ւին : Ամերիկայէն օժանդակութեան մը կը սպասենք մեր այս նպատակը իրագործե – լու համար » :

— Ի՞նչ եղաւ ձեր ընդհանուր տպաւո – րութիւնը երբեմնի հայկական այդ քա – ղաքները այցելելով :

— Համոզուեցայ՝ որ Հայերը իրա – ւունք չունին հայ եւ քրիստոնեայ ապ – րելու այդ կողմերը ... :

×

Գ· Ուիլըը ուրախ է իր առաքելութեան յաջող պսակումով եւ խանդավառ : Ան կը վերադառնայ ֆիլմերու վաւերական պրպտումներով, որոնք իր բարեկամներուն պիտի պատմեն մեր հին փառքերը :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

չէչեց աղգային ուժեղ կազմի մը ան – հրաժեշտութիւնը :

Թաղային ներկայացուցիչները, ուրախ լինք յայտնելու, ջերմօրէն իւրացուցին Վարչութեանս ապագուստ մտադրութիւնը եւ պարտք դրին իր վրայ այդ ուղղու – թեամբ գործնական ծրագիր մը կազմել եւ ներկայացնել յառաջիկային դումար – ուելիք նման ժողովի մը, առ ի քննու – թիւն եւ վաւերացում :

Վարչութիւնս, ընդառաջ երթալով Թաղ· Հորհուրդներու այս բաղձանքնե – րուն, 1963, Սեպտեմբեր 7, Շաբաթ ե – րեկոյ խառն ժողովի հրաւիրած էր Մար – սէյլի եւ շրջակայից մէջ գոյութիւն ու – նեցող լինը եկեղեցիներու ժողովրդային ընտրութեամբ պաշտօնի կոչուած թաղա – կանութիւնները լինչպէս նաեւ շրջանիս բոլոր քահանայ հայրերը եւ Վաղդէն վրդ· Քէչիչեան :

Ազգ· վարչութեանս հրաւէրին սիրով պատասխանած էին ութ եկեղեցիներ օ – րինաւորապէս լիազօրուած երէքական ներկայացուցիչներով, քահանայից զա – տը եւ վարչութեան անդամները :

Մեր հրաւէրին չէր պատասխանած, ինչպէս միշտ, Փրատոյի Մայր եկեղե – ցին վարչութիւնը :

Ազգ· վարչութեանս ներկայացուցիչը բացատրելէ ետք ժողովի նպատակը եւ օրակարգի հարցերու կարեւոր բնոյթը, ժողովականներուն ներկայացուց աղգա – յին գործերու հմուտ եւ Մարսէյլի Հա – յութեան իրենց անցեալով ծանօթ 11 հո – գիէ բաղկացած մարմնի մը ցանկը, որ արժանացաւ ներկաներու միահամուռ հաւանութեան եւ վաւերացման :

Ժողովը որոշեց նաեւ ունենալ յատուկ առաջնորդարանի չէնքը եւ առաջնորդ մը Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմին համար :

Երբ օրինաւորապէս ընտրուած վար – չութիւնս կը ջանար իր ուսերուն վրայ դրուած պատասխանատուութեանց պատասխա – նատուութիւնը ստանձնել եւ գործի անց – նել, «Ծառայ»ի Հոկտեմբեր վեց թիւին մէջ զարմանքով կարդացինք Եւրոպայի Կաթ· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մա – նուկեանի վրդովեցուցիչ հաղորդագրու – թիւնը, անպատասխանատու «ձեռնարկի» մը մասին, որ կատարուելիք է Մարսիլիոյ մէջ կարգ մը «անպատասխանատու» ան – ձերու կողմէ, որոնց հետ տարիներէ ի վեր տեւականօրէն պաշտօնական յարա – բերութիւն կը մշակէր ինք, պատուիրակ Սրբազանը, եւ այս առթիւ կը թելադրէր Մարսիլիոյ հոգեւոր դասը եւ հաւատաց – եալ ժողովուրդը որ «պահեն իրենց պա – տրաստութիւնը, առանց համակերպելու կարգադրութիւններուն անպատասխա – նատու անձերու, որոնք ընտրուած չեն ժողովուրդէն, եւ անոր անունով խօսելու եւ գործելու ոչ մէկ իրաւասութիւն ու – նին » :

Արդեօք անպատասխանատու մարդի՞կ են ութ Թաղ· Հորհուրդները, որոնք ժո – ղովուրդին կողմէ ընտրուած են եւ անոնց քուէներով ընտրուած է Վարչութիւնս :

Անպատասխանատո՞ւ մարդիկ են կրօն· ժողովի քահանայ հայրերը, որոնց մի – այն նպատակը եղած է կրօնապետ մը ունենալ վերջապէս իրենց դլխուն վե – րեւ :

Պատուիրակ սրբազանին սոյն հաղոր – դագրութիւնը կը ծառայէ լոկ կեր տա – լու որոշ թերթերու, որոնք իրրեւ «սրտ – ցաւ հաւատացեալներ» մեծ չահագրգռը – ուելեամբ կը փափաքին եւ կը ջանան ե – ղեր, որ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը անխախտ մնայ » :

Վարչութիւնս երբեք չէր սպասեր որ բանակցեմ ունենար Սերովբէ Արք·ի հետ, որուն միջոցաւ աշխատեր է մեր փոխ – յարաբերութիւնները հաստատ պահել ԷջմիածնայԱմենայն Հայոց Հայրապե – տին հետ :

Նոյնպէս երբեք չէինք ակնկալեր, որ Սրբազան հայրը նման անխորհուրդ քայլ մը կ'առնէր իրրեւ դերագոյն մարմնի մը ներկայացուցիչ, ժողովուրդը հրաւիրե – լով ըմբոստութեան եւ քահանայ հայրե – րը անհնազանդութեան մեղի ղէմ, այն ալ թերթերու միջոցաւ, եւ այնպիսի հարցի մը չուրջ, որ բարեկամեցողու – թեամբ եւ պզտիկ ճիգ մը ընելով կարելի էր բարւոք կարգադրութեան մը հասցը – նել, փոխանակ դործը բարդացնելու, անտեղի վէճեր ստեղծելու տարիներով խաղաղ կեանք ունեցող դաղութիս մէջ :

Ահաւասիկ ճշմարիտ իրողութիւնը, սիրելի հայրենակիցներ որ ի Մարսիլիա :

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ· Իշխա – նութիւնը իր թեմին համար, որ առանց առաջնորդի կը մնար երկար տարիներէ ի վեր, այժմ առաջնորդ ընտրած է Ար – տաւազդ Ծ· վարդապետ Թրթռեանը :

Վարչութիւնս նկատելով, որ վարդա – պետը կը պատկանի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբանութեան, դիմում կատարած էր Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին, որպէս – զի արտօնէ պաշտօնավարել Էջմիածնայ պատկանեալ մեր թեմին մէջ :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարա – նի արտօնութիւնը Արտաւազդ Ծ· վար – դապետի պաշտօնավարելու մասին, իր – րեւ առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմին, պատճառ դարձաւ պատուի – րակ Սրբազանին անտեղի հաղորդագրու – թեան : Ծանօթ թերթեր, օգտուելով ա – ռիթէն « ձիհատ» յայտարարեցին, դը – րելով թէ Հարաւային Ֆրանսայի թեմը կը բաժնուի Էջմիածինէն եւ պիտի կապ – ուի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան :

Արդ, Ազգ· Նորընտիր վարչութիւնս, հրապարակաւ կը յայտարարէ ի դիտու – թիւն Մարսէյլի Հայութեան թէ երբեք չենք մտածած բաժնուիլ Էջմիածինէն, եւ միշտ կապ պահած ենք Էջմիածնայ հետ : Թաղային ներկայացուցիչներու կողմէ ընտրուած երկու անդամ պատ – դամաւորներ ղրկելով Մայր Աթոռ, թե – լադրութեամբ Սերովբէ Սրբազանին, հաստատած ենք այդ կապը :

Կը խորհինք թէ մեր իրաւունքն է ու – նենալ առաջնորդ մը, քանի որ Հարաւա – յին Ֆրանսան իրրեւ առաջնորդութիւն ճանչցուած եւ վաւերացուած է Էջմիած – նայ Մայր Աթոռէն 1934 թուին, եր – ջանկայիշատակ Տ· Տ· Խորէն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մուսաբէկեանի կող – մէ, եւ ունեցած է առաջնորդներ յանձին Հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ· Պալաքեանի, Պոլսոյ Երջանկայիշատակ Պատրիարք Գարեգին Արք· Խաչատուրեանի եւ Զգօն վարդապետի, իսկ այժմ ունինք Առաջ – նորդական փոխանորդ մը յանձին Տէր Պատկ քահանայ Հայրապետեանի :

Արդ, կը հարցնենք հայրենասէր եւ ե – կեղեցասէր Հայութեան, թէ առաջնորդ ունենալը մենաչնո՞րհ է որոշ թիւով մարդոց կողմէ կազմուած ընկերակցու – թիւններու միայն տրուած :

Սերովբէ Արք· Մանուկեան, կը խոր – հինք որ, դիտէ թէ մենք ունինք նուիրա – կան ազգային սահմանադրութիւն մը, որմէ կը բխին մեր թեմական կազմակեր – պութիւնները : Բայց մենք չենք դիտեր թէ ազգային նոյն նուիրական սահմա – նադրութենէն կը բխին կաթողիկոսական պատուիրակութիւնները, անոնց իրաւա – սութիւնները, եւ անոնց պաշտօնավա – րութեան տեւողութիւնը :

Սերովբէ Սրբազանը հակասահմանա – դրական կը նկատէ ութ թաղական խոր – հուրդներու կողմէ ընտրուած եւ վաւե – րացուած մեր վարչութիւնը : Բայց ինք հակասահմանադրական քայլեր կ'առնէ Ֆրանսայի մէջ ամէն տեղ կազմելով եւ վաւերացնելով կրօն· Ընկերակցութիւն կոչուած մարմիններ, դանոնք ուղղակի իր իշխանութեան կապելու նպատակով :

Ի բուժումն դայթակղեալ մտաց, կը յայտարարենք թէ մեր նորընտիր առաջ – նորդը պաշտօնի կոչուելով մեր թեմին մէջ, պիտի դործէ ինչպէս Էջմիածնական թեմերու առաջնորդ :

Այս յայտարարութենէն ետք ամէն ծանրակշիռ «հետեւանք»ի համար պա – տասխանատու կը համարինք ով որ դոր – ծէ « անպատասխանատու» ձեւով, պա – դարիւնութիւնը կորսնցնելով եւ իրաւա – սութեան սահմանները դանց առնելով :

Վարչութիւնս լիայոյս է որ վերոյիշ – եալ մեր բացատրութիւնները եւ յայտա – րարութիւնները մեր դաղութի յարդոյ հասարակութեան կողմէ անվերապահ վս – տահութեան կ'արժանանան եւ վերջ կը դնեն անտեղի չշուխները, որպէսզի մե – ղի վստահուած աշխատանքները կարե – նանք խաղաղ մթնոլորտի մէջ ի դլուխ հանել, ի չահ Հայաստանեայց Առաքե – լական մեր եկեղեցւոյ բարօրութեան :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՑ ԱԶԳ· ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ատենապետ՝ Յ· ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝ Կ· ՃԱՆԻԿԵԱՆ
(ԿՆԻՔ)

Յ· Գ·— Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել :

ԾԱՌԱՅ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ինչ որ չարդիլեց ձեզ որ ներկայա – նայիմն եաք երթաք պահիկը եւ հանդար – տօրէն քնանաք : Մենք այս տեսակ մեծ պերսուն ինչ ըլլալը դիտենք :

— Ի՛ ուրեմն, կը սխալիք : Օփեռա Քո – միք իրիկունը ինչ ընելս դիտէ՞ք :

— Ո՛չ :

— Քաֆէ Անկլէի դրան առջեւ սպասե – ցի, ձեղ եւ ձեր երեք բարեկամները տա – նող կառքին հետեւեցայ ու երբ տեսայ որ կառքէն առանձին իջաք ու ձեր տունը մտաք, չատ երջանիկ եղայ :

— Մարիլիթ սկսաւ խնդալ :

— Ինչո՞ւ կը խնդաք :

— Բան մը չկայ :

— Ըսէ՛ք, կը պաղատիմ, ապա թէ ոչ պիտի կարծեմ թէ դիս կը ծաղրէք :

— Չէ՞ք բարկանար :

— Ի՞նչ իրաւունք ունիմ բարկանալու :

— Է ուրեմն առանձին տուն մտնելուս պատճառը կար :

— Ի՞նչ էր :

— Մարդ կը սպասէր ինծի :

Եթէ դանակի հարուած մը տար ինծի, ասկէ աւելի ցաւ պիտի չզդայի : Ոաքի ե – լայ եւ ձեռքս անոր երկնցնելով .

— Մնաք բարով, ըսի :

— Գիտէի թէ պիտի բարկանայիք, ը – սաւ : Մարդիկ անպատճառ կ'ուզեն իմա – նալ ինչ բան որ ցաւ պիտի պատճառէ ի – րենց :

— Բայց կը հաւատամ՝ ձեզ, աւելցու – ցի պաղ չեշտով մը, որպէս թէ կ'ուզէի ապացուցանել որ առ յաւէտ թժչկուած էի տարփանքէս, կը հաւատամ ձեզ թէ բարկացած չեմ : Շատ բնական էր որ մէ – կը սպասէր ձեզ, ինչպէս որ առտուան ժամը 3ին մեկնիլս բնական է :

— Արդեօք դո՞ւք ալ մէկը ունիք որ ձեր տան մէջ կը սպասէ ձեզի :

— Ոչ, բայց պէտք է որ մեկնիմ :

— Երթաք բարով ուրեմն :

— Կը ճամբէ՞ք զիս :

— Ամենեւին :

— Ինչո՞ւ կը վշտացնէք զիս :

— Ի՞նչ ըրի ձեզ որ կը վշտանաք :

— Կ'ըսէք թէ մէկը կը սպասէր ձեզ :

— Զկրցայ խնդալս զսպել, մտածելով թէ երջանիկ եղեր էք առանձին ներս մտնելուս համար երբ պատճառ մը ունէի այդպէս ընելու :

— Մարդ չատ անդամ տղայական բանի մը վրայ կ'ուրախանայ եւ չարութիւն է այդ ուրախութիւնը ջնջել երբ կարելի էր երջանիկ ընել զայն զդացողը, թողլով որ այդ ուրախութեան պատրանքը ունե – նայ :

— Բայց զիս որո՞ւն տեղ դրած էք ու – րեմն : Ես ոչ կոյս եմ, ոչ զքսուհի մը : Այսօր միայն ճանչցայ ձեզ եւ ըրածնե – րուս հաշիւը տալու պարտաւոր չեմ : Ընդունելով որ օրին մէկը ձեր սիրուհին ըլլամ, պէտք է դիտնաք թէ ես ձեզմէ զատ ուրիշ սիրողներ ունեցած եմ : Եթէ հիմակուընէ նախանձոտութիւն ցոյց տաք, ետքը ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ երբեք «հետ – քը» դոյութիւն ունենայ :

— Պատճառը այն է որ ոչ ոք ինծի չափ սիրած է ձեզ :

— Անկեղծօրէն ըսէք, չա՞տ կը սիրէք զիս ուրեմն :

— Որչափ որ կարելի է սիրել, կարծեմ :

— Եւ ասկից ո՞րչափ աւելի ի վեր ... :

— Այն օրէն ի վեր ուր տեսայ ձեզ երբ կառքէն իջնելով Սիւսի վաճառատունը մտաք, այսինքն երեք տարի առաջ :

— Գիտէ՞ք թէ ասկից չատ աղուոր բան է : Ի՞նչ պէտք է ընեմ այդ մեծ սի – րոյն փոխարէնը հատուցանելու համար :

— Պէտք է քիչ մը սիրէք զիս, ըսի սրտի բարախումով մը, որ դրեթէ ար – դելք կ'ըլլար խօսելուս :

Վասնզի, թէեւ Մարկրիթ այս խօսակ – ցութեան պահուն կէս հեգնական կեր – պով կը ժպտէր, ինծի անանկ եկած էր թէ ինք ալ սկսած էր ինծի պէս խռովիլ եւ թէ երկար ատենէ ի վեր սպասուած ժամուն կը մօտենայի :

— Իսկ դո՞ւքսը, ըսաւ :

— Ի՞նչ դուքս :

— Իմ ծերունի նախանձոտս :

— Անիկա բան մը պիտի չիմանայ :

— Հապա եթէ իմանա՞յ :

— Պիտի ներէ ձեզ :

— Ո՛չ, պիտի լքէ զիս ու այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլամ :

— Այդ լքումը աչք առած էք ուրիչի մը համար :

— Ինչէ՞ն զիտէք :

— Դուք չպատուիրեցի՞ք որ այս դիշեր մարդ չընդունէին :

— Ճիշդ է, բայց այդ անձը լուրջ բա – րեկամ մըն է :

— Որուն կարեւորութիւն չէք տար, քանի որ ձեր դուռը կը փակէք անոր ատ – չեւ այսպիսի ժամու մը :

— Գոնէ դուք մեղադրելու չէք զիս, քանի որ ձեզ եւ ձեր բարեկամը ընդու – նելու համար էր որ այդ պատուէրը տը – ւի :

(Շար·)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻԻ ԻՓԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական եռնլս յայտագիր

Մենեջր.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տը–նիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (*մարզարեան*) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունղարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ցոյց կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (և հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՑԱՀԱՂԵՍ

Ծագումով հայ ֆրանսացի արուեստագէտներու գործերը կը ցուցադրուին Հոկտեմբեր 25ին, 26ին, ժամը 14էն 21 :

GRAND HOTEL MODERNE
Place de la République

Այս գործերը արուեստագէտներու կողմէ, նուիրուած են Երեւանի պետական թանգարանին, ուր պիտի ղրկուին յու–ցահանդէսէն ետք :

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հան–դէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերինօ սը – բահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Ցայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ »
(*կատակերգութիւն մէկ արար*) :

Պար, Գանապեռ եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի *եւ խմբերգ :*

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՁՇԴՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը հետեւեալ կերպով կը սրբագրէ իր նախապէս տուած չնորհակալիքը : (Տես Յառաջ՝ Հոկտեմ–բեր 15) .—

« Ժանթիյիի կրթ. Մարմինը չնորհա – կալութեամբ առացած է՝ Տիկին Յասմիկ Տէր Ալեքսեանէ երեսուն ֆրանք, իր սիրեցեալ ամուսնոյն Արսէն Տէր – Ալե – քսեանի (ոչ՝ եղբօր) մահուան առթիւ ի նպաստ զպրոցին : »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Արշակ Կիւրճեան (Անիէռ) կը նը – ւիրէ քսան ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Ա – նահիտ Մնակեանի մահուան առթիւ :

Գալփաքեան ընտանիքը (չ կարէն) կը նուիրեն երեսուն ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Փարիզի գործա–տան, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայկ Պապեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առնիւ Տէր եւ Տիկին Գաբամա – ճեան (Քոլոմպ) կը նուիրեն երեսուն ֆրանի, Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմ–նի օդափոխութեան կայանին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո–լոր ընկերուհիները այս երեքշաբթի, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդ–հանուր ընկերական ժողովը այս հինգ – շաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, զպրոցի սրահը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ Բաղաբապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մենեջր՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՓԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, իսկ Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս ղիչերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏՂՏՂ–ՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏՂՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսիճի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսիճի մասնա–ճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻԻ ԻՓԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ռնլս բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղ–եան, Օր. Շաֆէ Ղազարեան, Օր. Սալա–պաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէր–պէրեան (Լիոնէն) :

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօ–րէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ի – րիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը :

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան ասմկնկալներ
Գեղարուեստական ռնլս բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հետեւեալ Միութեան գրասեն–եակը՝ ՔՐՕՎԱՆՍ 77-73 :

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

Մուտք 10 ֆր.

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ դոյներու մեծ ընտրու–թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

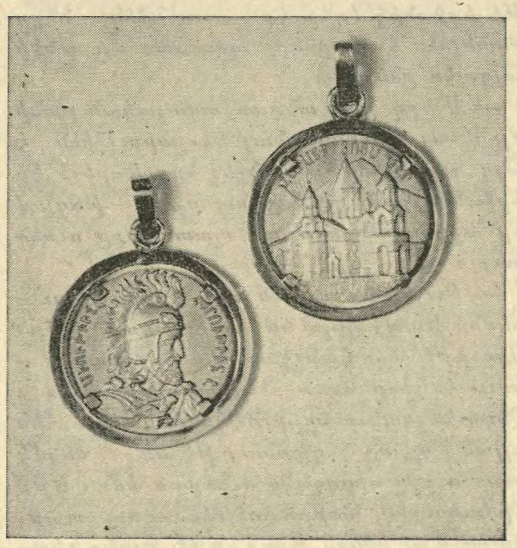

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահմաի՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 23 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9841 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9841

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ...

Քաղաքակրթութեան, դպրութեանց եւ արուեստից մեծ դայեակը՝ Յոյնը, խօսքը ուղղելով Հռոմի եւ Հռոմայեցիներուն, կ'ըսէր մեզմէ շուրջ քսան դար առաջ.— Դուք աստուածներ չէիք ունենար, եթէ մենք չըլլայինք :

Մեր Ֆետայիները, որոնք չունէին թերեւս քաղաքակրթութեան, դպրութեանց եւ արուեստից գիտակցութիւնը, բայց ապահովաբար ունէին բնազդը, կրնային ըսել՝ իրենց խօսքը մեզի ուղղելով.— Դուք հայրենիք պիտի չունենայիք, եթէ մենք չըլլայինք :

Այո՛, իրաւամբ. մեր Ֆետայիներու հերոսութեան, ապա նաեւ նահատակութեան կը պարտինք այն անկողոպտելի գանձը որ ՀԱՅՐԵՆԻՔ կը կոչուի: Ոչ այնքան հողը, որքան գաղափարը : Ո՛չ այնքան սահմանները, որքան ոգին:

Հողը կորնչելի է; գաղափարը անկորնչելի է: Սահմանները երերուն են, ոգին աներեր է :

Ամէն մէկ Ֆետայի, ամէնէն մեծէն մինչեւ ամէնէն փոքրը, ամէնէն անուանիէն մինչեւ ամէնէն անանունը, նախ իր հերոսութեամբ, ապա նաեւ իր նահատակութեամբ, մասնակից ու բաժնեկից եղաւ հայրենիքի ստեղծման :

Հերոսութիւնը եւ նահատակութիւնը նոյն բաներն են գրեթէ: Ո՛չ ոք կրնայ հերոս ըլլալ, եթէ պատրաստ չէ նահատակութեան: Եւ ո՛չ ոք կրնայ արժանի ըլլալ նահատակի պսակին, եթէ հերոսութեան սերմերը չունի իր հոգիին մէջ:

Մեր էութեան երկնային մասն է հոգին: Մեր էութեան երկրային մասն է մարմինը: Հայ Ֆետային զոհեց վերջի՛ն, առաջինը փրկելու համար: Վրայ տուաւ մարմինը, հոգի՛ն ազատագրելու համար :

Դարձեալ Հռոմի մասին խօսելով՝ մեծ դայեակը կ'ըսէր, թէ որքան աստուածները նուազեցան, այնքան մարդկային դարձաւ աշխարհը : Այսինքն՝ կորսընցուց մաս մը իր «աստուածայնութիւն»էն:

Մենք աստուածներ չունինք, բացի Հշմարիտ Աստուծմէ: Բայց մենք ալ կըրնայինք ըսել մեր կարգին, թէ որքան նուազեցան Ֆետայիները, այնքան աշխարհը սկսաւ մարդանալ: Այսինքն՝ կորսընցուց մաս մը իր «երկնայնութիւն»էն :

Ֆետայիները մեր «հին աստուած»ներն էին, մեր թերափներն էին, մեր ընտանեկան «կուռք»երն էին:

Ֆետայիներ չկան հիմա, զոնէ չկան հին իմաստով. գուցէ ասոր համար է, որ մեր էութեան երկնային մասը դարձաւ երկրային : Հոգին դարձաւ մարմին : Գաղափարը դարձաւ հաշիւ: Ոգին դարձաւ թուաբանութիւն :

Ֆետային հող չէր, հայրենիք էր: Հաշիւ չէր, գաղափար էր: Թիւ չէր, ոգի էր :

Կեանքին ինչ ըլլալն իսկ չէր գիտեր դեռ, բայց հաշտուած էր մահուան հետ: Հայր չունէր, մայր չունէր, կին չունէր, զաւակ չունէր, կ'ապրէր ազգով, ազգին հետ, ազգին համար :

Ինք ազատ չէր, բայց կը կռուէր ազատութեան համար:

Հայրենիք չունէր, բայց կը մեռնէր հայրենիքին համար :

Տուն չունէր, ընտանիք չունէր, բայց լեռ ելած էր մե՛ր տունը պահելու, մե՛ր ընտանիքը պաշտպանելու համար :

Այսքան անանձնական էր հայ Ֆետային:

Այսքան « ուրիշացած » էր հայ Ֆետային :

Իր ինքնութիւնը ձուլած – հալեցուցած էր մեր ինքնութեան մէջ, իր ազատութիւնը՝ մեր ազատութեան մէջ, իր սէրը՝ մեր սիրոյն մէջ, իր եսը՝ մեր եսին մէջ :

Ի՞նչ կ'ուզէր կեանքէն ի՞նչ կը սպասէր կեանքէն. ի՞նչ կ'ակնկալէր աշխարհէն: Գրեթէ ոչինչ: Բայց կ'ուզէր, որ մենք ապրէինք, մանաւանդ կ'ուզէր, որ ազատ ապրէինք :

Խաչուեցաւ մեր փրկութեան համար : Մեռաւ մեր ազատութեան համար: Թաղուեցաւ մեր յարութեան համար :

Ֆետայիները մեռան, բայց Ֆետայութիւնը չմեռաւ : Եւ ի՞նչ է Ֆետայութիւնը.— Մահուամբ մահը կոխել: Մահէն չվախնալ, բայց նաեւ կեանքէն չզզուիլ: Մեռնիլ՝ ապրելու համար, եւ ո՛չ թէ ապրիլ՝ մեռնելու համար :

Մենք դեռ ըմբռնած չենք հաւանաբար, թէ ինչ որ ըրին մեր Ֆետայիները, պարտականութիւն մը չէր, այլ զոհաբերութիւն մըն էր: Աւա՛ղ, հիմա պարտականութիւն մը կատարելն իսկ հերոսութիւն է, ո՛ւր մնաց զոհաբերելու յօժարութիւնը: Հիմա մարդիկ վարժուած են իրաւունքներ միայն պահանջելու, առանց պարտականութիւններ կատարելու :

Մենք յաճախ յիշած եւ յիշատակած ենք Ֆրանսական յեղափոխութեան սըրտայոյզ դրուագներէն մէկը: Ապստամբները ուտելիք կ'ուզէին իրենց պետէն : Պետը ըսաւ.— Ի՞նչ հարկ ուտելու. հիմա ժամը երեքն է, չորսին պիտի մեռնինք :

Մեր Ֆետայիներուն համար ամէն օր « ժամը չորսն էր». որովհետեւ ամէն վայրկեան պատրաստ էին մեռնելու :

Այս չէ՞ հերոսութիւնը :

Մեզի պէս ժողովուրդներուն համար հայրենասիրութիւնը բաւական չէ. հայրենապաշտութի՛ւն պէտք է:

Մեզի պէս ժողովուրդներուն համար ազգասիրութիւնը բաւական չէ. ազգապաշտութի՛ւն պէտք է:

Մոլեռանդօրէն հայրենասէր եւ մոլեռանդօրէն ազգասէր ըլլալ պէտք է:

Չկան կուսակցական հերոսներ, ինչպէս չկան կուսակցական նահատակներ : Կան ազգային հերոսներ եւ կան ազգային նահատակներ: Ազգի՛նն են մեր հերոսները, ազգի՛նն են մեր նահատակներն ալ :

Երբ մենք «այս» հերոսը կը փառաբանենք, բայց կը վատաբանենք «այն» միւսը, մեր ըրածը սրբապղծութիւն է :

Երբ մենք կ'ողբանք մեր «այս» նահատակը, բայց աչքերնիս գոց եւ ականջնիս կուղպ կ'անցնինք «այն» միւսին քովէն, մեր ըրածը սրբապղծութիւն է :

Անոնք, որ ազգին համար կռուեցան, ազգային հերոսներ են :

Անոնք, որ ազգին համար մեռան, ազգային նահատակներ են :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ԱԼԺԷ ԳՆԱՑ

ԻՐ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՅ ՀԱՐՑԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵԼ

Մինչ լուր կը տարածուէր թէ Եթովպիոյ կայսրը Փարիզ կը հասնի անձնական բնոյթ ունեցող այցելութեան մը համար, իրականին մէջ Հայլէ Սելասիէ Ալժէ կը ժամանէր ուր կ'ընդունուէր Պեն Պելլայի կողմէ:

Քաղաքական խօսակցութիւնները անմիջապէս սկսած են եւ կը թուի թէ Հայլէ Սելասիէ կ'ուզէ միջնորդել եւ հաշտեցնել երկու թշնամի եղբայրները՝ Հասան Բ. եւ Պեն Պելլա :

Ալժէի մէջ որեւէ լուսաբանութիւն չի տրուիր այս մասին, բայց Ռապաթի մէջ կ'ըսուի թէ Եթովպիոյ կայսրը հանդիպում մը պիտի առաջարկէ — վերին աստիճանի եւ չէզոք հողի վրայ — եւ Հասան Բ. համաձայն է սկզբունքին վրայ: Այս համաձայնութիւնը ցոյց կուտայ թէ Մարոքի թագաւորը ոխակալ չէ եւ թէ մարոքեան քաղաքականութիւնը անձերու կռիւներէն վեր է : Կարելի չէ աւելի բան մը հասկնալ անցած – դարձածէն եւ լրագրողները բան – գործ ձըգած կը հետեւին քառավէլներու եւ պօմինկներու երթուդարձերուն :

Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կարգով ընդունած է Ալժերիոյ եւ Մարոքի ներկայացուցիչները: Առաջին տեսակցութենէն ետք, Եազիտ յայտարարած է մամուլին.— « Մարոքցիկ յարձակողներն են եւ բոլոր կռիւները տեղի կ'ունենան ալժերական հողի վրայ: Անակնկալի եկանք այս յարձակումէն : Ալժերիա մտադիր չէ հարցը ՄԱԿին յանձնելու: Իսկ Մարոքի ներկայացուցիչը՝ Թայպի Պենհիմա յայտարարած է.— « Մարոք երբեք չէ մտած ալժերական հող: Ու. Թանի ուշադրութիւնը հրաւիրեցի ալժերական զօրքին համախմբման վրայ Մարոքի հիւսիսային սահմանին վրայ — գլխաւորաբար Ֆիկիկի շրջանը— սահման մը որ երբեք խնդրոյ առարկայ չէ եղած ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ անկախութենէն ի վեր՝ Ալժերիոյ կողմէ :

Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց որ «Ալ Ահրամ» օրաթերթը յայտնած է թէ Նասր հեռագիր մը ղրկած է Հասան Բ.ի, Լիբիոյ թագաւորին, Պուրկիպայի եւ Պեն Պելլայի յորդորելով որ անպայման « լուծում մը գտնեն Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմանային հարցին»: Նոյնիմաստ եւ անձնական հեռագիր մը ղրկած է Պուրկիպա Պեն Պելլայի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նոր վարչապետը Նոյեմբեր 7ին պիտի ներկայանայ երեսփոխանական ժողովին: Հաւանական է որ նիստը բաւական փոթորկալից ըլլայ: Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ՝ Պըթլըր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ելմտական յանձնախումբին առջեւ, տեղեկատուութեան նախարարը հաստատեց թէ փոխառութիւն պիտի ուզուի ժողովուրդէն: Արդարեւ Ֆրանսական ձայն – պատկերասփիւռի բացը 145 միլիոն է (963): 1964 Մարտին, ԷՌ ԹԷ ԷՖը ի վիճակի չէ այլեւս իր վճարումները կատարելու :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ գործադուլ որոշած են այսօր՝ Չորեքշաբթի ժամը 4էն մինչեւ Հինգշաբթի ժամը 4: 300 զինուորական բեռնատար կառքեր պիտի ապահովեն արուարձաններէ դէպի Փարիզ երթեւեկը եւ վերադարձը :

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ որոշեցին դադրեցընել եղան մսի գործադուլը, բայց նոր գործադուլ մը անկարելի չէ :

ՓԵՔԻՆԻ երկու օրաթերթերը (Կարմիր Դրօշ եւ Ժողովուրդին Օրաթերթը) 17 հազար նշանագրերէ կազմուած յօդուած մը հրատարակած են ուր կ'ամբաստանեն Ռուսերը, խիստ կերպով: «Իրենց հաշւոյն առնելով Վիլհելմ Բ.ի ժառանգութիւնը որ կը հաւատար «դեղին վտանգին՝ եւ «ճենկիս խանի սպառնալիքին» խորհրդային ղեկավարները ցեղապաշտութեան դիմեցին վարկաբեկելու համար չին համայնավարները »:

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ, Վիէթնամի վարչապետին հանրածանօթ հարսը, շատ անհաճոյ խօսքեր ըրած է Ամերիկացիներուն հասցէին, շեշտելով թէ շատ անգութ կերպով վարուած են իրեն հետ, աւելցնելով թէ փորձած են որ հրաժարի իր ճամբորդութենէն որովհետեւ չէին կըրնար երաշխաւորել իր ապահովութիւնը. — « Եթէ Ամերիկա ի վիճակի չէ զիս պաշտպանելու, կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի վիճակի է՞ ազատ աշխարհի պաշտպանութիւնը ապահովելու, եզրակացուցած է Տիկին Նհու :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր վարչապետը՝ Լուտվիկ Էրհարտ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ եւ Ուոշինկթըն, Նոյեմբերին: Հաւանաբար Լոնտոն ալ երթայ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Հայրենադարձ Ֆրանսացիներու համախմբումը (ռանֆրանոմ), հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր որու ընթացքին «Փարիզի վրայ արշաւ» մը պատրաստեցին Նոյեմբեր 2ին համար :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ սուրիական զօրքը կը մասնակցի Քիւրտերու դէմ կռիւներուն :

ՉՐՉԻԼԻ մեծ աղջիկը՝ Տայանա Չրչիլ մեռաւ առջի օր, 54 տարեկանին : Քաշուած կեանք մը կը վարէր, իր երկրորդ ամուսնալուծումէն ետք, ամէն բանէ հեռու: Ծանօթ չէ թէ ինչ են մահուան պատճառները: Ծերունի քաղաքագէտին նախասիրած զաւակն էր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, 52 տարեկանին մեռած է խորհրդային ծանօթ գրագիտուհի՝ Կալինա Նիքոլայեւա : Իր գլխաւոր վէպերն են.— Հունձքը եւ Ճարտարագէտ Բախիրեւ :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ անդամ մը եւս մերժեց համայնավար Չինաստանը ընդունիլ իբրեւ անդամ: Առաջարկը բերած էր Ալպանիա: 41 թեր քուէարկեցին, 12 ձեռընպահ մնացած էին, իսկ 57 հոգի դէմ քուէարկած էին որոնց մէջ՝ Ֆրանսա :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը կրկին Ասոտոլահ Ալամի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը: Վարչապետը, ըստ սահմանադրութեան հրաժարած էր նոր խորհրդարանի ընտրութեան վաղորդայնին :

ՀԻՈՒՄ յայտարարեց թէ հարց չկայ Հասարակաց Շուկային անդամակցելու : Ներկայիս միայն կարեւոր կէտը սերտ յարաբերութիւններ պահելն է Եւրոպայի հետ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆրանքեւդերմանական մենամարտ մը սկսած է «Վեցերու» գիւղատնտեսական քաղաքականութեան շուրջ :

ՏԸ ԿՈԼ – ՔԵՆԸՏԻ գլուխ գլխի հանդիպում մը անկարելի չի թուիր: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը կրնայ Ուոշինկթըն երթալ այս ձմեռ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ, պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ, վեց ամսուան համար :

ԾՈՎԱԿԱԼ ՏԸՔՈՒ որ Հնդկաչինի ընդհանուր կառավարիչ եղած է մառեշալ Փէթէնի օրով, մեռաւ առջի օր, 79 տարեկանին: 1940էն 45 իր քաղաքական կեցուածքը շատ մը ըսի – ըսաւներու դուռ բացած է յետագային: Պատուոյ լեգէոնի մեծ – սպայ էր: 1949ին սկսած էր հրատարակել իր յուշերը :

ՄԵՔՍԻՔՕ վերջնական կերպով ընտրուեցաւ 1968ի Ողիմպիական խաղերուն համար: Միւս թեկնածուն էր՝ Լիոն որ յարմար չնկատուեցաւ, ինչ որ մեծ դառնութիւն յառաջ բերած է Ֆրանսական շրջանակներուն մէջ :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ համալսարանը եւ երկրորդական վարժարանները փակուեցան մինչեւ Յունուար 7, այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով որ «քասթրական» շարժում մը կայ ուսանողներուն մէջ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Ատընաուրը 14 տարի դերման Դաշն. Հանրապետութեան վարչապետի պաշտօնը վարելէ ետք հրաժարեցաւ եւ իր տեղը տուաւ իր կուսակցական ընկերոջ Փրոֆ. Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարտի, որ ցարդ կը վարէր փոխ-վարչապետի եւ տնտեսական նախարարի պաշտօնը :

Ատընաուրի հրաժարման նախորդող հրաժեշտի այցելութիւններն ու ճառերը դերմանական մեծ քաղաքներու մէջ, ակընյայտնի ապացոյց էին աշխուժութեան եւ պատրաստակամութեան ի հարկին ստանձնելու քաղաքական գործունէութեան նոր պաշտօններ եւ պարտականութիւններ: Հակառակ իր 87 տարեկան հասակին Ատընաուրը այս համոզումը ներշնչեց քաղաքական շրջանակներուն, իր հակառակորդին թէ կուսակցական ընկերոջ :

Ատընաուրը Պերլինի մէջ արժանացաւ պատուակալ քաղաքացիի մեծ պատիւին եւ երախտագիտական ցոյցերու ժողովուրդին եւ քաղաքային երեսփոխանական ժողովին կողմէ: Վիլլի Պրանտ իբր քաղաքապետ եւ ներկայացուցիչ դերմանական մեծ քաղաքներու, արժանավայել խօսքերով դերման ժողովուրդին եւ Պերլինցիներու շնորհակալութիւնը յայտնեց Ատընաուրի, որ մեծ վաստակ մը ունեցած է Գերմանիոյ վերականգնումին մէջ, Պրանտ, որ սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան անուանի ներկայացուցիչն է եւ մրցորդ էր վարչապետական պաշտօնին, ակնարկեց որ Ատընաուրը «իւրայատուկ ձեւով օգտակար» եղած է Գերմանիոյ եւ թէ ներքին պայքարներ գոյութիւն ունեցած են Ատընաուրի եւ Ռոյթերի (նախկին քաղաքապետ Պերլինի) ինչպէս նաեւ Ատընաուրի եւ իր միջեւ : Ատընաուրը պատասխան ճառին մէջ ըսաւ որ ինք մոռցած է ամէն բան, պայքարներ պէտք են, մարդ մը առանց պայքարի անարժէք մէկն է, բայց պայքար տանելէ ետք պէտք է մոռնալ դիտնալ: Իրեն համար կան նոր պայքարներ եւ ինք դարձեալ պիտի գործէ եթէ դէպքը այդպէս պահանջէ կամ պաշտօնի կանչուի :

Ուրեմն Հոկտեմբեր 14ին Պունտէսթակի հանդիսաւոր հրաժարումէն ետք Ատընաուրը կը մնայ երեսփոխան, բայց պիտի շարունակէ գործօն դեր կատարել դերմանական քաղաքականութեան մէջ, նաեւ իբր իր կուսակցութեան պետը : Պունտըսթակի մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած մեծ յարգանքի խօսքերուն մէջ ժողովին նախագահ Տոքթ. Գերսթընմայէր ընդգծեց անոր կատարած դերը դերման յետպատերազմեան վերականգնումին եւ վերելքին մէջ, կոչելով զայն վաստակաւոր Գերմանացի :

Ատընաուրը իր պատասխան ճառին մէջ տուաւ դարձեալ ապացոյցը պաղարիւն քաղաքագէտի կարողութեան, որ գիտէ կարեւորագոյնը ըսել պէտք եղած տեղը: Շնորհակալութեան խօսքերու ընդմէջէն ընդդիմադիրներուն եւ իրեն դէմ պայքարողներուն ալ տուաւ երախտագիտական տուրքը, որովհետեւ զանոնք միշտ նկատի առնելով ջանացած է մեծագոյն մասին կարծիքին համապատասխան գործել :

Իրաւ ալ 1949էն ի վեր Ատընաուրը, իր քաղաքական ուղղութեան հաւատարիմ գործեց: Իր ներքին քաղաքականութեան հիմը ըրած էր՝ վերկանգնումը դերման պարտուած ժողովուրդին, ընկերային բարելաւ վիճակ, տնտեսական բարօրութիւն, վերաշինութիւն աւերած հայրենիքի, ռամկապետական սկզբունքներու օրինական ապահովութիւն, նկատառում ընդդիմադիր կուսակցութեանց քննադատութեանց, որոնք առնուազն օգտակար են իբր «նախազգուշական միջոց» ինչպէս խոստովանեցաւ Պունտըսթակի վերջին ճառին մէջ, զուարթացնելով իր երբեմնի ընդդիմադիրները :

Իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ իր ձգտումը եղաւ՝ վերականգնում դերման արժանապատուութեան, ճանաչում Գերմանիոյ յանցապարտութեանց եւ հատուցման պարտքին բարոյապէս եւ նիւթապէս, շարունակականութիւն եւ յարգում քաղաքական ուղղութեան՝ խոստումի, պայմանագրութեան եւն., այլ մանաւանդ վերամիացում բաժանեալ Գերմանիոյ, որ կարելի չէ առանձնապէս յաջողցնել :

Ատընաուրը չկրցաւ իրականացնել վերամիացումը Գերմանիոյ, բայց դծեց մարդկային սկզբունքներու վրայ հիմնուած ուղեգիծը, որով կարելի է յուսալ անոր իրականացումը ինչպէս ինք հաւատալով ըսաւ՝ «Գերմանիա պիտի միանայ եւ խաղաղութեամբ եւ ազատութեամբ»: Ասիկա ամբողջ ծրագիր մըն է, որ խաղաղ միջոցներով վերամիացման արդար իրաւունք մը կը պաշտպանէ, եւ ասոր համար Ատընաուրի տուածը Սառի հարցին լուծման օրինակն է եւ յատուցումները, զորս կատարած է եւ կը կատարէ դեռ վնասուող երկիրներուն եւ Իսրայէլի :

Արտաքին քաղաքականութեան նշանախօսքերէն ընդգծելի են մանաւանդ.

«Ինքնորոշման իրաւունք նաեւ գերման ժողովուրդին», «ոչ ոք կրնայ գերման ժողովուրդին վերամիացման արգելք ըլլալ»:

Թէ ինչո՞ւ Ատընաուրը դիւրահաւան չէ քաղաքագիտական խոստումներու, պէտք է թողուլ իր տարիքին եւ քաղաքական փորձառութեան, հետեւաբար կողմնակից է միշտ ապահով ճամբով երթալու ...: Որքան ալ համակիր է Խրուշչեւ – Քենըտի մերձեցման, նոյնքան զգուշութիւն կը յանձնարարէ, որպէսզի առանց գործնական փոխադարձութեան «տեղի տալ» չըլլայ : Կը զգուշացնէ օրինակ այս վերջին օրերու իր ճառերուն մէջ, Ռուսաստանի ցորեն ծախելու խնդրին վերաբերմամբ. կը զգուշացնէ Պերլինի ցամաքային հաղորդակցութեան ճամբաներու անարգել դարձնելու վերաբերմամբ եւ այս վերջին կէտին մէջ դարձեալ իրաւունք կրնայ ունենալ կարծէք, որովհետեւ Հոկտեմբեր 8 – 14 անըմբռնելի զուգադիպութեամբ խորհրդային պահականոցը երկու ամերիկեան զինուորական երթեւեկի եւ մէկ անգլիական զինուորական երթեւեկի դժուարութիւն յարուցանեց ստիպմամբ պահանջելով որ, հակառակ ընկալեալ սովորութեան որ կար իրենց միջեւ իբր համաձայնականներ ընդդէմ նացիական Գերմանիոյ, զինուորները իրենց կառքերէն դուրս ելլեն եւ կարգ կենան համրանքի համար խորհրդային պահակազօրքին առջեւ ... :

Չըրչիլ ըսած է Ատընաուրի համար թէ դերման մեծագոյն քաղաքագէտն է Պիսմարքէն ետք: Գերմանական հրապարակագրութեան մէջ ալ յաճախ փորձուած է բաղդատութիւններ ընել Ատընաուրի եւ Պիսմարքի միջեւ, բայց մեր կարծիքով այս բաղդատութիւնները մեծ մասով կը կաղան : Ատընաուրը կաթողիկէ ռամկավար, վարչագէտ դերմանացի մըն է. երկար տարիներ Քէօլնի քաղաքապետ եղած է եւ իր վարչապետութեան շրջանին հաւատարիմ մնացած է իր խաղաղասէր եւ ընկերային քաղաքական ուղիին : Պիսմարք դոռող, զինուորական բիրտ ուժին վստահող, փրուսիական հզօրագոյն շրջանի վարպետ քաղաքագէտն է, որ ամբողջ Գերմանիան միացուց եւ կայսր հռչակել տուաւ Փրուսիոյ թագաւորը Վերսայլի պալատին մէջ: Պիսմարք ռուսական չէզոքութեան խոստումը առնելէ ետք Ֆրանսայի կայսր Նափոլէոն Գ.ը քաղաքական հասունութեան փորձարկութեան մէջ ձգեց եւ անոր ձգեց նաեւ Փրուսիոյ դէմ պատերազմ հռչակելու «սխալը կատարել, յանուն արժանապատուութեան Ֆրանսական ազդին» 1870ին : Իսկ 1878ի պերլինեան վեհաժողովին մէջ, Պիսմարք ոչ միայն «անշահախընդիր միջնորդ» չեղաւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, այլ յանձնեց ռուսական շահերը Անգլիոյ հզօր կամայականութեան եւ վշտացուց Ռուսերը ի նպաստ Անգլիոյ Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ: Ատընաուրը Սառի կարգադրութենէն ետք հաւատարմօրէն Ֆրանսայի հետ դաշինք կնքեց համերաշխութեան եւ գործակցութեան համար :

Ատընաուրը համեստ է եւ իրատես : Ո՛չ մէկ ատեն եղած է պատրազմասէր, ոչ առաջ, ոչ հիմա: Հիթլերի հակառակորդ ըլլալով քաշած է դառնութեան փորձարկութիւնները եւ մնացած է անյողդողդ: Այնպէս որ վերջին տասը տարուան ընթացքին դերման զինուորական ուժը վերանորոգելու գործը պէտք է համարիլ իր անձին եւ սկզբունքներուն հակոտնեայ անհրաժեշտութեան արդիւնք: Մասամբ նաեւ «Օթան»ի մասնակցութեան հետեւանք, բայց Օթանի մասնակցիլն ալ իր երկրին բաժանեալ վիճակը եւ շարունակական սպառնալիքի ենթակայութիւնն ունի իբր պատճառ :

Իրաւամբ հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ Ատընաուրը կը հրաժարի իր պաշտօնին լրանալու ժամանակէն առաջ :

Ներկայիս չի յիշուիր այլեւս ասոր պատճառը հրապարագրութեան մէջ, նախ անոր համար որ յարմար չէ, երկրորդ քաղաքական կեանքին հետեւողներ գիտեն այդ: Երեք տարի առաջ Ատընաուրի «քրիստոնէական ռամկավար միութիւնը» եւ իրեն գործակցող «Պավերական ընկերային քրիստոնէական միութիւնը» միասնաբար իսկ չունեցան Պունտէսթակի բացարձակ մեծամասնութեան համապատասխան երեսփոխան, հետեւաբար Ատընաուրը ստիպուած էր գործակցիլ «Ազատական ռամկավարներ»ու կուսակցութեան հետ, որուն նախագահը Դոկտոր Մէնտէ պայման դրաւ, որ Ատընաուրը ինքնակամ հեռանայ իր պաշտօնէն եւ իր տեղը տայ Ատընաուրի կուսակցական ընկերոջ Փրոֆ. Էրհարտի: Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ քաղաքական դիրքի վրայ անձնական այս մեծ փոփոխութիւնը ինչ անդրադարձ պիտի ունենայ Գերմանիոյ եւ ընդհ. միջազգային քաղաքական վիճակին վրայ: Փրոտուածը անձնակա՞ն փոփոխութիւն մըն է կառավարութեան մէջ միայն, թէ կան նաեւ ուրիշ ուղեգիծի հարցեր : Ասիկա ցոյց պիտի տայ մօտաւոր ապագան : Կը կարծուի թէ Ատընաուրի անձնապաստան բնաւորութիւնը մեծագոյն պատճառն է քաղաքական գործիչներու դժգոհութեան, որոնց յաճախ մէկ պատասխան ունեցած է Ատընաուրը կառավարական դահլիճին մէջ թէ դուրսը. «փորձեցէք, դուք անձամբ պիտի տեսնէք թէ ինչ շահ ունիք ատկէ »: Ատընաուրի պաղարիւնութիւնը իր առողջութեան եւ յաջողութեան առաւելապէս նպաստած է :

Հրապարակուած կատակով մը վերջացնենք. Ատընաուրը ամուսնական առա. ջարկներ կը ստանայ կիներէ, որոնք կ՝ուզեն իրեն հանդիստ եւ հաճելի կեանք մը ապահովել, քանի որ իր բոլոր զաւակները ամուսնացած եւ տունէն հեռացած են, եւ ինքը մինակ է այլեւս : Ատընաուրը քանի ատեն է այդ կարգի «սիրուն նամակներ» չստանար, որով կը հարցնէ իր դրադրուհիին թէ արդեօք չի՞ կամենար իրեն այլեւս ցոյց տալ այդ նամակները : Գրադրուհին կը հարցնէ թէ ո՛ր բաժնին մէջ դնելու է այդ շատ անձնական նամակները. «Ոչ – յարձակման դաշինքներու բաժանմունքին մէջ» կ՝ըլլայ Ատընաուրի պատասխանը :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Գ.

Արթաքի էֆէնտի ըսաւ որ Աղաւնի տեղեկութիւն չունէր թէ ինչ տեսակ փորձանք եկած է իր նշանածին գլխուն, քանի որ նուազած էր բացատրութիւն ստանալէ առաջ : Եւ սթափելէ յետոյ, երբ որ փախած էր դեղարանէն՝ ակընթարթի մը ընթացքին հազիւ տեսած էր թէ Արթաքի էֆէնտի բաներ մը կ՝ընէ դուրս ինկած լեզուին հետ: Ու բնականաբար, իր կարճ խելքով լեզու կարծած էր աքծանէն կախուող միսի կտորը: Տիկին Արմենուհի գլխով հաստատական նշան կուտար, հասկցայ ըսելով ու կը խնդար: Դեղագործը խօսելով հանդերձ կը զգար որ իր տուած բացատրութիւնները բոլորովին աւելորդ են, բայց կ՝ուզէր երկարել իր քրոջ զուարթութիւնը, ի դին նոյնիսկ կրկնութեան :

— Աչքդ խաղայ Արթաքի, ըսաւ ան. դուն բնաւ պիտի չփոխուիս : Օր մը եթէ մեռած զիս դեղարան մտցնեն, խնդալիք բան մը պատմելով զիս նորէն ոտքի պիտի հանես :

Եւ արցունքներ կ՝իջնային իր այտերէն : Դեղագործը ըսաւ թէ սաստիկ ծեծուած էր Աւետիս : Իր ոռնոցը դուրսէն իմացած էին: Հիմա երկու օր է որ մէջտեղ չէր ելած եւ Աղաւնի բոլորովին թռցուցած էր իր չունեցած խելքը : Կոտրած շիշերուն հաշիւը չկար : Հաշիւը չկար նաեւ «ինչ ըսի՞ր»ներուն :

— Ճիշդ ու ճիշդ կնիկս է, ըսաւ Արթաքի էֆէնտի: Մէկուն տէրտը չէր բաւեր՝ հիմա երկուք եղաւ :

Եւ այս ըսելով ձեռքը կ՝երկարէր դէպի ոտնաձայներ որոնք ապահովաբար իր կնոջ կը պատկանէին: Իրաւ ալ երբ որ սանդուղներուն կրճտուքը աւարտեցաւ, Տիկին Էլպիս մտաւ դեղարան, ըսելով թէ ձայն մը իրեն հաղորդած էր ծանօթի մը ներկայութիւնը: Երբեմն այսպէս ձայներ կը լսէր Տիկին Էլպիս եւ վար կ՝իջնար: Զբոտ համբոյրներ տեղաւորեց ան Տիկին Արմենուհիի այտերուն վրայ, որպէս թէ ամիսներէ ի վեր նոր տեսած ըլլային մէկզմէկ : Դեղագործին քոյրը ուրիշ ատեններէ աւելի դժկամակութեամբ հանդուրժեց այս յարձակողականին եւ կորսնցուց իր զուարթութիւնը : Տիկին Էլպիս երբ որ լսեց թէ «նորէն նամակ չկայ», յուղարկաւորութեան դէմք մը առաւ ու քիչ վերջ սկսաւ թզկալ բացէ ի բաց :

Բնականաբար դեղագործին բարկութիւնը մեծ եղաւ: Աթոռները զարկաւ դետին, պոռաց ու գոռաց իր լալկան կնոջ դէմ: Ըսաւ թէ կին արարածը պէտք է դուլ սղոցով սղոցել, որովհետեւ պարզ հացի դանակը շատ քիչ բան է : Բայց վերջապէս, ինչո՞ւ լալ, ի՞նչ բանի համար, ի՞նչ է պատահեր: Աղմուկը չափազանց մեծցաւ դեղարանին մէջ, որովհետեւ քանի Արթաքի էֆէնտի իր կինը կը հրէր դէպի սանդուղ, ան աւելի կը ճչար: Ոչ միայն կը դիմադարձէր ամուսնին, այլ նաեւ կը պնդէր թէ կարեւոր բան մը ընելու համար է որ իջած էր դեղարան: Ի՞նչ ընելու համար իջած էր : Ինչո՞ւ զինքը կը չփոթեցնէին ու մոռցընել կուտային այդ բանը :

— Բան ման չկայ, պոռաց Արթաքի էֆէնտի շատ ուժով, չկայ... քիչ մը առաջ ձայն մը քեզի ըսաւ որ վար իջնաս, հիմա ալ ուրիշ ձայն մը կ՝ըսէ կոր որ վեր ելլաս ... ասկէ կորսուիս ... աս ալ ձայն է, իմացիր ...

Պոռպռոցէն զզուած՝ Տիկին Արմենուհի ուզեց մեկնիլ եւ ոտքի ելաւ: Բայց երբ ելքի դուռը կը բանար, դէմ դէմի եկաւ Աւետիսին հետ ու նահանջեց :

Աւետիսին դէմքը կը ճառադայթէր երանութեամբ: Աննախընթաց երջանկութիւն մը կար իր աչքերուն, կարմիր այտերուն եւ խնդացող բերնին մէջ :

Երբ որ երեքն ալ զարմացած կը նայէին զինուորին, Տիկին Էլպիս ըսաւ յուզումով.

— Ա՛չքս ելլայ ... արդեօք որչա՛փ ծեծեցին քեզ ...

Այս խօսքը բաւական եղաւ որ նշանածը քիթն ու բերանը կախէ: Ծեծին վերյիշումով տրտմեցաւ, ջղայնոտեցաւ, բարկացաւ նոյնիսկ : «Ախ, խօսքը մ՛ընէք» կ՝ըսէր ու իր բռունցքը կը զարնէր զիստին: Իսկ դեղագործին քովնտի ակնարկը կ՝ընսէր իր կնոջ — «նորէն ըրիր-չըրիր՝ պարկ մը թուզը փճացուցիր»:

Մանրամասնօրէն Աւետիս նկարագրեց իր ծեծը, փոթորկալից խօսելակերպով մը՝ ուր Թուրքերէնը կը տիրապետէր : Բայց յանկարծ իր մէկ նախադասութիւնը կէս ձգելով ուզեց յետադարձ ակնարկ մը նետել եւ ըսել թէ ինչո՞ւ միսի կտորը բերանը նետած էր: Այս կէտը կարեւոր էր : Խիստ շատ կարեւոր: Միսի կտորը բերանը նետած էր որովհետեւ անօթի էր: Սոված գայլի պէս անօթի : Այսինքն արտասովոր կերպով քաղցած: Ուշադրութիւն ըրէք այս խօսքիս, հիմա պիտի հասկնաք թէ տակը ինչ կայ: Կ՝ըսէի ուրեմն թէ զիս ծեծեցին երբ ասկէ ելլելով զօրանոց դարձանք : Ոտքերս թեւերս կապեցին, զիս վարի ծակը նետեցին եւ ես կովերու պէս պոռացի: Ահաւոր բան էր: Կնքուած օրս միայն այդքան շատ պոռացած եմ: Տիկին Էլպիս, եթէ հիմա հանուիմ, չորս կողմս սեւ նշաններ կան դեռ: Աչքերը գոցած՝ հանդիպած տեղը կը զարնէր շուն Ֆախրին : Քիթիս, բերնիս, հապա՞ փորիս :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(8 Շար.)

ՀԵՌԱՋԳԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Ֆրանսական թերթերէն մէ-
կուն մէջ լոյս տեսաւ յօդուած մը, որ
մեծ աղմուկ հանեց: Ըստ այդ յօդուա-
ծին, ամերիկեան «Նոթիլուս» ընդծով-
եայի նաւազներէն մէկը հարիւրէն եօթա-
նասուն համեմատութեամբ ճիշդ կռա-
հած էր երկու հազար քիլոմեթր հեռու
գտնուող «գործակիցի» մը մտածումնե-
րը:

Այս լուրը մեծ հետաքրքրութիւն յա-
ռաջ բերաւ գիտական աշխարհին մէջ, եւ
բազմաթիւ անհիմն եզրակացութիւններ
մէջտեղ եկան անիրազեկ մարդոց ու-
զեղներուն մէջ:

Այնուհամենայնիւ, եղածին մէջ ոչինչ
կար արտակարգ: Իրականութիւն դարձած
էր հեռազգացական կապը: Հեռազգա-
ցութիւնը միտքերու անմիջական հա-
ղորդումն է տարածութեան վրայ կամ
զգացութիւնը՝ տարածութեան վրայ:

Որքան ալ անսովոր թուի այս պարա-
գան, այնուամենայնիւ, իրականութիւն
է եւ կը համապատասխանէ ճշմարտու-
թեան: Անծանօթ կը մնայ միայն այս ե-
րեւոյթին «մեքենականութիւնը»:

Բնութեան մէջ գոյութիւն ունին բա-
ւական թիւով առեղծուածներ: Գիտնա-
կանները, օրինակ, որոշ պարագաներու
մէջ չեն յաջողած ճշդել, թէ կենդանի-
ները ի՞նչպէս եւ ի՞նչ միջոցներով իրա-
րու կը հաղորդեն տեղեկութիւններ կամ
լուրեր:

Մարմինը օժտուած է շրջապատէն հա-
ղորդումներ, կամ աւելի ճիշդ՝ տեղե-
կութիւններ ստանալու բազմաթիւ կա-
րելիութիւններով, որոնք, ցարդ, անծա-
նօթ կը մնան գիտնականներուն: 1920ի
ատենները փորձեր կատարուեցան շունե-
րու վրայ: Փորձերու ժամանակ, շունե-
րը յաջողութեամբ կը կատարէին բոլոր,
երբեմն խիստ բարդ առաջադրութիւն-
ներ: Այս փորձերուն հետեւող երիտա-
սարդ բնագէտ մը անմիջապէս եզրակա-
ցուց, թէ «բնախօսական ռատիօկապը»
կենդանաբանական նախահայրերէն մար-
դուն հասած յատկութիւն մըն է: Իսկ
մարդոց մօտ հեռազգացողական տեղե-
կութիւնները երբեմն օգնութիւն կանչե-
լու նկարագիր ունին, բայց յաճախ կը
բովանդակեն ազգակցական կամ մօտիկ
անձի մը կարեւոր ապրումներուն մասին
տեղեկութիւններ: Ընդհանրապէս, հե-
ռազգացութիւնը տեղի կ'ունենայ երբ
անձը կը գտնուի ջղային զօրաւոր դրու-
թեան մէջ: Շատեր կը յայտարարեն,
թէ իրենք «նախազգացած» են ուրիշ քա-
ղաքի մը մէջ այդ պահուն գտնուող ազ-
գականի մը մահը: Սակայն այս «նա-
խազգացումները» կարելի չէ փաստ նը-
կատել հեռազգացողական կապին գոյու-
թեան համար:

Հոգեբանական հետազօտութիւններու՝
Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած միջազգային
չորրորդ խորհրդաժողովին մէջ, Բժ.
Քոնսթանթինիտիս խօսեցաւ յոյն գիտ-
նականներու կատարած փորձերուն մա-
սին: Փորձած են հեռազգացողական կապ
մը հաստատել Աթէնքի եւ Փարիզի,
Վարշաւայի եւ Վիէննայի միջեւ: Ամէն
տեղ ալ հաղորդակցութեան մէջ մտնող-
ներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող տա-
րածութիւնը հազար քիլոմեթրէն աւելի
էր: Իրարու հաղորդած են երկրաչափա-
կան պատկերներ, նկարներ, տառեր եւ-
այլն: Արդիւնքները դրական են:

Հոգեկան կառուցուածքին «խորհրդա-
ւոր» երեւոյթները արժանի են լուրջ ու-
շադրութեան: Առ այժմ չկայ միասնական
կարծիք անոնց գործողութեան «մեքենա-
յին» մասին:

Դեռ երկար պրպտումներու կարօտ
ուսումնասիրելի ճիւղ մըն է հեռազգա-
ցութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

1963 – 64ի Ֆրանսական թատերաշրջա-
նը սկսած է արդէն գործել գրեթէ երկու
ամիսներէ ի վեր: Կը սպասուէր որ նոր
թատերաշրջանը ըլլար արժանավայել նո-
րութիւն մը, համեմուած դասական եւ
ժամանակակից երկերու այլազանու-
թեամբ մը, սակայն, դժբախտաբար,
պատահեցաւ հակառակը:

Ֆրանսական Թատրոնի ծանրութեան
կեդրոնը հանդիսացող Քոմէտի – Ֆրան-
սէզը (Մոլիէրի Տուն) որ դարերէ ի վեր
կը հանդիսանայ դասական թատերական
դրականութեան Արգոսը, տակաւ սկսած
է իր վրայէն թօթափել դասականութեան
ծիրանին ու զգենուլ թեթեւ պարիզօտ
մը, ներկայացնելով հետզհետէ զուարթ
վոտրվիլներ:

Այս պարագան խորհիլ կուտայ թատե-
րական շրջանակներու պատասխանատու-
ներուն թէ Մոլիէրի Տան վերատեսչու-
թիւնը կը դիմէ այդ միջոցին, դիւրաւ
կարենալ ապահովելու համար մեծ հա-
սոյթներ, տրուած ըլլալով որ — ըստ
Քոմէտի – Ֆրանսէզի վարիչ Մօրիս Էս-
քանտի վերջին յայտարարութեան — Մո-
լիէրի Տան յատկացուած կառավարական
նիւթական նպաստը բաւարար չէ դիմա-
դրաւելու համար այդ Տան ծախքերը:

Քոմէտի – Ֆրանսէզի նոր թատերաշրջ-
ջանի ամէնէն յատկանշական բեմադրու-
թիւնը կը հանդիսանայ ներկայիս Շիլ-
լէրի «Մարի Սթիւարթ»ը, որ այժմ կը
ներկայացուի անոր բեմին վրայ, բեմա-
դրութեամբ Ֆրանսական թատրոնի «Ա-
նառակ տղա»ն համարուող հայազգի
Ռէմոն Հերմանթիէի (Մարութեան):

Գերմանացի մեծանուն բանաստեղծը
ունի բազմաթիւ թատերակներ՝ «Աւա-
զակներ»ը, «Սէր եւ խարդաւանանք»
եւայլն, որոնք թարգմանուած են բազ-
մաթիւ լեզուներու, ներկայացուած են
զանազան ազգերու բեմերուն վրայ (Հա-
յոց բեմը անմասն չէ մնացած): Այսու-
հանդերձ, սակայն, Քոմէտի – Ֆրանսէ-
զի վերջին ձեռնարկը՝ «Մարի Սթիւար-
թի» բեմադրութիւնը Ֆրանսական մա-
մուլին մէջ յատաջացուցած է քննադա-
տութեան ահեղ փոթորիկ մը: Քննա-
դատները խիստ կերպով կը ձաղկեն Մօ-
րիս Էսքանտը իր այս քայլին համար,
առարկելով թէ Շիլլէրի «Մարի Սթիւար-
թը» բանաստեղծին ամէնէն տկար երկն
է ու այդ հանդամանքով ալ ոչ – արժանի
Մոլիէրի Տան դարաւոր համբաւին:

Ֆրանսական թատրոնի միւս երկու կա-
րեւոր կեդրոնները՝ Թէաթրը տը Ֆրանս
(նախկին Օտէոն) եւ Ազգային Ժողովր-
դական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ) կը
գտնուին համեմատաբար աւելի նախան-
ձելի վիճակի մը մէջ, տրուած ըլլալով
որ իրենց նոր տարեշրջանի խաղացանկը
կը պարունակէ յառաջապահ թատրոնի
երկեր՝ Եոնէսքօ, Պրեխթ, Գլօտել եւն.:

Միւս թատրոնները կը մնան իրենց
անցեալ տարուան խաղացանկի շրջանա-
կին մէջ եւ միշտ ալ ունին նոյն յաջո-
ղութիւնը:

Քննադատներու թիրախ հանդիսացած
է նոյնպէս Սառա – Պերնարի թատրոնի
տնօրէնութիւնը, ուր ներկայիս կը բե-
մադրուի Տիւմա Որդիի համաւաւոր «Քա-
մելիազարդ Տիկինը»:

Անկախ այն հանդամանքէն որ Ֆրան-
սական մամուլը շատ տկար կը գտնէ ու
անյաջող ծանօթ դերասանուհի Լոլէհ
Պելոնի Մարկրիթ Կօթիէի դերին մեկ-
նարկութիւնը, քննադատներ դարձեալ
նոյն ամբաստանութեան կ'ենթարկեն
Սառա – Պերնարի տնօրէնութիւնը, ա-
ռարկելով որ նիւթական մեծ շահեր ա-
պահովելու միտումով է որ տնօրէնու-
թիւնը դիմած է հինաւուրց այս մելո-
տրամին որ գրեթէ կորսնցուցած է ա-
մէն այժմէականութիւն:

Ճիշդ կրնայ ըլլալ այն մեղադրանքը՝
թէ Տիկին Լոլէհ Պելոն եւ իր ընկերները
անյաջող խաղարկութիւն մը ունին, սա-
կայն, որքա՞ն ճիշդ է այն մեղադրանքը
թէ Տիւմա Որդիի գործը հինաւուրց մե-
լոտրամ մըն է ու կորսնցուցած ամէն
այժմէականութիւն, ատիկա ըստ մեր
կարծիքին աժան կերպով արձակուած
մեղադրանք մըն է:

Արդարեւ, Տիւմա Որդիի հոյակապ
գործը, հակառակ տարիներու բեռան, կը
մնայ միշտ թարմ ու ոգեշունչ, ընթեր-
ցանութեան համար մտապարար, իսկ
տեսողութեան համար զգլխիչ:

Ամէն պարագայի մէջ վախ կայ Ֆրան-
սական թատրոնի ապագային վերաբեր-
մամբ: Մամուլն ու քննադատները ահա-
զանգ կը հնչեցնեն շարունակ, զգաստա-
ցնելով թատերական գործին ղեկավար-
ները ջանք չխնայել որպէսզի Ֆրանսա-
կան թատրոնը իր դարաւոր ճառագայ-
թումէն ետք յանկարծ չապրի անկումի
շրջան մը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՍ Ի՞ՆՉ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ Է

ԼԻՈՆ.— Երկար տարիներէ ի վեր Լիո-
նի մէջ գոյութիւն ունի «Հայկազեան»
մանկապարտէզ մը, Հինդշաբթի եւ Կի-
րակի օրերու դասընթացքներով: Վերջին
տարիները այս խիստ կենսական խնդիրը
կաղալ սկսած էր այլ եւ այլ պատճառ-
ներով: Սրահ չունինք, Ազգային տուն
չունինք, եւ այլ ըսի ըսաւներով կարգ մը
ծնողքներ կը չքմեղացնեն իրենք զիրենք:
Իսկ հիմա որ ունինք Ազգ. տուն, իր յա-
րակից բաժանմունքներով, ինչպէս եւ ե-
կեղեցի, ի՞նչ կը մտածեն Լիոնի ան-
տարբեր ծնողքները:

Ազգ. Միութիւնը իր անմիջական հո-
վանաւորութեան տակ ունի կրթական
մարմին մը, որ ամէն միջոց ի գործ
կ'ուզէ դնել մեր փոքրիկներուն Ա. Բ. Գ.
սորվեցնելու համար: Ծնողքներ կան
դժբախտաբար, որոնք երբեք չեն անդ-
րադառնար թէ ինչ ահաւոր ոճիր է որ
կը գործեն՝ հայերէնի դաընթացքներու
չզրկելով իրենց զաւակները: Վաղը շատ
ուշ է արդէն, արթնցիր հայ ծնողք, ա-
մէն Հինդշաբթի եւ Կիրակի առաւօտ, ե-
րախաներուն ձեռքէն բռնած դպրոց ա-
ռաջնորդէ, որպէսզի պատմութեան սեւ
մուրը ճակտիդ չքսուի: Հայաստան մը
ունինք հեռաւոր Արարատի ստորոտը,
օրէ օր կը բարգաւաճի շնորհիւ Արմենա-
կան ցեղին զաւակներուն: Տոկունութիւ-
նը, աշխատասիրութիւնը եւ ուշիմու-
թիւնը, իրենց վկայական: Բայց չի բա-
ւեր ըսել Հայաստան ունինք, Հայաս-
տանը Հայով կ'ըլլայ եւ հայ մշակոյթով,
գիրով, դրականութեամբ, որոնց գլխա-
ւոր առանձքն է Ա, Բ, Գը: Վաղը երբ
Հայաստան պատեհութիւն ունենայ եւ իր
թեւերը լայն բանայ եւ եկէք ըսէ օտա-
րութեան մէջ տուայտող զաւակներուն,
ի՞նչ պիտի կրնանք տանիլ Հայաստան,
եթէ մեր փոքրիկներուն Ա, Բ, Գ, չսոր-
վեցնենք հիմակուց:

Լիոնի հայ ծնողքներ, աշխատեցէք օգ-
տուիլ ներկայ պատեհութենէն եւ օր ա-
ռաջ արձանագրեցէք ձեր զաւակները հա-
յերէնի դասընթացքներուն:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Չեխոսլովաքիոյ մէջ սկսած է արտա-
դրութիւնը ՊԷ – 1 կերպընկալ կենսանիւ-
թին, որ կը բարձրացնէ մարմնին դիմա-
դրականութիւնը շողարձակ ճառագայթ-
ներու դէմ: Այս կենսանիւթը կ'օգտա-
գործուի նաեւ անքնութեան, նեարդային
եւ ստամոքսային հիւանդութիւններու
դէմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Քիչ քիչ մօտեցեր էի Մարկրիթի եւ ա-
նոր մէջքը ձեռքերուս մէջ առած էի եւ
կը զգայի որ անոր ճկուն մարմինը թե-
թեւապէս կը ծանրանար ձեռքերուս վը-
րայ:

— Եթէ գիտնայիք թէ որքան կը սի-
րեմ ձեզ, կ'ըսէի ցած ձայնով:

— Իրա՞ւ:

— Կ'երդնում:

— Էհ, ուրեմն, եթէ ինծի խօսք կուտաք
որ ամէն ուզածս պիտի ընէք առանց
խօսք մը ըսելու, առանց դիտողութիւն
մը, հարցում մը ընելու, թերեւս սիրեմ
ձեզ:

— Ձեր բոլոր ուզածը կ'ընեմ:

— Բայց առաջուընէ կ'ըսեմ ահա, ես
կ'ուզեմ ազատ ըլլալ ուզածս ընելու, ա-
ռանց իմ կեանքիս վրայ ամենափոքր
մանրամասնութիւն մը հաղորդելու ձեզ:
Շատոնց է որ կը փնտռեմ երիտասարդ
եւ հնազանդ սիրող մը, որ առանց կաս-
կածի ու անվստահութեան սիրէ զիս եւ
որեւէ իրաւունք չունենայ վրաս: Ասանկ
մէկը բնաւ չկրցայ գտնել: Էրիկ մար-
դիկ, փոխանակ դոհ ըլլալու որ երկար
ատեն կը շնորհուի իրենց ինչ որ իրենք
հազիւ անդամ մը ձեռք բերելու յոյս ու-
նեցած էին, իրենց սիրուհիէն հաշիւ կը
պահանջեն ներկային, անցեալին եւ մին-
չեւ անդամ ապագային համար: Քանի կը
վարժուին անոր, այնքան կ'ուզեն իշխել
եւ պահանջկոտ կ'ըլլան որքան աւելի գո-
հացում որ գտնեն: Եթէ այսօր կը հաւա-
նիմ նոր սիրող մը բռնել, կ'ուզեմ որ ա-
նիկա երեք հազուադիւտ ձիրքեր ունե-
նամ, այսինքն վստահ, հլու եւ դաղտնա-
պահ ըլլայ:

— Էհ ուրեմն, ես ձեր ուզածին պէս պի-
տի ըլլամ:

— Տեսնենք:

— Ե՞րբ:

— Ետքը:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի, ըսաւ Մարկրիթ ինքզին-
քը ազատելով գրկախառնումէն, եւ առ-
տուն բերուած քամելիաներու խոշոր
փունջի մը մէջէն քամէլիա մը առնելով
եւ Արմանին լամբակին անցընելով, վա-
սընզի միշտ կարելի չէ դաշնագիրները
գործադրել ստորագրուած օրը:

Դիւրին էր հասկնալ այս խօսքին ի-
մաստը:

— Նորէն ե՞րբ պիտի տեսնեմ ձեզ,
ըսի թեւերուս մէջ սեղմելով զայն:

— Երբ որ քամելիային գոյնը փոխուի:

— Ե՞րբ պիտի փոխուի:

— Վաղը, ժամը 11էն մինչեւ կէս գի-
շեր: Գո՞հ էք:

— Կը հարցնէ՞ք:

— Այս ամէնուն վրայ չըլլայ որ բան
մը ըսէք ձեր բարեկամին, ոչ ալ Բրիւ-
տանսի կամ ուրիշ մէկու մը:

— Կը խոստանամ:

— Հիմա համբուրեցէք զիս եւ ճաշա-
սրահ դառնանք:

Շրթունքները ինծի երկնցուց, մազերը
շտկեց եւ դուրս ելանք այդ սենեակէն,
անիկա երգելով եւ ես կէս մը խենթե-
ցած:

Սրահին մէջ կանգ առաւ ու ցած ձայ-
նով ըսաւ ինծի.

— Անշուշտ կը զարմանաք որ զիս
պատրաստ տեսաք անմիջապէս ընդունե-
լու ձեզ: Ասոր պատճառը գիտէ՞ք ինչ է,
շարունակեց ձեռքս բռնելով եւ սրտին
վրայ դնելով, որուն ուժգին եւ կրկնակի
բաբախումները կը զգայի, ասոր պատ-
ճառը ան է որ ուրիշներու չափ պիտի
չկրնամ երկար ապրիլ եւ ասոր համար
միտքս դրի աւելի շատ վայելել կեանքը:

— Ինծի ատանկ խօսքեր մի ընէք այլ-
եւս, կը պաղատիմ:

— Օհ, մխիթարուեցէք, շարունակեց
խնդալով, որչափ որ ալ քիչ ապրիմ,
դարձեալ կեանքս ձեր սէրէն աւելի պի-
տի տեւէ:

Եւ ճաշասրահ մտաւ երգելով:

— Ո՞ւր է Նանինը, ըսաւ Բրիւտանսը
ու Կասթօնը առանձին տեսնելով:

— Ձեր սենեակին մէջ կը քնանայ, ձեր
պառկելուն սպասելով, պատասխանեց
Բրիւտանս:

— Խեղճ աղջիկը, կը սպաննեմ զայն,
օ'ն, պարոննե'ր, մեկնելու ժամանակ է:

Տասը վայրկեան ետք Կասթօն ու ես
դուրս կ'ելլէինք: Մարկրիթ ձեռքս սեղ-
մելով հրաժեշտ տուաւ ինծի եւ Բրիւ-
տանսին հետ առանձին մնաց:

— Էհ, ըսաւ Կասթօն երբ դուրս ե-
լանք, ի՞նչ կարծիք գոյացուցիք Մար-
կրիթի վրայ:

— Հրեշտակ մըն է եւ խենթի պէս կը
սիրեմ զինքը:

— Մտքէս կ'անցնէր: Իրեն ըսի՞ք:

— Այո':

— Ո'չ:

— Եւ խօսք տուա՞ւ որ հաւտայ ձեզի:

— Բրիւտանսի չի նմանիր:

— Անիկա խօսք տուա՞ւ:

— Աւելին ըրաւ, սիրելիս: Որո՞ւն մտ-
քէն կ'անցնի որ այդ գիրուկ Տիւվէրնու-
ան դեռ շատ հեշտագրգիռ ըլլայ:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ՝ — ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ՝ — Օր. Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր. Տրնիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ՝ — Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար՝ — Տիկին Առլէթ Կորիզեան (*Մարզարեան*) :

Արտասանութիւն՝ — Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ՝ — Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ցր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերիւնօ սը – րահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Յայտագիրը՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ» (*կատակերգութիւն մէկ արար*) :

Պար, Գանդեռ եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերդ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ· Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Ս. Գ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս մէջ, հանդուցեալ չինարար առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան 29րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ Առաքելատիպ հանդուցեալ առաջնորդ՝

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ: Կը հրաւիրուին երկու անձնուէր հոգեւորականներու անմոռանալի յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի: Փարիզի Ս Մովս. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ. ՆԵՐՍԵՀ ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ :

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ. Գիւտ վրդ. Նազլուչեանի :

« Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիւպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիր – ներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արարողութիւններուն եւ յարգել հանդուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակը :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ՝ — *Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

ՎԻԼՆ՝ — *Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի եկեղեցւոյ կի : րակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլ – լալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջ – նորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՅՈՒՑԱՀԱՂԷՍ

Ծագումով հայ Ֆրանսացի արուեստագէտներու գործերը կը ցուցադրուին Հոկտեմբեր 25ին, 26ին, ժամը 14էն 21:

GRAND HOTEL MODERNE

Place de la République

Այս գործերը արուեստագէտներու կողմէ, նուիրուած են Երեւանի պետական Թանգարանին, ուր պիտի ղրկուին յուշահանդէսէն ետք :

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոյեմբ Զատէեան (Ծնեալ Թէյիրմէն – ճեան) կը փնտռէ իր եղբօր կինը՝ Մաքրուհի Տէյիրմէնճեան (Օվաճըկի) այրին՝ Պարտիղակցի Օննիկ Տէյիրմէնճեանի (մեռած 1920ին): Կը կարծուի թէ Եգիպտոս է իր եղբօր մօտ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Նոյեմի Զատէեանի :

28, Rue Mme Curie

BAGNEUX (Seine)

FRANCE

Գահիրէի «Ցուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ բաղաբապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔՐԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՓԻՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, իսկ Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաիհոն Տապաղեան, Օր. Շաէէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) :

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Չաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Փա րիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան ասմկնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ **JEAN CANTEL**

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73 :

Խիստ կարեւոր՝ — *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20* — Մուտք 10 Ֆր·

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՅԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, *Հայոց բերդը, լաթակազմ*	8 Ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր·
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ·	8 Ֆր·
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, երկեր (*Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր·
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ· *լաթակազմ*	7·50 Ֆր·
ՄԻՒ· ՇԱՒԻՐԵԱՆ· Գարունը ուրից եկաւ· 296 *էջ·*	5 Ֆր·
ԱԲԳԱՐԵԱՆ· Մատենադարան(*անգլ·*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր·
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ· Երգի ծնունդը· բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր·
Մ· ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ· Տաղեր, 200 *էջ· լաթակազմ*	3·50 Ֆր·
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ· Ա· 800 *էջ· լաթկզմ·*	16 Ֆր·
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անգլերէն զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
24 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9842

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9842

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ԶԿՐՑԱԻ
ՀԱՄՈԶԵԼ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՆ

Եթովպիոյ կայսրը որ ճամբայ ելած էր դաշտանքի շրջապտոյտ մը կատարելու Խորհրդային Հանդիպեցաւ, հաղիւ ոտքը Մարաքէշ դրած։ Արդարեւ Հասան Բ.էն առաջ, Հայլէ Սելասիէ Պէն Պելլան կը տեսնէր, ապա կ'անցնէր Թունուզ խորհրդակցելու համար Հապիպ Պուրգիպային հետ։ Պուրգիպայի կարծիքն այն է որ Մաղրեպան հարցերը ընտանիքին մէջ պէտք է կարգադրուին։ Ալժէրի մէջ, յոռետեսութիւն կը տիրէ եւ կը խոստովանին թէ անելի մէջ են, երկուստեք։ Իրրեւ այս սրտի մխիթարանք, կ'ըսեն սակայն որ բանակցութիւնները խզուած չեն այլ ընդհատուած։

Առաջին անգամ ըլլալով, մամուլի կարծրային «Թաս» գործակալութիւնը, հրատարակած է Ալժերիոյ եւ Մարոքի միեւնոյն տապնապը եւ դուռ է պատահաւոր յանձին Ֆրանսայի։

Արդարեւ «Թաս» կը չեշտէ թէ.— դէպ ի ռամտիրական մենաշնորհները, մտահոգիչ չափերուն համար կէս – աւատա – տնականմարոքը նեռած են ալժերական հրատապող հանրապետութեան վրայ։

Փարիզի չէրիֆեան դեսպանը յայտարարեց թէ ալժերական կառավարութիւն – ը օտար — Արաբ Մ. Հանրապետու – ան — հրահանգներուն կը հետեւի։

Նաեւ, խօսք առնելով եմէնէն եկած ա – ար ուժերուն առջեւ, յայտարարած է հանդարտարար.— Անշուշտ ոչ մէկ ճիգ պիտի խնայենք խաղաղ եւ արդար լուծում գտնելու համար այն ծանր տագնա – ին որ իրարու դէմ հանած է Մաղրէպի երկիրները։ Բայց ցաւ կը յայտ – Ալժերիոյ եւ ալժերական ժողո – ուրդին դէմ եղած յարձակման առթիւ, քանի ժողովուրդին որ արդէն մէկ միլիոն մարտիրոսներ տուած է եւ կը յայտարարենք թէ միշտ Ալժերիոյ կողքին պիտի մնանք »։

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին ճակատին վրայ եւ Ալժերական նորէն յարձակած են Հասի – Պէյ – ի եւ Թինճուպլ վրայ։

Մարոքի պաշտպանութեան նախարա – ը, ակնարկելով եգիպտական զօրքին ած օժանդակութեան Ալժերացիներ – ն, յայտարարած է.— Գալով ասոնց, թէ կ'ուզեն մեր հարցերով զբաղիլ, ին իրենց։ Խորհրդարանականներուն առջեւ նշանց դիմարկն ու կօշիկը ձգեցին, հոս նց վարտիքը պիտի ձգեն ...»։

ՊԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետը Փարիզ կը անի Նոյեմբեր 21–22ին։

ԹՈՒՄԱՆԱԿԱՆ փոխադրանաւի մը հը – անատարը որ ձերբակալուած էր Պոր – ի մէջ, իր նաւը ընկղմած ըլլալով ղափսէ – էմիլիօ Իտալական նաւը, արձակուեցաւ առջի օր, յիսուն ար Թրքական ոսկիի փոխարէն։

ՊՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ կը սկսին ծաւալիլ անաստի մէջ։ Ուղեվարներուն 24 ժամ – ան գործադուլէն եառ, չարժումներ ած են հանրային այլ սպասարկու – նց մէջ։ Թղթատարը որ առանց գործադուլի ալ աննկանոնութեան մէջ է ւորաբար թերթերու գրեւմին մէջ ին 15 օրերու ընթացքին) կը սպառ – նոր գործադուլ մը ընել։

ՊԱՐԿԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը ջնջած է պատերազմական վիճակը որ ի զօ – փառութիւնը, իրենք եւս հետեւեցան օրինակին եւ ածիլուիլը դարձաւ սովորութիւն,— բարեբախտաբար հրապարակ եկած էին պողպատեայ ածելիները՝ շնորհիւ փափկասուն տիկնանց, որոնց արդուզարդին ամէնէն կարեւոր գործիքը կը համարուէր, ածելին, ըստ մի ոմն Մերսիէի վկայութեան։

Թագաւորները յետոյ դարձեալ վայելուչ գտան մօրուքը, նոյնիսկ եկեղեցւոյ իշխանները։ Բայց Պաւղոս Գ. հրամայեց որ ածիլուին եպիսկոպոսները։ Հակառակ այս հրամանին, գտնուեցան եպիսկոպոսներ, որոնք նախընտրեցին պահել իրենց մօրուքը՝ հրաժարելով եպիսկոպոսութենէ։

1535ին Փարիզի Խորհրդարանը, որ օրակարգի առելի կարեւոր հարց չունէր ապահովաբար, որոշեց մօրուք աճեցնելու իրաւունքը վերապահել միայն իշխաններուն, ազնուականներուն եւ զինուորականներուն։ Ահա թէ ինչո՛ւ, 1536ին, Ֆրանսուա Օլիվիէ, որ հպարտ էր իր մօրուքով, չկրցաւ խորհրդարան մտնել՝ հակառակ իր պաշտօնական պաշտօնական։

Հարցը, սակայն, որոշ թշնամութիւն ստեղծեց մօրուք ունեցողներուն ու մօրուք չունեցողներուն միջեւ։ 1540ին, թագաւորը կրճատեց մօրուսաւորներուն սահմանները,— դատաւորներուն եւ փաստաբաններուն արգիլուեցաւ մօրուք աճեցնել։

Ուշադրութի՛ւն, արգելքը մօրուքի մասին է։ Այն ատեն երիտասարդ դատաւորները, ի նշան բողոքի, առելի եւս երկարեցին իրենց պէխը, ծայրերը վեր տնկելով, ինչպէս պիտի ըսէր ետքին շան – սատակ էնվէրը։ Նոյնիսկ ոմանք տաք երկաթներով կ'ոլորէին պէխերուն ծայրը եւ գանգուր ձեւ մը կուտային անոնց։

Լուդովիկոս ԺԴ. ոչ միայն վերահաս – տատեց պէխին փառքը, այլեւ նորութեան կարգ անցուց մօրուքի նոր ձեւ մը,— դունչին ծայրը փնջիկ մը, զոր ռուայեալ կը կոչեն Ֆրանսացիները։ Լուդովիկոս ԺԴ., որ ծանօթ է նաեւ «արեւ – արբայ» անունով, բոլորովին ջնջեց մօրուքը, սփածանելի ըլլայ թէ փնջիկ, եւ միաժամանակ սովորութիւն դարձուց կեղծամը։

Յետագային դատաւորները կը գործածէին կեղծամ եւ մասնաւոր փոշի մը կը ցանէին իրենց մազերուն վրայ։ Մինչեւ Յեղափոխութիւն ոչ մէկ փոփոխութիւն։

Յեղափոխական կառավարութիւնը, ԺԱ. դարուն Նէվոզ ամսուն, հրովարտակով մը կը հրահանգէր օրէնքի մարդոց եւ իրաւաբաններուն գործածել բուրդէ բողոն (թոժ) կռնակէն կոճկելիք, սեւ շարփուշ (թոք), սպիտակ օձիք, երկար մազեր,— ոչ մէկ խօսք մօրուքի մասին։

Բայց ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ 1844ին,— այդ միջադէպը կրնանք կոչել մօրուքի ճակատամարտ։ Եթէ խիստ կը գտնէք այս բացատրութիւնը, ըսենք ա – նիմաստ վէն մը, որով պահ մը լեցուե – ցան թերթերը։

Ամպերի դատարանը յանկարծ մերժեց արդարութեան ատեանէն ներս ընդունիլ այն փաստաթուղթերը, որոնք պէխ ունէին։ Դարձեալ խօսք չկար մօրուքի մասին։ Փաստաթուղթերը բողոքեցին։ Դատարանը պատճառաբանեց թէ պէխով ատեան ներկայանալ դէմ է կարգապահութեան եւ յարգանքի պակաս է հանդէպ արդարութեան։ Փաստաբանները դիմեցին վճռաբեկ ատեանին, որ դիտել տուաւ թէ «պէխը յատուկ է զինուորականներուն, եւ եթէ ոչ յանձնարարելի բայց թոյլատրելի է պէխը խաղցնել – րուն, կարելի չէ ընդունիլ որ դատաւորները եւ փաստաբանները պէխով ներկայանան դատարան »։

Իրաւասութեան հարց ծագեցաւ։ Դատարան մը կրնա՞ր վճիռ տալ պէխ կամ մօրուք ունենալու – չունենալու մասին։ Պէխով ներկայանալ արդարութեան առեան՝ յարգանքի պակաս է, կը վճռէր դատարանը։ Պէխը էրիկ – մարդութի՛ւն է, կ'որոտար փաստաբաններու կաճառը ... վիրաւորանք հասցնելով կին փաստաբաններուն։

Թերթերը զբաղեցան, է՛ջ լեցուցին, (ի՛նչ ընեն՝ երբ նիւթ չունին)։ Կենցաղավարութեան, նոյնիսկ գիտութեան մարդիկ միջամտեցին։ Մօրուք դենջակի կամ վզնոցի դեր կը կատարէ՝ պաշտպանելու համար կոկորդը ցուրտին դէմ։ Իսկ պէ՞խը, — պէխը չըլլայ ի՞նչով զանազանել այրերը կիներէն։ Ցետոյ բաղութիւն կուգայ մարդուն վրայ՝ երբ պէխը կ'ոլորէ։

Եթէ խմբագիր ըլլայի այդ օրերուն, կը բանայի Հայոց երգարանը եւ կը հաստատէի.

Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնային,
Այժմ ինձ յետ պար, կարիճ դառնային,
Նժոյգ ձի նստած, պէխերս ոլորած,
Ձեռքս թուր առած՝ ես դաշտ կ'երթայի։

Ի վերջոյ գերագոյն դատարանը յայտարարեց թէ Ամպերի դատաւորները որոշած են ինչ որ պէտք էր որոշել ըստ օրինի։

Ու լռեցին բողոքարկուները, որոնք դժգոհ մնացին։ Մօրուքով չէին կրնար գոհանալ, պէխ ալ կ'ուզէին ունենալ։ Ու դառնացած, որոշեցին ածիլել պէխն ու մօրուքը, փոխարէն աճեցնել երկար գլխիկը, — կ'ըսէ բառարանը, Ֆավորի՝ ֆրանսերէնը։

Այս ձեւը եամբայ մը բացաւ ընկունելութիւն մը տալու բարբերուն եւ դատական որոշումներուն։

Այժմ ոչ ոք դիտողութիւն կ'ընէ այս – պիսի հարցերու մասին։ Աղջիկներն ալ, փաստաբանութեան ասպարէզ մտնելէ ետք, մէկ կողմ նետեցին շարփուշը, մազերը արձակ ձգելով իրենց ուսերուն վրայ։

Եւ հիմա ամէն ոք կը խնդայ այն կռիւներուն վրայ, որոնց արձագանգով կը լեցուէին թերթերը եւ դատարանները։ Վաղուան սերունդն ալ պիտի խնդայ այն սնամէջ վէճերուն վրայ, որոնք կը ծագեցան հիմա թերթ լեցնելու, ի՞նչ փոյթ թէ բոլոր այդ թերթերը պիտի դեղնին ու թափին շուտով, ինչպէս ահա պատահիս առջեւ՝ աշնանահար տերեւները։

Եկողը ամեն է, երանի՛ թէ վիճողները գիտնային թէ եկողը ամեն է, ամե՛ն, ամե՛ն, կը հասկնա՞ք։

ԱՐԱՋ

ՕՐ ՕՐՔՆ

ՄՕՐՈՒՔԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աշնանահար դեղնած տերեւ մը անգամ չարժող վէճերուն առթիւ, որոնք հանապազօրեայ հեշտանք կը պատճառեն մեր կարգ մը թերթերուն, կրնանք ըսել թէ.. երէկ ալ ասանկ էր,— «այսպէս անցա – նեն իրք աշխարհի »։

Մեզի յատուկ չէ այս երեւոյթը։

Երեւակայեցէք, Ֆրանսա ո՛րքան կըռուած է ... պէխի եւ մօրուքի համար։

Դիոդորոս Սիկիլիացի կը վկայէ թէ վերսենժեթորիխի երկրին մէջ, որ Ֆրանսան է, բնակիչները կ'ածիլուէին՝ բողոլով միայն իրենց պէխը։ Ծխողներուն ծանօթ է անոնց դէմքը՝ հին «Սելթիք – ներու» վրայ, ծիծեռնակի պոչի պէս երկար պէխերով։ Ըստ Վիոլէ – լը – Տիւքի, անոնք մազխլով կը փետէին իրենց մօրուքին թելերը, բայց Սէն – ժերմէնի թանգարանին մէջ ցուցադրուած են պըղնձեայ ածելիներ, մանգաղի պէս կոր եւ ծայրը օղակ մը՝ պատէն կախելու համար, որոնք կը հաստատեն թէ վերսենժեթորիխսի հայրենակիցները անծանօթ չէին ածիլուելու գործիքներուն։

Ժ. դարուն ածելին նետուեցաւ թանգարան, եւ այրերը սկսան մօրուք մշակել։ Պապը կը շարունակէր ածիլել իր մօրուքը, նոյնիսկ 1143 թուականին հրամայեց որ Ֆրանսայի թագաւորը եւս, Լուդովիկոս Կրտսեր, ածիլէ իր մօրուքը։ Թագաւորը չհնազանդեցաւ։ Այն ատեն Փարիզի եպիսկոպոսը գնաց պալատ եւ, յանուն Նորին Սուրբ Օծութեան, իր ձեռքով ածիլեց Ֆրանսայի թագաւորը։

Խեղճ թագաւորը ո՛րքան կ'ամչնար առաջին օրերուն։ Պալատականները, չուզելով որ շատ ամչնայ Նորին Վեհա –

րու էր Ճունիսի հակակառավարական ցոյցերէն ի վեր։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ 43րդ համագումարին առջեւ, Փրոֆ. Պուայէ յայտարարեց թէ Փարիզի ջուրը չատ վտանգաւոր է։ Թոքախտի, փոլիոմիէլիթի եւ խլիրդի պատճառ կրնայ դառնալ։

ԻՏԿԱՌ ՃՕՌ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Փէքին հասած է իր կնոջը հետ, ուր հանդիպումներ կ'ունենայ պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ։

ՔՈԻՊԱՅԻ մէջ չատ խիստ պարենաւորում մը սկսած է։ Ամիսը երեք քիլօ չափ կը տրուի միայն, անձ դլուխ։ Քաղաքօ անգամ մը եւս կրնայ ըրաւ Մի – ացեալ Նահանգներուն որ դադրեցնեն իրենց պլոքիւսը, ամբաստանեց Ամերիկան որ արդեւք հանդիսացած է Քուպայի առդիկութիւններ ունենալու մրրիկին մասին երբ քուպական ափերուն կը մօտենար։

ԹԻԹՕ խօսք առնելով Ազգաժողովին առջեւ չատագոված է խաղաղ համակե – ցութիւնը։ Շեչտած է թէ պատմական անկիւնադարձի մը կը դտնուին, միջազդային նոր յարաբերութիւններու համար, աւելի չինարար եւ աւելի մարդկային, որոնք թոյլ պիտի տան մարդկութեան որ աւելի ապահով ապրի իր ճակատադրին մասին։

ԱՆԳԼԻՈՑ խորհրդարանին վերամուտը 15 օրով յետաձգուեցաւ, հակառակ ընդդիմութեան բողոքներուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարը չի հաւատար գինուրաց կայունութեան։ Վեց ամիսէն յայտնի կ'ըլլայ թէ յաջողած են թէ ձախողած։

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը յայտնեց թէ գինուրական ծառայութեան չրջանը 15–16 ամիսէն պակաս չի կրնար ըլլալ։

ՎԱՋԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԵՐՈՒՍԱղԷՄ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ
ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցը՝ Մարմարա, Հոկտեմբեր 20ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ հեռագիրը զոր ըստացած է Երուսաղէմէն, ուր կը գտնուի իր տնօրէնը՝ Պետրոս Զօպեան։

« Եկեղեցական խորհուրդի անդամներ Տ. Հայկազուն Արք. Աբրահամեան եւ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անունով Երուսաղէմ հրաւիրեցին Անթիլիասի Խորէն Կաթողիկոսը, որ ընդունեցաւ եւ դրկեց ներկայացուցիչ մը Փրոքոֆոլը կարգադրելու համար»։

Այս լուրին մասին, ուղղակի եւ հատուածական ոչ մէկ մանրամասնութիւն ունենալով, կը գոհանանք պոլսական թերթին լուրով, սպասելով պաշտօնական հաղորդագրութեան։

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ՞ ԹԷ ԲՈՒԶԱՆԴ

Փաւստոս Բուզանդ հայ դասական մատենագրութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկն է, որ մայրենի դպրութեան արշալոյսին անդառնալի կորուստէն փրկեց եւ նորաստեղծ մեսրոպեան գիրերով անմահացուց ժողովրդական այնպիսի բանահիւսական գոհարներ, ինչպէս, օրինակ, Արշակ թագաւորին եւ հայ հողին զօրութեան մասին զրոյցը, եւ առհասարակ ամբողջ « Պարսից պատերազմ » կոչուող վիպասանութիւնը :

Իր շնորհիւ կորուստէ փրկուած է Հայաստանի Դ. դարու պատմութիւնը, Արշակ, Պապ, Արտաւազդ եւ այլ թագաւորներու օրով Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած անցուդարձերը եւայլն : Իր գործը առաջիններէն էր, որ հին ժամանակներուն դուրս ելլելով ազգային սահմաններէն մտաւ համաշխարհային գրականութեան մէջ, նիւթ հայթայթելով յոյն ծանօթ մատենագիր Պրոկոպիոս Կեսարացիի գրչին: Վերջապէս, իր «Հայոց պատմութեան» հիման վրայ ստեղծուած են մեր ժամանակակից գրականութեան եւ երաժշտութեան լաւագոյն գործերը՝ Բաֆֆիի «Սամուէլը», Տիգրան Չուխաջեանի « Արշակ Բ.ը», Ստեփան Զօրեանի « Պապ թագաւորը », «Հայոց բերդը» եւ այլ գործեր :

Մէկ դար առաջ Փաւստոսի գործը թարգմանուեցաւ եւրոպական լեզուներով, իսկ 1953ին՝ ռուսերէնի :

Հարկ չկայ բացատրելու, թէ որքան կարեւորութիւն կը ներկայացնէ մատենագիրներուն անունները, առաւել եւս՝ անուանի մատենագիրներուն անունները, ճիշդ գրելու պարագան: Օրինակ, տարօրինակ կ՚ըլլար , եթէ Մովսէս Խորենացիի փոխարէն գործածուէր Մովսէս Խորէն կամ Գրիգոր Նարեկացիի փոխարէն՝ Գրիգոր Նարեկ: Նախապէս ընդունուած Փաւստոս Բիւզանդացիի փոխարէն ներկայիս կը գործածուի Փաւստոս Բուզանդ ձեւը: Այսպէս վարուած է հայ մատենագիրին ռուսերէն թարգմանութիւնը հրատարակող հեղինակաւոր հիմնարկութիւնը՝ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան կաճառը: 1947ին լոյս տեսած մատենագիրին աշխարհաբար թարգմանութիւնը նոյնպէս խորագրուած է «Փաւստոս Բուզանդ, Հայոց պատմութիւն» :

Մէկ խօսքով, ժամանակակից մատենագիտութիւնը կը ճանչնայ միայն մէկ անուն՝ Բուզանդ (եւ ոչ՝ Բիւզանդացի կամ Բիւզանդ): Այս ձեւով անուանած են զինքը նաեւ անուանի պատմագէտներ Մանուկ Աբեղեան, Յակոբ Մանանդեան, Ստեփանոս Մալխասեան եւ ուրիշներ .

Բիւզանդացի կամ Բիւզանդ սխալ ձեւը մէջտեղ եկած է տեղանուններով կազմուած մականուններու նմանողութեամբ, ինչպէս, օրինակ, Եզնիկ Կողբացի: Ակադ. Ս. Մալխասեան ցոյց տուած է, թէ Բուզանդ մականունը իրականութեան մէջ անձնանուն մը չէ, այլ հնդեւրոպական ծագում ունեցող բառ մը, որ կը նշանակէ «եղելութիւններու, զրոյցներու մեկնութիւն»: Եւ իրօք, Փաւստոսի գործը ամբողջութեամբ հին զրոյցներու եւ եղելութիւններու վիպասանութիւն մըն է եւ այդ ձեւով ալ կը կոչուի «Բուզանդարան պատմութիւնք»:

Կը թուէր թէ «Բիւզանդացի » կամ « Բիւզանդ » ձեւերը այլեւս գործածութենէ դուրս պիտի գային: Սակայն այդպէս չէ: Աբեղեանի , Մանանդեանի, Մալխասեանի պատկառելի գործերը , Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի եւ Հայպետհրատի բազմիցս հրատարակած հայ ժողովուրդին պատմութեան գործերը դեռ չեն իւրացուած բոլորին կողմէ, որուն հետեւանքով կարգ մը հրատարակութիւններ, առանձին հեղինակներ, ինչպէս նաեւ թերթեր, դեռ կը շարունակեն գործածել «Բիւզանդացի » կամ «Բիւզանդ» ձեւերը :

Խնդիրը այնտեղ հասած է, որ դըպրոցներուն մէջ գրականութեան դասի ժամանակ աշակերտները կը սորվին Բիւզանդ ձեւը (տես՝ « Հայ գրականութիւն » , դասագիրք միջնակարգ դպրոցի Ը. դասարանի համար, Երեւան, 1961), իսկ պատմութեան դասի ժամանակ անոնց կը հրամցուի Բուզանդ ձեւը (տես՝ « Հայ ժողովուրդի պատմութիւն » դասագիրք ութամեայ դպրոցի Ը. դասարանի համար, Երեւան, 1962):

« Փաւստոսեան երկուութենէն » աշակերտները չեն յաջողիր ձերբազատուիլ մինչեւ իսկ համալսարանին մէջ: Աւելին, հոն անոնք մեծ զարմանքով կ՚իմանան, որ դպրոցէն մինչեւ համալսարան երկարող ժամանակաշրջանին մէջ Փաւստոս Բուզանդի տարիքը հարիւր տարիով պզտիկցած է»: Դպրոցին մէջ սորված էին, թէ Փաւստոս Ե. դարու մատենագիր է, իսկ համալսարանին մէջ իրենց կ՚ըսուի, թէ ան Դ. դարու հեղինակ է (տես՝ «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն», պրակ 2, 1959):

Այս անհարկի երկուութիւնը պէտք է վերջ գտնէ :

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

«Սով. Գրականութիւն»

ՉՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Բ.

Պատերազմի յայտարարութիւնը աննկարագրելի խանդավառութիւն մը ըստեղծեց Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը , մանաւանդ մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ , ուր ցամաքէն ու ծովէն հազարաւոր զինուորներ կը հասնէին, եւ երկաթուղիով եւ նաւերով կը զրկուէին Բումէլի, զօրացնելու համար Արեւելեան բանակը :

Թուրք սպաներ կային որ կը յայտարարէին թէ «մօտ օրէն Պուլկարիա պիտի մտնեն, մինչեւ Սոֆիա պիտի յառաջանան, եւ Պուլկարներու ականջներէն մանեակներ պատրաստելով պիտի զրկեն իրենց հանըմներուն իբրեւ յաղթութեան նուէր : Գերման սպայ մը կը լսէ եւ կը պատասխանէ .—

« Պուլկար բանակը աշխարհի լաւագոյն բանակին՝ Փրուսիական բանակին համարժէք է, Թուրքերը պէտք է այն համոզմամբ ճամբայ ելլեն, որ բուն իսկ Փրուսիական բանակին դէմ կռուելու կ՚երթան»: Սպաները կը ծիծաղին հեգնօրէն :

Նկատի առնելով այս կացութիւնը , Պ. Պարսամեան եւ ես, ստիպուեցանք վարժարանները փակել կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, զգուշութեան համար :

Լսելով, որ բազմաթիւ եւրոպ. թերթերու թղթակիցներ վրան լարած են կայարանի ճամբուն եղերքները, երկու ուսուցիչներս հետաքրքրուելով իջանք կայարան եւ զառիթափին վրայ գտանք օտար թղթակիցներու 20 – 26 վրաններ , իւրաքանչիւրին վրայ իր պատկանած պետութեան դրօշը :

Քաղաքին նամակատունը առաւօտէն մինչեւ կէս դիշեր կը գործէր, թղթակիցներու հեռագիրները հաղորդելու համար :

Մենք, գրեթէ ամէն օր կը շտապէինք կէս օրէ ետք երթալ կայարան, զօրքերու տեղափոխութիւնները դիտելու, կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ կարելի եղածին չափ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու համար զինուորական գործողութեանց մասին :

Հոկտեմբեր 14ին յանկարծ վարժարան այցելեց անդլ. «Թայմզ» թերթին թղթակիցը , իր հետ ունենալով իբրեւ օգնական եւ թարգման Սամաթիացի Յարութիւն կամ Հայկ անունով հայ երիտասարդ մը, որ թերթին զրկուելիք հեռագիրները փոստին յանձնելու պաշտօնը ունէր: Թղթակիցը հետաքրքրուեցաւ մեզմով եւ աշակերտներով: Պ. Պարսամեան անհրաժեշտ տեղեկութիւնները տուաւ: Մենք մեր կարգին զանազան հարցումներ ըրինք եւ այդ առթիւ իմացանք թէ «Պուլկարները յաղթականօրէն կը յառաջանան: Էտիրնէն պաշարած են: Զօրավար Ռատկօ Տիմիթրիէֆ կայծակի արագութեամբ թուրք բանակը հալածելով գրաւած է Քըրք – Քիլիսէն՝ առանց դիմադրութեան: Այս բերդաքաղաքին համար, գերման Ֆոն Տէր Կոլց փաշան , որ պաշտօն ունէր վերակազմել օսմ. բանակը, յայտարարեր է Քըրք Քիլիսէ կրնայ երեք ամիս դիմադրել: Այնպէս որ բոլոր ռազմագէտներն ու ժողովուրդները կը զարմանային թէ.— ի՛նչպէս այդքան արագ ինկած է Պուլկարներուն ձեռքը : Անոնք գրաւած էին նաեւ գիւղեր՝ այդ շրջանակին մէջ եւ վտանգի տակ էին Լիւլէ Պուրկազ եւ Պապա – Էսկի : Թրքական 175·000 նոց բանակը, Ապտուլլահ փաշայի վերին հրամանատարութեան տակ ,— որուն ենթակայ էին Մահմուտ Մուխթար , Ապուք եւ Շէվքէթ Թորկուտ փաշաները իրենց բանակներով — կատաղի ճակատամարտ մը կը մղէին այդ շրջաններուն մէջ, Պուլկարներու դէմ :

Թուրքերը իրենց դէմ ունէին երկաթեայ զօրավար Ռատկօ Տիմիթրիէֆի հուժկու բանակները, որոնց թիւը թրքականին հաւասար կը կարծուէր » :

Թղթակիցը խորհուրդ տուաւ մեզի, որ փակենք վարժարանը, որովհետեւ կացութիւնը շատ ծանր էր եւ խուճապահար նահանջող զինուորներ կրնան ծայրայեղութիւններ գործել : Այս լուրերը հաղորդեցինք Պոլիս :

Թաղ. Խորհրդոյ որոշմամբ եւ հաւանութեամբ կարեւոր ազգայիններու, յաջորդ օրն իսկ վարժարանները փակեցինք՝ ցնոր տնօրինութիւն : Թաղականութիւնը պիտի վճարէր ուսուցիչներուս թոշակները :

Քանի ժամանակը կ՚ընթանար, Զօրլուն աւելի տարօրինակ երեւոյթ մը կը ստանար: Եկող – գացող մարդկային բազմութիւնը այնքան մեծ էր , որ դեռ Հոկտեմբերի կիսուն, հրապարակի վրայ սննդեղէնի նեղութիւնը զգալի դարձած էր: Նպարեղէնի խանութները պարպուած էին եւ անոնց տէրերը ստիպուած էին փակել իրենց վաճառանոցները :

Պ. Պարսամեան կը բնակէր Արսլան փողոց, պարկեշտ հայ ընտանիքի մը տրամադրած մէկ սենեակը: Յաճախ իրարու կ՚այցելէինք, խորհրդակցելու համար, քանի որ աշխատութիւն չունէինք այլեւս: Ամէն օր կ՚ինչէինք կայարան, թղթակիցներու վրանները տեսնելու եւ անցուդարձը իմանալու համար :

Հոկտեմբեր 20ին դարձեալ վար իջած էինք, երբ հանդիպեցանք քանի մը ազգայիններու, որոնք յորդորեցին մեզ ետ դառնալ : Կէս – ճամբան կտրած ըլլալով արդէն, շարունակեցինք քալել, եւ քանի հեռացանք քաղաքի շրջանակէն, նկատեցինք, որ ոչ մէկ քաղաքացի կ՚երթեւեկէր՝ բացի մեզմէ: Վրանները գոյութիւն չունէին, հեռացեր էին անծանօթ ուղղութեամբ : Երբ կայարան հասանք, մեր առջեւ պարզուեցաւ զարհուրելի տեսարան մը: Հազարաւոր թուրք գաղթականներ եկած խռնուած էին երկաթուղւոյ երկու կողմը, յիսունէ աւելի բեռնատար վակոններու մէջ սեղմուած, նոյնիսկ տանիքներուն վրայ երկարած ու պառկած, անօթի, ծարաւ: Հիւանդ եւ վիրաւորներ կային անոնց մէջ, ամէն խնամքէ զուրկ: Հետաքրքրուող իսկ չկար: Անոնք հետիոտն փախած էին

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Գ.

Ինծի այնպէս թուեցաւ որ աղիքներս իրար կ՚անցնին, թնճուկ կ՚ըլլան: Բայց այդքանով չի բաւականացաւ Ֆախրին : Բանտերու մէջ հաշիշամոլ բանտարկեալները պատժելու եւ զիրենք այդ դէշ ունակութենէն զզուեցնելու համար, իրենց բերնէն վար աղտոտ բաներ կը լեցնեն ըսաւ: Եւ որպէսզի ես ալ ուրիշ անգամ գողութիւն չընեմ, ուզեց պատժել նոյն կերպով : Ու բերնէս վար լեցուց գարշելի բան մը: Լաւ ուշադրութիւն ըրէք այս խօսքիս: Այս կէտը խիստ շատ կարեւոր է: Աղտոտ ջուր մը լեցուց բերնէս վար բռնութեամբ : Լուացքի՞ ջուր էր ի՞նչ էր, լաւ չեմ գիտեր. բայց զզուելի հեղուկ մըն էր: Պիտի փսխէի , պիտի մեռնէի եւ աղիքներս մէջ մէջի անցան : Ամբողջ գիշերը չեմ կրցած քնանալ ցաւերուս պատճառաւ ու ապահով էի թէ թունաւորուած եմ: Բայց ահա որ վերջը ...

Աւետիս հոս կանգ առաւ եւ իմաստալից ակնարկ մը պտըտցուց իր դէմիններուն վրայ որոնք մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւէին պատմութեան: Անշուշտ՝ մեծ էր Տիկին Էլպիսի սարսափը: Եւ Աւետիս սկսաւ ժպտիլ կրկնելով — « բայց ահա որ վե՛րջը ...»: Կրկին իր դէմքին վրայ եկած էր այն ուրախութիւնը զոր ունէր՝ դեղարան մտած ատեն: Ըսաւ .

— Արթաքի էֆէնտի, չըլլալիք բան մը պատահեցաւ վերջը ... խելքէդ միտքէդ չանցնիր Արթաքի էֆէնտի... փորէս որդ ինկաւ, ո՛րդ... շերիտ ունիմ եղեր ...

Եւ որովհետեւ Տիկին Էլպիս չէր հասկընար, ստիպուեցաւ աւեցնել թէ աղտոտ ջուրին պատճառաւ որդ ինկած էր աղիքներէն, ո՛րդ ...

Դեղագործին կինը իր երկու ականջները գոցեց եւ ճչաց .

— Արթաքի, եթէ այդ բանը ինծի պատահի , վախէս կը մեռնիմ ...

Աղաւնի որ իր նշանածին ձայնը առնելով բոլորախորշին ետեւը եկած էր ու պատմութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ լսած, առաջ անցաւ ու միացաւ միւսներուն : Աւելի կանուխ չէր կրցած ընել այս շարժումը, որովհետեւ յուզուած էր եւ սրտին բաբախումները զինքը կը դամէին կեցած տեղը: Այժմ միայն սկսաւ շնչել հանգստութեամբ :

— Հիմա խնդիրը բացատրուեցաւ , ըսաւ Տիկին Արմենուհի զինուորին, այդ որդին պատճառաւ է որ միշտ անօթի ես եղեր: Իրաւ ալ անօթութիւն կը պատճառէ ան, քանի որ քու սնունդդ ...

— Հապա, ընդմիջեց զինուորը, իմ սընունդս ան կ՚ուտէ ... Ատոր համար է որ սոված դայլի պէս եմ եղեր... բանով մը չէի կշտանար եւ ծակ– աչք եղած էի, գող եղած էի... Յանցանքը ի՞մս է . մարդ կը կերակրեմ կոր եղեր ու լուր չունիմ ... եւ ատոր համար է որ միշտ կը նիհարնամ կոր եղեր :

Հանդարտեցան վերջապէս : Աւետիս իր ձեռքերը շփեց զոհունակութեամբ եւ Արթաքի էֆէնտիէն խնդրեց որ պէտք եղած դեղերը պատրաստէ քանի որ դեռ փորին մէջ բաներ մը մնացած էր: Պէտք էր մաքրել ամէն ինչ: Դեղագործը ըսաւ որ ատկէ դիւրին բան չկայ եւ թէ կրնայ կէսօրէ վերջ հանդիպիլ, դեղը առնելու համար: Յանկարծ Տիկին Էլպիս ըսաւ Աւետիսին .

— Սանկ ըսէ... ատոր համար է որ միշտ կը նիհարնաս կոր եղեր.. մէյ մըն ալ կ՚ըսէիր որ աս աղջկանը պատճառաւ է որ կը հալիս կը մաշիս կոր... սիրոյ չես դիմանար կոր... ի՞նչ սէր, որդին համար է եղեր ...

Իր ամբողջ մարմնով ցնցուեցաւ Աղաւնի: Բաց գոյն ֆէսի մը պէս շառագունեցաւ վայրկենաբար: Ամբողջ արիւնը գլուխն էր խուժած: Ահաբեկած աչքերով նայեցաւ իր շուրջիններուն որպէս թէ անոնք հսկայական որդեր ըլային, բա գ իր ակնարկը մանաւանդ դամեց Աւետիսի աչքերուն մէջ: Արթաքի էֆէնտի եւ իր քոյրը փորձեցին միջամտել, բայց Աղաւնի չէր լսեր զանոնք : Իր ակնարկը բնաւ չէր հեռացներ զինուորէն, հեւ ի հեւ պահանջելով որ խօսի, ըսէ, պոռայ, բողոքէ: Թէ այդ դարշելի որդը իրենց սէրին մէջ գործ չունի, չի կրնար ունենալ բնաւ : Կը՝նայէր Աւետիսի բերնին, եւ կարծէք անդունդի մը եզրը կախուած էր Աղաւնի, մէկ մատով: Աւետիս ըսաւ դեղագործին կնոջ՝ խեղճ ձայնով մը «ատ ըսածդ վայլե՞ց. խելքը գլուխը մարդու խօ՞սք է»:

Բայց այս խօսքերը Աղաւնիին համար հաստատումներ էին ինքնին եւ ոչ թէ ժխտում մը, եւ ոչ թէ պոռթկում մը: Մատը փրթաւ սուր ցաւով ու Աղաւնի ինկաւ անդունդը, այսինքն փախաւ սաստիկ լալով :

Դեռ քիչ մը առաջ լման արեւ մը կարաջ կողմի ցուցափեղկին մէջ: Այժմ կայ միայն հասարակ ջրագունդ մը՝ մէկ գոյն :

Դ.

Կարկուտ մըն է գլխուս պիտի տեղայ՝ լաւ է որ ժամ առաջ տեղայ: Այսպէս խորհեցաւ Աւետիս եւ անդամ մը եւս ուղղուեցաւ դէպի «պարտէզ»: Քալեց կորագլուխ եւ սրտաբեկ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(9 Շար.)

ՀԱՐՎԱԾՔՈՎ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

ՆԱՓՈՒՍՅԱ ՏԻՄՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ա.

Նախ իր ասածները, ապա ինչ ասաց Աղեն Հոդի վրա։

— Դե տես, ինչպես ես ուզում, ես քեզ ոչինչ չեմ ասում։ Ես միայն ուզում էի ասել, որ Հոդի հետ ամուսնանալով՝ դու ոչ միայն ինքդ քեզ դժբախտ կդարձնես, այլև նրան, որովհետև նա ինձ շատ է սիրում։

— Ես ոչ մի կերպ չեմ կարող հավատալ, որ Հոդը քեզ սիրի, որովհետև նա ինձ է սիրում։

— Ինչպե՞ս թե։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, ինչպես։ Ես միայն գիտեմ, որ նա ինձ է սիրում։

— Ներողություն, Ալիսա, բայց ես ուզում եմ իմանալ, թե ինչպես է նա քեզ սիրում։

— Ես

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տընիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (Մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիկ եւ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցին իրենց ծնողաց՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փըրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս մէջ, հանգուցեալ չինարար առաջնորդ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան 29րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ Առաքելատիպ հանգուցեալ առաջնորդ՝

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ: Կը հրաւիրուին երկու անձնուէր հոգեւորականներու անմոռանալի յիշատակը յարգողները :

Կէս օրէ վերջ ժամը 3·30ին այց՝ պիտի կատարուի Պալաքեան սրբազանի եւ եօթը քահանայից նուիրուած նորաշէն դամբարանին, ուր պիտի կատարուի հանգստեան արարողութիւն մը: Կը խնդրուի ազգայիններէն պատրաստ գտնուիլ Սէն Փիէր գերեզմանատան մեծ դըրան առջեւ, թափօրին մասնակցելու համար :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաք – Սոլֆերինօ սըրահը, 235 Ռիւ Մունէյրա :

Յայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՅԸ» (կատակերգութիւն մէկ արար) :

Պար, Գանագեռ եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերգ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Ա. Զաքարեանի, Տէր եւ Տիկին ընկեր Հ. Զաքարեանին եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ողբ. Տիկին Նազիկ Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ, Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի: Փարիզի Ս Մովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ. ՆԵՐՍԵՀ ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ :

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, Կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ. Գիւտ վրդ. Նազգաշեանի :

«Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիրներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արարողութիւններուն եւ յարգել հանգուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Գիւտ Խաչի, օրուան յատուկ արարողութեամբ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաչահանգիստ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ՝արտասանեն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77–73:

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ: Միասին բերել անդամատետրները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին :

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ընկեր Կարօ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Վարուժան խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Զավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 25 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՅԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9843 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9843

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ

Երբ լրջօրէն ամփոփուինք մեր հոգե-ռուն վրայ, այն ատեն է որ պիտի կըր-նանք ըմբռնել թէ ի՛նչ աշխատանքներ կը սպասեն մեզի : Իւրաքանչիւր գաղութի մէջ եւ բոլոր կազմակերպուած ուժերուն համար :

Ինչ որ կատարուած է , տարիներու ընթացքին, շատ ետ կը մնայ մեր իրա-կան կարողութենէն : Այսօր՝ աւելի քան երբեք :

Արդարեւ, պահանջները շատ աւելի բարդ են այսօր եւ աւելի ստիպողական : Այլեւս երէկուան եկուորները չենք , որպէսզի օրօրուինք վարդավառ երազնե-րով :

Մօտ երեսուն տարի թառ կապած ըլ-լալով Եւրոպայի տանիքներուն վրայ , գիտենք թէ ի՛նչ կ՛անցնի կը դառնայ մեր բոլորտիքը :

Ոչ զանազան գիտելիքներու սորված-փորիկ պաշարը կը բաւէ այսօր, ոչ ալ ոնամէջ ինքնավստահութիւնը :

Հարկ է նորոգուիլ, բազմապատկուիլ հաւաքաբար : Լարել բոլոր ուժերը, ետ մնալու համար ժամանակի պահանջնե-րէն : Այլապէս դատապարտուած ենք թէ կէս ճամբան մնալու եւ թէ եղածը կոր-ուցնելու :

Տեղ - քայլ՝ կը նշանակէ անշարժու-թիւն : Ուրիշ խօսքով՝ լճացում :

Զգարմանանք, եթէ հետզհետէ մամուռ կապեն մեր խանդավառութեան աղբիւր-ներն ալ :

Ուեւ ժողովուրդի մէջ, կարելի չէ նոր ուսումներ կատարել կամ շահուած դիրքերը ամրացնել, ընդարձակել, ա-ռանց խանդավառ հաւատքի եւ ծրագրը-ալ, յարատեւ աշխատանքի :

Այս դիտակցութեամբ է որ, ամէնէն դրաւոր ժողովրդապետութեանց մէջ ալ, որուան վարիչները քարոզութիւններ կը կատարեն անընդհատ : Միեւնոյն ատեն գոյնզգոյն կազմակերպութիւններ կը ստեղծեն :

Մեր բոլոր գաղութներուն մէջ ունինք բազմաթիւ եւ բազմազան Միութիւններ : Քարոզչական աշխատանքն ալ երբեք չէ պակսած :

Բայց, եղածը կը մաշի արագօրէն : Անհրաժեշտ է նոր աւիշ : Ինչպէս եւ ա-ւելի տոկուն աշխատանք :

Անշուշտ ամէն գաղութ իր առանձին պահանջներն ունի : Բայց այս ուղեգիծը — վերանորոգում եւ յարատեւ աշխա-տանք — պէտք է տիրապետէ բոլոր հա-յաշատ շրջաններուն մէջ :

Նոյն մտահոգութիւնը կը թելադրէ կարճ կապել ամուլ մարզանքներն ու ժողովրդակցութիւնները, որոնք չափազանց երկար տեւեցին :

Որեւէ Միութիւն կազմած կամ ծաղկոց մը բացած ատեն, տարրական պայման է նախ ստուգել թէ իրական պահանջ մը կը գոհացնեն :

Տարիներու փորձը կ՛ապացուցանէ թէ մանր - մունր ձեռնարկներ կան որոնք պարզապէս արդիւնք են կիրքի կամ սնա-պարծութեան :

Տարագիր բազմութիւնները չեն կրնար փրկուիլ օրօր կարդալով կամ ճեղքերը խորացնելով : Ոչ ալ վերի կամ վարի ար-տերու բաժնելով :

Կազմակերպուած, արդիւնաւոր գոր-ծունէութիւնը միայն կրնայ զօրացնել մեր դիմադրական կորովը : Աւելի երկար տեւելու կամքը :

Ինչ որ պիտի կրնանք փրկել, կախում ունի մեր դիտակցութենէն եւ հայրենա-սիրութենէն : Մեր հաւատքէն ու աշխա-տանքէն :

Ուրիշներուն մեղքերը չեն կրնար ար-դարացնել մեր ապիկարութիւնը կամ ան-տիրութիւնը :

Մանրանկար հայրենիքի մը գոյութիւ-նը եւ ծաղկումը կրնան սփոփել մեր սիր-տը : Կրնան դառնալ աղբիւր ներշնչումի : Բայց չեն կրնար փրկել մեզ, օտարու-թեան մէջ :

Բոլորդ ալ գիտէք թէ ինչո՛ւ :

Մե՛նք պիտի գտնենք տարագիր բազ-մութեանց ազատարար գօտիները : Պիտի բազմապատկենք ու զօրացնենք զանոնք , մինչեւ իրական դարձը դէպի Երկիր :

Վերանորոգման, ծրագրեալ եւ յարա-ճուն աշխատանքի պարտականութիւնն-երը անշուշտ ամէնէն առաջ կ՛իյնան երի-տասարդութեան վրայ :

Տարագիր բազմութիւնները շատ բան կը սպասեն նորահաս ուժերու կրակոտ եռանդէն, ամբարած պաշարէն եւ ար-դար յաւակնութիւններէն :

1950 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ԵՒ ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ

ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Եթովպիոյ կայսրը եւ Թունուզի նախա-գահը փորձեցին մաղրէպեան դետնի վը-րայ լուծում մը գտնել, գրեթէ անկարելի դարձած լուծում մը, Ալժերիոյ եւ Մա-րոքի միջեւ ծագած սահմանային տա-րակարծութեան : Դիւրին գործ չէ եւ Հայլէ Սելասիէ ձախողեցաւ արդէն առ-ջի օր, Պեն Պելլայի հետ : Ալժէի մէջ զեկոյց մը հրապարակեցին այս հանդի-պումին մասին շեշտելով .— Նախագահ Ահմետ Պեն Պելլա շատ ազդուած էր տեսնելով Հայլէ Սելասիէ կայսեր շահա-գրգռութիւնը խաղաղութիւնը վերահաս-տատելու, ափրիկեան միասնականու-թեան սկզբունքներու հիման վրայ : Ահ-մէտ Պեն Պելլա նորին վեհափառութեան Հայլէ Սելասիէ կայսեր ուշադրութեան յանձնեց հարցին բնոյթը եւ անկէ ծագե-լիք հետեւանքները : Այդ պատճառաւ ալ-ժերական կառավարութիւնը որո-շեց դիմել ափրիկեան կազմակեր-պութեան : Արտաքին նախարարներու խորհուրդին արտակարգ նիստ մըպահան-ջել : Այս մասին կայսրը իր -հաւանու-թիւնը տուաւ, նկատելով այն ստիպո-ղականութիւնը որ կայ խաղաղ լուծում մը գտնելու այս տարակարծութեան : »

Կը թուի թէ Ատտիս Ապապայի կազ-մակերպութեան առջեւ տանելով հար-ցը, Պեն Պելլա կ՛ուզէ Հասան Բ ը դնել յարձակողի դերին մէջ, դատարանի մը առջեւ որու վրայ Ալժերացիները եւ Ե-գիպտացիները կը կարծեն մեծ ազդեցու-թիւն ունենալ : Ալժէ չէ համաձայնած աւելի սեղմ շրջանակի մը մէջ լուծելու հարցը, զուտ մաղրէպեան դետնի վրայ : Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը շեշ-տած էր արդէն թէ Մարոքի հետ իրենց տարակարծութիւնը միջազգային բնոյթ ունի այլեւս :

Մարոքի մէջ շատ յուսախաբ են որ Ե-թովպիոյ կայսրը չէ յաջողած : Արդա-րեւ Հասան Բ. ոչ մէկ նախապայման դրած էր, թուականի կամ վայրի այս հարցին կարգադրութեան համար :

«Ֆրանս - Փրէս» մամուլի գործակա-լութիւնը կը յայտնէ թէ Ալժերացիք վե-րադրաւած են Հասան Պէյտայի կայանը :

× Մարոքէն ձեւով մը վրէժ լուծելու նպատակաւ, Գահիրէ, առջի օր, ճանչ-ցած է Մաւրիտանիան :

× Ալժերական մամուլի գործակալու-թիւնը կը հաղորդէ թէ Մարոքցի չորս սպաներ ձերբակալուած են իբրեւ լրտես Թլէմսէնի մէջ :

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԲՈՅՐ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՌ Ի ԼՈՒԾՈՒՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Երէկուան թիւով, Պոլսոյ Մարմարա-յէն առնելով տուինք կարճ լուր մը թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ Երու-դաղէմ կը գտնուի, Անթիլիաս դրկած է պատուիրակութիւն մը բաղկացած Կիւ-րեղ վրդ. Գաբիկեանէ եւ Պ. Ստեփան Սրապեանէ : Այս պատուիրակու-թիւնը , Սերովբէ եւ Հայկազուն Արք.երու ստորագրութեամբ նամակ մը յանձնած է Խորէն Ա.ի, որով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Երուսաղէմ կը հր-բաւիրէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհա-զարդ Տ. Խորէն Ա. որպէսզի ողջագուր-ուի եւ անձամբ շնորհաւորէ զինքը :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ընդունած է հրաւէրը եւ երկու ներկայացուցիչ դրբ-կած է (դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Ծ. վարդապետ եւ մէթր Խաչիկ Պապիկեան) Երուսաղէմ, կարգադրելու համար հան-դիպումին փրոթոքոլը : Այս պատուի-րակութիւնը Երուսաղէմ մեկնած է Ե-րեքշաբթի օր : Ամէն լիազօրութիւն ունի անհրաժեշտ կարգադրութիւններ ընելու որպէսզի Խորէն Ա. իր շքախումբով Կի-րակիէն առաջ Երուսաղէմ երթայ :

Որոշ է թէ համաձայնութեան ոգին յաղթանակած է ի վերջոյ :

Պէյրութի Այդ թերթը (20 Հոկտ.) քիչ մը աւելի մանրամասնութիւն կուտայ այս համաձայնութեան մասին, որու կը սպասէ համայն հայ ժողովուրդը .—

« Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի -Ե-րուսաղէմ այցելութեան այս օրերուն, համերաշխութեան մթնոլորտ մը կը տի-րէ զոյգ կաթողիկոսութիւններու միջեւ :

Երուսաղէմի մէջ տեղի կ՛ունենան Վազգէն Հայրապետի նախագահու-թեամբ, խորհրդաժողովներ եւ կը տըր-ուին այցելութիւններ պետական ու պաշ-տօնական մարմիններու :

Պաշտօնական այս հանդիպումներու ցանկէն ուրախալի է որ դուրս չէ մնա-ցած Անթիլիասը : Վազգէն Վեհափառ շը-նորհաւորական նամակ մը գրած է Կի-լիկիոյ Վեհափառին : Ու փափաք կը յայտնուի որ զոյգ Հայրապետները ող-ջագուրումի առիթ մը ունենան : Նամա-կը Անթիլիաս առաքուած է մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը :

Նամակին բովանդակութիւնը գոհու-նակութիւն պատճառած է Կիլիկիոյ Վե-հափառ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կա-թողիկոսի , որ փափաք յայտնած է փո-խադարձել ցոյց տրուած սիրալիր վերա-բերումը : Կիլիկիոյ Վեհափառը իր կար-գին շնորհակալութեան նամակ մը գրե-լով Վազգէն Ա.ի, մասնաւոր պատուիրա-կութեամբ դրկեց Երուսաղէմ : Պատուի-րակութեան մաս կը կազմէ Դպրեվանքի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեան :

Զոյգ Հայրապետներու միջեւ ստեղ-ծուած այս սիրալիր շփումը գոհունա-կութեամբ ընդունուեցաւ հայ ժողովուր-դին կողմէ, որ կը ցանկայ համերաշ-խութեան ոգին յարատեւ տեսնել :

Երկու օրէ ի վեր Անթիլիասի հեռա-ձայնը անդադար կը հնչէ : Ժողովրդա-կան ամէն խաւերէն անհամբերութեամբ ցնծալի լուրին կը սպասեն » :

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ Կ՛ԵՐԹԱՅ ՇԱԲԱԹ ՕՐ

Հինգշաբթի առաւօտ, Ստեփան Սը-րապեան որ Միլանօ վերադարձած է եր-կու օրէ, կը հեռաձայնէր մեզի նոր ման-րամասնութիւններ տալով այս մասին :

Արդարեւ վերջին պահուն կ՛իմանանք թէ Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծն Տանն Կիլիկիոյ, Երուսաղէմ կը հասնի Շա-բաթ օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կոմունիստ» պարբերա-թերթը խիստ ազդարարութիւն մը կ՛ընէ Մաօ Ցէ Թունկի դէմ :

ՖՐԱՆՍԻՍԿ ԿԷ, մեռաւ առջի օր, 78 տարեկանին : Նախկին նախարար, Օպ թերթի նախկին տնօրէն, Ֆրանսական քաղաքական ամէնէն ծանօթ դէմքերէն մէկն էր :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ անսովոր տաք մը կը տի-րէ եղանակին բաղդատմամբ : Առջի օր 22 աստիճան էր, ինչ որ չէր տեսնուած 1875էն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ 613 հազար ըս-պայ եւ զինուոր պիտի ունենայ 1964ին, որուն 405 հազարը ցամաքային բանակի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱ պատրաստակամութիւն յայտ-նեց օգնելու Սպանիոյ իր հիւլէական զարգացման համար :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ Չինաստան (Ֆորմոզա) կը վախնայ որ Ֆրանսա ճանչնայ հա-մայնավար Չինաստանը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ մերժեց վերցնել Քու-պայի պլոքիւսը :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ընդունեցաւ էտկար Ֆոռ որ, ինչպէս գրած էինք քանի մը օր է Փեքին կը գտնուի :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ 250 հազար սեւ դըպ-րոցականներ գործադուլ ըրին, բողոքե-լու համար ցեղային խտրականութեան դէմ :

ՈՒԻՄՊԼԻԻ մէջ, Անգլիա պարտու-թեան մատնեց «աշխարհի մնացածը» , Ֆութպոլի հանդիպումին ընթացքին 1ի դէմ 2ով :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ նոր վտանգ կայ երկա-թուղիին համար : Չորեքշաբթի օր գոր-ծադուլը ամբողջական էր : Դրամատու-ներու պաշտօնէութիւնը գործադուլ պի-տի ընէ Հոկտեմբեր 31ին :

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Վահէ Քաչայի վեց հեղինակութիւն-ները իրարու ետեւէ կարդացի ամբողջական դատաստան մը փորձելու համար :

Գիտեմ որ ընթերցողներս ամէն բանէ առաջ Քաչայի անձին ու գործին հայ-կական նշանակութեամբը կը շահագրգռուին, բայց այդ մասին հաղիւ քանի մը խօսք պիտի կրնամ ըսել աւելի ետք :

Նախընտրելի է որ այս վեց գրքերուն մօտենամ իբրեւ Ֆրանսական նոր հրա-տարակութիւններ եւ պահ մը մոռնամ ուրախութիւնս, որ կը բխի ազգակիցի մը շահած յաջողութենէն :

« Ակն ընդ Ական»էն (1955) մինչեւ «լ'Օմ քի թռուպլա լա Ֆէթ» (1962ի վեր-ջը) ո'չ վերելք կայ, ո'չ վայրէջք: Պար-զապէս հեղինակ մը կը ջանայ միակ գործ մը ամբողջացնել միակ զէնքով մը, միակ գաղափարով մը, միակ լեզուով մը եւ միակ թէքնիքով մը պատմելու համար արտակարգ կերպով շահագրգռական հո-գեբանական միակ պահ մը :

Սխալ չհասկցուի: Կրկնութիւն չէ ե-զածը: Աւելի կը յիշեցնէ երաժշտութեան մէջ գործածուած «թէմ է վառիասիօն»ը: Աւելի պարզ խօսքով Վահէ Քաչա կա-խարդուած է հոգեբանական այդ պահին դիւտով 1955ին, եւ այդ օրէն ի վեր իբ-րեւ ճշմարիտ գերի այդ կախարդանքին, ինչ որ կը գրէ կը ծառայէ միայն նոր պատկեր մըն ալ տալու նոյն այդ պա-հուն :

Վեց վէպերն ալ առանձին առանձին գոյութեան իրաւունք ունին իբրեւ որոշ չափով յաջողած գործեր, բայց կարելի է վեցը մէկ ամփոփել 7 – 800 էջնոց հա-տորի մը մէջ մէկ խորագրի մը տակ եւ մէջտեղ բերել իսկական «թէմ է վառիա-սիօն» մը, որ ապահովաբար շատ մը շա-հեր կրնայ բերել թէ' Քաչայի եւ թէ' հր-բատարակիչին, եթէ անշուշտ շարժանը-կարի աշխարհէն կարեւոր գործի մար-դիկ ալ մտնեն ընկերութեան մէջ:

Հոգեբանական այն պահը՝ որ առանց-քն է այս վեց վէպերուն, անձկութեան մէկ տեսակն է որ կլանիչ հեւքով մը կը մտրակէ հերոսները, որոնք ամէն բան կը փորձեն ժամ առաջ հասնելու համար փրկութեան, բայց քանի կը մօտենան այնքան ողբերգական կը դառնայ այդ փրկութիւնը :

Կարեւորը վերջին պատահարը չէ եր-բեք ինչպէս պէտք է ըլլար ոստիկանա-կան վէպի մը մէջ: Կարեւորը այս հեւ-քոտ վազքն է դէպի վերջաբան որ հե-րոսներուն անձկութիւնը ընթերցողին կը փոխանցէ յաճախ : (Հոդ պէտք է նշել Քաչայի վիպասանական տաղանդին ա-մէնէն փայլուն կէտերէն մէկը):

Կարեւոր չեն նաեւ հերոսներու ազգու-թիւնը, դէպքերու համար ընտրուած վայրերը, ամէն վէպի մէջ առնուազն քա-նի մը անգամ նոյնութեամբ նկարագրը-ուած արեւելեան ճաշերը եւ անհամար «գրական» թերութիւններ, որոնք ան-համբեր երիտասարդութեան ապացոյց-ներ են միայն :

Կարեւորը այն է որ երեւակայածին, անհաւատալի դէպքերու կրակէ շղթայով մը հեղինակը կը յաջողի ընթերցողը ցն-ցել եւ երբեմն ալ հեւասպառ գետին փռել :

« Գրական » չէ՞ այս տաղանդը, «շար-ժանկարի՞» տաղանդ է արդեօք:

Եթէ գրականութեան հին սահմանումը տակաւին ի զօրու է, Վահէ Քաչա շար-ժանկարի ստեղծագործ մըն է, բայց կ'ենթադրեմ որ այլեւս փոխուած է գր-ականութեան հին սահմանումը որ «ըն-կալեալ լեզուով ընկալեալ սովորութիւն մը պատմել» էր առհասարակ :

Տարբեր մանրամասնութեանց մէջ մտ-նելէ առաջ, անհրաժեշտ է ճշդել. Վահէ Քաչա բացառիկ տաղանդով վիպագիր մըն է, որ մինչեւ այսօր մէկ հատիկ նիւթ մշակած է միակ գաղափար մը ար-տայայտելու համար, բայց այդ նիւթը եւ գաղափարը տուած է գրական մեծ ճարտարութեամբ մը: Հաւանաբար, մինչեւ որ այս անձկագին նիւթէն աւելի անձկագինը չգտնէ, տակաւին պիտի շա-րունակէ նոր վէպեր գրել իբրեւ նոր փոփոխակներ (վառիասիօն բառին երա-ժշտական իմաստը չկայ այս «փոփո-խակ» յերիւրածոյ բայց գործածական բառին մէջ) «Ակն ընդ Ական»ին :

Այն օրը երբ վերջնականապէս լրանան փոփոխակները, նոր Վահէ Քաչա մը պիտի տեսնենք: Ես կը մաղթեմ որ այդ նորը այսօրուան Քաչայէն աւելի հասուն եւ աւելի կատարելագործուած ըլլայ :

×

Ամէն անգամ որ Քաչայի գործերէն մէկը լոյս տեսած է, «Յառաջ»ի մէջ ման-րամասն վերլուծումի առարկայ դարձած է: Հարկ չկայ որ իւրաքանչիւրին նիւ-թին անդրադառնամ այսօր: Պարզապէս յիշեմ գրքերուն անունները, բոլորն ալ լոյս տեսած՝ Փլոն հրատարակչականէն 1955 – 1962 :

Ակն ընդ Ական

Մի' դառնար, Քիփեա'ն:

« Կարթը » :

Բռունցքները սեղմած :

Տիրոջ ութերորդ օրը եւ գաղաններու ճաշը :

Մարդը որ երեկոյթը խանգարեց :

Համաձայն ընդհանրացած եւ արմա-տացած սովորութիւններու, վէպին մէջ վարժուած ենք փնտռելու մեր իսկ էու-թեան մեզի անծանօթ կամ հաղիւ ծանօթ մէկ մասը, զոր հեղինակը յայտնատե-սութեան շնորհով մը կը յաջողի տեսնել, նկարել եւ ապրեցնել: Այսինքն այսօր-ուան վէպը մարդն ու կեանքը տեսնելու կերպ մըն է:

Վահէ Քաչայի հերոսներու մէջ ամէն մարդկային հոգեբանական տուեալ ար-ուեստական կերպով մեծցուած է, բազ-մապատկուած է եւ երբեմն ալ մինչեւ անբնականին սահմաններուն տարուած է: Եւ սակայն իր մէջ յայտնատեսութեան շնորհը այնքա՞ն բնականօրէն կայ որ, բազմաթիւ չափազանցութիւններ ներելի կը դառնան կամ աննշմար կը մնան :

Եւ որովհետեւ Վահէ Քաչա կլանուած է իր գրչով մերկացած հոգիները դիտե-լու աճապարանքէն ու յափշտակութե-նէն, ժամանակ իսկ չունի խորհելու երկ-րորդական «Ֆիկիւռան» դէմքերու մա-սին :

Ի՞նչ կ'աւելնայ կամ կը պակսի Հա-յու, Յոյնի կամ Ֆրանսացիի անուն դնե-լով մարդոց որոնք ո'չ անհատական նշա-նակութիւն ունին եւ ո'չ ալ մարդկային շահեկան տիպարներ կը ներկայացնեն : Անունները պարզ պիտակներ են փակ-ցուած նոյն հոգեբանական պահը ապրող բազմաթիւ մարդոց ճակտին :

Նոյն հաստատումը՝ ընտրուած վայրե-րուն եւ միջավայրերուն համար: Ո'չ մէկ մասնայատկութիւն կը շահին պատմու-թիւնները սա կամ նա քաղաքին մէջ պա-տահած ըլլալնուն համար: Բայց հեղի-նակը մասնաւոր նախընտրութիւններ ու-նի եւ կ'ուզէ որ իր ստեղծած հերոսներն ու Ֆիկիւռանները նոյն արեւելեան կերա-կուրները ուտեն, ուիսքի եւ շամփանիա խմեն շարունակ եւ աղքատ ուսանողնե-րու երազած ճոխութիւնները վայելեն ա-րեւելեան քաղաքներու մէջ :

Վահէ Քաչա հերոս եւ միջավայր չի կրնար ստեղծել, որ թարգմանի՝ կա'մ վիպասանական թէքնիքին չէ տիրացած եւ կա'մ կը փորձէ կիսով թատրոն, կի-սով շարժանկար նոր սեռ մը, որ իր շա-հեկան կողմերը ունի անշուշտ :

Իր ստեղծած մարդիկն ու նկարագրած վայրերը անշահ տէքօռներ են հոգեբա-նական շատ շահեկան տռամներու, որոնք պէտք չունին զետեղուելու ժամանակին եւ միջոցին մէջ: Իսկական տեղը ուր պի-տի զետեղուին այս տռամները ընթեր-ցողներու հոգիներուն մէջն է : Այս է ե-զակի արժանիքը այս զարմանալի հեղի-նակին: Այս է այն «տարբերութիւնը» որ կայ Քաչայի եւ շատ մը արդի վիպա-սաններու միջեւ : (Չեմ զարմանար եթէ այնքա՞ն ինքնաբուխ ըլլայ այս տարբե-րութիւնը որ ինքն իսկ ուզելով ըրած չըլլայ):

Մարդիկ (ոչ թէ հայ սա ինչ տիպարը, կամ Ֆրանսացի նա ինչ տիպարը) իրենց հոգիներուն խռովքն ու անձկութիւնը կ'ապրին անանձնական կերպով եւ կրնան խռովել ընթերցողը: Պզտի՞կ արժանիք է այս :

×

Վահէ Քաչայի ազգասիրական զգա-ցումներէն կասկածելու պատճառներ չունիմ անշուշտ, բայց կ'ենթադրեմ որ հայ ընթերցողը ազգային հպարտութեան ոչ մէկ ազդակ կրնայ գտնել այս վէպե-րուն մէջ, ուր անուններ կը տողանցեն պարզապէս: (Կարճ եւ օտարներու կողմէ դիւրաւ հնչելի անուններ շինած է Քաչա: Թերեւս օգտակար դիւտ մըն է) :

Այս վերջին տողերը գոյութեան իրա-ւունք չունին այս յօդուածին մէջ, բայց ընթերցողը կը հասկնայ անշուշտ ..

Մ. ՀԱՃԵՆ

ՉՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Գ.

Երեկոյեան դէմ Չորլու հասած էր Ա-րեւելեան բանակին ընդհանուր հրամա-նատար Ապտուլլահ փաշա իր գլխաւոր սպայակոյտով: Չեմ դիտեր ի'նչպէս կամ որո'ւ կողմէ առաջնորդուեր են բնակած տանս փողոցին սկիզբը՝ սափրիչ Օննիկի տունը: Օննիկի համար կ'ըսէին միշտ թէ թրքամոլ մէկն է եւ լրտես :

Երբ իմացայ փաշային այնտեղ իջեւա-նիլը, ժամ մը ետքը գացի անոր մօտ: Սափրիչ Օննիկ զիս տարաւ ներկայա-ցուց զօրավարին: Պատկառելի անձնա-ւորութիւն մը: Շուրջը նստած էին երկու ուրիշ փաշաներ եւ դնդապետներ: Յար-գանքով մօտեցայ եւ բարի գալուստ մաղթեցի: Ապտուլլահ փաշա չափազանց ընկճուած էր իր բանակին այսքան շուտ պարտութիւնը տեսնելով : Միշտ կը քրտնէր եւ թաշկինակը ձեռքէն չէր ձը-գեր, ճակտէն հոսող քրտինքը սրբելու համար: Քաջութիւնը ունեցայ ներկայա-ցնելու ինքզինքս իբրեւ Պոլսոյ «Ժամա-նակ» թերթին թղթակիցը, եւ եթէ յօ-ժարի, քանի մը հարցումներ կ'ուզեմ ը-նել: Յոյց տուի պաշտօնական քարտս: Կարդաց, վերադարձուց եւ սիրով ը-նդունեցաւ առաջարկս: Խնդրեց միայն որ կարճ ըլլան հարցումները, որովհետեւ շատ յոգնած է, անքուն մնացած, եւ պէտք ունի հանգստանալու :

Հարցումիս պատասխանելով յայտնեց թէ «Պուլկար Ռատկօ Տիմիթրիէֆ զօրա-վարը շատ յանդուգն, խիզախ եւ անվախ մէկն է եղեր: Իրարու յաջորդող իր յար-ձակումները չկրցանք կասեցնել: Բնաւ չէր վախնար մեր թնդանօթներու ամեհի կրակէն եւ հերոսական դիմադրութենէն: Իր զինուորները բարոյական շատ մեծ յատկութիւններով օժտուած կ'երեւին, հակառակ իրենց ծանր կորուստներուն, դիշեր ու ցորեկ շարունակեցին յարձա-կումները: Հինգ – վեց օրուան ահռելի ճակատամարտէն ետք մեր բանակը նա-հանջել սկսաւ: Ուզեցի գոնէ կանոնաւոր

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ

– ՇԵՓՈՐ –

Թէ կը փափաքէր որ իր նշանածը վեր-ջապէս զինքը ընդունի եւ անխուսափելի կարկուտէն յետոյ հաշտուին, եւ թէ կը փափաքէր որ Աղաւնի կրկին վանէ զինքը որպէսզի բախումը քիչ մը եւս ուշանայ: Շաբաթէն աւելի է որ զիրար չեն տեսած արդէն: Երեք անգամ դիմած էր Աւետիս եւ երեք անգամուն ալ վռնտուած էր Ա-ղաւնիին կողմէ, նոյնիսկ անգամ մը Ար-թաքի էֆէնտիին ներկայութեան : Այդ անգամուն սապէս եղաւ: Զինուորը դե-զարան մտաւ յանցաւորի կերպարանքով եւ դեռ բերանը չէր բացած երբ Աղաւնի դուրս նետուեցաւ բոլորախորշէն եւ մա-տը իրեն ուղղած՝ պոռաց դեղագործին.

— Աս հոգաբարձուին պիտի ըսես՝ որ իր երեսը, երեսը, երեսը տեսնալ չեմ ուզեր :

Եւ խոհարարը սաստիկ ամչցաւ Ար-թաքի էֆէնտիին առջեւ որ իր գլուխն իսկ վեր չէր առներ : Բայց հոգաբար-ձուն իմաստ չունի կ'ըսէր Աւետիս, եւ անիմաստ ըլլալուն համար կրկնապէս ծաղրական կը գտնէր զայն: Յետոյ կանգ կ'առնէր իր այս խորհրդածութեանը պատճառաւ ու կը ժպտէր դէշ կերպով : Այլեւս բնաւ չհամարձակեցաւ դեղարա-նին դուռը ափ առնել: Իր միակ յոյսը « պարտէզն » էր, ուր նոյնիսկ եթէ դէշ ընդունելութիւն մը ստանար, գոնէ ակա-նատեսներ պիտի չգտնուէին :

Հակառակ անոր որ ամէն վայրկեան կ'ուզէր ետեւ դառնալ ու փախչիլ, զին-ուորը հասաւ վերջապէս «պարտէզ »ի դրան առջեւ, ուր սատկած կատու մը կար եւ զարմանալիօրէն մեծ մարգար-տածաղիկ մը: Փոքրիկ հարուած մը տը-ւաւ դրան եւ սպասեց: Պատասխան չկար: Ի փոխարէն դէշ անակնկալ մը կար տախտակորմին վրայ: Հոն կաւիճով գրուած էր հետեւեալը, ապահովաբար Բենիկին կողմէ.

Հարցումը.— Որդը ի՞նչ կ'ընէ.

Պատասխան.— Որդը կը նիհարցնէ :

Աւետիս իր թեզանիքովը աւրեց գրու-թիւնը, ջանալով նուազագոյն աղմուկը յարուցանել, որպէսզի Աղաւնի չլսէ ու մէջտեղ չելլայ: Յետոյ սպասեց հոն՝ որպէսզի Աղաւնի վերջապէս մէջտեղ ել-լայ: Բաւական երկար ատեն հոն կեցաւ լքուած սիրահարը, չորս կողմը դիտեց, ամչցաւ ու հառաչեց խորապէս: Լիղօռի սալորենիին վրայ տեսաւ սպիտակ ամպ մը եւ զայն նմանցուց Իզմիրլեան պատ-րիարքին: Յետոյ ուզեց մեծ մարգար-տածաղիկը քաղել, բայց սատկած կա-տուին մօտիկութիւնը աղտեղութիւն կը նետէր նաեւ ծաղիկին վրայ: Երբ որ Ա-ւետիս կը մեկնէր յուսահատ, յանկարծ « պարտէզ »ին դուռը բացուեցաւ եւ Ա-ղաւնի ներս առաւ զինքը՝ թեւէն քաշե-լով :

Խոհարարին գուշակութիւնը ճիշդ էր: Կարկուտը զարհուրելի եղաւ: Աղջիկը իր ամբողջ բարկութիւնը պարպեց եւ ատե-նը անգամ մը նայեցաւ դռնէն դուրս՝ որպէսզի զիրենք լսող չըլլայ : Ըսաւ թէ դժբախտ է, աննկարագրելիօրէն դժ-բախտ : Եթէ ամբողջ աշխարհի վրայ քննութիւն մը կատարուէր, իրեն չափ դժբախտ աղջիկ կարելի պիտի չըլլար գտնել այս միջոցիս: Հոս նայէ: Մէկ հա-տիկ նշանած մը ունէր. մէկ հատիկ սիրտ մը ունէր. մէկ հատիկ ալ սէր մը ունէր այդ սրտին մէջ: Արդ՝ այս բոլորը որ իր միակ դանձը կը կազմէին, նետ-ուած էին կղկղանքի մէջ, ցեխերու, մէ-զերու եւ աղիքներու մէջ: Սկսաւ լալ Ա-ղաւնի: Եւ ինչո՞ւ նետուած էին: Մէկ այս գարշելի որդին պատճառաւ: Ինչո՞ւ համար Աղաւնիի անկեղծ ու վճիտ սէրը ամէնուն բերանը իյնար: Ինչո՞ւ յիմար արարածներ ծաղրէին զինքը: Այո, բո-լորը, բոլորը քաշքշեցին Աղաւնին, զայն բաղդատելով որդին հետ, այդ աղ-տոտ մակաբոյծին նիհարցնելու կարո-ղութիւնը աւելի բացարձակ գտնելով : Դեղարան մտնողը կ'ըսէ հեգնանքով — « Օրիորդ Աղաւնի, մեր Աւետիսը քեզի համար չէ որ կը նիհարնայ եղեր, այլ: Ո՞վ կ'ըսէ : Բայց շուն Արիֆը, դիմացի Մօսիկը, Լիղօրը, բոլորը, բոլորը : Եւ օրերէ ի վեր: Հապա՞ ան ջատուկ կինե-րը ...: Սկսաւ լալ Աղաւնի :

— Զիս բոլորին առջեւ խայտառակե-ցիր, ըսաւ ան հեկեկալով. ծիծաղելի եւ ծաղրելի դարձուցիր ... իմ անկեղծ սէ-րիս հանդէպ յարգանք չունեցար ... եւ ես կ'ատեմ քեզ... ամբողջ... ուժովս կ'ատեմ քեզ: Դուն այլեւս իմ նշանածս չես, կորսուէ ... կորսուէ ... հասկցնել թէ որդին դէպքը ինք չէ որ տարաձայնած էր, այլ շուն Արիֆը եւ շատախօս Տիկին Էլպիսը: Աղաւնի շատ աւելի բարկացաւ ու ըսաւ թէ միակ յան-ցաւորը դուն ես : Եւ արդէն չի կրնար ուրիշ մը ըլլալ, քանի որ ամբողջ աշ-խարհի վրայ քեզի պէս յիմար չկայ :

— Ապուշ արարած, աւելցուց աղջիկը իր երկու բռունցքները զինուորին փոքրի զարնելով. ապուշ արարած, մարդ չըլ-զա՞ր թէ ուրկէ կը նիհարնայ կոր: Դուն չե՞ս դիտեր թէ սիրտդ հոս է, փո-րըդ ալ հոտ: Դուն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ փորէդ եկած նիհարութիւնը կը վերա-գրես սրտիդ : Միթէ իմ պատճառած նի-հարութիւնս կը նմանի՞ փիս որդի մը պատճառած նիհարութեան :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(10 Շար.)

ընթացքով, լուրջ նահանջ մը պարտա-
դրել զօրքերուս, բայց այս ջանքին մէջ
ալ չյաջողեցանք, որովհետեւ Պուլկար-
ներուն սարսափներէն չափազանց ահա-
բեկ եւ շուարած՝ մեր զինուորները մի-
այն արագ փախուստի վրայ կը մտածէ-
ին: Մեր ենթադրութեանց եւ հաշիւնե-
րու մէջ սխալեցանք (*):

Հրամանատարը, հակառակ իր քար-
տէսներուն, ինծի հարցուց թէ՝ Սիլիվրի
եւ Զաթալճա ո՞ր ճամբով կ՝երթան:

Հայոց մխթարը, Արթին աղա Նշան-
եան, կառավարութեան հրամանաւ աջ
թեւին վրայ Կարմիր Մահիկի նշանը ան-
ցուցած, փողոցէ փողոց շրջելով, հայ
ժողովուրդին յորդոր կը կարդար տուն-
երը քաշուիլ, վարագոյրները վար քաշել,
լոյս չվառել, թիթեղներով ջուր պատ-
րաստել հրդեհի որեւէ պատահականու-
թեան դէմ, զգուշանալ յաճախ դուրս ել-
լելէ, եւայլն:

Հոկտեմբեր 24ին կացութիւնը աւելի
ծանրացաւ: Փողոցները ցանցառ թիւով
մարդիկ կը տեսնուէին: Վարագոյրին ե-
տեւէն զաղտագողի կը դիտէինք աստի-
ճան մը աւելի սաստկացող նահանջին ա-
լիքները, իրար կոխկռտելու աստիճան
բուռն թափով, մանաւանդ հազարաւոր
հեծելազօրաց շտապումով՝ անոնց հեղե-
դին առջեւ փողոցները նեղ կուգային:
Բոլորն ալ քաջառողջ եւ կորովի, սա-
կայն անոնք ոչ մէկ օգտակարութիւն
ցոյց տուին ճակատագրական կռիւներու
ընթացքին: Տեղատարափ անձրեւն ալ
մեծագոյն դժուարութիւնը կը յարուցա-
նէր թէ Պուլկարներու յառաջացման եւ
թէ Թուրքերուն նահանջին:

Վտանգաւոր ժամերու մէջ կ՝ապրէինք
Հոկտեմբեր 24ի գիշերը: Սարսափելի ա-
զէտի մը մղձաւանջէն ահաբեկ, վայր-
կեանէ վայրկեան, սրտատրոփ կը սպա-
սէինք լուսնալուն: Նահանջը երթալով
դանդաղեցաւ եւ գրեթէ դադրեցաւ երբ
առաւօտ էր:

Հոկտեմբեր 25ի ժամը 10ին, կամաց կա-
մաց տեղացի ժողովուրդը սկսաւ փողոց
թափիլ: Լուր տարածուեցաւ թէ կայա-
րանին բոլորտիքը եւ աւելի մօտ բլուր-
ներու վրայ Պուլկար հետազօտիչ ձիա-
ւորներ երեւցած են: Զարմացմամբ ի-
մացուեցաւ, որ տեղացի 1200 տուն
Թուրքերը նոյն գիշերը Զորլուէն հետիո-
տին եւ ճապարանօք հեռացեր են, ա-
մէն ինչք տուներու մէջ մթերուած ձգե-
լով: Քաղաքը պաշտպանութենէ զըր-
կուած էր, ո՛չ կառավարութիւն մնացեր
էր եւ ոչ ալ ոստիկանութիւն:

Հայ, յոյն, հրեայ ժողովուրդը այս
պարագան ստուգելով, այլ եւս համար-
ձակօրէն կը դիմէր դէպի մերձակայ բը-
լուրները: Ես ալ, ծանօթներու հետ ուղ-
ղուեցայ մօտակայ յունական «Այազմա-
լը» եկեղեցին, որուն դիրքը կ՝իշխէր ամ-
բողջ շրջակայ բլուրներուն եւ ձորերուն:

Իսկապէս տեսանք, որ հեծելազօրաց
խումբ մը կայարանին շուրջ կը շրջի:
Ի տես հաւաքուած հետաքրքիր բազմու-
թեան, երկու զինուորներ զգուշութեամբ
մօտեցան, մին մեր կողմը եւ միւսը ա-
ւելի արեւմուտք հաւաքուած բազմու-
թեան կողմը, բոլոր ժողովուրդը «հուր-
բա՛, հուրբա՛» պոռալով ընդունեցաւ զա-
նոնք: Մեր կողմը եկող հեծեալը, երբ
մօտեցաւ բոլորովին, սկսաւ պուկարերէն
բաներ մը հարցնել: Խաչիկ Մավեան ա-
նուն երիտասարդը հարկ եղած պատաս-
խանները տուաւ, յայտնելով թէ քաղա-
քին մէջ ո՛չ մէկ թուրք զինուոր եւ բնա-
կիչ մնացած է:

Այս հարցուփորձէն ետքը, երբ ձիա-
ւորները սկսան հեռանալ, Զորլուի արե-
ւելեան կողմը, «Պոքլու Տէրէ» ըսուած
ձորէն յանկարծ թուրք հեծելազօրաց
խումբ մը երեւցաւ եւ սկսաւ կրակել:
Ժողովուրդը լեղապատառ եւ խելակո-
րոյս սկսաւ փախչիլ: Ես, եւ 7–8 Յոյ-
ներ անմիջապէս իջանք Այազմայի սան-
դուխներէն վար, եւ մեր կռնակը պատին
տալով՝ սրտատրոփ սպասեցինք գնդակ-
ներու տարափին, որ պիտի դար դիակի
վերածելու մեզ, անմիտ հետաքրքիրնե-
րըս: Թուրք հեծեալները թշնամին հա-
լածելու զբաղած՝ ուշադրութիւն իսկ չը-
րին թէ խումբ մը մարդիկ ապաստանած
են այդ տեղ:

Քանի մը վայրկեան ետքը երբ հան-
դարտութիւն տիրեց, զգուշութեամբ
բարձրացանք սանդուխներէն եւ անմի-
ջապէս մտանք հանդիպակաց յոյն փողո-
ցը, որ ուղղակի կ՝առաջնորդէր հայկա-
կան թաղը: Հազիւ փողոց մտած էինք,
Պուլկարներու կողմէ արձակուած շռափ-
նելի տարափ մը սկսաւ: Ոտքերս կթո-
տեցան, դողալ սկսայ, եւ քանի մը քայլ
յառաջանալէ ետք, նուաղած ինկայ փո-
ղոցին մէջ: Այդտեղ, ծանօթ յոյն քահա-
նայ մը կը բնակէր: Տեսնելով վարագոյ-
րին ետեւէն իմ շնչասպառ իյնալս, ան-
միջապէս դուռը կը բանայ, երէցկինով եւ
երկու աղջիկներով կուգայ զիս վերցնել
եւ իր տունը փոխադրել: Հարկ եղած
խնամքը կը տանին, եւ ես աչքերս կը
բանամ Տէր Հօր բազուկներուն մէջ:
Արհիփսալթիիս կեանքը փրկած էին: Իսկ
տունէն, ընտանիքս ու Օր. Աղաւնի ծանր
մտահոգութեան մատնուած, տան տի-
րուհիս կը ճամբեն Հայոց մխթար Ար-
թին Նշանեան աղային, խնդրելով որ
փնտռեն զիս: Կէս ժամ անցած, ես ըզ-
գուշութեամբ եւ կթոտած ոտքերով
ճամբայ ելայ, եւ հեռուէն նշմարեցի՝
որ Արթին աղա դէպի ինձ կը յառաջա-
նայ: Եկաւ, թեւս մտաւ եւ զիս առաջ-
նորդեց տուն: Տակաւին շռափնելներուն
գոռումը կը շարունակուէր: Յետոյ ըս-
տուգուեցաւ, որ Արսլան փողոցէն ան-
դին, դաշտին մէջ բանակած ուտեստե-
ղէնի վրանները նշանակէտ դարձած են
այդ ռմբակոծութեան: Զօրքերը ձգած
փախած էին անշուշտ:

Մինչեւ մութը իջնելը, համատարած
լռութիւն տիրեց ամբողջ քաղաքին մէջ:
Երբ արդէն գիշերն սկսաւ, մեր տան դէմ
գտնուող Ռոտոսթոցի Մարիամի ձայնը
լսուեցաւ .— «Զամիչ աչքերով ի՞նչ աղ-
ուոր տղաքներ են ...»:

Վարագոյրը քիչ մը մէկ կողմ հրելով
դիտեցի դուրսը, եւ նշմարեցի որ դըլ-
խարկաւոր պուլկար զինուորներ են: Պա-
տուհանը բացի եւ հարցուցի Մարիամին
թէ ի՞նչ կ՝ուզեն:

Հետեւակ երկու զինուորները փողոցէն
անցած պահուն ազօտ լոյս մը կը նշմա-
րեն եւ պատուհանին զարնելով «կոսպու-
ժա, կոսպուժա» (տիկին) կը ձայնեն:
Տան տիկինը կը հասկնայ որ պուլկար
են, կը բանայ պատուհանը: Անոնք շա-
քար կը հարցնեն, եւ Մարիամ ափ մը շա-
քար եւ դինի կուտայ:

Այդ միջոցին Պուլկար յառաջապահ
ձիաւոր խումբ մը, եւ ապա հետեւակա-
զօրաց ջոկատներ յաղթական մուտք կը
գործեն եւ քաղաքը կը գրաւեն:

Համոզուած որ այլեւս թրքական զօ-
րաց սարսափէն ազատած ենք, հանգիստ
քնացանք այդ գիշեր ...:

Առտուան լուսաբացին, Հայոց եւ Յու-
նաց եկեղեցիներու զանգակները սկսան
անընդհատ զօղանջել, ժողովուրդին հա-
զորդելով փրկութեան աւետիսը, եւ բա-
րի գալուստ մաղթելով յաղթական պուլ-
կար բանակին:

Հոկտեմբեր 25 – 26ի գիշերը, յիսուն
հազար պուլկար զինուորներ եւ կամա-
ւորներ անշշուկ Զորլուէն անցեր են դէպ
ի Զաթալճա, ամբողջովին տրեխ հա-
գած:

Առաւօտուն հետզհետէ կը հասնէին
նոր ուժեր, զինուորական նուագախում-
բով, ժողովրդեան խանդավառ «հուր-
բա՛»ներուն ու ծափահարութեանց ա-
ռարկայ:

Կէս օրուան մօտ, երբ տանս դրան առ-
ջեւ կեցած էի, ձիաւոր հարիւրապետ մը
բարեւեց զիս եւ խնդրեց որ եթէ շաքար
ունինք՝ տանք իրեն: Անմիջապէս, փա-
փաքը կատարեցի, հետն ալ շիշ մը գի-
նի: Սպան ուրախացաւ եւ հանեց իր այ-
ցաքարտը տուաւ ինձ: Երբ ըսի թէ «ու-
սուցիչ» եմ, ըսաւ թէ ինքն ալ Պուլկա-
րիոյ միակ մաթեմաթիկոսն է: «Երբ ա-
ռողջ վերադառնամ, անպայման կը հան-
դիպիմ հոս եւ ձեզ կը տեսնեմ» ըսաւ ու
մեկնեցաւ: Երիտասարդ սպան ինկեր էր
Զաթալճայի կռիւներուն: Անունը չեմ յի-
շեր:

Այդ օրէն սկսեալ Գէորգ քահանայ Դա-
ւիթեանի հետ՝ Պ. Պարսամեան եւ ես
դարձանք հայ ժողովուրդին ներկայա-
ցուցիչները եւ մասնակցեցանք պաշտօ-
նական ընդունելութեանց:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(*) Ըսուեցաւ թէ՝ սոյն աներեւակա-
յելի եւ զանգուածային նահանջին իբր
պատասխանատու՝ դատի քաշուելով՝,
200 սպաներ գնդակահարուած են: Ապ-
տուլլահ փաշան ալ ետ կանչուած էր:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հաճնոյ հերոսամարտի 43րդ տարե-
դարձը վերակոչուեցաւ Հոկտեմբեր 20-
ին: Նախ առաւօտեան հոգեհանգստեան
պաշտօն կատարուեցաւ Փարիզի Ս. Յով-
հաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ութ հա-
զար դիւցազներու հոգւոյն, իսկ պատա-
րագէն անմիջապէս վերջ մատաղ եւ հո-
գեճաշ տեղի ունեցան Մշակոյթի Տան
Թէհլիրեան սրահին մէջ: Մատաղը օրհ-
նուեցաւ Գիւտ Վարդապետ Նագաշեան
եւ Տէր Միրիճանեանի աղօթքով: Եղան
յուզիչ արտասանութիւններ եւ բանախօ-
սութիւններ օրուան տօնին շուրջ: Կա-
յին շատ մը Կիլիկեցի նաեւ հայկական
այլ գաւառներէ Հայեր, որոնք գնահա-
տեցին Հաճընցիներու համերաշխ ոգին:
Անոնք ամէն տարի համախմբուելով կը
վերյիշեն եւ վերյիշել կուտան Հայու-
թեան այն իտէալը որուն համար զոհ-
ուեցան անոնք:

Տէրունական աղօթքով վերջ դտաւ յու-
շահանդէսը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Փրուսիոյ կայսրը՝ Մեծն Ֆրետերիք,
օրին մէկը շքանշան մը շնորհեց իր ըս-
պաներէն մէկուն: Սպան, կայսեր առջեւ
ելլելով կը վարանի ընդունիլ շքանշանը:

— Վեհափա՛ռ, կ՝ըսէ սպան, ես այս
շքանշանը կ՝ընդունիմ, միայն այն պա-
րագային, երբ անոր արժանանամ պա-
տերազմի դաշտին վրայ:

Կայսրը կը պատասխանէ զայրացած.

— Յիմարութեան պէտք չկայ: Ընդու-
նէ շքանշանը, քանի որ միայն քեզի հա-
մար չեմ կրնար պատերազմ յայտարա-
րել...

×

Ամերիկացի ծանօթ երգիծաբան Մարք
Թուէն, օր մը, երբ կը գտնուէր ընկերու-
թեան մը մէջ, ուր կը վիճէին ամուսնա-
լուծումներու մասին, ներկայ կիներէն
մէկը կ՝ըսէ.

— Եթէ այր մարդիկ աւելի խելացի
ըլլային, տեղի չէին ունենար այսքան
ամուսնալուծումներ:

— Եւ ոչ ալ այսքան ամուսնութիւն-
ներ, կը պատասխանէ անմիջապէս Մարք
Թուէն ...

×

Օնորէ տը Պալզաք ըսած է.

— Երբ կիները կը սիրեն մեզ, ամէն
բան կը ներեն մեզի, նոյնիսկ մեր գոր-
ծած ոճիրները, բայց երբ չեն սիրեր,
ոչինչ կը ներեն, ոչ իսկ մեր առաքինու-
թիւնները ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Յետոյ անսահման յոյսեր, անբաւ
վստահութիւն կ՝ունենայի: Ապագայի
անհաւատալի երազներ կ՝ունենայի:
Ինքնիրենս կ՝ըսէի թէ այս աղջիկը ինծի
պարտական պիտի ըլլար իր Ֆիզիքական
ու բարոյական բուժումը, թէ բովանդակ
կեանքս անոր հետ պիտի անցընէի եւ թէ
անոր սէրը բոլոր կոյսերու սէրերէն ա-
ւելի երջանիկ պիտի ընէր զիս:

Վերջապէս չեմ կրնար կրկնել ձեզ այն
հաղարումէկ մտածումները, որոնք սըր-
տէս գլուխս կ՝ելլէին եւ որոնք քիչ քիչ
մարեցան երբ առտուան դէմ քունս
տարաւ:

Ժամը 12ին արթնցայ: Հիանալի օդ մը
կար: Չեմ յիշեր թէ կեանքը երբեք այն
օրուան պէս գեղեցիկ եւ հրապուրիչ ե-
րեւցած ըլլար ինծի: Առջի իրիկուան
յիշատակները միտքս կուգային առանց
ստուերի, առանց արգելքի, գիշերուան
զուարթ յոյսերով ընկերացած: Աճապա-
րանքով հագուեցայ: Գոհ էի եւ լաւա-
գոյն գործեր ընելու կարող: Երբեմն
սիրտս ուրախութենէն եւ սէրէն կը
խայտար կուրծքիս տակ: Անուշ տենդ
մը կը յուզէր զիս: Այլեւս հոգ չէի ըներ
այն պատճառները, որոնք քնանալէս
առաջ իմ միտքս զբաղեցուցած էին: Ար-
գիւնքը միայն կը տեսնէի եւ խելքս միտ-
քըս տուած էի այն ժամուն ուր նորէն
պիտի տեսնէի Մարկրիթը:

Անկարելի եղաւ որ տունը կենայի:
Սենեակս շատ պզտիկ կ՝երեւէր երջան-
կութիւնս բովանդակելու համար: Ամ-
բողջ բնութեան պէտք ունէի սրտիս զե-
զումին համար:

Դուրս ելայ:

Տ՝Անթէն փողոցէն անցայ: Մարկրիթի
կառքը կը սպասէր իր դրանը առջեւ:
Շան զ՝Էլիզէի կողմը ուղղուեցայ: Դէմս
ելլող բոլոր մարդիկը կը սիրէի, առանց
նոյնիսկ ճանչնալու զանոնք:

Սէրը որքան բարի կ՝ընէ մարդս:

Մառլիի ձիերէն դէպի շրջավայրը եւ
շրջավայրէն դէպի Մառլիի ձիերը ժամու
մը չափ երթալ գալէս ետքը, հեռուէն
տեսայ Մարկրիթի կառքը: Չճանչցայ
զայն, այլ գուշակեցի:

Շան զ՝Էլիզէի անկիւնը դարձած պա-
հուն, կառքը կեցնել տուաւ. եւ բարձրա-
հասակ երիտասարդ մը, որ քանի մը հո-
գիի հետ կը խօսէր, անոնցմէ զատուե-
լով մօտեցաւ Մարկրիթի:

Քանի մը վայրկեան խօսակցեցան: Ե-
րիտասարդը իր բարեկամներուն քով
դարձաւ, Մարկրիթի կառքը մեկնեցաւ,
ու ես որ խումբին մօտեցած էի, ճանչ-
ցայ Մարկրիթի հետ խօսող երիտասար-
դը, որ Ժ.. ի կոմսն էր, որուն լուսա-
նկարը տեսած էի եւ Բրիւտանս ըսած էր
ինծի թէ Մարկրիթ իր դիրքը անոր պար-
տական էր:

Այս երիտասարդն էր, զոր Մարկրիթ
ընդունած չէր առջի գիշեր: Ենթադրեցի
որ կառքը կեցնել տուած էր, զինքը չըն-
դունելուն պատճառը յայտնելու համար
եւ յուսացի թէ միեւնոյն ատեն նոր պա-
տըրուակ մը գտած է, յաջորդ գիշերն ալ
չընդունելու համար զայն:

Չեմ գիտեր թէ օրուան միւս ժամերը
ինչպէս անցան: Քալեցի, ծխեցի, խօ-
սեցայ, բայց գիշերուան ժամը 10ին բը-
նաւ չէի յիշեր թէ ինչ ըսի եւ որոնց
հանդիպեցայ:

Սա միայն կը յիշեմ որ տուն դարձայ,
երեք ժամ արդուզարդովս զբաղեցայ,
հարիւր անգամ նայեցայ պատի եւ գըր-
պանի ժամացոյցներս, որոնք դժբախ-
տաբար միեւնոյն ժամը կը ցուցնէին:

Երբ ժամը տասնուկէս զարկաւ, ինք-
նիրենս ըսի թէ մեկնելու ժամանակ էր:

Այն թուականին Բրովանս փողոցը կը
բնակէի: Մօն Պլան փողոցին ճամբով
անցայ մեծ հրապարակէն, մտայ Լուի լը
Կրան փողոցը եւ Բօռ Մահօն փողոցէն
դացի տ՝Անթէն փողոցը: Մարկրիթի պա-
տուհաններուն նայեցայ:

Լոյ կար:

Դուռը զարկի:

Դռնապանին հարցուցի թէ Օր. Կօթիէ
վե՞րն էր:

Պատասխանեց թէ անիկա ժամը 11ին
կամ 11·15ին միայն տուն կը դառնայ:

Ժամացոյս նայեցայ:

Ինծի անանկ եկած էր թէ կամաց քա-
լեր էի, մինչդեռ Բրովանս փողոցէն
մինչեւ Մարկրիթի տունը հինգ վայր-
կեանէն եկեր էի:

Այն ատեն պտըտեցայ այդ փողոցին
մէջ, ուր խանութներ չկան եւ որ այդ
պահուն բոլորովին ամայի էր:

Կէս ժամը ետքը Մարկրիթ եկաւ եւ
կառքէն իջաւ չորս կողմը նայելով, որ-
պէս թէ մէկը կը փնտռէր:

Կառքը յամրաքայլ մեկնեցաւ, որով-
հետեւ ախոռն ու կառատունը ուրիշ տեղ
կը գտնուէին: Երբ Մարկրիթ դուռը պի-
տի զարնէր, մօտեցայ ու ըսի.

— Բարեւ:

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ,
6րդ բաղաբապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼ ԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՓԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսկի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷ-ՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԷՄԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ· Ց· Դ· Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ ընկ· ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի՝ Տիկ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր· Բրաքիոն Տապաղեան, Օր· Շաֆէ Ղազարեան, Օր· Սալլապաշեան :

Զուրնայի վրայ կը նուագէ՝ ընկ· ՊԵՐՊԷՐԵԱՆ (Լիոնէն) :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի չաբաթ, Նոյեմ· 9ին, եկեղեցւոյ սրահը:

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73:

Խիստ կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20* — Մուտք 10 ֆր·

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ·— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ·— Օր· Անժէլ Կարապետեան, *Դաշնակի ընկերակցութեամբ* Օր· Տքնիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ·— Օր· Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար·— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (*Մարզարեան*) :

Արտասանութիւն·— Օր· Շ· Ղազարեան

Ջութակ·— Պ· Ց· Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր· Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ· ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի բացման հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սոլաֆ – Սոլֆերինօ սը – բահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Ցայտագիր՝ «ԴԵՂԻՆ ՁԵՌՆՈՑԸ »
(*կատակերգութիւն մէկ արար*) :

Պար, Գանադեա եւ Տարօն :

Ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի եւ խմբերգ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

Այրի Տիկին Քնարիկ Թէրզեան եւ զաւակները Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Անթուան Խէխէր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Եղնիկեան եւ զաւակները եւ Օր· Մարի Թէրզեան, ինչպէս նաեւ Թէր – զեան, Ծաղիկեան, Ձընկըլըրեան, Օ – հաննէսեան, Ուզունեան, Քէլէքեան, Կօ– տառ եւ Եղնիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը յանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Ուրբաթ, (Հոկտ· 25) ժամը 15– ին, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս ընդունիլ իբրեւ այդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիլ եւ Ռուբէն Տէր–Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը յանուցանեն թէ այս կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցին ի – րենց յանուագ՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱՓԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանդուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ՝ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փը – բատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պետրոսեան եւ Գրնեաղեան ընտանիքները կը յանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԳՐՆԵԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

BONNETERIE EN GROS-ի

մէջ աշխատելու համար, կ'ուզուի 21 – 25 տարեկան երիտասարդ մը կամ երիտասարդուհի մը : Դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue Saint-Denis — PARIS (2e)
Tél. : GUT. 62-80

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, տօն է Գիւտ Խաչի : Փարիզի Ս Մովս· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատա – րագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տ· ՆԵՐՍԵՀ ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ :

Պատարագը պիտի երգուի միաձայն, կոմիտասեան եղանակաւ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ առաջնորդութեամբ Տ· Գիւտ վրդ· Նազդաչեանի :

« Հայր մեր»էն առաջ պիտի կատարուի հոգեհանդստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ· Վռամշապուհ Արք· Քիւրքեանի, Տ· Արտաւազդ Արք· Սիւրմէեանի, Տ· Կոմիտաս վրդ· Սողոմոնեանի, հանգուցեալ սարկաւագներու եւ դպիր – ներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո – վուրդը ներկայ գտնուիլ Սրբազան արա– րողութիւններուն եւ յարգել հանդուցեալ իր առաջնորդներուն եւ պաշտօնեա – ներուն յիշատակը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը յանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, տօն Գիւտ Խաչի, օրուան յատուկ արարողութեամբ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պա – տարագ եւ պիտի կատարուի խաչհան – գիստ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս· պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ « ՆՕԹՐ – ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 31րդ Ուխ – տակնայութիւնը դէպի « Նօթր – Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին ճայնաւոր պա– տարագ պիտի մատուցանէ ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ դերապայծառ Յովհաննէս Ծ· Վ· Զուխաճեան :

Կը հրաւիրուի Հայ բարեպաշտ ժողո – վուրդը :

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Ց· Դ· Վալանսի Շրջ· կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԼՆ·— Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակում – բին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Միասին բերել անդամատեսակները :

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին :

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Ընկեր Կարօ խումբը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Վարուժան խումբ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ· կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ· կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, 30 Նոյ· կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4·30ին, դպրոցի սրահը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը յանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ· Ց· Աբրահեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Սկումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան : Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 26 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9844 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9844

ՄԱՐԴ ՄԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

Մարդը, որ մեռաւ յիսուն տարի առաջ, գաղափարականը, որ ծնաւ 73 տարի առաջ սահմանուած էին ճակատագրական դեր խաղալու այս ժողովուրդին մէջ: Արդարեւ, ասկէ ճիշդ յիսուն տարի առաջ, Պոլսոյ մէջ, անհամար ու երբեմն բազմութիւն մը՝ զոր կ՝առաջ բերեր Սիմանթօ, սեւ հողերուն ամէնէն սեւին կը յանձնէր Սիմոն Զաւարեանը յետագային թաղելու համար Թիֆլիսի Խոջիվանքի գերեզմանատունը:

Հ տարեկան էր, երբ Պոլսոյ Աշխատանքի Տան առջեւ, «Ազատամարտ»ի ուղղատունը գացած ատեն, կ՝իյնար ուր համակ աշխատանք էր ու եռանդ: Ամիրներէն եղաւ կուսակցութեան մը ամէն բանէ առաջ հանդանակը պիտի տար հայրենասէր ժողովուրդի մը ազգային բոլոր բաղձանքներուն:

Հիմնեց կուսակցութիւն մը որ ամէնէն առաջ եւ ամէնէն վերջ եղաւ եւ կը մնայ համակ գաղափարական մը:

Սիմոն Զաւարեաններ չեն ծնիր այլեւս: Մարդ մը չէր միայն, այլեւ գաղափար մը որ դպրոց դարձած է իր ստեղծած կուսակցական շարքերուն համար, դաղափար մը որ կը խորհրդանշէ իրաւ յեղափոխականը, մաքուր ընկերվարականը ու նուիրուած Հայը:

Բարոյական մեծ հեղինակութիւն մը եղաւ ան, որու մասին Վարանդեան կը գրէ.— «Ամէնքը կը խոնարհէին ա- բարոյական անձնաւորութեան առ- ջեւ, որ Դաշնակցութեան խիղճը կը կեդրոնացնէր իր մէջ»:

Այսօր երբ տարիները կ՝անցնին աւելի ուրիշ քան օրերը, երբ կը դիտենք մեր ազգի տիրող ամայութիւնը, աւելի լաւ կեանք հասկնալ Զաւարեաններու եղակի տիպէքը:

Մնունդով ազնուական, Սիմոն Զաւարեան իր կեանքով եղած է գործի, ուրիշ եւ աշխատանքի մարդ: Եղած է գաղափարի մարդը, որ պիտի ստեղծէր գաղափարաւոր ուրիշ գաղափարի մարդիկ, պիտի ներշնչէր երիտասարդներ, Հայրենիքէն մինչեւ Եւրոպայի մայթերուն վրայ հասակ նետած սերունդ մը:

Հաւանաբար տարբեր ըլլար այսօր արտասահմանի Հայութեան դիմագիծը, եթէ Զաւարեանները ծնունդ տուած չըլլային կազմակերպութեան մը որ իր յարատեւութեամբ, իր ճիգերով, իր աննկուն ոգիներու շարքով, իր ազգային բաղձանքներով, վերջապէս իր Խօսքով ու Գործով, պաշտպանն եղած չըլլար պարզիր բազմութիւններու արդար իրաւունքներուն:

Հաւանաբար տարբեր ըլլար նաեւ Հայրենիքի Հայութեան դիմագիծը, եթէ ան ծնաւ որ հայրենիքէն դուրս կայ Հայութիւն մը, որ ունի տէր մը, տէրը իր ազգային պահանջներուն եւ ազգային իղձերուն: Ունի կազմակերպութիւն մը որ իր դիմանայ, կը տոկայ ինչպէս այն ժողովուրդը որու հարազատ ծնունդն է: Կազմակերպութիւն մը որ իր Գործը ցոյց տուաւ երէկ՝ լուծելով վրէժը ջարդուած ժողովուրդի մը, Պերլինի փոքրիկներէն մինչեւ Հռոմի հրապարակներ: Որ իր Խօսքը ցոյց կուտայ այսօր՝ միշտ տէր մնալով Հայկ. Դատին, ամբողջական հայրենիքի գաղափարին:

Մարդը որ մեռաւ յիսուն տարի առաջ, գաղափարականը որ ծնաւ եօթանասուն հինգ տարի առաջ իմաստ ու զոյն տուին տարաբախտ ժողովուրդի մը դառն կեանքին:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԻ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻՄ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՀԵՏ ԿԸՍԷ ՀԱՍԱՆ Բ.

Մարոք ոչ մէկ նախապայման կը դնէ վերին աստիճանի հանդիպումի մը համար նախագահ Պեն Պելլայի հետ, ըսաւ Հասան Բ. աւելցնելով՝ անձամբ պատրաստ եմ խաղաղ բոլոր միջոցները գործադրելու այս խնդրին կարգադրութեան համար»:

Այս է գլխաւոր խօսքը որ նկատի կ՝առնուի Հասան Բ.ի մամուլի ասուլիսին:

Թագաւորը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Մարոքը չէ եղած յարձակողը եւ աւելցուց.— «Պայքարին բուն կռուախնձորը Հասիպէյտայի կամ Թինճուպի խիճերը կամ ջուրը չեն: Շատ աւելի ծանր հարցի մը առջեւ կը գտնուինք քան պարզ սահմանային վէճը: Պեն Պելլա յայտնեց իր հիմնական տեսակէտը.— Իր աչքին Ալժերիոյ ընկերվարական վարչակարգը եւ Մարոքի վարչակարգը խոտոր կը համեմատին: Այս խոստովանութիւնը ցոյց կուտայ թէ ուր է վտանգը: Ալժերիան, ուզէ կամ չուզէ իր ընտրած վարչակարգը պիտի ունենայ: Մարոքը, Պեն Պելլան ուզէ կամ չուզէ պիտի ունենայ իր ընտրած վարչակարգը: Միակ լուծումը, Ալժերացիք պէտք է հասկնան, խաղաղ համակեցութիւնն է»:

Գալով Պեն Պելլայի, յայտնեց թէ Քապիլ պարագլուխը որ ըմբոստութեան դրօշ պարզած էր իրեն դէմ, միացած է այլեւս: Յայտնեց նաեւ որ ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարը տեղի պիտի ունենայ մինչեւ հինգ ամիս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԵԼԻ գրական մրցանակին արժանացաւ Ժորժ Սեֆերիս որ առաջին Յոյնն է այս պատիւին արժանացող: Բնիկ Իզմիրցի, ծնած է դարուս հետ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են: Հրեայ դպրոցականներ եւրոպացի դիւանագէտներու զաւակներուն վրայ յարձակած են որովհետեւ դպրոց կ՝երթային Շաբաթ օրով: Զորս դեսպանատուներ բողոքած են:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ԷՆ առաջ Եգիպտացիները պիտի ընտրեն իրենց առաջին խորհրդարանը յայտարարեց Նասր:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կոչունք մը տրուած է ի պատիւ Էտկար Ֆօռի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահը՝ Լիւպքէ եւ կինը հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կուտան Պարսկաստանի: Թեհրան հասած են առջի օր եւ օդակայանը ընդունուած Շահին եւ Ֆարա Տիպայի կողմէ: Պարսկաստանէն ետք, Լիւպքէ եւ կինը Ինտոնեզիա, Ճափոն եւ Փիլիպպեանները պիտի երթան:

ՍՔՈԹԼԱՆՏ ԵԱՐՏԻ բացած քննութենէն պարզուեցաւ թէ Զրչիլի աղջիկը անձնասպան եղած է:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք Պոն հասաւ առջի օր: Պիտի տեսնուի Էրհարտի ու նաեւ՝ Ատընաուրի հետ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31ին համար դրամատուներու պաշտօնէութենէն զատ գործադուլի որոշում տայ, հաւանաբար կազի ու ելեկտրականութեան պաշտօնէութիւնը: Գործադուլ պիտի ընեն նաեւ նահանգապետարանի պաշտօնեաները զալ Զորեքշաբթի:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ

Վերջին պահուն Վիէննայէն ստացանք հեռագիր մը ուրկէ ցաւով կ՝իմանանք Հայր Ներսէս Վ. Ակինեանի մահը որ տեղի ունեցած է Հոկտ. 23ին, Վիէննայի հիւանդանոցը:

Բնիկ Արդուինցի, վաստակաւոր բանասէրը, ծնած էր 1883 Սեպտ. 10ին: Տարի մըն է արդէն հիւանդանոցն էր եւ վերջերս կորսնցուցած էր նոյնիսկ խօսելու կարողութիւնը:

Իր կեանքին ու գործին մասին մանրամասնութիւններ կուտանք մեր վաղուան թիւով:

Յարգանք իր յիշատակին:

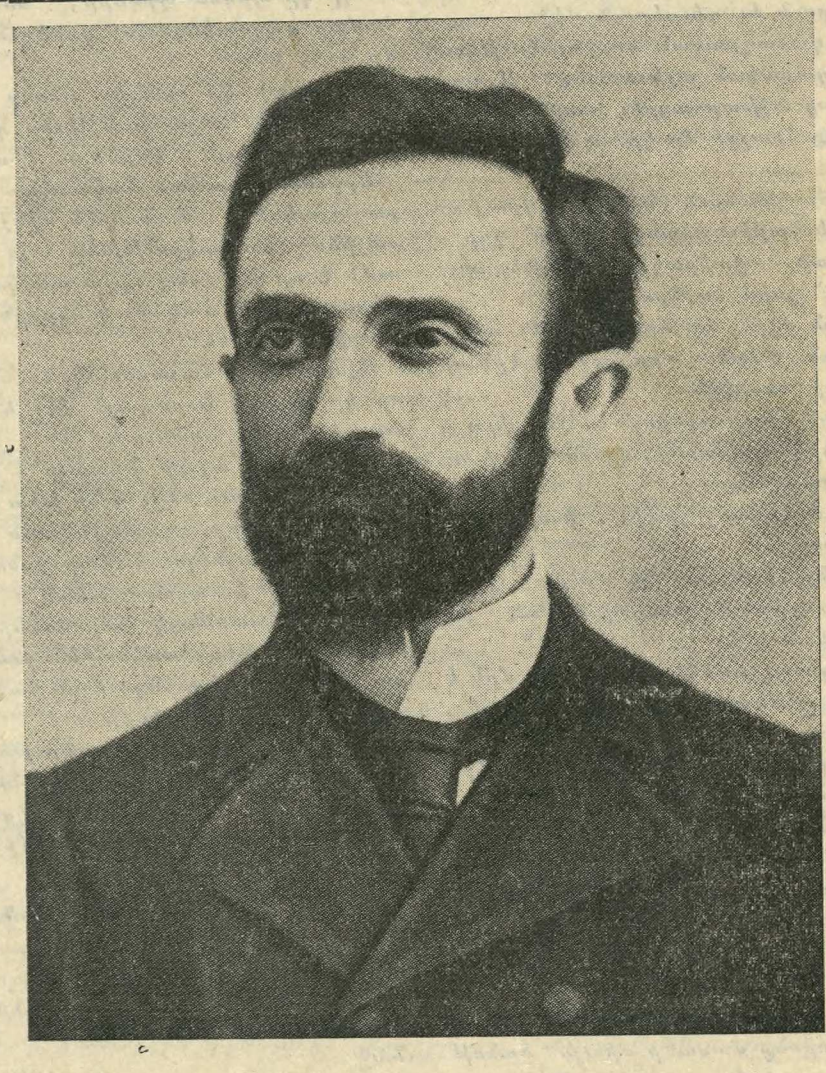

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ՈՐ ՄԵՌԱՒ ԱՍԿԷ ՃԻՇԴ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ՝ 1913 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15/28ԻՆ

Իր հոգեկան կառոյցով, նկարագրով ու խառնուածքով կարելի է ասել, իր ամբողջ էութեամբ բոլորովին տարբեր խմորից էր ստեղծուած Սիմոն Զաւարեանը — կատարեալ հակապատկերը Քրիստափորի: Նա համակ ջիղ էր ու կիրք, ըմբոստ եւ ալեծուփ ոգի: Մարմնով նոյնպէս վտիտ, նրբակազմ, դէմքով՝ թուխ, սաթի պէս սեւ ցրիւ մազերով ու մօրուքով: Աչքերը՝ բոցավառ, անհանդարտ: Իր ամբողջ կերպարանքով ու շարժուձեւերով հին մարդարէի տիպ էր:

Մասնագիտութեամբ դիւղատնտես էր, բայց իր մտաւոր հորիզոնը եւ հետաքրքրութեան սահմանը շատ աւելի լայն էին: Նոյնպէս հարուստ էր մտաւոր պաշարով, իսկ տնտեսական հարցերում քիչ մրցակից ունէր: Հզօր իմացականութիւն ունէր, բայց սիրտը իր մէջ աւելի տիրական էր: Ճգնաւոր անհատական կեանքում, բծախնդիր եւ պահանջկոտ դէպի իր անձը եւ դաժան լինելու աստիճան խստապահանջ դէպի ուրիշները: Անիշխանական երեւալու չափ ծայրայեղ իր գաղափարներով, յաճախ անհանդուրժող եւ աններող այլադաւանների հանդէպ: Եւ միեւնոյն ժամանակ զարմանալի կերպով մարդկային, ընկերական եւ ջերմ անհատական յարաբերութիւնների մէջ:

Քրիստափորի պէս՝ Զաւարեանն էլ իր յեղափոխական մկրտութիւնը ստացաւ ռուսական խմբակներում, բայց արդէն աշակերտական նստարանի վրայ դարձի եկաւ ու մտաւ հայկական խմբակների մէջ: Միաժամանակ նրա մտքի վրայ ազդեցին եւ ռուս գրողները եւ Բաֆֆին ու Արծրունին:

Սիմոն Զաւարեանը Հայաստանի չքեղ բնութեամբ եւ պատմական յուշարձաններով օժտուած Լոռի գաւառի Իգահատ գիւղից էր՝ ծնած 1866 թուին: Մանկութիւնը անց էր կացրել ծննդավայրում, ուր եւ ստացել էր նախնական կրթութիւնը: Ապա մի քանի տարի ուսել էր Ներսիսեան դպրոցում, աւարտել էր Թիֆլիսի պետական գիմնազիոնը եւ բարձրագոյն կրթութիւնը ստացել էր Մոսկուայի հռչակաւոր Պետրովսկայա ճեմարանում, որի փայլուն աւարտողներից մէկն էր: Նրան ուզում էին պահել ճեմարանում, որպէս դասախօս եւ ապագային պրոֆէսէօր, բայց նա հրաժարուեց այդ պատուից՝ հայ յեղափոխական ասպարէզ նետուելու համար: Ուսանողութեան շրջանում էլ նա արդէն աչքի էր ընկել, որպէս հաւատաւոր յեղափոխական՝ մասնակցելով ուսանողական շարժումներին:

Բարձրագոյն ուսումը լրացնելուց յետոյ, Զաւարեանը մասնակցեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հիմնադիր Ժողովին եւ ընտրուեց առաջին զեկավար մարմնի՝ Կեդրոնի անդամ: Այնուհետեւ նրա կեանքը նոյնացաւ Դաշնակցութեան կեանքի հետ: Միաժամանակ չլքեց եւ գիտական ասպարէզը. նա հրատարակեց, ռուսերէն լեզուով, մի շարք տնտեսագիտական հատորներ, որոնք մինչեւ այժմս էլ չեն կորցրել իրենց արժէքը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

... Համաշխարհային պատերազմ : Հայրենիք Սարսափներ : Հայաստանի Հանրապետութիւն : Զինադադար : Սեվր, ապա Լօզան : Բոլշեւիկեան արշաւ դէպի Կովկաս : Պարպում Կիլիկիոյ, Փոքր Ա – սիոյ եւ Պոլսոյ : Փլուզում : Աւրա – դալթ :

Եւրոպան կը տաճկնայ : Կը դոհանայ զալթակայաններ տրամադրելով « Փոքր Դաշնակից»ին :

Ժողովուրդին մէկ երրորդը ջարդու – փուր : Մէկ երրորդը՝ կծկուած մինու – ճար հայրենիքի մը մէջ : Մնացեալը ցիր – ուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի :

Երէկ՝ յեղափոխական փոքրամասնու – թիւն մը Եւրոպայի մէջ, ափ մը առեւ – տրականներով : Այսօր՝ 150·000նոց զան – գուած մը անոր ամբողջ տարածու – թեան վրայ : Կէսէն աւելին՝ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ : Զախջախիչ մեծամաս – նութեամբ տեղաւորուած՝ Ֆրանսայի քաղաքներուն եւ դիւղերուն մէջ :

Երէկ՝ դաւադրական գործունէութեան հետ՝ քաղաքական աշխատանք : Այսօր՝ դէմ դիմաց աշխարհացրիւ բազմութեանց հետ որոնք հրաչքի մը կը սպասեն ակն – դէտ :

Երէկ՝ հաստատուն դեռնի վրայ — Հո՛ղ, թէեւ արիւնազանգ : Այսօր՝ չոր – ջապատուած փրփրադէզ ալիքներով : Տարուբեր՝ չորս հովերու միջեւ :

Եւրոպան մշուշ էր երէկ, իրրեւ ամ – բողջութիւն : Թերեւս մեր աչքերն էին որ այդպէս կը տեսնէին :

Այսօր ան մեր ոտքերուն առջեւ փըռ – ուած է մերկապարանոց, փարատելով ա – մէն պատրանք :

Երէկ ուժ էր ան, թէեւ խաբուսիկ՝ մեզի համար :

Այսօր ինքն է որ ուժ կը մուրայ, յա – նուն ազատութեան, խաղաղութեան եւ բարօրութեան :

Ահա ինքն ալ ամէհի գոյամարտ մըն է որ կը մղէ, մռայլ հեռանկարներով, ինչպէս մենք :

Տարագիրներու առջին կարաւանները հաղիւ ցամաք նետուած, «վրէ՛ժ» կ'ա – պզակէր արեան ճապաղիքներէն փըր – կուած երիտասարդութիւնը : Եւ անհամ – բեր կը սպասէր Դաշնակցութեան մար – տակոչին :

Անշուշտ կարելի չէր գործել նախա – պատերազմեան մեթոտներով : Բայց եւ այնպէս, կատարուեցան չարք մը ձեռ – նարկներ, որոնք մասամբ միայն ծանօթ են :

Եւրոպան ինքն ալ պարպուած էր : Ցոյնած, ուժասպառ եւ կորաքամակ : Այլեւ վարակուած ամարդի եսականու – թեամբ մը :

Քիչեր մնացած էին երբեմնի սերուն – դէն, — անոնք որ «հայասէր» կը կոչ – ուէին աւանդաբար : Եւ իրենց դերը կը սահմանափակուէր երբեմն բարեխօսելով, պատահաբար մասնակցելով հայկական հանդիսութեանց :

Ամէնէն բարեացակամն ալ կը դոհա – նար համբերութեան յորդորներով : Չէ՞ որ կորիզ մը ունէինք արդէն, ընդունակ՝ աճելու եւ բարգաւաճելու :

Դաշնակցութիւնը սկիզբէն իսկ, իրրեւ անմիջական քաղաքականութիւն, վճռած էր հետապնդել այդ կորիզին զօրացումն ու զարգացումը, առանց հրաժարելու իր հիմնական պահանջներէն : Այսօր աւելի քան երբեք :

Այդ առաջադրութեամբ ալ, ան կը չա – րունակէ զարնել ամէն դուռ : Կ'օդտագոր – ծէ ամէն բաց դուռ :

Վաթսուն տարիներու կրակն ու արիւ – նը, պայքարն ու քրտինքը ձգած են ժա – ռանգութիւն մը, որուն հանդէպ որեւէ նահանջ կամ տատանում պիտի նշանա – կէր հաւաքական ինքնասպանութիւն :

Պատահական վրիպումներն եւ ձախո – ղանքներն անշուշտ ոչ թէ յողնութիւն կամ վհատութիւն կը պատճառեն, այլ աւելի կը պրկեն ջիղերը, նուիրուելու համար բազմակողմանի գործունէութեան մը :

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ Դաշնակցութիւնը փակած է իր « արուեստեան » գործերու Մատեանը :

Երիտասարդական ճակատէն մինչեւ քաղաքականը, մտաւորէն մինչեւ ընկե – րային՝ Դաշնակցութիւնը այն գործօն ուժն է որ կը մնայ միշտ անվկանդ եւ անպարտելի, հակառակ ներքին թէ ար – տաքին դաւերու :

Այսօր ան « հայասիրական» ճառեր չէ որ կը սպասէ Եւրոպայի մէջ եւ այլուր այլ գործք եւ հատուցում :

Եթէ չունի այսօր Փետայի՝ Հայաս – տանի լեռներուն մէջ, ունի խիտ չարքեր, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ, ձայն բարձրացնելու համար յանուն ար – դարութեան եւ ազատութեան :

Ան ունի տասնեակ հազարաւոր հրաչ – եայ պինուորներ՝ ամենամեծ բանակնե – րուն մէջ, առանց հաշուելու հայրենիքին հարիւր հազարաւորները :

Ամբողջ Եւրոպայի տարածութեան վը – րայ, դուք պիտի չգտնէք հայկական համբանք մը, ուր Դաշնակցութիւնը հետք մը ձգած չըլլայ իրրեւ միաք, իր – րեւ բաղուկ, իրրեւ չունչ :

Ներքին թշնամին կրցաւ պլուխներ հնձել, օդնութեան կանչելով օտարին սուրն ու սուինը :

Բայց, չկրցաւ սպաննել ոդին, որ կը հալածէ պինքը իրրեւ տեւական մղձա – ւանջ :

Ներքին թշնամին կոտրեց մեր թեւերը Պալքանեան լեռներու ստորոտը, Դանու – բէն մինչեւ Մարիցա, միշտ կռնակը տը – ւած օտարին :

Բայց, մոռցաւ թէ միայն վիժոչի բա – դին թեւթափը եւ համառուն լերան մէ – տուէր իր նշանածին մազերը, կրկնելով — « լմնցաւ , ալ լմնցաւ » : Բայց երջա – նիկ չէր Ազատի : Ազատի դժբախտ էր , միշտ չատ դժբախտ : Լսաւ թէ իր նշա – նածը պիտի դիրնար այլեւս, քանի որ որդերը ինկած էին : Գիրնալ, միայն այդ էր պակաս : Ազատի բնաւ չէր սիրեր դիրութիւնը :

Ու յանկարծ աւելի բորբոքեցաւ եւ ճը – չաց պինուորին երեսն ի վեր .

— Թելք ըսեմ՝ չունիս. զարդացում ը – սեմ՝ չունիս. հարստութիւն ըսեմ՝ չու – նիս. դեղեցկութիւն ըսեմ՝ չունիս. մէկ որդ մը ունէիր որ քեզ նուրբ կը պահէր, հիմա ան ալ չունիս . .

Բոլորովին սմքած՝ պինուորը կակա – զեց .

— Ան ալ չունիմ ... մեղքը ի՞մս է ... Աստուած տուաւ՝ Աստուած առաւ ...

— Ինչ ըսի՞ր ...

— Աստուած տուաւ՝ Աստուած առաւ ..

Արթաքի էֆէնտի ստիպուեցաւ խիտ բառերով միջամտել, Ազատնին ազմու – կը լռեցնելու համար : Աղջիկը որ սաս – տիկ դայթակղած էր Աստուծոյ անունը դարչելի որդին խառնուած տեսնելով եւ չատ պոռացած , դլուխը կախեց ու հան – դարտեցաւ : Նշանածներուն ամէնէն ա – ւելի բուռն բայց նաեւ վերջին վիճաբա – նութիւնը եղաւ այս : Հաշուեւեցան տըխ – րութեամբ :

Այդ տխրութիւնն ալ կորսուեցաւ յա – ջորդ օրը, նոյնիսկ սպասուածէն աւելի հիմնապէս : Ազատնի իր սիրականը տե – սաւ թէ չէ, նետուեցաւ վիզը սուր ծիւ – րով ու պատմեց հետեւեալը :

Նախորդ օրը Ազատնի կղպած էր նե – ղարանին դուռը՝ որպէսզի իր մօրաքրոջը վերէն դիրենք չլսէ : Բայց սիրական Աւօ, Տիկին Էլպիսը ներան է եղեր ու բանտարկուած մնացեր է : Հապա, բան տարկուեր է : Գետինը նստած վերմակ կը խափլայէ եղեր՝ եւ Ազատնի չէ տեսեր դայն մահճակալին պատճառաւ որ կը ծածկէր կինը : Տիկին Էլպիս դուռը ծե – ծեր է, «ես հոս եմ» պոռացեր է, բայց հակառակ իր փնտռտուքներուն՝ Ազատնի չէ կրցեր դտնել բանալին : Աղջիկը աւել – ցուց խնդալով .

— Քա փէք խենթ աղջիկ եմ Աւօ... ինծի պէս խենթ աղջիկը դուն ի՞նչպէս կը սիրես, Աւօս ...

Զինուորը ուժգին եւ լրջծնքոտ շամ – բոյրներ դրոշմեց աղջկան այտերուն վը – րայ, ինչպէս որ 1910ին «Շանթ» փոթ – պոլի միութեան կնիքը կը դրոշմէր : Մը – նալուն ժպիտով մը սիրեց իր նշանածը եւ որոշեցին ուրբաթ օր սինեմա երթալ, քանի որ նոյն օրը կէս օրէ վերջ ազատ էր Աւետիս : Գացին : Հաճելի ներկայաց – ման մը հանդիսելու բախտը ունեցան : Ազատնի ունեցաւ տանելի յուզում մը :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(11 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ԽՈՆԱՐՀ»ՆԵՐԸ

– ՁՄՕ –

Ծառը արմատովն է ծառ, տունն ալ տանտիկինովը տուն, եթէ Դաշնակցու – թեան տան մէջ տանտիկին մը կրնար գո – յութիւն ունենալ :

Մեր տան որպէս թէ տանտիկինն ալ Ձմօն էր՝ կոթուրցի քրտաիսու պառաւ մը, որուն Հայկազեան բառարանը հաղիւ թէ քառասուն բառերէ կազմուած լինէր :

96ի ընդհանուր ջարդերուն, կոթուրը, որ քրտախառն պիւղ մըն էր Թուրք – պարսկ · սահմանի վրայ, ենթարկուեցաւ կոտորածի . Հայութեան մէկ մասը քըր – տացաւ , իսկ մաղապուրծ պրծողները անցան Պարսկաստան, Մոյ եւ չրջակայ դիւղերուն մէջ տեղաւորուեցան :

Ձմօն ասոնցմէ մէկն էր : Առանց մի – ջոցներու, միս մինակ, ասոր անոր տու – նը հաց թխելով, իր ոդորմելի գոյութիւ – նը կը քաչքշէր այդ խեղճ պառաւը :

Դեռ դպրոցին մէջ ապրած ժամանակս, Յակոբին հետ, երբեմն կուդար մեր կէ – րակուրը եփելու . իսկ երբ նոր տունը փոխադրուեցանք, Ձմօն ալ մեր չարժա – կան կայքին հետ, փոխադրուեցաւ նոր տունը ու հոն հաստատուեցաւ :

Հեչտ բան չէր այդքան հոդիի ծառա – յելը . թէեւ սովորաբար չորս – հինդ հո – դի կը լինէինք տանը . երբեմն սակաւ , այդ թիւը կը բարձրանար 10–15–20ի :

Այդ տանը մէջ, դրեթէ ամէն բան կար, բացի կարդ կանոնէ : Աստուած ինք դիտէ, թէ Ձմօն կեանքին մէջ, երբեւիցէ կերակուր եփա՞ծ էր . ալ չհարցնենք թէ մեղի հրամցուցած կերակուրը ի՞նչ ա – նուն ունէր ու ի՞նչ համ :

Կ'ըսեն, թէ Քրիստոս քանի մը ձուկով եւ եօթը նկանակով ամբողջ բազմութիւն մը կերակրեց անապատին մէջ : Մեղք չեմ դործեր ես, եթէ ըսեմ, թէ մեր Ձմօն ալ նոյնքան հրաչագործ էր . որովհետեւ հաստատ դիտեմ, որ հինդ հոդիի համար պատրաստած կերակուրով, երբ անա – կընկալ կերպով սուրհանդակներ ու դին – ուորներ կուդային մեր թիւը բարձրա – ցնելու քանի, մեր Ձմօն, սակայն , ա – ռանց նեղուելու մեղ կը դոհացնէր բաշ – մապատկելով ջուրի քանակը, որով փո – խած կը լինէր, եւ կերակուրի էութիւնը եւ քանակը, միաժամանակ հրաչքով մը « Թաս քեպապ»ը վերածելով «Թարխա – նայ չորպաս»ի : Անշուշտ, այս աչքա – բացութեան համար պինուորները կը քրքմնչէին, երբեմն կը հայհոյին ալ , բայց մեր Ձմօն բոլորովին անտարբեր , կը լսէր մեր բողոքները անխմաստ ժպի – տով մը, եւ նորէն դիտցածէն «վազ չէր դար : Շատ անդամներ սեղանէն կ'ելլէինք անօթի փորով, Ձմօյի կերակուրները պէտք եղածին պէս չկրնալով գնահա – տել :

Բայց եւ այնպէս Ձմօն չատ պէտք – կան էր : Բոլորի ձերմակեղէնները կը փորձէր լուալ, կը կարկտէր, սննդակ – ները կ'աւելէր եւ հաց կը թխէր : Ճիշդ է, ասոնք կ'ընէր քիչ մը չատ քրտաւոր կերպով, բայց մենք ալ չատ բարակ փնտռելու հակամէտ չէինք :

Մարզպետի օրով Ձմօյի ցաւոտ աչք – երը բոլորովին կը կուրանան : Եւ չմ պի – տեր ինչո՞ւ, փոխանակ թողելու, որ տանը մէկ անկիւնը ինկած՝ իր վերջին օրերը անցնէ այդ «էմէքթար» պառաւը , տունէն դուրս կը հանուի :

Մարզպետ կը փորձէ քան թուման տալ անոր երեք տարուան ծառայութեան համար : Բայց այդ անտիրական պառա – ւը, որ հինդ սէնթ իսկ չունէր գրպանը , եւ ոչ ալ երբեք ունեցեր էր, կը մերժէ ըսելով .

— Ես քեզի համար չաշխատեցայ, ապ – գիս համար երթ :

Ու կ'երթայ եկեղեցիի պատին, ուր եւ անկիւն մը ինկած կը մեռնի, մէկ երկու չարաթ վերջը :

Անցեր է տարիներու երկար չարք մը, ու մինչեւ այսօր ես ինծի հարց կուտամ. ի՞նչ գլգացում էր, որ կը դրդէր այդ կո – նոլ աշխատելու ազգին համար, արդեօք ի՞նչ կը հասկնար ազգ ըսելով . ինչպէ՞ս կրցաւ մերժել քան թումանը, որ իրեն համար ահագին հարստութիւն մըն էր, նետելով զայն տակաւին ոտքերուն տակ :

Հիմա, երբ ամէն ինչ ինծի համար պարզ է, երբ գիտեմ, որ ազգ ըսելով ան կը հասկնար ինքզինքը, իր ընտանիքը, իր ազգականները, իր գիւղը, իր ծննդավայրը, ինչպէ՞ս կրցաւ ան մոռնալ ամէն ինչ, ամէն ինչ ուրանալ, ամէն ինչ զոհել, ամէն ինչ մոռնալ

ԵՐԲ ՍՏՐՈՒԿ ԷՐ ԱՆԲԱՐԲԱՌ...

— « Դու գիտես , ո՛վ հաւատարիմ ժողովուրդ Հայոց , մարդիկ եւ ազգեր կան , որ այնչափ հաւատարմութիւնդ կը ծաղրեն եւ կը մեղադրեն զքեզ , երբ կը տեսնեն , որ խիստ անմռունչ եւ անզգայ կը լինես հաւատարմութեանդ մէջ , մինչեւ անշունչ , անբարբառ դիակ մը կը դառնաս դու , այնպէս որ քու պարկեշտութիւնդ կը նշաւակեն եւ կոխկոտելով կ՚անցնին վրայէդ եւ դու չես իմանար : Միթէ՞ գռեհեաց կաւ ես դու աշխարհիս երեսին , ես էլ կը դատեմ զքեզ , թէ այդչափ ստրկանաս եւ աղարտես մարդկային ազատ պատիւ » : (Խ. Հայրիկ : Վանդոյժ) :

Օսմանեան դարաւոր սպանիչ լուծին տակ , այսպէս կ՚ապրէր Հայը իր պատմական հայրենիքին մէջ :

Թմրած էին պանծալի նախահայրերուն առաքինութիւնները : Կը տիրէր արդահատանքի եւ ծաղրի արժանի հաւատարմութիւն միայն՝ ուժեղին , բռնակալի , տիրողի եւ իշխանաւորի :

Բարձրաձայն լացն ու ողբն անդամ մեղանչում , նախախնամութեան կամքին դէմ՝ ըմբոստացում , հաւատարմութեան կարգին դէմ՝ անկարգութիւն կը նկատուէր :

« Աստուածային տնօրինութիւն » մը ընդունեցաւ Հայը , ստրկութեան ամէնէն նուաստացուցիչ եւ քստմնելի իր կեանքի պայմանները :

Քրիստոնէական չըմբռնուած , աղճատուած , նեղ եւ տգէտ վարդապետութիւնը ուելի կը զօրացնէր ստրուկը , անկենդան եւ անբարբառ արարածի մը վերածելով զայն :

Հայը ուրուականն էր — դէմքով ու մարմնով միայն — իր նախահայրերուն : Կարծես մոռցած էր իր դարաւոր պատմութիւնը եւ ծագումը :

Հայը Հայոց պատմական աշխարհին մէջ , մոռցած էր իր մարդկային կոչումը եւ իր տարրական իրաւունքները :

Արեւմտեան Հայաստանը , վերածուած էր « հայկական դժոխքի » , իսկ Հայութիւնը՝ բանաւոր հօտի :

Հայոց մտաւորական զարթօնքը , որ սկսաւ ԺԹ. դարու առաջին կիսուն , հայրենիքէն դուրս , ժամանակակից մը – տաւորական կեդրոններու մէջ էր , որ կը հոլովէր իր զարգացման ընթացքը :

Այս մռայլ եւ մութ , սեւ ու սպանիչ , խղդող եւ անշունչ մթնոլորտին մէջ , անարձագանգ կը մնային սթափումի , սրբազան ընդվզումի եւ ինքնապաշտպանութեան աստուածաշունչ կոչերը :

Արձագանգ չէին գտներ նոյնպէս , հայրենիքի հինաւուրց եւ նուիրական մենաստաններու խուցերէն արձակուած հրաշունչ կոչերն ու յորդորները :

Այս համատարած ողբերգութեան մէջ , որեւէ հրաշք անդամ պիտի չկրնար փոխել « Հայաստանցի »ի վիճակը : Անհրաժեշտ էր ամէն բանէ առաջ զայն դիտակից դարձնել իր Ֆիզիքական , նիւթական եւ բարոյական զրկանքներուն : Անհրաժեշտ էր անոր կիսով մը անբանացած մտքին մէջ ապրեցնել՝ տառապանքի եւ ինքնասիրութեան զգացումը եւ դիտակցութիւնը :

Ստրկացած եւ անբանացած շնչաւոր էակը՝ նախ պէտք էր մարդանար , վերակենդանացնելով մարդը՝ իր հոգեկան եւ բարոյական դիտակցութեամբ :

Հայկական իր դիմագիծը , ազգային նկարագիրն ու կոչումը՝ ատկէ յետոյ միայն պիտի կրնային զինք դնել իր ազգային պայքարի փրկարար ճամբուն վրայ :

Այս յեղաշրջումը անհնար էր կատարել խաղաղ քարոզութեամբ , գրականութեամբ , աղօթքով կամ « օտար » միջամտութեամբ :

... « Երբ մարդ այնպիսի երկրի մը մէջ կ՚ապրի , ուր կեանքն ու ինչքը անապահով են , հարկ անհրաժեշտ է , որ կրէ իր վրայ ինչ որ իւր կենաց , ընչեց եւ պատուոյ ապահովութեան համար պէտք է » :

Մեր ժողովրդի կորստեան դէմ , իբրեւ փրկութեան միակ միջոց մատնանշուած այս պատգամը — ոչ առաջին եւ միակ — դեռ 70ական թուականներուն արձակուած « Մամուլ » թերթին էջերէն , պէտք էր որ իր գործնական արձագանգը գտնէր բուն իսկ երկրին մէջ :

Զարթօնքը հայ մշակոյթին՝ Պոլսոյ , Թիֆլիսի եւ հեռաւոր մտաւորական կեդրոններուն մէջ , անտարակոյս մեծ նուաճումներ կատարեց մինչեւ 90ական թուականները :

Հայ միտքը յեղացրջուած էր , « Հայկական դժոխք »էն դուրս :

Հոգեկան այս յեղաշրջումը « Հայաստան »էն հեռու , կրնար տարբեր ընթացքով առաջնորդել Հայը , եթէ մնար անհաղորդ հայրենիքի իրականութեան :

Ինքնապաշտպանութեան , ըմբոստացումի , եւ սրբազան ընդվզումի հրաշունչ ճառերն ու երգերը , պէտք էր իրենց գործնական արձագանգը գտնէին բուն հայրենի հողին վրայ :

80ական թուականներէն վերջ , այս ուղղութեամբ կատարուած մասնակի փորձերէն ետք հրապարակ եկած քաղաքական կուսակցութիւններն էին , որ պիտի կատարէին փրկարար յեղաշրջումը :

Առանց ստորագնահատելու Արմենական եւ Հնչակեան կուսակցութիւններու դերը այս մարզին մէջ , իրողութիւն է որ Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ իրական դերը :

1950 ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ–ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան պատճառները թուելու ժամանակ , շատ իրաւամբ , կը մատնանշուին երկու իրողութիւններ :

Ամէնէն առաջ գաղափարախօսութեան , ազգային դաւանանքին եւ ընկերային համոզումներուն պէտք է վերագրել Դաշնակցութեան կենսունակութիւնը : Անոր յարատեւութիւնը : Գորշ ու մթին տեսաբանութիւններու դրօշակիրը չըլլալով , մեր կազմակերպութիւնը առաջին իսկ օրէն հող եւ արմատ դտաւ հայ իրականութեան մէջ : Մասնաւորաբար եւ բացառաբար իր ազգային դաւանանքին շնորհիւ : Իր համահայկական շահագրգռութիւններուն պատճառաւ :

1890էն առաջ ազգային դաւանանքներով հրապարակ եկած Հնչակեանութիւնը , հող ու արմատ կորսնցուց եւ իր տեղը ու դերը շատ շուտով զիջաւ Դաշնակցութեան , երբ ընկերային վարկածները աւելի լայն տեղ սկսան գրաւել այդ կազմակերպութեան « թալմուտին » մէջ : Երբ « սոցիալ »ը եւ « դեմոկրատ »ը նախապատուութեան կարգով աւելի առաջ անցան « ազգայինէն » ու « հայկականէն » :

Այլ պատճառներու կողքին , առաւելաբար այս իրողութեան պէտք է վերագրել ժամանակագրական կարգով իրմէ ուշ հրապարակ իջած եւ սակայն նախորդէն աւելի շատ շուտով համահայկական դիմագիծ ստացած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան հիմնական պատճառը :

Անպայման նոյնը կարելի է ըսել նաեւ հայ իրականութեան մէջ գործող միւս կազմակերպութիւններու մասին՝ Սոցիալիստ – յեղափոխական , սոցիալիստ–դեմոկրատ , եւայլն : Առաւելաբար մարքսեան վարդապետութեամբ առաջնորդուող բոլոր կազմակերպութիւններու վարիչները անտեսեցին եւ պատմական մեծ սխալը գործեցին , երբ առանց նը – կատի առնելու հայ իրականութեան իւրայատուկ պայմանները , հայ ժողովուրդին իւրայատուկ հոգեբանութիւնը , աշխատեցան եւ ճգնեցան հետեւիլ այլ երկիրներու եւ այլ ժողովուրդներուն պատշաճող գաղափարախօսութեան մը : Փորձեցին « յաւելեալ քրտինքի » հարց յարուցանել , երբ ժողովուրդը « յաւելեալ արիւնի » տագնապին մղձաւանջով կը մղձկուէր :

Նոյնը նաեւ այսօր : Հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող հիմնական երկու գաղափարախօսութիւններէն մին՝ համայնավարութիւնը , գաղափարապէս միշտ տեւական տագնապի մէջ է : Կուսակցական Երեւանը հարկադրաբար ու միշտ իր սաստը կ՚ուղղէ պատմութեան փոշիներուն մէջ իր հետքը փնտռող եւ անոր վրայ ամուր հաստատուիլ փորձող ազգային Երեւանին :

Խորհրդային քաղաքացիութեան պիտակով կ՚ուզէ պարուրել առաւելաբար եւ բացառաբար ինքզինք հայ դաւանող քաղաքացին .

Ընդհանրական հայրենիքի մը կրկներեւոյթը (միրաժը) կ՚ուզէ ցոյց տալ առաւելաբար եւ բացառաբար ինքզինք հայ հայրենիքին անբաժան մասնիկը ըզգացող քաղաքացիին :

Ու վերջապէս կը ճգնի արմատախիլ ընել հայը՝ հայ մարդուն մէջ , անոր տեղը զետեղելու համար խորհրդայինը :

Հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող միւս գաղափարախօսութիւնը՝ Դաշնակցականութիւնը , կը շարունակէ փնտռել պատմութեան հետքերը , հակադրել Հայը եւ Հայաստանը խորհրդայինին եւ ընդհանրական հայրենիքին :

Ասկէ նաեւ՝ գոյութիւն ունեցող պայքարին ուժգնութիւնը :

Նաեւ՝ մեր կազմակերպութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան փաստը :

Մեծ եղաւ նոյնպէս մարդ անհատին դերը մեր կազմակերպութեան կեանքին մէջ : Հիմնադրութեան օրերէն ցայսօր :

Արդարեւ , ի զուր չէ ըսուած , թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական ու մանաւանդ բարոյական դիմագիծի կերտումին մէջ բացառիկ դեր ունեցած են հիմնադիր երեք Մեծերը : Կարելի է անվարան ըսել , թէ տարբեր գոյն եւ դիմագիծ ստացած պիտի ըլլար Դաշնակցութիւնը , եթէ իր հիմնադրութեան առաջին օրէն իսկ , իրենց անհատական բարձր նկարագրով , անսեթեւեթ բարոյականով տիրական դէմքեր դարձած չըլլային մեր երեք սուրբերը :

Զաւարեանի բարոյական անսակարդ ըմբռնումները , անձնասպանութեան հասնող Քրիստափորի կամ Ռոստոմի հանրային գործին հանդէպ իրենց ունեցած նուիրումը , ժողովուրդին ծառայելու իրենց հրաբորբ տենջը եւ այլ բարոյական յատկանիշեր , անջնջելի դրոշմ մը ձգեցին իրերայաջորդ սերունդներուն վրայ :

Թրծեցին ու կերտեցին նորատեսակ Հայը , ազատութեան եւ հայրենակերտումի սիրահար եւ խոյանքներու պատրաստ յեղափոխականը՝ Ֆետային :

Մարքսեան վարդապետութիւնը , այս կէտին մէջ եւս , թիւր տեսակէտի մը ջատագով եղաւ : Մարքս՝ հանրային կեանքին միակ մղիչ ազդակը նկատեց հասարակութիւնը , ստորագնահատեց անհատին դերը պատմութեան մէջ : Ժողովուրդներու կեանքին մէջ :

Ու չարաչար սխալեցաւ :

Դաշնակցութեան անցեալը եկաւ փաստելու , թէ Քրիստափոր մը , Զաւարեան մը եւ Ռոստոմ մը կրնան իրենց նկարագրին ներգործ ուժով դրոշմ եւ գոյն տալ կազմակերպութեան մը , որ իր կարգին իր գործերով եւ այդ գործերուն նուիրուած անձնազոհներու փաղանգով , ի վիճակի էր կերպարանափոխելու հաւաքականութեան (իմա՝ Հայութեան) ողջ նըկարագիրը :

Գաղափարախօսութիւն եւ նկարագիր անբաժան եւ զիրար լրացնող , ամբողջացնող յատկանիշերը դարձան մեր կազմակերպութեան :

Բարերար յատկանիշեր , քանի որ այդ զոյգ ազդակներով յարատեւեց 73 տարիներ , անընդհատ եւ անընդմէջ :

Ու դեռ կը յարատեւէ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

որով կրնար ապրիլ երկար ժամանակ :

Եւ շատ լուրջ կերպով ինձ համար հարց կը ծագի , թէ ո՞վ աւելի տուաւ յեղափոխութեան . անո՞նք , որ գիտակցօրէն տարիներ աշխատեցան , շատ անդամ ալ վրայ տալով կեանքերնին , թէ՞ այդ խեղճ կինը , ու իր նմանները , որոնք աւլեցին , մաքրեցին , լուացին թափեցին , առանց վարձատրութեան ակընկալութեան , ինչ որ ազգի սիրոյն համար :

« Ապրումներ » ՄԱԼԽԱՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Ահ , դո՞ւք էք , պատասխանեց այնպիսի շեշտով մը որ կարծես թէ հաճոյք չէր զգացած զիս այնտեղ գտնելով :

— Զարտօնեցի՞ք զիս որ այս գիշեր այցելութեան գամ ձեզի :

— Ճիշդ է : Մոռցեր էի :

Այս բառը առտուան բոլոր խորհրդածութիւններս ու նոյն օրուան բոլոր յոյսերս կ՚ոչնչացնէր : Սակայն սկսած էի այս ձեւերուն վարժուիլ եւ չհեռացայ , ինչ որ անշուշտ պիտի ընէի ասկէ առաջ : Ներս մտանք :

Նանին դուռը բացած էր առաջուընէ :

— Բրիւտանսը տուն դարձա՞ւ , հարցուց Մարկրիթ :

— Ոչ , Տիկին :

— Գնա ըսէ որ տուն դառնալուն պէս թող հոս գայ : Բայց անկէ առաջ սրահին կանթեղը մարէ ու եթէ մէկը գայ , պատասխանէ թէ եկած չեմ եւ թէ այս գիշեր տուն պիտի չդառնամ :

Յայտնի էր թէ մտազբաղում մը ունէր ու թերեւս գլխի ցաւ պատճառողէ մը ազատել կ՚ուզէր ինքզինքը : Չէի գիտեր թէ ինչ ըսեմ կամ ինչ դիրք բռնեմ : Մարկրիթ ննջասենեակին կողմը գնաց : Ես կեցած տեղս մնացի :

— Եկէք , ըսաւ ինծի :

Գլխարկն ու թաւիշէ վերարկուն հանեց եւ անկողնին վրայ նետեց , յետոյ ինկաւ մեծ թիկնաթոռի մը վրայ , կրակարանին քով , զոր վառել կուտար մինչեւ ամրան սկիզբը , եւ ժամացոյցին շղթային հետ խաղալով ըսաւ ինծի .

— Էհ , նոր լուր մը ունի՞ք :

— Բան մը չկայ , միայն թէ այս իրիկուն գալու չէի :

— Ինչո՞ւ :

— Վասնզի սրտնեղած կ՚երեւաք , եւ անշուշտ կը ձանձրացնեմ ձեզ :

— Դուք զիս չէք ձանձրացներ , միայն թէ ես հիւանդ եմ , ամբողջ օրը տառապեցայ : Գիշերը չքնացայ եւ գլուխս ահռելի կերպով կը ցաւի :

— Կ՚ուզէ՞ք որ հեռանամ , որպէսզի անկողին մտնէք :

— Օհ , կրնաք մնալ , եթէ պառկիլ ուզեմ , ձեր առջեւ կը պառկիմ :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ :

— Ո՞վ է նորէն . ըսաւ Մարկրիթ անհամբերութեան շարժում մը ընելով :

Քանի մը վայրկեան ետք նորէն զարնուեցաւ :

— Դուռը բացող չկայ : Պէտք է որ ես երթամ բանամ :

Արդարեւ ոտքի ելաւ ու ինծի ըսաւ .

— Սպասեցէք հոս :

Անցաւ յարկաբաժինէն եւ լսեցի որ փողոցին դուռը բացուեցաւ : Մտիկ ըրի :

Դուռը զարնողը ներս մտաւ ու ճաշասրահը կեցաւ : Առաջին խօսքերէն ճանչցայ Ն.ի երիտասարդ կոմսին ձայնը :

— Այս իրիկուն ի՞նչպէս էք , կ՚ըսէր :

— Գէշ , պատասխանեց Մարկրիթ պաղօրէն :

— Արդեօք անհանդի՞ստ կ՚ընեմ ձեզ :

— Թերեւս :

— Ադ ինչպէս կ՚ընդունիք զիս : Ի՞նչ ըրած եմ ձեզի , սիրելի Մարկրիթ :

— Սիրելի բարեկամ , ինծի բան մը չէք ըրած : Հիւանդ եմ . պէտք է որ պառկիմ : Հաճոյք պիտի պատճառէք ինծի եթէ մեկնիք : Զիղերուս կը դպչի երբ գիշերը տուն վերադառնալէս հինդ վայրկեան ետքը ձեզ կը տեսնեմ : Ի՞նչ կ՚ուզէք ինձմէ : Կ՚ուզէք որ ձեր սիրուհի՞ն ըլլամ : Էհ ուրեմն , հարիւր անդամ ըսի ձեզի թէ չըլլար , թէ սոսկալի կերպով ջիղերուս կը դպչիք եւ թէ կրնաք ուրիշ տեղ դիմել : Այսօր ալ վերջին անդամ ըլլալով այդ խօսքերը կը կրկնեմ : Չեմ ուզեր ձեզ : Ըսելիք մը կա՞յ : Երթաք բարով : (Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին

27 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին, Սալ Մօլիէռի մէջ

18, QUAI DE BONDY

Կը բանախօսէ.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մեներգ.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Տընիզ Աւետիսեանի :

Դաշնակ.— Օր. Իրմա Պօղոսեան :

Մենապար.— Տիկին Առլէթ Կորիզեան (Մարգարեան) :

Արտասանութիւն.— Օր. Շ. Ղազարեան

Ջութակ.— Պ. Յ. Պէրպէրեան :

Հայկական եւ հունգարական պարեր

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Արծիւ պարախումբի կողմէ :

Կենդանի պատկեր

Ֆր. Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացնող

Խօսնակ՝ ՏԻԿԻՆ Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վասիկ եւ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ իրենց ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցին իրենց ծնողաց՝

ՅՈՎՍԷՓ ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

յիշատակին

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փըրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ,

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Տիլսիզեան (Իտալիա) կը նուիրէ քսան Ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Օգափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Ալիս Սէմէրճեանի մահուան առթիւ :

Տարաբախտ այրած օրիորդին ի նպաստ կը նուիրեն.— Տիկիններ՝ Վերոն Զարդարեան (Քան) 50 Ֆրանք, Մառի Առաքելեան (Անիէռ) տասը, Մարգարիտ Պէրպէրեան (Մարսէյլ), Էլպիս Առաքելեան (Քոլոմպ) քսանական Ֆրանք :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքիեան : Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՐԾ

Մեկնումի պատճառաւ ծախու է Փարիզի մէջ աղջկայ հագուստի աշխատանոց մը իր կազմածով եւ երկու սենեակ, խոհանոցով, փոքր վարձք եւ մատչելի պայմաններ :

14, Rue Guénot, PARIS
Tél. : ROQ. 06-75

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Միասին բերել անդամատետրները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Զաւարեան ենթակոմիտէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Շաւարշ Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 21ին :

Վռամեան ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Ընկեր Կարօ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Վարուժան խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, 26 Հոկտեմբեր, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ

PLACE SAINT-SULPICE, METRO : SAINT - SULPICE et ODEON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Խօսք՝ Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Մեներգ՝ ՏԻԿ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԱՔԻՆԱՃԵԱՆ, քառեակ՝ ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, արտասանութիւն՝ Օր. ԷԼԻԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ ղեկավարութեամբ ՔԷՕՇԿԵՐԵԱՆԻ, Իսիի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Խօսնակ՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Օր. Շաքէ Ղազարեան, Օր. Սալլապաշեան :

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝ ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն) :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

Գեղարուեստական նոր բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres — Attractions — Tombola

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը՝ ՓՐՕՎԱՆՍ 77-73 :

Խիստ կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 Ֆր.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ « ՆՕԹՐ - ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 31րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի « Նօթր - Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ գերապայծառ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուխաճեան :

Կը հրաւիրուի Հայ բարեպաշտ ժողովուրդը :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
BONNETERIE EN GROS-ի

մէջ աշխատելու համար, կ'ուզուի 21 - 25 տարեկան երիտասարդ մը կամ երիտասարդուհի մը : Դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue Saint-Denis — PARIS (2e)
Tél. : GUT. 62-80

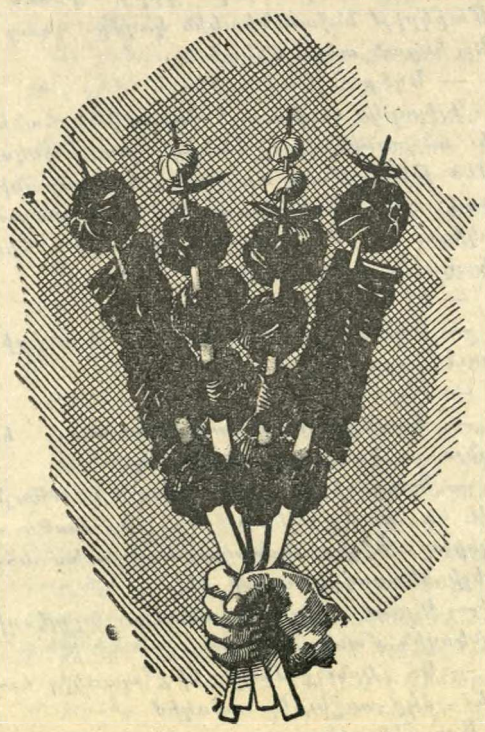

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
27 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9845

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9845

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մարթ կա կինքը պինու թաւումն է
տեսնում.
Կենդն էլ կա՝ քեփերում ու մէջլիսում,
Իմ լեզուն էլ ազատ խօսիլ է ուզում ...
ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ

... Մի գիշեր էլ իջաւ ու սեմոով իր գորշ
Ծածկեց Հայոց երկրի լեռնաշխարհը խորին։
Գիւղից լսւում էր խուլ անձրեւի մեղմ խոխոջ,
Ցրտէր էր եկեում ասես կիրճերից ու ձորից :
Գոռում իր ճեղ խցում, պատուհանը որի
Ծարկր էր ու փոթր բանտի պատուհանի նման,
Կիմը գունատ ու նուրբ՝ նման մեղրամոմի՝
Որ խոկում էր տխուր մի վանական :
Գիտակատը բարձր ու լայն ,
Ճակի դողդոջ լոյսով լուսաւորուած մօրուս ,
Հայեացքը տխրամած ու մտոհերով հեռու :
Կիրում է նա ուրախ–լուսաւոր մի
ֆաղաք ,—
Կաստանի շէնեղ մայրաքաղաքը պերճ ,
Երկայարկանի տներ Քոի ափին շարած ,
Ոգտի ֆարաւանների տողանցումներն
անվերջ ...
Գիշից տունը թառած բարձր
Հալաբարում ,—
Կիրում է նա ապա ուրիշ ,ուրիշ մի տուն,
Ուր գորգերի վրայ փերիներ են պարում,
Ուր հաճոյքն ու գինին մոլեգնում են
անիուն
Կիշերներով ... —
Ու դաւերից զգուած,
Ուր մի գիշեր թողեց չքնաղ ֆաղաքը այն,
Ուր այս մուրթ վանիքը հոգին Աստծուն
տուած ,
Որպիսին՝ զրկանքին : — Աշխարհը մեծ
ու լայն,
Ու ամփոփեց այս մուրթ , մգլած
պատերի մէջ ,
Դարձաւ մի վանական հալածական ու
խեղճ :
Զրկուեց պալատն իր մեծ , մեծաֆանիար
երգչից ,
Էլ չի լսւում նրա կախարդական խաղը·
Լռեց նրա սազը, ֆեամանչան չի հնչի ,
Որբացել է ասես Հալաբարի թաղը : —
Միթէ այդպէ՞ս պիտի վերջանայ իր
կեանքը ,
Ու գերեզման տանի չերգած այնիան
երգեր ,
Մի՞թէ հանգչի պիտի այս մեծաւուր
վանիում ,
Սրտում սիրոյ խօսքեր ու երկրային
վէրիեր :
Օ՛, ոչ , կոչուած է նա ,հրամանով վերին,
Ծառայելու երգով աշխարհին ու
մարդուն ,
Այրելու քիւր սրտեր ու չլինել գերի
Մեծակութեան , լման : — Լինել
զգաստ, արթուն ·
Ու տալ անմնացորդ իր գանձերը ձրի
Ներկային ու գալիք սերունդներին անբաւ
Ու դարերին յանձնել լոյսը երգի՛, գրի՛,
Ու դարերում ապրել իրրեւ , բարի
համբաւ ...
Լինել խալխի նոհար , ծառայ ժողովրդի
Ու բարձրանալ նրա սրտի
պատուանդանին ·
Ջուր տայ նրա ծարաւ ու պապակած
սրտին ,
Թեւաթաց դուրս նախրել մթին այս
վանդակից ...
Խոր ֆնած է վանիը :Շուտով լուսաբաց է:
Վանիի դուռը նոաց ·
Դունատ մի վանական
Դուրս եկաւ իր բանտից·— անձրեւից
դեռ թա՛ց են
Ծաղիկներ ու սէգեր ... : Ու համբաւյլ
Առաջ անցաւ :
— Դէպի արե՛ւ, ու կեա՛նի ,
Դէպի ֆնա՛ր ու գի՛ր ու տեղուտ-իւնյամառ
Ներկայի ու գալիք սերունդների համար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ
ՄԵԾ ԲԱՆԱՍԷՐԸ ՆՆՋԵՑ

—o—

Վիէննա, (Յառաջ).— 1963 Հոկտեմբեր 23 իրիկուան ժամը 8ին հնչեց հի – անդանոցի զանգ՝ գուժելով .— Հ. Ներսէս Ակինեան ոչ եւս է :

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր հիւանդանոցն էր : Կը տառապէր դժուարաչնչու – թենէ : Իսկ վերջերս բժշկական քննու – թեան արդիւնքն .— կրացում ուղեղի եւ արտի : Բաւական առենէ ի վեր անկարող եղած էր խօսելու · բառ մը արտասանելու համար կը տառապէր :

Ծնած էր Արզուին 1883 Մեպտ · 10ին : Ջաւակն էր Յակոբ եւ Վերոնիկա բարեպաշտ ծնողքներու, որոնք օրհնուած էին 11 զաւակներով : Վանք եկած էր 1895 Հոկտեմբերին , երբ Մխիթարեան դէ – կավարն էր մեծ պիտնական՝ Հ. Արսէն Արք· Այտնեան ու Մխիթարեան օր – դան «Հանդէս Ամսօրեայ»ի չուրջն առած էին Հ· Գրիգորիս Գալէմքեարեան , Հ· Գաբրիէլ Մէնէվիշեան , Հ· Յակոբոս Տաշեան , որոնց յաջորդը եւ արժանաւոր չարունակողը պիտի ըլլար պատանին Գաբրիէլ , որ պիտի կոչուէր Հ· Ներսէս Ակինեան :

Քահանայ ձեռնադրուած էր 1907 Մայիս 20ին , բայց արդէն 1903էն սկսած էր աշխատակցիլ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի , որուն խմբագիրը պիտի ըլլար 30 երկար տարիներ՝ 1909 – 1961: «Հանդէս Ամ – սօրեայն» եղած է իր դիմաւոր աշխատանքի ասպարէզը , իսկ պիտական ճիւ – դը՝ բանասիրութիւնը , որուն մէջէն ընտրած էր իրրեւ մասնագիտութիւն — Հայ Մատենագրութիւնը :

Հայ Մատենագրութեան տիտան մըն էր ի· Ներսէս Ակինեան : Ջկար ոեւէ հայ մատենագիր , որքան ալ փոքր ու աննը – շան , որուն մանրամասն ուսումնասիրութիւնը ըրած չըլլար : Հայութեան մէջ ոչ ոք կար այս ճիւղին մէջ իրեն հաւասար : Հայ Մատենագրութիւնը չունէր դաղանիք Հ· Ն· Ակինեանի համար : Արդէն 1917ին , երբ ստորագրողս աշակերտ մըն էր՝ Հ· Ն· Ակինեան մեզի կը դասախօսէր Հայ Մատենագրութիւնը իր ծաղումէն սկսած : Կը տեսնէինք որ ան ուսումնասիրած ու զրի առած էր արդէն Հայ Մատենագրութեան կարեւոր չրջան մը : Կը խնդրէինք իրմէ որ անմիջապէս տպագրութեան տայ այդ իր աշխատանքները , որպէսզի հայ հանրութեան ալ մատչելի ըլլան :

« Ո՛չ , կը պատասխաներէր , տակաւին չատ քննութենէ պիտի անցընեմ , դեմ ու մաքրեմ , մինչեւ որ տպագրութեան տըրուին » : Ու ձիզ տարիներ սահեցան , անկէ վերջ : Հ· Ն· Ակինեան չկրցաւ լոյս հանել իր Հայ Մատենագրութեան պատմութեան եռահատոր գործէն գոնէ առաջին հատորը : Ցաւ եղաւ իրեն համար ալ , բայց չատ ուշ ցաւ մը , որ կարելի չեղաւ հրատարակութեան տալ Մատենագրութեան Ա· հատորը : Անիկա մնացած էր իր վերջին փափաքը :

Ջհանգի՛ստ յաւիտենական· սիրելի՛ Հ· Ներսէս :

Հ· ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

×

Փարիզի Հայութիւնը առիթն ունեցաւ մօտէն ճանչնալու Հայր Ներսէսը , երբ 1952ի գարնան , մօտ երկու ամիս մնաց մեր մէջ : Տուաւ բազմաթիւ դասախոսութիւններ , չահեկան զրոյց մը ունեցաւ իրեն հետ Շարաբշ Նարդունի (6 յօդուած – ծով հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ) եւ Համազգայինի վարչութիւնն ալ դիմեաճօն մը տուաւ «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագրին ի պատիւ : Այդ օրը յաջորդաբար խօսք առին Հրանտ – Սամուէլ , Մ· Պարսամեան , Էլէն – Բիւզանդ , Շ Միսաք – եան , Շ· Նարդունի , Վ· Մելիքեան , Ա· Խոնդկարեան , Աչոտ Իսահակեան , Հայկ Զրուանդեան , Ֆ· Փալամուտեան եւ վերջապէս՝ Հայր Ներսէս :

×

Ներհուն բանասէրին դլխաւոր գործերն են .—

Տիմոթիոս Կուղ Հայ Մատենագրութեան մէջ (1909) :

Ջաքարիա Եպս· Գնունեցի եւ իր տաղերը (1910) :

Յովնաթան Նաղաշ Նաղաշ Յովնան – թանեաք եւ իրենց բանաստեղծական եւ նկարչական աշխատութիւնք (1911) :

Կիւրիոն Կաթողիկոս Վրաց (1910) :

Հինդ Պանդուխտ Տաղասացներ (1921) :

Գաւազանադիրք Կաթողիկոսաց Աղթամարայ (1920) :

Մատենագրական Հետազօտութիւնք , (հինդ հատոր) :

Թուղթ Մակարա Բ· Հայրապետին Երուսաղէմի (1930) :

Մովսէս Գ· Կաթողիկոս Տաթեւացի (1936) :

Սիմէոն Դպիր Լեհացի (1936) :

Բաղէշի Դպրոցը :

Դասական Հայերէնը եւ Վիէննական Մխիթարեան Դպրոցը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԵԿԻՒՍԻՆ ՋԱՆՔԵՐԸ ԱՊԱՐԴԻՒՈՆ

ԿՈՒԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՆՈՑՆ ՍԱՍՏԿՈՒԹԵԱՄԲ

—o—

Ամէն ժամ կը հերքուի նախորդ ժամ – ուան լուրը եւ մինչեւ վերջին ժամը յանդի պիտի չըլլայ թէ Նեկիւսը յա – ղթած է իր առաքելութեան մէջ եւ ետան ի՛ ու Պէն Պելլա պիտի տեսնուին ոչ : Մինչ առաջին լուր մը կը յայտ – նէ թէ երկու ղեկավարները պիտի տես – նուին երկուշաբթի Լիբիոյ մէջ, երկ – րորդ լուր մը կուպար հերքելու առաջի – նէ կը պարզուէր թէ եղիպտացիներու ջանքէ ի բաց դիրքաւորումը Ալժերիոյ ի դէմ եւ Հասան Բ·ի վերապահութիւնը ստեղծած է :

Արդարեւ Մարոքի թագաւորը կը յայտնէր թէ չատ տրամադիր չէ դլուխ պիտի խօսելու Պէն Պելլայի հետ եւ կը պարտնարէ նախ Արտաքին Նախարարներ – ու հանդիպում մը :

Պործողութեան ճակատին վրայ կռիւ – ները կը տասականան , թէեւ յայտնի չէ թէ ո՞վ է յաղթողը : Արդարեւ երկու կողմերն ալ կը յայտարարեն թէ իրենք կը յաղթեն : Լրագրողները որոնք կը հետեւին մարոքեան զօրքին չարժումնե – րուն կ'ըսեն թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան եւ իրենց կարծիքով 250 մեռ – եալ եւ վիրաւոր կայ երկուստեք : Մա – րոքեան հրամանատարութիւնը կը յայ – տարարէ թէ ալժերական բանակը կը նահանջէ :

× Քապիլիոյ չրջանի ըմբոստ պարա – դլուխը՝ Գնդ· Մոհանտ էլ Համ որ դեռ 15 օր առաջ կը սպառնար Պէն Պելլայի , հետը ճաչեց առջի օր , մինչ քաղաքական ընդդիմադիրը՝ Այթ Ահմէտ կը յայտնէր թէ պարզ դադար մըն է իրենց միջեւ եւ մեղադրած է Պէն Պելլան որ քիչ մը չատ ազմուկ հանած է այս առժամեայ հա – մաձայնութեան չուրջ : Քապիլ հարցը չէ լուծուած : Այթ Ահմէտ նոյն անդիջող դիրքը բռնած է , թէեւ կը կարծուի թէ իրականին մէջ, Պէն Պելլա կրցած է վի – ժեցնել ապստամբութիւնը :

× Թունուզի մէջ ալ մթնոլորտը լար – ուած է : Վայրկեանէ վայրկեան նոր լուրեր կը հասնէին Ծրիփոլիի հանդիպում – մին մասին : Ալժէրն հասած հեռագիր մը կը յայտնէր թէ հանդիպումը տեղի կ'ու – նենայ երկուշաբթի ի ներկայութեան Մարոքի նչանակած բոլոր իրաւարարնե – րուն , յաւելեալ՝ Սեքու Թուրէ :

Թունուզեան չրջանակները ոչ մէկ մեկ – նութիւն կուտան անցուդարձին մասին : Կը յայտնեն թէ Ալժէ իրենց ոչ մէկ բան ըսած է պաչտօնապէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռոժէ Տիզորմիէր , ծանօթ դեկավարը , սրտի տաղնապի մը դոհ դնաց առջի օր 65 տարեկանին : Առաջին տագնապը ունեցած էր ասկէ 11 տարի առաջ եւ անկէ ի վեր քաչուած էր երաժչտական կեանքէն : Համաչխարհայ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ ժաք Տիւքլօ անմիջապէս դացած է խոնարհելու համար տագնապաւոր երաժիչտին ամիւնին առջեւ :

Անգլիոյ նոր վարչապետը դիր մը ղրկեց Խրուչչեւի չնչառելով թէ Մոսկուայի դաչինքը առաջին քայլ մըն է խաղաղութեան ճամբուն վրայ :

Անաստաս Միկոյեան եւ Մխիթայէլ Սուսլով ծանր հիւանդ են ըստ Մոսկուայի լաւատեղեակ չրջանակներուն : Կարգ մը ուրիչ աղբիւրներու համաձայն Ա – նաստաս Միկոյեան վիրաբուժական նոր դործողութեան մը ենթարկուած է :

Թիթօ եւրոպա վերադարձաւ Ռոքըրտամ նաւով : Վերջին պահուն լուր մը չրջան ըրած էր ըստ որուն ռումբ մը կայ նաւուն մէջ ինչ որ պատճառ դարձած էր որոչ յապաղումի մը, մեկնումի պա – հուն : Նախագահ Քենըտի հետաձգումով բարի ճամբորդութիւն մաղթած է Եու – կոսլաւիոյ դեկավարին :

Խորհ· Միութիւնը հաստատեց թէ միչտ զօրավիդ կը մնայ Քասթրոյի վար – չակարդին : Հաւանայի կառավարութեան յանձնեց այն 1500 թոն սուրճը զոր գնած էր Պրազիլէն , ինչ որ թոյլ տուաւ նոր բաչխում մը ժողովուրդին :

Ֆլորիտացին կը հաղորդեն թէ սպի – տակամօրթ մը սպանուած է սեւ թա – դամասի մը մէջ :

Իտալիոյ համայնավար կուսակցու – թիւնը դէմ է վերին ժողովի մը այն կու – սակցութիւններուն որոնք դէմ են փեքի – նի ուղղութեան , բայց կը չարունակէ Մոսկուայի տեսակէտը պաչտպանել :

50 ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ բանտարկուած են Ցած – Սաքսի հանքի մը մէջ : Աստնցմէ 7ը կարելի եղած է ազատել : Մնացեալին համար ժամէ ժամ յոյսերը կը նուազին :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Չելլէ՛ք տրտնջաք ·

— Աստուածաշնորհ բժիշկին պարտէզը մտանք, ու դեռ շնորհքով պտուղ մը չկերանք :

Ահա ձեզի կեռաս : Ով որ դիտէ բերնին համը, թող հրամմէ՝ բալն ալ ետքը կամ առաջ :

Մե՛զք, Ծատուրեան չի դիտեր զանազանել բալն ու կեռասը : Իր Բուսաբանական Բառարանին մէջ կը շփոթէ մէկը միւսին հետ, ինչպէս ... Ռուսերը : Արդարեւ բազմաթիւ ռուսերէն բառարաններ կեռասը կը կոչեն վիշնիա, որ ֆէշնէն է : Ա՛հ, եթէ տեսած ու կերած ըլլային Արմաշի կեռասը կամ Քէօթահիոյ բալը, մէկ ծամելով կլլելէ ետք թնպուխը՝ կուտն ալ միասին, պիտի ըսէին.— Մէկը դրախտին բանալին է, միւսը՝ երազներու աշխարհին : Միայն դրա՞խտ, միայն երա՞զ,— գարուն, գարո՛ւն կը բերեն այս ծառերը, հարսանեկան քօղն իրենց գլխուն, ներշնչելով բանաստեղծները, ինչպէս ռուս քերթողը, Նեկրասով.

Ասես ներմակ կաթով ցօղուած՝
Կանգնել են, մեղմ շշնջում
Այգիները բալենու ...

Կամ՝ ինչպէս պարսիկ բանաստեղծը ·
Չիւնան էսթ ապտար ու թազէ ու թէր,
Ալու պալու հէմչուն լալէ տիլպէր :

Ցիրաւի, դեռ նոր քաղուած ու թաց, լիշերուան ցօղը վրան, բալը (պալու) ի՛նչպէս չնմանցնել գեղուհիի մը շրթներուն, — օ՛ լալի լեպ, օ՛ կափկափ··:

Հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ, ուր անծանօթ են կեռասն ու բալը՝ ինչպէս պիտի հաստատենք քիչ ետքը, Մ· Թաղիադեանց այսպէս կը նկարագրէ բալը իր աշակերտներուն(*.

— Զի՞նչ է բալ :

= Պտուղ բոլորշի սալորանման, երբ հասուն՝ թթուաշ եւ լերդագոյն, երբ չորանայ՝ լինի թթու գիւլինար :

— Զի՞նչ է կեռաս կամ գիլաս :

= Պտուղ դեղին ու կարմիր, նման բալի, բայց առաւել պարարտ, քաղցր եւ հիւթալից :

Բայց կեռասենին ծանօթ է պատմութեան մէջ աւանդութեամբ մը, որ կը հետաքրքրէ մեզ յատկապէս : Լուկուլլոս, պարտութեան մատնելէ ետք Պոնտոսի հանճարեղ թագաւորն (Միհրդատ) ու Հայոց արքայից արքան (Տիգրան), երբ վերադարձաւ Հռոմ, Յաւիտենական Քաղաքին ընծայ տարաւ ... կեռասենի մը (Ն· Ք· 64 թուականին) :

Այսպէս կ՚աւանդեն դպրոցական դասագիրքերը :

Այս աւանդութիւնը մեզի կը հասցուի արդեօք վկայութի՞ւն մը տալու համար պորտօրէնութեան (կասթրոնոմի) իշխանին սովորութեանց մասին, այն ապացոյցով թէ Լուկուլլոս պատերազմին յոգնութեանց եւ մտահոգութեանց մէջ անգամ չէր մոռցած... բերնին համը : Իրողութիւն է, որ կեռասենին բուսաբանութեան գիրքերու մէջ ծանօթ է Կիրասոն քաղաքին հետ կապով մը՝ ըստ ստուգաբանական աժան փորձերու, — պտղանունը փոխ առնուած է, կ՚ըսեն, պոնտական քաղաքէն, զոր ոմանք կը համարին կեռասենիին հայրենիքը : Բայց Թաղիադեանց կը գրէ թէ Լուկուլլոսի տարածը կեռասենի չէր, այլ ծորենի, որու հոմանիշներն ալ կուտայ ·

— Զի՞նչ է ծոր, կծոխուր, կամ զիրիշկ :

= Պտուղ վայրի փշուտ թփոյ՝ որպէս հատ մանր խաղողոյ, գունով բաց կանաչ եւ կարմիր, իսկ համով թթուաշ :

Ուրիշ էջի մը վրայ, դարձեալ ·

— Զի՞նչ է ծորն :

= Պտուղ վայրի փշուտ ծառոյ, իբրեւ զհատ խաղողոյ՝ կարմիր, համով՝ թթու, զոր կծոխուր կոչեմք :

— Ուր բուսանի թուփ սորա :

= Ի Հայաստան :

— Ո՞վ նախ տարաւ ի Հռովմ :

= Ղուկուղոս հազարապետ Հռովմայեցի, յորժամ մարտնչէր ընդ Մեծին Միհրդատայ ի Պոնտոս (առաջին ի լեզուագէտս, զի 24 լեզուս խօսէր) :

Կիրասոն քաղաքին անուան հետ կապը մէկ կողմ, ստուգաբանական ուրիշ շատ փորձեր կատարուած են, բոլորն ալ անյաջող,— զանց կ՚առնեմ (գրած եմ Հայ-Բոյժի մէջ) : Ստոյգ է, սակայն, ինչպէս մատենագարաններու հաւատարիմ բարեկամներ եւս կը հաստատեն, թէ կեռասենին կ՚աճէր Արեւմուտքի մէջ ... Լուկուլլոսէն շատ առաջ, (Ն· Ք· 400 թուականին՝ կեռասենի կը մշակէին Հելլէնները) :

Սանսկրիտ լեզուն բառ չունի(**), կը նշանակէ թէ կեռասենին անծանօթ էր Իրանի բարձրաւանդակէն անդին : Ապացոյց չէ այս պարագան : Ամէն դարնան, մութ դարերէ ի վեր, կեռասենին կը փաթթուէր իր ճերմակ քօղին մէջ և նոր հարսի պէս կը պարէր Հայաստանէն մինչեւ Գաղղիա, բայց այսօր հին դաղղիական ոչ իսկ մէկ բառ կը մնայ, որ անուն տրուած ըլլայ կեռասենիին՝ Վերկինգետորիսի օրերուն :

Ի՛նչ խօսք որ հայերէն ալ չէ կեռաս բառը, ոչ ալ բալ բառը :

Ապահովաբար Անատոլեան հին բարբառէ մը մնացորդ՝ այս կեռաս բառը իւրացուցած են Յոյները (քերասիոն), Պարսիկները (գիլաս), յետոյ ամբողջ արեւմուտքը՝ միշտ ձայնափոխութիւն կատարելով :

Աւելի մութ ծագում մը ունի միւսը, զոր մենք կը կոչենք բալ, Ֆրանսացիները՝ կռիոթ (կը ծագի էկռ = թթու բառէն), Թուրքերը՝ ֆիշնէ (աւելի ճիշդ՝ վիշնէ, զոր Ռուսերն ալ կը գործածեն, աւելի շատ կեռաս քան բալ նշանակութեամբ, փոխ առնելով Կովկասէն) :

Երկու աղբիւր ցոյց կը տրուի վիշնէ բառին ծագման մասին.— Պարսկերէն, արմատական իմաստով՝ կարմիր, եւ հին գերմաներէն, թթուաշ կեռաս, — կիներ բառը, կ՚ըսեն, կը ծագի գերմաներէնէ, բայց Ֆրանսական բարբառագիտութիւնը կը մերժէ : Բառը գոյութիւն ունի նաեւ պելասգեան բարբառին մէջ,— Յոյները պահպանած են զայն իբրեւ Անատոլեան բարբառային մնացորդ ու տուած Ալպանացիներուն :

Եթէ Լուկուլլոսի վերագրուած աւանդութիւնը բան մը կ՚արժէ, ապահովաբար այս բալենին է որ Արեւմուտք դաղթած է պոնտական աշխարհէն, յաղթական զօրապետին հետ :

Հայերէն բառը, բալ, փոխ առնուած է պարսկերէնէ, — պալու բառն է :

Կոյլաւ (գերմաներէնէ հայերէն բառարան) բալին հոմանիշ կուտայ նորգ բառը, Մուշի շրջանը շատ ծանօթ : Յաջորդով, այլ պտուղի մը մասին խօսելու ժամանակ, պիտի ըսեմ թէ ո՛րքան ճիշդ է :

Ունինք նաեւ հալիք բառը՝ կեռաս նշանակութեամբ : Ծատուրեան, հետեւողութեամբ Ալիշանի, զայն անուն կուտայ սվերտիային,— ըստ Երից վարդապետաց՝ կեռաս, ըստ Քաջունիի՝ պիկառոս կեռաս (Ֆրանսերէն), ըստ այլոց՝ հոն (գըզըլճըք) կամ սին (իւվէզ) :

Ֆրանսական բարբառով՝ հրէական կեռաս կոչուածը կեռաս չէ, հոն պտուղն է, որու մասին յաջորդով :

Ֆրանսական բարբառը հարուստ բառամթերք մը ունի՝ կեռասի անուն : Կուտամ քանի մը նմոյշ, (աւելին կը գտնէք Էօժէն Ռոլանի Ժող· Ֆլորային մէջ, հաղուագիւտ գործ, տասը հատոր, որու բառ զրկած է նաեւ Ալիշան).—

Կեմտու կը կոչուի կասքոնեան կեռասը, կոպէ՝ Մոնմորանսիի կեռասը, մոմէ կեռաս՝ այն որ դեղին է եւ մշկահոտ, էգ կեռաս՝ այն որ խիստ թթու է, (օ՛ Եւա), վերջապէս մըռիզ՝ այն որ լեղի է (ամէռսըռիզ բառերուն ձուլուած ձեւը) : Կեռասին կուտը, ինչպէս շատ այլ պտուղներու կուտը, (օրինակ զղեարին կուտը), կը կոչուի քար կամ ոսկոր : Միջուկը՝ փլոն :

Կեռասենին կուտայ նաեւ խէժ մը, զոր Ֆրանսացիք կ՚անուանեն ճպուռի մեղը, կամ կկու թռչունին ծիրտը, հացը կամ շղունքը : Կ՚անուանեն նաեւ ... սրբուհի Կատարինէ, չեմ դիտեր ինչո՛ւ :

Այս խէժին մասին կը գրէ Մ· Թաղիադեանց.—

— Զէ՞ խէժ սորա սննդարար :

— Այո՛, քանզի գրէ Հազէլկումիստ թէ յաւուրս պաշարման քաղաքին առաւել քան զհարիւր ոգիք կենդանի մնացին զամիսս երկու, առանց հացի, միայն ի բերանս արկանելով զփոքրիկ հատս խժոյ այսորիկ, եւ հալուցանելով :

Երբ կնոջ մը համար ըսեն թէ որդնոտ կեռաս կերեր է, «յղի է» կը նշանակէ :

Գերմանական մատենագրութիւնը եւս հարուստ է աւանդութիւններով՝ կեռասենիին վերաբերեալ : Լիթուանացիները կը հաւատան թէ Քիրնիս դեւը կը պաշտպանէ կեռասենին, որու մէջ կ՚ապրի, այդ պատճառով աղետաբեր կը համարին կեռասենին : Սլաւները, վստահ ըլլալու համար թէ ճճի ունի՞ն թէ չունին իրենց աղիքներուն մէջ, կը հաւաքեն կեռասենիի 81 կեղեւ ու կը նետեն ջուրին մէջ, — եթէ կեղեւները սուզին՝ կը նշանակէ թէ ճճի ունին, եթէ ծփան՝ ճճի չունին, (կեռասենիին կեղեւը բնակարան է դեւերուն, զորս «սպիտակ ոգի» կ՚անուանեն, ճիշդ ինչպէս աղիքը բնակարանն է ճճիներուն, որոնք մարմնաւորուած դեւեր են) : Ալպանացիները Դեկտեմբեր 23 – 24ին դիշերը, յատկապէս կեռասենիի ճիւղ կ՚այրեն եւ մոխիրը կը թափեն այդիներու մէջ,— կ՚ըսեն թէ կ՚արգասաւորէ հողը, որովհետեւ կ՚այրին դեւերը, որոնք արգելք կը հանդիսանան բուսականութեան աճումին : Մայիս մէկի դիշերը սիրահարներուն համար սովորութիւն է կեռասենիի ճիւղ մը կախել իրենց սիրած աղջկան դռնէն, ո՛վ դիտէ, այն յոյսով թէ աղջիկը, ծաղկած կեռասենիի մը նման, ճերմակ քօղ կը դնէ գլխուն ու կը պսակուի :

Եւ հիմա հէքեաթ մը.—

Քոյր եւ եղբայր էին Սրբուհին Մարգարիտա եւ սուրբն Հոնորատոս : Անոնք կ՚ապրէին Միջերկրականի եզերքը, երկու կղզիներու վրայ՝ իրարմէ բաժնուած, — ճիշդ այսօրուան Քան քաղաքին դիմաց : Մարգարիտա կը վարէր կուսանոց մը, Հոնորատոս՝ մենաստան մը : Կիներուն արգիլուած էր այցելել այրերուն մենաստանը : Եւ Մարգարիտա չա՛տ կը կարօտնար իր եղբայրը : Նամակ կը գրէր, կը թախանձէր, կը պաղատէր, կ՚աղաչէր, այցելութեան եկուր, կ՚ըսէր, քանի որ ինք չէր կրնար երթալ : Հոնորատոս կը պատասխանէր.— Կուգամ երբ կը ծաղկին կեռասենիները : Չոր մարդ, չոր սիրտ, քոյրը տեսնելու կ՚երթար տարին մէկ անգամ, կեռասենիներուն ծաղկած առաջին օրը : Գոհ չէր Մարգարիտա, աւելի յաճախ կ՚ուզէր տեսնել եղբայրը : Հոնորատոս կը պատասխանէր թէ այցելութիւնը կը խանգարէ իր հոգենուիրման

(*) Գիրքին խորագիրն է Մեսրովբեան Առաջնորդ Մանկանց, տպուած Կալկաթա, 1847ին :

(**) Ա· Փիքթէ հակառակ վկայութիւն կուտայ՝ հիմնուելով կարգ մը մատենագիրներու վրայ,— արդարեւ, Հուիթլի Սթոք կը գրէ թէ Հիմալայայի շրջանը 7400 ոտք բարձրութեան վրայ տեսած է կեռասենիներ, թէ հիլմէն լեռնցիները փատամ կը կոչեն կեռասը : Նո՞ւշ :

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Ֆրանսերէն վերտառութիւնները թարգմանեց բարձրաձայն եւ Աւետիս հասկցաւ ամէն ինչ : Այո՛, այո՛, վերջաւորութիւնը եւ ձկնորսներուն տեսարանը լաւ էր :

Այս եղաւ երկու նշանածներուն վերջին տեսակցութիւնը :

Ե·

Ահա թէ ինչու :

Սինէմայէն ճիշդ երեք օր վերջ, այսինքն երկուշաբթի, Աւետիս լուացք ը բաւ : Թեւերը սօթտած աշխատեցաւ ուրիշ զինուորներու հետ : Յետոյ աշխատեցաւ ուրիշ զինուորներու հետ : Յետոյ ճերմակեղէնները տարին փռել Կօռէլին մէջ երկար չուաններու վրայ որոնք կը քեցան : Զօրանոցին ետեւ կ՚երկարի այն մեծ ու լքուած թրքական գերեզմաննոցը զոր կը կոչենք Կօռել : Ճերմակեղէնները օգտուեցան արեւէն քանի որ արեւ կար : Յետոյ Աւետիս գլուխը խօթեց հսկայ կաթսաներու մէջ, անոնց մաքրութեան համար ալ աշխատեցաւ եւ ըրաւ ուրիշ բաներ՝ յիշատակութեան անարժան : Եւ ահա փլած պատէն տեսնուեցաւ Տիկին Արմենուհին որ ապահովաբար դեղարան կ՚երթար :

Աւետիս զայն կանչեց եւ պատին երկու կողմերը կեցած խօսեցան : Նախ զինուորը իր ուրախութիւնը յայտնեց Զաւէնէն լաւ լուրեր եկած ըլլալուն համար : Բարի լուրը ամէնուն բերանն էր եւ լսած էր նաեւ Աւետիս : Չափազանց երջանիկ է Տիկին Արմենուհի եւ չդիտէր թէ ինչպէս պիտի կարենայ համբերել ինը օր՝ տեսնելու համար իր մանչը որ երկու ամսուան օգափոխութիւն ստացած է : Արդեօք ի՞նչ վիճակի մէջ պիտի տեսնանք : Տասնըչորս օր հիւանդ պառկած է եղեր : Աւետիս նիւթը փոխելով ըսաւ որ մեծ խնդրանք մը ունի ընելիք : Ծառայութիւն մը պիտի խնդրէ Տիկին Արմենուհիէն եւ կանխաւ կ՚աղաչէ որ պատասխանէ մերժողական չըլլայ : Շատ կ՚աղաչէ :

Ըրաւ իր խնդրանքը :

Տիկին Արմենուհի նախ չափազանց զարմացաւ յետոյ բացադանչեց ու թեւերը վեր առաւ, եւ վերջապէս ուղեց մեկնիլ՝ կրկնելով թէ ինք այդ տեսակ բաներու չուզեր խառնուիլ : Ոչ, ոչ, ինք յանձն չէր առներ :

Թէեւ ցած, բայց ինքնավստահ ձայնով մը շարունակեց խօսիլ Աւետիս : Այդ խօսելակերպը, որուն ապահովաբար չէր սպասեր կինը, պատճառ եղաւ որ չկարենայ անմիջապէս մեկնիլ Տիկին Արմենուհի :

Զինուորը ցոյց տուաւ քիչ մը հեռուն կախուած ճերմակեղէնները որոնք ճըշմարիտ պատնէշ մը կը կազմէին եւ զիրենք կը ծածկէին զօրանոցէն : Ոչ ոք կրնար տեսնել երկու Հայերը : Տիկինը պատէն անցաւ ու խոհարարին հետ գնաց նստիլ գերեզմանաքարի մը վրայ որ տաք էր :

— Եթէ դուն չընես ո՞վ պիտի ընէ, ըսաւ զինուորը : Էլպիս հանըմին չեմ կրնար խօսիլ : Կատարեալ անմիտ մըն է : Բարի կին, լաւ կին, բայց ինչուս պէտք ... վերնատունը մարդ չկայ : Կը մնայ Արթաքի էֆէնտին : Այո, բայց ան ալ չըլլար : Երէկ գնաց իրեն բայց ճամբուեցաւ որովհետեւ եղբայրդ ալ քեզի պէս կ՚ըսէ որ չուզեր այս տեսակ գործերու խառնուիլ : Զայն չէր մեղադրեր Աւետիս : Գիտէր թէ Արթաքի էֆէնտին զինքը բնաւ չի ճանչնար : Այսինքն ճըշմարիտ Աւետիսը չի ճանչնար եւ իր այդ վարմունքը արդարանալի է : Ուրեմն Աւետիս իր վերջին յոյսը դրած է քու վրադ որ եղբօրդ նման խելքը – գլուխը անձ մը ըլլալէ զատ, չունիս նաեւ կանխակալ կարծիքներ :

Ոչինչ պատասխանեց Տիկին Արմենուհի : Զինուորը իր տաբատի գրպանէն հանեց ծխատուփը որուն վրայ Այա Սօֆիայի պատկերը կար եւ գլանիկ մը պլորեց : Գոհ էր անոր լռութենէն որ եթէ հաստատական պատասխան իսկ չէ իր խնդրանքին, կը նշանակէ թէ Աւետիսը մարդու տեղ կը դնէ՝ իր խօսքերուն ականջ տալով :

— Ատ ըսածդ խօ՞սք է, ըսաւ Տիկինը քիչ մը ամչնալով, որովհետեւ իսկապէս շատ մարդու տեղ դրած չէր զայն այս հանդիպումէն առաջ : Ինչո՞ւ քեզ մարդու տեղ պիտի չդնեմ : Բայց լաւ կ՚ըլլայ որ քիչ մը աւելի մտածես եւ յետոյ միայն այդ տեսակ որոշում մը տաս : Մի մոռնար որ երիտասարդ աղջիկ է, դեռ շատ կը փոխուի ...

Բարձր եւ խիտ նոճիներուն մէջ արեւը կ՚իյնար երկար լուսեղէն սիւներով, միշտ նոյն սրանկիւնով : Նոճիները կազմած էին մայր եկեղեցի մը եւ երկինքը պատուհաններ նուիրած էր այդ մայր եկեղեցիին : Թռչուն մը կար վարը, ուրիշ մը վերը, եւ երբեմն անոնք լոյսը կը կարէին կ՚անցնէին առանց պատարագին թելը կորսնցնելու : Թանձր շուքերու մէջ մարմար փաթթոց մը կը փրրփէր :

Զինուորը երերցուց իր գլուխը ժխտականօրէն, որովհետեւ ըստ իրեն այդ տեսակ աղջիկ մը չէր կրնար փոխուիլ : Եթէ տարիքը առնէ, եթէ ամուսնանայ, եթէ նոյնիսկ զաւակներ ունենայ, պիտի մնայ նոյն Աղաւնին :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(12 Շար·)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՃԻՈՒՉԵՓՓԷ ՎԵՐՏԻ

(Ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Ազարշի մէջ հայ օփերայի թատրոն մը, ուր ներկայացուած հրլան վերտիի գործերը եւ անոնք դառած հրլան լայն ժողովրդականութիւն: Օփերայի երաժշտ – տութիւն սիրողները միշտ ալ հրապուրուած են իտալացի երաժիշտին գործե – րով, որոնցմէ շատեր օժտուած են իտալական ժողովրդական երաժշտութեան տիպերով: Իսկ երգահանին գործերէն ամենը, ինչպէս «Ռիկոլեթթօ», «Լա Թրաւիաթա», «Իլ Թրովաթորէ» եւ «Այտա» մաս կը կազմեն այն գործերուն, որոնք մինչեւ այսօր կ'արձանագրեն ներկայացումներու ամենամեծ թիւը, աշխարհի օփերաներու խաղացանկերուն վրայ :

Ճիուզեփփէ Վերտի ծնած է 1813 Հոկտեմբեր 13ին, հիւսիսային Իտալիոյ Թոնքոլէ գիւղի ազգատ ընտանիքի մը մէջ եւ այս պատճառով իր ուսումը կը ստացայ պատահական ձեւով: Մէկ խօսքով ան եղաւ հանճարեղ ինքնուս մը :

Երկհոն նուագող մը՝ Փրովիզի իր առաջին ուսուցիչը եղաւ: Երբ Վերտի ներկայացաւ Միլանոյի երաժշտանոցը, ան կազմը մերժեց ընդունիլ զայն, իրրեւ անընդունակ մը, որ կը մնայ այդ կազմին անկնելի ամօթը: Մերժումին հետեւանքով, Վերտի անհատական դասերով իր ուսումը կը շարունակէ «Աքալա» թատրոնին դիակավար Վ. Լաւինիայի քով : Երգահանին երաժշտական երկարամեայ ապարէզին առաջին մեծ յաջողութիւնը եղաւ անոր «Օպերթօ» օփերային ներկայացումը, Աքալայի մէջ (1839): Բայց այս յաջողութեան ընկերացաւ անճնա – կան դառն վիշտ մը: Այդ օրէն քիչ հետք, ամէն խնդութենէ զրկուած, Վերտի կը կորսնցնէ իր մէկ տարեկան աղջիկը եւ երկու երախաներէ: Միայն ստեղծագործ աշխատանքը փրկեց դինքը հոգեկան դառնադէտ օրերուն :

Կարճ ժամանակի մը մէջ կ'ստանայ «Նաբուդոնոսոր» օփերան (1842), որու նիւթին առանցքն է Իտալիոյ պայքարող ժողովուրդին յեղափոխական խանդը: Այս գործին առաջին ներկայացումը հեղինակին համար եղաւ կատար – եալ յաղթանակ մը: Այդ ժամանակաշրջանին, Վերտիի կատարած հոյակապ աշխատանքը կը տեսնենք անոր երաժշտական հրաչալի գործունէութեան մէջ, երբ ան կուտայ նոր գործեր, ինչպէս «Լոմպարտացիները» (1843), «Էրնանի» (Վենետիկ, 1844), «Երկու Ֆոսքարիները» (Հռոմ, 1844), «Ժան տ'Արք» (Միլանօ, 1845), «Ալզիրա» (Նափոլի, 1845), «Ատտիլաս» (Վենետիկ, 1846), «Մաք – պէթ» (Ֆիրէնցէ, 1847), «Աւազակնե – րը» (Լոնտոն, 1847), «Մոլահէնը», «Լե – նիանոյի պատերազմը» (Հռոմ, 1849), «Լուիզա Միլլեր» (Նափոլի, 1849) եւ «Սթիֆելիօ» (Թրիէսթէ, 1850):

Աւելի ետք, Վերտիի այսպէս կոչուած միջակ գործունէութեան շրջանին, տա – սը տարիէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ ան կուտայ վեց օփերաներ՝ «Ռիկոլեթթօ» (Վենետիկ, 1851), «Իլ Թրովաթորէ» (Հռոմ, 1853), «Լա Թրաւիաթա» (Վենետիկ, 1853), «Սիկիլեան երեկոյք» (Փարիզ, 1855), «Սիմոն Պոքքանեկրա» (Վենետիկ, 1857), եւ «Տիմակահանդէս մը» (Հռոմ, 1859), որոնք երգահանին համբաւը կը տանին Եւրոպայի բոլոր երկիրները: Այս օփերաներուն մէջ, հեղինակը իր ուշադրութիւնը կը կենդրոնա – ցընէ հոգեբանական բնոյթ ունեցող նիւթերու վրայ, չեշտը դնելով մարդկային զգացումներուն եւ անձերու երաժշտա – կան ճշմարիտ բնութագրումին վրայ :

Իր ստեղծագործութեան ոլբերգական բովանդակութեան յօրինումին մէջ տի – րապետող դեր տալով ձայն տարբին, ժամանակի ընթացքին Վերտի կը յաջողի ստեղծել օփերայի նոր ոճ մը, ուր երա – ժշտական զարգացումը համաքայլ կ'ըլլայ թատրոնական դործողութեան եւ անձերու հոգեվիճակին հետ: Կեանքին վերջին տարիներուն, Վերտի կը յօրինէ իր ամէնէն կուռ օփերաները՝ «Ճակատա – գրի ուժը» (Փեթերպուրկ, 1862), «Տոն Քարլոս» (Փարիզ, 1867), «Այտա» (Գահիրէ, 1871), «Օթելլօ» (Միլանօ, 1877) եւ «Ֆալսթաֆ» (1893):

Օփերաներէ զատ, Վերտիի գործերուն մաս կը կազմեն լարային քառեակ մը, ձայնական – համանուագներ եւ իր չատ ծանօթ Ռեֆիւյէմը («Հոգոցերգ», Միլանօ, 1873), զոր չարադրած է ի յիշատակ մեծ բանաստեղծ Մանձոնիի:

Ճիուզեփփէ Վերտի Իտալիոյ երեսփոխանական ժողովին անդամ ընտրուեցաւ 1861ին եւ թագաւորին անուանումով՝ ծերակուտական 1874ին: Փարիզի դեղարուեստից կաճառին թղթակից անդամ 1859ին, իսկ օտար անդամ՝ երգահան Մեյերպէերի յաջորդեց 1864ին:

Մեռաւ 1901 Յունուար 27ին, Միլանոյի մէջ :

Վերակազմելով Ժ. դարու իտալական դասական օփերան, Վերտիի ստեղծա – գործունէութիւնը կը ներկայանայ խորապէս մարդկային արուեստի պերճախօս օրի – նակ մը :

Ն. Մ.

R. T. F.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ

ԴԻՏԵՑԷՔ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27ԷՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամը 10՝ Բողոքական ներկայութիւն, ժամը 10·30՝ Կաթոլիկ ս. պատարագ, պատարագ, ժամը 12՝ Շարժանկար, 12·30՝ Տիսֆորատա, 13·30՝ Պատառուկն անդին, 14՝ Ի. Դարու Մարդը, 14·40՝ Թելէ – Կիրակի, մարզական եւ վաուիէթէ, 17·20՝ Շարժանկար Լը Քոնյէօր, 18·10՝ «Հանրային թիւ 1 բարեկամը» (շարժանկար), 19·10՝ Թատերական նորութիւններ, 19·25՝ «Դրախտի անկիւն մը» (թերթօն), 20·20՝ Կի – րակի – մարզական, 20·45՝ Շարժանկար «Ամառուան Լոյս», 22·15՝ Աչնան փոքր երաժշտութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ժամը 20·30՝ Անուշ Ֆրանսա, ժամը 22՝ Ապրելու արուեստը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Հարիւր տարի սէր», տեսարաններ ծանօթ թատերգու – թիւններէ, 22՝ երաժշտութիւն ձեղի համար, ռուս դաշնակահար՝ Եակով Զաք :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ժամը 19·20՝ Ի. Դարու Մարդը, 20·30՝ «Փոխ Ո'ղ'էթուալ», 21·30՝ Ընթերցումներ ձեղի համար :

ՈՒՐԲԱԹ.— Ժամը 16·55՝ Շարժանկար «Վրտես Գերմանիոյ համար», 20·30՝ «Հինգ սիւնակ առաջինին վրայ» :

ՇԱԲԱԹ.— Ժամը 16·30՝ Առանց ան – ցպագրի համբորդութիւն «Եուկոսլաւիա», 16·50՝ Նափոլէոն, ֆիլմ, 20·30՝ «Ցա – նուն Օրէնքի», թերթօն, 21՝ «Քամեռան ժամանակը կը հետաղօտէ», Շառլ Ա. Անգլիոյ թագաւորին մահուան դատա – վարութիւնը :

Զայնասփիւռը փորձի շրջան մը կը բռնէ իր նոր կազմակերպութեամբ եւ ե – րեք կայաններով, կը յանձնարարենք դլխաւորաբար նախկին Ֆրանս 4ը, ներ – կայիս էֆ թէ էֆ (հօր փիտէլիթէ) որ ընտիր երաժշտական յայտագիր մը կը ներկայացնէ միշտ :

Պատկերասփիւռի վերոյիշեալ յայտա – գիրը կրնայ վերջին պահուն փոփոխու – թիւններ կրել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շ. ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑ

Հոկտեմբեր 12ին գրական երեկոյ մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ Շահան Շահնուրի ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Բացումը կատարած է Ստ. Կուրտիկեան, գրագէտին կեանքն ու գործը ներկայա – ցուցած է Ստ. Ալաջալեան: Խօսք առած է նաեւ Վ. Նորենց :

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի պետական համալսարանի գործերով զբաղող կուսակցական կազ – մակերպութեան նիստին դիտել տրուած է, թէ անբաւարար է արժէքաւոր նոր դիրքերու տպագրութիւնը : Բազմաթիւ դիրքերու եւ դիտական հաւաքածոներու հրատարակութիւնը կը ձգձգուի ամիս – ներով, նոյնիսկ տարիներով :

Անուշադրութեան մատնուած է կարգ մը ճիւղերու մասնագէտներու պատրաս – տութիւնը :

ՆԵՐԳԱՂԹ

« Սով. Հայաստանի» Հոկտեմբեր 12ի թիւին մէջ «Նոր հայրենադարձութեան մէկ տարին» խորագրով դրուագիւն մը զե – տեղած է ներդաղթի պատասխանատու – ներէն՝ Հ. Խաչատրեան :

« 1962 Հոկտեմբեր 12ին, կը գրէ ի մէջ այլոց յօդուածագիրը, Պաթում – Երե – ւան չոգեկառքը կիրովական բերաւ 336 կիպրոսահայեր: Սկիզբ առաւ նոր հայ – բնակադարձութիւնը: Եւ ահա տարի մըն է, որ կարաւան – կարաւանի հետեւէն մայր Հայաստանի գիրկը կը վերադառ – նան անոր պանդուխտ զաւակները : Մէկ տարուան մէջ կիպրոսէն, Իրանէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան վերադարձած են 2·433 Հայեր» :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Լեհ ծանօթ դաշնակահար Փաուերեւս – կի առթիւ մը կ'ըսէ իր մէկ բարեկամին.

– –Տասնըհինդ տարիներու պէտք ու – նեցայ՝ վերջապէս համոզուելու համար, թէ մէկ կրամ իսկ երաժշտական տա – ղանդ չունիմ :

— Եւ ի՞նչ ըրիք, երբ հասաք այս եզ – րակացութեան .

— Զկրցայ բան մը ընել, քանի որ այն տեն չատ ծանօթ դաշնակահար եղած էի արդէն, կը պատասխանէ Փաուերեւս – կի :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱԶ»Ը

պահերը, — ամէն մէկ ժամս Աստուծոյ նուիրած եմ, կ'ըսէր: Այն տեն Մար – գարիտա դիմեց Աստուծոյ եւ խնդրեց իր կարճ միջամտութիւնը: Ջմրան օր մըն էր, — հրա՛շք, ծաղկեցա՛ւ կեռասենին: Եւ այնուհետեւ ծաղկեցաւ ամէն ամառ – ղուխ, որպէսզի Հոնորատոսի չոր ղը – լուխը հասկնայ թէ Աստուած անդամ հա – մաձայն է որ եղբայրը տեսութեան եր – թայ իր խանդակաթ քրոջ՝ դէթ ամիսը մէկ անդամ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴԻ ԿԻՆԸ

Ժ.

Եւ առանց ուրիշ խօսք ըսելու, առանց ձեռքի ընելու երիտասարդին թեթեւաբար բռնելը, Մարկրիթ իր սենեակը դար – ձաւ եւ ուժով մը դոցեց դուռը, ուրիկ անմիջապէս Նանին ներս մտաւ :

— Կը լսե՞ս, ըսաւ Մարկրիթ, այս ախմաբին ըսէ միշտ որ հոս չեմ կամ թէ չեմ ուզեր ընդունիլ զինքը : Ալ զղուե – ցայ չաբունակ տեսնելով մարդեր, ո – րոնք կուգան ու միեւնոյն բանը կը խնդ – րեն ինձմէ, որոնք կը վճարեն եւ կը կար – ծեն թէ առնելիք տալիք չմնար: Եթէ մեր ամօթալի արհեստին սկսողները անոր ինչ ըլլալը գիտնային, նախամեծար կը սեպէին սպասուհի ըլլալ : Բայց ոչ, չքաղցեսոնները, կառքը, աղամանդները ուզենալու անամօթութիւնը կը հրապուրէ մեզ: Բոլոր ըսուածներուն կը հաւատանք, վասնզի պոռնիկութիւնն ալ իր հաւատքը ունի, եւ քիչ քիչ կը մաշեցը – նենք մեր սիրտը, մեր մարմինը, մեր պե – ղեկութիւնը : Վայրկեանի մը պէս կը սարսափին մեզմէ ու բարիայի մը պէս կը վարձահատուցեն մեզ: Մեզ չքաղցցող – ները այնպիսի մարդեր են, որ միշտ ի – րենց տուածէն աւելի կ'առնեն մեզմէ եւ օր մըն ալ չեն մը պէս կը սատկինք ու – րիշներն եւ ինքզինքնիս կորստեան մատ – նելէ եառքը :

— Տիկին, հանդարտեցէք, ըսաւ Նա – նին, այս դիշեր չկերնիդ զրդռուեր է:

— Այս չքաղցեսոը նեղութիւն կուտայ ինծի, աւելցուց Մարկրիթ չփակին ճար – մանդները փրցնելով : Գիշերանոց մը տուր ինծի: Բրիւտանը տեսա՞ր :

— Դեռ չէ եկեր, բայց պալուն պէս ձեղի պիտի ղրկեմ :

— Ահա մէկն ալ, չարունակեց Մար – կրիթ չքաղցեսոը հանելով եւ դիշերա – նոց մը հագնելով, ահա մէկն ալ որ ին – ծի պէտք ունեցածին պէս իսկոյն կուտայ կը դանէ դիս, եւ որ չի կրնար ինծի ծա – ռայութիւն մը մատուցանել յօժարակամ: Գիտէ թէ այս իրիկուն պատասխանի կը սպասեմ, թէ պէտք ունիմ անոր, թէ մը – տածող եմ եւ վատամ եմ որ պարտեւու զացած է, առանց իմ վրաս մտածելու :

— Թերեւս գործի համար տեղ մը զա – ցած ու մնացած է :

— Մեղի քօնչ բերել տուր :

— Նորէն պիտի հիւանդանաք, ըսաւ Նանին :

— Աւելի աղէկ: Պառուղ, կարկանդակ կամ վառեակի թեւ մը, վերջապէս բան մը բեր չուտուվ, անօթի եմ :

Աւելորդ է ըսել ձեղի թէ այս տեսա – րանը ինչ տպաւորութիւն ըրաւ իմ վը – րաս : Կը դուշակէք, այնպէս չէ՞:

— Ինծի հետ պիտի ճաշէք, ըսաւ: Հի – մակուհիմա դիրք մը առէք ու կարդա – ցէք, ես վայրկեան մը արդուզարդի սեն – եակս պիտի երթամ :

Աշտանակի մը մոմերը վառեց, անկող – նին սնարին քով պառուած դուռ մը բա – ցաւ եւ անյայտ եղաւ :

Իսկ ես սկսայ նկատի առնել այս աղ – ջկան ապրելու եղանակը եւ սիրոյս վրայ կարեկցութիւն ալ աւելցաւ:

Սենեակին մէջ մեծաքայլ կը պտըտէի մտածելով երբ Բրիւտանն ներս մտաւ :

— Հո՞ս էք, ըսաւ: Ո՞ւր է Մարկրիթը:

— Իր արդուզարդի սենեակն է :

— Վերադառնալուն սպասեմ: Ձեղի հաւներ է: Գիտէ՞ք ասիկա :

— Ո՛չ :

— Բան մը չբա՞ւ ձեղի :

— Ամենեւին :

— Ի՞նչպէս հոս եկեր էք :

— Աչցելութեան եկայ :

— Կ՞ո դիշերին :

— Ի՞նչ կ'ըլլայ :

— Անառա՛կ քեղի:

— Նոյնիսկ չատ դէշ ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի :

— Հիմակ աղէկ ընդունելութիւն պիտի ընէ :

— Կը կարծէ՞ք :

— Բարի լուր մը բերի իրեն :

— Աղէկ: Ըսել է թէ իմ վրաս խօսե – ցաւ ձեղի :

— Երէկ դիշեր, երբ ձեր բարեկամին հետ մեկնեցաք հոսկէ . . . : Աղէկ միտքս բնկաւ, ի՞նչպէս է ձեր բարեկամը : Կարծեմ թէ անունը Կասթօն Ռ. . . է :

— Այո, ըսի– առանց խնդալս բռնելու, երբ յիշեցի Կասթօնի ինծի հաղորդած դաղտնիքը եւ երբ տեսայ որ Բրիւտանս հապիւ դիտէր անոր անունը :

— Այդ տղան սիրուն է: Գործը ի՞նչ է :

— Տարին 25·000 ֆրանք եկամուտ ու – նի :

— Ա՛հ, իրա՞ւ : Ի՜հ ուրեմն, դառ – նանք ձեր խնդրոյն: Մարկրիթ ձեր մա – սին հարցումներ ըրաւ ինծի : Հարցուց թէ ո՞վ էք, ի՞նչ կ'ընէք, որո՞նք էին ձեր սիրուհիները, վերջապէս ինչ որ կրնայ հարցուիլ ձեր տարիքը ունեցող մարդու մը մասին: Գիտցածս ըսի անոր, աւելցնելով թէ սիրուն տղայ մըն էք: Ա – հա այսչափ :

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ուզունեան (Լը Փիւի) 10 ֆր. կը նուիրէ :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ ժէյ (Կրընոպլը), սկըզնաւորութիւն երեցոյ ղութեանց ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ fհնյ· Փոսթէֆիեան : Հոգեհանդստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն.— Ֆ· Կ· Խաչի երեք դասըն – թացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի Թաղը, ընկերուհի Եղ· Այանեանի խանութին մէջ .— իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Ո – հանջանեան ակումբին մէջ : Ուսուցիչ՝ Պ· Կ· Տէրմոյեան :

Ցարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հակել որ ա – նոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, ժամը 6·ի չքեղ սրահնե – րուն մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր·
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ՛ր, բաներ՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ : Դիմել հեղինակին ցառաջիկ հասցէով

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարե – ւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլ – լան Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմ – բեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ· Կիրա – կի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ· Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ· Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, 30 Նոյ· Կիրա – կի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ· Շա – բաթ, ժամը 21ին :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

— EXPOSITION —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ

Բացում, Շորեքշաբթի Հոկտ· 23
ժամը 17
Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6
ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19
(Բացի կիրակի եւ երկուշաբթի առաւօտ)
GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոյեմբ Զատէեան (ծնեալ Տէյիրմէն – ճեան) կը փնտռէ իր եղբօր կինը՝ Մաք – րուհի Տէյիրմէնճեան (Օվաճըկի) այրին՝ Պարտիզակցի Օննիկ Տէյիրմէնճեանի (մե – ռած 1920ին) : Կը կարծուի թէ Եգիպտոս է իր եղբօր մօտ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Նոյեմբ. Զա – տէեանի :

28, Rue Mme Curie
BAGNEUX (Seine)
FRANCE

Գահիրէի «Ցուսաբեր»էն կը խնդրուի արտատպել :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 17ին :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի Կէսօ – րէ վերջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 24, Կիրակի Կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ ե – րեկոյ, քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ· 9ին, եկեղեցւոյ սրահը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Փա րիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA
43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքնե – րուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, րոլորովին նոր մե – թոտներով ուսուցչուհիներ Պ· Ց· Ա – թինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոն – վալէսան : Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակնե – րը, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտա – կանութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդ – րութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկե – դինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի եկեղեցւոյ կից : րակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլ – լալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջ – նորդեն իրենց զաւակները 10էն 12 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Իսիլ «Ա – նաատր» խումբի պարանոցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ·ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ ե – րեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Տիկնանց յանձ – նախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւն – ներէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուա – կանները .—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպա – տակ վաճառք» :

Ցառաջիկային պիտի տրուին մանրա – մասնութիւնները :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ· ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաբանութիւնը
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ
Imprimerie Arménienne
Paris (9e)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
29 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9846

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9846

ԴԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ՊԱՐԱՊ

Հայկական Սփիւռքի ապագային կեանքին մէջ դեկավարի կամ առաջնորդողի պա – տասխանատու դերեր ստանձնած հին սե – րունդը անհետանալու վրայ է :

Մեր թերթերուն մէջ ամէն օր կը կար – գանք մահուան լուրերը այդ հին սերուն – դի յաջեցող դէմքերուն,— անո՛նց, ո – րոնք հայրենի հողին համն ու հոտը բե – րին իրենց հետ ու պահեցին քանի մը տասնամեակ օտար ափերու վրայ :

Շիտակ կամ քիչ մը ծուռ, այդ սե – րունդը կատարեց իր պարտականութիւ – նը մեր անձար բազմութիւններուն հան – դէպ : Մնաց ազգային կեանքի առաջա – դիմ դիրքերուն վրայ, յաճախ քննադատ – ուր դիրքերուն վրայ, յաճախ քննադատ – ուելով իր «հին ըմբռնումներուն» հա – մար :

Այսօր, այդ սերունդը չկայ : Կամ՝ գո – նէ չկայ : Անոր ձգած պարապ դիրքե – րը հետզհետէ գրաւեց՝ այսպէս կոչուած միջին կամ կամուրջի սերունդը, որ թէեւ ծնաւ հայրենիքին մէջ, բայց հասակ նե – ցաւ օտար հորիզոններու տակ :

Այս սերունդը, որ տարիներէ ի վեր կը գտնուի մեր հանրային կեանքի դիրքե – րուն վրայ, կրեց աղէտագութիւնը երէկին եւ այսօրուան : Իբր ոգեկան ուժ՝ չձեր – պազատուեցաւ անցեալէն : Իբր գործօն ուժ՝ իր քայլերը դժուարացաւ յարմար – ցնելու արդի մեր կեանքին հետ :

Եւ ասոր համար տաժանք մը եղաւ հանրային կեանքի ասպարէզին մէջ մի – ջին սերունդին գործը : Քալեց հիներու ուղիին, միաժամանակ, փորձեր ընելով հասկացողութեան լեզու մը գտնելու նո – րերուն հետ :

Այս պայմաններուն տակ է որ գործեց միջին սերունդը վերջին տասնամեակ – ներուն՝ մեր ազգային անդաստանին մէջ : Գործեց՝ սրացաւօրէն, դիրքերը պարպ չձգելու ազգային բծախնդրու – թեամբ :

Այսօր, եղեամը նստած է արդէն այս սերունդին ալ գլուխն : Մահուան մանգա – ղը տակաւ կը հնձէ անոր չարքերը : Իսկ դիրքերու վրայ մնալ յամառողներուն մօտ նշմարելի է յոգնածութիւնը եւ «հանդստեան» կոչուելու տրամադրու – թիւնը :

Աւելի քան երբեք, այսօր կը զգանք ու կը տեսնենք, որ դիրքերը կը պարպուին մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ : Պահակներու չարքերը հետզհետէ կը նօսրանան եւ ինկողներուն դիրքերը կը մնան պարապ :

Նորահասները, անոնք որ ծնան ու հա – սակ նետուեցին օտար հորիզոններու տակ, կը տատամսին, աւելի ճիշդ՝ կը խուսա – փին ասպարէզ իջնելէ :

Վճռակամութիւնը եւ քաջութիւնը չեն որ կը պակսին անոնց, այլ հիներու այն ոգին, որ միակ ուժը կրնայ հանդիսանալ երիտասարդութիւնը մեր հանրային կեանքին կապկլու եւ պարպուած դիր – քերը լեցնելու :

Այսօր հոգեբանական մասնայատուկ ե – րեւոյթի մը առջեւ կը դնէ մեզ՝ բոլոր ազգերու երիտասարդութիւնը, որուն հետ նաեւ մերինը :

Երիտասարդութիւն մը՝ ինքնավստահ, յանդուգն, յանձնապաստան՝ ամբարտա – ւան ըլլալու աստիճան, բայց միշտ խու – ապող հանրային կեանքի մէջ պատաս – խանատու եւ առաջնորդող դերեր ըս – տանձնելէ :

Հոգեբանական այս երեւոյթին պատ – ճառները, թերեւս, կը հանդիսանան մեր դարը յատկանշող նիւթապաշտ ոգին եւ արդի կեանքի պայմանները, — հաճոյք, վայելք եւ հանրայինէն աւելի՝ անձնա – կան ըլլալ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՋՈՒԶԵՐ ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹԱԼ

ԹՈՂ ԱՌԱՋ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԵՐԹԱՆ, ԿԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Երկու ամսուան բացակայութենէ մը ետք, Նիքիթա Խրուշչեւ Մոսկուա վերա – դարձաւ եւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ : Ընդհանուր ձեւով, լրագրողներու կար – ծիքն այն է որ Խրուշչեւ բաւական յու – սալքուած ոճով մը խօսած է օրուան հր – տատապ հարցերու մասին :

Այս անգամ, Խրուշչեւ ոչ մէկ ձեւով ուզած է անգնել Արեւմուտքը ոչ ճարտա – րարուեստի ոչ ալ դիւղատնտեսական մարզերու մէջ : Աւելին՝ ցարդ Խրուշչեւ միշտ կը յայտնէր թէ բաւական առաջ տարուած են դէպի լուսին ճամբորդու – թեան մը պատրաստութիւնները : Այն – քան որ չատ ետ կը մնային Ամերիկացիք, այս վերջիններուն իսկ խոստովանու – թեամբ : Արդ, այսօր Խրուշչեւ, անըս – պասելի կերպով կը հրաժարի լուսին եր – թալէ, առաջնութեան պատիւն ալ Ամե – րիկացիներուն կը թողու :

« Ներկայիս, կը չեշտէ Խրուշչեւ, ոչ մէկ ծրագիր ունինք տիեզերանաւորդնե – րու թռիչքներու համար դէպի լուսին : Կարդացի թէ Ամերիկացիները կ'ուզեն մարդ մը ղրկել լուսին 1970ին : Մաղթենք որ յաջողին : Եւ այն ատեն կը տեսնենք որ ի՞նչպէս կ'երթան, ի՞նչպէս լուսինի վրայ կ'իջնեն եւ ամէնէն կարեւորը ի՞նչ – պէս կը վերադառնան : Կ'օդտուինք իր փորձառութենէն : Ձենք ուզեր մրցում ընել լուսին մարդ ղրկելու համար ա – ռանց խնամուած պատրաստութեան : Պարզ է որ նման մրցակցութիւն մը բան չի բերեր : Ընդհակառակն, միայն դէշ կրնայ ունենալ, որովհետեւ մարդիկ կրնայ դէպի մահ առաջնորդել : Մեզ մօտ կ'ըսեն «եթէ անհամբեր ես երկրի վրայ, լուսին դնա՛» : Երկիրը մեզի համար հարկ եղածին չափ լաւ է, բայց լուրջ խօսելու համար պէտք է չատ աշ – խատինք եւ պատրաստուինք մարդ մը լուսին ղրկելու համար » :

Ուեւստեղէնի մասին խօսելով, Խրուշ – չեւ յայտնեց թէ այս տարուան մէկ կողմ դրուած պահեստները կրնային բաւել ժո – ղովուրդին պայմանաւ որ վարչական կարգաւորում մը պարտադրուէր արմը – տիքի բաշխումին համար : Հարկ եղածին չափ աննպատակ արտադրութիւններ ու – նինք, բայց որակով աւելի ցած քան այն հացը եւ հաճարը որոնց վարժուած է մեր ժողովուրդը : Բայց մենք որոշեցինք ուրիշ ճամբայ մը ընտրել, որպէսզի խը – նայենք մեր ժողովուրդին աւելորդ զոհո – ղութիւններ, դրամատիրական չուկային ցորեն գնելով : Ձենք դիտեր տակաւին թէ Միացեալ Նահանգներէն ցորեն պիտի գը – նենք թէ ոչ : Եթէ Ամերիկացիք պայման – ներ դնեն ցորեն ծախելու համար, ցորեն չենք գներ Միացեալ Նահանգներէն » :

Խօսելով խորհրդային անտեսութեան մասին, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ պէտք է դանդաղեցնել որոշ մարզերու աճման տեմպը նախապատուութիւն տալու հա – մար քիմիական արդիւնաբերութեան զարգացման դա – լիք չորս – հինգ տարիներու ընթացքին : Յառաջիկայ եօթը տարիներու ընթաց – քին, քիմիայի ճարտարարուեստի զար – գացումը քսան միլիոն ռուբլի պիտի ար – ժէ Խորհրդ. Միութեան :

Խրուշչեւ պատասխանեց նաեւ կարգ մը հարցումներու, գլխաւորաբար չին – խորհրդային յարաբերութեանց վերա – բերեալ : Խորհրդային վարչապետը նոր կոչ մը ըրաւ վերջ դնելու համար տարա – կարծութեանց : Այս է «ամէնէն լման – տուն » լուծումը : Խորհրդային դեկա – վարները, ինչպէս չին դեկավարները, կ'ըսէ Խրուշչեւ հիմնական նոյն վաւե – րագրերուն կը դիմեն .— Համայնավար կուսակցութեանց 1957ի եւ 1960ի հա – մաշխարհային համագումարները : «Եթէ այդպէս է, աւելի լաւ չէ որ մէկը մի – սին դէմ չելլէ, նոյնիսկ եթէ տարբերու – թիւններ կան յայտարարութեանց հաս – կացողութեան կամ մեկնութեան մէջ, ձգենք որ ժամանակը իր խօսքը ըսէ այն տեսակէտին վրայ որ ամէնէն ճիշդն է » :

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ թէ պէտք չէ գե – րադնահատել Մոսկուայի դաշինքը : Հիւլէական փորձերու մասնակի դադարը ապաքինում չի նշանակեր : Խորհրդային վարչապետին համար Ատլանտեան Ուխտի հիւլէական բազմակողմանի ստեղծումը պատերազմի նոր վտանգ մըն է : «Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ դերմանական հարցին խաղաղ կարգա – դրութեան, որովհետեւ կը խորհի թէ ներկայ միջազգային յարաբերութեանց բանալին է» չեշտած է Խրուշչեւ, որ վեր – ջացնելէ առաջ իր ասուլիսը, յայտնած է թէ Ռուսաստի կացութիւնը հեռու է բնա – կան ըլլալէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան քայքա – յումին առաջքն առնուեցաւ վերջին պա – հուն, չնորհիւ Հանրապետութեան Նա – խագահ՝ Կիւրսէլի միջամտութեան : Միւս կողմէ Ազգ. Ժողովը քննութիւն մը պա – հանջեց երկու նախարարներու (Ներքին եւ Առողջապահութիւն) կռիւներուն առ – թիւ :

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ, ի վերջոյ յաջողե – ցաւ հանդիպում մը կազմակերպել երկու թշնամի եղբայրներու միջեւ : Արդարեւ այսօր՝ երեքշաբթի, հասան Բ. եւ Պէն Պելլա պիտի տեսնուին Պամաքոյի մէջ, մերժելէ ետք Թրիփոլի եւ Թունուզ քա – ղաքները իբրեւ ժամադրավայր : Այս տեսակցութեան պիտի մասնակցին նաեւ Մօտիպօ Քայթա(Մալի) եւ անշուշտ Եթովպիոյ կայսրը : Այս հանդիպումը սակայն համաձայնութիւն չի նշանակեր : Կռիւները կը չարունակուին : Խրուշչեւ իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին Մարո – քի վրայ ձգեց կռիւներուն պատասխանա – տուութիւնը :

ՀԻՄԱ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ... ՋԱՐԴԵԼ

Գ.

Թուրքը, փորձելով իր եաթաղանը խաղցնել նոյնիսկ ... աշխարհագրութեան մէջ, կ'աշխատի ջնջել մեր անունը, զոր Պատմութիւնը քանդակած է քարտէսին վրայ:

Ի՛նչ Հայաստան, ի՛նչ Հայութիւն, — կ'ըսեն: Ու կը պնդեն թէ Հայերը «զանցառելի քանակութիւն» մը կը ներկայացնէին Թուրքիոյ մէջ իբրեւ բնակչութիւն:

Այս պնդումը երկու նպատակով. — Նախ մերժել Հայոց պատմական իրաւունքը այն հողամասին վրայ, որ ծանօթ է իբրեւ հայկական բնաշխարհ, երկրորդ նուազեցնել ցեղասպանութեան ոճիրին տարողութիւնը՝ յայտարարելու համար թէ «քանի՛ հոգի էին, որ միլիոնաւոր ջարդուածներու մասին կը խօսուի»:

Այսպէս, Փրոֆ. Թայիպ Կէօքպիլկին կը գրէ. — «Արեւելեան նահանգներուն մէջ Հայերը սկիզբէն ի վեր չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին»: Ըստ այս թուրք պատմաբանին, արեւելեան նահանգներուն մէջ չորս միլիոն մահմետական կար, իսկ քրիստոնեայ՝ 600 հազար: Տիարպէքիրի նահանգին մէջ, կը շարունակէ նոյն փրոֆէսէօրը, Հայերուն ընդհանուր թիւը հինգ առ հարիւր անգամ չէ հասած, այլ միայն 3,5 առ հարիւր:

Աւելի ճէօմէրտ է թուրք ուրիշ պատմաբան մը, Էսատ Արաս, որ կը գրէ թէ ամբողջ Օսմ. կայսրութեան մէջ Հայերուն թիւն էր ընդամէնը մէկ միլիոն 161 հազար, բայց ոչ մէկ տեղ, նոյնիսկ Պիթլիսի, Վանի եւ Էրզրումի նահանգներուն մէջ, մեծամասնութիւն չեն կազմած, — Սվազի մէջ, կը շարունակէ, ուր Հայոց թիւը այլ տեղերէ աւելի բարձր էր, 170 հազար էին Հայերը, մինչ մահմետականները՝ 840 հազար:

Եւ եզրակացութիւն՝ չկար նահանգ մը, սանճակ մը, նոյնիսկ նահիյէ մը, ուր մեծամասնութիւն կազմէին Հայերը:

Ընդհակառակն, Ժաք տը Մորկան կը գրէ թէ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին՝ Հայերուն թիւն էր երկու միլիոն 380 հազար: Համաձայն Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին պատրաստած վիճակագրութեան, Հայոց թիւն էր երկու միլիոն 660 հազար, միայն արեւմտեան Հայաստանի մէջ՝ մէկ միլիոն 630 հազար: Մօրիս Փեռնօ կը հաստատէ Թրքական հարցը գիրքին մէջ (էջ 207) թէ երկուքուկէս միլիոնի կը հասնէր Հայոց թիւը Թուրքիոյ մէջ: «Սով. Պատմ. Հանրագիտարանի» արձանագրութեանց համաձայն, մինչեւ 1915 – 1916 թուականներու հայկական ջարդերը, Թուրքիոյ մէջ կ'ապրէին 2,5 միլիոն Հայեր:

Բայց Թուրքերուն համար բաւական չէ ըսել թէ աննշան թիւ մը կը կազմէին Հայերը արեւելեան նահանգներուն մէջ, թէ աննշան դէպք մըն է ցեղասպանութեան ոճիր կոչուածը:: Թուրքերը կ'ուզեն նաեւ «դաշնակ – հնչակ կոմիտէներու» վերագրել Զէյթունի ապըստամբութիւնը (1862), Մուշի ապստամբութիւնը (1863), Զարսանճաքի ապըստամբութիւնը (1865), Զէյթունի կրկին ապստամբութիւնները (1875 եւ 1884), մոռնալով որ «Դաշնակ – Հնչակ» գոյութիւն չունէին այդ թուականներուն:

Կարեւորը պատմական ճշդութիւնը չէ Թուրքերուն համար: Այլ... ստութիւնը:

Այսպէս, ցեղասպանութեան «աննշան» դէպքերուն պատասխանատուութիւնն ալ նետելու համար Հայոց վրայ, հարկ է որ խեղաթիւրեն պատմական փաստերը, Հայոց վերագրեն կատարուած բարբարոսութեանց մեղքը՝ պատճառաբանելով թէ ապստամբութեանց դէմ գործադրուած պատժական կարգադրութիւններ էին «ցաւալի դէպքերը»:

Թալէաթ փաշա իր «Յուշերուն» մէջ կը գրէ թէ «Հայերը ապստամբեցան Մուշի, Պիթլիսի եւ Վանի վիլայէթներուն մէջ՝ երբ ծագեցաւ պատերազմը»: Մինչդեռ փաստաթուղթերով իսկ կը հաստատուի այսօր թէ Թալէաթ եւ ընկերները նախապէս ծրագրած էին ոչ միայն հայ ժողովուրդին տեղահանութիւնը, այլեւ բնաջնջումը:

1918 Հոկտեմբեր 19ին, Տամատ Ֆէրիտ փաշա թրքական վայրագութիւնները կը վերագրէր Թալէաթի եւ ընկերներուն կառավարութեան, ջրելով նաեւ այն արդարացումը թէ տեղահանութիւնները կատարուած էին ռազմագիտական անհրաժեշտ մտահոգութիւններով, Հայերը հեռացնելու համար այն վայրերէն՝ ուր անոնց ներկայութիւնը կրնար վտանգել թրքական բանակին ապահովութիւնը: Աւելորդ է կանգ առնել Տամատ Ֆէրիտ փաշայի այս յայտարարութեանց վրայ, որոնք փոշի էին՝ դաշնակից կառավարութեանց աչքերուն նետուած, նոյնիսկ թրքական դատարաններու մահապատիժի վճիռները՝ ոճրագործ փաշաներու փախուստէն ետք:

Մանտելշթամ կը վկայէ թէ Հայերը նախայարձակ չեղան ապստամբութեամբ կամ յեղափոխական շարժումներով, եւ զէնք բարձրացուցին այն ժամանակ միայն՝ երբ կը սպառնար տեղահանութիւնը կամ ջարդը: Ուրեմն, թրքական բանակին կռնակը ապահովելու հարց չկար երբեք: Ռազմագիտական մտահոգութիւնը եւս Ֆէնըլոնի ծանօթ առակին պատմութիւնն է, պարզ այն պատճառաբանութեամբ թէ տեղահանութիւն կատարուեցաւ նաեւ այնպիսի շրջաններէ, որոնք երբեք հետաքրքրութիւն չէին կրնար ներկայացնել պատերազմական տեսակէտով:

Թուրքերը ձեռնարկեցին այդ վայրագ ոճիրին, գործադրելու համար իրենց համար հիմնական ծրագիր մը, — բնաջնջել Հայութիւնը:

Մի զարմանաք, եթէ թուրք պատմաբան մը, Ահմէտ Պայար, այդ ծրագրին գործադրութիւնը համեմատութեան դնելով Հիթլերի ցեղասպանութեան ծրագրին գործադրութեան հետ, շնակա՛նօրէն կ'եզրակացնէ թէ չունեցաւ նոյն յաջողութիւնը, այսինքն Հայոց դէմ ձեռնարկուած վայրագ գործողութիւնները, պարզ խօսքով՝ ջարդերը, չկատարուեցան լայն չափերով: «Ոչ լայն չափերո՛վ», — ըստ եւրոպական վիճակագրութեանց՝ 1915 եղեռնին զոհ գացած Հայոց թիւը, աւելի քան մէկ միլիոն հոգի, քի՛չ կը գտնէ թուրք պատմաբանը:

Լեփսիուս մէկ միլիոն կը հաշուէ ջարդերուն զոհերը: Մանտելշթամ՝ աւելի քան մէկ միլիոն, որու 500 հազարը կին եւ երախայ: Ու քի՛չ կը գտնէ թուրք պատմաբանը:

Վասնզի թրքական ծրագիրը հիմնուած էր բոլորովին այլ չափերու վրայ:

Մտիկ ըրէք:

1920ին Լոնտոնի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը, զոր գրած է Հայոց տեղահանութեան Հալէպի կոմիտէին գլխաւոր քարտուղարը, Նայիմ: Այս քարտուղարը հրատարակութեան տուած է թուրք կառավարութեան փաստաթուղթերը Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերեալ:

Երկրորդ, նախ Հալէպի, յետոյ Պէյրութի մէջ լոյս տեսաւ ուրիշ աւելի կարեւոր գիրք մը, Իթթիհատ վէ Թէրաքքը ոճրագործներու կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Մեվլան Զատէ Րիֆաթի յուշերը, — այս գրողը մասնակցած է կուսակցութեան գաղտնի նիստերուն, երբ մասնաւորաբար 1915 տարուան սկիզբը՝ կը մշակուէր Հայերու բնաջնջման հրէշային ծրագիրը:

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսեն այս երկու աղբիւրները եւ թուրք պատմաբանները:

X

Ա. եւ Բ. մասերը, տե՛ս Յառաջ, Սեպտ. 6 եւ 26:

ՁՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Դ.

Պուլկար բանակը Լիւլէ Պուրկազի եւ Պապա – Էսկիի յաղթանակներէն ետք եթէ կարող ըլլար շարունակել իր սրարշաւ յառաջխաղացութիւնը, մեծ կոտորած կուտար թրքական նահանջող բանակին: Լեռ ու ձոր, ճամբաներուն վրայ եւ ամէն կողմ անոնց թողած պատերազմական իրեղէնները, — հարիւրաւոր թընդանօթ, տասնեակ հազարաւոր հրացան, ռումբ, գնդացիր, գնդակ, որոնց հաշիւը խելքի պտոյտ կը պատճառէ, հազարաւոր զէնքեր տիզմերուն մէջ, — Թուրքերը կը փախչէին թշնամիին առջեւէն եւ ոչ մէկ հրամանի հնազանդելով: Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Քըրք – Քիլիսէի, Լիւլէ Պուրկազի եւ Պապա – Էսկիի ճակատամարտներուն 40·000 թուրք զինուորներ գերի ինկած են Պուլկարներու ձեռքը: Իսկ հազարաւորներ վիրաւոր, առանց բժշկական որեւէ խնամքի մնացած կամ ճամբաներուն վրայ մեռած: Փախստական գունդերը անոնց դիակներուն վրայէն, կոխկրտելով մեռածն ու վիրաւորը, անցած գացած են:

Զօր. Պոյաճիէֆ նշանակուեցաւ Զօրլուի կառավարիչ եւ քաղաքը իր փրկութիւնը գտաւ:

Օսմ. քայքայեալ բանակը ամէն ուղղութեամբ, անկարգօրէն այսպէս նահանջելով, վերջապէս հասաւ Զաթալճա, ուր հազար ջանքերով վերակազմուեցաւ:

Ասիական Թուրքիայէն հասնող թարմ ուժեր, պատերազմական նախարար Նազըմ փաշայի վերին հրամանատարութեամբ, հապճեպով կառուցուած ամրութիւններու ետեւ, Զաթալճայի շուրջ, դիրք դրաւեցին: Պուլկար բանակը, ընդհ. հրամանատար Սավոֆի եւ Սպայակոյտի անդամներու խորհրդակցութենէն ետք, յարձակման նոր յատակագիծի մը համաձայն, սկսաւ դարձեալ շարժիլ: Օսմ. նաւատորմիղը, հելլենական ծովային ուժէն վախնալով, երբեք փորձ չըրաւ Տարտանէլէն դուրս ելլել եւ օգնութեան հասնիլ Մակեդոնիոյ թուրք բանակներուն, որոնք կռուեով հանդերձ, պարտութեան կը մատնուէին Սերպերու, Հելլէններու եւ Գարատաղի յարաճուն յարձակումներուն հետեւանքով:

Էտիրնէն կատարելապէս պաշարուած էր: Շիւքրի փաշա, իր հրամանին ներքեւ 70·000նոց բանակ մը, նաեւ անառիկ բերդերով պաշտպանուած հզօր դիրք մը ունենալով հանդերձ, առաջին մէկ օրէն չհամարձակեցաւ նետուիլ Պուլկարներուն վրայ, եւ ճեղքելով անոնց գրաւած ճակատը՝ երկու թեւերով շրջապատել եւ կասեցնել անոնց արագ յառաջխաղացութիւնը: Ընդհակառակն մնաց միայն պաշտպանողական դիրքի վրայ, թերեւս սպասելով յարմար առիթի մը, խորհելով որ հարաւի կողմէն Օսմ. բանակը յառաջխաղացման պիտի սկսէր դէպի Էտիրնէ: Շիւքրի փաշա չունեցաւ այդ յարմար առիթը:

Թրքական մարտանաւերը Մարմարայի ափերէն Ռոտոսթօ զօրք հանել սկսած էին: Սակայն Զօր. Նազլիմոֆի հեծելազօրքը արագօրէն հասաւ ու գրաւեց քաղաքը, եւ ցամաք ելլող թուրք զօրքերը

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ

— ՇԵՓՈՐ —

Ե.

Կենդանի օրինակը մէջտեղն է. տես Էլպիս հանըմը: Ճիշդ իր մօրաքրոջ պիտի նմանի: Խենթ չէ, ապուշ չէ, բայց ուրիշ ծուռ բան մըն է: Զայն սահմանելու համար ճիշդ բառը չի կրնար գտնել Աւետիս, բայց կը զգայ ու ապահով է թէ դուն ալ կ'ըմբռնես: Ինք զարգացած տըղայ չէ տես, իր խօսելակերպէն իսկ յայտնի է: Իբրեւ թէ հայերէն կը խօսի, բայց գործածած բառերուն մեծ մասը թուրքերէն է: Թէեւ կ'ամչնայ, բայց միւս կողմէն ալ զոհ է Աւետիս այն պատճառաւ որ դուն կը տեսնես թէ ինք դիտակցութիւնը ունի իր թերութիւններուն, դիտակցութիւնը ունի իր վիճակին: Այդ պատճառաւ է որ դուն նստած ես եւ իր խօսքերուն ականջ կուտաս. այլապէս շատոնց մեկնած պիտի ըլլայիր, ինչպէս որ ուզեցիր ընել միւս Աւետիսին դիմաց: Այդ միւս Աւետիսը գոյութիւն չունի: Անշուշտ Արթաքի էֆէնտին բաներ մը պատմած է քեզ, եւ ըսածները սուտ ու սխալ չեն, գոնէ ինչ որ կը վերաբերի Աղաւնիին: Օր մը ծակ մը ըլլար եւ ականջ տայիր երկու նշանածներուն խօսակցութեան:

Անհաւատալի բան էր, յուսահատական բան էր: Կարելի չէր Աղաւնիին հետ խօսիլ լրջօրէն: Սկիզբները շատ փորձած էր Աւետիս, բայց տեսած էր որ դէմը մարդ չկայ: Այնպիսի աղջիկ մըն է որ միայն տղայական խօսակցութիւնէ եւ խնդուքէ կ'ախորժի:

— Մարդ ըսածդ տարօրինակ է, աւելցուց Աւետիս: Վերջի վերջոյ ես ալ սկսած էի Աղաւնիին պէս խօսիլ: Տեղւոյն վրայ այլեւս ուշադրութիւն իսկ չէր ըներ, բայց անմիջապէս որ հեռանար իր նշանածէն՝ կ'անդրադառնար իր խօսքերուն ու կը տրտմէր: Շատ քիչ անգամ միայն կը խնդար՝ այն ալ դեղին խնդուքով մը: Տիկին Արմենուհի, մարդ ըսածդ այսպէս է. երբ կը տեսնայ թէ ինչ բանէ կ'ախորժի իր սիրած անձը, կ'ընէ այդ բանը նոյնիսկ եթէ ան անախորժ է: Դիմացինին ժպիտը վայելելու համար՝ կ'ընէ այդ բանը:

Նորէն լռեցին: Աւետիսի աջ բազուկին վրայ որ մերկ էր եւ լուացքէն կարմրած, կը քալէր նոճիէն ինկած միջատ մը: Խոհարարը զայն վար նետեց, ու ըսաւ. — Մարդ ըսածդ տարօրինակ է: Կոյր է կ'ըսեն: Ինք չէր կարծեր: Կը խորհէր որ մարդս կուրութիւն կ'ընէ, բայց շատ անգամ դիտակցութիւնը ունի իր այդ կուրութեան: Բայց վերջապէս, եթէ ուժով է, պիտի գայ օր մը որ իր անձը պիտի զսպէ: Պիտի հեռանայ դէշէն:

Աւետիս դպրոց տեսած չէր, բայց փորձառութեամբ գիտէր որ զուտ բարին գոյութիւն չունի: Ինք անգամ մը գըտնուած էր դրան մը առջեւ, ուր կար սատկած կատու մը եւ զարմանալիօրէն մեծ մարգարտածաղիկ մը: Դուն ըսէ, այս չէ՞ ճշմարիտ խորհրդանշանը կեանքին: Դուռ մը որուն առջեւ կը սպասենք, շրջապատուած չարով եւ բարիով, լաւով ու դէշով: Բայց վերջապէս, երբեմն կը պատահի որ սատկած կատուն շատ նեխած կ'ըլլայ եւ իր նեխութիւնը կուտայ նաեւ մարգարտածաղիկին: Այն ատեն նշանը ետ կ'ընէ եւ կը մեկնի Աւետիս:

Նետուած սիկառէթի կտորը կը մխար խոտերուն մէջ եւ մուխին մէկ ծայրը արեւին մէջ թաթխուելով գոյն կը փոխէր: Պատերազմը այլեւս աւարտելու մօտ էր եւ Աւետիս կրկին պիտի բանար իր խանութը: Կ'ըսէր թէ պէտք ունէր խելքը գլուխը աղջկան մը, ընկերոջ մը, գործակցի մը:

— Մարդս տարօրինակ է, կրկնեց նորէն. կարելի չըլլար կոր մէկ անգամէն բաժնուիլ: Ինք շատոնց է որ վճռած էր այս խզումը: Բայց նոյնիսկ, նոյնիսկ որդի դէպքէն վերջ — որ այլեւս «բոլոր դռները գոցեց» — դնաց տեսաւ Աղաւնին, հաշտուեցաւ ու միասին ժամանակ անցուցին: Միսն ալ յանցանք ունի, աւելցուց Աւետիս. երիտասարդ ենք եւ միսն ալ շատ յանցանք ունի: Բայց կարեւորագոյնը այդ չէ, այլ ան որ անգամ մը սիրտ ես տուեր: Ատեն մը՝ հոգ չէ թէ կարճ, հրճուեր ես տեսնելով այդ գլուխը, այդ աչքերը, բոլորը վերջապէս: Բան մը նուիրեր ես անոնց յուզումով եւ հիմա չես կրնար մեկնիլ առանց այդ բանին: Մարդ ամօթ կը զգայ ինքն իր առջեւ ու մանաւանդ կը մեղքնայ դիմացինն ալ: Դիմացինն ալ՝ որ ոչինչ պիտի հասկնայ այս բոլորէն:

Զ.

Տիկին Արմենուհի՝ իր եւ Աւետիսին տուած որոշումը հաղորդեց դեղագործին, եւ Արթաքի էֆ. Ինճէյեան համակարծիք գտնուեցաւ: Տարակոյսէ վեր է թէ Աղաւնի սիրտ տուած է իր նշանածին, եւ հիմա որ խզումը անդարմանելի է, պէտք էր ջանալ մեռցնել, կամ գոնէ տկարացնել այդ սէրը: Եւ ոչինչ այնքան մահացու հարուած կրնար տալ Աղաւնիի մը սիրոյն, որքան նիւթականի հարցը: Արթաքի էֆէնտի ըսաւ թէ լաւ խելք ըրած էին այդ տեսակ սուտ մը յարմարցնելով, բայց անհրաժեշտ գըտաւ նախ սուտը կլլեցնել իր կնոջ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(13 Շար.)

փախան մարտանաւ :

Ռոտոսթօ կառքով չորս ժամ հեռու կը գտնուի Զորլուէն: Պուլկարները դրաւեցին նաեւ Հայրապոլ, Մուրատլը, Մալկարա եւ Քէշան միաժամանակ : Այս քաղաքներէն բազմաթիւ Թուրքեր կրցան փախչիլ , բայց մեծ մաս մը մնացին տեղւոյն վրայ: Պուլկարները ստիպուած էին ճնշող միջոցներ ձեռք առնել մնացող Թուրքերուն վրայ՝ ամբողջ գրաւուած վայրերուն մէջ, չէզոքացնելու համար անոնց թշնամական գործունէութիւնը , որ կրնար կատարուիլ իրենց դէմ, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին :

Օրեր տեւող յառաջխաղացման ընթացքին, տեղատարափ անձրեւին տակ եւ ցեխերու մէջէն հետիոտն անդադար կռուելով յառաջացող պուլկար բանակը չափազանց յոգնած, չկարողացաւ մօտէն հետապնդել նահանջող թրքական զօրքերը, որոնք առանց նոր կռիւներու, իյնալով, ելլելով , գլտորելով վերջապէս հասան Զաթաճայի ամրութիւնները , ուր միայն պիտի գտնէին հանգստութիւն եւ ապահովութիւն , ապա վերակազմելու համար :

Պուլկար բանակներն ալ հասան մէկ կողմէ Տէրքոս – Սթրանճայի ամրութիւններուն եւ միւս կողմէ Զաթալճայի անառիկ բերդերուն առջեւ :

Թանջքը (տիզանթերի) եւ քոլերան ըսկրսած էին աւերներ գործել եւ զոհեր իլել երկու բանակներուն մէջ ալ :

Պուլկարները շարժական հիւանդանոցներ կառուցին Զաթալճայէն տասնեակ քիլոմեթր հեռու, բայց շատ անբաւական էին բաղդատմամբ հիւանդներուն եւ վիրաւորներուն: Բանակին ետեւ ամենամօտ քաղաքը Զորլուն ըլլալով, բոլոր վարժարանները եւ յարմար շէնքերը գրաւելով հիւանդանոցի վերածեցին: Անոնց թիւը շուտով հասաւ վաթսունի :

Սակայն , առողջապահական միջոցները թերի էին՝ բաղդատմամբ հիւանդներու բազմութեան :

Առաջին մէկ օրէն, մեր երեք դպրոցներն ալ գրաւուեցան: Ուսուցիչներս ուրիշ պարտականութիւն մը չունէինք, այլ միայն բոլոր պաշտօնական ընդունելութիւններուն եւ հանդէսներուն ներկայ գտնուիլ՝ յանուն հայ ժողովուրդին :

Կամաց կամաց սննդեղէնը սկսաւ պակսիլ եւ դժուարութիւնները ծայր տուին: Քաղաքին զինուորական վարչութիւնը մասամբ միայն հոգածու կը գտնուէր ժողովուրդին կարիքներուն հանդէպ :

Տէրքոզիէն մինչեւ Զաթալճա ճակատ բռնող պուլկար բանակները կերակրելու համար անհրաժեշտ էր օրական չորս հարիւր հաղար քիլօ հաց: Այս ուղղութեամբ, Զորլուի անմիջական մօտերը քանէ աւելի զինուորական փուռեր շինուեցան հարթ հողի վրայ, որոնք օրական 20 – 25 հաղար հաց կ'եփէին եւ կառքերով կը զրկուէին Զաթալճա: Իսկ տեղական փուռերը, պարտաւորուեցան դիշեր ցորեկ աշխատելով 7–8·000 հաց պատրաստել, բացի ժողովուրդին համար պէտք եղածէն: Ասոնցմէ զատ, Պուլկարիայէն ամէն օր բազմաթիւ վակոններով հաց եւ սննդեղէն կը բերէին Զաթալճա :

Հոկտեմբեր 27ին Պուլկարները գրաւեցին Մարմարայի վրայ Սիլիվրի փոքր նաւահանդիստը՝ հակառակ Թուրք մարտանաւերու բուռն կրակին: Պուլկար Գ. բանակին ընդհ. բանակատեղին Սթրանճա, Ա. բանակին ընդհ. բանակատեղին կը գտնուէր Ֆէնէր: Իսկ Զօր. Ռատկօ Տիմիթրիէֆի ընդհ. բանակատեղին՝ Էրմէնի Քէօյ: Քութինչէֆի բանակն ալ հաստատուեցաւ Զաթալճայէն քանի մը քիլմ. հեռու Գատըքէօյի մէջ :

Հոկտեմբեր 30ին, արդէն պուլկար եւ Թուրք բանակները իրարու դէմ կատարեալ ճակատ մը կազմած էին եւ սակայն մինչեւ նոյեմբեր 3 որեւէ բախում տեղի չունեցաւ :

Նոյեմբեր 20ին, Զաթալճայի Թրքական բանակէն քանի մը սպաներ ճերմակ դրօշով ներկայացան պուլկարական առաջին գծի վրայ, զինադադար առաջարկելով , որպէսզի հաշտութեան մասին եւս բանակցին :

Զօր. Սավոֆ եւ իր սպայակոյտը մերժեցին այս առաջարկը, եւ խորհուրդ տուին Թուրք ներկայացուցիչներուն՝ դիմել ուղղակի Սոֆիա :

Ընդհ. հրամանատար Սավոֆ, այդ օրերուն, օտար Թղթակիցներուն յայտարարած էր թէ «ութ օրէն, ահռելի եւ համատարած յարձակումով մը Պոլիս (Յարեկրատ) պիտի մտնենք»: Պուլկար սպայակոյտը բոլորովին համոզուած էր այս յաղթական մուտքին :

Թուրք բանագնացները նպատակ ունէին Պուլկարներուն դիրքերը աչքէ անցընել :

Նոյեմբեր չորսին, Պուլկարները կատարելապէս իրենց ամրացուցած դիրքերուն մէջ կազմ ու պատրաստ, հրամանի կը սպասէին, Տէրքոզէն մինչեւ Զաթալճա, վճռական յարձակումով մը խորտակելու համար Թրքական ամբողջ ճակատը եւ ներխուժել Պոլիս: Պուլկարական դիրքերը աւելի բարձր էին քան Թրքական դիրքերը եւ Պուլկարները բացէ ի բաց կը տեսնէին թշնամիին շարժումները: Այդ օրերուն Զաթալճա կը հասնէր նաեւ Զօր Նազլիմոֆի նշանաւոր հեծելազօրքը :

Պուլկար բանակը իր ետին ունէր պահեստի վաթսուն հաղար զինուոր :

Թուրք զինուորը, սաստիկ կը վախնար պուլկար զինուորէն: Զանոնք հայրենասիրական կրակով հրահրելու համար հարիւրաւոր հօճաներ զրկուած էին ճակատ, քարոզելու: Անոնցմէ նշանաւորներ կ'անիծէին իթթիհատականները, որոնք իրենց իշխանութեան միջոցին շարք մը փոփոխութիւններով բանակը տկարացուցած էին ...

Նոյմեբեր չորսին վերսկսան առաջին բախումները :

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԽԱՂՈՂԸ

Նոյ նահապետի շրջանէն մարդիկ այնքան ժամանակ յատկացուցած են այդեմշակութեան եւ այնքան խնամք տարած են, որ այսօր գոյութիւն ունին խաղողի բազմաթիւ տեսակներ: Այսպէս, խաղող կայ՝ որ միայն գինի կ'ըլլայ: Խաղող ալ կայ՝ որ միայն կ'ուտուի: Վերջապէս՝ խաղող ալ կայ, որ թէ՛ գինի կ'ըլլայ եւ թէ կ'ուտուի :

Բոլոր պտուղներուն պէս, խաղողն ալ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ մեր սննդառութեան մէջ: Եւ ամրան եղանակի վերջերը կամ աշնան սկիզբները հասուննալուն համար, խաղողը յագեցած կ'ըլլայ ամրան արեւուն լոյսով ու կը պարունակէ այն բոլոր տարրերը, որ կը նպաստեն մեր ուժերու պահպանման ու վերանորոգման :

Բայց, խաղողը օգտակար է, երբ ունի հաճելի համ եւ անտարակուսելի սնուցիչ ուժ : Այս տեսակէտէն՝ նախընտրելի է արեւուն տակ հասունցած խաղողը՝ քան թէ ջերմոցի մէջ հասունցածը կամ դեռ բոլորովին չհասունցած քաղուած խաղողը :

Ասիկա կը նշանակէ՝ թէ խաղողը պէտք է ուտել իր եղանակին: Կարելի եղածին չափ պէտք է նախընտրենք մեր բնակավայրի շրջանին հասուն խաղողը: Խակ խաղողը՝ դժուարամարս է :

Սննդականոնի (տիէթ) կարգ մը մասնագէտներու համաձայն, խաղողը ամէնէն կատարեալ պտուղն է, միզեցուցիչ է եւ մաքրողական: Իր այս յատկութիւնը կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ իր ջուրի պարունակութիւնը կը հասնի ութսուն առ հարիւրի: Բայց այս ջուրը, տեսակ մը կենդանի ջուր է, որ օրկանիզմին կողմէ իւրացուող տարրեր կը պարունակէ :

Խաղողը չափազանց հարուստ է շաքարով: Այս խիստ օգտակար տարրէն կը պարունակէ 15էն 25 առ հարիւր համեմատութեամբ եւ երբեմն, նոյնիսկ աւելի շատ, հասունութեան աստիճանին համեմատ : Այս շաքարը քաղցրոյթ է (կլիւ-քոզ), որ առանց ներքին փոփոխութեանց ենթարկուելու պէտք ունենալու՝ դիւրաւ կ'իւրացուի օրկանիզմին կողմէ: Այսպէս, խաղողը սքանչելի վառելանիւթ մըն է մեր կազմին համար, քանի որ 75 կրամ խաղողը 75 ջերմոյժ (քալորի) կը հայթայթէ մեզի :

Խաղողը հարուստ է նաեւ Բ. եւ Գ. կենսանիւթերով (վիթամին): Բ. կենսանիւթը մեծ դեր կը խաղայ ուտեստեղէններու բարեշրջութեան մէջ, յատկապէս նշային ու շաքարին : Գ. կենսանիւթն ալ շատ կարեւոր է մեր օրկանիզմին համար: Երբ բաւարար քանակութեամբ չստանանք այդ կենսանիւթէն՝ յոգնածութեան , տկարութեան, մարսողական անկանոնութեանց, լինդերու կամ աղիքներու արիւնումի ախտանշաններ ի յայտ կուգան :

Վերջապէս , խաղողը կը պարունակէ նաեւ զանազան հանքային աղեր, ու մասնաւորաբար փոթաս :

Իբր դեղ, խախողը կ'ազդէ դժուարամարսութեան վրայ ու կը դիւրացնէ երիկամունքի գործունէութիւնը : Իր միզեցուցիչ յատկութիւններուն շնորհիւ՝ երիկամունքները իրապէս կը լուայ: Ընդհանրապէս խաղողը կը յանձնարարուի բոլոր առողջ մարդոց՝ իր զօրացուցիչ եւ զովացուցիչ յատկութիւններուն համար: Նմանապէս կը յանձնարարուի ամէն անոնց՝ որ կը տառապին լիարդի եւ երիկամունքի տկարութենէ: Խաղողը կը յանձնարարուի նաեւ՝ արեան պակասէ տառապողներուն, ուժասպառ մարդոց , յղի ու կաթ տուող կիներուն :

Ընդհակառակն, չի յանձնարարուիր շաքարախտաւորներուն, մեծ քանակութեամբ շաքար պարունակելուն համար :

Խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները , պէտք է օրական չորս հարիւրէն հինգ հարիւր կրամ խաղող ուտեն : Նախընտրաբար պէտք է ուտեն առաւօտուն, ուրիշ որեւէ նախաճաշի տեղ եւ կէսօրէ ետք, ժամը չորսի ատենները : Կրնան ուտել նաեւ առաւօտուն, կէսօրուան ճաշէն եւ իրիկուան ընթրիքէն առաջ :

Ամբողջական խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները, պէտք է շաբաթը մէկ կամ երկու օր միայն խաղող ուտեն, սկսելով օրական մէկ քիլոյէ եւ հասնելով մինչեւ երկուքուկէս քիլոյի : Որոշ պարագաներու՝ կարելի է մինչեւ երեք քիլօ ուտել: Այս դարմանումը շատ արդիւնաւէտ է յօդացաւէ (ռիւմաթիզմ) եւ աղիքային անհանգստութիւններէ տառապողներուն համար, բայց լաւ է որ բժիշկի խորհուրդով կատարուի :

Խաղողին հիւթը միզեցուցիչ ու զովացուցիչ է եւ մասնաւորաբար շատ օգտակար՝ աճումի շրջանի մը մէջ գտնուող տղոց :

Զոր խաղողը (չամիչը) շատ մեծ քանակութեամբ շաքար կը պարունակէ եւ այդ պատճառով յանձնարարելի չէ գիրնալու հակում ունեցողներուն եւ շաքարախտաւորներուն :

Քաղեց ՎԷՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՄԷՆԷՆ ԾԵՐ ԱՆՏԱՌԸ

Թուրքիստանի (Ուզպեկիստան) լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերուն վրայ յայտնաբերուած է անտառ մը, որ գոյութիւն ունեցած է 150 միլիոն տարի առաջ: Անձրեւներէն լուացուած հողի վերին շերտերուն տակէն երեւան եկած են հսկայ ծառերու հարիւրաւոր բուներ, որոնք ներծծուած են հանքային աղերով եւ քարացած նոյն վիճակին մէջ, այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունեցած են մինչ պատմական ժամանակներուն մէջ: Ծառերու բուներուն վրայ պարզ կ'երեւան անոնց տարիքը ցոյց տուող օղակները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Շնորհակալ եմ: Հիմա ըսէք թէ երէկ ի՞նչ յանձնարարութիւն ըրաւ ձեզի:

— Բան մը չէ: Դիտմամբ ըսաւ որ կոմսը մեկնի : Բայց այսօրուան համար ուրիշ յանձնարարութիւն մը ըրաւ, որուն պատասխանը բերի՞ :

Այս միջոցին Մարկրիթ դուրս ելաւ արդուզարդի սենեակէն: Գլուխը դրած էր դեղին ժապաւէններով զարդարուած դիշերային գդակը :

Այս վիճակին մէջ հիանալի էր :

Հագած էր սնդուսէ ոտնամաններ, որոնց մէջ կ'երեւէին մերկ ոտքերը: Եղունգներուն զարդարանքը աւարտելու վրայ էր :

Բրիւտանսը տեսնելով հարցուց .

— Է՛հ, դուքսը տեսա՞ք :

— Հարկաւ :

— Ի՞նչ ըսաւ :

— Տուաւ :

— Ո՞րչափ :

— Վեց հազար ֆրանք :

— Քովերնի՞դ է :

— Այո՛ :

— Սրտնեղեցա՞ւ :

— Ո՛չ :

— Խե՛ղճ մարդ :

— Այս «խեղճ մարդ»ը անանկ շեշտով մը ըսաւ, զոր անկարելի է բացատրել : Մարկրիթ առաւ հազար ֆրանքնոց վեց թղթադրամները :

— Ճիշդ ժամանակին էր, ըսաւ: Սիրելի Բրիւտանս, դրամի պէտք ունի՞ք :

— Գիտէք, աղջիկս, որ երկու օրէն ամսուն 15 է : Ծառայութիւն պիտի մատուցանէիք ինծի եթէ 3 – 400 ֆրանք փոխ տայիք :

— Վաղ առտու մարդ զրկեցէք որ տամ : Հիմա շատ ուշ է եւ կարելի չէ դրամ աւրել :

— Մի՛ մոռնաք :

— Հոգ մի ընէք, հետերնիս կը ճաշէ՞ք :

— Ոչ, Շառլ տունն է եւ ինծի կը սպասէ :

— Ուրեմն միշտ կը սիրէ՞ք զայն :

— Խելքի դպչելու աստիճան, սիրելիս: Վաղը կը տեսնուինք: Մնաք բարով, Արման :

Տիկին Տիւվէրնուա մեկնեցաւ :

Մարկրիթ դարանը բացաւ եւ թղթարամները մէջը նետեց :

— Թոյլ կուտա՞ք որ պառկիմ, ըսաւ ժպտելով եւ անկողնին մօտ երթալով :

— Ոչ միայն թոյլ կուտամ, այլ եւ կ'աղաչեմ :

Վրայի կիբիւռը անկողնին ստորոտը նետեց եւ պառկեցաւ :

— Հիմա եկէք քովս նստեցէք ու խօսակցինք, ըսաւ :

Բրիւտանս իրաւունք ունէր: Բերած պատասխանը զուարթութիւն պատճառեր էր Մարկրիթի :

— Այս դիշերուան սրտնեղութեանս կը ներէ՞ք , ըսաւ ձեռքս բռնելով :

— Պատրաստ եմ ամէն բան ներելու ձեզ :

— Կը սիրէք զիս :

— Խենթենալու աստիճան :

— Հակառակ իմ դէշ բնաւորութեա՞նս:

— Հակառակ ամէն բանի :

— Երդում կ'ընէ՞ք :

— Այո՛, ըսի ցած ձայնով :

Այս պահուն Նանին ներս եկաւ բերելով պնակներ, պաղ հաւ մը, շիշ մը Պորտոյի գինի, ելակ եւ երկու սպաս :

— Բօնջ շինել չտուի, ըսաւ Նանին : Պորտոյի գինին աւելի աղէկ է ձեզի համար: Այնպէս չէ՞, պարոն :

— Անշուշտ, պատասխանեցի տակաւին Մարկրիթի վերջին խօսքերէն յուզուած եւ աչքերս եռանդագին անոր վրայ սեւեռած :

— Աղէկ, ըսաւ Մարկրիթ, այդ ամէնը պզտիկ սեղանին վրայ դիր եւ անկողնիս մօտ բեր: Մեր գործը անձամբ կը տեսնենք: Ահա երեք դիշեր է որ կը լուսցընես : Հարկաւ քնանալու պէտք ունիս: Գնա պառկէ : Ալ բանի մը պէտք չունիմ:

— Դուռը կղպե՞մ :

— Այո, եւ մանաւանդ ըսէ որ վաղը կէս օրէն առաջ մարդ չընդունին :

ԺԲ.

Առտուան ժամը հինգին, երբ լոյսը սկսաւ երեւալ վարագոյրներուն մէջէն , Մարկրիթ ըսաւ ինծի .

— Ներէ որ ճամբեմ քեզ, բայց այնպէս պէտք է : Դուքսը ամէն առտու կուգայ : Եկած ատենը իրեն պիտի պատասխանեն թէ կը քնանամ եւ թերեւս արթընալուս սպասէ :

Ձեռքերուս մէջ առի Մարկրիթի գլուխը, որուն ցիրուցան մազերը իր շուրջը փռուած էին, եւ վերջին համբոյր մը տալով ըսի

— Ե՞րբ պիտի տեսնեմ քեզ :

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Արծրունիի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ասլանեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լ. Պաղըճեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս կիրակի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Հայկ Պապեանի յիշատակին՝ Տիկին Զէլվէեանի ձեռամբ 10 ֆրանք, Պ. Զարեհ Զուհաճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Գ. Ադապազեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Զուհաճեան երեսուն :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երեցոյթեանց ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ Եպիս. Փոսթէիեան : Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցեալոց :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասըն թացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 3էն սկսեալ — երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի Թաղը, ընկերուհի Եդ. Այանեանի խանութին մէջ — իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն առքը ժամը 1·30ին Համօ Ղանջանեան ակումբին մէջ : Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

Ցարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ առնոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

Հ. Բ. Ը. Մ.ի
Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները — ները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դումանի խումբ, 10 Նոյ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, 30 Նոյ. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Ա. Թինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Փռովալեան : Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթարեանը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի եկեղեցւոյ կից բակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12 :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

— EXPOSITION —

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆ

Հոկտեմբեր 27էն Նոյեմբեր 6

ամէն օր ժամը 11էն 12 եւ 15էն 19

(Բացի կիրակի եւ երկուշաբթի առաւօտ)

GALERIE ROR VOLMAR
58, RUE DE BOURGOGNE
(Métro : VARENNE)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերբլը Քաթոլիքի մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրզ.— Տիկին Կարապետեան (Տիկնին), կը նուագէն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն : Իսկ Տիկնին Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոզական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ :

ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ է :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Մխիթեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Աւընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 31 :

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Մխիթեան Եւրոպայի կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԻՆԿԵԱՆ :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, կիրակի կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի Շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, եկեղեցւոյ սրահը :

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խնամասոր խումբը այդ մը կազմակերպած է իր տարաբախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

վերիմին : Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը10ին, Սրբոյ Հոգիի գերեզմանատունը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն :

Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խնամասոր» խումբի պարանոցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կայ. Խաչի Փա Րիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 16էն 24

HOTEL LUTETIA

43, BLD. RASPAIL (Métro : Sèvres-Babylone)

ՅԱՒԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*Բանաստեղծութիւն*)
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔը ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՒԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միճչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միճչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծանուցումներու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
30 OCTOBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9847

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9847

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԵՒ ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒՄԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՁԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԸ ՊԱՏԱՐԱԳԷ ԵՒ ԿԸ ՔԱՐՈԶԷ — ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ — ԽՈՐԷՆ Ա.

ԱՆՀԱՄԱՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 7·30ին, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Ֆուատ Շեհապ իր անձնական կառքը կը ղրկէր Անթիլիաս, մինչեւ Խալտէի օդակայանը առաջնորդելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Խորէն Ա. Նախորդ օրը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը հետեւեալ հաղորդագրութիւն կը յանձնէր մամուլին ·—

« Հաճոյքն ունինք հաղորդելու հաւատացեալ հայ ժողովրդեան, թէ Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Ղեւոնդ Ս Արք.ի, Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արք.ի, Դպրեվանքի տեսուչ Գեր. Տ. Գարեգին Ծ. վրդ. Սարգիսեանի, Կիպրոսի Հայոց Կաթողիկոսական փոխանորդ Գեր. Տ. Երուանդ վրդ. Աբէլեանի, գաւազանակիր Հոգշ. Տ. Տըրդատ վրդ. Քէշիշեանի, Ազգ Կեդր. Վարչութեան ատենապետ եւ Պետական երեսփոխան Տիար Մեթր Խաչիկ Պապիկեանի եւ անդամ Տիար Արամ Ամասեանի, Լիբանանի Թեմի Ազգ. վարչութեան Քաղաքական ժողովի ատենապետ Տիար Ռուբէն Մավիսագալեանի եւ անդամներ Պ. Պ. Յակոբ Թէրճանեանի, Օննիկ Զէրքէզեանի եւ Գառնիկ Բանեանի, Դպրեվանքի ուսուցչապետ Պ. Բիւզանդ Եղիայեանի, Տոքթոր Փրոֆ. Յովսէփ Ենիզոմշեանի, Տիար Գէորգ Երեւանեանի, Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեանի, Տիար Արմէն Ղարիպի, Տիար Հերրի Պըրթի եւ Պէյրութահայ մամուլի ներկայացուցիչներու, վաղը, 1963, Հոկտեմբեր 26, Շաբաթ, կէսօրէ առաջ ժամը 8·30ին պիտի մեկնի խաղաղութեան քաղաք Ս. Երուսաղէմ, ուր Նորին Սրբութիւնը պիտի հանդիպի Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին եւ եղբայրական ողջագուրումով երկու Վեհափառ Հայրապետները պիտի աղօթեն վասն անշարժութեան եւ անսասանութեան Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ անոր նուիրապետական Ս. Աթոռներուն եւ վասն երջանկութեան ու բարօրութեան ազնուական հայ ժողովուրդին :

« Կը հաղորդենք նոյնպէս, որ յաջորդ օր, 1963 Հոկտեմբեր 27, Կիրակի, Նորին Ս Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս հանդիսաւորապէս հայրապետական Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ ու քարոզէ Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, ուր յաւարտ Ս. Պատարագի, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն Ս. Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ի Տէր հանգուցեալ հայրապետներուն եւ ի մասնաւորի նորոգ հանգուցեալ երջանկայիշատակ Տ. Տ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգւոյն համար »:

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

25 Հոկտեմբեր, 1963
Անթիլիաս

Երկու օր առաջ, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ուրիշ հաղորդագրութեամբ կը յայտնէր երկու Կաթողիկոսներու հանդիպման ուրախ լուրը եւ կը ծանուցանէր թէ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը մատուցուի երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսի յիշատակին·—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրախութիւնն ունինք յայտնելու հաւատացեալ հայ ժողովուրդին թէ ի մօտոյ, Երուսաղէմի մէջ իրարու պիտի հանդիպին Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանըն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսները, եւ եղբայրական ողջագուրումով պիտի նորոգեն իրենց ուխտը, Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին ծառայութեան նուիրական գործին մէջ :

Յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 27-ին, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց պիտի մատուցանէ Հայրապետական Պատարագ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ :

Յաւարտ Պատարագի Հանգստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի Ս Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ի Տէր Հանգուցեալ Հայրապետներու եւ ի մասնաւորի Նորոգ Հանգուցեալ Երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգւոյն համար :

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

23 Հոկտեմբեր 1963
Երուսաղէմ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին Երուսաղէմ ժամանած էին Գարեգին Ծ. վրդ. եւ փաստաբան Խաչիկ Պապիկեան, հարկ եղած կարգադրութիւններ ընելու համար Խորէն Ա.ի ընդունելութեան արժանավայել շուք մը ապահովելու նպատակաւ : Բոլոր կարգադրութեանց նախաձեռնարկ եղած է Եղիշէ Պատրիարք :

Մեր ստացած առաջին լուրերը կը հաստատեն թէ առաջին օրէն իսկ սիրոյ եւ ոգեւորութեան մթնոլորտ մը տիրած է Երուսաղէմի պատրիարքութենէն ներս : Վազգէն Ա. սրտի խոր գոհունակութեամբ արտայայտուած է, շեշտելով թէ Իր եւ Խորէն Ա.ի փափաքները նոյնն են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ամրութեան եւ պայծառութեան համար :

Ամենայն Հայոց Հայրապետը հաւատացած է, ինչպէս Խորէն Ա., որ հայ ժողովուրդին համար, երկու հայրապետներու ողջագուրումով, խաղաղութեան եւ հանդարտութեան, սիրոյ եւ համերաշխութեան մթնոլորտը պիտի ստեղծուի եւ խորանայ, ինչ որ անհրաժեշտ եւ կենսական է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար :

Անթիլիասի պատուիրակութեան հետ տեսակցութեան վերջաւորութեան, Վազգէն Կաթողիկոս գնահատելով Գարեգին Ծ. վրդ.ի գործունէութիւնը Հայ. Եկեղեցւոյ ծառայութեան համար պարգեւադրած է Հայր Սուրբը հայկական ոճով պատրաստուած՝ ականակուռ վարդապետական խաչով : Իսկ Խաչիկ Պապիկեանի կուրծքին անցուցած է Էջմիածնի մանրանկար զարդը, ի յիշատակ օրուան բարեբաստիկ լուրին :

×

Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը Զորեքշաբթի օր ընդունած է Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Ամմանի արքայական պալատին մէջ եւ անոր յանձնած Յորդանանի Աստղի Կարգի շքանշանը :

×

Երուսաղէմէն հասած լուրերու համաձայն Ս. Յարութեան տաճարի նորոգութեանց համար երեք հարիւր հազար տոլար գոյացած է արդէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԱՍ կուսակցութեան համագումարը որոշեց չափազանց ընկերվարականացում մը Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ : Այս է գըլխաւոր կէտը այն 26 բանաձեւերուն զորս քուէարկած են :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երեք հազար ուսանողներ ցոյցեր ըրած են թշնամական խօսքեր ըսելով սուրիական վարչակարգին դէմ :

ԿԱԶԻ եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները 24 ժամուան գործադուլ որոշեցին : Թուականը չէ ճշդուած :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՎԱՐԿԵՐԸ
ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՆ
202Ի ԴԷՄ 251 ՁԱՅՆՈՎ

Անտարբեր Ժողովի մը առջեւ է որ քուէարկուեցան Ալժերիոյ վարկերը 202ի դէմ 251 ձայնով, 16 հոգի ձեռնպահ մընացին : Նոյն ժամուն Պեն Պելլա տեսակցութիւն մը կուտար ամերիկեան թերթի մը յայտնելով թէ Էվիանի համաձայնագրերուն այն մասը որ քարիւղին կը վերաբերի պէտք է վերաքննուի :

Ազգ Ժողովին առջեւ երկու ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխաններ կարգացին տեղեկագիրը որ կը պարզէր Ալժերիոյ ըլլալիք օժանդակութեան մանրամասնութիւնները :

1954ի համար 1166 միլիոն Ֆրանք (963ի) արձանագրուած են ալժերական հարցերու պիւտճէին համար : Այս գումարին վրայ 108 միլիոն տրամադրուած են Ֆրանսական դիւանագիտական ներկայացուցչութեան սպասարկութեանց ծախքերուն, մնացեալը այսինքն մէկ միլիառէն քիչ մը աւելի յատկացուած է օժանդակութեան եւ գործակցութեան պիւտճէին :

Տեղեկագրին ընթերցումէն ետք խօսք կ՝առնեն նախ ընդդիմութեան ներկայացուցիչները : Ժորժ Պոնէ (Դեմոկրատ Համախմբում) կը յայտնէ թէ Ֆրանսա ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի Ալժերիոյ նկատմամբ .— « Պեն Պելլա գործակցութեան մէջ առաւ ինչ որ նպաստաւոր էր իրեն եւ մերժեց մնացեալը : Պատրանք պէտք չէ ունենանք, շատ դիւրին վարժուած ենք մշտական սպառնալիքի » : Պոնէ կը յիշեցնէ թէ զանազան ձեւերու տակ Ֆրանսա Ալժերիոյ տուած է մէկ տարուան ընթացքին 305 միլիառ հին Ֆր. որուն հինգը միայն ետ տրուած է : «Ալժերական պետութիւնը մէջէն կ՝ելլէ իր պարտատէրներուն վճարում չընելով : Ինչո՞ւ Պեն Պելլա պիտի վճարէ Ֆրանսայի քանի որ իր մեթոտը ճիշդ մարդու չը-վճարելու մէջն է : Ֆրանսան ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի, ոչ իրաւական ոչ ալ բարոյական Ալժերիոյ նկատմամբ : Աւելի արդար կ՝ըլլար կողոպտուած Ֆրանսացիներուն վերապահել այդ առատաձեռնութիւնը » : Յաջորդ խօսողն է Փլեվէն, որ կը ծանրանայ ազդայնացուած Ֆրանսական հողերուն վրայ :

Յանուն կառավարութեան կը պատասխանէ Ժորժ Փոմփիտու որ նախ կը շեշտէ թէ կը նախընտրէ մաս կազմել կառավարութեան մը որմէ դրամ կ՝ուզուի քան կառավարութեան մը որ դրամ կ՝ուզէ : Վարչապետը կը յայտնէ թէ գործակցութիւնը պէտք է պահել, կառավարութեան քաղաքականութիւնն է : Հարուստ ժողովուրդներու պարտականութիւնն է օգնել աղքատ ժողովուրդներուն որովհետեւ թշուառութիւնը կոչ մըն է մենատիրական վարչակարգերու : Եթէ Ֆրանսա անկախութիւն տուաւ շատ մը ժողովուրդներու, չուզեր իր պատուհանները փակել աշխարհի վրայ : Կ՝ուզէ ինքզինքին ապահովել մեծ ժողովուրդի մը պատասխանատուութիւնները : Փոմփիտու կ՝աւելցնէ .— « Ըսուեցաւ թէ Էվիանը ձախողութիւն մըն էր : Էվիան միայն հաւատքի գործ մը չէ Ֆրանքեւալժերական գործակցութեան մէջ, այլ Ֆրանսայի ապագաղթականացման դարաշրջանին մէկ հանգրուանն է » :

Երիտասարդ պետութեան մը ծնունդը դժուար ըլալով, Փոմփիտու չուզեր յուսալքուիլ : Վերջացնելով կը յայտնէ թէ ալժերացի ղեկավարները պէտք է մտիկ ընեն իրեն, հասկնան թէ ամէն համբերութիւն իր սահմաններն ունի :

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՃԸՆԻ ՀՈԳԵՒԱՐՔԻՆ ԱՌԹԻԻ

1919ի Գարնան՝ Ատանայի ընտրանին հարսանեկան մեծ հանդիսութեան մը հրաւիրուեցաւ : Ազգային Միութեան նախագահ Բժշ. Վարդապետեանի քենին կ'ամուսնանար : Պ. Վարդապետեան բոլոր Ատանացիներու համակրութիւնը եւ աւելի ճիշդ սէրը կը վայելէր իբր բժիշկ եւ իրրեւ ազգային անճնաւորու – թիւն : Տիկին Վարդապետեանը կանացի հրապոյրին կը միացնէր անվարան ազդասէր ոգի մը : Ցեւագային այս տիպար Հայուհին, Զօր. Կուռոյի այցելութեան առթիւ համարձակօրէն պիտի յիշեցնէր Զօրավարին՝ թէ Հայերը «մեծասիրտ են», ի չոհութիւն (եւ դոհունակու – թիւն) հանդիսականներուն :

Հարսնիքի արարողութենէն ետք, ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ տեղական մեծ սրահի մը մէջ : Ներկայ էին, բացի Ատանայի երեւելի ընտանիքներէն, Փը – բանսական սպայակոյտը եւ քիչ առնէ ի վեր Ատանա հաստած զինդապետ Ռէմոնը, իր ընտանիքով ու օդնական սպաներով : Ինջոյքը եւ պարը պիտի տեւէին մինչեւ առաւօտ :

Կէս գիշերի մօտ, սպասաւորը մը զգուշօրէն ինծի լուր տուաւ թէ Հայ մը կ'ուզէ գիս տեսնել ստիպողաբար : Դուրս ելայ ու գրան առջեւ հանդիպեցայ այլայլած մէկու մը : Օգնութիւն կը հայցէր : Բացատրեց թէ Տարսոնէն Ատանա գէնք — 200 հրացան, ըսաւ — կը փոխադրէր երը կառքերը, ճամբուն վատթար վիճակի հետեւանքով աւրուեր եւ ցեխին մէջ խրեր են : Ստիպուեր էր ամէն ինչ տեղ – ւոյն վրայ ձդել եւ ինձմէ ճար կը խնդրէր :

Կանխաւ՝ Անգլիական Բարձր Հրամա – նատարութեան կարգադրութեամբ կիլի – կիոյ բնակչութիւնը զինաթափ եղած էր : Զէնք ունեցողը յանձնած պիտի ըլլար, իսկ պահողը յանցապարտ :

Հայկական Լեգէոնի զինուորական ոս – տիկանութիւնը իմ տրամադրութեանս տակ էր : Կարգապահ ու վստահելի Ամե – րիկահայեր : Անոնցմէ երկուքին հրաման դրկեցի, որ երթան արկածին վայրը, հարկ եղած միջոցներով, գէնքերը Ատա – նա փոխադրեն եւ հոն մթերանոցի մը մէջ տեղաւորեն ու բանալին ինծի բե – րեն :

Հրամանը գործադրեցին տաժանակիր պայմաններու մէջ : Գիշերը մութ էր ու անձրեւոտ : Տղաքը յաճախ տիղմի մէջ կը խրէին : 4 – 5 ժամ քրանաթոր աշխատե – ցան : Կ'ենթադրեմ որ դիս բաւական ա – նիծեցին, ինչ որ պարտաճանաչութեան ներհակ չէ զինուորական կեանքի մէջ :

ԶՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Ե.

Նոյեմբեր 5ին վերսկսան կռիւները, ամէն ուղղութեամբ : Մահմուտ Մուխ – թար փաշա, քանի մը սպաներով դիրքե – րը քննելու ելած ըլլալով, յանկարծ զարնուեցաւ խրամէ մը նետուած պուլ – կար գնդակէ մը : Նմանապէս վիրաւոր – ուեցաւ Քեազիմ Սալահէտտին պէյ :

Կրակը սկսաւ խրամէ խրամ եւ դիրքե – րը անցան ձեռքէ ձեռք : Սակայն յաղթա – նակ չկար մէկ կամ միւս կողմին համար : Պուլկարները ծանր կորուստի ենթարկը – ւած էին, մօտ տասը հազար հոգի կո – րուստ : Հարիւրաւոր վիրաւորներ բեր – ուեցան Զորլու, դարմանուելու համար : Մեծագոյն մասը վիրաւորուած էին ի – րենց աջ ձեռքէն :

Նոյեմբեր 5ի գիշերը, երեսուն հազար պուլկար կամաւորներ — Մակեդոնացի — Զորլու խուժեցին եւ դրեթէ փողոցներու մէջ գիշերեցին : Ցաջորդ առաւօտ ճամ – բայ ելան դէպի Զաթալճա, խանդակա – ռուրթամբ եւ ահեղ աղաղակներով .— Դէպի Պոլիս : «Նա Ցարիկրատ, նա Ցա – րիկրատ» : Ապա «Հուրրա՛, հուրրա՛, նա Ցարիկրատ» : Ցետոյ «Շումի Մարի – ցա» քայլերգը որոտագին հնչեցնելով :

Նոյեմբեր 5ին եւ յաջորդ օրերուն զո – ռացող վէթիարի թնդանօթներուն ա – հարկու ձայները յստակօրէն կը լսուի Պոլսոյ մէջ : Ժողովուրդը, մանաւանդ քրիստոնեաները մատնուած էին տագնա – պի, վասնզի, եթէ պուլկարները ճակա – տը յաջողէին ճեղքել եւ յառաջանալ դէպ ի Պոլիս, նահանջող թուրք զինուորները մայրաքաղաք խուժելով, կրնային տակն ու վրայ ընել մայրաքաղաքը եւ ջարդել քրիստոնեաները, հրդեհել, կողոպտել եւ ամէն չարիք գործել անիշխանական վի – ճակէն օգտուելով :

Այս պարագան նկատի ունենալով, նախապէս Պոլսոյ ջուրերը մտած եւրո – պական մարտանաւերը ցամաք հանեցին մեծ թիւով զինուորներ, ապահովու – թեան տակ առնելու համար քրիստոնեա – ները :

Պուլկար սպայակոյտը, հակառակ իր յանդուգն ջանքերուն եւ յարձակումնե – րուն, չկրցաւ Պոլիս մտնել : Պատերազ – մական նախարար Ֆէրիվ Նազըմ փաշայի կազմակերպած բանակին զօրեղ ընդդի – մութիւնը կասեցուց Պուլկար յառաջխա – դացութիւնը : Սակայն, Թրքական հա – կայարձակումներն ալ անզօր մնացին եւ չկրցան եւս մղել իրենց դիրքերուն վրայ ամուր հաստատուած թշնամին : Երկու կողմն ալ մնացին իրենց դիրքերուն վը – րայ :

Նոյեմբեր 20ին զինադադար կնքուե – ցաւ :

1913, Յունուար 11, Կաղանդին օրը Զորլու բերուեցան ճակատէն վաթսուն հազար զինուոր հանդստանալու : Զորլու երեք աղգութեանց բնակչութեան բոլոր տուները 5, 10 եւ 20 հոգի ստիպուեցան ընդունել : Այդ պուլկար զօրքերը տախ – տակամածներու եւ բակերու վրայ բնա – կեցան քանի մը ամիս : Իմ բնակարանս ալ տասը զինուոր դրուեցաւ եւ վարը մասամբ տախտակի եւ մասամբ գետնի վրայ պատսպարուեցան, իրենց վերաբե – րուները իրրեւ անկողին եւ վերմակ գործածելով :

Սաստիկ ձմեռ էր : Կը ձիւնէր : Անոնց պարենաւորումը կանոնաւոր դրութեան մէջ էր : Գէորգ քահանայ Դաւիթեան, իրրեւ Առաջնորդ – փոխանորդ, չէր ու – զած իր տան մէջ ընդունել որեւէ զին – ուոր : Հրամանատարութիւնը սրտան – զած, ծրարներու եւ նամակներու կայա – նը հաստատեց տէրհօր տանը մէջ :

Իմ ընտանեկան յարկիս տակ բնակող Օրիորդ Ազատն կը թղթակցէր Համ ըմ – բուլի իր նախկին ընկերուհիներէն մէ – կուն պուլկար կոսբոդիցա Նեաելքա Քաք – լեչքովայի հետ, որ Սոֆիայի «Մարիա – Լուիզա» փողոցը կը բնակէր : Մեր տու – նը զինուոր դրուելէն տասը օր եաքը բարձրաստիճան եւ զիրուկ զինուորական մը իր թիկնապահին հետ եկաւ մեր տան առջեւ եւ Օր. Ազատնին փնտռեց :

Այնտեղ էի ես, եւ անմիջապէս վեր հրամցուցի իր հետեւորդ սպայով : եր – կուքն ալ դեղնահեր եւ մօրուքով էին : Ազատնին ներկայացուցի : Բարձրաստի – ճանը ըսաւ թէ ինք Նեաելքայի հայրն է, կը կոչուի Զօրավար Ցարեֆ, զինուորա – կան դրասենեակին նախարար է : Գրպանէն հանեց Նեաելքայի նամակը՝ Օր. Ազա – նեին ուղղուած, նախ անոր պատկերը, դեղեցիկ աղջիկ մը : Շատ ուրախացանք : Նեաելքա, իր այդ նամակով (անգլերէն գրուած), կը խնդրէր Ազատնիէն, որ ե – թէ անհանգիստ է՝ իր հօրը յայտնէ, եւ ան անմիջապէս Սոֆիա կը գրկէ զինք, իր մօտ : Ազատնի յայտնեց զօրավարին թէ յառաջիկային կ'ուզէ երթալ Սոֆիա, Նեաելքայի մօտ, երբ ամառուան դոները բացուին :

Զօր. Ցարեֆ բաւական լաւ թուրքերէն կը խօսէր : Մեր խօսակցութեան ընթաց – քին յայտնեցի թէ Պոլսահայ թերթի մը թղթակիցն եմ, եւ աւելցուցի թէ երկու ամիսէ ի վեր, տեղի ունեցած անցու – դարձերու մասին բան մը չեմ կրցած հա – ղորդել Պոլիս, ճամբաները փակ եւ խիստ դրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով :

— Կոսպոտին Լէոն, ձեր թղթակցու – թիւնները գրեցէք եւ ինծի բերէք, ես պանոնք կը կնքեմ իմ կնիքովս, եւ առանց դրաքննութենէ անցնելու՝ Ռումանիոյ ճամբով կը հասնին իրենց հասցէին, ը – սաւ Զօրավարը :

Եւ իսկապէս, թղթակցութիւններս այ – նուհետեւ կանոնաւոր կերպով հասան Պոլիս, եւ ես ալ սկսայ ծրարով «ժամա – նակ» թերթերը ստանալ :

Զօր. Ցարեֆի ընկերացող սպան ըսաւ ինծի թէ ինք Սոֆիայի «Տնեվնիկ» օրա – թերթին արտօնատէր Կոսպոտին Ժորժ Նիքոլոֆն է, եւ ուրախութիւն յայտնեց որ կը ծանօթանայ հայ լրագրողի մը հետ : Պատշաճ հիւրասիրութիւններէ եաք, հրաժեշտի խօսքերով բաժնուեցան մեզմէ : Մեկնելու պահուն մեր տան մէջ բնակող զինուորները իր մօտ կանչելով, Սան – Սթէֆանոյի կողմէն : Շատ ագ – մուկ կը հանէր Հայտար – փաշայի զեր – մանական մարտկոցը, բայց Սկիւտարի նաւամատոյցը իր մօտիկութեան պատ – ճառաւ աւելի զրդռգոյին էր : Մանուկնե – րը չափազանց կը զուարճանային այս ան – վնաս ռմբակոծութեամբ եւ կը վազվզէ – ին ճչալով : Միայն թէ չես պիտեր ինչու մեծ աճապարանքով : Շուտիկներները կա – պոյտին վրայ կը կազմէին փոքրիկ սպի – տակ ամպեր որոնք յետոյ կը նուազէին : Աբթաքի էֆէնտի իր զիտակին մէջէն կը խօսէր օդանաւորդներուն հետ եւ ձայնը կը բարձրացնէր՝ որպէսզի լսելի ըլլայ : Անխուսափելիօրէն կ'ըսէր.

— Շո՛ւն չան որդիներ, նետեցէք, ռումբ նետեցէք... Ո՞ր օրուան կը սպա – սէք... Թող քար քարի վրայ չմնայ ... Սատկինք ամէնքս ալ, Տաճիկներն ալ, մենք ալ ...

Բայց իրականին մէջ զոհ էր եւ համա – ձայնական օդանաւորդները կը կոչէր « իր քեռիին տղաքը՝ ժօզէֆները» : Գի – գաղործին համար անոնք կը նմանէին նաեւ չատ ազդեցիկ դեղի մը կաթիլնե – րուն, որոնք հակառակ իրենց պզտիկ թիւին, կրնան մեծ ծաւալով հեղուկ մը պղտորել : Եւ Պոլսոյ երկնքին մէջ այդ քանի մը «ժօզէֆ»ներուն վաղանցուկ ներկայութիւնը փոխած էր շատ բան :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(14 Շար.)

Անցան օրեր : Քանի մը զգուշաւոր, անուղղակի դիմումներ եղան որ զէնքերը յանձնեմ. ականջ չկախեցի : Վերջապէս Ազգային Միութեան կեդրոնը, հրաւէրի մը առիթով, նոյն խնդրանքն ըրաւ : Պախարակեցի ինձմէ զաղտնի եւ մանա – ւանդ անխորհուրդ կատարուած գործո – ղութիւնը. յայտնեցի թէ Ատանան, Լե – գէոնին ներկայութեամբ ապահով էր . միայն հաւանութիւն տուի որ զէնքերը, Ազգային Միութեան հովանաւորու – թեամբ, ուղղուին Հաճըն որ անպաշտ – պան էր, հեռաւոր եւ դժուարամատչելի : Ազգային Միութիւնը յօժարեցաւ եւ խնդիրը այսպէս լուծուեցաւ : Թերեւս վերապրող Հաճընցիներ կարենան հաս – տատել թէ զէնքերը իրենց տեղը հասան, համաձայն ինծի տրուած հաւաստիքին :

Պիտի չփրկէին Հաճընը : Չէին կրնար փրկել : Տարի մը ետք Թումլու Քալէի դէպքը Հաճնոյ մահադանդի ձայնը տը – ւաւ : Հերոսական լեռնաքաղաքը երկար դիմադրութենէ վերջ, պիտի ապրէր իր վերջին ժամը՝ 23 Հոկտեմբեր 1920ի օրը :

Սուզը պատեց Կիլիկիոյ Հայութիւնը : Ցաջորդ օրը «Արարա» չարաթաթերթը լոյս ընծայեց բացառիկ թիւ մը, միայն առաջին էջով մը, որ տապանաքարի ե – բեւոյթ ունէր, մեծատառ յիշատակու – թեամբ.—

Հաճընն ոչ եւս է ... երէկ, 23 Հոկտեմ – բերին, բոթաբեր սուրհանդակներ՝ ուր – ամիսներէ ի վեր պատնէշի վրայ կեցող հերոսական Հաճընի հերոսական անկու – մը գուժեցին : Թշնամի բազմաթիւ ու – ժեր մեծ թնդանօթներով կը յարձակին դիւցազներու բոյնին վրայ եւ ռումբա – րուն տարափին տակ պատնէշները խոր – տակելէ յետոյ ներս կը խուժեն ու ան – խընայ կը կոտորեն բնակչութիւնը, նոյն – իսկ ծերերը, կիներն ու մանուկները :

Նախատի՛նք տկարներու պաշտպանու – թեան անունով շահուած յաղթանակին :

Նախատի՛նք Քրիստոնեայ Աշխարհին : «ԱՐԱՐԱ»

Ոչ եւս էր Հաճընն : Անցան 43 տարի – ներ : Թող հանդչին նահատակները : Արդէն կը ծլին Նոր Հաճընները :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԱՌԱԻՕՏԵԱՆ – ՇԵՓՈՐ –

Երբոր Տիկին Էլպիս լսեց թէ Աւետիս զրամի տէր այրի մը գտած է, եւ անոր չնորհիւ խանութ մը բանալու հաւանա – կանութիւնը տեսնելով լքած Ազատնին՝ բարկացաւ : Դեղնեցաւ, չառադունեցաւ, եւ սկսաւ կռուիլ իր ամուսնոյն հետ : Ձայն մը Տիկին Էլպիսին լսած էր թէ այս զղուելի տղան զրամապաշտ է : Արդէն երբեք իր աչքը չէր խածած այս զինուո – րը, այս կեղծաւորը, այս գաւառացին որ բողոքականի կը նմանի : Դուք չէք գի – տեր, բայց ես վերի պատուհանէն ականջ տալու սովորութիւն ունէի եւ չատ ան – գամ լսած եմ Աւետիսին խօսքերը : Լսած եմ եւ հասկցած՝ թէ այս տղան ստախօս մըն է : Ազատնիի հանդէպ սէր կը կեղծէ, բայց իրականին մէջ աչքը միայն դեղա – բանին վրայ է : Կ'ուզէ անոր տիրանալ :

Հօրը եւ եղբայրը չկանացին մանաւանդ իրեն հասկցնել թէ պէտք չէ Ազատնիին առջեւ այս կարգի խօսքեր ընել : Արթաքի էֆէնտի յանձն կ'առնէր կարգադրել ա – մէն բան, բայց նոքէն կը կրկնէր թէ՝ արդիւնած է ամէն օր Աւետիսին խօսքը ընել, նոյնիսկ աննպաստ կերպով :

Դարձեալ իր քրոջ ներկայութեանն է որ դեղագործը խօսեցաւ Ազատնիին, կէս օրէ վերջ : Բայց չուտով անդրադարձաւ թէ իր պատրաստած փոքրիկ ճառը աւե – լորդ է : Ազատնին ալ իր մօրաքրոջը պէս բարկացաւ, խենթ խօսքեր ըսաւ, դին – ուորը անուանարկեց, նուաստացուց, եւ վերջապէս ճչաց .

— Աս վերջին դէպքերէն յետոյ եթէ ան իսկ նշանուքը ետ չըներ, ես, ես ետ պիտի ընկի ...

Ձեռքը զարկաւ կուրծքին խրոխտա – բար եւ հեռացաւ դեղագործէն :

Տիկին Արմենուհի իր ժպիտը ծածկե – լու համար հովանոցին կոթը կը քսէր իր քիթին, ու միաժամանակ քովնտի եւ սուր ակնարկով մը կը նայէր իր եղբօր, ըսել ուզելով — « Արդեօք աւելորդ չէ՞ն մեր նախզգուշութիւնները : Միամտութիւն չէ՞ կարծելը թէ ինչ որ մեզի համար զժըն – դակ է, բոլորին համար ալ պիտի ըլլայ ծանրակչիռ եւ խորապէս տխուր : Մնաս բարով » :

Դեղագործը զարմացած էր որովհետեւ քիչ մը աւելի լաւ կը ճանչնար Ազատնին : Իրաւ է թէ մեծ բան չէր սպասեր անկէ, բայց չէր յուսար նաեւ այսքան անտար – բերութիւն, գիտնալով որ անոր մէջ սէրը իրական է :

Իր զարմացումը փարատեցաւ երեկո – յին միայն, դէպքի մը պատճառաւ : Ոչ մէկ բան նախատեսակել տուաւ այդ դէպքը : Շատ սովորական երեկոյ մըն էր :

Անգամ մը եւս Ազատնի ինքզինքը գտաւ ընտանեկան շրջանակին մէջ, ուր ամէն ոք կը ջանար զինքը զուարճացնել : Ցաջորդ օրը Ազատնի կանուխ ելաւ եւ ման – եցաւ Ատանայի փողոցներուն մէջ : Ամէն տեղ ուրախ դէմքեր կը տեսնէր : Ամէն ոք կը շտապէր գործի կամ զբօսանքի : Ամէն ոք կ'ապրէր : Ամէն ոք կ'ուզէր ապրիլ : Ամէն ոք կ'ուզէր երջանիկ ըլլալ : Ամէն ոք կ'ուզէր ուրիշներն ալ երջանիկ տեսնել : Ամէն ոք կ'ուզէր ուրիշներուն ալ ապրելու իրաւունքը տալ :

Ազատնի ինքզինքը կորսնցուցած էր այս ամբոխին մէջ : Ամէն ոք կը ճանչնար զինքը : Ամէն ոք կը բարեւէր զինքը : Ամէն ոք կը հարցնէր թէ ինչպէս է : Ամէն ոք կը հետաքրքրուէր իր կեանքով : Ամէն ոք կը սիրէր զինքը : Ամէն ոք կը յարգէր զինքը : Ամէն ոք կը պատուէր զինքը : Ամէն ոք կը հիանար իր վրայ : Ամէն ոք կը հպարտանար իր ներկայութեամբ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր ձեռքը սեղմել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ խօսիլ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ըլլալ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ճաշել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ընթրել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ զբօսնալ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ըլլալ :

Ազատնի ինքզինքը կորսնցուցած էր այս ամբոխին մէջ : Ամէն ոք կը ճանչնար զինքը : Ամէն ոք կը բարեւէր զինքը : Ամէն ոք կը հարցնէր թէ ինչպէս է : Ամէն ոք կը հետաքրքրուէր իր կեանքով : Ամէն ոք կը սիրէր զինքը : Ամէն ոք կը յարգէր զինքը : Ամէն ոք կը պատուէր զինքը : Ամէն ոք կը հիանար իր վրայ : Ամէն ոք կը հպարտանար իր ներկայութեամբ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր ձեռքը սեղմել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ խօսիլ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ըլլալ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ճաշել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ընթրել : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ զբօսնալ : Ամէն ոք կ'ուզէր իր հետ ըլլալ :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱԼԱԾՈՒԱԾ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Այս տարւոյն սկիզբէն ի վեր, ռուսերէնէ թարգմանուած մօտ 15 գիրքեր հրատարակուեցան փարիզեան հրատարակչական տուներու կողմէ: Այս մեծ թիւը արդիւնք է այն հասկնալի հետաքրքրութեան, որ երեւան ելաւ, երբ ծայր տուին մտաւորական նոր խմորումներ Խորհ. Միութեան մէջ, Սթալինի մահէն ետք: Թարգմանուած գործերէն ոմանք իրական արժէք մը չեն ներկայացներ իրենց գրական բովանդակութեամբ: Հետաքրքրական են, որովհետեւ անոնց հեղինակները Խորհ. Միութիւն ապրող գրագէտներ են: Այդ գիրքերը, մեծ մասամբ, այսպէս կոչուած «Նոր հոսանք»ը ներկայացնող արժէք մը ունին, կամ՝ վկայութիւն մը կը բերեն «սառնհալք»ին հետեւանքով ստեղծուած խորհրդային գրականութեան կերպարանափոխութեան: Այս կարգի գործերէն կ'արժէ յիշատակել Վոզնեսենսքիի եւ Եւտուչենքոյի բանաստեղծութիւնները եւ այս վերջինին կանխահաս «ինքնակենսագրական»ը, սթալինեան կեդրոնացման ճամբարներու կեանքը պատկերացնող Սոլժենիթսինի պատմուածքը՝ Իվան Տենիսովիչի մէկ օրը, Վիքթոր Նեքրասովի Քիրա, փոքրիկ կայարանը և Եուրի Քազաքովի կարգ մը պատմուածքները:

Հրատարակուած գործերէն Աբրահամ Թերցի «Եղեամը» կը բովանդակէ վեց վիպակներ եւ տեսութիւն մը «ընկերվար իրապաշտութեան» մասին: Խնամուած թարգմանութիւնը շատ հաճելի կը դարձընեն այդ էջերուն ընթերցումը եւ կարելիութիւնը կուտան գնահատելու այս գործին պարունակած յեղափոխական բնոյթը: Արդարեւ, Թերցի պատմուածքները կը յայտնեն ժամանակակից ռուս գրականութեան մէջ բացարձակապէս անծանօթ սեռի մը գոյութիւնը, «ընկերվարական իրապաշտութեան» հետ լրիւ խզումի մէջ, զայրացած արտայայտապաշտութեան եւ մտացածին երեւակայութեան խառնուրդ մը, տեսակ մը «ընկերվարական գերիրապաշտութիւն»՝ եթէ կարելի է նման սահմանում մը գործածել: Աշխարհի գրականութեան մէջ, Թերցը կարելի է դասել Լօթրէամոն, Փօ, Քաֆքա գրողներու կարգին: Թերցի գրչի աշխարհը զգայախաբութեան եւ բանդագուշանքի աշխարհն է, ինչպէս եւ այնքան իրական աշխարհը համայնավար ընկերութեան, իր գձուձ եւ հրէշային եղելութիւններով, իր խճողուած բնակարաններով եւ ոստիկանական հաւատաքննութիւններով:

Այնուամենայնիւ, Թերցի գործերը երբեք չեն հրատարակուած Խորհ Միութեան մէջ եւ Աբրահամ Թերցն ալ կեղծանուն մըն է: Խրուշչեւի Ռուսիան կըրնայ ընդունելիի գտնել Սոլժենիթսինի զարհուրելի յայտնութիւնները արգելակայաններու կեանքի մասին, բայց դեռ պատրաստ չէ հանդուրժելու Պոռիս Փասթերնաքի Ժիվակոյէն բխած հոգեկանութեան եւ ոչ ալ գերազանցութեան ծարաւին, որ թաքուն է Թերցի գործերուն արտառոց եւ երբեմն դաժան դիմակին ներքեւ: Այս անսովոր ձեռագիրները, անոնց հեղինակը 1958էն ի վեր Արեւմուտք ղրկած էր, անշուշտ, գաղտնի միջոցներով: Նախապէս անոնք հրատարակուեցան Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսնող՝ Քուլթուրա լեհական պարբերաթերթին կողմէ, որ վերջին տարիներուն ու միշտ ծածուկ ճամբաներով ուղղակի Մոսկուայէն ստացած է տասնեակ մը գրական գործեր:

Ա. Թերց միակը չէ, որուն գործերը Խորհ. Միութեան մէջ հրատարակուելու փոխարէն, լոյս տեսած են Արեւմուտքի մէջ: Նախ կայ հանրածանօթ տոքթէօր Ժիվակոյի օրինակը, Պոռիս Փասթերնաքի այս գլուխ գործոցը: Բանաստեղծ Էսենինի զաւակը՝ Ալեքսանտր Էսենին – Վօլփին, ինքն ալ իր կարգին փափաքեցաւ, որ իր իսկական անունին տակ Արեւմուտքի մէջ հրատարակուին իր քերթուածներուն մէկ հաւաքածոն եւ «ազատ փիլիսոփայութեան տեսութիւն»ը, որուն մէկ մասը գրած է բանտին ու միւս մասն ալ արգելակայանի մը մէջ, Սթալինի ողջութեան: Այս գործը հրատարակուեցաւ 1961ին, Նիւ Եորք, որմէ ետք ազատ արձակուեցաւ եւ յետագային վերստին արգելափակուեցաւ, այս անգամ հոգեբուժարանի մը մէջ, իբրեւ մտային հաւասարակշռութիւնը կորսընցուցած անձ մը: Երկար ատեն անծանօթ մնաց իրեն վիճակուած ճակատագիրը, մինչեւ որ անցեալ տարի Փրաւտայի մէջ լոյս տեսած նամակով մը երկու տարիքաւոր կիներ կը վկայէին, թէ իրենց եղբօրորդին՝ Ալեքսանտր Էսենին – Վօլփին խենթ մըն էր եւ Մ. Նահանգներու մէջ հրատարակուած իր բանաստեղծութիւնները իրականութեան մէջ «հասարակ քերթուածներու խառնակոյտ մըն է, հակախորհրդային եւ մարդատեաց պարսաւագիր մը, խելագարի մը զառանցանքները»: Ա'լ աւելի զարդարուն ոճով մը, գաղափարական դաստիարակութեան պատասխանատուն Իլիչեւ նոյն շրջանին Էսենին – Վօլփինի համար կը յայտարարէր, թէ ան «իր արմատէն փտած թունաւոր սունկ մըն էր»:

Խելագարութեան ամբաստանութիւնը շատ յարմար միջոց մըն է իշխանութեան ձեռքին մէջ, ազատելու համար անդարմանելի նկատուած մտաւորականներէ: Արտաքնապէս ասիկա նուազ վնաս կը պատճառէ իշխանութեան, քան բանտարկութեան կամ արգելափակման որոշումները: Բանաստեղծ Էսենին – Վօլփին միակ խորհրդային մտաւորականը չէ, որ ենթարկուած է Խրուշչեւի որոշապէս նախասիրած այս վերաբերումին: Քանդակագործ Միշել Նարիցա, որ դասախօս էր Լենինկրատի գեղարուեստից ակադեմիային մէջ, երկու տարիէ ի վեր նոյն ճակատագրին արժանացած է: Զերբակալուեցաւ 1961 Հոկտեմբեր 13ին, որովհետեւ «Անաւարտ երգը» խորագրով վէպ մը յանձնած էր Գերմանիա ապաստանած ռուս գաղթականներու կողմէ հրատարակուած պարբերաթերթի մը: այս գործը գաղափարական պատճառներով չէր հրատարակուած Խորհ. Միութեան մէջ:

Մտային խանդարումի պատրուակով խորհրդային երկու գրագէտներ եւս արգելափակուեցան վերջերս: Ասոնցմէ մին՝ Վալերի Թարսիս, խորհրդային գրագէտներու ընկերակցութեան վեթերան անդամներէն մէկն էր, որ ծանօթ էր արեւմտեան գրականութեան մասին իր գրած գործերով: Իր հայրը, առաջին օրերէն յեղափոխական, ինչպէս նաեւ իր աներհայրը՝ օդուժի զօրավար, Սթալինի ահուսարսափի վարչակարգին զոհերը եղած էին: Յուսախաբուած Սթալինի մահէն ետք ի գործ դրուած մշակութային ազատամտութեան պայմաններէն, Թարսիս, 1961ին, բազմաթիւ ձեռագիրներ ղրկեց արտասահման: Անոնցմէ մէկը Իվան Վալերի կեղծանունին տակ եւ «Կապոյտ Շիշը» խորագրով լոյս տեսաւ անցեալ տարի, Լոնտոն: Այս գործին մէջ հեղինակը կը հեգնէ ապասթալինացման շրջանի խորհրդային ընկերութիւնը: Ուրիշ գործ մը, որ լոյս տեսաւ միաժամանակ (անգլերէն), վիպագրեալ ինքնակենսագրութիւնն է խորհրդային գրագէտներէն Փօլ Վինոկրատովի, որ անյայտացած է նախապատերազմեան շրջանի մեծ մաքրագործումներուն ընթացքին:

«Խելագարներուն» վերջինն է Վալենթին Օվեչքին, որ մաս կը կազմէր Նովի Միր պարբերաթերթի խմբագրութեան: Այս վերջինը ոչ մէկ գրութիւն ղրկած է արտասահման, բայց նեղութիւններ ունեցաւ երբ նախ պահանջեց կոլխոզեան գրութեան մէջ մտցնել որոշ ազատախոհութիւններ եւ ապա, կեդրոնական կոմիտէութեան յանձնուած յուշագրով մը մատնանշեց «անձի պաշտամունք»ի նոր երեւոյթները, Խրուշչեւի իշխանութեան օրով: Այս անխոհեմութիւնը պատճառ դարձաւ, որ «Ջլախտաւոր»ի վկայական մը ստանայ:

Վերոյիշեալ գործերը, առանց չափազանցութեան, կարելի է նկատել Խորհ. Միութեան մէջ մշակուող եւ Խորհրդային գրականութեան ամէնէն ինքնատիպ եւ մեծարժէք երկերը: Մեծ ողբերգութիւն է, որ նման գործեր հարկադրաբար գաղտնի ճամբաներ կը փնտռեն լոյս աշխարհ գալու համար: Միւս կողմէ մխիթարութիւն է, որ անոնք կրցած են ծաղկիլ Ռուսիոյ մէջ: Պատճառներ կան հաւատալու, որ հակառակ իշխանութեանց ձեռք առած խիստ միջոցներուն, արգիլեալ տեսակէտներուն, յետադէմ ճառերուն, խելագարութեան ձրի ամբաստանութիւններուն, դեռ միտքեր կան, որ կը պահեն իրենց մտածումի ամբողջ կենսունակութիւնը եւ արուեստագէտի ըստեղծագործութեան թափը:

Արտասահմանէն զատ, երկրին մէջ ալ ծանօթ են «անիծեալ» գործերը: Կան, որ նոյնիսկ կը շրջագային Խորհ. Միութեան մէջ: Խորհրդային մամուլէն գիտենք, օրինակ, որ գոյութիւն ունին կիսագաղտնի պարբերաթերթեր, բոլորը բազմագրեալ, որոնք, առանձնապէս կը բաժնուին ուսանողական շրջանակներու մէջ: Ասոնցմէ մին կը կոչուէր «Շարադասութիւն»: Առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1958ին, Մոսկուա: Վեց թիւերու հրատարակութենէ ետք ձերբակալուեցաւ անոր խմբագիրը, մի ոմն Կինզպուրկ: Ասոր յաջորդեց «Պումերանկ»ը, «Փիւնիկ»ը եւայլն:

Անտարակոյս, այս գաղտնի գրականութեան գոյութիւնը՝ վաղուան Ռուսաստանի համար յուսադիր մեծագոյն երեւոյթներէն մէկն է:

ԱՌՄԱՆ ԿԱՍՓԱՌ

հրաւիրեց զանոնք, որ այդ օրն իսկ ուրիշ տեղ մը փոխադրուին, եւ իր կնիքը կրող պաշտօնագիր մը փակցուց տանս դրան վրայ, արգիլելով ռեւէ զինուոր բնակեցնել մեր տան մէջ: Զինուորները համակերպելով փոխադրուեցան այլուր:

Պ. Պարսամեան եւ ես Զորլուի Հայութեան ներկայացուցիչներն էինք ամէն ուր որ պէտք էր: Այդ միջոցաւ էր որ մենք ծանօթացանք այն բոլոր պուլկար պետերուն հետ, որոնք եկան անցան Զորլուէն,— ինչպէս ընդհ. հրամանատար Զօր. Սավոֆ, զօրավարներ Ռատկօ Տիմիթրիէֆ, Ֆիշով, Պոյաճիէֆ, Քութինչէֆ, Սարաֆոֆ, (Պոլսոյ նախկին պուլկար լիազօր դեսպանը, որ իր մեռած զաւկին թաղման առթիւ Զորլու եկաւ, եւ մենք երկու քահանայ հայրերով մասնակցեցանք անոր յուղարկաւորութեան եւ լուսանկարուեցանք), վարչապետ Տանեֆ, արտաքին նախարար Կեշոֆ, հեծելազօրաց հրամանատար Զօր. Նաղլիմոֆ, եւ շատ ուրիշներ: Տեսնելով որ անկարելի է այլեւս պուլկար բանակները զինու զօրութեամբ վանել, մանաւանդ շատերու կարծիքով վստահելի չէին Զաթալճայի ամրութիւնները, որոնք միակ յոյսն էին մայրաքաղաքին պաշտպանութեան, Քեամիլ փաշայի դահլիճը դիմեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որպէսզի թշնամութիւնները դադրեցնելու համար միջամտեն: Արդէն Նոյեմբեր 15ին Եավէր փաշան անձնատուր եղած էր 16·000 զօրքով, 265 սպաներով: միասին 15 թնդանօթ, երկու գնդացիր, 1500 ձի եւ ջորի:

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

(5 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ, վառարանին վրայ գտնուած սա պղտիկ ոսկեզօծ բանալին առ, գնա դուռը բաց, բանալին հոս բեր ու մեկնէ: Ցորեկին պիտի ստանաս նամակ մը եւ հրամաններս, վասնզի գիտես թէ կուրօրէն պիտի հնազանդիս ինծի:

— Այո, բայց եթէ բան մը խնդրեմ ձեզմէ...

— Ի՞նչ:

— Այս բանալին քովս մնայ:

— Այդ ուղածդ երբեք ուրիշ մէկու մը համար ըրած չեմ:

— Էհ ուրեմն, ինծի համար ըրէ, վասնզի կ'երդնում որ ես ուրիշներուն պէս չեմ սիրեր քեզ:

— Լաւ, թող քովդ մնայ, բայց հիմակուընէ կ'ըսեմ որ երբ ուզեմ, կրնամ այդ բանալին անօգուտ դարձնել:

— Ի՞նչպէս:

— Դրան ներսի կողմը փականքներ կան:

— Զար:

— Զանոնք վերցնել պիտի տամ:

— Ըսել է թէ քիչ մը կը սիրե՞ս զիս:

— Չեմ դիտեր ինչպէս եղաւ, բայց ինծի կուգայ թէ այո: Հիմա գնա: Քունը աչքէս կը վազէ:

Քանի մը վայրկեան գրկեցինք զիրար ու ես մեկնեցայ:

Փողոցները ամայի էին: Մեծ քաղաքը տակաւին կը քնանար: Անուշ զովութիւն մը կար այդ թաղերուն մէջ, որոնք քանի մը ժամէն պիտի լեցուէին մարդոց աղմուկովը:

Ինծի անանկ եկաւ թէ այս քնացած քաղաքը իմս էր: Յիշողութեանս մէջ կը փնտռէի անուններն այն մարդոց, որոնց երջանկութեանը ցանկացած էի մինչեւ այն ատեն եւ չէի յիշեր մէկը, որմէ աւելի երջանիկ չսեպէի ինքզինքս:

Կոյս աղջիկէ մը սիրուիլը եւ սիրոյ այն տարօրինակ գաղտնիքը առաջին անգամ անոր յայտնելը անշուշտ մեծ երջանկութիւն մըն է, բայց աշխարհի մէջ անկէ աւելի պարզ բան չկայ: Յարձակումներու չվարժուած սիրտ մը գրաւելը պահակազօրք չունեցած քաղաք մը մտնելուն կը նմանի: Դաստիարակութիւնը, պարտականութիւններու զգացումը եւ ընտանիքը խիստ զօրաւոր պահապաններ են, բայց չկայ արթուն պահապան մը, որ չխաբուի 16 տարեկան աղջիկէ մը, երբ բնութիւնը, անոր սիրած մարդուն ձայնովը կուտայ սիրոյ առաջին խորհուրդները, որոնք նոյնքան բուռն են որքան մաքուր կ'երեւան:

Աղջիկը որչափ աւելի հաւատայ բարիին, այնչափ դիւրաւ անձնատուր կ'ըլլայ եթէ ոչ սիրողին, գոնէ սիրոյ, վասն զի կասկած չունենալով, ուժէ զուրկ է եւ անկէ սիրուիլը յաղթանակ մըն է, զոր 25 տարու ամէն երիտասարդ կրնայ ձեռք բերել որ ատեն որ ուզէ: Եւ ասիկա այնչափ ճիշդ է որ տեսէք թէ աղջիկներուն շուրջ որքան հսկողութիւն կ'ընեն եւ որքան պատնէշներ կը բարձրացնեն: Վանքերը բաւական բարձր պատեր, մայրերը բաւական զօրաւոր կզպանքներ եւ կրօնքը բաւական մշտատեւ պարտականութիւններ չունին որ կարենան այս աղուոր թռչունները պահել իրենց վանդակին մէջ, որուն վրայ նոյնիսկ ծաղիկներ սփռելու հոգ չեն ըներ: Այսպէս անոնք կը ցանկան տեսնել աշխարհը որ իրենց մէ կը ծածկուի, կը հաւատան թէ այդ աշխարհը հրապուրիչ է, մտիկ կ'ընեն առաջին ձայնին որ վանդակին ձողերուն մէջէն կուգայ անոր գաղտնիքները պատմել իրենց եւ կ'օրհնեն այն ձեռքը, որ խորհրդաւոր քօղին մէկ անկիւնը կը վերցնէ առաջին անգամ:

Բայց պոռնիկէ մը իրական կերպով սիրուիլը այլապէս դժուարին յաղթանակ մըն է: Անոնց մարմինը մաշեցուցած է հոգին, անոնց զգայարանքները այրած են սիրտը, շուայտութիւնը կարծրացուցած է անոնց զգացումները: Անոնք շատոնց գիտեն, իրենց ըսուած խօսքերը, գործածուած միջոցները եւ իրենց ներշնչած սէրը անգամ ծախած են: Արհեստի բերմամբ կը սիրեն եւ ոչ յափշտակութեամբ: Անոնք աւելի լաւ պահպանուած են իրենց հաշիւներով քան թէ կոյս աղջիկ մը իր մայրով ու իր վանքով: Ուստի քմահաճոյք բառը հնարած են այն անվճար սէրերուն համար, որոնց երբեմն անձնատուր կ'ըլլան իբր հանդիստ, իբր արդարացում կամ իբր մխիթարութիւն, ճիշդ այն վաշխառուներուն պէս, որոնք հազարաւոր անձեր կը կողոպտեն եւ կը կարծեն թէ ամէն բան քաւած են երբ օրին մէկը անօթութենէ մեռնող խեղճ մարդու մը քսան Ֆրանք փոխ տան, առանց տոկոս եւ մուրհակ պահանջելու:

Յետոյ, երբ պատահի որ պոռնիկ մը սիրէ, այդ սէրը, որ ամէնէն առաջ նեղողութիւն մը կը թուի, դրեթէ միշտ պատիժ մը կ'ըլլայ անոր համար:

(Շար.)

Այրի Տիկին Միհրան Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գամպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Սողոմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ռաժա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թէօ Լեժիթիմիւս եւ զաւակները, Պ. Կրեկորիօ Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փաթթուքեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Փաթթուքեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժան Գամպուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերգիս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆուէնթէս եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մառաչլեան, Սողոմոնեան, Ռաժա եւ Լեժիթիմիւս ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՄՊՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 27ին, 70 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 31, ժամը 14ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, Ռիւ Թուէն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շուազի լը Ռուայի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ
(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին :

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապունեան, Դագէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հըմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէնեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սերնդական) :

Պատարագէն վերջ ծաղկեպսակներու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու չիրիմներուն վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Գարաօղլանեանի թաղման առթիւ Լիոնի Ազգ. Միութեան անդամները կը նուիրեն՝ հարիւր Ֆրանք Լիոնի Կրթ. Մարմնին :

×

Պ. Արսէն Թէրզեանի թաղման առթիւ կը նուիրեն՝ Պ. Անդրանիկ Օպոզեան՝ հարիւր Ֆրանք Լիոնի Կրթ. Մարմնին :

×

Պ. Պահատուրեան Ճէպրայիլ՝ յիսուն Ֆրանք Լիոնի աղքատախնամին: Գառնիկ Դաւիթեան՝ տասը Ֆր. Լիոնի Հայոց եկեղեցիին :

×

Վիէնէն Պ. Արտաշէս Զաքարեան իր կնոջ թաղման առթիւ յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Լիոնի Հայոց եկեղեցիին: Սոյն առիթով եւ նոյն նպատակի համար Տիկին Գոհար Թէրզեան կը նուիրէ 10 Ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքատախնամի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

Նոյեմբերին 30ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Զավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքիեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Փր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերքլը Քաթոլիքի մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրդ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգսուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն: Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոգական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, կազմակերպած է հայ արուեստագէտներու, նկարիչ եւ փորագրիչներու գործերուն համար ցուցահանդէս մը, Հայկական Թանգարանին մէջ, 59, Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ (16), Հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 31 :

Այս ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատրուի Հոկտեմբեր 19ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, նախագահութեամբ Հայկական Թանգարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՐԷՆԿԵԱՆ :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը այց մը կազմակերպած է իր տարաբախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

չիրիմին: Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը10ին, Խրիմեան դպրոցը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԽՕՏՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն :

Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական պարահանդէսը Նոյեմբեր 16, Շաբաթ երեկոյ մինչեւ առաւօտ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները :—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»:

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4-6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասընթացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ.— իսկ Հինգշաբթի օրը կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

Յարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 31 OCTOBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9848 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9848

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 73 ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հոծ բազմութիւն մը եկած էր անդամ մը եւս իր յարգանքի տուրքը տալու այն մեծ կազմակերպութեան որ 73 երկար տարիներ եւ այսօր հայրենիքէն հեռու, հայրենիքին սէրը պահած է տարագիր բազմութեանց մէջ: Ներկայ հասարակութեան մէջ գլխաւորաբար աչքի կը զարնէր երիտասարդութիւնը ինչ որ ապացոյց մըն է Դաշնակցութեան կենսունակութեան եւ յարատեւութեան: Օրուան նախագահ ընկեր Կ. Մեհեան իր բացման խօսքին մէջ, նախ դիտել տուաւ թէ մեր ժողովուրդը առաւելաբար ոգի մը նկատած էր Մեծ Տիգրանը, երբ հայկական դրօշը կը ծածանեցնէր Կովկասեան լեռնաշղթայէն մինչեւ Միջերկրական: «Խըռովեալ հոգիներ» որակած էր նաեւ, դարեր ետք, Վարդանանքի հերոսները:

Սարկութեան մռայլ տարրերը, աւելցուց ընկեր Կ. Մեհեան, չկրցան արմատախիլ ընել, մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ թաղուած այդ ոգին: Արդարեւ, թրքական բռնաւորութեան ամէնէն դաժան օրերուն իսկ, հրապարակ եկան նոր «ոգիներ» այլ խօսքով «թումաններ», որոնք արծարծեցին ազատութեան հուրը:

Ուրեմն տանք մեր յարգանքի տուրքը բոլոր հերոսներուն, որոնք կռուեցան սուրբ գործին յաջողութեան համար:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ դրաւոր ուղերձով մը՝ ընկեր Հրայր Թորոսեան դիտել տալէ ետք, թէ «պատիւ է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար խօսք առնել նման հանդիսութեան մը մէջ, երբ մեծ շուքով կը տօնուի Դաշնակցութեան 73ամեակը», աւելցուց, թէ օտար հորիզոններու տակ հասակ նետած նորահաս սերունդը վարակիչ խանդավառութեամբ փարած է Դաշնակցութեան գաղափարականին եւ վճռական կամքով կ'ուզէ տէր կանգնիլ իր ազգային իրաւունքներուն, չդաւաճանել իր արեան ձայնին: «Ան (երիտասարդութիւնը) շատ լաւ գիտէ, որ Հայութեան ազգային գոյութիւնը պայմանաւորուած է իր հայրենիքին ազատութեամբ եւ միասնականութեամբ: Երկիր մը, առանց անկախութեան, պարզ ծաղրանկար մըն է»:

Յաջորդ խօսողն էր ընկեր Առլէն Փափազեան, որ յիշելէ ետք անցեալ փառքերը, շեշտեց թէ սին խոխորտաք չէ այդ անցեալի փառքերուն յիշատակութիւնը այլ նպատակն է թարմացնել յիշողութիւնները, զուգահեռ մը բանալ ներկայի եւ անցեալի իրողութեանց միջեւ: Ապա, խօսք ուղղելով երիտասարդութեան, բանախօսը ըսաւ.—

«Դուք որ հպարտութեամբ կը կրէք ձեր ազնուական անունը, դուք որ կը ներկայացնէք մեր ներկան ու վաղուան մեր յոյսը, պահ մը մտաբերեցէք այդ նուիրեալները որոնց շնորհիւ դուք մեր ներկան էք ու դեռ մեր յոյսը: Թող անդենականին մէջ իրենց սրբութեան սրբոց դարձած մասունքները զգան որ այս բեմէն ու գաղափարի բոլոր խորաններէն իրենց անունը յաւէտ պիտի յիշուի:

Ու սխալած չեմ ըլլար անկասկած եթէ ըսեմ որ այս բոպէիս, դուք եւս, ձեր հոգիներուն ընդերքէն ձեր էութեան խորքին մէջ կը քքուէք անուն մը որ ահա կը բարձրանայ դէպի ձեր սիրտը: Այդ համողումով ու ձեր ու բովանդակ հայ ժողովուրդի հաւատքին շունչովը, ու ձեր ու բովանդակ հայ ժողովուրդի հաւատքի ու գաղափարի այս խորանէն, կ'ըսեմ կեցցէ', կեցցէ', այն ոգին որ դարերու խաւարը պատռելով արիութեան ոգիով պատուաստեց մեր օրերու պատմութիւնը»:

Ու ոգեկոչելէ ետք Զաւարեանը, Քրիստափորը, Ռոստոմը, ու դեռ Նիկով Դումանը, Արամը, Ռուբէնը, Անդրանիկը եւ բիւր ուրիշներ, բանախօսը կը խօսի անկախ ու հպարտ ապրելու գաղափարին մասին ու կը մաղթէ որ Դաշնակցութեան առաջադրած բոլոր պահանջները անտեղի ըլլային որպէսզի կարենար յայտարարել թէ «մեր կուսակցութիւնը այլեւս անելիք չունի, բայց, կը շարունակէ ընկ. Փափազեան այդպիսի յայտարարութիւն չեմ կրնար ընել, որովհետեւ նման յայտարարութեան մը հիմնական պայմանն է հայրենիքի ազատութիւնը, անոր անկախութիւնը, հողերուն ամբողջացումը ու Հայութեան հաւաքական ներգաղթը դէպի հայրենիք:

«Չեմ ուզեր աւելի ծանրանալ այս հարցին վրայ: Հակառակորդ կամ ոչ, այսու ամենայնիւ հայկական կուսակցութիւններ են թէ ռամկավարները եւ թէ հնչակեանները: Ստեղծուած են Հայութեան ծառայելու վսեմ նպատակաւ: Ու պէտք է ըսել որ իրենց տարած գործունէութիւնը միշտ ալ բացասական չէ եղած ու փաստերու հիման վրայ ձեզի կրնամ հաւաստել որ յետ պատերազմեան շրջանին ոչ միայն սատարեցին ներգաղթի գործին այլ նաեւ շնորհիւ իրենց ապիկար քարոզչութիւններուն, ներգաղթողներու հոծ զանգուածներու մէջ Դաշնակցութեան հմայքը բարձրացուցին: Այս տեսանկիւնէն դիտուած կարելի է ըսել որ հակադաշնակցական ճակատը հանրօգուտ գործունէութիւն ցոյց տուաւ:

Ու քանի խօսեցանք ներգաղթի մասին, ըսենք անմիջապէս որ մեզի համար ներգաղթը տեսական եւ հիմնական պահանջ մըն է: Բարձրացնել հայրենիք մեկնողներու թիւը: Ճիշդ է որ հոն տիրող վարչակարգը չի դիւրացներ նման ձեռնարկի մը յաջողութիւնը, բայց եւ այնպէս ներգաղթը իր բախտորոշ դերը կ'ունենայ: Հայաստան Հայերու պէտք ունի ու մենք չենք կրնար թերանալ այդ դերին մէջ»: Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց շեշտելով.—

... «Յիսուն տարի առաջ գաղանային ծրագիր մը ուզեց վերջ դնել մեր պատմութեան: Լաւ է որ Թուրքը իմանայ, որ այդ ծրագիրը ձախողեցաւ, իմանայ որ հատուցման ժամը պիտի հնչէ, վասնզի մենք չենք մոռցած մեր պապերուն պատգամը: Մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ Հայը իր խօսքը պիտի ըսէ. հեռու չէ այդ ժամը: Ու թող սոսկան հայ ցեղի բոլոր թշնամիները, դաւադիրները որովհետեւ անմահ բանաստեղծին Եղիշէ Չարենցի պատգամը ուշ կամ կանուխ պիտի իրականանայ ու Հայութիւնը իր հաւաքական ուժով պիտի գտնէ իր փրկութիւնը: Միութիւն, միութիւն, միութիւն, այս կը թելադրէ պատմութեան խորհուրդը ու այդ ճամբով կ'իրականանայ միայն մեր դարաւոր երազը՝ Ազատ ու Միացեալ Հայրենիքը, ամբողջացած Հայութեամբ: Կեցցեն այդ գործին նուիրեալները, կեցցէ հայ ժողովուրդը, կեցցէ Հ. Յ. Դ.»:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին.— Տիկին Գոհարիկ Մաքինաճեան (մեներգ) դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Մ. Մարգարեանի: Կարպիս Ափրիկեան նախ իր քառեակով, ապա տասը երգիչներով խանդավառութիւն ստեղծեց ազգային եւ յեղափոխական երգերով: Օր. Նիկողոսեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը»: Հայկական պարերով իր մասնակցութիւնը բերաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Քէօշկէրեանի:

Փակման խօսքին մէջ, ընկեր Կ. Մեհեան նախ ներկայացուց Հայաստանի հանրապետութեան խորտակումին հետեւանքով ստեղծուած յուսաբեկ եւ յուսակորոյս պատկերը, յատկապէս արտահայաստանի մէջ: Խորհրդային իշխանութիւնը իր թաթը հաստատելէ ետք Հայաստանի վրայ, այժմ կը փորձէ իր գաղափարական տիրակալութեան տակ առնել նաեւ սփիւռքի Հայութիւնը, որ ծանրը դէպքերու ազդեցութեան տակ հոգելլկուած եւ մտալլկուած առօրեայ ապրուստի հոգերով կը տուայտէր: Դիժբախտաբար, կը գտնուին նաեւ գործակիցներ, յատկապէս կարգ մը կղերականներ գործիք կը դառնան, խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ, հոգելլկումի այս վիճակին պէտք է վերագրել նաեւ Յ. Քաջազնունիի ծանօթ դիրքաւորոշումը: «Իրականութեան մէջ, երկրէն դուրս նա սկսած էր պայքարը, անկախութեան գաղափարականին եւ խորհրդայինին միջեւ: Եւ այս վերջինը, իր հարուածներուն թերախ ընտրեց Դաշնակցութիւնը, իբր միակ կռուանը անկախութեան գաղափարին»:

Ընկեր Կ. Մեհեան շատ պերճախօս ձեւով յայտարարեց թէ 30ական եւ 40ական թուականներուն մակընթացութեան մէջ էր խորհրդային գաղափարախօսութիւնը եւ տեղատուութեան մէջ՝ անկախութեան գաղափարը: Ներկայիս, շնորհիւ Դաշնակցութեան յարատեւ պայքարին, դիրքերը շրջուած են: Մակընթացութեան մէջ է անկախութեան գաղափարը, իսկ տեղատուութեան մէջ՝ խորհրդայինը: «Արդարեւ, անկախութեան գաղափարը արդէն հայրենադարձ՝ մտած է երկրէն ներս եւ նաեւ անտեղ իբրեւ գաղափարաբանութիւն դարձած է տիրապետող, ի հեճուկս խորհրդայինին»:

Վերջապէս, օրուան նախագահը դիտել տուաւ թէ ամէն գաղափար կազմակերպուած ուժի մը պէտք ունի եւ անկախութեան գաղափարին ետեւ, իբրեւ կազմակերպուած ուժ կեցած է Դաշնակցութիւնը: «Էականը այն է, որ ամէն մէկ հարազատ ու ճշմարիտ հայ, որուն մէջ մեր նախնիքներուն արիւնը կը հոսի, որ կը լսէ մեր պատմութեան թելադրանքը, համախմբուի այդ գաղափարին շուրջ, զօրավիգ ըլլայ անոր»:

Պաշտօնական մասէն ետք, Պերնար Տէտէճեանի նուագախումբին ղեկավարութեամբ սկսան եւրոպական պարերը:

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Երուանդ Գրիգորեան:

Ընդդիմադիր ճակատէն խօսք կ'առնէ Շանտէրնակոր, ընկերվարական, Կի Մոլէ բացակայ ըլլալով: Կը շեշտէ թէ ինչ որ կառավարութիւնը անկախութիւն կը կոչէ իրականին մէջ Ֆրանսայի կղզիացումն է «Ֆրանսական քաղաքականութիւնը էլեքթրօշոքի դիւանագիտութիւն կը գործադրէ: Բոլոր պատճառներն ունինք մտածելու թէ տը Կոլ պիտի յամառի ինչպէս խաղամոլը որ կը կառչի սեղանին վնասը հանելու յոյսով, պիտի փնտռէ իր իշխանութեան երկարաձգումին մէջ յաջողութեան առիթ մը զոր ներկան կը մերժէ իրեն»:

Ընկերվարական երեսփոխանը շատ խիստ է.— «Ձեր դժուարութիւններուն գլխաւոր պատճառը, ձեր մեթոտներն են: Երկու բառ կը յատկանշեն.— Աճապարանքը եւ յախուռն ընթացքը: Պետութեան ղեկավարը այլեւս շատ երիտասարդ չէ եւ Ալժերիոյ պատերազմը իր ժամանակը շատ առաւ արդէն: Ահա վերջապէս, Ֆրանսա ազատած այդ մեծ բեռէն եւ տրամադրելի «մեծ քաղաքականութեան» մը համար: Եւ որովհետեւ այս քաղաքականութիւնը կը կրթնի, մինչեւ հիմա, մինակ մարդու մը վրայ որ ի մօտոյ 74 տարեկան կ'ըլլայ, հանդրուանները կ'այրենք, բանակցութիւնները երբեմն շատ ժամանակ կ'առնեն ձեր անհամբերութեանց համեմատ», եւ Շանտերնակոր կը հասնի իր եզրակացութեան ըսելու համար որ «ոչ» պիտի քուէարկէ:

Խօսք կ'առնեն նաեւ ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխաններ ու վերջապէս Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ, որ կը շեշտէ թէ Ֆրանսա դուցէ դժուար զինակից մըն է, բայց մանաւանդ պարկեշտ եւ ապահով զինակից մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ պատուիրակութիւնը որուն մաս կը կազմեն Կի Մոլէ, Կասթոն Տէֆէռ եւն. Մոսկուա հասաւ ուր հրաւիրուած էր Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին կողմէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Մաքմիլըն հիւանդանոցէն ելաւ առջի օր, մինչ իր յաջորդը Սըռ Ալէք Տըկլաս Հիում իր ընտրապայքարը սկսած է:

ՀԱՍԱՆ Բ. եւ Պեն Պելլա Պամաքօ հասան, բայց առաջին օրը իրարու չէին հանդիպած: Նախապէս Մարոքի թագաւորը Սենկորի հետ տեսնուած էր:

ՄԱՐԱՔԷՇԷՆ հասած լուրերու համաձայն գործողութեանց ճակատին վրայ 178 ալժերացի մեռած է եւ 86՝ գերի ինկած, իսկ մարոքեան կողմը 11 հոգի մեռած են եւ 35 վիրաւորուած:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ Մետինէ գացող նշանաւոր ճամբան «Հիճազի ճամբայ» որ մասամբ աւերուած էր Լորանս տ'Առապիի կողմէ պիտի վերաշինուի: Արդարեւ բրիտանական երկու ընկերութիւն 280 միլիոն տոլարի պայմանագրութիւն մը ստորագրած են:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Պաղտատ պիտի երթայ Նոյեմբեր 1ին տնտեսական միութիւն մը կազմելու համար երկու երկիրներու միջեւ:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ իրաւանց լիկան բողոք մը բարձրացուցած է «Քիւրտ փոքրամասնութեան դէմ եղած հալածանքին» համար, Իրաքի մէջ:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ (Նոյեմբեր 1) Պեն Պելլա որոշած է ազատ արձակել Պուտիաֆը որ ձերբակալուած էր իր ընդդիմադիր դիրքին համար:

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ որ վերջացնելու վրայ է իր ամերիկեան ճամբորդութիւնը ստիպուեցաւ հրաժարիլ կարգ մը հանդիսութիւններէ որոնք տեղի պիտի ունենային Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, թշնամական ցոյցերու պատճառաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԻՏՃԷԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

Առջի օր կարգը եկած էր արտաքին նախարարութեան պիւտճէին որ կը հասնի մէկ միլիառ 73 միլիոն 766 հազարի, անշուշտ 1963ի Ֆրանքով ինչ որ հարիւրէն տասը յաւելում մը կը նշանակէ անցեալ տարուան վարկին վրայ: Տեղեկատուն կը գտնէ սակայն թէ վարկը անբաւարար է նկատի առնելով որ եղած այդ յաւելումը կը յատկացուի գլխաւորաբար կարգ մը երկիրներու օժանդակելու: Պոնէ կը ծանրանայ գլխաւորաբար Մարոքի եղած օժանդակութեան որ այս տարի 63 միլիոնի կը հասնի: 750 միլիոնի օգնութիւն մը նախատեսուած է Մեքսիքայի, Թուրքիոյ՝ 41 միլիոն, Թունուզի՝ 90 միլիոն:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԷՐՀԱՐՏ
ԵՒ ԻՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոնի եբեսփոխանական ժողովի (Պունտըսթակ) անհրաժեշտ մեծամասնութեան քուէներէն 29 քուէ աւելիով վարչապետ ընտրուեցաւ Փրոֆ. Լուտվիգ Էրհարտ : Եթէ վերլուծենք որ Արեւմտեան Գերմանիոյ առաջին անգամ 1949ին անհրաժեշտ քուէներուն միայն մէկ քուէ աւելիով իր պաշտօնին անցած էր, կը տեսնենք որ Էրհարտ ունի չատ աւելի համակիրներ քան իր նախորդը եւ պէտք չէ մոռնանք որ ընդդիմադիր Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը 181 քուէով ամբողջ կազմով դէմ քուէարկած է, առանց սակայն իր կողմէ ուրիշ թեկնածու մը առաջարկելու, քանի որ քրիստոնէական – ռամկավար, քրիստոնէական – ընկերային եւ ազատական – ռամկավար կուսակցութիւնները նախապէս համաձայնած էին Էրհարտի վրայ, կազմելով նաեւ գործակցական կառավարութեան ցանկը : Ազատական – ռամկավար կուսակցութեան պետը, Տոքթ Մէնհէ Էրհարտի թեկնածութեան մէջ մեծ դեր կատարած է, որովհետեւ այս ձեւով կ'իրականանայ 1961ի երեսփոխանական ընտրութեանց հեռեւանքը : այսինքն քրիստոնէական երկու կուսակցութիւնները կորնդուցած էին իրենց բացարձակ մեծամասնութիւնը Պունտըսթակի մէջ եւ պէտք է նկատի առնէին Ազատականներու կամքը կառավարական կազմութեան մէջ: Ազատականը խոստացած էր հրաժարիլ եւ ցարդ յետաձգած, բայց հիմա Էրհարտ անցնելով ա – նոր տեղը, ոչ միայն հինգ նախարարութիւններ կուտար Ազատականներուն այլեւ փոխ – վարչապետի պաշտօնը կը տրուէր Մէնհէի: Մէնհէ մերժած էր պաշտօն առնել Ազնաուրըի նախարարապետութեան տակ եւ նախապէս համաձայնած Էրհարտի հետ իր դործակցութեան համար: Էրհարտ թէեւ կուսակցական ընկերն ու ներկայացուցիչն է քրիստոնէականներուն , հետեւաբար նաեւ Ազնաուրըի, բայց կը վայելէ անձնական համակրութիւնը բոլոր կուսակցութիւններուն մէջ իբր անկեղծ եւ կարող անձնաւորութիւն : Այսպէս կը հասկցուի սոցիալ – դեմոկրատներու ծափահարութիւնները Էրհարտի կառավարական ծրագրին չատ մը մասերուն: Կառավարական ծրագիրը 46 էջնոց ուղեդիծ պարունակող դրքոյկ մըն է դոր երկու ժամ տեւողութեամբ կարդաց Էրհարտ Խորհրդարանին առջեւ :

Էրհարտի ծրագիրը կը խոստանայ արտաքին քաղաքականութեան անփոփոխ չարունակութիւն: Սակայն ասիկա կը խտամ ունի անշուշտ արտաքին ազդակ – ներէ, որոնք կրնան փոփոխութիւններ յառաջացնել հեռուէն կամ մօտէն, Արեւելքէն կամ Արեւմուտքէն ... Արեւելեան դրացի երկիրներու հետ առեւտրական հաղորդակցութեան դուռ մը բացուած ըլլալ կը թուի օրինակի համար Ռումա – նիոյ հետ առեւտրական դրասենեակներ հաստատելու համաձայնութեամբ այս օրերս , բայց Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը բացարձակօրէն չուզէր ճանչնալ Էրհարտ , այլ կը դիմէ խոր – հըրդային Միութեան, որ հակացողու – թիւն ունենայ Գերմանիոյ վերամիացու – մին արգելք չըլլալու, որովհետեւ, կ'ըսէ, ոչ միայն գերման ժողովուրդին արդար իրաւունքն է եւ անյեղլի կամքը այլ եւ շահաւէտ կրնայ ըլլալ խորհրդային Միութեան համար: Առ այժմ ծանօթ չէ թէ գերմանական անտեսական « հրաչ – քի»ին այս վարպետը ինչ դործնական ծը – րագրով կը հիմնաւորէ այս առաջարկը , բայց հարկ է կառավարական յայտարարութենէն հետեւցնել թէ Էրհարտ կողմ – նակից է աշխոյժ գործունէութեան նիւ – թապէս ընդառաջ երթալու Խորհրդային Միութեան կարիքներուն գոհացում տալու, քան իր նախորդը, որ թոյլ կուտար որ հարցերը իրեն դային, առաջ քննուէին եւ քիչ մըն ալ հանդչէին ...:

Այստեղ պէտք է ընդդծենք որ Ազնաուրը երկար ժամանակ Էրհարտի թեկնածութեան դէմ էր, եւ անոր համար ըսած էր թէ «քաղաքականութենէ բան չի հասկնար »:

Յատկանշական է Խրուշչեւի չնորհաւորականը որով փափաք կը յայտնուի «բարի դրացիական յարաբերութիւններու ոգին» զարգացնել եւ այսպէս օգտակար ըլլալ քաղաքական պրկեալ վիճակի թուլացման եւ խաղաղութեան ամրացման :

Ամերիկեան, անգլիական եւ Ֆրանսական քարեկամութեանց մասին ընդհանուր քաղաքավարական խօսքերէն եւք , հարկ է նկատի ունենալ Էրհարտի տրամադրութիւնը եւրոպական դործակցութեան, « ազատ տնտեսութեան» իրականացման: Էրհարտ կ'ուզէ հաշտեցնել անգլիական եւ Ֆրանսական հակոտնեայ տեսակէտները դործնական չահերու չուգմունքով «հասարակաց չուկայի » միջոցով: Անգլիա համակրութեամբ հը – րաւիրած է դինքը մեծ յոյսեր տածելով, իսկ Էրհարտ իր առաջին այցելութիւնը իբր Պունտըսքանցլէր կ'ուզէ տալ նախագահ տը Կոլի եւ անկէ յետոյ նախագահ Քենըտիի :

Էրհարտի ներքին քաղաքականութեան ուղղութիւնը «միջին» կը բնորոշուի իր կողմէ: Այսինքն համերաշխութիւն բոլոր կուսակցութեանց միջեւ, երկրին բարօ – րութեան ի խնդիր, ուրիչ խօսքով պահել ներկայ բարւոք վիճակը եւ ամրապնդել դայն մոցնելով բարենորոգում – ներ՝ ընկերային , վարչական, արդարադատական, եկմտական, հողամշակու – թեան, դիտական եւ հետազօտական, կեդրոնական կառավարութեան եւ մաս – նակից դաշնակցային երկիրներու փոխ – յարաբերութեանց մարդերուն մէջ :

Այս բազմակողմանի ծրագիրը հսկա – յական ուժ կը կարօտի, բայց նաեւ ժամանակի: Էրհարտի պաշտօնը երկու տարի ժամանակ ունի, անկէ վերջ պէտք է որ վերընտրուի, որպէսզի կրնայ դլուխ հանել իր առաջադրութիւնները: Ծրագրի ընդհ. օդտակարութեան տեսակէտ – դրի ընդհ. օդտակարութեան տեսակէտ – տով սոցիալ – դեմոկրատները տրամադիր են օժանդակելու Էրհարտի կառավարութեան ծրագիրներուն, որքան տեսնենք որ անոնք դէմ չեն երթալ իրենց ընկե – րային ուղղութեան: Բայց սկեպտիկները քիչ չեն գերման հրապարակագիրներու մէջ, որոնք դրեթէ աննուաճելի կը դըտնեն կարդ մը դժուարութիւններ Էրհարտի առաջադրութեանց յաղողութեան համար: Կարծիքներ ալ կան, որ Էրհարտի կը վերագրեն 1965ի քուէներու մաղնի – սական ուժ մը քրիստոնէական կուսակ – ցութեան հաշուին, որուն համար հատ – նութիւն տուին Ազնաուրըի հրաժարման եւ ճամբայ բացին Էրհարտի, որով կը յուսան 1965ին մեծամասնութիւնը վե – րստին ապահովել Պունտըսթակի մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր Պունտըս Քանցլէրը կը վայելէ մեծամասնութեան համակրութիւնը, որուն համար գործա – տէր թէ գործաւոր կ'ըսեն. «Մեր մարդն է, միշտ մեր մարդը եղած է ան» :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՋՈՐԼՈՒ
ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

Զ.

Մեծ պետութիւններու միջամտութեամբ՝ վինադադար կնքուած էր Նոյեմբեր 20ին, եւ Լոնտոնի մէջ սկսուած բանակցութիւնները կը չարունակուէին խաղաղութեան համար :

Այս խորհրդաժողովին մէջ Պուլկար – ները կը պահանջէին տակաւին չդրաւուած եւ պաշարման տակ դտնուած է – տիրնէ բերդաքաղաքը իր չրջականերով : Այս պահանջին ուժ կուտային դլխաւորաբար Անդլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, ո – րոնց եռաքին միացան Գերմանիա, Աւստրօ – Հունդարիա եւ Իտալիա :

1913 Յունուար 4ին վեց մեծ պետու – թիւնները Բ. Դրան ծանուցագիր մը ներկայացուցին, որով կը սահմանէին Թուրքիան, որ անպայման հաւանութիւն տայ Պուլկարիոյ ձդելու Միտիա – Էնոս դիծը, մէջն ըլլալով Էտիրնէ, Քըրք – Քիլիսէ եւ միւս քաղաքները, մինչեւ Էնոսի ծոցը՝ Տէտէ Աղաճ նաւահանդիստով :

Քեամիլ փաշայի դահլիճը , Սուլթանին հետ համախորհուրդ , բոլոր թուրք բարձրաստիճան անձերը խորհրդակցութեան հրաւիրեց: Աւազաժողովը, թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ եւք, նկատի ա – ռաւ մէկ կողմէ Օսմ. կայսրութեան մատնուած յուսահատական վիճակը, միւս կողմէ վեց մեծ պետութեանց ճնշումը, որոշեց եւ հաւանութիւնն տուաւ Էտիրնէն յանձնել Պուլկարիոյ :

Այս որոշումը, սակայն, առիթ տուաւ իթթիհատականներուն, որ հայրենասիրութենէ մղուած, յաջորդ օրն իսկ բռնութեամբ տապալեն անգլիասէր ճանչցուած Քեամիլ փաշայի դահլիճը :

1913 Յունուար 10 – 23ին, մինչ նախարարաց խորհուրդը նիստ դումարած էր, էնվէր եւ Թալէաթ, երկու հարիւր երիտասարդներու դլուխն անցած, յարձակեցան Բ. Դրան վրայ, խուժեցին դէպի ժողովասրահ, եւ դնդակահար դարձին փոեցին Սադրմ փաշայի թիկնապահ Գրպրըլը Թէվֆիկ պէյը, յետոյ նոյնիսկ Նազըմ փաշան, որոնք յարձակողները հանդարտեցնելու համար ընդառաջ եկած էին: Յետոյ խուժեցին սրահ, եւ վեց հարուածեաններու սպառնալիքով ստիպեցին ծերունի Քեամիլ փաշան, որ նոյն րոպէին իսկ իր հրաժարականը ստորագրէ, ինչ որ կատարուեցաւ անմիջապէս, մինչ միւս նախարարները ծակատուտ ցրուած էին: Արտաքին նախարար Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան դահլիճի խոշոր սեղանին տակ ապաստանած էր : Յարձակողները հաւաքեցին նախարարները եւ Բ. Դրան մէկ սենեակին մէջ արգելափակեցին (Քեամիլ փաշան, Շէյխ – իւլ – Իսլամ ճէմալէտտին էֆէնտին, կրթական նախարար եւ աստուածաբան Ապտիւրահման պէյը, Բաչիտ պէյը, եւն. :) Երեկոյին կայս. իրատէ մը վարչապետութեան կը կոչէր նշանաւոր Մահմուտ Շէվքէթ փաշան :

Իթթիհատականները ձեռք առնելով իշխանութիւնը, մերժեցին վեց պետութեանց առաջարկը, եւ չարունակեցին պատերազմը, պատերազմական նախարար եւ ընդհ. հրամանատարի փոխանորդ կարդելով Իզզէթ փաշան, որ եմկնէն նոր հասած էր Պոլիս :

Յունուար ամսոյն վերջերը, երբ նորոգուած էր պատերազմը, Զորլուի մէկ ազդականիս տունը բնակող փաստաբան եւ հազարապետ Նիքոլա Օպրենովիչ առաջարկեց ինձի ու հետեւիմ իրեն դէպի Զաթալճայի ռազմաճակատը :

Առանց խորհելու, խանդավառուեցայ եւ համաձայնեցայ : Նիքոլա Օպրենովիչ անօրէնն էր Զորլուի մէկ հաստատուած բոլոր հիւանդանոցներուն, եւ մինչ ճակատ կը մեկնէր, հիւանդ եւ վիրաւոր դինուորներ փոխադրելու համար Զորլու: Վաթսունի մօտ լուրջ, բարեմոյն անձ մըն էր եւ ազդականիս մտերիմ բարեկամը դարձած, այնպէս որ մինչ տանդիպում կ'ունենայի իրեն հետ, նոյն տան մէջ :

Կէս օրէ անմիջապէս ետք, Օպրենովիչ դլուխս անցուց հարիւրապետի fourgon մը եւ ուսնոցներով բաժկոն մը հագցուց: Իր թիկնապահին հետ նստանք ինքնաշարժը եւ երեքս ալ խօսակցելով ճամբայ ելանք դէպի Չորլու :

Ճամբան, Օպրենովիչ ինծի պատմեց թէ ինչպէս Զորլուի մէջ ինքն ալ ենթարկուած էր հալածանքի, որովհետեւ ինքն ալ հայ էր եւ ազդականիս տունը հայ ընտանիքի մը կը պատկանէր: Ինծի ալ ըսաւ որ ինքն ալ հայ է, բայց ինծի պէս հայ չէ, որովհետեւ ինքն ալ Սերպիոյ մէջ ծնած էր եւ հոն ալ մեծցած, ուստի ինքն ալ սերպ էր

բայ ինկանք դէպի Զաթալճա, ուր հա – սանք երեկոյ չեղած։ Երրորդ ճակատին մէջ անցած էինք։ Օպրենովիչ մեզ ա – ռաջնորդեց խոշոր վրան մը՝ սպաներու յատուկ։ Առաջին ճակատին վրայ կռիւը բուռն կերպով կը շարունակուէր, ռում – բերու, շռափնէլներու եւ գնդակներու դոչումները ահարկու էին։ Սակայն ոչինչ կրնար զիչերել վրանին տակ, ուր հանդիպեցայ Սոֆիացի հայ սպայի մը, Գուլումճեանի։ Բոլոր սպաները հա – մոզուած էին թէ ես Թղթակցի հանդա – մանք ունէի։ Եռուզեռը ցոյց կուտար կը – րկին սաստկութիւնը։

Կէս ջուն կէս արիւն՝ լուսցուցի։ Ար – ւալոյսին, զիկ զակ ճամբաներով եւ բը – լուներու տակէն ինքնաշարժով դիմե – ցինք դէպի երկրորդ ամրացեալ դիծերը, ուրկէ հետոտն հասանք առաջին ոտ – մանակատին անմիջական չրջանակը։ Պրմունքներու մէջ ամրացած գինուորներ, իրենց անմիջական մօտը բերուած տաք քէյը եւ խոզի ճարպը հապճեպով կը ճաշակէին՝ գինքերը գրկած։ Ամրոցնե – րու մէջ գետեղուած հրետանիներու չուրջ նոյն պատկերը։ Նոյն պատկերը այդ բոպէներուն ամբողջ ճակատին վը – րայ։

Տակաւին բլուրներու վրայ, ձորերու մէջ դիրք բռնող հետեւակները, ինչպէս հեծեալները իրենց նախաճաշը չկրացու – ցած, թշնամի դիրքերէն գոռալ սկսան թնդանօթները։ Փողերը հնչեցին ամ – րողջ ճակատին վրայ, գինուորները ըչ – ասպէին մտնել իրենց խրամները, ան – ծայր եւ անվերջանալի խրամներ ամէն ուղղութեամբ։ Ցանկարծ երեւցաւ գօրա – վարը, սպաներու չարան մը, որոնք չրր – ջապատելով զօրքերու եւ խրամներու մի – չեւ, քաջալերական յորդոր կը կարդա – յին՝ անվեհերօրէն խոյանալու թշնամւոյն դէմ, խորտակելու համար անոնց ընդդի – մութիւնը։

Ցանկարծ երեւցաւ անոնց մէջ հեռար – ձակ օրիորդ մը, ձիուն վրայ նստած, կռնակը հրացան, իսկ ալ ձեռքին մէջ սուր։ Հազարաւոր բերաններ միահա – ղոյն աղաղակեցին երիցս «Հուրրա՛», հուրրա՛ հուրրա՛, կոսպոզիցա, վոյնի – ցա»։ Այս պղիկը, որ եռքը Զորլուի մէջ ալ երեւցաւ, համարձակ չեչտերով ճառ մը խօսեցաւ, հրահրելով գինուորներուն հայրենասիրութիւնը։

Մինչ արդէն թնդանօթներուն եւ գըն – դացիներուն խլացուցիչ աղմուկը լեռ ու ձոր բռնած էր եւ ընդհարումը կատաղո – րէն սկսած, պուլկար գինուորական նը – ւագախումբը կը հնչեցնէր աղգային քայլերգը, «Շումի Մարիցա» օ՛ դրրվա վննա»։ Օպրենովիչի դիտակը աչքերուս դրած՝ չորս կողմս կը դիտէի, տեսնելու համար խելացեղ մարանչողները բլուրնե – րու վրայ։ Գոռում – գոչումը այնքան աստիճ էր, որ բարձրախօսով իսկ տըր – ուած հրամանները չատ անգամ անլսելի կը մնային։ Մեր գտնուած այս չրջանին մէջ կռուողներու թիւը 40 – 50 հազարի կը հասնէր։ Թուրքերը բարձր դիրք մը դրաւած էին, պուլկարները ամեհի գրո – հով մը փորձեցին վերադրաւել զայն։ Լսելի էր սա հրամանը. «Փոփէթ նանոչ», հինգը մէկ տուին։ Պատկերը զարհուրելի էր։ Տեսայ բլուրին վրայ կռուողներու բազմութիւն մը, պուլկար գինուորներ, սուիններըը հրացաններուն անցուցած եւ երկու ձեռքով, թուրք զօրքերուն գլխուն կ'իջեցնէին՝ հարուած հարուածի վրայ։

Այդ միջոցին թեւս մկկը քաչեց։ Օպ – րենովիչն էր։ Դիտակը ձեռքս դրեթէ յափշտակեց եւ հրամայեց անմիջապէս հետեւիլ իրեն։

Շտապեցի միանալ, անցանք այնպիսի գիկ – զակ տեղերէ, ուր ամէն կողմէ գնդակներու տարափը կը հասնէր։ Սար – սափելի վախ մը պատեց գիս, դրեթէ ինքզինքէս ելած, ձեռքս կուրծքիս, կ'ա – ճապարէի հասնիլ Օպրենովիչի, որ իր խոշոր քայլերով կը յառաջանար առանց եռին նայելու։

Վերջապէս հասանք երկրորդ ճակատը, որ հանդարտ եւ ապահով չրջանն էր։ Օպրենովիչ գիս կեցուց, որ հանգստա – նամ։ Ինք գնաց հրամանատարութեան վրանը, տեսնելու համար վիրաւորներու փոխադրութեան դործը։ Մէկ ժամ եռք վերադարձաւ եւ չարունակեցինք մեր ճամբան ու մտանք այն վայրը, ուր կը բերուէին մեռեալներն ու ծանր վիրաւոր – ները։ Հարիւրաւոր մեռեալներու դիակ – ներ գտանք հոն։ Վիրաւորներու սրտա – ճմլիկ հոնդիւններուն, «ամա՛ն մայքա» աղաղակներուն չկրցանք տոկալ, սկսանք արտասուել եւ անիծել պատերազմը։ (Այս տեսածներս հաչտութենէն եռքը Պոլսոյ մէջ հրատարակութեան տուի՝ «Դիակներու մէջէն» վերնագրով 30 էջ – նոց դրքոյկով մը)։

Այնքան ազդուած էի պատերազմի այս մարդայօչօ տեսարաններէն, որ երբ Զորլու վերադարձայ, ամիսի մը չափ անկողին մնացի։ Մինչեւ այսօր կը վեր – յիչեմ այդ սարսափելի տեսարանները։ Պ. Պարամեան ալ դրի առաւ իր յուչե – րը, «Արիւնի Տօնը» վերտառութեամբ, որ հրատարակուեցաւ նոյնպէս Պոլսոյ մէջ։

Վերսկսուած պատերազմը հապարաւոր կեանքեր խլեց երկուստեք։ 1913 Մարտի սկիզբը, սերպ 7րդ փոլքը իր հետարձակ թնդանօթներով էսքիրնէի առչեւ Պուլ – կարներուն օգնութեան հասաւ եւ չնոր – հիւ այդ թնդանօթներուն, որոնց նման – նը չունէին պուլկարները, քաղաքին «Արնավուտ Թէփէսի» կոչուած ամրոցը քանդուեցաւ եւ պուլկար բանակը ներս խուժեց։ Շաքիր փաչա Մարտ 13ին վեր – ջապէս անձնատուր եղաւ։ Գերիները եւ Շաքիր փաչա փոխադրուեցան Պուլկա – րիա։ Ժողովուրդը փրկուեցաւ ահռելի տառապանքէ եւ անսուաղութենէ։ Թիլ – պէի Հայերը ամբողջ վակոն մը անոն – դեղէն հասցուցին էսքիրնէի Հայոց հա – մար, գովելի հոգածութեամբ անկումէն անմիջապէս եռք էսքիրնէ փութացած է –

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԼՈՑՍԻՆ ՏԱԿ

Ծանօթ է, որ Հունգարիոյ Թրանսիլ – վանիա նահանգին մէջ բարգաւած պատ – կեր մը կը ներկայացնէր հայ գաղութը, որ իր գիմագիծը պահեց մինչեւ երկ – րորդ համաչխարհային պատերազմ։ Գա – ղութին կեդրոնը եղած է Կեղա քաղաքը, որ կը վայելէր քաղաքային ինքնավա – րութիւն մը։ Հոս կեդրոնացած էր հունա – դարահայերուն մչակութային եւ մտաւոր կեանքը, կային դպրոցներ, որբանոց – ներ, գրադարաններ, իսկ յետագային նաեւ թանգարաններ։

1878ին մինչեւ 1907 կեղայի մէջ լոյս կը տեսնէ Հունգարերէն լեզուով «Արմե – նիա» ամսաթերթը, հայ մչակոյթի մե – ղուաչան պրպտող՝ Քրիստափոր Սոնդե – թիանի խմբագրութեամբ։ Ամսաթերթին էջերուն մէջ գետեղուած յօդուածներով եւ թարգմանական նմոյչներով հունգա – րահայերուն պարբերաբար կը ներկա – յացուէին հայ գրականութեան եւ ար – ուեստին աչքի դարնող մչակները։ Այս ձեւով ընթերցողները հաղորդակից կը դառնային հայ գրականութեան եւ մչա – կոյթին։ Ի դէպ «Արմենիան» կը կարգա – չին նաեւ հունգարացի գրասէրները։

1889ին այս ամսաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէ «Սայաթ – Նովայի ժողովրդական երգերուն մասին» խորագրուած յօդուած մը, ուր կը չեշտուէր աչուդին դործե – րուն ժողովրդական նկարագիրը։ 1891 – ին նոյն ամսաթերթին մէջ Յակոբ Զի – լինկիրեան գրեց ընդարձակ ուսումնա – սիրութիւն մը՝ «Աչուղ Սայաթ – Նովա» խորագրով։ Հեղինակը կը նկարագրէ ա – չուղին կեանքը, կը ներկայացնէ գործը եւ անոր արժէքը։ Գրաւիչ լեզուով գըր – ուած այդ լուրջ յօդուածը մեծ չափով նպաստեց Հունգարիոյ մէջ Սայաթ – Նո – վայի գործերուն ժողովրդականացման։

1901ին «Արմենիայի» մէջ կը տպա – գրուի աչուդին «Աբի ինձ ականջ կալ»։ – րդին հունգարերէն թարգմանութիւնը, որ կատարած է Գեորգէյ Շիմայի։ Թարգ – մանողը մեծ վաստակ ունի հայ գրական գործեր հունգարերէնի թարգմանելու աչխատանքներուն մէջ։

Համաչխարհային երկրորդ պատերազ – մին ժամանակ Փեչտայի մօտերը լոյս տեսաւ Ե. Յովհաննիսեանի կազմած յատկանչական մէկ հատորիկը՝ «Նմոյչ – ներ հայ գրականութենէն, մաս Ա.,

(6 Շար.)

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Սով. Հայաստան»ի Հոկտեմբեր վեցի թիւին մէջ երկու յօդուածագիրներ երկարօրէն կը խօսին Հայաստանի մար – մնակրթութեան մասին, որ հետու է նա – խանձելի ըլլալէ։

Ատենէ մը ի վեր, Հայաստանի մար – գիկները եւ մարմնակրթական խումբերը իրերայաջորդ ձախողութիւններ կ'արձա – նագրեն համամիութենական (Խորհ. Մի – ութեան բոլոր երկիրներու) մրցումնե – րուն մէջ։ Մինչեւ իսկ եռ մնալով Հա – յաստանի նախկին մրցանիչներէն։

Խորհրդային բոլոր երկիրներու մաս – նակցութեամբ տեղի ունեցած ոդիմպիա – կան խաղերու ընթացքին հայ մարդիկնե – րը համեմատաբար յաջող դուրս եկան սուսերամարտի, դասական ձեւի ըմբչ – մարտի, ջրացատկի (փլօնժոն), ժամա – նակակից հնդամարտի եւ հրաձգութեան մէջ։ Ցատկապէս աչքի զարկին պատանի մարդիկները։ Հայաստանի հաւաքական խումբին արձանագրած 239 կէտերէն 81ը արձանագրուեցաւ իրենց չնորհիւ։ Վ. Կիզոյեան երիտասարդներուն մէջ սահ – մանեց ծանրութիւն բարձրացնելու հա – մաչխարհային մրցանիչը։ Հայաստանի մարդիկներու խումբը չհասած է 2 ոսկէ, երեք արծաթէ եւ հինգ անդադրինձէ նչաններ, արժանացան 17 վկայադիրե – րու։

Այսուհանդերձ, Հայաստանի խումբը դասաւորութեան կարդով խիստ նահանջ մը արձանագրեց Խորհ. Միութեան Ա. եւ Բ. ոդիմպիականներու տեղերուն համե – մատութեամբ։ Այսպէս, Առաջին ոդիմ – պիականին Հայաստան դրաւած էր 9րդ տեղը, երկրորդին՝ 10րդ, իսկ այս ան – գամ՝ 13րդ տեղը։ Ոդիմպիականի մաս – նակցող աղգային խումբերէն Հայաստա – նի խումբը միակն է, որ դասաւորումի կարգին մէջ եռ զացած է երեք կէտով։

1939ի երկրորդ ոդիմպիականին, Հա – յաստան չհասած է համբական չորս մրցա – նակ, մինչ այս տարի՝ մէկ հատ, այն ալ վեցերորդ տեղը (սուսերամարտի մէջ)։ Թէթեւ մարդական խաղերու մէջ, Հա – յաստան դրաւեց նախավերջին տեղը։ Նախավերջին տեղը դրաւեցին նաեւ լու – ղորդներու, թիաւարդներու խումբերը, իսկ ձիավարները՝ 17րդ եւ վերջին տեղը։

քնարերդութիւններ»։ Իր տեսակին մէջ այդ առաջին ձեռնարկը կը հանդիսանայ հայ բանաստեղծութեան եւ արձակին նուիրուած հունգարերէն համառօտ ծաղկաքաղը։ Այս գործին երկրորդ հա – տորը լոյս չէ տեսներ։ Առաջինին մէջ ներկայացուած էին Սայաթ – Նովայի կարգ մը երգերը։

Այսօր եւս, մեծ հետաքրքրութիւն կայ Հունգարիոյ մէջ, Սայաթ – Նովայի ար – ուեստին նկատմամբ։

ՊԱԼ ՍԱԼՄԱՇԻ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱՋԱՐԴԻ ԿԻՆԸ

Ժ.

Երբ մէկը, որ մեղադրելի անցեալ մը ունեցած է, մէկէնիմէկ զգայ թէ խո – րունկ, անկեղծ եւ անդիմադրելի սիրոյ մը բռնուած է, որուն երբեք ինքզինքը կարող չէր կարծած եւ երբ այդ սէրը կը խոտովանի, սիրուած մարդը որքան կ'իջնէ անոր վրայ, որքան զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ անոդորմ խ – րատնքն ունի անոր ըսելու. « Սիրոյ համար աւելի բան չէք ըներ քան ինչ որ երբած էք զրամի համար »։

Այն առեն այդ կիները չեն դիտեր թէ ինչպէս ապացուցանեն իրենց սէրը։ Ա – ռակը կը պատմէ թէ՝ տղայ մը, որ գաշ – տին մէջ աչխատողները անհանդիստ ընե – լու համար երկար առեն գրօսնած էր «Օգ – նութիւն» պոռալով, օրին մէկը արջի մը կողմէ լափուեցաւ, որովհետեւ անոնք դրս յաճախ խաբած էր, կարծեցին թէ այս անգամ ալ կը խաբէ գիրենք։ Այս – պէս է նաեւ այդ դժբախտ աղջիկներուն համար երբ լրջօրէն սիրեն։ Այնչափ ան – դամ սուտ խօսած են որ այլեւս ոչ ոք կ'ուզէ հաւատալ անոնց խօսքին, եւ ա – նոնք խղճի խայթերու մէջ զոհ կ'ըլլան իրենց սիրոյն։

Ասոր հետեւանքն են ահա այն մեծ անձկութիւնները, այն խստակրօն մե – կուսացումները, որոնց օրինակը տուած են անոնցմէ ոմանք։

Բայց երբ այս փրկարար սէրը ներչըն – չող էրիկ մարդը վեհոգի ըլլալով կ'ըն – դունի անոր սէրը, անցեալը չյիչելով, երբ անձնատուր կ'ըլլայ անոր, երբ վեր – ջապէս կը սիրէ ինչպէս ինք կը սիրուի անկէ, այն մարդը մէկ անգամէն կը սպառէ աչխարհային բոլոր յուզումներն եւ այդ սէրէն եռք իր սիրտը այլեւս կը փակուի ուրիչ ամէն սիրոյ առջեւ։

Այս խորհրդածութիւնները տուն վե – րադարձած առտուս չէի ըներ։ Անոնք ին – ծի պատահելիքին նախապղացումը պիտի ըլլային ու Մարկրիթի համար ունեցած սիրոյս հակառակ, այդպիսի հետեւու – թիւններ չէի ընդունէմարեր։ Այսօր կ'ընեմ այս խորհրդածութիւնները. Ամէն բան անդառնալիօրէն վերջացած ըլլալով, ա – նոնք բնականաբար հետեւութիւնն են պատահածին։

Բայց դառնանք այս կապակցութեան առաջին օրուան։ Երբ տուն դարձայ, խօլ զուարթութիւն մը ունէի։ Խորհելով թէ երեւակայութեանս կղմէ Մարկրի – թի ու իմ միջեւ կանգնուած պատնէչնե – րը անհետացած էին, թէ այդ պղջիկը իմս էր, թէ անոր մտածումին մէջ գիչ մը տեղ գրաւած էի, թէ յարկաբաժնին բան – լիքը զրպանս էր եւ իրաւունք ունէի զայն գործածելու, զոհ էի կեանքէն, կը հը – պարտանայի ինձմով ու կը սիրէի Աստ – ուած, որ այս սէրը պարգեւեց ինծի։

Օր մը երիտասարդ մը կ'անցնի փող – ցէն, կնոջ մը կ'ընդհարի, անոր կը նա – յի, կը գառնայ ու ճամբան կը չարունա – կէ։ Զի ճանչնար այդ կինը, որուն հա – ճոյքներուն, վիչտերուն եւ սէրերուն մէջ բաժին չունի ինքը։ Այս երիտասարդը դոյութիւն չունի կնոջ համար, ու թէ – րեւս եթէ խօսէր անոր հետ, կինը պիտի ծաղրէր զայն, ինչպէս Մարկրիթ ըրած էր ինծի։ Շաբաթներ, ամիսներ, տա – րիներ կ'անցնին, եւ յանկարծ, երբ իւ – րաքանչիւրը իր ճակատագրին հետեւած է տարբեր ուղղութեամբ, դիպուածը խ – րարու դէմ կը հանէ զանոնք։ Այդ կինը այն մարդուն սիրուհին կ'ըլլայ եւ կը սի – րէ զայն։ Ի՞նչպէս, ինչո՞ւ անոնց երկու – քին կեանքը այլեւս մէկ կեանք կը կազ – մէ։ Հազիւ թէ մտերմութիւնը կը սկսի, անոնց անանկ կ'երեւայ թէ այդ մտեր – մութիւնը միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ անցեալը բոլորովին կը ջնջուի երկու սիրողներուն յիչողութենէն։ Խոստովա – նինք թէ հետաքրքրական է ասիկա։

Գալով ինծի, այլեւս չէի յիչեր թէ ինչպէս ապրեր էի առջի օրէն առաջ։ Բովանդակ էութիւնս ուրախութեամբ կը դեղուր այն առաջին դիչերը փոխանակ – ուած խօսքերը յիչելով։ Կամ այն է որ Մարկրիթ խաբելու մէջ վարպետ էր կամ իմ մասիս կը զգար այն յանկարծական սէրերէն մէկը, որոնք առաջին համբոյ – րին կը յայտնուին եւ որոնք սակայն եր – բեմն կը մեռնին ինչպէս որ ծնած են։

Քանի կը մտածէի, այնքան կ'ըսէի ինքնիրենս թէ Մարկրիթ պատճառ մը չունէր կեղծելու սէր մը եթէ զգացած չէր զայն։ Կ'ըսէի նաեւ թէ կիները սի – րելու երկու եղանակ ունին, որոնք կըր – նան իրարմէ ծնունդ առած ըլլալ։ Անոնք կը սիրեն սրտով կամ զգայարանքով։ Շատ անգամ կին մը սիրող մը կը բռնէ իր զգայարանքներուն կամքին հնազան – դելու համար միայն եւ անակնկալ կեր – պով կը սորվի աննիւթական սիրոյ գաղտնիքը, ու այլեւս սրտովը միայն կ'ապրի։

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑ�էՔ ՏԱՐԱԾԵՑ�էՔ «ԾԱՒԱՋ»Ը

Տէր եւ Տիկին Արամ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պայրամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յ. Պայրամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Կիւթնէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԲՌԼԱՆԹԻ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Բեբրոն Քէշիշեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 28ին : 83 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 31), ժամը 14ին Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ
(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին :

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապունեան, Դագէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, Հըմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէնեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սերնդական) :

Պատարագէն վերջ ծաղկեպսակներու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամներու շիրիմներուն վրայ : Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքատախնամի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

×

Այրի Տիկին Թագուհի Տէօքմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պագրճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց քրոջ եւ անոր ամուսնոյն ՄԱՔՐՈՒՀԻ (ծնեալ Պագրճեան) եւ ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ թաղականութեան անդամներէն Գառնիկ Ազարեանի եւ Պ. Արամ Շտոյեանի իրենց սիրեցեալ մօր եւ զոքանջ մօր Այրի Տիկին Սրբուհի Ազարեանի (ծնեալ Մանանեան) մահուան առթիւ :

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը կը կատարէ գերեզմանօրհնէք ամբողջ օրը, Տէսինի գերեզմանատան մէջ :

Կիրակի, 3 Նոյեմբեր Ամենայն Սրբոց տօնի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց համար : Պատարագի երգեցողութիւն տեղւոյս երգչախումբին կողմէ :

Կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 Քիւսէի եւ ժամը 5էն 6 Ժիլէի գերեզմանատանց մէջ գերեզմանօրհնէք Տէսինի հոգեւոր հովիւին կողմէ :

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբը այց մը կազմակերպած է իր տարաբախտ ընկերներէն՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին : Հաւաքուիլ այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Խրիմեան դպրոցը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն :
Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ առաւօտ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ս. պատարագ Ռիւ Ժէյ (Կրընոպլը), սկզբնաւորութիւն երգեցողութեանց ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Թորգոմ Քհնյ. Փօսթէքիեան : Հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ ննջեցելոց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յառաջիկայ Նոյեմբեր 24ի Կիրակի օրը կը կազմակերպէ զրական – գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, նուիրուած աշուղ Սայաթ – Նովայի մահուան 250ամեակին, որ տեղի պիտի ունենայ Ազգային Տան թատերասրահին մէջ :

Բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ երաժշտական ունկնդրութիւն՝ Մեծ Երգիչին ստեղծագործութիւններէն :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VIe)

ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մեթոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Արթինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան : Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չդտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին :

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն :

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կի : բակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլլալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջնորդեն իրենց զաւակները 10էն 12 :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերքլը Քաթոլիքի մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ս. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրդ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգսուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն : Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոդական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

«Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Վալանսի մէջ, 2 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի տարեկան մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան 8րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու :

× Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Յարութիւն Պեզոյեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղուկասեանէ տասը Ֆրանք : Այրի Տիկին Պեզոյեան Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին նուիրած է երեսուն Ֆր. :

Իսկ ողբ. Ալպեռ Գազանճեանի յուղարկաւորութեան առիթով ստացած է 20 Ֆրանք Տիկին Էօժէնի Սափսըղեանէ : Պ. Մարգար Ծերուկեան՝ Սերաստիոյ Մուրատ Միութեան նուիրած է 20 Ֆրանք : (Աւանդ զումարները ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն) :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Փր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ : Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասընթացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ — իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ : Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

Յարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ անոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)